8.28.M.7

THEOLOGIA
DOGMATICA ET MORALIS.

Secundùm ordinem Catechiſmi Concilij Tridentini.

TOMUS SEPTIMUS

DE PECCATIS PARS PRIMA.

AUCTORE

F. NATALI ALEXANDRO,

Ordinis FF. Prædicatorum, in Sacra Facultate Pariſienſi Doctore, & emerito Theologiæ Profeſſore.

Domus Romanae ... Probat: Scol: Piar:

VENETIIS, M.DC.XCVIII.

Apud Nicolaum Pezzana.

SUPERIORUM PERMISSU, ET PRIVILEGIO.

THEOLOGIÆ DOGMATICÆ, ET MORALIS, *LIBER TERTIVS,* DE PECCATIS ET VIRTVTIBVS.

TRACTATVS I. DE PECCATIS.

Pſal. 18. DELICTA *quis intelligit?* (inquit Propheta) Difficilis ſanè Peccatorum tractatio & explicatio; & tamen Eccleſiaſticis Viris maximè neceſſaria, cùm Sacramentorum, quorum Miniſtri ſunt ac Diſpenſatores, quædam ad remiſſionem peccatorum per ſe ſint inſtituta, ſcilicet Baptiſmus, Pœnitentia, Extrema-Vnctio; & Legi Dei, cuius ſunt Interpretes, æternæque hominum ſaluti, cuius adiutores ſunt ac procuratores, hæc Monſtra capitaliter aduerſentur. Cùm verò Sacerdotibus omnibus neceſſaria ſit accurata Peccatorum cognitio; tum maximè Rectoribus Animarum, & conſcientiarum Moderatoribus, qui in Adminiſtratione Sacramenti Pęnitentiæ frequentes ſunt; quòd Miniſterium exercere, vt par eſt, nequeunt, niſi crimina nouerint, quorum Iudices in Sacro Tribunali ſedent, Chriſti nomine ac auctoritate: Niſi morborũ naturam, & qualitates perſpectas habeant, quos ex diuinę Medicinę Regulis, Chriſtique pręſcripto curare debent. In ijs pręſertim explicandis Theologia Moralis verſatur, cuius inſtitutum ſequemur, ſepoſitis Scholaſticis Quęſtionibus. Nonnulla tamẽ quę Dogma ſpectãt, & quę Sacerdotibus ignorare nõ licet, de originali peccato, de peccati causâ, effectibus, pœnis, de venialis à mortali peccato diſcrimine, breuiter delibabimus, ſine quibus peccati definitio, & diuiſio plenè intelligi non poſſit.

CAPVT I.

DE PECCATI DEFINITIONE, ET DIVISIONE.

REGVLA I.

Peccati diuiſio in originale & actuale, & originalis definitio, ac propagatio explicatur.

1 PECCATVM eſt Dei offenſa, ſiue iniuria Deo irrogata. Aliud eſt originale, aliud actuale. Originale dicimus, quod per originem contrahitur; actuale, quod actu proprio, ac propria voluntate committitur. Hæc notio nominum, ſed res ipſa diligentiùs & accuratiùs explicanda eſt.

Peccatum originale eſt priuatio iuſtitiæ originalis, per communem originem, ſeu propagationem in omnes homines, ab vno homine, ſcilicet Adamo totius humani generis capite ac primo parente deriuata.

Dicitur *Priuatio*, quod ipſi cùm actuali peccato commune eſt, peccatum enim naturam & eſſentiam ſubſiſtentem non eſſe, ſed boni priuationem, conſtans eſt Patrum doctrina; SS. *Dionyſij*, Lib. *De Diuinis Nominibus*, Cap. 4. *Athanaſij Oratione* contra Gentes, *Baſilij* Homiliâ 9. *Gregorij Nazianzeni* Oratione 40. *Ambroſij* Libro *De Fuga ſæculi*, Cap. 4. *Auguſtini* Libro 7. *Confeſſionum*, Cap. 12. vbi ait: *Quæcumque ſunt, bona ſunt: Malumque illud quod quærebam vnde eſſet, non eſt ſubſtantia, quia ſi ſubſtantia eſſet, bonum eſſet.* Et Cap. 16. *Quæſiui quid eſſet iniquitas, & non inueni ſubſtantiam: Sed à ſumma ſubſtantia Te Deo detortæ in infimam voluntatis peruerſitatem.* Ac paſſim contra Manichæos docet, Nullam eſſe mali naturam. Iſtud Catholicæ Fidei dogma eſſe *S. Leo* tradit Epiſtola aliàs 93. nunc 15.

nunc 59. ad *Turribium* Aſturicenſem Epiſcopum, Cap. 6. *Fides vera, quæ eſt Catholica* (inquit) *omnium creaturarum, ſiue ſpiritualium, ſiue corporalium bonam confitetur ſubſtantiam, & mali nullum eſſe naturam: Quia Deus, qui vniuerſitatis eſt conditor, nihil non bonum fecit.* In hoc igitur Peccatum originale cum omni genere Peccatorum conuenit, quòd ſit priuatio.

Dicitur *Priuatio Iuſtitiæ originalis*, quo veluti charactere differt à cæteris peccatis. Erat autem Iuſtitia originalis eximium quoddam donum, quod gratiam virtuteſque complectebatur omnes: & quod primo homini ſtatim in ipſa origine à Deo infuſum, mentem eius Deo, vires inferiores animæ rationi, corpus animæ ſubijciebat, ita vt anima nullis perturbationibus repugnantibus Deo obediret, nullaque in membris aduersùs legem mentis concupiſcentiæ lex inſurgeret. Donum illud, velut effectus cauſam, ſequebatur impaſſibilitas corporis & immortalitas. Donum illud ſupernaturale, quo Primus homo in ſemetipſo rectus dicebatur, ob præclarum facultatum eius ordinem inter ſe & ad Deum, non ſibi vni, ſed vniuerſo hominum generi Adamus acceperat, ita decernente Deo, qui in eo, velut hominum cæterorum ab ipſo propagandorum primo parente & capite, poſterorum omnium voluntates conſtituit: Adeò vt ſi in gratià perſeueraſſet, Iuſtitiam eamdem, eiuſque appendices, largiente Deo, omnes homines cum anima ipſa in prima ſui origine accepiſſent. Verùm in Pecca-

Lucæ 10. tum prolapſus, præclaro illo dono, cœleſtique indumento à latronibus, Angelis ſcilicet noctis ac tenebrarum exſpoliatus, plagiſque grauiſſimis, ignorantia ſcilicet veri, difficultate boni operandi, ex voluntatis infirmitate, & perduelli aduersùs legem mentis concupiſcentià conſurgente, ac inſuper moriendi neceſſitate, affectus, ac vulneratus, in vià ſemiuiuus relictus eſt.

Lib. De Peccatorum Meritis, Cap. 10. Lib. 3. c. 7. lib. 2. De Nuptiis & Concupiſc. cap. 5. & alibi.

Iuſtitiam porrò originalem non ſibi ſolùm, ſed poſteris omnibus amiſit, profligauit. *In illo* enim omnes *peccauerunt*, quia *omnes ille vnus fuerunt*, vt loquitur *S. Auguſtinus*. In Adamo quippe vt omnium hominum primo parente & capite natura illa inſita erat, in qua eos gignere poterat, quamuis nondum agerent vitas proprias.

Quam dicimus, Iuſtitiæ originalis priuationem, *S. Auguſtinus* ſæpè vocat *Concupiſcentiæ reatum*: Non enim concupiſcentia ipſa originale peccatum eſt, quia manet in baptizatis ad agonem, cùm tamen nihil ſit damnationis ijs qui ſunt in Christo Ieſu: Sed reatus concupiſcentiæ. Concupiſcentia enim *Manet actu, tranſit reatu*: Cùm per Baptiſmum reatus ille, ſeu labes originalis, quæ nos reos efficit, Deique inimicos, dimittatur, ac deleatur.

2 Priuationem illam Iuſtitiæ originalis, Peccatum illud originale, per communem originem ſeu propagationem in omnes homines ab vno homine, ſcilicet Adamo, deriuari & transfundi, dogma Fidei eſt, à Summis Pontificibus *Innocentius I. & Zoſimo*, à Synodis Dioſpolitana, Africanis, Arauſicana II. & Tridentina definitum, Seſſione 5. Canonibus ſecundo & quarto, quorum hæc ſunt verba.

Si quis Adæ præuaricationem ſibi ſoli, & non eius propagini aſſerit nocuiſſe, & acceptam à Deo ſanctitatem & iuſtitiam, quam perdidit, ſibi ſoli, & non etiam nobis perdidiſſe; aut inquinatum illum per inobedientiæ Peccatum, mortem & pœnas corporis tantùm in omne genus humanum transfudiſſe, non autem & peccatum, quod eſt mors animæ; Anathema ſit: Cùm contradicat Apoſtolo dicenti:

Rom. 5.

„ Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum,
„ & per peccatum mors: & ita in omnes homines mors
„ pertranſijt, in quo omnes peccauerunt.

Peccatum originale in omnes transfundi, dogma Fidei eſt.

Si quis paruulos recentes ab vteris matrum baptizandos negat, etiamſi fuerint à baptizatis parentibus orti; aut dicit in remiſſionem quidem peccatorum eos baptizari, ſed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod Regenerationis lauacro neceſſe ſit expiari ad vitam æternam conſequendam. Anathema ſit.

3 Non *Imitatione* porrò, ſed *propagatione*, in omnes homines transfundi labem illam originalis peccati, dogma pariter Fidei eſt. Et certè Apoſtolus Cap. 5. Epiſtolæ ad *Romanos*, mox indicato antitheſim inſtituens inter Christum & Adamum, ſic per primum hominem inuectum peccatum aſſerit, ſicut per Christum collata Iuſtitia eſt. *Igitur* (inquit) *ſicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem: Sic & per vnius Iuſtitiam in omnes homines in iuſtificationem vitæ. Sicut enim per inobedientiam vnius hominis peccatores conſtituti ſunt multi: Ita & per vnius obeditionem iuſti conſtituentur multi.* Iuſtitiam autem à Chriſto imitatione ſolà acceptam non eſſe, manifeſtum eſt: Cùm & Veteres Sancti qui Chriſtum præceſſerunt, ideòque non potuerunt eum imitari, iuſtitiam tamen ſuam ipſi acceptam ferant: & paruuli, qui Chriſtum cognoſcere, adeòque imitari non poſſunt, per ipſum tamen iuſtificentur. Itaque nec per primum Hominem peccatum in cæteros aditum habuit imitatione ſolà. Sed ſicut Chriſtus occulta gratiæ ſuæ inſpiratione iuſtos nos efficit, ita & Adamus occulta naturæ deprauatione, corruptela, tabe nos conſtituit peccatores.

Sed & alijs Scripturæ locis nititur Eccleſiæ Catholicæ fides de peccato originali, ſcilicet Dauidis oraculo, Pſalmo 50. *Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum; & in peccatis concepit me mater mea.* S. Hieronymus vertit, *in iniquitate*; ſecundùm vim Hebraicæ vocis. Nec verò iniquitatum, in quibus conceptus eſt, nomine, parentum peccata intellexit Dauid; Cùm ex ſancto coniugio, non ex adulterio aut fornicatione fuerit progenitus. Fulcitur dogma Catholicum & Ioannis Baptiſtæ Chriſtum indigitantis oraculo (Ioannis 1.) *Ecce Agnus Dei: Ecce qui tollit peccatum Mundi.* Peccatum à Sancto Præcurſore expreſſum, commune Mundo, id eſt, hominibus omnibus, peccatum eſt; ad quod præcipue tollendum & remittendum Filius Dei carnem aſſumpſit. Idem confirmatur ex Epiſtola 2. S. Pauli ad *Corinthios*, Cap. 5. *Si vnus* (inquit) *pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt: & pro omnibus mortuus eſt Chriſtus: Vt & qui viuunt, iam non ſibi viuant, ſed ei qui pro ipſis mortuus eſt & reſurrexit.* Ex hoc enim Apoſtoli ratiocinio certiſſimè colligitur, omnes & ſingulos homines, etiam ipſos infantes, mortuos eſſe morte peccati: Siquidem Chriſtus, qui pro mortuis dumtaxat, id eſt, pro peccatoribus mortuus eſt, pro paruulis etiam eſt mortuus. Item ex Epiſtola ad *Epheſios*, Cap. 2. *Eramus* (inquit Apoſtolus) *natura filij iræ, ſicut & cæteri.* Id eſt, à prima naturæ noſtræ origine, ſiue ex natiuitate, non ex conſuetudine & imitatione, iræ Dei ac vindictæ obnoxij eramus. Iræ porrò ac vindictæ Dei obnoxius nemo eſt niſi ob peccatum: Naſcuntur igitur omnes homines cum peccato. Hæc loca Eccleſia Catholica vbique diffuſa ita ſemper intellexit, vt ex Patrum omnium conſentientibus teſtimonijs compertum eſt, quibus etiam originale peccatum *S. Auguſtinus* probauit in Libris aduersùs Pelagianos editis. Plura de hoc Fidei Dogmate ex doctrina Patrum ſuppeditabit Diſſertatio noſtra *De Peccato Originali contra Pelagianos*, quæ prima eſt in Panoplia aduersùs Hæreſes Sæculi 5. *Hiſtor. Eccleſ.* eiuſdem Sæculi P. 2.

4 Idem confirmant rationes grauiſſimæ, quibus Pelagianum errorem *S. Auguſtinus* impugnauit, eliſit. Prima ſumitur ex forma Baptiſmi, & ſacris Ritibus ab Eccleſia in eo iam ab antiquo vſurpatis ante Pelagianorum ortum. Cur enim in remiſſionem peccatorum confertur, ſemperque collatus eſt Baptiſmus, etiam infantibus, ſi nullo peccato ſunt obſtricti? Quorſum Exorciſmi, & Exſufflationes, & Abrenuntiatio Satanæ, ſi diabolus eis non dominatur? Qua verò ratione ipſis dominatur, ſi à peccato ſint immunes?

Ratio altera ſumitur ex parentum Chriſtianorum ſollicitudine, vt Baptiſmum filijs ſuis procurent; & ex Eccleſiæ Traditione ab Apoſtolis deriuata, quæ ipſis, etſi à partu recentibus conferendum illum ſemper docuit, ne ab æterna vita & Regno cælorum excluderentur, ſecundùm illam Saluatoris noſtri Sententiam: *Niſi quis renatus fuerit ex aquâ & Spiritu-Sancto, non intrabit in Regnum cælorum.* Optimus porrò iuſtiſſimuſque Deus homines ad imaginem ſuam conditos, & propter æternam Beatitudinem, quæ Regnum cælorum eſt, ab ea non excluderet immeritos & inſontes. Eſſent autem inſontes, etiam cùm è vita rapiuntur non ſuſcepto Baptiſmo, ſi peccatum originis in eis nullum eſſet: Siquidem nulla peccata proprij operis commiſerunt.

Tertia ratio petitur ex miſerijs corporis. Graue enim illud iugum, quod eſt ſuper filios Adam à die exitus de ventre matris eorum, iniuſtum prorſus eſſet, ſi nullius peccati rei eſſent infantes. Iniuſtus (inquam) videretur Deus, ſi tot miſerijs creaturas innocentes addixiſſet. Quod argumentum Ethnicos ipſos ita permouit, vt

quam-

quamnis primi parentis peccatum ignorauerint, ex humanæ tamen naturæ conditione iudicauerint inſontem non eſſe hominem, qui tot ærumnis eſſet addictus. Hinc admiſſa in ſuperiore aliqua vita commenti ſunt peccata ab eo, qui ab ipſis vitæ initijs ad labores & moleſtias damnatas videretur. Hinc *S. Auguſtiuus* Lib.4. *Contra Iulianum*, Cap.15. veteres illos Ethnicorum Vates & Philoſophos, qui errores miſeriaſque humanæ vitæ ad æquum Dei iudicium retulerunt, ad Chriſtianum Dogma accedere ait; profertque inſigne ex *Ciceronis Hortenſio* teſtimonium, quo probat Ethnicos illos Philoſophos graue iugum ſuper filios Adam, & Dei potentiam iuſtitiamque vidiſſe, etiamſi gratiam, quæ per Mediatorem liberandis hominibus conceſſa eſt, non viderunt. Nos enim ob aliqua ſcelera ſuſcepta in vitâ ſuperiore, pœnarum luendum causâ natos eſſe dixerunt, verumque eſſe illud Ariſtotelis dictum, Sic animos noſtros cum corporibus eſſe coniunctos, vt à prædonibus Etruſcis corpora viua cum mortuis coniungebantur. Et Cap.12. cùm *Ciceronem* dicentem induxiſſet, Non vt à matre, ſed vt à nouerca natura editum eſſe hominem in vitam, corpore nudo, fragili, & infirmo; animo anxio ad moleſtiss, humili ad timores, molli ad labores, prono ad libidines, in quo tamen ineſſet tanquam obrutus quidam diuinus ignis ingenij & mentis: Tum ſubiungit S. Auguſtinus: *Non hoc Auctor iſte malè viuentium moribus dixit effectum, ſed naturam potiùs accuſauit. Rem vidit, cauſam neſciuit. Latebat enim eum cur eſſet graue iugum ſuper filios Adam à die exitûs de ventre matris eorum, vſque in diem ſepulturæ in matrem omnium: Quia ſacris litteris non eruditus, ignorabat originale peccatum.*

5 Quamuis porrò filium non portare iniquitatem patris Dominus aſſerat *Ezechielis* c.8. non ſequitur quod peccatum originale ex Adamo non contrahant omnes homines. Non portat quidem filius iniquitatem patris, quæ nullatenus ſua ſit, ſed tamen portat iniquitatem patris quæ facta eſt ſua, vel imitatione, vel natiuitate. Peccatum autem Adami alienum eſt *Proprietate actionis*, noſtrum eſt autem *Contagione propaginis*, vt loquitur *S. Auguſtinus* Libro 6. *Contra Iulianum*, Cap.9.

6 Ex his Apoſtoli verbis ad *Romanos* Cap.5. *Sicut per inobedientiam vnius hominis peccatores conſtituti ſunt multi; ita & per vnius obeditionem iuſti conſtituentur multi;* perperam colligebant Pelagiani, Adami peccatum omnibus hominibus non imputari, ſed illis tantùm qui ipſum peccatum imitantur. Vocabulum enim iſtud, *multi*, eo loci idem ſignificat quod omnes, vt ex Verſu præcedenti liquet: *Igitur ſicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem: Sic & per vnius iuſtitiam in omnes homines in iuſtificationem vitæ.* Sic reſpondet *S. Auguſtinus* Libro 6. *Contra Iulianum*, Cap.24.

7 Fruſtra verò quis obijceret, Sine voluntate nullum eſſe poſſe peccatum: Nullum ergo eſſe in paruulis, qui propriæ voluntatis, liberique arbitrij vſum non habent. In promptu enim Reſponſio eſt, Sine voluntate propria nullum eſſe peccatum propriæ actionis; ſine voluntate aliena nullum eſſe peccatum originis. Peccatum itaque originale non eſt ſine voluntate primi hominis, quâ ſeminatum eſt, vt & in illo eſſet, & in omnes tranſiret, vt loquitur *S. Auguſtinus* Lib.2. *De Nuptijs & Concupiſcentia*, Cap.28. Nam *Fuit Adam, & in illo fuimus omnes: Perijt Adam, & in illo omnes perierunt;* (inquit idem Pater Lib.1. *Operis imperfecti Contra Iulianum*, Cap.46.) Quæ *S. Ambroſij* verba ſunt, vt ibidem monet. Sicut ergo Iſrael erat in lumbris Abraham patris ſui, quando eſt decimatus, id eſt, quando decimas dedit Melchiſedech de præcipuis, & ideò etiam in illo decimatus fuit, ſiue decimas dedit, vt ratiocinatur Apoſtolus ad *Hebræos* Cap.7. Ita in lumbis Adam fuerunt omnes qui ex illo fuerant per concupiſcentiam carnis oriundi; adeòque Adamo peccante, & ipſi eius voluntate peccauerunt. Hinc *S. Auguſtinus*, Lib.1. *Retractationum* Cap.13. ait: *Et illud quod in paruulis dicitur originale peccatum, cùm adhuc non vtantur arbitrio voluntatis, non abſurdè vocatur etiam voluntarium, quia ex prima hominis mala voluntate contractum, factum eſt quodammodo hæreditarium.*

8 Verùm (inquies) quâ ratione fieri poteſt vt parentes baptizati peccatum originale, quod ipſis dimiſſum eſt, transfundant in filios? Illud enim transfundere non poſſunt quod non habent.

Reſpondetur, Etſi id humana ratione comprehendi non poſſit, non minùs verum eſſe, nec minùs credendum; cùm à Deo qui ſumma Veritas eſt, nec fallere poteſt aut falli, ſit in Scripturis Sacris & Traditione reuelatum. Nam & in ipsâ naturâ multa Deus occultare voluit, quorum rationem aſſequi non poteſt humana mens. Vtcumque tamen id explicari poteſt obuijs exemplis. Si enim palea, quæ tantâ diligentiâ ſeparatur à tritico, manet in fructu qui de purgato tritico naſcitur; ſi de olea naſcitur oleaſter; ſi præputium quod per circumciſionem aufertur, manet in eis quos generant circumciſi homines; ſi ex Chriſtianis non Chriſtiani generantur; quid mirum, ſi peccatum quod mundatur per Baptiſmum, in eos transfundatur, quos gignunt baptizati, vi quadam tabifica concupiſcentiæ? *Renouati namque parentes, non ex primitijs nouitatis, ſed ex reliquijs vetuſtatis carnaliter gignunt: & filij ex parentum reliqua veſtutate toti vetuſti, & in peccati carne propagati, damnationem veteri homini debitam Sacramento ſpiritualis Regenerationis & renouationis euadunt;* (inquit *S. Auguſtinus* Libro 2. *De Peccatorum Meritis & Remiſſione*, Cap.27.) Qui & prolatis mox exemplis traductionem originalis peccati à parentibus, quibus in Baptiſmo dimiſſum eſt, explicat Libro 3. Cap.8. & Libro 6. *Contra Iulianum*, Cap.6. & 7. Ex concupiſcentiâ (inquam) carnis *Gignitur peccator adhuc actu nullus, & ortu nouus, ſed reatu vetus: Homo à Creatore, captiuus à deceptore, indigens Redemptore.* Ex hac *concupiſcentia quod naſcitur, vtique Mundo, non Deo naſcitur: Deo autem naſcitur, cùm ex aqua & Spiritu-Sancto renaſcitur. Huius concupiſcentiæ reatum Regeneratio ſola dimittit, quem generatio trahit;* (inquit idem Doctor Libro 1.) *De Nuptijs & Concupiſcentia*, Cap.19.

9 Anima quidem pura & innocens à Deo creatur, & creando corpori infunditur, ſed vt primùm infuſa eſt, in eo tanquam in vitiato vaſe corrumpitur: Sicut ſi flos in loco fœtido feratur, quantumuis naturâ ſuâ pulcher ſit & elegans, vitium quoddam atque labem inde contrahit. Et ſicut anima, ſi corpori vulnerato, vel flammis circumdato & ardenti coniungeretur, mox doleret: Ita cùm infundatur corpori, in quo peccati quoddam germen eſt, quia ab Adamo propagatum fuit, & fiat pars hominis ex Adamo progeniti, in quo vt in capite, vt in radice, vt in fonte vitiata natura eſt, peccati labem ſtatim contrahit. Quamuis igitur concupiſcentia in baptizatis remanens non ſit peccatum, quia reatus eius Baptiſmo remiſſus eſt, germen tamen eſt peccati, & per ipſam peccatum originale traducitur. Vnde *S. Auguſtinus* Libro 5. *Contra Iulianum*, Cap.18. ait: *Qualitas affectionalis mali de ſubſtantia ad ſubſtantiam non emigrando tranſit, ſed quodam operante contagio, id eſt, concupiſcentiæ affectu, ſicut de parentibus morbidis morbida ſoboles procreatur.* Non enim continuò ſanatur in Baptiſmo concupiſcentiæ carnis infirmitas, ſicut continuò reatus eius aboletur.

10 Cùm peccatum originale in omnes homines deriuari ab Adamo Catholica Fide credamus, Chriſtum, qui *Sanctus Sanctorum* eſt, *impollutus, ſegregatus à peccatoribus*, exceptum, eadem fide credimus; quia ſine concupiſcentia conceptus eſt, non ex virili ſemine, ſed de Spiritu-Sancto. Vnde *S. Auguſtinus* Libro 1. *De Nuptijs & Concupiſcentia*, Cap.24. ſcribit: *Ex hac concupiſcentia carnis, tanquam filia peccati, & quando illi ad turpia conſentitur, etiam peccatorum matre multorum, quæcumque naſcitur proles originalis eſt obligata peccato, niſi in illo renaſcatur, quem ſine iſta concupiſcentia Virgo concepit. Propterea quando naſci eſt in carne dignatus, ſine peccato ſolus eſt natus.* Et Cap.12. eiuſdem Libri de Chriſti ſecundùm carnem conceptu diſputans: *Solus (inquit) ibi nuptialis concubitus non fuit: Quia in carne peccati fieri non poterat ſine illa carnis pudendâ concupiſcentiâ quæ accidit ex peccato; ſine qua concipi voluit qui futurus erat ſine peccato, non in carne peccati, ſed in ſimilitudine carnis peccati: Vt hinc etiam doceret, omnem quæ de concubitu naſcitur, carnem eſſe peccati: Quandoquidem ſola quæ non inde nata eſt, non fuit caro peccati.*

Chriſtus ſine peccato conceptus.

11 Ex-

Beata Virgo Maria immunis ab originali peccato, ſecundùm vtam maximè partis fidelium opinionem, cui fauet Eccleſia.

11 Excipitur etiam Beatiſſima Dei Mater Virgo Maria, non quidem à lege & debito contrahendi originalis peccati, quia & parentis vtriuſque commixtione genita, & à Chriſto redempta eſt; adeòque peccati originalis labe contaminanda erat, niſi eius Animam vberiori gratiâ præuentam, munitam, ornatam corpori Deus infudiſſet: Sed excipitur à peccati originalis adhæſione; id eſt, ſpectatâ communi hominum ex Adamo per ſexus vtriuſque commixtionem propagatorum ſorte, contrahere vitium originale debuit, ſed illud reuera non contraxit, Chriſti Redemptoris gratiâ ſeruante. Vnde hæc verba cœleſtis Sponſi in Canticis illi accommodat Eccleſia: *Tota pulchra es, & macula non eſt in te.* Et certè cùm Beata Virgo peccatum actuale nullum omninò commiſerit, etiam veniale, vt tenet Eccleſiæ Fides in Tridentina Synodo Seſſione ſexta, Canone vigeſimo-tertio expreſſa, vtque docet *S. Auguſtinus*, Lib. *De Natura & Gratia*, Cap. 34. Pelagij dictum approbans, aſſerentis, *Neceſſe eſſe pietati confiteri Domini ac Saluatoris noſtri Matrem ſine peccato*; ac ſubiungens: *De Sancta Virgine Maria, propter honorem Domini, nullam prorſus, cum de peccatis agitur, habere volo quæſtionem.* Cùm (inquam) Beata Virgo nullo peccato actuali, etiam veniali, fuerit contaminata; rectè colligitur illam ab originalis quoque peccati labe fuiſſe exemptam. Ex originalis enim peccati maculà ſemel contractà conſequens eſt peccatum actuale, vt docet *S. Auguſtinus* Lib. 5. *Contra Iulianum*, Cap. 15. de Chriſto ſic loquens: *Profectò peccatum etiam maior feciſſet, ſi paruulus habuiſſet. Nam propterea nullus eſt hominum præter ipſum, qui peccatum non fecerit grandioris ætatis acceſſu, quia nullus eſt hominum præter ipſum, qui peccatum non habuerit infantilis ætatis exortu.* Cùm itaque Virgo Deipara peccatum non fecerit grandioris ætatis acceſſu, vt credit Eccleſia; ſequitur illam peccatum non habuiſſe infantilis ætatis exortu, & originali maculà penitus caruiſſe.

Id quidem ad finem non ſpectat, variæque ſunt ea de re Theologorum Catholicorum opiniones, ſed in eam propenſior eſt Eccleſia, quæ Dei Matrem ſine peccato conceptam aſſerit. Vnde diem Conceptioni eiuſdem Beatiſſimæ Virginis Sacrum publico & ſolemni Ritu vbique celebrandum conſtituit ſexto Idus Decembris, cui *Sixtus Quartus* Miſſam & Officium Cannnicum proprium decreuit, iiſdem attributis Indulgentijs, quas *Vrbanus Quartus* inſtituto abs ſe ſolemni Feſto Corporis Chriſti, & eius Officio Eccleſiaſtico conceſſerat. Quod ex illius Conſtitutione conſtat edita anno milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo-ſexto, quà vniuerſos Chriſti Fideles inuitat, vt *De ipſius Immaculatæ Virginis mira Conceptione Deo gratias & laudes referant.* Cùm verò poſtea vehemens ea de re orta eſſet contentio, ac mutuis altercationibus turbata pax & tranquillitas videretur, quibuſdam temerè prædicantibus aut ſcribentibus, omnes illos qui tenerent, aut aſſererent glorioſam, & immaculatam Dei Genitricem abſque originalis peccati macula fuiſſe conceptam, mortaliter peccare, vel eſſe hæreticos: Idem Pontifex huic diſſidio interceſſit anno milleſimo quadringenteſimo octogeſimo-tertio, editâ Conſtitutione altera, quæ incipit,

In Quæſtione de B. Virginis Conceptione neutri opinioni nota hæreſis, aut peccati mortalis inurenda.

Graue nimis, quà huiuſmodi aſſertiones vt *falſas, erroneas, & à veritate penitus alienas* damnat; & Prædicatores verbi Dei, & quoſcumque alios, qui hæc prædicare vel affirmare præſumpſerint, Excommunicationis Sententiam eo ipſo incurſuros declarat, à qua ab alio, quàm à Romano Pontifice, niſi in mortis articulo, nequeant Abſolutionis beneficium obtinere. Simili etiam pœnæ ac cenſuræ ſubijcit eos, qui auſi fuerint aſſerere, contrariam opinionem tenentes, videlicet *Glorioſam Virginem Mariam cum originali peccato fuiſſe conceptam, hæreſis crimen, vel peccatum incurrere mortale; cùm nondum ſit à Romana Eccleſia & Apoſtolica Sede deciſum.* Vtramque *Sixti Quarti* Conſtitutionem confirmauit Tridentina Synodus Seſſione 5. piæ opinioni de Immaculata Deiparæ Virginis Conceptioni nihilominus fauens: *Declarat tamen* (inquit) *hæc ipſa Sancta Synodus, non eſſe ſuæ intentionis, comprehendere in hoc Decreto, vbi de peccato originali agitur, Beatam & Immaculatam Virginem Mariam Dei Genitricem; ſed obſeruandas eſſe Conſtitutiones felicis recordationis Sixti Papæ Quarti ſub pœnis in eis Conſtitutionibus contentis, quas innouat.* Statutum *Sixti Quarti* renouauit & confirmauit pariter B. *Pius Quintus* anno milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo, editâ Conſtitutione quæ incipit, *Super ſpeculam*, quà mandat inſuper, *Quatenus nemo cuiuſcumque ordinis, gradus, conditionis, vel dignitatis exiſtat, in popularibus Concionibus, vel vbicumque promiſcua virorum & mulierum multitudo conuenire ſolet, de huius controuerſiæ alterutra parte diſputare, eationibus vel Doctorum auctoritate aſſerendo propriam ſententiam, & contrariam refellendo aut impugnando; vel de hac ipſa quæſtione, cuiuſuis pietatis, aut neceſſitatis prætexta vulgari ſermone ſcribere vel dictare præſumat. Qui contra fecerit, Suſpenſionis pœnam à Diuinis ipſo facto abſque noua declaratione incurrat, ſi modo fuerit in Sacris conſtitutus, & quocumque præterea gradu, ſiue dignitate vel adminiſtratione fungatur, illis omnibus ſit ipſo iure priuatus, & ad eadem vel ſimilia Munera obtinenda perpetuæ inhabilitatis cenſuræ ipſo facto ſit obnoxius, ſuper quibus niſi à Romano Pontifice pro tempore exiſtente diſpenſari ſiue abſolui non poſſit.* Cæterùm grauiter illos perſtringit *Pius V.* qui *Cùm de glorioſæ Virginis Mariæ Conceptione ſermo inciderit, tam pertinaciter pro alterutrâ parte contendunt, ac ſi de illis Dogmatibus eſſet, quæ corde credere ad iuſtitiam, ore confiteri ad ſalutem neceſſarium eſt. Quibus illud Prophetæ conuenire videtur: Dicunt, Ait Dominus, cùm Ego non ſim locutus.* Addit Sanctiſſimus Pontifex: *Cùm Sancta Romana Eccleſia omnium Eccleſiarum Magiſtra, & Doctrix diſciplinæ de ea re hucuſque non definierit, nemo abſque temeritate præiudicare, vel alterius partis ſententiam damnare poteſt.* Quamobrem liberam cuique facultatem relinquit opinandi huius controuerſiæ quamlibet partem, prout vel magis pium, vel magis probabile eſſe iudicauerit, ſaluis Deceſſorum ſuorum Decretis à Sacroſancta Synodo Tridentina confirmatis.

Sixti Quarti & *Pij Quinti* Deceſſorum ſuorum Conſtitutiones de Conceptione Beatæ Mariæ Virginis *Paulus V.* anno milleſimo ſexcenteſimo decimo-ſexto, edito Diplomate quod incipit, *Regis Pacifici*, approbauit, confirmauit, innouauit: Ac præter ſupra dictarum Conſtitutionum pœnas reſpectiuè ipſo facto incurrendas, etiam concionandi, publicè legendi, ſeu docendi & interpretandi facultate, ac voce actiuà & paſſiuà in quibuſcumque electionibus, eo ipſo, abſque aliâ declaratione priuatum exiſtere ſtatuit ac decreuit, qui Pontificias illas Conſtitutiones violauerit; necnon perpetuæ inhabilitatis ad concionandum & publicè docendum pœnas incurrere, à quibus ſolus Pontifex abſoluere ſeu diſpenſare poſſit.

Gregorius XV. anno Chriſti milleſimo ſexcenteſimo vigeſimo-ſecundo die 24. Maij decreuit ac præcepit, vt impoſterum, donec Articulus huiuſmodi à Sancta Sede Apoſtolica fuerit definitus, vel per Sanctitatem ſuam, & Sedem Apoſtolicam fuerit aliter ordinatum, nullus audeat in publicis Concionibus, Lectionibus, Concluſionibus, & alijs quibuſcumque Actibus publicis aſſerere, quòd Beatiſſima Virgo fuerit concepta cum peccato originali, alioquin obnoxium fore Cenſuris & pœnis in Conſtitutionibus Deceſſorum ſuorum expreſſis. Alteram tamen opinionem ſe propterea non reprobare, nec vllum ei præiudicium inferre velle declarauit. Vlteriùs ſub eiſdem Cenſuris & pœnis mandauit, vt negatiuam opinionem, videlicet quòd non fuerit concepta cum peccato originali, in prædictis publicis Actibus aſſerentes, aliam opinionem non impugnent, nec de ea aliquo modo agant ſeu tractent. Prohibuit pariter, ne in ſermonibus etiam priuatis & colloquijs, Scriptiſque aliquis audeat aſſerere, quòd eadem Beatiſſima Virgo fuerit concepta cum peccato originali, nec de hac opinione affirmatiua aliquo modo agere ſeu tractare, ijs tamen exceptis, quibus id à Sede Apoſtolica fuerit conceſſum. Omnibus denique & ſingulis perſonis Eccleſiaſticis, tam ſæcularibus, quàm cuiuſuis Ordinis, & Inſtituti Regularibus mandauit ac præcepit, vt in Sacroſancto Miſſæ Sacrificio ac diuino Officio celebrandis, tam publicè, quàm priuatim, non alio quàm *Conceptionis* nomine vtantur, ſub iiſdem Cenſuris & pœnis.

Alexander Septimus, Conſtitutione edita anno milleſimo ſexcenteſimo ſexageſimo-primo, Conſtitutiones & Decreta Deceſſorum ſuorum, & præcipuè *Sixti Quarti, Pauli Quinti*, & *Gregorij XV.* edita in fauorem Sen-

tentiæ

tentiæ aſſerentis Animam Beatæ Mariæ Virginis in ſui creatione, & in corpus infuſione Spiritus-Sancti gratiâ donatam, & à peccato originali præſeruatam fuiſſe, necnon & in fauorem Feſti & cultûs Conceptioni eiuſdem Virginis Deiparæ ſecundùm piam iſtam Sententiam exhibiti, innouat, & ſub pœnis & Cenſuris in eiſdem Conſtitutionibus contentis obſeruari mandat. Et inſuper omnes & ſingulos, qui præfatas Conſtitutiones & Decreta *ita pergent interpretari, vt fauores per illas dictæ Sententiæ & Feſto ſeu cultui ſecundùm illam exhibito fruſtrentur; vel qui hanc eamdem Sententiam, Feſtum, ſeu cultum in diſputationem reuocare, aut contra ea quoquo modo directè vel indirectè, quouis prætextu ſeu occaſione, ſcripto ſeu voce loqui, concionari, tractare, diſputare, contra ea quidquam determinando aut aſſerendo, vel argumenta contra ea aſſerendo & inſoluta relinquendo, aut alio quouis excogitabili modo diſſerendo, auſi fuerint*, præter pœnas & Cenſuras in Conſtitutionibus *Sixti Quarti* contentas, concionandi & publicè docendi facultate, necnon voce actiua & paſſiua in quibuſuis electionibus ipſo facto priuat. Contrariam tamen opinionem, videlicet, Glorioſam Virginem Mariam cum originali peccato fuiſſe conceptam, tenentes, *Hæreſis, aut peccati mortalis, aut impietatis* damnari vetat ſub pœnis *in Sixti Quarti*, aliorumque Pontificum Conſtitutionibus, ſuaque iſtâ expreſſis & inflictis; cum à Romana Eccleſia & Apoſtolica Sede Quæſtio illa nondum finita fuerit. Nihil in fauorem piæ opinionis de Conceptione Immaculata Virginis Deiparæ ex S. Petri Cathedra magnificentius ac luculentius pronuntiatum eſt ijs, quę huius Conſtitutionis initio, quæ incipit, *Solicitudo omnium Eccleſiarum*, Alexander VII. habet. *Vetus eſt* (inquit) *Chriſti Fidelium erga eius Beatiſſimam Matrem Virginem Mariam pietas, ſentientium eius Animam in primo inſtanti creationis atque infuſionis in corpus fuiſſe ſpeciali Dei gratiâ & priuilegio, intuitu meritorum Ieſu Chriſti eius filij, humani generis Redemptoris, à macula peccati originalis præſeruatam immunem, atque in hoc ſenſu eius Conceptionis Feſtiuitatem ſolemni ritu colentium & celebrantium; creuitque horum numerus, atque huiuſmodi cultus poſt editas à felicis recordationis Sixto IV. PP. Prædeceſſore noſtro in eius commendationem Apoſtolicas Conſtitutiones, quas Sacrum Concilium Tridentinum innouauit, atque obſeruari mandauit. Aucta rurſus & propagata fuit pietas hæc & cultus erga Deiparam poſt erecta hoc nomine, approbantibus Romanis Pontificibus, Monaſteria Religioſorum Ordinum, & Confraternitates, ac Indulgentias, ita vt accedentibus quoque pleriſque celebrioribus Academijs ad hanc Sententiam, iam ferè omnes Catholici eam complectantur.*

De peccato originali hæc ſcire vt neceſſe eſt, ita ſufficiet Clericis, qui in Seminarijs inſtituuntur, & Rectoribus Animarum, cæteriſque Sacerdotibus.

ARTICVLVS II.

Quid ſit Peccatum Actuale?

PEccatum actuale eſt *Voluntas retinendi quod iuſtitia vetat, & vnde liberum eſt abſtinere*. Ita definit S. *Auguſtinus* Libro *De duabus Animabus contra Manichæos*, Cap. 11. & Libro 1. *Retractationum*, Cap. 15. Siue.

Peccatum eſt, factum, vel dictum, vel concupitum aliquid contra æternam legem.

Lex verò *æterna eſt Ratio diuina, vel voluntas Dei, ordinem naturalem conſeruari iubens, perturbari vetans.*

Naturalis ordo in eo poſitus eſt, vt ſicut anima corpori, ita ipſius animæ ratio cæteris eius partibus præponatur, Deoque obtemperet: *Vt homo ſubdat ſibi quod habet commune cum beſtijs; ſubdat Deo quod habet commune cum Angelis*. Pro modulo itaque infirmitatis noſtræ, *Secundùm naturalem legem, quâ naturalis ordo ſeruatur, iuſtè viuimus, ſi viuamus ex fide non fictâ, quæ per dilectionem operatur: Habentes in conſcientia bona ſpem repoſitam in cœlis immortalitatis & incorruptionis, & ipſius perficiendæ iuſtitiæ, vſque ad quamdam ineffabiliter ſuauiſſimam ſaturitatem, quam in iſta peregrinatione oportet eſuriri ac ſitiri, quamdiu per fidem ambulamus, non per ſpeciem. Quapropter hominis actio ſeruiens fidei ſeruienti Deo, refrenat omnes mortales delectationes, & eas coercet ad naturalem modum, meliora inferioribus ordinatâ dilectione præponens. Si enim nihil delectaret illicitum, nemo peccaret. Peccat ergo qui delectationem illiciti relaxat potiùs quàm refrenat. Eſt autem illicitum, quod lex illa prohibet, quâ naturalis ordo ſeruatur*. Ita S. *Auguſtinus* Libro 22. *Contra Fauſtum*, Cap. 27. & 28.

Peccatum definitur *Factum, dictum, vel concupitum*, Id eſt, actus humanus, deliberatus, quo fit, vel dicitur, vel concupiſcitur aliquid: Quibus verbis peccati materia deſignatur, quæ vel opus externum eſt, aut verba, aut interni animi motus. Additur *contra legem æternam*; quibus verbis forma; vt ita loquor, ſeu potiùs deformitas peccati, quæ auerſio à Deo eſt, & defectio ab illius lege, deſignatur.

Rursùs definiri poteſt peccatum *Peruerſa Dei imitatio*. Quæ definitio colligitur ex S. *Auguſtino* Libro 2. *Confeſſionum*, Cap. 6. ita Deum alloquentis: *Peruersè te imitantur omnes, qui longè ſe à te faciunt, & extollunt ſe aduersùm te. Sed etiam ſic te imitando, indicant Creatorem te eſſe omnis naturæ; & ideò non eſſe quò à te omni modo recedatur*. Id egregiè explicat ibidem: *Nam & ſuperbia* (inquit) *celſitudinem imitatur; cùm tu ſis vnus ſuper omnia Deus excelſus. Et ambitio quid niſi honores quærit & gloriam; cùm tu ſis præ cunctis honorandus vnus & glorioſus in æternum? Et ſæuitia poteſtatum timeri vult: Quis autem timendus niſi vnus Deus, cuius poteſtati eripi aut ſubtrahi quid poteſt? Quando, aut vbi, aut quò, vel à quo poteſt? Et blanditiæ laſciuientium amari volunt: Sed neque blandius eſt aliquid tua charitate, nec amatur quidquam ſalubrius quàm illa præ cunctis formoſa & luminoſa veritas tua. Et curioſitas affectare videtur ſtudium ſcientiæ: Cùm tu omnia ſummè noueris. Ignorantia quoque ipſa atque ſtultitia ſimplicitatis & innocentiæ nomine tegitur: Quia te ſimplicius quidquam non reperitur. Quid autem innocentius, quia opera tua malis inimica ſunt? Et ignauia quaſi quietem appetit: Quæ verò quies certa præter Dominum? Luxuria ſatietatem atque abundantiam ſe cupit vocari: Tu autem es plenitudo & indeficiens copia incorruptibilis ſuauitatis. Effuſio liberalitatis oſtendit vmbram: Sed bonorum omnium largitor affluentiſſimus tu es. Auaritia multa poſſidere vult: & tu poſſides omnia. Inuidentia de excellentiâ litigat: Quid te excellentius? Ira vindictam quærit: Te iuſtiùs quis vindicat? Timor inſolita & repentina exhorreſcit, rebus quæ amantur aduerſantia, dum præcauet ſecuritati: Tibi enim quid inſolitum, quid repentinum? Aut quis à te ſeparat quod diligis? Aut vbi niſi apud te firma ſecuritas? Triſtitia rebus amiſſis contabeſcit, quibus ſe oblectabat cupiditas; quia ita ſibi nollet, ſicut tibi auferri nihil poteſt. Ita fornicatur Anima, cùm auertitur abs te, & quærit extra te ea, quæ pura & liquida non inuenit, niſi cùm redit ad te.*

ARTICVLVS III.

Deum non eſſe Auctorem Peccati, Dogma Fidei eſt.

EX peccati definitione liquet, Deum peccati non eſſe auctorem, ſiquidem iuſtitiæ & æternæ legi, quæ Deus eſt, aduerſatur, & auerſio eſt atque defectio ab vltimo fine: Deus autem voluntates hominum à ſe non auertit, cùm ad ſeipſum omnia conuertat & ordinet. Scripturæ Sacræ teſtimonijs hæc veritas nititur; ſcilicet Deuteronomij 32. *Dei perfecta ſunt opera, & omnes viæ eius iudicia: Deus fidelis, & abſque vlla iniquitate, iuſtus & rectus*. Pſalmo 5. *Non Deus volens iniquitatem tu es*. Sapientiæ 11. *Diligis enim omnia quæ ſunt, & nihil odiſti eorum quæ feciſti*. Odio autem habet Deus peccatum (Sapientiæ 14.) *Odio ſunt Deo impius & impietas eius*. Non eſt igitur auctor peccati. Eccleſiaſtici 15. *Non dixeris, Per Deum abeſt; quæ enim odit, ne feceris. . Non dicas, Ille me implanauit. . Nemini mandauit impiè agere, & nemini dedit ſpatium peccandi*; Id eſt, nemini vitam prorogauit eâ intentione vt peccet. Habacuch I. *Mundi ſunt oculi tui ne videant malum, & reſpicere ad iniquitatem non poteris*. Ad Romanos 9. *Numquid iniquitas apud Deum? Abſit*. Iacobi I. *Nemo cùm tentatur, dicat, Quoniam à Deo tentatur: Deus enim intentator malorum eſt: Ipſe autem neminem tentat*. Hinc S. *Auguſtinus* Libro *De Spiritu & Littera*, Cap. 31.

 obſer-

obſeruat, Nuſquam legi in Sanctis Scripturis, *Non eſt voluntas niſi à Deo; Et rectè* (inquit) *non ſcriptum eſt, quia verum non eſt: Alioquin etiam peccatorum, quod abſit, auctor eſt Deus, ſi non eſt voluntas niſi ab illo: Quoniam mala voluntas iam ſola peccatum eſt, etiamſi deſit effectus, id eſt, ſi non habeat poteſtatem.* Et Libro 5. *De Ciuitate Dei*, Cap. 9. *Sicut* (inquit) *omnium naturarum Creator eſt, ita omnium poteſtatum dator, non voluntatum. Malæ quippè voluntates ab illo non ſunt, quoniam contra naturam ſunt, quæ ab illo eſt.*

Item Libro 2. *De Libero Arbitrio*, Cap. 20. *Omne bonum ex Deo: Nulla ergo natura eſt quæ non ſit ex Deo. Motus ergo ille auerſionis, quod fatemur eſſe peccatum, quoniam defectiuus motus eſt, omnis autem defectus ex nihilo eſt, vide quò pertineat, & ad Deum non pertinere ne dubites. Qui tamen defectus, quoniam eſt voluntarius, in noſtra eſt poſitus poteſtate.*

Et Tractatu 1. in *Ioannem*, ad illa verba; *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil*, ait: *Peccatum quidem non per ipſum factum eſt: & manifeſtum eſt, quia peccatum nihil eſt, & nihil fiunt homines cum peccant.*

Idem confirmat S. *Proſper* in Reſponſione ad Obiectiones Vincentianas, Cap. 10. *Deteſtanda* (inquit) *& abominanda opinio, quæ Deum cuiuſquam malæ voluntatis, aut malæ actionis credit auctorem. Non ergo caſus ruentium, nec malignitatem iniquorum, neque cupiditates peccantium Prædeſtinatio Dei aut excitauit, aut ſuaſit, aut impulit.*

Et S. *Fulgentius*, Libro 1. *Ad Monimum*, Cap. 6. *Sicut* (inquit) *peccatum in Deo non eſt, ita peccatum ex eo non eſt. Quod autem ex eo non eſt, opus eius vtique non eſt. Quod autem numquam eſt in opere eius, numquam fuit in Prædeſtinatione eius.* Et Cap. 13. *Quos prædeſtinauit ad gloriam, prædeſtinauit ad iuſtitiam. Quos autem prædeſtinauit ad pœnam, non prædeſtinauit ad culpam. Iniquos condemnabit pro impietate vel iniuſtitia, quam in eis Ipſe non fecit.*

Quamobrem Concilium Arauſicanum 2. Canone 25. & Valentinum Canone 3. errorem illorum deteſtantur, illoſque Anathemate feriunt, qui dixerint, Deum aliquos ad malum prædeſtinare. Concilium denique Tridentinum Seſſione 6. Canone ſexto, dogma Catholicum, cuius in explicatione verſamur, luculenter confirmat his verbis: *Si quis dixerit, Non eſſe in poteſtate hominis vias ſuas malas facere; ſed mala opera, ita vt bona, Deum operari, non permiſſiuè ſolùm, ſed etiam propriè & per ſe; adeò vt ſit proprium eius opus non minùs proditio Iudæ quàm vocatio Pauli; Anathema ſit.*

Ex hoc Canone colligitur explicatio locorum illorum Scripturæ Sacræ 2. Regum 16. *Dominus præcepit Semei vt malediceret Dauid*. Et Cap. 24. *Et addidit furor Domini iraſci contra Iſrael & Iudam, commouitque Dauid in eis dicentem: Vade, numera Iſrael & Iudam.* Et Ioannis XIII. Chriſtus Iudæ proditori dixit: *Quod facis, fac citiùs.* Hæc enim peccata non propriè & per ſe operatum eſſe Deum Scriptura ſignificat, ſed ſolùm permiſiſſe. Verbum *Præcepit*, priori loco iuſſionem ac mandatum propriè dictum non ſignificat, ſed opportunitatem loci, fugæ, calamitatiſque *Dauidis*, à Deo procuratam: Quorum occaſione *Semei* proprio vitio deprauatus, Regi maledicere auſus eſt. Significat deinde ordinationem maledicentiæ & iniuriæ Semei in Regis caſtigationem & pœnam, quia Deus malâ iniqui illius hominis voluntate vſus eſt ad humiliandum Dauidem, quamuis malam illam voluntatem non fecerit. Significat denique Deum permiſiſſe vt Semei malediceret Dauidi, non verò id operatum eſſe; dediſſe ei poteſtatem, non prauam voluntatem. Atque ita etiam *S. Auguſtinus* intelligendus eſt, Lib. *De Gratia & Libero Arbitrio*, Cap. 20. *Quomodo* (inquit) *dixerit Dominus huic homini maledicere Dauid, quis ſapiens & intelliget? Non enim iubendo dixit, vbi obedientia laudaretur; ſed quod eius voluntatem proprio vitio ſuo malam in hoc peccatum iudicio ſuo iuſto & occulto inclinauit, ideò dictum eſt*, Dixit ei Dominus. *Nam ſi iubenti obtemperaſſet Deo, laudandus potiùs quàm puniendus eſſet, ſicut ex hoc peccato poſtea nouimus eſſe punitum.* Præterea, Deus voluntatem Semei inclinauit ad ſubſtantiam actionis, non ad eius prauitatem: Motum voluntatis eius operatus eſt, non malitiam: Sicut natura cauſa eſt oculi, non cæcitatis; & anima, facultaſque motrix cauſa eſt motus tibiæ atque inceſſûs, non claudicationis. Ad aliquid inclinauit quod per ſe malum non erat, ſed quo mala eius voluntas abuſa eſt ad peccatum externo opere complendum: & id permiſit Deus ad probandum & exercendum Dauidem. *Nec cauſa tacita eſt* (inquit S. Auguſtinus) *cur ei Dominus iſto modo dixerit maledicere Dauid, hoc eſt, cor eius malum in hoc peccatum miſerit vel dimiſerit:* "Vt videat, *inquit*, Dominus humilitatem meam, & retribuat mihi mala pro maledicto eius in die iſto." *Ecce quomodo probatur Deum vti cordibus etiam malorum ad laudem atque adiumentum bonorum. Sic vſus eſt Iuda tradente Chriſtum, ſic vſus eſt Iudæis crucifigentibus Chriſtum.* Et infrà Cap. 21. *Agit omnipotens in cordibus hominum etiam motum voluntatis eorum, vt per eos agat, quod per eos agere ipſe voluerit, qui omninò iniuſtè aliquid velle non nouit.* Hoc ſenſu dicitur Pſalmo 104. *Conuertit cor eorum, vt odirent populum eius, & dolos facerent in ſeruos eius.* Et ad Romanos 1. *Propterea tradidit illos Deus in deſideria cordis eorum, in immunditiam. Tradidit illos Deus in paſſiones ignominiæ. Sicut non probauerunt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum ſenſum, vt faciant quæ non conueniunt.* Et 2. ad Theſſalonicenſes 2. *Eo quòd charitatem veritatis non receperunt vt ſalui fierent: Ideò mittet illis Deus operationem erroris vt credant mendacio, vt iudicentur omnes qui non crediderunt veritati, ſed conſenſerunt iniquitati.* His enim locis Apoſtolus ſignificat, Deum permittere vt homines impij & mali, in grauiora ſubinde peccata ruant, gratiam illis ſubtrahendo ſuam, iuſtoque iudicio ordinare vt peccata ſubſequentia pœnæ ſint præcedentium: Cùm tamen nec illorum, nec iſtorum auctor ſit. *His & talibus teſtimonijs diuinorum Eloquiorum* (inquit S. Auguſtinus) *manifeſtatur operari Deum in cordibus hominum ad inclinandas eorum voluntates quocumque voluerit, ſiue ad bona pro ſua miſericordia, ſiue ad mala pro meritis eorum, iudicio vtique ſuo aliquando aperto, aliquando occulto, ſemper tamen iuſto. Fixum enim debet eſſe & immobile in corde veſtro, quia non eſt iniquitas apud Deum. Ac per hoc quando legitis in Litteris Veritatis à Deo ſeduci homines, aut obtundi, vel obdurari corda eorum, nolite dubitare præceſſiſſe mala merita eorum, vt iuſtè iſta paterentur. Si autem potens eſt ſiue per Angelos vel bonos vel malos, ſiue quocumque alio modo operari etiam in cordibus malorum, pro meritis eorum, quorum malitiam non ipſe fecit, ſed aut originaliter tracta eſt ab Adam, aut creuit per propriam voluntatem: Quid mirum eſt ſi per Spiritum-Sanctum operatur in cordibus electorum ſuorum bona, qui operatus eſt vt ipſa corda eſſent ex malis bona?*

Idem eſt alterius loci ſenſus, Deum ſcilicet aduersùs Populum Iſrael indignatione commotum, permiſiſſe vt Dauid incitaretur à Satana ad numerandum Populum, vt dicitur 1. *Paralipomenon*, Cap. 21. *Conſurrexit autem Satan contra Iſrael; & concitauit Dauid vt numeraret Iſrael.*

Non abſimilis eſt ſenſus tertij loci: Quod enim Chriſtus ait Iudæ Proditori, *Quod facis, fac citiùs*: *Vox non iubentis eſt, ſed ſinentis; nec trepidi, ſed parati: Qui habens omnium temporum poteſtatem, oſtendit ſe & moram non facere Traditori; & ſic ad redemptionem Mundi paternam exequi voluntatem, vt facinus, quod à perſequentibus parabatur, nec impelleret, nec timeret;* (inquit *S. Leo* Sermone 7. *De Paſſione Domini.*)

Permiſſiuè quoque accipiendum eſt quod dicitur 3. Regum 22. *Dedit Dominus Spiritum mendacij in ore omnium Prophetarum Achab.* Et Ezechielis 14. *Propheta cùm errauerit, & locutus fuerit verbum, ego Dominus decepi Prophetam illum.* Et Iſaiæ 63. *Quare errare nos feciſti Domine, de vijs tuis?* Vt enim ait *S. Auguſtinus* Libro *De Spiritu & Littera*, Cap. 31. *Cùm voluntas mala poteſtatem accipit implere quod intenditur, ex iudicio Dei venit, apud quem non eſt iniquitas. Punit enim etiam iſto modo, nec ideò iniuſtè, quia occultè.* Sicut ergo venator, qui canem currendi & mordendi cupidum tenet ligatum, ſi viſâ ferâ ſoluat, rectè dicitur immiſiſſe in feram, quia permiſit vt illam inſequeretur: Ita Deus dicitur decipere Pſeudoprophetas, & Spiritum mendacij in ore eorum dare, & facere vt errent peccatores à vijs eius; quia permittit vt diabolus illos decipiat, & à recto tramite abducat; Quem tamen ligatum tenere,

& im-

& impedire poteſt ne noceat. *Nec enim intelligendum eſt ex Dei potentiâ, vel in malum, vel in bonum aliquem cogi; ſed Deo deſerente pro meritis ire in malum, & Deo adiuuante ſine meritis conuerti ad bonum;* (inquit *Sanct. Auguſtinus* Libro 1. *Ad Bonifacium*, Cap. 18.) Id confirmat *Sanct. Thomas*, Quæſtione 3. *De Malo*, Articulo 1. *Deus* (inquit) *dicitur tradere aliquos in reprobum ſenſum, vel inclinare voluntates in malum, non quidem agendo, vel mouendo, ſed potiùs deſerendo, vel non impediendo. Sicut ſi aliquis non daret manum cadenti, diceretur eſſe cauſa caſus illius:* Quamuis reuera cauſa non eſſet, ſi manum illi porrigere non teneretur, ſed iuſtam cauſam haberet ſubtrahendi manum, & caſum illius permittendi.

Quamquam verò Deus excæcet oculos, & obduret cor peccatoris; vt dicitur Ioannis 12. *Propterea non poteeant credere, quia iterum dixit Iſaias, Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum:* Et ad Romanos 9. *Cuius vult miſeretur, & quem vult indurat:* Non propterea peccati author eſt, quia *Non obdurat Deus impertiendo malitiam, ſed non impertiendo miſericordiam. Quibus enim non impertitur, nec digni ſunt, nec merentur: At potiùs, vt non impertiatur, hoc digni ſunt, hoc merentur.* (inquit *Sanct. Auguſtinus* Epiſtolâ 194. aliàs 105. ad *Sixtum*) Id præclarè omninò *Sanct. Thomas* explicat Prima Secundæ, Quæſtione 79. Articulo 3. *Excæcatio* (inquit) *& obduratio duo important. Quorum vnum eſt motus animi humani inhærentis malo, & auerſi à diuino lumine. Et quantum ad hoc Deus non eſt cauſa excæcationis, & obdurationis, ſicut non eſt cauſa peccati. Aliud autem eſt ſubtractio gratiæ, ex qua ſequitur, quòd mens diuinitus non illuminetur ad rectè videndum, & cor hominis non emolliatur ad rectè viuendum. Et quantùm ad hoc Deus eſt cauſa excæcationis, & obdurationis. Eſt autem conſiderandum, quòd Deus eſt cauſa vniuerſalis illuminationis animarum, ſecundùm illud Ioannis 1.* Erat „ lux vera, quæ illuminat omnem hominem venien- „ tem in hunc mundum; *ſicut Sol eſt vniuerſalis cauſa illuminationis corporum, & aliter tamen, & aliter. Nam Sol agit illuminando per neceſſitatem naturæ: Deus autem agit voluntariè per ordinem ſuæ ſapientiæ. Sol autem, licet quantum eſt de ſe omnia corpora illuminet; ſi quod tamen impedimentum inueniat in aliquo corpore, relinquit illud tenebroſum, ſicut patet de domo, cuius feneſtræ ſunt clauſæ: Sed tamen illius obſcurationis nullo modo cauſa eſt Sol; non enim ſuo iudicio agit, vt lumen interiùs non immittat, ſed cauſa eſt ſolùm ille, qui claudit feneſtram. Deus autem proprio iudicio lumen gratiæ non immittit illis, in quibus obſtaculum inuenit. Vnde cauſa ſubtractionis gratiæ eſt non ſolùm ille, qui ponit obſtaculum gratiæ, ſed etiam Deus, qui ſuo iudicio gratiam non apponit. Et per hunc modum Deus eſt cauſa excæcationis, & aggrauationis aurium, & obdurationis cordis.* Sic autem ſumpta excæcatio, & obduratio pœna eſt, non culpa.

Denique cùm Deus dicitur *Creans malum* (Iſaiæ 45.) Et, *Si erit malum in ciuitate, quod Dominus non fecerit;* (Amos 3.) non peccatum, ſed pœnam feciſſe intelligendus eſt, vt explicant *Sanct. Auguſtinus* Libro *Contra Adimantum*, Cap. 6. *Sanct. Gregorius* Libro 3. *Moralium*, Cap 6. & *Sanct. Thomas* 1. P. Quæſt. 49. A. 2. Idem eſt ſenſus horum verborum Domini Dauidi comminantis 2. Regum 12. *Suſcitabo ſuper te malum de domo tua*, &c. Eodem etiam ſenſu Iſaiæ 13. dicitur, Deum ſuſcitaſſe Medos contra Babylonem, ipſiſque mandaſſe, vt illam diſperderent, ac vaſtarent.

Hunc Articulum abſoluat præclara *Sanct. Auguſtini* Sententia 14. Libro *De Ciuitate Dei*, Cap. 13. *Vt natura ſit, ex eo habet, quòd à Deo facta eſt; vt autem ab eo, quod eſt deficiat, ex hoc quòd de nihilo facta eſt.* Cui conſonat *Sanct. Fulgentius* Libro *de Fide ad Petrum*, Cap. 3. *Ideò naturæ à Deo factæ proficere poſſunt, quia eſſe cœperunt: Ideò deficere, quia ex nihilo factæ ſunt: Ad defectum eas ducit conditio originis; ad profectum verò prouehit potentia Creatoris.*

Neminem moueat locus ille *Sanct. Auguſtini*, Libro *De Perfectione Iuſtitiæ*, Cap. 13. *Hoc bonum, quod eſt requirere Deum, non erat, qui faceret, non erat vſque ad vnum, ſed in eo genere hominum, quod prædeſtinatum eſt ad interitum.* Nihil enim aliud *Sanct. Auguſtinus* ſignificat, cùm ad interitum quoſdam prædeſtinatos affirmat; *Niſi ad interitum ſupplicij, non delicti: Neque ad malum, quod iniuſtè admittunt, ſed ad cruciatum quem iuſtiſſimè patiuntur; nec ad peccatum, quo primæ reſurrectionis beneficium amittunt, ſed ad tormentum, quod illis propria iniquitas malè parit, & æquitas diuina benè retribuit.* Ita hanc *Sanct. Auguſtini* locutionem explicat *Sanct. Fulgentius* Libro 1. ad *Monimum*, Cap. 5.

ARTICVLVS IV.

Explicatur diuiſio peccati actualis in mortale, & veniale.

PEccatum actuale aliud *Mortale*, aliud *Veniale* eſt. Id inter vtrumque diſcriminis intercedit, quod mortale ſit *Auerſio à Deo tamquam ab vltimo fine, & conuerſio ad creaturam;* ſiue, *Adhæſio creaturæ tanquam vltimo fini.* Quod tunc fit, cùm homo creaturis fruitur, quibus vti dumtaxat debet. *Frui eſt amore alicui rei inhærere propter ſeipſam. Vti* verò eſt, *quod in vſum venerit, ad id quod amas obtinendum referre, ſi tamen amandum eſt. Res illæ quibus fruendum eſt, beatos nos faciunt. Iſtis quibus vtendum eſt, tendentes ad beatitudinem adiuuamur, & quaſi adminiculamur, vt ad illas, quæ nos beatos faciunt, peruenire, atque his inhærere poſſimus.* Nos igitur, qui fruimur, & vtimur inter vtraſque conſtituti, *Si eis, quibus vtendum eſt, frui voluerimus, impeditur curſus noſter, & aliquando etiam deflectitur, vt ab his rebus, quibus fruendum eſt, obtinendis, vel retardemur, vel etiam reuocemur, inferiorum amore præpediti.* Solo Deo fruendum eſt, vtendum creaturis. *Quomodo ergo ſi eſſemus peregrini, qui beatè viuere, niſi in Patria non poſſemus, eaque peregrinatione vtique miſeri, & miſeriam finire cupientes, in Patriam redire vellemus, opus eſſet, vel terreſtribus, vel marinis vehiculis, quibus vtendum eſſet, vt ad Patriam, quâ fruendum erat, peruenire valeremus; quòd ſi amœnitates itineris, & ipſa geſtatio vehiculorum nos delectaret, & conuerſi ad fruendum his, quibus vti debuimus, nollemus citò viam finire, & peruerſâ ſuauitate implicati, alienaremur à Patria, cuius ſuauitas faceret beatos: Sic in huius mortalitatis vitâ peregrinantes à Domino, ſi redire in Patriam volumus, vbi beati eſſe poſſimus, vtendum eſt hoc Mundo, non fruendum, vt inuiſibilia Dei per ea, quæ facta ſunt intellecta conſpiciantur, hoc eſt, vt de corporalibus temporalibuſque rebus æterna, & ſpiritualia capiamus.* Ita *Sanct. Auguſtinus* Libro 1. *De Doctrina Chriſtiana*, Cap 3. & 4.

Veniale autem peccatum eſt *Inordinatus ad creaturam affectus ſeruato ordine vltimi finis.* Quod tunc fit, cùm homo ita comparatus eſt, vt creaturam Deo præponere nolit, & à Deo velut ab vltimo fine auerti, atque in re temporali velut in vltimo fine quieſcere, Dei amicitiam violare, & legem eius tranſgredi in re graui, diuinamque amicitiam ſoluente, ſeu charitatem exſtinguente.

Peccatum igitur mortale penitus euertit ordinem hominis ad Deum, vt ad finem vltimum, ſeu coniunctionem illius cum Deo, vt vltimo fine, quæ fit per charitatem: Peccatum autem veniale hunc ordinem non euertit, adeòque charitatem non exſtinguit, ſed minuit dumtaxat eius feruorem: & ordine ad finem vltimum ſeruato, perturbat ordinem eorum, quibus ad finem obtinendum vtendum eſt. Plus ſcilicet rebus creatis afficitur quàm par ſit, in illiſque nimium hæret: Extra viam non aberrat, nec à via penitus deflectit, ſed in ipſa via per aliquas ambages, & circuitus tendens, à finis conſecutione retardatur. Hinc peccatum mortale contra legem eſſe, veniale *Præter legem*, ait *Sanct. Thomas:* Non quòd veniale non ſit etiam diuinâ lege prohibitum; ſed quòd non ita repugnet legi, vt ordinem, ac finem eius euertat, ſcilicet charitatem: Quia tamen in aliquo recedit ab ordine legis, præter legem eſſe dicitur. Cùm autem Deus vita ſit animæ, ipſique per charitatem coniungatur, ſecundùm illud S. Ioannis 4. *Deus charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in illo:* Mortale peccatum, quòd hominem penitus à Deo ſeparat, & charitatem exſtinguit, dicitur *Mors animæ:* Non autem veniale.

Diſcrimen alterum inter mortale, & veniale peccatum eſt, quòd peccatum mortale ſit irreparabile habitâ ratione ſtatûs, in quo conſtituit peccatorem; cùm in eo penitus exſtinguat vitæ ſpiritualis principium: Sicut mors dici-

tur

tur malum, irreparabile, quia nullum in natura principium eſt, quo mortuus ad vitam reuocari valeat, quamuis Deus mortuos ſuſcitare poſſit. Veniale autem peccatum reparabile eſt; quia principium interius vitæ ſpiritualis, ſcilicet charitas, manet in homine iuſto venialiter peccante, quâ peccatum illud curari, ac deleri poteſt. Vnde vel in hoc ſæculo, vel in futuro, nimirum in Purgatorio dimittitur: Mortale verò nuſquam in futuro, ſi in hoc ſæculo dimiſſum non fuerit.

Tertium diſcrimen eſt, quòd peccatum mortale hominem pœnæ æternæ, quæ *Secunda mors* in Scripturis vocatur, obnoxium faciat: Veniale verò pœnæ dumtaxat temporali.

ARTICVLVS V.

Veniale peccatum à mortali ſuaptè natura, non ex ſola relatione ad miſericordiam Dei illud facilè condonantis, diſtingui oſtenditur.

INtrinſecum venialis mortaliſque peccati diſcrimen ex Scriptura Sacra, & Traditione demooſtratur Nam *Matthæi* Cap. 7. quædam peccata comparantur *feſtucæ*, quædam *trabi*; & Cap 22. quædam *culici*, quædam *camelo*: & 1. ad *Corinthios* 3. quædam *ligno, fœno, ſtipulæ*, quæ facilè abſumuntur, vt ſignificetur illa facilè remitti, quia ſuper fundamentum ſuperſtruuntur; ideſt, charitate, quæ ſpiritualis ædificij fundamentum eſt, manente in anima, committuntur. Vnde Apoſtolus ibidem ait, eorum authorem ſaluum fore: *Ipſe tamen ſaluus erit, ſic tamen, quaſi per ignem:* Cum è contrario de alijs, qui grauiora committunt, ibidem dicat: *Si quis templum Dei violauerit, diſperdet illum Deus*. Et ad Galatas 5. *Qui talia agunt, Regnum Dei non conſequentur*.

Præterea, Iuſti ipſi quotidie peccant, nec tamen in peccata mortalia quotidie labuntur, cùm nihilominus Iuſti, ſancti, mundi, immaculati in Sacra Scriptura dicantur. Iuſtos ipſos quotidie peccare, conſtat ex ſequentibus teſtimonijs. Prouerbiorum 24. *Septies cadet Iuſtus, & reſurget*. Eccleſiaſtis 7. 21. *Non eſt homo iuſtus in terra, qui faciat bonum, & non peccet*. Iacobi 3. 2. *In multis offendimus omnes*. 1. Ioannis 1. *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt*. Quòd autem iuſti nihilominus permaneant, ſequeotia teſtimonia perſpicuè probant. Geneſis 6. *Noë vir iuſtus, atque perfectus fuit*. Iob. 1. *Erat vir ille ſimplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo*. Pſalmo 118. *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini*. *Danielis 6 Coram eo iuſtitia inuenta eſt in me*. Lucæ 1. de Zacharia, & Elizabeth; *Erant iuſti ambo ante Deum*. Ioannis 13 de Apoſtolis: *Vos mundi eſtis, ſed non omnes*, Mundi autem, iuſti, & immaculati dici non poſſunt, qui mortalibus peccatis animam ſuam inquinant; de quibus dicitur Oſee 9 *Facti ſunt abominabiles ſicut ea, quæ dilexerunt*; Ezechielis 14 *Qui poſuerit immunditias ſuas in corde ſuo*; & ad Titum 1. *Inquinatæ ſunt eorum, & mens, & conſcientia*. Procul ergo Hæretici, qui omnia Fidelium, ac Iuſtorum peccata venialia eſſe

Lutheran. & Caluiniſt. propugnant, non ſuaptè naturâ, ſed quia ex Dei miſericordia veniam conſequuntur. Eorum error Sanctorum Patrum teſtimonijs etiam refellitur. Ex multis *Hieronymum*, *Ambroſium*, *Auguſtinum*, *Cæſarium Arelatenſem* ſeligo.

Sanct. Hieronymus in Cap. 2. Ieremiæ: *Qui leui peccatorum ſorde maculatus eſt, leuioribus purgatur modis. Porrò peccata grauiora, quæ ad mortem trahunt, nec nitro, nec herbâ borith dilui poſſunt, ſed grauioribus tormentis indigent*

Sanct. Ambroſius Libro 2. *De Pœnitentia*, Cap. 10. *Quotidiana nos debet pœnitere peccati, ſed hæc* (quotidiana ſcilicet Pœnitentia) *delictorum leuiorum: Illa grauiorum:* (quæ ſcilicet publicè agitur) Et Enarratione in Pſalmum 43. explicans nunc Verſum: *Et non fuit multitudo in commutationibus eorum;* ait: *Eſt etiam illud, vt non ſit multitudo in commutationibus grauium peccatorum, ſecundùm quòd ſcri-*
» *ptum eſt, quia* Quorumdam hominum peccata manife-
1. ad Tim. 5. 24. » ſta ſunt, præcedentia in iudicium: Quoſdam autem, &
» ſubſequuntur. *Quæ grauia ſunt, atque manifeſta, præcedunt, & ſine vllâ dubitatione merguntur: Quæ autem leuiora ſunt, bonis operibus ſæpè releuantur. Vbi autem iniquitas propendet, nullâ bonorum operum commutatione reuocatur.*

Sanct. Auguſtinus in *Enchiridio*, Cap. 64. *Intereſt* (inquit) *quantùm peccetur. Neque enim quia peccatum eſt omne crimen, ideò crimen eſt etiam omne peccatum. Itaque Sanctorum hominum vitam inueniri poſſe dicimus ſine crimine: Peccatum autem ſi dixerimus, quia non habemus, nos ſeducimus*. Et Cap 70. *Sanè cauendum eſt, ne quiſquam exiſtimet infanda illa crimina, qualia qui agunt, Regnum Dei non poſſidebunt, quotidie perpetranda, & eleemoſynis quotidie redimenda. In melius quippè eſt vita mutanda, & per eleemoſynas de peccatis præteritis eſt propitiandus Deus, non ad hoc emendus quodam modo, vt ea ſemper liceat impunè committere... De quotidianis autem breuibus leuibuſque peccatis, ſine quibus hæc vita non ducitur, quotidiana Fidelium oratio ſatisfacit... Delet omninò hæc oratio minima, & quotidiana peccata*.

Idem Sermone 3. in Pſalmum 118. *Quoniam* (inquit) *Tentatio eſt vita humana ſuper terram; etiamſi à criminibus longè ſimus, non tamen deeſt, vbi deſiderijs peccati, vel facto, vel dicto, vel cogitatu obediamus; quando aduerſus maiora vigilantibus, quædam incautis minuta ſubrepunt: Quæ ſi aduerſus nos colligantur, etſi non ſingula ſuis molibus corruunt, omnia tamen aceruo nos obruunt. Et propter hæc, etiam hi, qui ambulant in vijs Domini, dicunt,* Dimitte nobis debita noſtra: *Quoniam ad vias Domini,* “ *& ipſa oratio pertinet, quamuis non ad eas peccata pertineant.*

Et Sermone 351. aliàs 50. Inter Homilias quinquaginta, quotidianam Pœnitentiam agendam eſſe docet, ob leuiora illa quotidianaque peccata, qualia ſunt habere inter ſe iudicia, & lites de ſæcularibus rebus, quod Apoſtolus *delictum* eſſe dicit, quamuis ferendum, ſi ad 1. Cor. 6.
infidelium tribunalia non deferantur: Coniugij vſus voluptatis ſolius causâ, non generandæ prolis; quem tamen Apoſtolus, vt peccatum eſſe demonſtraret, ſed infirmitati conceſſum, *Secundùm veniam* permitti, *non ſecundum imperium* fieri ait; & alia huiuſmodi, de quibus idem *Sanct. Auguſtinus* ſubiungit: *Quàm multa ſunt alia peccata, ſiue in loquendo de rebus, & negotijs alienis, quæ* 1. Cor. 7.
non ad te pertinent; ſiue in vanis cacchinationibus, cùm ſcriptum ſit, Stultus in riſu exaltat vocem ſuam, ſa- “
piens autem vix tacitè ridebit: *Siue in ipſis eſcis, quæ* “
ad neceſſitatem ſuſtentandæ huius vitæ præparantur, auidior atque immoderatior appetitus, ſæpè exceſſum modum poſtridiana cruditate conteſtans: Siue in vendendis, & emendis rebus charitatis, & vtilitatis vota peruerſa. Piget cuncta colligere, quæ quiſque in ſe ipſo certiùs comprehendit, ſi diuinarum Scripturarum ſpeculum non negligenter attendat. Quæ quamuis ſingula non lethali vulnere feriro ſentiantur, ſicuti homicidium, & adulterium: Tamen omnia ſimul congregata, velut ſcabies, quò plura ſunt, necant, aut noſtrum decus ita exterminant, vt ab illius Sponſi ſpecioſi formâ præ filijs hominum caſtiſſimis amplexibus ſeparent, niſi medicamento quotidianæ Pœnitentiæ deſiccentur: Omnia ſimul congregata necare, aut animæ decorem ita exterminare, vt illam à cœleſtis Sponſi caſtis amplexibus ſeparent, *Sanct. Auguſtinus* ait; non quòd plura peccata venialia mortem animæ per ſe inferant, aut in ea gratiam, & charitatem, in quibus poſita eſt eius pulchritudo, exterminent; ſed quòd ad mortale peccatum diſponant, cùm eorum frequentatione cupiditas augeatur, charitas minuatur, & refrigeſcat; animus violationi Legi Dei in minoribus rebus aſſueſcens ſenſim propenſionem contrahat ad lapſum etiam in maioribus; & diuinæ gratiæ ad graues tentationes vincendas neceſſarijs auxilij, in pœnam venialium peccatorum, quæ vitare negligit, interdum priuetur. Hinc illud Eccleſiaſtici 19. *Qui ſpernit modica, paulatim decidet*. Hinc *Sanct. Gregorius* Libro 10. *Moralium*, Cap 9. *Ex vanitate* (inquit) *ad iniquitatem ducimur, cùm priùs per leuia delicta deflectimus, vt vſu cuncta leuigante, nequaquam poſt committere etiam grauiora timeamus. Nam dum moderari lingua otioſa verba negligit, more inolitæ remiſſionis capta, audax ad noxia prorumpit... Si enim curare parua negligimus, inſenſibiliter ſeducti, audenter etiam maiora perpetramus.*

Eccli. 21.

Atque iuxta hunc ſenſum intelligenda ſunt ſimilia *Sanct. Auguſtini* loca ſcilicet Tractatu 13. in Ioannem. *Euigilate* (inquit) *cùm dies eſt: Chriſtus eſt dies. In dilectione, & miſericordia eius, qui ambulat, etiam liberatus ab illis lethalibus, & grandibus peccatis, qualia ſunt facinora, homicidia, furta, adulteria, propter illa, quæ*

la, quæ minuta videntur eſſe peccata linguæ, aut cogitationum, aut immoderationis in rebus conceſſis, facit veritatem confeſſionis, & venit ad lucem in operibus bonis: Quoniam minuta plura peccata, ſi negligantur, occidunt. Minutæ ſunt guttæ, quæ flumina implent; minuta ſunt grana arenæ, ſed ſi multa arena imponatur, premit, atque opprimit. Hoc facit ſentina neglecta, quod facit fluctus irruens: Paulatim per ſentinam intrat, ſed diu intrando, & non exhauriendo mergit nauim. Quid eſt autem exhaurire, niſi bonis operibus agere, ne obruant peccata, gemendo, ieiunando, tribuendo, ignoſcendo?

Ita etiam intelligendus eſt *Sanct. Cæſarius* Arelatenſis Epiſcopus Homilia 7. aliàs *Sanct. Auguſtino* adſcriptâ, & inter Sermones illius *De Sanctis* 41. vbi mortalium, & venialium peccatorum diſtinctionem confirmat, & quænam illa ſint exemplis oſtendit. *Quamuis* (inquit) *Apoſtolus capitalia plura commemorauerit, nos tamen ne deſperationem facere videamur, breuiter dicimus, quæ ſint illa: Sacrilegium, homicidium, adulterium, falſum teſtimonium, furtum, rapina, ſuperbia, inuidia, auaritia; & ſi longo tempore teneatur, iracundia; & ebrietas, ſi aſſidua ſit, in eorum numero computatur. Quicumque enim aliqua de iſtis peccatis in ſe dominari cognouerit, niſi dignè ſe emendauerit, ſi habuerit ſpatium, longo tempore Pœnitentiam egerit, & largas eleemoſynas erogauerit, & à peccatis ipſis abſtinuerit; illo tranſitorio igne, de quo ait Apoſtolus, purgari non poterit, ſed æterna illum flamma ſine vllo remedio cruciabit.*

Quæ autem ſint minuta peccata, licet omnibus nota ſint, tamen quia longum eſt, vt omnia replicentur, opus eſt, vt ex eis, vel aliqua nominemus. Quoties aliquis aut in cibo, aut in potu plus accipit, quàm neceſſe ſit, ad minuta peccata nouerit pertinere. Quoties plus loquitur, quàm expedit. Quoties pauperem importunè petentem exaſperat. Quoties cùm corpore ſit ſanus, alijs ieiunantibus prandere voluerit; aut ſomno deditus tardiùs ad Eccleſiam ſurgit. Quoties excepto deſiderio filiorum, vxorem ſuam cognouerit. Quoties in carcere clauſos, & in vinculis poſitos tardiùs requiſierit. Quoties infirmos tardiùs viſitauerit. Si diſcordes ad concordiam reuocare neglexerit. Si plus, aut proximum, aut vxorem, aut filium, aut ſeruum exaſperauerit, quàm oportet; ſi ampliùs fuerit blanditus quàm expedit. Si cuicumque maiori perſonæ, aut ex voluntate, aut ex neceſſitate adulari voluerit. Si pauperibus eſurientibus cibum non dederit, aut nimium delicioſa, aut ſumptuoſa ſibi conuiuia præparauerit. Si ſe in Eccleſia, aut extra Eccleſiam, fabulis otioſis, de quibus in die iudicij ratio reddenda eſt, occupauerit. Si dum incautè iuramus, & cùm hoc per aliquam neceſſitatem implere non poterimus, vtique periuramus. Et cum omni facilitate, vel temeritate maledicimus, cùm ſcriptum ſit: Neque maledici
1. Cor. 6. 10. „ Regnum Dei poſſidebunt. *Et cùm aliquid ſuſpicamur temerè, quod tamen plerumque non ita, vt credimus, comprobatur, ſine vlla dubitatione delinquimus. Hæc enim, & his ſimilia ad minuta peccata pertinere non dubium eſt, quæ, ſicut iam dixi, enumerari vix poſſunt, & à quibus non ſolùm Populus Chriſtianus, ſed etiam nullus Sanctorum immunis eſſe potuit aliquando, aut poterit. Quibus peccatis licet occidi animam non credamus; ita tamen eam velut quibuſdam puſtulis, & quaſi horrenda ſcabie replentia, deformem faciunt, vt eam ad amplexus illius Sponſi cœleſtis aut vix, aut cum grandi*
Ephes. 5. „ *confuſione venire permittant: De quo ſcriptum eſt,* Ap„tauit ſibi Eccleſiam non habentem maculam aut ru„gam. *Et ideò continuis orationibus, & frequentibus ieiunijs, & largioribus eleemoſynis, & præcipuè per indulgentiam eorum, qui in nos peccant, aſſiduè redimantur, nè fortè ſimul collecta cumulum faciant, & demergant animam.*

Denique, *Nullum eſſe peccatum ex naturâ ſuâ veniale, ſed omne peccatum mereri mortem æternam:* Vigeſimus eſt inter Articulos *Michaëlis Baij* à *Pio V.* & *Gregorio XIII.* damnatos.

Huic nihilominus Aſſertioni fauere quiſpiam objiciet *Sanct. Baſilium* in Regulis Breuioribus, ad Interrogationem 213. ſcribentem: *Primò ſcire illud conuenit, differentiam hanc maiorum, & minorum peccatorum nuſquam in Nouo Teſtamento reperiri.*

Fauere videtur, & illud *Sanct. Auguſtini* Libro 2. *De Peccatorum Meritis, & Remiſſione*, Cap. 3. ſcribentis: *Quis cum aliqua ſpe adipiſcendæ ſalutis æternæ ex hac vitâ migraret, manente illa Sententiâ, quâ quicumque totam legem ſeruauerit, offendat autem in vno, factus eſt omnium reus, niſi poſt paululum ſequeretur, Superexaltat* Iacobi 2.
autem miſericordia iudicio. Item illud eiuſdem Sanct. Doctoris Lib 9. *Confeſſionum*, Cap. 13. *Væ etiam laudabili vitæ hominum, ſi remotâ miſericordiâ diſcutias eam.*

Verùm facilis eſt ad hæc teſtimonia Reſponſio. Ad primum enim reſpondetur, Mentem *Sanct. Baſilij* hanc eſſe, quòd non reperitur differentia maiorum, & minorum peccatorum in eo poſita, quòd minora contemni debeant, aut lubenter committi, grauiora dumtaxat caueri: Non autem, quòd nullum prorſus inter illa diſcrimen reperiatur. Id conſtat ex Interrogatione, cui reſpondet, his verbis conceptâ. *Quomodo agi par eſt cum ijs, qui cùm maiora peccata declinent, minora perinde, ac ſi nihil referret, committunt?* Quo ſenſu ad Interrogationem 4. dixerat, *Nihil omninò tanquam minutum contemni debere.* Et in Pſalmum 61. *Dum exigui ſunt momenti, & eadem in pauco numero, quæ admittimus peccata, leuiter, ac ſenſim aliquò, vſque mouemur. Mox, vbi plura acceſſerint grauioraque peccata, iuxta proportionem coaleſcentis peccati intendi ſolet animæ agitatiô.*

Ad primum *Sanct. Auguſtini* locum reſpondetur, illum ita ſcripſiſſe, non quòd exiſtimaret peccatum veniale pœnam æternam mereri, ſed quòd nemo certò ſciat, an peccati alicuius lethalis non ſit reus, quòd peccata venialia ſenſim ad mortale diſponant. Nam *Sanct. Auguſtinum* laudatam Apoſtoli Iacobi Sententiam, *Quicumque totam legem ſeruauerit, offendit autem in vno, factus eſt omnium reus*, de peccato mortali dumtaxat intellexiſſe, quo à charitate excidit homo, conſtat ex Epiſtolà illius 167. aliàs 29 ad *Sanct. Hieronymum* ſcriptâ. Neceſſe tamen eſt, vt ſuperexaltet miſericordia iudicio, quia Regnum cęlorum adipiſci non poſſumus, niſi Chriſti ſanguine à peccatis etiam venialibus emundati. Quam miſericordiam iuſtus miſericordiæ, & pietatis operibus quodammodo debitam ſibi fecit. En integrum *Sanct. Auguſtini* locum. *Acutè ſibi videntur dicere, quaſi noſtrûm hoc vllus ignoret: Quod ſi nolumus, non peccamus, nec præciperet Deus homini, quod humanæ eſſet impoſſibile voluntati. Sed hoc non vident, quòd ad nonnulla ſuperanda, vel quæ malè cupiuntur, vel quæ malè metuuntur, magnis aliquando, & totis viribus opus eſt voluntatis, quas nos non perfectè in omnibus adhibituros prænidit, qui per Prophetam veridicè dici voluit*, Non iuſtificatur in conſpectu tuo omnis viuens. *Tales itaque nos Dominus futuros præuidens, quędam ſalubria remedia contra reatum, & vincula peccatorum etiam poſt Baptiſmum dare, ac valere dignatus eſt, opera ſcilicet miſericordię, cùm ait:* Dimittite, & dimittetur vobis; date, & dabitur vobis. *Quis enim cùm aliqua ſpe adipiſcendę ſalutis ęternę ex hac vitâ migraret?* &c.

Reſpondetur ſecundò, *Sanct. Auguſtinum*, cum ait: *Quis cum aliqua ſpe adipiſcendę ſalutis ęternę ex hac vita migraret?* &c. Non loqui de Iuſtis tantùm, qui ſolis peccatis venialibus obſtricti ſunt, ſed de omnibus omninò hominibus, quatenus in grauiora peccata ruere poſſunt præcipites, niſi gratiæ diuinæ præſidio ſeruarentur. Quæ niſi ex diuinæ miſericordiæ inexhauſtis fontibus vbertim manaret, nemo cum aliqua ſpe adipiſcendæ ſalutis æternæ ex hac vitâ migraret: Quia tentationibus, quæ non ſolùm ad venialia, ſed etiam ad lethalia peccata alliciunt, & abripiunt, facilè vinceretur. Eam eſſe *Sanct. Auguſtini* mentem, euidens eſt ex errore, quem ſibi proponit eo in libro oppugnandum. *Sunt enim quidam* (inquit) *tantùm præſumentes de libero humanę voluntatis arbitrio, vt ad non peccandum, nec adiuuandos nos diuinitus opinentur, ſemel ipſi naturę noſtrę conceſſo liberę voluntatis arbitrio. Vnde fit conſequens, vt nec orare debeamus, ne intremus in tentationem, hoc eſt, ne in tentatione vincamur, vel cum fallit, & præoccupat neſcientes, vel cùm premit, atque vrget infirmos. Quàm ſit autem noxium, & ſaluti noſtrę, quę in Chriſto eſt, pernicioſum atque contrarium, ipſique Religioni, qua imbuti ſumus, & pietati qua Deum colimus, quàm vehementer aduerſum, vt pro tali accipiendo beneficio Deum non rogemus, atque in ipſa Oratione Dominica,* Ne nos inferas in tentationem, *fruſtra poſitum exiſtimemus, verbis explicare non poſſumus.* Id itaque probandum ſibi ſumpſit con-

contra Pelagianos hoc in Libro *Sanct. Auguſtinus*, Nullum in hoc ſæculo viuere, aut vixiſſe, aut victurum eſſe ſine vllo omninò peccato, excepto vno Mediatore Dei, & hominum homine Ieſu Chriſto: (Deiparam Virginem cum ipſo pariter excipimus,) & huius quæſtionis ſolutionem de hominis vita ſine vlla ſubreptione peccati, propter quotidianas etiam orationes noſtras maximè neceſſariam eſſe notat. Vnde fit, vt cùm ait interrogando, *Quis enim ex hac vita cum aliquo ſpe adipiſceadę ſalutis ęternę ex hac vita migraret?* &c non ſpectet iuſtorum dumtaxat ſtatum quatenus peccatis venialibus obnoxij ſunt; ſed omnium hominum, quatenus tentationum periculis ſunt expoſiti, quibus concuti poſſunt, & abripi in peccatum lethale.

Ad alterum *Sanct. Auguſtini* locum reſpondetur, His verbis non ſignificari, quod vitæ laudabilis homines pœnas æternas mereantur propter venialia peccata, quæ committunt; ſed quòd acerbis, & prolixis Purgatorij pœnis plerumque digni ſint, quas re ipſa experirentur, niſi Deus propter Chriſtum eas remitteret, vel temperaret. Vnde ipſi Sancti diuinâ miſericordiâ maximè indigent, præſertim dùm plurima, quæ hominum iudicio leuia cenſentur, Dei iudicio grauiora ſint. Vnde pro omnibus Fidelibus defunctis, etiam illis, qui laudabiliter vixerunt, orandum eſt, vt Deus illis ignoſcat, & vt ſuam erga illos miſericordiam magis, quàm iudicium exerceat. Id occaſione Matris ſuæ Pijſſimæ Monicæ dictum à *Sanct. Auguſtino*, cuius ſenſum aperit loci ſeries. *Fundo tibi* (inquit) *Deus noſter, pro illa Famula tua longè aliud lacbrymarum genus, quod manat de concuſſo ſpiritu conſideratione periculorum omnis Animę, quę in Adam moritur. Quamquam illa in Chriſto viuificata, etiam nondum à carne reſoluta ſic vixeris, vt laudetur Nomen tuum in fide moribuſque eius, non tamen audeo dicere, ex quo eam per Baptiſmum regeneraſti, nullum verbum exiſſe ab ore eius contra pręceptum tuum. Et dictum eſt à Veritate Filio tuo:* Si quis dixerit fratri ſuo, fatue, reus erit gehennæ ignis. *Et væ etiam laudabili vitæ hominum, ſi remotâ miſericordiâ diſcutias eam. Quia verò non exquiris delicta vehementer, fiducialiter ſperamus aliquem apud te locum inuenire indulgentiæ. Quiſquis autem tibi enumerat vera merita ſua, quid tibi enumerat, niſi munera tua?... Ego itaq; laus mea, & vita mea, Deus cordis mei, ſepoſitis paulisper bonis eius actibus, pro quibus tibi gaudẽs gratias ago, nũc pro peccatis Matris meæ deprecor te, exaudi me per Medicinam vulnerum noſtrorum, quæ pependit in ligno, & ſedens ad dexterã tuam te interpellat pro nobis. Scio miſericorditer operatam, & ex corde dimiſiſſe debita debitoribus ſuis; dimitte illi, & tu debita ſua, ſi qua etiam contraxit per tot annos poſt Aquam ſalutis. Dimitte Domine, dimitte obſecro, ne intres cum ea in iudicium. Superexaltet miſericordia iudicium, quoniam eloquia tua vera ſunt, & promiſiſti miſericordiam miſericordibus.*

Matth. 5.

ARTICVLVS VI.

Peccatum Actuale aliud commiſſionis, aliud omiſſionis.

PEccatum commiſſionis eſt actio praua, quâ id facit homo, quod lex prohibet, ſicut cùm occidit mœchatur, mentitur, &c.

Peccatum omiſſionis eſt prætermiſſio boni, quod lex præcipit, vt cùm rem alienam non reſtituit, eleemoſynam non erogat, ſtatas preces non recitat, Sacrum non audit, &c.

Prius nomine *peccati* ſimpliciter, poſterius nomine *delicti*, in Scriptura Sacra interdum ſignificatur, Leuit. 7. 7. *Sicut pro peccato offertur hoſtia, ita & pro delicto.* Et Cap. 14. 13. *Sicut pro peccato, ita & pro delicto ad Sacerdotem pertinet hoſtia.* Qua de re *Sanct. Auguſtinus*, Quæſt. 20. in Leuiticum: *Fortaſſis* (inquit) *peccatum eſt perpetratio mali: Delictum autem deſertio boni. Nam ipſum vocabulum ſi diſcutiatur, quid aliud erit delictum, quàm derelictum: & qui delinquit, quid derelinquit niſi bonum?* Quamuis aliàs promiſcuè vſurpentur in Scripturis peccati, & delicti nomina, vel etiam aliud inter vtrumque diſcrimen Patres aſſignent.

Peccatum commiſſionis eſt contra præcepta affirmantia; præceptum omiſſionis contra præcepta negantia. Præcepta negantia ſunt ea, quæ malum prohibent, verbi gratiâ, *Non occides: Non mœchaberis; Non furtum facies.* Affirmantia ſunt ea, quæ bonum præcipiunt, verbi gratiâ, *Memento, vt diem Sabbati ſanctifices: Honora Patrem tuum, & Matrem tuam.* Præcepta negatiua obligant ſemper, & pro ſemper, vt loquuntur Theologi poſt *Sanct. Thomam*: Affirmatiua obligant ſemper, ſed non pro ſemper: *Et ideò ſolùm pro tempore illo aliquis ceſſando ab actu peccat, pro quo præceptum affirmatiuum obligat*; (inquit *Sanct. Thomas*, Prima Secundæ, Quæſtion. 71. Articul. 5. ad 3.) Siue, cùm implendi præcepti tempus adeſt, & facultas, & tamen non impletur deliberata voluntate. Si enim præceptum implendi facultas non adſit, verbi gratia, ſi quis propter grauem infirmitatem Sacro non adſit die feſto, vt non ieiunet die, quæ ieiunio conſecrata eſt ex præcepto Eccleſiæ, omiſſio illa non eſt peccatum. Similiter, ſi omiſſio ſit omninò inuoluntaria, tum in ſe, tum in ſua cauſa, nullum peccatum eſt. Si verò in ſe quidem ſit inuoluntaria, ſed tamen volita ſit in ſua cauſa; verbi gratia, ſi quis ebrietate ſepultus; aut operi ex obiecto, vel ex circumſtantia illicito vacans; aut ſomno indulgens, quia noctem totam ludendo, aut aliquod aliud opus ad charitatem non pertinens agendo conſumpſit, non cogitat de præcepto implendo, reus eſt omiſſionis. Si enim actus ex quo ſequitur peccatum ſit illicitus, *Non totaliter aliquis excuſatur à peccato ſequenti, quod ſcilicet redditur voluntarium ex voluntate præcedentis actus, in quantum aliquis dans operam rei illicitæ incidit in ſequens peccatum. Diminuitur autem peccatum ſequens, ſicut & diminuitur ratio voluntarij. Vnde Sanct. Auguſtinus Lib. 20. Contra Fauſtum, Cap. 44. dicit, quod Loth culpandus eſt, non quantùm ille inceſtus, ſed quantùm ebrietas meruit.* Ita *Sanct. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 150. A. 4. Ex quo ſequitur illum peccare, qui rationis vſu ſua culpa deſtitutus, aut facit, quod non licet, aut non facit, quod debet, ſi id præuiderit, aut præuidere debuerit.

ARTICVLVS VII.

Peccata quædam ſpiritualia ſunt, alia carnalia.

PEccatum ratione obiecti, à quo ſpeciem, & diſtinctionem habet, diuiditur in ſpirituale, & carnale. Peccata ſpiritualia ſunt illa, quæ perficiuntur in delectatione ſpirituali: Carnalia, quę conſummantur in delectatione carnali. Superbia, verbi gratia, peccatum ſpirituale eſt, qua nimirum propria excellentia homo delectatur: Gula verò, quæ conſummatur in delectatione ciborum, & luxuria, quæ conſummatur in delectatione venereorum, carnalia peccata ſunt. Septem capitalium vitiorum quinque ſpiritualia eſſe, ſcilicet ſuperbiam, auaritiam, inuidiam, iram, acediam; duo carnalia, ſcilicet luxuriam, & gulam, *Sanct. Gregorius* docet Lib. 31. *Moralium*, Cap. 17. In Scriptura Sacra fundamentum habet iſta peccatorum diuiſio, dicente Apoſtolo 2. ad Corinthios 7. 1. *Mundemus nos ab omni inquinamento carnis, & ſpiritûs, perficientes ſanctificationem in timore Dei.* Carnis enim inquinamentum eſt peccatum, quod carnali voluptate conſummatur: Inquinamentum verò ſpiritûs eſt peccatum, cuius conſummatio ſine ſenſuum voluptate conſiſtit.

Alio modo peccata carnalia dicuntur generali quadam ratione, quæ ab homine carnali, ſiue ſecundùm carnem viuente perpetrantur, quamuis in carnis voluptate non conſummentur. Viuit autem homo ſecundùm carnem, cùm viuit ſecundùm ſeipſum, quia Scriptura hominem nomine carnis appellat: & viuendo ſecundùm ſeipſum peccat, cui ſecundùm Deum viuendum eſt. Homo enim ita à Deo factus eſt rectus, *Vt non ſecundùm ſeipſum, ſed ſecundùm eum, à quo factus eſt, viueret; id eſt, illius potiùs, quàm ſuam faceret voluntatem: Non autem ita viuere, quemadmodum eſt factus, vt viueret, hoc eſt mendacium. Beatus quippè vult eſſe, etiam non ſic viuendo, vt poſſit eſſe. Quid eſt iſta voluntate mendacius?... Ergo mendacium eſt, quod cum fiat, vt benè ſit nobis, hinc potiùs malè eſt nobis; vel cùm fiat, vt meliùs ſit nobis, hinc potiùs peius eſt nobis. Vnde hoc, niſi quia de Deo poteſt bene eſſe homini, quem delinquendo deſerit; non de ſeipſo, ſecundùm quem viuendo delinquit?* Verba ſunt *Sanct. Auguſtini* Lib. 14 *De Ciuitate Dei*, Cap. 4. Hoc ſenſu vitia carnis dicuntur, quæ recenſet Apoſtolus, ad Gal. 5. *Manifeſta ſunt opera carnis; quæ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum ſeruitus,*

tus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, diſſenſiones, ſectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia, quæ prædico vobis, ſicut prædixi: Quoniam qui talia agunt, Regnum Dei non conſequentur. Et ad Romanos 8. *Non ſecundum carnem ambulamus, ſed ſecundùm ſpiritum. Qui enim ſecundùm carnem ſunt, quæ carnis ſunt ſapiunt: Qui verò ſecundùm ſpiritum ſunt; quæ ſunt ſpiritus ſentiunt.·:·Qui autem in carne ſunt, Deo placere non poſſunt. Vos autem in carne non eſtis, ſed in ſpiritu, ſi tamen Spiritus Dei habitat in vobis.·:·Ergo fratres, debitores ſumus non carni, vt ſecundùm carnem viuamus. Si enim ſecundùm carnem vixeritis, moriemini: Si autem ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis.*

Alio ſenſu paulò minùs communi dicuntur peccata carnis, quæ circa res corporeas, & externas verſantur. Sic auaritiam inter peccata carnalia recenſet Apoſtolus ad Epheſ. 5. 3. *Fornicatio, & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis, ſicut decet Sanctos; aut turpitudo, aut ſtultiloquium, aut ſcurrilitas, quæ ad rem non pertinet.*

Strictiori tandem acceptione peccatum carnis luxuria dicitur, vel quia in delectatione carnis omnium maximâ conſummatur, vel quia in huiuſmodi peccato ita ſeruit anima corpori, vt nihil aliud homini tunc cogitare liceat, cùm in fœdam illam voluptatem immerſus eſt.

ARTICVLVS VIII.

Peccatum aliud eſt in Deum, aliud in ſeipſum, aliud in proximum.

CVm enim peccatum omne ſit defectio ab ordine, triplex autem ordo in homine eſſe debeat, ſcilicet ordo ad Deum, ad ſeipſum, & ad proximum; rectè diuiditur peccatum ex parte eorum, in quos peccatur, in peccata contra Deum, contra nos ipſos, & contra proximum.

Quamquam verò omnia peccata generali quadam ratione ſint contra Deum, quia ſunt tranſgreſſiones legis æternæ: Illa tamen peccata propriè dicuntur contra Deum, quæ directè, & immediatè contra diuinam illius Maieſtatem pugnant, aut defectiones ſunt ab ordine illo humanæ rationæ ſuperiori, quo homo ſpeciatim in Deum ordinatur; ſiue quæ præuaricationes ſunt diuinæ legis in his, quæ debentur ſoli Deo. Huius generis ſunt idololatria, hæreſis, deſperatio, vel præſumptio de miſericordia diuina, odium Dei, blaſphemia, ſacrilegium, impœnitentia: & generatim quæcumque Theologicis Virtutibus, Religioni, & Pœnitentiæ, quę iuſtitia quædam eſt hominis ad Deum, reſarciens iniuriam eius irrogatam Maieſtati, repugnant.

Peccata contra nos ipſos ſunt ea, quibus violatur ordo rationis, quem quiſque ſeruare debet erga ſeipſum, vt ebrietas, fornicatio, prodigentia.

Peccata in proximum ſunt ea, quibus violatur ordo rationis erga cęteros homines ſeruandus, ſiue ſuperiores nobis ſint, ſiue ęquales, ſiue inferiores; ſiue nobis coniuncti, ſiue alieni; ſiue domeſtici, ſiue extranei; vt furtum, homicidium, perduellio, inobedientia, contumelia, calumnia, detractio, & quæcumque verbis, aut factis alteri fit iniuria.

Triplicem illum ordinem hominis, ad Deum ſcilicet, ad ſeipſum, & ad proximum hâc Sententiâ complexus eſt Apoſtolus, ad *Titum* 2. 11. 12. *Apparuit gratia Dei Saluatoris noſtri omnibus hominibus, erudiens nos, vt abnegantes impietatem, & ſecularia deſideria, ſobriè, & iuſtè, & piè viuamus in hoc ſæculo.* Hinc *Sanct. Fulgentius*, Lib. 1. *De Remiſſione Peccatorum*, Cap 28 hunc locum explicans, ait: *Sobrietatem cuſtodit, quiſquis mores ſuos vitamque componit. Et ille iuſtè viuit, qui proximo, nec mali aliquid ingerit, & in quantùm poteſt, adiutorium bonæ operationis impendit. Ille etiam piè viuit, qui peruerſum aliquid, nec credit de Deo, nec dicit. Quiſquis ergo vult ad Regnum peruenire cœlorum, viuat ſobrius in ſemetipſo, iuſtitiam ſeruet proximo, pius perſeueret in Deo.*

Et *Sanct. Bernardus*, Declamatione in Euangelium, *Ecce nos relinquimus omnia*, §. 38. ait: *Exhibeatur ergo ſobrietas nobis, iuſtitia proximo, pietas Deo. Pietas enim cultus Dei eſt.*

Hanc peccati diuiſionem tradit *Venerabilis Beda*, Lib. 5. In Epiſtolam ad Corinthios, Cap. 6. *Duo ſunt* (inquit) *genera peccatorum; aut enim in Deum peccat homo, aut in hominem.* Et infrà: *Peccatur in Deum etiam corrumpendo templum eius, quod eſt in nobis.*

ARTICVLVS IX.

Peccatum aliud cordis, aliud oris, aliud operis eſt.

PEccatum ſecundùm diuerſos gradus, intra eamdem ſpeciem, diuiditur in peccatum cordis, oris, & operis: Quia inchoatio peccati eſt in corde, *Quæ enim procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem: De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, blaſphemiæ Hæc ſunt, quæ coinquinant hominem* (inquit Chriſtus Matth. 15. 18. 19.) Secundus itaque gradus peccati eſt in ore, ſecundùm quòd homo facilè prorumpit ad manifeſtandum conceptum cordis. Tertius gradus eſt in conſummatione operis. Sic iracundus ex appetitu vindictæ primùm quidem perturbatur in corde; ſecundò, in verba contumelioſa prorumpit; tertiò ad facta iniurioſa procedit. Idemque in luxuria, & alijs peccatis perſpicuum eſt.

Hæc diuiſio peccati colligitur ex Pſalm. 23 3. 4. *Quis aſcendet in Montem Domini? Aut quis ſtabit in loco ſancto eius? Innocens manibus, & mundo corde, qui non accepit in vano animam ſuam, nec iurauit in dolo proximo ſuo.*

Sanct. etiam *Hieronymus* in Cap. 43. *Ezechielis* tria generalia delicta diſtinguit, quibus humanum ſubiacet genus: *Aut enim cogitatione, aut ſermone, aut opere peccamus:* Et hæc tria delictorum genera ſignificari dicit hirco, vitulo, & ariete, quos offerri pro peccato Lex iubet. *Cogitatio* (inquit) *refertur ad arietem, quæ prima eſt omnium peccatorum, & ex qua duo alia peccata naſcuntur: Hędus autem, ſiue hircus ad eloquium, ſiue ſermonem, qui ſemper de excelſioribus diſputat: Opera vitulo deputantur, quoniam vomeri, & labori, & terrenis operibus mancipatus eſt.*

Peccatum cordis tribus gradibus perficitur, ſuggeſtione, delectatione, conſenſu. *Sicut enim in illo manifeſto coniugio duorum hominum, qui primi facti ſunt, non manducauit ſerpens de arbore vetita, ſed tantummodo manducandum perſuaſit: Mulier autem non manducauit ſola, ſed viro ſuo dedit, & ſimul manducauerunt; quamuis cum ſerpente ſola locuta, & ab eo ſola ſeducta ſit: Ita, & in hoc quod etiam in homine vno geritur, & dignoſcitur, occulto quodam ſecretoque coniugio, carnalis, (vel vt ita dicam) qui in corporis ſenſus intenditur, ſenſualis animæ motus, qui nobis pecoribuſque communis eſt, ſecluſus eſt à ratione ſapientiæ.·:·Cùm ergo huic intentioni mentis, quæ in rebus temporalibus, & corporalibus propter actionis officium ratiocinandi viuacitate verſatur, carnalis ille ſenſus, vel animalis ingerit quamdam illecebrem fruendi ſe, id eſt, tanquam bono quodam priuato, & proprio, non tanquam publico, atque communi, quod eſt incommutabile bonum, tunc velut ſerpens alloquitur fęminam. Huic autem illecebræ conſentire, de ligno prohibito manducare eſt. Sed iſte conſenſus ſi ſola cogitationis delectatione contentus eſt, ſuperioris verò auctoritate conſilij ita membra retinentur, vt non exhibeantur iniquitatis arma peccato: Sic habendum exiſtimo velut cibum vetitum mulier ſola comederit. Si autem in conſenſione malè vtendi rebus, quæ per ſenſum corporis ſentiuntur, ita decernitur quodcumque peccatum, vt ſi poteſtas ſit, etiam corpore compleatur: Intelligenda eſt illa mulier dediſſe viro ſuo ſecum ſimul edendum illicitum cibum. Neque enim poteſt peccatum non ſolùm cogitandum ſuauiter, verùm etiam efficaciter perpetrandum mente decerni, niſi & illa mentis intentio, penes quam ſumma poteſtas eſt membra in opus mouendi, vel ab opere cohibendi, malæ actioni cedat, & ſeruiat.* Verba ſunt *Sanct. Auguſtini*, Libro 12. *De Trinitate*, Cap. 12.

Ex Libro 1. *De Sermone Domini in Monte*, Cap. 12. *Tria ſunt quibus impletur peccatum, ſuggeſtione, delectatione, conſenſione. Suggeſtio ſiue per memoriam fit, ſiue per corporis ſenſus, cùm aliquid videmus, vel audimus, vel olfacimus, vel guſtamus, vel tangimus. Quo ſi frui delectauerit, delectatio illicita refrenanda eſt. Velut cùm ieiunamus, & viſis cibis palati appetitus*

titus aſſurgit, non fit, niſi delectatione: Sed huic tamen non conſentimus, & eam dominantis rationis iure cohibemus. Si autem conſenſio facta fuerit, plenum peccatum erit, notum Deo in corde noſtro, etiamſi facto non innoteſcat hominibus. Ita ergo ſunt iſti gradus, quaſi à ſerpente ſuggeſtio fiat, id eſt, lubrico, & volubili, hoc eſt, temporali corporum motu.∴In appetitu autem carnali tanquam in Eua delectatio: In ratione verò tanquam in viro conſenſio: Quibus peractis, tanquam de Paradiſo, hoc eſt, de beatiſſima luce iuſtitiæ in mortem homo expellitur; iuſtiſſimè omninò. Non enim cogit, qui ſuadet.∴Veruntamen delectatio ante conſuetudinem, vel nulla eſt, vel tam tenuis, vt propè nulla ſit: Cui conſentire magnum peccatum eſt, cùm illicita eſt. Cùm autem quiſque conſenſerit, committit peccatum in corde: Si autem etiam in factum proceſſerit, videtur ſatiari, & extingui cupiditas: Sed poſtea cùm ſuggeſtio repetitur, maior accenditur delectatio: quæ tamen adhuc multò minor eſt quàm illa, quæ aſſiduis factis in conſuetudinem vertit. Hanc enim vincere difficillimum eſt∴Sicut ergo tribus gradibus ad peccatum peruenitur, ſuggeſtione, delectatione, conſenſione: Ita ipſius peccati tres ſunt differentiæ, in corde, in facto, in conſuetudine, tanquam tres mortes: Vna quaſi in domo, id eſt, cùm in corde conſentitur libidini; altera iam prolata quaſi extra portam, cùm in factum procedit aſſenſio: tertia; cùm vi conſuetudinis malæ tanquam mole terrena premitur animus, quaſi in ſepulchro iam putens. Quæ tria genera Mortuorum Dominum reſuſcitaſſe, quiſquis Euangelium legit, agnoſcit. Et fortaſſè conſiderat, quas differentias habeat ipſa vox Reſuſcitantis, cùm alibi di-
Matt. 9. 25 „ *cit*, Puella ſurge: *Alibi*, Iuuenis tibi dico, ſurge:
Luc. 7. 14. „ *Alibi* Infremuit ſpiritu, & fleuit, & rurſus fremuit,
Io. 11. 33. „ & poſt deinde voce magna clamauit, LAZARE VENI FORAS.

Et Sermone 98. aliàs 44. *De Verbis Domini*, Cap. 5. *Iſta tria genera Mortuorum, ſunt tria genera peccatorum, quos hodieque ſuſcitat Chriſtus. Illa enim mortua filia Archiſynagogi intus erat in domo; nondum erat de ſecretis parietibus elata in publicum. Ibi intus ſuſcitata eſt, viua parentibus reddita. Iſte autem iam quidem non in domo, ſed tamen nondum in ſepulchro, parietibus elatus erat, terræ mandatus non erat. Qui ſuſcitauit mortuam nondum elatam, ſuſcitauit mortuum iam elatum, nondum ſepultum. Tertium reſtabat, vt & ſepultum ſuſcitaret: & hoc fecit in Lazaro. Sunt ergo, qui peccatum intus in corde habent, in facto nondum habent. Neſcio quis commotus eſt aliquâ concupiſcentiâ. Dicit enim ipſe Domi-*
Matth. 5. 28 „ *nus*, Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, „ iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. *Nondum acceſſit corpore, conſenſit in corde: Mortuum intus habet, nondum extulit. Et vt fit, vt nouimus, vt quotidie homines in ſe experiuntur, aliquando audito verbo Dei, tanquam Domino dicente*, Surge: *Condemnatur conſenſus ad iniquitatem, reſpiratur in ſalutem, atque iuſtitiam. Surgit mortuus in domo, reuiuiſcit cor in cogitationis ſecreto.∴ Alij poſt conſenſum eunt in factum, tanquam efferentes mortuum, vt quod latebat in ſecreto, appareat in publico. Numquid iam iſti, qui in factum proceſſerunt, deſperati ſunt? Nonne & illi Iuueni dictum eſt*, Tibi dico, Surge: *Nonne & ille redditus eſt matri ſuæ? Sic ergo, & qui iam fecerit, ſi fortè commonitus, & commotus verbo veritatis, ad Chriſti vocem reſurgit, viuus redditur, potuit progredi, in æternum perire non potuit. Qui autem faciendo, quod malum eſt, etiam malâ conſuetudine ſe implicant, vt ipſa conſuetudo mali non eos ſinat videre, quia malum eſt, fiunt defenſores malorum factorum ſuorum: Iraſcuntur cùm reprehenduntur.∴Tales conſuetudine malignâ preſſi, tanquam ſepulti ſunt. Sed quid dicam. Fratres? ita ſepulti, vt de Lazaro dictum eſt, Iam putet. Moles illa impoſita ſepulchro, ipſa eſt vis dura conſuetudinis, quâ premitur anima, nec ſurgere, nec reſpirare permittitur. Dictum eſt autem*, Quatriduanus eſt. *Reuera ad iſtam conſuetudinem, de qua loquor, quarto quodam progreſſu peruenit anima. Prima eſt enim, quaſi titillatio delectationis in corde, ſecunda conſenſio, tertia factum, quarta conſuetudo.* Lege & *Sanct. Gregorium*, Libro 4. *Moralium*, Cap. 25.

ARTICVLVS X.

Peccata quædam ſunt ex ignorantia; quædam ex cupiditate, ſiue infirmitate; alia ex malitia.

PEccatum ratione cauſarum interiorum diuiditur in peccata ex ignorantia; ex cupiditate, ſiue infirmitate; & ex malitia. Ignorantia namque eſt cauſa peccati ex parte rationis; cupiditas ex parte appetitus ſentientis; malitia ex parte voluntatis.

1 *Ignorantia eſt priuatio ſcientiæ perficientis rationem, quæ prohibet actum peccati, in quantum dirigit actus humanos.* Ratio porrò ſecundùm duplicem ſcientiam actuum humanorum directix eſt, ſcilicet ſecundùm ſcientiam vniuerſalem, & ſecundum ſcientiam particularem. Peccatum igitur eſſe poteſt, vel ex ignorantiâ alicuius vniuerſalis principij, quod eſt quædam regula rationis; vel ex ignorantia ſingularis circumſtantiæ. Cęterùm non quælibet ignorantia peccantis eſt cauſa peccati, ſed illa dumtaxat, quę tollit ſcientiam prohibentem actum peccati. Vnde ſi quis ita ſit *affectus*, vt à parricidio non prohiberetur, etiam ſi cognoſceret hominem; quem interficit eſſe patrem, ignorantia patris non eſt illi cauſa peccati, ſed concomitanter ſe habet ad peccatum; & ideò non peccat propter ignorantiam, ſed peccat ignorans; (inquit *Sanct. Thomas*, Prima Secundæ, Quæſt. 76. Art. 1.)

Ignorantia multiplex eſt: Vel enim ſpectari poteſt ex parte mentis; vel ex parte obiecti; vel ex parte hominis ignorantis; vel ex parte voluntatis actui prauo conſentientis.

Ex parte mentis quam afficit, diuiditur à Theologis in ignorantiam negatiuam, priuatiuam, & prauæ diſpoſitionis.

Ignorantia negatiua eſt ſimplex ſcientiæ negatio, ſiue neſcientia rerum, quas ſcire aliquis non poteſt, nec debet. Si pueri, & amentes ignari dicuntur. Si etiam ignarus aliquo ſenſu dici poteſt, quicumque neſcit ea, quæ ad ſtatum ſuum non pertinent. Et hæc quidem minùs propria eſt ignorantiæ acceptio.

Ignorantia priuatiua eſt priuatio ſcientiæ rerum illarum, quas aliquis ſcire poteſt, & debet, ſine quarum ſcilicet notitia debitum actum rectè exercere non poteſt; (vt loquitur *Sanct. Thomas*.)

Ignorantia prauæ diſpoſitionis eſt habitus, vel diſpoſitio ſcientiæ contraria; cùm videlicet homo falſis principijs, & falſis opinionibus imbutus eſt.

Ignorantia ex parte obiecti, quod ignoratur, alia eſt facti, alia iuris.

Ignorantia facti eſt reſpectu alicuius particularis contingentis circa materiam, vel circumſtantiam actûs, quæ facilè poteſt ignorari, Talis fuit ignorantia Iacob Liam pro Rachele cognoſcentis. (*Geneſ. 29. 23. 24.*)

Ignorantia iuris eſt priuatio ſcientiæ rerum illarum, quæ lege, vel legitima conſuetudine vim legis obtinente ſunt conſtitutæ.

Alia eſt iuris diuini, alia iuris humani. Ignorantia iuris diuini, alia eſt iuris diuini naturalis, alia iuris diuini poſitiui. Ignorantia iuris humani, alia eſt iuris eccleſiaſtici, alia ciuilis.

Ex parte hominis, diuiditur ignorantia in eam, quæ vincibilis, & eam, quæ inuincibilis eſt.

Ignorantia vincibilis eſt ea, quæ humano ſtudio, & diligentiâ vinci poteſt. Talis eſt ignorantia rerum, quas homo ſcire tenetur, ſiue quia neceſſariæ ſunt abſolutè ad ſalutem æternam conſequendam, ſiue ad officium, ad quod eum diuina Prouidentia vocauit, incorruptè & integrè gerendum, & tamen illas diſcere non curat.

Ignorantia inuincibilis eſt ea, quę nullâ induſtria, nullâ diligentia ſuperari poteſt. Hanc proinde nulla negligentia, nulla malitia voluntariam reddit. Talis eſt ignorantia Myſteriorum Fidei in ijs, qui nihil vnquam de Euangelio audierunt, quos Theologi vocant Infideles negatiuè. *Quomodo* enim *credent ei quem non audierunt? Quomodo autem audient ſine prædicante?* (inquit Apoſtolus ad *Roman.* 10. 14. De quibus ait Chriſtus Ioann. 15. *Si non veniſſem, & locutus fuiſſem eis, peccatum non haberent*: Magnum illud ſcilicet peccatum infidelitatis, quo tenentur cuncta peccata; (vt *Sanct. Auguſtinus* loquitur.)

Ex

Ex parte voluntatis, ignorantia diuiditur in antecedentem, concomitantem, & conſequentem.

Ignorantia antecedens illa eſt, quæ licet non ſit volita, cauſa tamen eſt volendi aliquid, quod aliàs nollet homo, qui ex huiuſmodi ignorantia agit: Verbi gratia, cum ignorat aliquam circunſtantiam actus, quam ſcire minimè tenebatur, & inde aliquid agit, quod cognita illa circumſtantia non ageret: Vt cum aliquis diligentia adhibita, neſciens aliquem tranſire per viam, vibrat ſagittam, qua interficit tranſeuntem. Quod fit ex illa ignorantia, penitus inuoluntarium eſt.

Ignorantia concomitans eſt ea, quæ ita coniuncta eſt conſenſui voluntatis, vt, etiamſi abeſſet, nihilominus voluntas operi prauo conſentiret, vt cùm aliquis odio ſic accenſus eſt in hoſtem, vt illum occidere velit, atque ignorans occidit, ceruum ſe occidere putans. Quod fit ex ignorantia concomitante non eſt inuoluntarium, cùm illud non repugnet voluntati aliàs ad illud agendum propenſæ. Sed eſt non voluntarium; quia non poteſt eſſe actu volitum, quod ignoratum eſt.

Ignorantia conſequens eſt ea, quæ iudicium rationis, & motum voluntatis ſequitur, adeòque eſt voluntaria.

Duplicis hæc generis: Quædam directè, quædam indirectè volita eſt.

Directè volita eſt illa, in quam fertur voluntas, & quam vltrò amplectitur: Sicut cùm aliquis vult ignorare, quæ ſalutem æternam ſpectant, vt liberiùs peccet, nulliſque conſcientiæ ſtimulis à peccato deterreatur, vel vt ignorantiæ ſuffragio peccatum excuſet, ſecundùm illud Iob. 21. 13. 14. *Ducant in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt. Qui dixerunt Deo: Recede à nobis, & ſcientiam viarum tuarum nolumus.* Quæ verba *Sanct. Gregorius* ſic explicat Lib. 15. *Moralium*, Cap. 25. *Hæc verbis dicere, vel ſtulti minimè præſumunt: Sed tamen peruerſi omnes Deo, Recede, non verbis, ſed moribus dicunt.·.·. Qui ei ad ſe aditum præbere recuſant, eumque prauis actibus impugnant, etiamſi verbis laudare videantur. Dicunt etiam,* Luc. 12.
„ Scientiam viarum tuarum nolumus; *eò ipſo quòd eius ſcientiam apprehendere contemnunt. Sunt namque nonnul-*
„ *li, qui ex eo, quòd Veritas dicit*, Seruus qui non cogno-
„ uit voluntatem Domini ſui, & facit digna plagis, va-
„ pulabit paucis: & ſeruus ſciens voluntatem Domini
„ ſui, & non faciens iuxta eam, vapulabit multis: *Nolunt ſcire quod faciant, & quaſi minùs ſe vapulaturos exiſtimant, ſi neſciant, quod operari debuerunt. Sed aliud eſt neſciſſe, aliud ſcire noluiſſe. Neſcit namque, qui apprehendere vult, & non valet. Qui autem, vt neſciat, aurem à voce veritatis auertit, iſte non neſciens, ſed contemptor addicitur.* De huiuſmodi ignorantiæ reis dicitur in eodem Cap. Iob. Verſ. 13. *Ipſi fuerunt rebelles lumini, neſcierunt vias eius, nec reuerſi ſunt per ſemitas eius.* De his dicitur Pſal. 35. *Noluit intelligere, vt benè ageret.* Hæc etiam ignorantia dicitur affectata.

Ignorantia indirectè volita eſt illa, quæ licet non ſit in in ſe volita, ratione tamen negligentiæ in illis rebus ediſcendis, & conſiderandis, quas ediſcere, & conſiderare homo poteſt, & debet, voluntaria cenſetur. Hæc ignorantia dicitur etiam craſſa, & ſupina, ſiue ignorantia malæ electionis, vel ex animi perturbatione, vel ex habitu proueniens: Siue cùm aliquis notitiam, quam debet habere, non curat acquirere. Huius generis eſt ignorantia vniuerſalium iuris naturæ principiorum, & præceptorum Decalogi, quæ ex illis facilè colliguntur: & ignorantia Symboli Apoſtolorum, ac præcipuorum Myſteriorum Fidei, Orationiſque Dominicæ in Chriſtianis hominibus. De his *Sanct. Thomas*, Prima Secundæ, Quæſt. 6. Art. 8.

Plurima eſſe ignorantiæ peccata, conſtat ex Sacris Litteris in quibus Sacrificia pro peccatis ex ignorantia commiſſis præſcribuntur, vel Pœnitentia exigitur. *Leuitici* 4. 2. & 13. & Cap. 5. 17. *Numerorum* 15. 22. Pſalmo 24. 7. *Delicta iuuentutis meæ, & ignorantias meas ne memineris.* Eccleſiaſtici 23. 3. *Ne accreſcant ignorantiæ meæ, & multiplicentur delicta mea, & peccata mea abundent.* Actuum 3. 17. *Scio quia per ignorantiam feciſtis, ſicut & Principes veſtri ·.·. Pœnitemini igitur, & conuertimini, vt deleantur peccata veſtra.* 1. ad Timotheum 1. 13. *Miſericordiam conſecutus ſum, quia ignorans feci in incredulitate.*

2 Peccatum ex cupiditate, ſiue animi perturbatione, illud eſt ad, quod voluntas inclinatur, & allicitur à concupiſcentia mentis conſiderationem diſtrahente, vel impediente: Iuxta illud Danielis 13. 56. *Species decepit te, & concupiſcentia ſubuertit cor tuum.* Et Iacobi 1. 14. 15. *Vnuſquiſque verò tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus, & illectus. Deinde concupiſcentia cùm conceperit, parit peccatum: Peccatum verò cùm conſummatum fuerit, generat mortem.* Iſtius generis peccatum dicitur etiam *ex infirmitate*, quia perturbationes, ſiue cupiditates, animæ ægritudines meritò nuncupantur. Hinc illud Dauidis Pſal. 6. *Miſerere mei Domine, quoniam infirmus ſum.* Talia fuere Dauidis, & S. Petri peccata: Talia ſunt quæcumque ex metu, ira, concupiſcentia, vel alia animi perturbatione committuntur.

Animi autem perturbatio, ſiue cupiditas, vel antecedens eſt, vel conſequens. Antecedens illa eſt, quæ iudicium rationis, & motum voluntatis antecuertit, eamque trahit, vel inclinat ad conſenſum. Conſequens illa eſt, quæ motum voluntatis ſequitur; ſicut libido, vel ira ſponté excitatæ, vt quis aliena muliere fruatur, vel vt inimicum vlciſcatur. Paſſio antecedens, libertatem minuit: Rationem enim perturbat: Ratio perturbata ſingulas operis circumſtantias minus accuratè cognoſcere, & expendere poteſt: Quod tamen ad perfectam libertatem eſt neceſſarium. Paſſio conſequens auget voluntarium, aut certè ſignum eſt voluntatis vehementioris, & ad peccatum propenſioris. Nemo autem exiſtimet, concupiſcentiam reddere peccatum, quod ex illa ortum habet, prorſus inuoluntarium, quia ſcribit Apoſtolus ad Gal. 5. 17. *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum; ſpiritus autem aduerſus carnem: Hæc enim ſibi inuicem aduerſantur: Vt non quæcumque vultis, illa faciatis.* Vel enim poſtrema illa verba referenda non ſunt ad externum actum, quaſi concupiſcentia ſit cauſa, quòd fiat contra voluntatem: ſed referenda ſunt ad primum concupiſcentiæ motum: Vellet enim homo iuſtus motus illos non experiri, & tamen velit nolit, eos patitur. Quo ſenſu ab eodem Apoſtolo dictum eſt ad Rom. 7. 15. *Quod odi malum, illud facio.* Vel referri poſſunt ad voluntatem, quæ paſſionis impetum præcedit. Plerumque enim facit homo paſſione incitatus, & abſtractus, quod antea ſe minimè facturum propoſuerat, & quòd reſtincta, vel referueſcente cupiditate agere nollet. Sic explicat *Sanct. Thomas*, Prima Secundæ, Quæſt. 77. Art. 7. ad 1. Quamobrem totis viribus eniti debemus, vt *Non regnet peccatum in mortali noſtro corpore ad obediendum deſiderijs eius. Et ſi ſunt deſideria non eis obediatur, ne iniquitas dominetur* (inquit *Sanct. Auguſtinus* Sermone 30. aliàs 12. De Verbis Apoſtoli) *Non quod volo ago, carnalis dicit: Non legem, ſed ſe accuſans. Nam Lex ſpiritalis non habet culpam: Carnalis venumdatus incurrit in culpam. Non agit, quod vult, cùm vult non poteſt, quia quando poterat noluit. Pro malum velle perdidit bonum poſſe; & captiuus iam loquitur, & dicit,* Non quod volo ago. ·.·. *Tu non vis, vt concupiſcentia illa, quæ reſiſtit menti tuæ omninò non ſit in te? Mali voti homo es, ſi tali aduerſario non vis carere. Ego fateor tibi, quicquid in me rebellat aduerſus Mentem meam, & litigat mecum delectatione contraria, quicquid in me tale eſt, omnino interficere volo. Et ſi ei fortè adiuuante Domino non conſentio; nolo habere, cum quo litigem. Multò eſt mihi optabilius inimicum non habere, quàm vincere. Neque enim illud ipſum, quòd caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, non eſt meum: aut verò ex contraria natura compactus ſum. Et illud meum eſt, & quòd ei non conſentio, meum eſt. Pars aliquantùm libera reſiſtit reliquijs ſeruitutis. Totum ſanum ſit volo, quia totus ſum ego. Nolo vt à me caro mea, tanquam extranea in æternum ſeparetur; ſed vt mecum tota ſanetur.·.·. Mentis, & carnis vnus eſt Artifex. Ipſe quando hominem creauit, vtrumque fecit, vtrumque coniunxit: Carnem animæ ſubdidit, animam ſibi. Si ſemper illa ſtaret ſub Domino ſuo, ſemper & iſta obediret dominæ ſuæ. Noli ergo mirari, ſi ea, quæ deſeruit Superiorem, pœnas patitur per inferiorem.* Caro „
enim concupiſcit aduerſus ſpiritum, ſpiritus autem „
aduerſus carnem. Hæc enim, *inquit*, inuicem aduer- „
ſantur, vt non ea, quæ vultis faciatis. *Inde, & iſte,* Non „
quod volo ago. *Concupiſcit enim caro aduerſus ſpiritum, & nolo concupiſcat: Pro magno habeo, ſi non conſentiam, opto tamen, vt caream. Ergo,* Non quod volo ago. *Volo enim, vt non concupiſcat caro aduerſus ſpiritum, & non poſſum. Quid mihi hic calumniaris? Ingrate* Pſ. 118. 134.
Medico, quid calumniaris infirmo? Sine vt Medicum rogem. Redime me à calumnijs hominum, & cu- „
ſtodi-

„ ſtodibo legem tuam. *Cuſtodibo per redemptionem tuam, non per poteſtatem meam. Ideò mihi ſanitatem, quam nondum habeo, non arrogo, quia Medicum rogo. Tu autem naturæ defenſor, vel potiùs oppugnator, dum quaſi de natura ſana laudas Creatorem, excludis à languida Saluatorem. Qui creauit, ſanat, ruentem per ſe ipſam, leuat per ſe ipſum. Ipſa fides eſt, ipſa veritas, hoc eſt Chriſtianæ Fidei fundamentum, Vnus & vnus: Vnus homo per quem ruina, alius homo per quem ſtructura: Per illum ruina, per hunc ſtructura. Cecidit, qui non manſit, erigit qui non cecidit. Ruit illo, quia dimiſit Manentem: Manens Ille deſcendit ad iacentem. Si ergo concupiſcit caro aduerſus ſpiritum, vt in hoc ipſo non quod vis agas, quia vis, vt non concupiſcat, & non potes; tene ſaltem in gratiâ Domini voluntatem, & in eius adiutorio perſeuera: Dic*
„ *ei*, Greſſus meos dirige ſecundùm verbum tuum, &
„ ne dominetur mihi omnis iniquitas. *Quid eſt*, Ne
„ dominetur mihi omnis iniquitas? *Audi Apoſtolum.*
„ Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore. *Quid*
„ *eſt*, Non regnet? Ad obediendum deſiderijs eius.
„ Non dixit, *Noli habere deſideria mala, Quomodo enim in hac carne mortali, vbi caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem, non habeo deſideria*
„ *mala? Illud ergo fac*, Non regnet peccatum in ve-
„ ſtro mortali corpore, ad obediendum deſiderijs eius. *Et ſi ſunt deſideria, non eis obediatur, ne iniquitas dominetur. Non ſiant membra tua arma iniquitatis, & non dominetur tibi omnis iniquitas.... Cùm enim non ſiunt membra tua arma iniquitatis, eſt quidem iniquitas in membris tuis, in deſiderijs illicitis, ſed non regnat. Quomodo regnat, qui arma non habet? Pars tua, caro tua, concupiſcentia carnis tuæ languore rebellat aduerſus te. Languor iſte tyrannus eſt: Si vis te tyranni eſſe victorem, Chriſtum inuoca Imperatorem.* Hæc *Sanct. Auguſtinus.* Ex quibus patet quis ſit ſenſus Apoſtolicę illius Sententiæ, *Quod odi malum, illud facio*: Et quomodo peccata ex concupiſcentia, & animi perturbatione commiſſa, nihilominus volita ſint, quia deſiderijs illicitis homo non cogitur, ſed liberè obedit: Et quomodo ipſa cupiditas eſt infirmitas naturæ noſtræ, adeòque peccata ex cupiditate profecta peccata ſunt infirmitatis.

Infirmitas illa, & difficultas operandi bonum, ſicut & ignorantia, naturæ peccatricis vulnera ſunt, per peccatum primi hominis, qui & ſcientiâ ſua, & ſummâ ad bonum agendum facilitate infeliciter abuſus eſt, hominum generi vniuerſo inflicta. *Illa eſt enim peccati pœna iuſtiſſima, vt amittat quiſque, quo benè vti noluit, cùm ſine vllâ poſſet difficultate, ſi vellet. Id eſt autem, vt qui ſciens rectè non facit, amittat ſcire quid rectum ſit: & qui rectè facere cùm poſſet noluit, amittat poſſe cùm velit. Nam ſunt reuera omni peccanti animę duo iſta pęnalia, ignorantia, & difficultas. Ex ignorantia dehoneſtat error; ex difficultate cruciatus affligit. Sed approbare falſa pro veris, vt erret inuitus, & reſiſtente, atque torquente dolore carnalis vinculi, non poſſe à libidinoſis operibus temperare, non eſt natura inſtituti hominis, ſed pęna damnati.* Verba ſunt *Sanct. Auguſtini*, Lib 3. *De Libero Arbitrio*, Cap. 18.

Triplicem cupiditatem, ceu triplicem omnis peccati fontem *Sanct. Ioannes* indigitat Epiſt. 1. Cap. 2. *Omne* (inquit) *quod eſt in Mundo, aut eſt concupiſcentia carnis, aut concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ.* Ad iſta enim tria reuocantur omnes animi perturbationes, omniſque inordinatus boni appetitus. Ad concupiſcentiam quidem carnis, & concupiſcentiam oculorum, paſſiones omnes appetitus concupiſcentis: Ad ſuperbiam vitæ, paſſiones appetitus iraſcentis reuocantur. Per carnis enim concupiſcentiam intelligitur peruerſus appetitus rerum, quæ carnem delectant, vt cibi, potus, & venereorum. Per oculorum concupiſcentiam intelligitur tum curioſitas, quâ concupiſcitur quicquid aſpectu delectabile eſt, quæ in ſpectaculis, in theatris, magicis artibus, in ipſo etiam miraculorum deſiderio interdum ſe prodit. Tum cupiditas ſtrictè ſumpta, ſiue auaritia, quâ opes, aliæque res externæ inordinatè appetuntur; ita tamen, vt in eis non quæratur delectatio carnis, quæ tactum afficit, ſed potiùs poſſeſſio, aut oculorum, ſeu cuioſcumque facultatis cognoſcentis delectatio. Ad hanc concupiſcentiam pertinet, quod de auaro dicitur Eccleſiaſtis 4. 8. *Vnus eſt, & ſecundum non habet, non filium, non fratrem, & tamen laborare non ceſſat, nec ſatiantur oculi eius diuitijs.* Et Prouerb. 27. *Infernus, & perditio numquam implentur: Similiter & oculi hominum inſatiabiles.* Et Eccleſiaſtici 14. *Inſatiabilis oculus cupidi in parte iniquitatis: Non ſatiabitur, donec conſumat areſaciens animam ſuam.* Per vitæ deoique ſuperbiam intelligitur honoris, propriæque excellentiæ inordinatus appetitus. Tres illæ lanceæ ſunt, quibus diabolus hominum corda petit, ſicut Ioab tribus lanceis cor Abſalon * confixit. Tribus 1.Reg 18. illis vſus fuit ad ſeducendum Euam, vt obſeruat *Iulianus Pomerius* Libro 2. *De Vita Contemplatiua*, Cap. 19. concupiſcentiâ quidem carnis, cùm perſuaſit, vt de fructu vetito comederet; concupiſcentia oculorum, cùm ait, *Aperientur oculi veſtri*; ſuperbia vitæ, cum dixit: *Eritis ſicut Dij.* His etiam tribus Chriſtum Dominum noſtrum aggreſſus Tentator eſt: Concupiſcentia carnis, cùm ait, *Dic vt lapides iſti panes fiant*; concupiſcentia oculorum, cùm *Oſtendit ei omnia Regna Mundi, & dixit: Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me*: Superbia vitæ, cùm ait: *Mitte te deorſum: Scriptum eſt enim, quia Angelis ſuis mandauit de te.* Quæ tamen tentationes Chriſto merè extrinſecæ fuerunt, nulla intus concupiſcentia ipſum impellente, aut illiciente, quippè, qui nec peccatum, neque concupiſcentiam, aut ignorantiam habuit, eius dignitati, & Incarnationis fini repugnantes. *Tentatus* igitur fuit *per omnia abſque peccato*, vt loquitur Apoſtolus, adeòque per ſolam externam ſuggeſtionem Dœmonis, non ea tentatione, quæ à carne eſt, *Quæ non poteſt eſſe ſine peccato, quia fit per delectationem, & concupiſcentiam*; (inquit *Sanct. Thomas* 3. P. Quæſt. 41. Art 1. ad 3.)

De his *Sanct. Gregorius*, Homilia 16. In Euangelia: *Quibus modis* (inquit) *primum Hominem ſtrauit, eiſdem modis ſecundo Homini tentato ſuccubuit. Per gulam quippè tentat: cùm dicit:* Dic vt lapides iſti panes fiant: *Per vanam gloriam tentat, cùm dicit:* Si Filius Dei es, mittere deorſum. *Per ſublimitatis auaritiam tentat, cùm Regna Mundi oſtendit dicens:* Hæc omnia tibi dabo, ſi procidens adoraueris me. *Sed eiſdem modis à ſecundo Homine vincitur, quibus primum Hominum ſe viciſſe gloriabatur: vt à noſtris cordibus ipſo aditu captus exeat, quo nos aditu intromiſſus tenebat.* Hinc *Luc.* 4. 13. dicitur: *Et conſummatâ omni tentatione, Diabolus receſſit ab illo, vſque ad tempus.* Quem locum *Sanct. Ambroſius* expendens *Lib. 4. in Lucam*, ait: *Propè omnium criminum fontes hęc tria genera demonſtrantur eſſe vitiorum. Neque enim conſummatam omnem tentationem Scriptura dixiſſet; niſi in his tribus eſſet omnium materia delictorum, quorum ſemina in ipſa origine ſunt cauenda. Finis ergo tentationum, finis eſt cupiditatum; quia cauſæ tentationum cauſæ cupiditatum ſunt. Cauſæ autem cupiditatum ſunt carnis oblectatio, ſpecies gloriæ, auiditas potentiæ.*

Triplicis huius cupiditatis, adeòque omnium peccatorum radix eſt peruerſus amor ſui. Omne namque peccatum procedit ex inordinato appetitu alicuius temporalis boni: Quòd autem inordinatè appetat homo temporale aliquod bonum, procedit ex hoc, quòd inordinatè amat ſe ipſum; (inquit *Sanct. Thomas*, Prima Secundæ, Quæſtion. 77. Art. 4.) Hinc *Sanct. Auguſtinus*, Lib. 4. *De Ciuitate Dei*, Cap 28. ait: *Fecerunt Ciuitates duas amores duo, terrenam ſcilicet amor ſui, vſque ad contemptum Dei: cęleſtem verò amor Dei vſque ad contemptum ſui.* Et Enarratione in Pſalm. 64. *Duas iſtas Ciuitates faciunt duo amores: Ieruſalem facit amor Dei, Babyloniam facit amor ſæculi. Interroget ergo ſe quiſque quid amet, & inueniet vnde ſit ciuis: & ſi ſe inuenerit ciuem Babyloniæ, exſtirpet cupiditatem, plantet charitatem: Si autem ſe inuenerit ciuem Ieruſalem, toleret captiuitatem, ſperet libertatem.* Vnde autem ſæculi amor, niſi ex peruerſo amore ſui? *Nec enim eſſent homines amatores pecuniæ, niſi eò ſe putarent excellentiores, quò ditiores*; (inquit idem *Auguſtinus*, Lib. 11. *De Geneſi ad literam*, Cap. 15.) Vbi rectum amorem à peruerſo similiter diſtinguens, addit: *Hi duo amores, quorum alter ſanctus eſt, alter immundus; alter ſocialis, alter priuatus; alter communi vtilitati conſulens propter ſupernam ſocietatem, alter etiam rem communem in poteſtatem propriam redigens propter arrogantem dominationem; alter ſubditus, alter æmulus Deo; alter tranquillus, alter turbulentus, alter pacificus, alter ſeditioſus; alter veritatem laudibus*

erran-

errantium præferens, alter quoquo modo laudis auidus; alter amicalis, alter inuidus; alter hoc volens proximo quod ſibi, alter ſubjicere proximum ſibi; alter propter proximi vtilitatem regens proximum, alter propter ſuam; præceſſerunt in Angelis, alter in bonis, alter in malis; & diſtinxerunt conditas in genere humano Ciuitates duas, ſub admirabili & ineffabili prouidentiâ Dei, cuncta quæ creata ſunt adminiſtrantis & ordinantis, alteram juſtorum, alteram iniquorum. Quarum etiam quadam temporali commixtione peragitur ſæculum, donec vltimo judicio ſeparentur, & altera conjuncta Angelis bonis in Rege ſuo vitam conſequatur æternam, altera conjuncta Angelis malis in ignem cum Rege ſuo mittatur æternum.

Peruerſus hic amor exſcindendus, vt radix peccatorum euellatur. Vnde Chriſtus ait: *Si quis vult venire poſt me, abneget ſemetipſum*. Ratio humana dicit, *Quomodo negat ſe, qui amat ſe? Sed dicit Deus homini, Neget ſe, ſi amat ſe. Amando enim ſe, perdit ſe. Ne-*

Ioann. 12. 25. „ *gando ſe, inuenit ſe.* Qui amat (*inquit*) animam „ ſuam, perdet eam .·. *Nemo eſt qui non ſe amet; ſed rectus amor eſt quærendus, peruerſus cauendus. Quiſquis enim dimiſſo Deo amauerit ſe, Deúmque dimiſerit amando ſe, non remanet nec in ſe, ſed exit à ſe. Exit exſul pectoris ſui, contemnendo interiora, amando exteriora .·. Ergo quia contempſit Deum, vt amaret ſe, amando foris quod non eſt ipſe, contempſit & ſe .·. Quid eſt ergo, Nega te? Nolit in ipſe viuere in te. Quid eſt, Nolit in ipſo viuere in te? Noli facere voluntatem tuam, ſed illius qui habitat in te .·. Redi ad te, ſed iterum ſurſum verſùs cùm redieris ad te, noli remanere in te. Priùs ab his quæ foris ſunt redi ad te, & deinde redde te ei qui fecit te, & perditum quæſiuit te, & fugitiuum inuenit te, & auerſum conuertit te ad ſe.* S. Auguſtini verba ſunt, Sermone 330. aliàs 29. ex editis à Sirmondo.

Et Sermone 96. aliàs *De Diuerſis* 47. *Cùm tales* (inquit) *ſint homines plures, quales ſunt amores, nihilque aliud curæ eſſe debeat quomodo viuatur, niſi vt quod amandum eſt, eligatur: Quid miraris, ſi ille qui diligit Chriſtum, & qui vult ſequi Chriſtum, amando negat ſe ipſum? Si enim perit homo amando ſe, profectò inuenitur negando ſe. Prima hominis perditio fuit amor ſui. Si enim ſe non amaret, & Deum ſibi præponeret, Deo eſſe ſemper ſubditus vellet: Non autem conuerteretur ad negligendam voluntatem illius, & faciendam voluntatem ſuam. Hoc enim eſt amare ſe, velle facere voluntatem ſuam. Præpone his voluntatem Dei: Diſce amare te, non amando te. Nam vt ſciatis vitium eſſe ſe amare, ſic Apo-*

2. Timo. 3. „ *ſtolus dicit:* Erunt enim homines ſe ipſos amantes. *Et nunquid qui amat ſe, fidit in ſe? Incipit enim deſerto Deo amare ſe, & ad ea diligenda quæ ſunt extra ſe, pellitur à ſe: Vſque adeò, vt cùm dixiſſet idem Apoſtolus,* „ Erunt homines ſe ipſos amantes, *continuò ſubjiceret,* „ amatores pecuniæ. *Iam vides quia foris es. Amare te cœpiſti: Sta in te, ſi potes. Quid is foras? Cœpiſti diligere quod eſt extra te, perdidiſti te. Cùm ergo pergit amor hominis etiam à ſe ipſo ad ea quæ foris ſunt, incipit cum vanis euaneſcere, & vires ſuas quodammodo prodigus erogare. Exinanitur, effunditur, inops redditur, porcos paſcit: & laborans in paſtione porcorum, aliquando re-* „ *cordatur & dicit.* Quanti mercenarij patris mei pa- „ nem manducant, & ego fame hîc pereo? *Sed quando hoc dicit, quid narratum eſt de ipſo filio, qui omnia effudit in meretricibus, qui habere voluit in poteſtate quæ bene illi apud patrem ſeruabantur; habere illa voluit in arbitrio ſuo, factus eſt inops: Quid de illo dicitur? Et reuerſus ad ſemetipſum. Si reuerſus eſt ad ſe, exierat à ſe. Quia ceciderat à ſe, & exierat à ſe, redit priùs ad ſe, vt redeat in illo vnde ceciderat à ſe. Sicut enim cadendo à ſe remanſit in ſe: Sic redeundo ad ſe, non debet remanere in ſe, ne iterum exeat à ſe. Reuerſus ad ſemetipſum, vt non remaneret in* „ *ſemetipſo, quid dixit?* Surgam, & ibo ad patrem „ meum. *Ecce vnde ceciderat à ſe ceciderat à patre ſuo. Redit ad ſe, & pergit ad patrem, vbi tutiſſimè ſeruet ſe. Si ergo exierat à ſe, & à quo exierat, redeundo ad ſe, vt eat ad patrem, neget ſe. Quid eſt, neget ſe? Non præſumat de ſe, ſentiat ſe hominem, & reſpiciat dictum Propheticum,*

Ierem. 17. „ Maledictus omnis qui ſpem ſuam ponit in homine. *Subducat ſe ſibi, ſed non deorſum verſùs. Subducat ſe ſibi, vt hæreat Deo. Quicquid boni habet, illi tribuat à quo factus eſt. Quicquid mali habet, ipſe ſibi fecit, Deus quod in illo malum eſt, non fecit: Perdat quod fecit, qui inde defecit.*

Peccatum ex malitia eſt illud, quod ſolâ peruerſitate voluntatis, bonum temporale præ rationis ordine, Lege Dei, charitate, adeóque præ ipſo Deo amantis, committitur: Tunc enim homo, qui ſciens eligit detrimentum pati in aliquo ſpiritualium bonorum, vt potiatur temporali bono, neque ex ignorantiâ peccat, neque ex animi perturbatione: Peccat igitur ex malitia. Illud peccati genus notatur Iob. 34. 27. *Qui quaſi de induſtria receſſerunt ab eo, & omnes vias ejus intelligere noluerunt.* Pſalm. 51. *Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate?* Prouerb. 2. 14. *Qui relinquunt iter rectum, & ambulant per vias tenebroſas: Qui lætantur cùm malè fecerint, & exultant in rebus peſſimis.* Luc. 12. 47. *Seruus qui cognouit voluntatem domini ſui, & non fecit ſecundùm voluntatem ejus, vapulabit multis,* & ad Heb. 10. 26. *Voluntariè enim peccantibus nobis poſt acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hoſtia; terribilis autem quædam exſpectatio Iudicij, & ignis æmulatio, quæ conſumptura eſt aduerſarios.* Locum illum Iob mox laudatum expendens *S. Gregorius* Lib. 25. *Moralium*, Cap. 11. triplex peccati genus, de quo agimus ſic explicat. *Peccatum tribus modis committitur. Nam aut ignorantiâ, aut infirmitate, aut ſtudio perpetratur. Et grauiùs quidem infirmitate quàm ignorantiâ: Sed multò grauiùs ſtudio, quàm infirmitate peccatur. Ignorantiâ Paulus peccauerat .·. Petrus verò infirmitate peccauit, quando in eo omne robur fidei, quod Domino perhibuit, vna vox puellæ concuſſit, & Deum quem corde tenuit, voce denegauit. Sed quia infirmitatis culpa, vel ignorantiæ eò faciliùs tergitur, quò non ſtudio perpetratur, Paulus quæ ignorauit ſciendo correxit: & Petrus motum & quaſi areſcentem jam radicem fidei lacrymis rigando ſolidauit. Ex induſtria verò peccauerunt ij, de quibus*

ipſe per ſe Magiſter dicebat, Si non veniſſem, & “ Ioann. 15. locutus fuiſſem eis, peccatum non haberent: Nunc “ autem excuſationem non habent de peccato ſuo. “ *Aliud eſt enim bona non facere, aliud bonorum odiſſe Doctorem: Sicut aliud eſt præcipitatione, aliud deliberatione peccare: Sæpè enim peccatum præcipitatione committitur, quod tamen conſilio & deliberatione damnatur. Ex infirmitate enim plerumque ſolet accidere amare bonum, ſed implere non poſſe. Ex ſtudio verò peccare, eſt bonum nec facere, nec amare. Sicut ergo nonnunquam grauius eſt peccatum diligere, quàm perpetrare: Ita nequius eſt odiſſe juſtitiam, quàm non feciſſe. Sunt ergo nonnulli in Eccleſia, qui non ſolùm bona non faciunt, ſed etiam perſequuntur: & quæ ipſi facere negligunt, etiam in alijs deteſtantur. Horum peccatum ſcilicet non ex infirmitate, vel ignorantia, ſed ex ſolo ſtudio perpetratur: Quia videlicet ſi vellent implere bona, nec tamen poſſent, ea quæ in ſe negligunt, ſaltem in alijs amarent. Si enim ea ipſi, vel ſolo voto appeterent, facta ab alijs non odiſſent: Sed quia bona eadem audiendo cognoſcunt, viuendo deſpiciunt, animaduertendo perſequuntur, rectè dicitur:* Qui ex induſtria receſſerunt ab eo. *Vn-* “ *de & aptè ſubjungitur:* Et omnes vias ejus intelligere “ noluerunt. *Non enim ait, Infirmitate non intelligunt;* “ *ſed, intelligere noluerunt: Quia ſæpè quæ facere deſpiciunt, etiam ſcire contemnunt.*

Huius generis fuiſſe furtum pomorum, à ſe adoleſcente cum ſodalibus perpetratum teſtatur *S. Auguſtinus* Lib. 2. *Confeſſionum*, Cap. 4. *Furtum* (inquit) *facere volui, & feci, nullâ compulſus egeſtate nec penuriâ, ſed faſtidio juſtitiæ, & saginâ iniquitatis. Nam id furatus ſum quod mihi abundabat, & multò melius. Nec ea re volebam frui quam appetebam; ſed ipſo furto & peccato .·. Dicat tibi nunc ecce cor meum quid ibi quærebat, vt eſſem gratis malus, & malitiæ meæ cauſa nulla eſſet niſi malitia. Fœda erat, & amaui eam: Amaui perire; amaui defectum meum; non illud ad quod deficiebam; ſed defectum meum ipſum amaui. Turpis anima & diſſiliens à firmamento tuo in exterminium, non dedecore aliquid, ſed dedecus appetens!*

Peccatum omne ex prauo habitu, eſt peccatum ex certa malitiâ, vt docet *S. Thomas*, Prima Secundæ, Quæſt. 78. Art. 2. Cùm enim habitus, ſeu inueterata peccandi conſuetudo in alteram propè naturam conuerſa ſit, conuerſio & procliuitas voluntatis ad malum eligendum ipſi quodammodo connaturalis euadit.

ARTICVLVS XI.

Peccati diuiſio in ſeptem Vitia Capitalia.

PRæter iſtas peccati diuiſiones, ſolemnis eſt peccati mortalis diuiſio in ſeptem vitia capitalia, quæ ſunt veluti fontes & principia cęterorum, eorûmque execranda & Deo inimica agmina quodam modo dirigunt, ac ducunt. Septem vulgò recenſentur, ſcilicet ſuperbia, auaritia, luxuria, inuidia, gula, ira, acedia. De qua diuiſione legi poſſunt *S. Gregorius* Lib. 31. *Moralium*, Cap. 17. & *S. Thomas* Prima Secundæ, Quæſt. 84. Art. 5. Sanctus *Gregorius* Superbiam extra numerum ponit, velut reliquorum vitiorum Reginam, inanem autem gloriam vitiorum capitalium primum recenſet. Expendens enim verba illa Capitis 39. libri Iob, *Procul odoratur bellum, exhortationem Ducum, & vlulatum exercitus*, hæc habet: *Quia ſpiritalis Militis cogitatione omne vitium priùs quàm ſubrepere poſſit, aſpicitur, rectè de equo Dei dicitur*, Procul odoratur bellum. *Perpendit etiam quæ turba iniquitatum proruat, ſi mala ad ſe ingredi, vel pauca permittat. Vnde ſequitur.* Exhortationem Ducum, & vlulatum Exercitus. *Tentantia quippe vitia, quæ inuiſibili contra nos prælio regnanti ſuper ſe ſuperbiæ militant, alia more ducum præeunt, alia more exercitus ſubſequuntur. Neque enim culpæ omnes pari acceſſu cor occupant. Sed dum majores & paucæ neglectam mentem præueniunt, minores & innumeræ ad illam ſe cateruatim fundunt. Ipſa namque vitiorum Regina ſuperbia, cùm deuictum plenè cor ceperit, mox illud ſeptem principalibus vitijs, quaſi quibuſdam ſuis Ducibus deuaſtandum tradit. Quos videlicet duces exercitus ſequitur; quia ex eis proculdubio importunæ vitiorum multitudines oriuntur. Quod meliùs oſtendimus, ſi ipſos duces atque exercitum ſpecialiter, vt poſſumus, enumerando proferamus. Radix quippe cuncti mali ſuperbia, de qua, Scriptura atteſtante, dicitur,* Initium omnis peccati eſt ſuperbia. *Primæ autem ejus ſoboles, ſeptem nimirum principalia vitia, de hac virulenta radice proferuntur: Scilicet inanis gloria, inuidia, ira, triſtitia,* (ſiue acedia) *auaritia, ventris ingluuies, luxuria. Nam quia his ſeptem ſuperbiæ vitijs nos captos doluit, idcircò Redemptor noſter ad ſpiritale liberationis prælium Spiritu ſeptiformis gratiæ plenus venit. Sed habent contra nos hæc ſingula exercitum ſuum. Nam de inani gloria inobedientia, jactantia, hypocriſis, contentiones, pertinaciæ, diſcordiæ, & nouitatum præſumptiones oriuntur. De inuidia, odium, ſuſurratio, detractio, exultatio in aduerſis proximi, afflictio autem in proſperis naſcitur. De ira, rixæ, tumor mentis; contumeliæ, indignatio, blaſphemiæ proferuntur. De triſtitia, malitia, rancor, puſillanimitas, deſperatio, torpor circa præcepta, vagatio mentis erga illicita naſcitur. De auaritia, proditio, fraus, fallacia, perjuria, inquietudo, violentiæ, & contra miſericordiam obdurationes cordis oriuntur. De ventris ingluuie, inepta lætitia, ſcurrilitas, immunditia, multiloquium, hebetudo ſenſus circa intelligentiam propagantur. De luxuria, cæcitas mentis, inconſideratio, inconſtantia, præcipitatio, amor ſui, odium Dei, affectus præſentis ſæculi, horror autem, vel deſperatio futuri generantur. Quia ergo ſeptem principalia vitia tantam de ſe vitiorum multitudinem proferunt, cùm ad cor veniunt, quaſi ſubſequentis exercitus cateruas trahunt. Ex quibus videlicet ſeptem, quinque ſpiritualia, duòque carnalia ſunt. Sed vnumquodque eorum tantâ ſibi cognatione jungitur, vt nonniſi vnum de altero proferatur. Prima namque ſuperbiæ ſoboles inanis gloria eſt, quæ dum oppreſſam mentem corruperit, mox inuidiam gignit: Quia nimirum dum vani nominis potentiam appetit, ne quis hanc alius adipiſci valeat, tabeſcit. Inuidia quoque iram generat: Quia quantò interno liuoris vulnere animus ſauciatur, tantò etiam manſuetudo tranquillitatis amittitur: & quia quaſi dolens membrum tangitur, idcircò oppoſitæ actionis manus velut grauiùs preſſa ſentitur. Ex ira quoque triſtitia oritur; quia turbata mens, quò ſe inordinatè concutit, eò addicendo confundit: & cùm dulcedinem tranquillitatis amiſerit, nihil hanc niſi ex perturbatione ſubſequens mœror paſcit. Triſtitia quoque ad auaritiam deriuatur: Quia dum confuſum cor bonum lætitiæ in ſemetipſo intus amiſerit, vnde conſolari debeat, foris quærit: & tantò magis exteriora bona adipiſci deſiderat, quantò gaudium non habet, ad quod intrinſecùs recurrat. Poſt hæc verò duo carnalia vitia, id eſt, ventris ingluuies, & luxuria ſuperſunt. Sed cunctis liquet quod de ventris ingluuies luxuria naſcitur, dum in ipſa diſtributione membrorum ventri genitalia ſubnexa videantur. Vnde dum vnum inordinatè reficitur, aliud proculdubio ad contumelias excitatur Bene autem duces exhortari dicti ſunt, exercitus vlulare: Quia prima vitia deceptæ menti quaſi ſub quadam ratione ſe inſerunt; ſed innumera quæ ſequuntur, dum hanc ad omnem inſaniam pertrahunt, quaſi beſtiali clamore confundunt. Inanis namque gloria deuictum cor quaſi ex ratione ſolet exhortari, cùm dicit: Debes majora appetere, vt quò poteſtate viderís multos excedere, eò etiam valeas & multis prodeſſe. Inuidia quoque deuictum cor quaſi ex ratione ſolet exhortari, cùm dicit: In quo illo vel illo minor es? Cur ergo eis, vel æqualis, vel ſuperior non es? Quanta vales, quæ illi non valent? Non ergo tibi, aut ſuperiores eſſe, aut æquales debent. Ira etiam deuictum cor quaſi ex ratione ſolet exhortari, cùm dicit: Quæ erga te aguntur, æquanimiter ferri non poſſunt, immò hæc patienter tolerare peccatum eſt, quia ſi non eis cum magna exaſperatione reſiſtitur, contra te deinceps ſine menſura cumulantur. Triſtitia quoque deuictum cor quaſi ex ratione ſolet exhortari, cùm dicit: Quid habes vnde gaudeas, cùm tanta mala de proximis portas? Perpende cum quo mœrore omnes intuendi ſunt, qui in tanto contra te amaritudinis felle vertuntur. Auaritia quoque deuictum animum quaſi ex ratione ſolet exhortari, cùm dicit: Valde ſine culpa eſt, quòd quædam habenda concupiſcis; quia non multiplicari appetis, ſed egere pertimeſcis: & quod malè alius retinet, ipſe melius expendis. Ventris quoque ingluvies deuictum cor quaſi ex ratione ſolet exhortari, cùm dicit: Ad eſum Deus omnia munda condidit, & qui ſatiari cibo reſpuit, quid aliud quàm muneri conceſſo contradicit? Luxuria quoque deuictum cor quaſi ex ratione ſolet exhortari, cùm dicit: Cur te in voluptate tua modò non dilatas, cùm quid te ſequatur, ignoras? Acceptum tempus in deſiderijs perdere non debes: Quia quàm citiùs pertranſeat, neſcis. Si enim miſceri Deus hominem in voluptate coitus nollet, in ipſo humani generis exordio maſculum & fœminam non feciſſet. Hæc eſt ducum exhortatio, quæ dum incautè ad ſecretum cordis admittitur, familiariùs iniqua perſuadet. Quam videlicet exercitûs vlulatus ſequitur, quia infelix anima ſemel à principalibus vitijs capta, dum multiplicatis iniquitatibus in inſaniam vertitur, ferali jam immanitate vaſtatur. Sed Miles Dei, quia ſolerter præuidere vitiorum certamina nititur, bellum procul odoratur: Quia mala præcuatia quid menti perſuadere valeant, dum cogitatione ſollicitâ reſpicit, exhortationem ducum naris ſagacitate reprehendit. Et quia longè præſciendo, ſubſequentium iniquitatum confuſionem conſpicit, quaſi vlulatum exercitûs odorando cognoſcit.*

S. Gregorium ſequitur *S. Thomas*, & ſuperbiam pariter omnium vitiorum matrem, ac reginam ſtatuit, inanem autem gloriam vitium capitale, *Prima Secunda*, Quæſt. 132. Art. 4.

ARTICVLVS XII.

De Peccatis in Spiritum-Sanctum.

IN lethalium peccatorum claſſi grauiſſimum quoddam criminum genus eſt, quod *Peccatum in Spiritum-Sanctum* vocatur, quo oblata Dei gratia, quæ Spiritui-Sancto ceu fonti bonorum tribui peculiariter ſolet, ex malitia contemptim abijcitur. De quo Chriſtus Matthæi 12. *Ideo dico vobis: Omne peccatum & blaſphemia remittetur hominibus, Spiritûs autem blaſphemia non remittetur. Et quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei: Qui autem dixerit contra Spiritum-Sanctum, non remittetur ei neque in hoc ſæculo, neque in futuro.* Et Marci 3. *Amen dico vobis, quoniam omnia dimittentur filijs hominum peccata, & blaſphemiæ quibus blaſphemauerint: Qui autem blaſphemauerit in Spiritum-Sanctum non habet remiſſionem in æternum, ſed reus erit æterni delicti. Quoniam dicebant, Spiritum immundum habet.*

Peccatum porrò in Spiritum Sanctum Patres antiqui variè intellexerunt, ac expoſuerunt. Quidam intellexere blaſphemiam propriè dictam, quâ quis diuinæ bonitatis opera, quæ Spiritui-Sancto peculiari quadam ratione tribuuntur, ex deſtinata malitia diabolo impiè tribuit,

buit,

buit, ad inſtar Phariſæorum, Illi namque blaſphemiam primùm, id eſt, contumelioſa verba in Filium hominis dixerant, Chriſtum voracem, potatorem vini, Publicanorum amatorem appellantes: Deinde verò blaſphemiam dixerunt in Spiritum-Sanctum, cùm diuina eius opera Principi Dæmoniorum tribuere auſi ſunt. Sic explicant SS. *Athanaſius*, *Hilarius*, *Chryſoſtomus*, *Hieronymus*, *Ambroſius*. Alij peccatum in Spiritum-Sanctum impœnitentiam vſque in finem intellexere, vt S. *Auguſtinus*, quòd illud dumtaxat peccatum non remittatur vnquam, cætera verò Pœnitentibus condonentur. Alij peccatum in Spiritum-Sanctum eſſe dixerunt crimen omne, quod ex deſtinata malitia perpetratur, id enim ſingulari quàdam ratione diuinæ aduerſatur bonitati, quia per contemptum abijciuntur, ac remouentur oblata miſerentis Dei munera, quæ peccati electionem impediunt, vt explicat S. *Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 14. Articulo 5.

Sex vulgò peccata in Spiritum-Sanctum recenſentur, ſcilicet præſumptio de miſericordia Dei, vel de impunitate peccati, Deſperatio, Agnitæ veritatis impugnatio, Fraternæ charitatis inuidentia, Obſtinatio, & Impœnitentia.

Peccant igitur in Spiritum-Sanctum qui diuinæ miſericordiæ fiduciâ ad peccandum audaciores fiunt, abiectâ omni iuſtitiæ timorſique diuini ratione: Qui animo, ſin minus ore dicunt: *Miſeratio Domini magna eſt, multitudinis peccatorum meorum miſerebitur*: Qui *Diuitias bonitatis Dei, & patientiæ, & longanimitatis contemnunt, ignorantes quoniam benignitas Dei ad Pœnitentiam illos adducit*; ſolâ fide in Chriſtum ſibi blandientes, æternámque felicitatem ſibi promittentes, quamuis in peccatorum ſordibus computreſcant: Cùm metu, ac tremore ſalutem ſuam operari & per bona opera certam facere nullatenus curantes.

Eccli. 5. Rom. 2.

Secundò, peccant in Spiritum-Sanctum, qui ſpem omnem abijciunt, vel impetrandæ à Deo veniæ, vel ſalutis æternæ conſequendæ, adinſtar Caini dicentis, *Major eſt iniquitas mea, quàm vt veniam merear*: Adinſtar Iudæ Proditoris, qui ſalutis deſperatione commotus, vitam laqueo ſibi infelix abrupit. Hi à Deo, cui proprium eſt miſereri ſemper & parcere, cuius miſerationum non eſt numerus, qui peccatorem quoties ex animo ingemuerit & ad ipſum ſinceré fuerit conuerſus, vt amantiſſimus & indulgentiſſimus pater filium recipit: A Chriſti Sanguine pro omnibus fuſo, à diuinis promiſſionibus oculos mentis auertentes, alienati à vita Dei, propter cæcitatem cordis ipſorum, ſemetipſos deſperantes in omne vitiorum genus effundunt.

Geneſ. 4. Epheſ. 4.

Tertiò, peccant in Spiritum-Sanctum, qui Fidei & Religionis Chriſtianæ & Catholicæ veritatem, non ex ignorantiâ, ſed malitiâ ſtudioſè oppugnant, *Magiſtri mendaces, qui introducunt ſectas perditionis: Homines corrupti mente, reprobi circa fidem: Attendentes ſpiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum, in hypocriſi loquentium mendacium: Subuerſi, & proprio judicio condemnati*. Talis erat Elymas Magus, quem S. Paulus repletus Spiritu-Sancto hunc in modum obiurgauit: *O plene omni dolo, & omni fallacia, fili diaboli inimice omnis juſtitiæ, non deſinis ſubuertere vias Domini rectas*. Tales Arius, Macedonius, Neſtorius, Eutyches, & Ioannes Vviclef, Ioannes Hus, Lutherus, Caluinus, Seruetus, Socinus vterque, cæteriſque Hereſiarchę. Sed & illi rei ſunt blaſphemiæ in Spiritum-Sanctum, *Qui contra Sacros Canones, non neceſſitate compulſi, ſed libenter aliquid, aut proterué agunt, aut loqui præſumunt, aut facere volentibus ſponte conſentiunt: Talis enim præſumptio manifeſtè vnum genus eſt blaſphemantium Spiritum-Sanctum: Quia contra eum agit, cujus nutu & gratiâ Sancti Canones conditi ſunt*; (vt habet Can. *Violatores*, Damaſo Papę adſcriptus, Cauſa 25. Quæſt. 1.)

2. Petr. 2. 2. Tim. 3. 1. Tim. 4. Tit. 3. Act. 13.

Quartò, peccant in Spiritum-Sanctum, qui fraternę gratiæ inuident, dolentque grauiter de ſplendore, vel augmento virtutum donorúmque Dei, quibus proximus conſpicuus eſt. Tales erant homines illi ex Iudęis ad Chriſtianam Religionem Apoſtolorum prędicatione conuerſi, qui naſcentem Euangelij gratiam omninò Gentibus inuidebant. Talis *Alexander* illæ *ærarius*; qui multa mala intulit Apoſtolo Paulo, & ſermonibus illius valde reſtitit. Hanc fraternæ charitatis inuidentiam peccatum eſſe ad mortem, de quo S. Ioannes ait: *Eſt peccatum ad mortem: Non pro illo dico, vt roget quis*; cenſet S. *Auguſtinus* Lib. 1. *De Sermone Domini in Monte*, Cap. 22. *Peccatum fratris ad mortem puto eſſe*, (inquit) *cùm poſt agnitionem Dei per gratiam Domini noſtri Ieſu Chriſti quiſque oppugnat fraternitatem, & aduerſùs ipſam gratiam, quâ reconciliatus eſt Deo, inuidentiæ facibus agitatur*. Peccatum (inquam) iſtud ad mortem eſt, cuius rei ab Eccleſiæ orationibus excluduntur, ſi in hac peruerſitate finierint hanc vitam, vt explicat idem Sanctus Doctor Lib. 1. *Retractionum*, Cap 19. *Peccatum autem non ad mortem eſt, ſi quiſquam non amorem à fratre alienauerit, ſed officia fraternitatis debita per aliquam infirmitatem animi non exhibuerit. Qua propter & Dominus in Cruce ait*, Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt: *Nondum enim gratiæ Spiritûs-Sancti participes facti ſocietatem ſanctæ fraternitatis inierant. Et S. Stephanus orat pro eis, à quibus lapidabatur, quia nondum Chriſto crediderant, neque aduerſùs illum communem gratiam dimicabant. Et Apoſtolus Paulus propterea credo non orat pro Alexandro, quia jam frater erat, & ad mortem, id eſt, inuidentiâ fraternitatem oppugnando, peccauerat. Pro his autem qui non abruperant amorem, ſed timore ſuccubuerant, orat vt eis ignoſcatur*.

Act. 2. & 13. 2. Tim. 4. 1. Ioann. 5. Lucæ 23. Act. 7.

Quintò, peccant in Spiritum-Sanctum, qui obfirmato planè animo in peccatis perſeuerant, nec vllis admonitionibus, ſuaſionibus, adhortationibus, increpationibus, aut Dei flagellis à prauo inſtituto ſe deflecti patiuntur. Talis fuit Rex *Pharao*, cuius cor induratum erat & in malitia obſtinatum ne Populum Dei dimitteret, quamuis toties à *Moyſe* monitus, ſubindeque flagellis Dei grauiſſimis attritus. Tales Iudæi, quorum inuictam pertinaciam Protomartyr S. *Stephanus* his verbis perſtringebat: *Duru ceruice, & incircumciſis cordibus & auribus, vos ſemper Spiritui-Sancto reſiſtitis*. Tales illi omnes, qui falſas Religiones profeſſi, & ab Eccleſia Catholica ſeparati, Catholicos Doctores & Prædicatores audire nolunt. Tales quicumque in criminibus ſuis obdurati & obſtinati, ſin minùs voce, animo certè factiſque Deo dicunt: *Recede à nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus*. De huiuſmodi hominum genere Sapiens ait: *Viro qui corripientem dura ceruice contemnit, repentinus ei ſuperueniet interitus: & eum ſanitas non ſequetur*. Tales ſunt qui peccata ſua non ſolùm non plangunt, ſed defendunt; non ſolùm non confitentur, ſed in illis impudenter gloriantur: Qui potentes in iniquitate, & contemnentes cùm in profundum peccatorum venerint, ſecundùm duritiam tuam & impœnitens cor theſauriżant ſibi iram in die iræ, & reuelationis iuſti iudicij Dei.

Act. 7. Iob. 21. Prouer. 29. Rom. 2.

Sextò, peccant in Spiritum-Sanctum, qui peccatorum ſuorum, finem modúmque nullum faciunt, ac proponunt inſuper ſe nolle vnquam Pęnitentiam agere. Horum vt vita, ita & *Mors peſſima* eſt, qui extinguentes in ſeipſis Spiritum Dei, & *obdurati fallaciâ peccati*, ſin minùs verbis, at re ipſa dicere videntur: *Percuſſimus fœdus cum morte & cum inferno fecimus pactum*. Horum propriè *Peccatum ad mortem eſt*. Perſeuerans illa cordis impœnitentis duritia illud propriè peccatum eſt quod *Non habet remiſſionem neque in hoc ſæculo, neque in futuro: Quia Pœnitentia impetrat remiſſionem in hoc ſæculo, quæ valeat in futuro. Sed iſta impœnitentia, vel cor impœnitens, quamdiu quiſque in hac carne viuit, non poteſt judicari. De nullo enim deſperandum eſt, quamdiu patientia Dei ad Pœnitentiam adducit; nec de hac vita rapit impium, qui non mortem vult impij, quantùm, vt reuertatur & viuat. Paganus eſt hodie: Vnde ſcis vtrum ſit futurus craſtino Chriſtianus? Iudæus infidelis eſt hodie, quid ſi cras credat in Chriſtum? Hæreticus eſt hodie: Quid ſi cras ſequatur Catholicam Veritatem? Schiſmaticus eſt hodie: Quid ſi cras amplectatur Catholicam Pacem? Quid ſi iſti quos in quocumque genere erroris notas, & tamquam deſperatiſſimos damnas, antequàm finiant iſtam vitam, agant Pœnitentiam, & inueniant veram vitam in futuro?* De nemine igitur ante tempus iudicandum eſt, quia perſeuerans illa duritia cordis impœnitentis non poteſt in quoquam, dum adhuc in hac vita eſt deprehendi; (inquit S. *Auguſtinus* Sermone 71. aliàs 11. *De Verbis Domini*, Cap. 13.)

Epheſ. 4. Hebr. 3. Iſai. 28.

C A P V T II.

DE PECCATORVM GRAVITATE.

1 OMNIA peccata eſſe paria, poſt Stoïcos docuit *Iouinianus* Hæreticus, à *S. Hieronymo* Libris duobus confutatus, de quo *S. Auguſtinus*, Epiſtolâ 167. aliàs 29. ad ipſum *Hieronymum* datâ, Cap. 2. *Hoc* (inquit) *de parilitate peccatorum, ſoli Stoici auſi ſunt diſputare, contra omnem ſenſum generis humani: Quam eorum vanitatem in Iouiniano illo, qui in hac ſententia Stoicus erat, in aucupandis autem & defenſandis voluptatibus Epicureus, de Scripturis Sanctis dilucidiſſimè conuiciſti. In qua tua ſuauiſſima & præclariſſima diſputatione ſatis euidenter apparuit, non placuiſſe Auctoribus noſtris, vel ipſi potiùs, quæ per eos locuta eſt Veritati, omnia paria eſſe peccata.* Hinc Chriſtus Ioannis 19. ſic *Pilatum* compellat: *Qui tradidit me tibi, majus peccatum habet.* Quæ verba *S. Auguſtinus* ſic interpretatur Tractatu 116. in Ioannem: *Plus peccat ille, qui Poteſtati innocentem occidendum liuore tradit, quàm Poteſtas ipſa, ſi cum timore alterius majoris Poteſtatis accidit. Et ideò non ait verax Magiſter, Ipſe habet peccatum, tanquam ille non haberet, ſed,* Maius peccatum habet, *vt etiam ſe habere intelligeret. Non enim propterea illud nullum eſt, quia hoc majus eſt.* Præterea, *Peccatum ad mortem* à peccato *non ad mortem* diſtinguitur 1. *Ioann.* 5. Et peccata quædam *trabi*, quædam *feſtucæ* comparantur, *Lucæ* 6. Et faciliùs remitti ſignificatur peccatum *in Filium hominis*, quàm *in Spiritum-Sanctum*, Matth 12. Et Matth. 11. Chriſtus ait: *Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethſaida ... Tyro & Sydoni remiſſius erit in die Iudicij, quàm vobis.* Præter illud Matthæi 18. de ſeruo debitore decem millium talentorum; ad quod alludens *S. Hieronymus* Lib. 2. *Contra Iouinianum*, Cap. 16. *Sunt peccata leuia* (inquit) *ſunt grauia. Aliud eſt decem millia talenta debere, aliud quadrantem.* Idem colligitur ex Veteri Teſtamento, Geneſ. 4. *Septies vltio dabitur de Cain, de Lamech autem ſeptuagies ſepties.* Ierem. 7. *Peius operati ſunt quàm patres eorum.* Thren. 6. *Major facta eſt iniquitas Populi mei peccato Sodomorum.* Quin & illud Ezech. 9. *Iniquitas domus Iſraël magna eſt nimis valde*, ſic intelligit *S. Hieronymus*, vt pro iniquitatis magnitudine ſit magnitudo ſupplicij. *Ex quo* (inquit) *diſcimus, non, vt plerique æſtimant, & maximè Stoici, paria eſſe peccata, ſed vel magna, vel parua: & pro diuerſitate menſuráque peccantium diuerſitatem eſſe judicij punientis.* Hinc *S. Gregorius*, Lib. 21. *Moralium*, Cap. 9. Peccatum à crimine diſtinguit, quia *Peccatum quidem animam polluit, crimen verò extinguit, & non ſolùm vſque ad inquinationem maculat, ſed vſque ad perditionem vorat.* Idem confirmat *S. Auguſtinus* Epiſt. 104. aliàs 254. ad *Nectarium* vbi præter alia refellit, quod ille ex Stoicorum placito dixerat, *Omnia peccata eſſe paria.*

2 Grauitas autem peccatorum ſumitur ex obiecto, fine, & circumſtantijs, vt docet *S. Thomas*, Prima Secundæ, Quæſt. 73. Art. 3. & 7. Ratione obiecti grauius eſt peccatum quod immediatè contra Deum committitur, ſicut infidelitas, blaſphemia, & alia huiuſmodi. Rurſùs peccatum quod eſt circa ipſam ſubſtantiam hominis, ſicut homicidium, grauius eſt peccato quod eſt circa res exteriores, ſicut furtum: & in ordine quorumlibet horum peccatorum, vnum peccatum eſt grauius altero, ſecundùm quòd eſt circa aliquid principalius, vel minùs principale. Hinc etiam grauius peccatum eſt, quod majori virtuti repugnat. Quamobrem odium Dei grauiſſimum peccatorum eſt, quia directè opponitur charitati, quæ maxima virtutum eſt, ſecundùm illud Apoſtoli 1. ad Corint. 13. *Nunc autem manent fides, ſpes, charitas: Tria hæc: Major autem horum eſt charitas.*

Ratione finis, grauius peccatum eſt, quod fit propter pejorem finem. *Grauius peccat* (inquit *S. Thomas* Art. 6.) *cujus voluntas ex intentione finis inclinatur ad peccandum.* Sic grauius furtum eſt, quo quis rem alienam accipit, vt fornicetur, illo quo quis rem alienam accipit, vt ſuæ Inopiæ ſubueniat.

Ratione circumſtantiæ grauius peccatum eſt, cui circumſtantia magis aggrauans adiungitur Sunt autem hæ actuum humanorum circumſtantiæ: Quis fecerit? Quibus auxilijs, vel inſtrumentis fecerit? Quid fecerit? Vbi fecerit? Cur fecerit? Et quando fecerit? Quæ hoc Verſu continentur:

Quis, quid, vbi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando?

Quis, ſignificat conditionem ſiue ſtatum perſonæ peccantis, circa quam conſiderandum eſt, an laïca ſit, vel ſacra ſiue religioſa; an matrimonio iuncta, vel ſoluta; an priuata, vel publica, ſiue aliqua Dignitate, aut Munere Eccleſiaſtico, vel Ciuili ornata, &c. *Quid*, ſignificat conditionem aliquam materiæ, vel obiecti, quantitatem, verbi gratiâ, vel qualitatem. Sic in furto ſpectandum vtrum res aliena magni fuerit pretij, vel leuis; vtrum pauperi, vel diuiti ablata fuerit. Sic in quolibet peccato conſideranda eſt dignitas perſonæ, in quam peccatur, vt de peccati grauitate judicetur. *Vbi*, ſignificat conditionem loci, circa quem ſpectandum eſt maximè an ſit ſacer, vel profanus: Sic grauiora peccata ſunt percuſſio, homicidium, furtum & fornicatio in templo commiſſa, quam in proſtibulo; vel in priuatis ædibus. *Quibus auxilijs*, deſignat media & inſtrumenta, quibus aliquis ad patrandum facinus vſus eſt, veluti an falſa claui, an violatâ quibuſdam inſtrumentis, vel apertâ ſerâ an corruptis famulis, vel ancillis domum ingreſſus ſit ad furtum committendum, quod grauius peccatum eſt, quàm ſi patenter, aut per murum non obſtructum ingreſſus eſſet: An manu nuda, vel armata percuſſerit; an veneno, vel gladio occiderit: An operâ dæmonis, vel aliquo maleficio, an blandirijs dumtaxat & promiſſis, an vi aperta pudicitiam alienam tentauerit, aut expugnauerit. *Cur*, ſignificat finem, non illum quidem primarium & proximum, qui dat ſpeciem actioni, ſed adiunctum & remotum: Eiuſmodi circumſtantia eſt ebrietas, cùm aliquis furatur, vt ſe inebriet: Item vana gloria, cùm eleemoſynam erogat oſtentationis causâ. *Quomodo*, ſignificat conditionem pertinentem ad qualitatem actûs, qualis eſt; fieri per inſidias, vel apertè; ex propoſito deliberato, vel ſubito motu; intensè, vel remiſsè; naturaliter, vel contra naturam. *Quando*, exprimit circumſtantiam temporis, ſiue temporis conditionem & qualitatem, cuius ratio habenda ſit in morali negotio, vt dies feſtus, cùm agitur de Miſſa non audita; dies ieiunij, cùm agitur de pluribus refectionibus; tempus pacis, aut belli cùm agitur de ſpoliatione hoſtium à militibus. Ad eamdem circumſtantiam pertinet occaſio, quæ tempus eſt rei gerendæ opportunum.

Tripliciter autem contingit aggrauari peccatum ratione circumſtantiæ: Primò quatenus circumſtantia transfert actum in aliud genus peccati; ſicut peccatum fornicationis in eo poſitum eſt; quòd homo accedit ad non ſuam: Si autem addatur hæc circumſtantia, vt illa ad quam accedit ſit alterius vxor, transfertur in aliud genus peccati, ſcilicet iniuſtitiam, in quantum homo rem alterius vſurpat: Quâ ratione adulterium grauius fornicatione peccatum eſt. Secundò, circumſtantia peccatum aggrauat, quando, etſi non transferat actum in aliud genus peccati, multiplicat tamen rationes peccati, ſicut ſi prodigus det, quando non debet, & cui non debet, grauius peccat eodem genere peccati, quàm ſi det ſolùm cui non debet: ſicut etiam ægritudo grauior eſt, quæ plures partes corporis inficit. Tertio modo circumſtantia aggrauat peccatum, non ſecundùm ſe ſpectata, ſed aliâ circumſtantiâ præſuppoſitâ, ſicut accipere multùm, auget peccatum, ex hypotheſi quòd ſit res aliena, & contra voluntatem domini accipiatur. Ita *S. Thomas*, Prima Secundæ, Quæſt. 73. Art. 7.

CAPVT III.

DE EFFECTIBVS PECCATI.

Macula peccati. 1 DVo ſunt effectus præcipui peccati, macula, & reatus pœnę. Macula eſt priuatio nitoris ex rerum terrenarum amore & adhæſione, contra lumen rationis, & diuinæ legis prouenicns: Sicut macula corporis eſt detrimentum nitoris, ex alieni corporis contactu procedens. Habet autem Anima duplicem nitorem: Vnum quidem ex lumine naturalis rationis, per quam in ſuis actibus dirigitur, alterum ex diuino lumine ſapientiæ & gratiæ, quibus perficitur homo, vt benè & conuenienter agat. Huius vtriuſque nitoris priuatio eſt macula peccati, manens in anima, etiam poſtquam actus peccati tranſierit, donec Pœnitentiæ virtute abſtergatur: Eáque macula diſtincta eſt à reatu pœnæ. Vnde *Pius V.* & *Gregorius XIII.* hanc *Michaëlis Baij* Propoſitionem 54. damnarunt inter alias. *In peccato duo ſunt, actus, & reatus: Tranſeunte autem actu, nihil remanet niſi reatus, ſiue obligatio ad pœnam.* Huius maculæ frequens in Sacra Scriptura fit mentio. Ioſue 22. *An parum eſt vobis quòd peccaſtis in Beelphegor, & vſque in præſentem diem macula hujus ſceleris in vobis permanet?* Pſalm. 14. *Qui ingreditur ſine macula.* Eccleſiaſtici 31. *Beatus diues qui inuentus eſt ſine macula, & qui poſt aurum non abijt, nec ſperauit in pecunia & theſauris.* Ad Epheſ. 5. *Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, vt illam ſanctificaret, mundans lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet Ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujuſmodi, ſed vt ſit ſancta & immaculata.* Ex quo *S. Hieronymus* colligit, quòd *Qui peccator, & aliqua ſorde maculatus eſt, de Eccleſia non eſt,* (merito ſcilicet, quamuis de illâ ſit numero) & quòd *Sicut omne ſtudium fœminarum eſt, vt quod fœdare videtur, abſtergant, ſic & Animæ omni peccatorum ſorde purgandæ ſunt.* Idem probant omnia loca Scripturæ, quæ peccata nomine immunditiæ & ſordium, vel inquinamentorum ſignificant, ipſóſque peccatores immundos & inquinatos appellant. Iſai. 4. *Si abluerit Dominus ſordes filiarum Sion.* Et Cap. 64. *Facti ſumus, vt immundus omnes nos.* Ezech. 14. *Qui poſuerit immunditias ſuas in corde ſuo.* Et Cap. 36. *Saluabo vos ex vniuerſis inquinamentis veſtris.* Ierem. 2. *Si laueris te nitro, & multiplicaueris tibi herbam Borith, maculata es in iniquitate tua coram me, dicit Dominus.* Ad Tit. 1. *Inquinatæ ſunt eorum & mens & conſcientia.* Iacob. 1. *Abijcientes omnem immunditiam.* Eodem ſpectant, quæ iuſtificationem impij nomine ablutionis ſignificant, vt Pſalm. 50. *Lauabis me & ſuper niuem dealbabor.* Ezech. 36. *Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris.* Zachariæ 13. *Erit fons patens domui Dauid & habitantibus Ieruſalem, in ablutionem peccatoris & menſtruatæ.* Ierem. 33. *Emundabo illos ab omni iniquitate ſuâ.* 1. ad Corinth. 6. *Sed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis.* 1. Ioann. 1. *Sanguis Ieſu Chriſti Filij ejus emundat nos ab omni peccato.* Huius maculæ ratione peccator Deo exoſus eſt, ſecundùm illud Oſee 9. *Facti ſunt abominabiles ſicut ea quæ dilexerunt.* Sap. 14. *Similiter odio ſunt Deo impius & impietas ejus.*

Quid verò mirum ſi nitorem animæ peccatum depaſcatur, cùm vitam eius ſupernaturalem, quæ ex charitate eſt, extinguat? Hinc Dominus ait Ezech. 18. *Anima quæ peccauerit, ipſa morietur.* Hinc *S. Auguſtinus* Tractatu 49. in Ioannem ait: *Omnis qui peccat moritur. Sed mortem carnis omnis homo timet, mortem animæ pauci. Pro morte carnis, quæ ſine dubio quandoque ventura eſt, curant omnes ne veniat: Inde eſt quòd laborant. Laborat ne moriatur homo moriturus, & non laborat, ne peccet homo in æternum victurus. Et cùm laborat, ne moriatur, ſine cauſa laborat; id enim agit, vt multùm mors differatur, non vt euadatur: Si autem peccare nolit, non laborabit, & viuet in æternum. O ſi poſſemus excitare homines, & cum ipſis pariter excitari, vt tales eſſemus amatores vitæ permanentis, quales ſunt homines amatores vitæ fugientis! Quid non facit homo ſub mortis periculo conſtitutus? Gladio impendente ceruicibus, prodiderunt homines quicquid ſibi vnde viuerent, reſeruabant. Quis non continuò prodidit ne percuteretur? Et poſt proditionem fortaſſe percuſſus eſt. Quis non, vt viueret, continuò perdere voluit vnde viueret, eligens vitam mendicantem, quàm celerem mortem? Cui dictum eſt, Nauiga ne moriaris: & diſtulit? Cui dictum eſt: Labora ne moriaris, & piger fuit? Leuia Deus jubet, vt in æternum viuamus: & obedire negligimus. Non tibi Deus dicit, Perde quicquid habes, vt viuas exiguo tempore in labore ſollicitus: Sed, Da pauperi vnde habes, vt viuas ſemper ſine labore ſecurus. Accuſant nos amatores vitæ temporalis, quam nec cùm volunt, nec quamdiu volunt habent: & nos inuicem non accuſamus, tam pigri, tam tepidi ad capeſſendam vitam æternam, quam ſi voluerimus, habebimus; cùm habuerimus, non amittemus: Hanc autem mortem quam timemus, etiamſi noluerimus, habebimus.*

Hinc *S. Petrus Chryſologus* Sermone 19. hæc verba Chriſti explicans, Ioann. 14. *Dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos,* ait: *Quod eſt anima corpori, hoc eſt animæ Chriſtus. Sine anima corpus non viuit: Non viuit anima ſine Chriſto. Recedente anima, mox corpori fœtor, corruptio, putredo, vermis, cinis, horror, & omnia viſu deteſtanda ſuccedunt: Diſcedente Deo, confeſtim venit in animam peccatorum fœtor, corruptio criminum, vitiorum putredo, conſcientiæ vermis vanitatum cinis, infidelitatis horror: & fit in corporis ſepulchro viuo funus Animæ jam ſepultæ.*

Mortem ergo animæ, ſeparationem eius à Deo intellige. Iſai. 59. *Iniquitates veſtræ diuiſerunt inter vos & Deum veſtrum: & peccata veſtra abſconderunt faciem ejus à vobis, ne exaudiret.* Deus quantùm eſt ex ſe, omnibus per gratiam ſuam præſens eſt, vt Sol ille ſyderum princeps omnibus hominibus affulget, ſed peccatores magis diligunt tenebras quàm lucem. Non deſerit Deus, niſi deſeratur, vt iuſtè ſemper, piéque viuatur. Longè ergo recedimus à Deo per peccatum in regionem diſſimilitudinis, in regionem vmbræ mortis. Qua de re *S. Ambroſius*, Lib. *De Nabuthe* Cap. 16. *Vos reddite munera, qui à Domino non receditis, qui eſtis in circuitu; quoniam qui eratis longè, facti eſtis propè. Qui autem propè ſibi videntur eſſe per diuitias, ac potentiam, longè facti ſunt propter auaritiam. Nemo enim foris eſt, niſi quem culpa excluſerit, vt ejecit Adam de Paradiſo, & excluſit Euam. Nemo longè, niſi quem flagitia propria relegauerint.* Hinc Pſalm. 117. dicitur: *Longè à peccatoribus ſalus, quoniam juſtificationes tuas non exquiſierunt.* Sed, inquit S. Ambroſius, *Ipſi ſunt ſui auctores periculi, qui Domino non appropinquarunt. Ideò facti ſunt longè, quia voluntate ſuâ à ſalutis ſe gratiâ ſeparauerunt. Non refugit eos ſalus, ſed ipſi ſalutem. qui ſe elongauerunt.* Hinc rurſus Pſalm. 93. *Quia non repellet Dominus plebem ſuam, & hereditatem ſuam non derelinquet.* EST ENIM *miſericordiæ diuinæ* (inquit S. Ambroſius) *vt nulli cauſa ſit mortis, & omnes putet eſſe redimendos. Sed vide ne ille repellatur, qui ſe elongat à Domino, ſicut dicit Dauid:* Quoniam ecce qui elongant ſe à te peribunt, perdi- Pſalm. 72.
diti omnes qui fornicantur abs te. *Quid eſt*, abs te fornicantur? *Quia turpitudinis ſuæ ludibrijs te relinquunt, & à te recedunt, & à præceptis tuis deuij ſunt. Denique alibi habes ſcriptum:* Adulteros autem iudicat Deus, *diſperdent eos à ſe. Repuliſti ergo, hoc eſt, alienando abs* Hebr. 13.
te perdidiſti eos. Ergo qui ſe à Domino ſeparat, ipſe à Domino ſeparatur; & qui non cognoſcit Dominum, à Domino non cognoſcitur: & qui ignorat, ignoratur; ſicut ipſe Dominus dixit: Diſcedite à me omnes opera- Matth. 7.
rij iniquitatis, neſcio vos. *Non enim ſcire dignatur iniuſtitiæ miniſtros & iniquitatis auctores. Peccator ergo non repellitur, quia ipſe ſe repellit.* Se (inquam) repellit à ſinu Patris, ab amplexibus Sponſi, à diſciplina Magiſtri, cui proinde iure meritò dicit Dominus: *Tu verò odiſti diſciplinam, & projeciſti ſermones meos retrorſum:* &, *Vos ex patre diabolo eſtis:* Ab imperio denique Regis optimi & beneficentiſſimi, dicens

in corde ſuo: *Nolumus hunc regnare ſuper nos.* Peccator proinde ſuaue Domini iugum abijciens, in peccati ſeruitutem, Diabolſque tyrannidem incidit, qui *Rex eſt ſuper vniuerſos filios ſuperbiæ.* Nam *Qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati:* &, *A quo quis ſuperatus eſt ejus & ſeruus eſt.* Amiſsâ (inquam) libertate gloriæ filiorum Dei, fit *Seruus corruptionis*; nec vnum jam dominum habet, ſed tot dominos, *tot Reges, quot vitia* (inquit *S. Ambroſius* Sermone 20. in Pſalm. 128.)

Iab. 41. Ioann. 8. 2. Petri 2.

Non ſolùm animæ decorem mortale peccatum corrumpit, ſed & diuitias ejus deprædatur, merita ſcilicet ac bona opera præterita mortificat, & obliterat, vt nullam eorum rationem habeat Deus, quamdiu illa in peccato permanſerit. Id ſignificat *Ieremias* Threnorum 1. ſub typo cladis Ieruſalem: *Egreſſus eſt à filia Sion omnis decor ejus ∴ Peccatum peccauit Ieruſalem, propterea inſtabilis facta eſt ∴ Sordes ejus in pedibus ejus, nec recordata eſt finis ſui ∴ Manum ſuam miſit hoſtis ad omnia deſiderabilia ejus.* Quem locum *S. Hyeronymus* ſic interpretatur: *Myſticè filia Sion reliquit decorem ſuum, quando Anima per incuriam cogitationum, virtutum perdidit ornamentum: Nec ei ſubueniebant Principes ſui, hoc eſt, rationabiles tractatus, cum quibus reſiſtere debuit inimicis perſequentibus, ſed defecto robore fortitudinis coram hoſte perſequente, propulſa eſt in foueam deceptionis ∴ Sordes geſtat in pedibus, qui greſſum conuerſationis ſuæ malis polluit operibus: Nec recordatur finis ſuis, & temporis juſti judicij Dei. Vnde depoſita vehementer, & hoſtium manibus tradita, nullum conſolatorem habet; quia tempore opportuno, cultu pietatis honorare noluit ſuum Auctorem. Solus in ea dominatur Inimicus, quoniam* „ *Deus verus eam deſeruit amicus.* Manum ſuam miſit „ hoſtis ad omnia deſiderabilia eius. *Propter peccata populi hoſtilis exercitus deuaſtat Templum Domini, & omnem ornatum ejus dejicit. Repulit enim Dominus Tabernaculum ſuum, in quo habitauit inter homines: & tradidit in captiuitatem virtutes eorum, & pulchritudines eorum ſpreuit. Sed & nos, ſi non obſeruauerimus diligenter clauſtra cordis noſtri, & per aliquem ſenſuum noſtrorum Hoſtis antiquus patentem inuenerit introitum, ingreditur per ſuggeſtiones prauas, & illicitas concupiſcentias in ſacrarium Animæ noſtræ, vbi Sancta Trinitas per fidem veram habitare conſueuit, & ſpoliat illud decore Sapientiæ, & ornatu Virtutum: Erimuſque miſerabiles, & omni confuſione digniſſimi.* Hinc nomine peccatricis animæ, ſub typo Ieruſalem à diabolo vaſtatæ, ſubdit Propheta: *Abſtulit omnes magnificos meos Dominus de medio mei; vocauit aduerſùm me tempus, vt contereret electos meos.* Abſtulit Dominus magnificos plebis Iudaicæ in tempore captiuitatis ſuæ, quando Prophetas & Sacerdotes, quorum ope & doctrioa Iudæi maximè ſuſtentati ſunt, propter malitiam eorum, & ſcelerum multitudinem apud illos habitare non permiſit, ſicut Daniel teſtatur, di-

Dan. 3. cens: *Domine, non eſt in tempore hoc Princeps, nec Propheta, & Dux, neque holocauſtum, neque ſacrificium, neque incenſum, neque locus primitiarum coram te, vt poſſimus inuenire miſericordiam.* Sic (inquit S. Hieronymus) & *Ab Anima diabolica fraude deceptâ, poſtquam eam inimicus ſuus captiuam à ſtatu rectæ fidei & bonæ conuerſationis in confuſionem erroris abduxerit, ſanctorum prædicatorum doctrinam & exempla ab aſpectu cordis ejus per obliuionem aufert: Quatenus eam ſpoliatam virtutibus faciliùs in terra aliena poſſideat, ne per recordationem ſani dogmatis, & meliorationem vitæ ad ſtatum priſtinum reuertatur.*

2 Alter effectus peccati, eſt reatus pœnæ, ſiue debi-

Reatus pœnæ. tum pœnæ propter peccatum admiſſum luendæ. Id enim in omnibus ex naturali inclinatione inuenitur, vt vnuſquiſque deprimat eum, qui contra ipſum inſurgit. Vnde quicquid contra ordinem inſurgit, æquum eſt, vt ab eo ordine & ordinis principe deprimatur. Cùm autem peccatum ſit actus inordinatus, manifeſtum eſt quòd quicumque peccat, contra aliquem ordinem agit; & ideò æquum eſt, vt ab eo ordine deprimatur; quæ quidem depreſſio pœna eſt. Vnde ſecundùm tres ordines, quibus ſubditur humana voluntas, triplici pœna poteſt homo puniri. Primò enim ſubditur ordini propriæ rationis: Secundò, ordini exterioris hominis gubernantis, vel ſpiritualiter, vel temporaliter, politicè ſeu œconomicè. Tertiò ſubditur vniuerſali ordini Diuini Regiminis. Quilibet autem horum ordinum per peccatum peruertitur; dum ille qui peccat agit & contra rationem, & contra legem humanam, & contra legem diuinam: Vnde triplicem pœnam incurrit: Vnam quidem à ſe ipſo, quæ eſt conſcientiæ ſtimulus; aliam ab homine; tertiam à Deo. Ita diſſerit *S. Thomas* Prima Secundæ Quæſt. 87 Art. 1. De ſecundo pœnæ genere hîc non agimus, ſcilicet de pœnis ab homine infligendis: Sed quæſtio eſt præſertim de reatu pœnæ à Deo infligendæ, de qua Exodi 32 dicitur: *Percuſſit Dominus Populum pro reatu vituli.* Deuteron. 21. *Auferetur ab eis reatus ſanguinis.* Pſalm. 10 *Pluet ſuper peccatores laqueos, ignis & ſulphur, & ſpiritus procellarum, pars calicis eorum.* Pſalm. 31. *Multa flagella peccatoris.* Matth. 25. *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum.* Ad Rom. 2. *Tribulatio & anguſtia in omnem animam hominis operantis malum.*

Peccator igitur qui ſe ab ordine legis diuinæ ſubduxit per culpam, in ordinem diuinæ iuſtitiæ reuocatur per pœnam. Vt enim diſſerit *S. Auguſtinus* Epiſt. 140. aliàs 120. ad *Honoratum*, Cap. 2. *Ineſt homini Anima rationalis, ſed intereſt ejuſdem rationis vſu quonam potiùs voluntatem conuertat, vtrum ad bona exterioris & inferioris, an ad bona interioris ſuperioriſque naturæ; id eſt, vtrum vt fruatur corpore & tempore, an vt fruatur Diuinitate atque æternitate. In quadam quippe medietate poſita eſt, infra ſe habens corporalem creaturam, ſupra ſe autem ſui & corporis Creatorem. Poteſt igitur Anima rationalis etiam temporali & corporali felicitate bene vti, ſi non ſe dederit creaturæ Creatore neglecto, ſed eam potiùs felicitatem fecerit ſeruire Creatori, qui & ipſam ſuæ bonitatis abundantiſſima largitate donauit. Sicut enim bona ſunt omnia, quæ creauit Deus ab ipſa rationali creatura vſque ad infimum corpus: Ita bene agit in his Anima rationalis ſi ordinem ſeruet, & diſtinguendo, eligendo, pendendo ſubdat minora majoribus, corporalia ſpiritalibus, inferiora ſuperioribus, temporalia ſempiternis, ne ſuperiorum neglectu, & appetitu inferiorum, (quoniam hinc fit ipſa deterior) & ſe & corpus ſuum mittat in pejus, ſed potiùs ordinata charitate ſe & corpus ſuum conuertat in melius. Cùm enim ſint omnes ſubſtantiæ naturaliter bonæ, ordo in eis laudatus honoratur, peruerſitas culpata damnatur. Nec efficit Anima peruersè vtens creaturis, vt ordinationem effugiat Creatoris; quoniam ſi illa malè vtitur bonis, ille bene vtitur etiam malis: Ac per hoc illa peruersè bonis vtendo ſit mala; ille ordinatè etiam malis vtendo permanet bonus. Qui enim injuſtè ſe ordinat in peccatis, juſtè ordinatur in pœnis.*

3 Duplex eſt reatus pœnæ, ſcilicet pœnæ æternæ, & pœnæ temporalis. Pœnæ æternæ reatum inducit peccatum mortale, quod irreparabiliter peruertit ordinem hominis ad Deum, vt vltimum finem, & charitatem extinguit, per quam Deo inhæret. Vnde Matth. 25. Chriſtus de Sententia aduersùs reprobos ferenda ait: *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum:* Subditque S. Euangeliſta: *Ibunt hi in ſupplicium æternum.* Et Marci 3. dicitur: *Qui autem blaſphemauerit in Spiritum-Sanctum, non habebit remiſſionem in æternum, ſed reus erit æterni delicti*; id eſt, obnoxius æternæ damnationi. Hinc etiam 2. ad Theſſalonicenſes 1. dicitur de impijs & infidelibus, qui non obediunt Euangeliu Domini noſtri Ieſu Chriſti, quòd *Pœnas dabunt in interitu æternas à facie Domini, & à gloria virtutis ejus, cùm venerit glorificari in Sanctis ſuis.* Adde illud Apocalypſis 14. *Fumus tormentorum eorum aſcendet in ſæcula ſæculorum: Nec habent requiem die, ac nocte, qui adorauerunt beſtiam, & imaginem ejus, & ſi quis acceperit characterem nominis ejus.*

* Pœna æterna peccato mortali debita.

Nonnulli quidem, & inter alios *Origenes*, Origeniſtæ, & alij quidam, iniuſtum putauerunt, vt pro peccatis quamlibet magnis, breui ſcilicet tempore perpetratis, pœnâ quiſque damnetur æternâ: *Quaſi vllius id vnquam juſtitia legis attendat, vt tantâ morâ temporis quiſque puniatur, quantâ morâ temporis vnde puniretur admiſit ∴ Damnum enim, ignominia, exilium, ſeruitus, cùm pleràmque ſic infliguntur, vt nulla veniâ relaxentur, nonne pro hujus vitæ modo ſimilia pœnis videntur æternis? Ideò quippe æterna eſſe non poſſunt, quia nec ipſa vita quæ his plectitur, porrigitur in æternum: & tamen peccata, quæ vindicantur longiſſimi temporis pœnis, breuiſſimo tempore perpetrantur; nec quiſquam exiſtit qui cenſeret tam citò nocentium finienda eſſe tormenta,*

quàm

quàm citò factum eſt homicidium, vel ſacrilegium, vel quodlibet aliud ſcelus, non temporis longitudine, ſed iniquitatis & impietatis magnitudine metiendum. Qui verò pro aliquo grandi crimine morte multatur, nunquid morâ quâ occiditur, quæ per breuis eſt, ejus ſupplicium leges æſtimant, & non quòd in ſempiternum auferunt de ſocietate viuentium? Quod eſt autem de iſta Ciuitate mortali homines ſupplicio primæ mortis, hoc eſt de Ciuitate illa immortali homines ſupplicio ſecundæ mortis auferre. Sicut enim non efficiunt leges hujus Ciuitatis, vt in eam quiſque reuocetur occiſus; ſic nec illius, vt in vitam reuocetur æternam, ſecunda morte damnatus. Ita diſſerit *S. Auguſtinus*, Lib. 21. *De Ciuitate Dei*, Cap. 11.

Matt. 25. Præterea, *Si quis dicitur*, DISCEDITE à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo & Angelis eius, *vel vniuerſi, vel aliqui eorum non ſemper ibi erunt; quid cauſæ eſt cur Diabolus & Angeli ſemper ibi futuri eſſe credantur? An fortè Dei Sententia, quæ in malos & Angelos & homines proferetur, in Angelos vera erit, in homines falſa? Ita planè hoc erit; ſi non quod Deus dixit, ſed quod ſuſpicantur homines plus valebit. Quod fieri quia non poteſt, non argumentari aduerſùs Deum, ſed diuino potiùs, dum tempus eſt, debent parere præcepto, qui ſempiterno cupiunt carere ſupplicio. Deinde quale eſt æternum ſupplicium pro igne diuturni temporis exiſtimare, & vitam æternam credere ſine fine, cùm Chriſtus eodem ipſo loco, in vnâ eadémque Sententiâ dixerit vtrumque complexus*, ,, Sic ibunt iſti in ſupplicium æternum, Iuſti autem in vitam æternam? *Si vtrumque æternum, profectò aut vtrumque cum fine diuturnum, aut vtrumque ſine fine perpetuum debet intelligi. Par pari enim relata ſunt, hinc ſupplicium æternum, inde vita æterna. Dicere autem in hoc vno eodémque ſenſu, Vita æterna ſine fine erit, Supplicium æternum finem habebit, multùm abſurdum eſt. Vnde quia Vita æterna Sanctorum ſine fine erit, ſupplicium quoque æternum quibus erit, finem proculdubio non habebit* (inquit *S. Auguſtinus*, Cap 23. eiuſdem Libri.)

Sancti quoque *Gregorij* præclarus eſt locus de pœnarum impijs debitarum æternitate, Lib. 34. *Moralium*, Cap. 16. *Si quando finienda ſunt ſupplicia reproborum, quandoque finienda ſunt ergo & gaudia Beatorum. Per ſemetipſam namque Veritas dicit*: ,, Ibunt hi in ſupplicium æternum, Iuſti autem in vitam æternam. *Si igitur hoc verum non eſt, quod minatus eſt, neque illud verum eſt, quod promiſit. At inquiunt, Ideò æternam pœnam peccantibus minatus eſt, vt eos à peccatorum perpetratione compeſceret: Quia creaturæ ſuæ æterna ſupplicia minari debuit, non inferre. Quibus citiùs reſpondemus: Si falſa minatus eſt, vt ab injuſtitia corrigeret, etiam falſa pollicitus eſt, vt ad juſtitiam prouocaret. Et quis hanc eorum veſaniam toleret, qui conantur adſtruere verum non eſſe, quod Veritas de æterno igne minata eſt; & dum ſatagunt Deum perhibere miſericordem, non verentur prædicare fallacem? At, inquiunt: Sine fine puniri non debet culpa cum fine. Iuſtus nimirum eſt omnipotens Deus, & quod non æterno peccato commiſſum eſt, æterno non debet puniri tormento. Quibus citiùs reſpondemus, Quòd rectè dicerent, ſi Iudex juſtus diſtrictúſque veniens, non corda hominum, ſed facta penſaret. Iniqui enim ideò cum fine deliquerunt, quia cum fine vixerunt. Voluiſſent quippe ſine fine viuere, vt ſine fine potuiſſent in iniquitatibus permanere. Nam magis appetunt peccare, quam viuere: & ideò hìc ſemper viuere cupiunt, vt nunquam deſinant peccare cùm viuunt. Ad diſtricti ergo Iudicis juſtitiam pertinet, vt nunquam careant ſupplicio, quorum mens in hac vitâ nunquam voluit carere peccato: & nullus detur iniquo terminus vltionis, quia quamdiu valuit, habere noluit terminum criminis.*

At, inquiunt, Nullus juſtus crudelitatibus paſcitur, & delinquens ſeruus à juſto Domino idcircò cædi præcipitur, vt à nequitia corrigatur. Ad aliquid ergo cæditur, cùm non ejus Dominus cruciatibus delectatur. Iniqui autem gehennæ ignibus traditi, quo fine ſemper ardebunt? Et quia certum eſt, quòd pius atque omnipotens Deus non paſcitur cruciatibus iniquorum, cur cruciantur miſeri, ſi non expiantur? Quibus citiùs reſpondemus, Quòd omnipotens Deus, quia pius eſt, miſerorum cruciatu non paſcitur: Quia autem juſtus eſt, ab iniquorum vltione in perpetuum non ſedatur. Sed iniqui omnes æterno ſupplicio, & quidem ſua iniquitate puniuntur: & tamen ad aliquid concremantur, ſcilicet vt Iuſti omnes & in Deo videant gaudia quæ percipiunt, & in iſtis reſpiciant ſupplicia quæ euaſerunt: Vt tantò in æternum magis diuinæ gratiæ debitores ſe eſſe cognoſcant, quantò in æternum mala puniri conſpiciunt, quæ ejus adjutorio vitare potuerunt. Vt enim ait *S. Thomas*, Prima Secundæ, Quæſt. 87. Art. 3. ad ſecundum, Pœna ipſa, quæ ſecundùm leges humanas infligitur, non ſemper eſt medicinalis ei qui punitur, ſed ſolùm àlijs: Sicut cùm latro ſuſpenditur, non vt ipſe emendetur, ſed propter alios, vt ſaltem metu pœnæ à peccato cohibeantur, ſecundùm illud Prouerb. 10. *Peſtilente flagellato, ſtultus ſapientior erit*. Sic igitur & æternæ pœnæ reproborum à Deo inflictæ, ſunt medicinales his qui conſideratione pœnarum abſtinent à peccatis: Secundùm illud Pſal. 56. *Dediſti metuentibus te ſignificationem, vt fugiant à facie arcus, vt liberentur dilecti ſui.*

4 Pœna damnatorum duplex eſt, pœna damni, & Pœna damnatorum
pœna ſenſus. Pœna enim reſpondet peccato. In pec- duplex.
cato autem duo ſunt, ſcilicet auerſio ab incommutabili bono, quod eſt infinitum, & conuerſio ad commutabile bonum. Vnde *S. Auguſtinus*, Lib. 2. *De Libero Arbitrio*, Cap. 19. *Voluntas* (inquit) *auerſa ab incommutabili & communi bono, & conuerſa ad proprium bonum, aut ad exterius, aut ad inferius, peccat. Ad proprium conuertitur, cum ſuæ poteſtatis vult eſſe; ad exterius, cùm aliorum propria, vel quæcumque ad ſe non pertinent, cognoſcere ſtudet; ad inferius, cùm voluptatem corporis diligit: Atque ita homo ſuperbus, & curioſus, & laſciuus effectus, excipitur ab aliâ vitâ, quæ in comparatione ſuperioris vitæ mors eſt: Quæ tamen regitur adminiſtratione Diuinæ Prouidentiæ, quæ congruis ſedibus ordinat omnia, & pro meritis ſua cuique diſtribuit. Ita fit, vt neque illa bona quæ à peccantibus appetuntur, vllo modo mala ſint, neque ipſa voluntas libera, quam in bonis quibuſdam medijs numerandum eſſe comperimus; ſed malum ſit auerſio ejus ab incommutabili bono, & conuerſio ad mutabilia bona: Quæ tamen auerſio atque conuerſio, quoniam non cogitur, ſed eſt voluntaria, digna & juſta eam miſeriæ pœna ſubſequitur.* Et Lib. 2. *Confeſſionum*, Cap. 20. *Hoc enim peccabam, quòd non in ipſo, ſed in creaturis ejus, me atque cęteris, voluptates, ſublimitates, veritates quærebam; atque ita irruebam in dolores, confuſiones, errores.* Ratione auerſionis à Deo, peccatum plectitur pœnâ damni, quæ ex parte obiecti eſt infinita, ſiquidem amiſſio eſt infiniti boni, ſcilicet Dei. Ratione conuerſionis ad creaturam, plectitur pœnâ ſenſûs. Vnde Apocalypſis 18. dicitur: *Quantum glorificauit ſe, & in delicijs fuit; tantum date illi tormentum & luctum.* Pœnam damni exprimunt illa Chriſti Iudicis verba: *Diſcedite à me maledicti*: Pœnam ſenſus iſta: *In ignem æternum.* De qua & Marci 9. Chriſtus ait: *Si ſcandalizauerit te manus tua, abſcide illam: Bonum eſt tibi debilem introire in vitam, quàm duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextinguibilem: Vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.* Quod ter ibidem repetit, ſubditque: *Omnis enim igne ſalietur, & omnis victima ſale ſalietur.* Ignem autem corporeum eſſe, nemo Chriſtianus & Catholicus dubitauerit.

At (inquies) quomodo corporeus ignis Dœmones, & Animas hominum impiorum incorporeas cruciare poteſt?

Reſpondet *S. Auguſtinus*, Lib. 21. *De Ciuitate Dei*, Cap. 10. *Cur non dicamus, quamuis miris, tamen veris modis, etiam Spiritus incorporeos poſſe pœnâ corporalis ignis affligi, ſi Spiritus hominum, etiam ipſi profectò incorporei, & nunc potuerunt includi corporalibus membris, & tunc poterunt corporum ſuorum vinculis inſolubiliter alligari? Adhærebunt ergo Spiritus Dæmonum.·.· Immò Spiritus Dæmones, licet incorporei, corporeis ignibus cruciandi: Non vt ignes ipſi, quibus adhærebunt, eorum juncturâ inſpirentur, & animalia fiant, quæ conſtent ſpiritu & corpore; ſed, vt dixi, miris & ineffabilibus modis adhærendo, accipientes ex ignibus pœnam, non dantes ignibus vitam. Quia & iſte alius modus, quo corporibus adhærent ſpiritus, & animalia fiunt, omninò mirus eſt, nec comprehendi ab homine poteſt, & hoc ipſe homo eſt.* Æternus doloris ſin rediuiuis corporibus damnatorum ſenſus, *Secunda mors* dicitur à *S. Ioanne* in Apocalypſi. Etiamſi enim caro nunc talis nulla

eſt, quæ ſenſum doloris perpeti poſſit, mortémque non poſſit: Erit tamen tunc talis caro, qualis nunc non eſt; ſicut talis erit & mors, qualis nunc non eſt. *Non enim nulla, ſed ſempiterna mors erit, quando nec viuere anima poterit Deum non habendo, nec doloribus corporis carere moriendo. Prima mors animam nolentem pellit è corpore; ſecunda mors animam nolentem tenet in corpore: Ab vtraque morte communiter id habetur, vt quod non vult Anima, de ſuo corpore patiatur;* (inquit *S. Auguſtinus* Lib. 21. *De Ciuitate Dei*, Cap. 3.) Et Lib. 13. Cap. 2. *In damnatione nouiſſima quamuis homo ſentire non deſinat, tamen quia ſenſus ipſe nec voluptate ſuauis, nec quiete ſalubris, ſed dolore pœnalis eſt, non immeritò mors eſt potiùs appellata, quàm vita. Ideò autem ſecunda, quia poſt illam primam eſt, quâ fit cohærentium diremptio naturarum, ſiue Dei & animæ, ſiue animæ & corporis.*

Accedunt ad ſupplicij cumulum pœnæ interiores res grauiſſimæ, & pariter æternæ, ſcilicet *Vermis qui non moritur*, (vt ait Chriſtus, *Marci* 9.) id eſt, conſcientiæ peccatricis ſtimuli miſeram animam in ſempiternum pungentes, ac diſcerpentes, æternus pauor, perturbationes animi perpetuæ, jugis criminum ſuorum conſpectus; continuum odium Dei, cuius vindices manus effugere numquam poterit; æterna felicitatis Beatorum inuidia; cognitio certa æternitatis pœnarum ſuarum, firmáque perſuaſio nuſquam illas minuendas, temperandas, leuandas fore vllius boni, vlliuſue ſolatij admixtione; addictio æterna ſeruituti dæmonis, qui *Rex eſt ſuper omnes filios ſuperbiæ*, Animæ denique infelicis attentio ſempiterna ad hæc omnia, ſcilicet ad Deum quem offendit, quem contempſit, quem odit, à quo punitur; ad cauſas damnationis ſuæ, quas ſibi vni imputare poteſt; ad peccata omnia & ſingula, ad ſupplicij locum profundiſſimum, arctiſſimum, tenebroſiſſimum, igne ac ſulphure flagrantem, fœtidiſſimum; ad pœnas interiores & exteriores, ad horrendam dæmonum, damnatorumque hominum cæterorum ſocietatem, tormenta ſunt ipſo igne tartareo grauiora. Quid dicam de pugna contrariorum deſideriorum, quibus anima deſperata æternùm cruciabitur? Semper viuere deſiderabit; id enim naturale deſiderium eſt: Deſtrui nihilominus optabit, vt miſeriæ ipſius finem habeant: Sed inane erit deſiderium. Deum deſiderabit naturali quadam propenſione: Deum odio habebit peruerſa voluntate. Pœnitebit illam peccatorum, quæ damnationis eius cauſæ ſunt: Amabit nihilhominus peccata, obfirmatâ in mal voluntate, &
Lib. 5. De Conſid. cap. 11. conuerſionis incapace. *Væ oppoſitis voluntatibus* (inquit S. Bernardus) *ſolam ſuæ profectò auerſionis referentibus pœnam! Quid tam pœnale, quam ſemper velle quod numquam erit? Quid tam damnatum, quàm voluntas addicta huic neceſſitati volendi nolendique, vt ad vtrumlibet jam ſicut nonniſi peruersè, ita nonniſi miserè moueatur? In æternum non obtinebit quod vult, & quod non vult, in æternam nihilominus ſuſtinebit.*

Dogma autem Fidei eſt, *Illorum Animas, qui in actuali mortâli peccato, vel ſolo originali decedunt, mox in infernum deſcendere, pœnis tamen diſparibus puniendas;* vt Concilium Florentinum docet, ac declarat in Definitione Fidei.

5 Pœnæ temporalis reatum, vel in hac vitâ, vel in altera luendæ, inducit peccatum veniale, quod non peruertit ordinem ad vltimum finem, ſcilicet ad Deum, ſed ordinem dumtaxat eorum, quæ ad finem referuntur; vt cùm homo nimis ad aliquam rem temporalem afficitur, non tamen pro ea Deum offendere vellet, aliquid contra præceptum eius faciendo (inquit *S. Thomas*, Prima Secundæ Quæſt. 87. Art. 5.) Si nimirum fundamentum Chriſtus eſt, id eſt, *Si primum locum in corde Chriſtus obtinuit, ſæcularia verò ſic amantur, vt non Chriſto præponantur, ſed eis Dominus Chriſtus:* Etiamſi ſuper diuinum illud fundamentum homo ſuperædificet *Lignum, fœnum, ſtipulam*, id eſt, peccata leuiora: *Detrimentum patietur: Ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem* (inquit Apoſtolus 1. ad Corinthios 3.) Quem locum ſic explicat *S. Auguſtinus* Sermone 362. aliàs *De Diuerſis* 3. & Lib. 21. *De Ciuitate Dei*, Cap. 26. vbi hæc habet: *Quiſquis ſic habet in corde Chriſtum, vt ei terrena & temporalia, nec ea quæ licita ſunt atque conceſſa præponat, fundamentum habet Chriſtum: Si autem præponit, etſi videatur habere fidem Chriſti, non eſt tamen in eo fundamentum Chriſtus, cui talia præponantur.* Et paulò poſt ſubdit, Eſſe quoſdam qui ſuper hoc fundamentum ſuperædificant ligna, fœnum, ſtipulam, id eſt, leuiora peccata; & qui terrenas *Neceſſitudines ſic amant carnaliter, vt tamen eas Chriſto Domino non præponant, malintque ipſis carere, quàm Chriſto:* Hos porrò *per ignem ſaluos* fore. Nomine autem ignis intelligitur tum huius temporis tribulatio: *Quia earum rerum amiſſione tantùm neceſſe eſt vrat dolor, quantùm hæſerat amor:* Tum pœna Purgatorij. Illa enim duplex eſt: Priuatio ſcilicet, ſeu potius dilatio beatitudinis, id eſt, diuinæ viſionis, & pœna ſenſûs. Et priuatio quidem ipſa Dei, vel ad tempus, grauiſſima pœna eſt animæ non iam in via, ſed in termino conſtitutæ. Amanti enim Patriam, exilium à Patria magna eſt pœna. Vnde cùm Animæ Iuſtorum corporibus ſolutæ, & tamen venialium peccatorum maculis, ſeu pœnæ temporalis reatu à Dei viſione retardatæ, Deum & cœleſtem Patriam ſummè ament, & inquietæ ſint, donec in Deo requieſcant; grauiſſimum ex hac dilatione dolorem patiuntur, dum ſibi ipſis per ſingula momenta dicunt, *Vbi Deus tuus? Si enim Spes quæ differtur, affligit animam:* Quantò magis ſpes ſummi boni affligit animam non iam terrenæ cupiditatis pondere depreſſam, ſed toto amoris impetu in Deum tendentem? Ignis etiam Purgatorij, ſiue pœna ſenſûs in illo purgationis loco luenda, qualibet huius ſæculi pœnâ grauior erit, vt docet *S. Auguſtinus* Enarratione in Pſalmum 37.

De hoc pœnæ Purgatoriæ reatu *S. Gregorius*, Lib. 4. *Dialogorum*, Cap. 39. ſic loquitur. *De quibuſdam leuibus culpis eſſe ante Iudicium Purgatorius Ignis credendus eſt, pro eo quod Veritas dicit, Quia ſi quis in Sanctum Spiritum blaſphemiam dixerit, neque in hoc ſæculo remittetur ei, neque in futuro.* Matt. 12. *In qua Sententia datur intelligi, Quaſdam culpas in hoc ſæculo, quaſdam verò in futuro poſſe laxari. Quod enim de vno negatur, conſequens intellectus patet, quia de quibuſdam conceditur. Sed tamen, vt prædixi, hoc de paruis, minimiſque peccatis fieri poſſe credendum eſt, ſicut eſt aſſiduus otioſus ſermo, immoderatus riſus, vel peccatum curæ rei familiaris, quæ vix ſine culpa, vel ab ipſis agitur, qui culpam qualiter declinare debeant, ſciunt; aut in non grauibus rebus error ignorantiæ: Quæ cuncta etiam poſt mortem grauant, ſi adhuc in hac vita poſitis minimè fuerint relaxata.*

6 Inter peccati pœnas, non leuis ſanè eſt conſcientia Conſcientiæ ſtimuli.
peccati, ſeu conſcientiæ peccatorem ipſum accuſantis ſtimulus, vermis inſtar peccatricem animam corrodens. Quâ de re *S. Ambroſius*, Enarratione in Pſalmum 37. *Grauior* (inquit) *Aduerſarius nobis culpa eſt noſtra, quæ ſollicitat otioſos, affligit ſanos, contriſtat lætos, inquietat placidos, exagitat mites, excitat dormientes. Rei ſumus ſine accuſante, ſine tortore cruciamur, ſine vinculis adſtringimur, ſine venditore vendimur. Vnde & Scriptura dicit:* Peccatis veſtris venditi eſtis. *Hæc igitur peccata ſunt, quæ contra nos ſemper ſunt; vt dixit* Iſai. 50.
Propheta: Vendiderunt nos, & dominantur nobis. *Seruus qui venditur, ſuperiore ſeruitio exit, vt ad Dominum alterum migret: Nos nec ſuperiorum jugum deponimus, &* Iſaiæ 5.
ad noua peccata curuamur Et in Pſalm. 35. *Quæ pœna major, quàm timere quod vitare non poſſis, nec quod timueris euadere? Vnde præclarè Dauid exprimens connexionem grauiſſimam conſcientiæ peccatricis ait:* "Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco, & delictum" Pſal. 50.
"meum contra me eſt ſemper." *Offenditur enim nobis vltrix noſtri imago peccati; nec quietum reum ſuum eſſe permittit, inferens miſeram ſeruitutem: Atque in ſua vincula trahit, vt enodare ſe non queat; quoniam volens ipſe ſe vendidit, cui liberum erat delictorum æra non capere, & libertatem innocentiæ reſeruare. Itaque dum oramus, peccatum offenditur: Vbi ſomno ſenſus ſe corporis relaxauerit, peccatum recurrit; ſemper nobis error noſter tanquam malus exactor occurrit, vel tanquam improbus fœnerator conueniens debitorem.*

Quanta ſit malæ conſcientiæ pœna, explicat disertè *S. Auguſtinus*, Enarratione in Pſalmum 45. *Inter omnes tribulationes humanæ animæ,* (inquit) *nulla eſt major tribulatio, quàm conſcientia delictorum. Namque ſi ibi vulnus non ſit, ſanúmque ſit intus hominis, quod conſcientia vocatur; vbicumque alibi paſſus fuerit tribulationes, illuc confugiet, & ibi inueniet Deum. Si autem ibi requies non eſt propter abundantiam iniquitatis, quoniam & ibi Deus non eſt; quid facturus eſt homo? Quò confugiet, cùm*

cæpe-

cœperit pati tribulationes? Fugiet ab agro ad ciuitatem, à publico ad domum, à domo ad cubiculum, & ſequitur tribulatio. A cubiculo iam quò fugiat non habet, niſi in interius cubile ſuum. Porrò ſi ibi tumultus eſt, ſi fumus iniquitatis, ſi flamma ſceleris, non illuc poteſt confugere: Pellitur inde; & cùm inde pellitur, à ſeipſo pellitur. Et ecce hoſtem ſuum inuenit, quò confugerat: Seipſum quò fugiturus eſt? Quocumque fugerit, ſe trahit poſt ſe; & quocumque talem traxerit ſe, cruciat ſe de ſe. Ipſæ ſunt tribulationes quæ inueniunt hominem nimis: Acerbiores enim non ſunt: Tantò non ſunt acerbiores, quantò non ſunt interiores. Videte Cariſſimi, cùm ligna deijciuntur, & probantur à fabris, aliquando in ſuperficie videntur quaſi læſa, & putria: Faber autem inſpicit quaſi medullam interiorem ligni; & ſi ſana interiùs ligna cognouerit, promittit ea in ædificio duratura; nec valdè erit de ſuperficie læſa ſollicitus, quando id quod interiùs eſt ſanum renuntiat. Porrò homini interius conſcientiâ non inuenitur: Quid igitur prodeſt, ſi quod eſt exterius, ſanum eſt, & putrefacta eſt medulla conſcientiæ? Arctæ iſtæ, & vehementes omnino, & ſicut Pſalmus ipſe ait, nimiæ tribulationes ſunt: Tamen & in his adiutor factum eſt Dominus dimittendo peccata. Iniquorum enim conſcientias non ſanat niſi indulgentia. Si enim magnas tribulationes habere ſe dicit debitor fiſci confeſſus, & inueniens anguſtias rei familiaris ſuæ, cùm ſe videt non poſſe eſſe ſoluendo, propter imminentes omni anno compulſores, tribulationes magnas ſe pati dicit, nec vſquam reſpirat niſi in ſpe indulgentiæ rerum terrenarum: Quantò magis debitor pœnarum de abundantia delictorum, quando reddet quod debet de mala conſcientia, quando ſi reddiderit ipſe perit? Hoc enim debitum reddere, pœnas luere eſt.

Et Enarratione in Pſalmum 33. *Quomodo* (inquit) *nolunt intrare domos ſuas, qui habent malas vxores, quomodo exeunt ad forum, & gaudent; cœpit hora eſſe, quâ intrent in domum ſuam, contriſtantur: Intraturi ſunt enim ad tædia, ad murmura, ad amaritudines, ad euerſiones; quia non eſt domus compoſita, vbi inter virum, & vxorem pax nulla eſt; & melius illi eſt foras circumire. Si ergo miſeri ſunt, qui cùm redeunt ad parietes ſuos, timent ne aliquibus ſuorum perturbationibus euertantur; quantò ſunt miſeriores, qui ad conſcientiam ſuam redire nolunt, ne ibi litibus peccatorum euertantur? Ergo vt poſſis libent redire ad cor tuum, munda illud.*

Et Epiſtolâ 151. aliàs 259. *Horrendis* (inquit) *& pœnalibus tenebris, omnes non tantùm carceres, ſed etiam inferos vincit ſcelerati hominis conſcientia.*

Vnum peccatum pœna alterius peccati.

7 Peccatum vnum alterius pœna peccati eſt tripliciter. Primò, ratione cauſæ peccatum impedientis, quam remouet. Cauſæ namque ad peccatum inclinantes, ſunt cupiditates, & tentationes diaboli, quæ quidem diuinæ gratiæ auxilio impediuntur vel comprimuntur. Cùm igitur ſubtractio gratiæ pœna ſit à Deo inflicta; quod inde ſequitur peccatum, alterius peccati pœna eſt. Hinc Apoſtolus ad Rom. 1. *Mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei, in ſimilitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & ſerpentium. Propter quod tradidit illos Deus in deſideria cordis eorum, in immunditiam: Vt contumelijs afficiant corpora ſua in ſemetipſis.* Secundò, vnum peccatum alterius pœna eſt ratione actus, cui adiuncta eſt afflictio, ſiue ſit actus interior, vt in ira, & inuidia compertum eſt; ſiue actus exterior, vt patet in ijs, qui graui labore, & damno opprimuntur, vt praua ſua deſideria expleant, ſecundùm illud Sap. 5. *Laſſati ſumus in via iniquitatis, & perditionis, & ambulauimus vias difficiles.* Tertiò, vnum peccatum alterius peccati pœna eſt, ratione effectus conſequentis, vt ſunt infamia, paupertas, morbi. Quâ ratione peccatum non ſolùm eſt pœna præcedentis peccati, ſed etiam ſui (inquit *S. Thomas*, Prima Secundæ, Quæſtion. 87. Art. 2.)

Idem ſimul eſſe peccatum, & pœnam peccati, docet *S. Auguſtinus*, Enarratione in Pſalmum 57. & Libr. 5. *Contra Iulianum*, Cap. 3. vbi ait. *Cæcitas cordis, quam ſolus remouet illuminator Deus, & peccatum eſt, quo in Deum non creditur: & pœna peccati, cùm cor ſuperbum dignâ animaduerſione punitur: & cauſa peccati, cùm aliquod malum cæci cordis errore committitur.* Ita tamen intelligere debemus, *Vnicuique homini ſupplicium fieri de peccato ſuo, & eius iniquitatem in pœnam conuerti: Ne putemus illam tranquillitatem, & ineffabile lumen Dei, de ſe proferre vnde peccata puniantur; ſed ipſa peccata ſic ordinare, vt quæ fuerunt delectamenta homini peccanti, ſint inſtrumenta Domino punienti*; (inquit *S. Auguſtinus*, Enarratione in Pſalmum 7.)

Idem confirmat *S. Gregorius* Libr. 25. *Moralium*, Cap. 9. exponens hæc verba Iob 34. *Nouit enim opera eorum, & idcircò inducet noctem, & conterentur.* In nocte (inquit) iniquus conteritur, cùm peccatorum præcedentium confuſione damnatus, veritatis lumen non inuenit, & quid deinceps agere debeat, non agnoſcit. *Omne quippe peccatum, quod tamen citiùs pœnitendo non tergitur, aut peccatum eſt, & cauſa peccati; aut peccatum, & pœna peccati. Peccatum namque quod Pœnitentia non diluit, ipſo ſuo pondere mox ad aliud trahit. Vnde fit, vt non ſolùm peccatum ſit, ſed peccatum, & cauſa peccati. Ex illo quippe vitio culpa ſubſequens oritur, ex quo cæcata mens ducitur, vt peius ex alio ligetur. Sed peccatum quod ex peccato oritur, non iam peccatum tantummodo, ſed peccatum eſt, & pœna peccati: Quia iuſto iudicio omnipotens Deus cor peccantis obnubilat, vt præcedentis peccati merito etiam in alijs cadat. Quem enim liberare noluit, deſerendo percuſſit. Quod videlicet agitur diſpoſitione ſuperiùs ordinatâ, ſed inferiùs iniquitate confuſâ; vt & præcedens culpa ſit cauſa ſubſequentis, & rurſum culpa ſubſequens pœna ſit præcedentis.* Quod probat Apoſtoli teſtimonio ſupra laudato, ad Rom. 1. *Prioris ergo peccati merito* (inquit) *peccatorum ſubſequentium fouea tegitur; vt qui malum ſciens perpetrat, deinceps iuſtè in alijs etiam neſciens cadat. Hoc quippe agitur, vt culpæ culpis feriantur; quatenus ſupplicia fiant peccantium ipſa incrementa vitiorum.*

CAPVT IV.

DE REGVLIS GENERALIBVS AD PECCATA Cognoſcenda, & Dijudicanda neceſſarijs.

ARTICVLVS VNICVS.

REGVLÆ MORVM,

Quibus velut Principijs nititur Moralis Chriſtiana.

REGVLA I.

Ad Diuinam Legem imprimis attendendum eſt, vt rectum de peccatis iudicium feratur.

PEccatum enim eſt dictum, factum, vel concupitum contra Legem Dei, cui ſe accommodare, & morem gerere debet homo, vt ſit immaculatus, & beatus, ſecundùm illud Pſal. 1. *Beatus vir qui non abijt in conſilio impiorum, & in via peccatorum non ſtetit, & in cathedra peſtilentiæ non ſedit: Sed in Lege Domini voluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte.* Et Pſalm. 118. *Beati immaculati in via, qui ambulant in Lege Domini.* Vox iſta diuina eſt, tanquam dicens: *Quò itis? Peritis & neſcitis. Non illàc itur quò pergitis, quò peruenire deſideratis: Nam vtique beati eſſe cupitis; ſed miſera ſunt, & ad maiorem miſeriam ducunt itinera iſta quæ curritis. Tam magnum bonum quærere per mala nolite. Si ad illud peruenire vultis, huc venite, hàc ite. Viæ peruerſæ relinquite malignitatem, qui non poteſtis relinquere beatitudinis voluntatem. Fruſtrà tendendo fatigamini, quò perueniendo inquinamini. Non autem beati inquinati in errore, qui ambulant in peruerſitate ſæculi; ſed BEATI immaculati in via, qui ambulant in Lege Domini.* Verba ſunt *S. Auguſtini*, Sermone 1. in hunc Pſalmum.

Idem demonſtrat Natura virtutis, & bonæ voluntatis, quam non aliud eſſe docet *S. Auguſtinus*, niſi æternæ legis, æternæ veritatis, æternæ iuſtitiæ cognitionem, & amorem. *Fit enim* (inquit ille Lib. 2. *De Libero Arbitrio*, Cap. 2.) *homo iuſtus, fortis, prudens, coaptando animum illis incommutabilibus Regulis, luminibúsque virtutum.* Et in Pſalm. 61. *Cùm ſis iniuſtus, eſſe non potes iuſtus, niſi conuertendo te ad quamdam Iuſtitiam, à qua ſi recedis, iniuſtus es; ad quam ſi accedis, iuſtus es.*

Et Sermone 4. aliàs 44. *De Diuerſis*, Cap. 6. *Iuſtitia præſto eſt iuſtè viuenti. Secundùm eius Regulam vident quemadmodum iuſtè viuant, & illi: Sicut iuſti benè viuendo eam vident, ita iniuſti malè viuendo non eam vident. Nam & ille iuſtè viuit cùm eam videt; & ille ipſam videt, vt ſecundùm eam actus ſuos dirigat: Quia niſi ſecundùm Iuſtitiæ Regulam direxerit actus ſuos, in errorem iniquitatis impingitur.*

REGVLA II.

In Rebus Moralibus ſtandum eſt iudicio Conſcientiæ ad Diuinam Legem compoſitæ.

ID colligitur ex Eccleſiaſtici 32. *In omni opere tuo crede ex fide Animæ tuæ. Hoc eſt enim obſeruatio mandatorum Dei.* Conſcientiæ itaque iudicium ſequendum eſt, quam recta in Deum, Diuinámque Legem fides dirigit ac moderatur. Id confirmat Apoſtolus ad Romanos Cap. 14. ſcribens: *Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt.* Quod ſic interpretatur *S. Thomas*; vt omne quod eſt contra veritatem fidei, vel contra conſcientiam facientis, peccatum fit, quamuis ex genere ſuo bonum eſſe videatur: Putà, ſi Paganus in honorem falſorum Numinum virginitatem ſeruet, aut eleemoſynam eroget. Vnde ad *Tit.* 1. dicitur: *Coinquinatis, & infidelibus nihil eſt mundum, ſed inquinatæ ſunt eorum, & mens, & conſcientia.* Et 2. ad Corinthios 1. *Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ, quod in ſimplicitate cordis, & ſinceritate Dei, & non in ſapientia carnalis, ſed in gratia Dei conuerſati ſumus in hoc Mundo: Abundantiùs autem ad vos.* Et 1. Ioannis III. *Cariſſimi, ſi cor noſtrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum; & quicquid petierimus, accipiemus ab eo: Quoniam mandata eius cuſtodimus, & ea quæ ſunt placita coram eo facimus.*

Eſt autem Conſcientia, *Applicatio ſcientiæ ad ea quæ agenda ſunt.* A S. Baſilio *Rationale iudicatorium*, à S. Ioanne Damaſceno, *Lex intellectus noſtri*, definitur. Ab alijs, *Habitus mentis, boni, & mali diſcretiuus.* Ab alijs, *Crudelitas intentionis ad aliquid faciendum vel non faciendum, animi deliberatione firmata.*

REGVLA III.

Quiſquis agit contra Conſcientiam, etiam erroneam vel dubiam, peccat.

SIcut enim oculum ſimplicem, quo totum corpus fit lucidum, duo iſta faciunt bona, amor boni, & cognitio veri: Sic nequam oculum, quo totum corpus fit tenebroſum, duæ regione mala conſtituunt, cæcitas, quâ fit vt veritatem non agnoſcat: & peruerſitas, quâ fit vt diligat Iniquitatem. Quamobrem. *Is verè oculus nequam eſt, qui peruerſus pariter, & cæcus bonum agit, & malum credit, vtique rectè operando, ſed opinando iniquè, bonum ſibi in malum vertit; & tantùm malum, quantum crediderit? Quandoquidem iuxta Sententiam Domini. Totum corpus tenebroſum reddit oculus nequam. Quid enim luci relinquitur, vbi nec pia intentio, nec vera opinio inuenitur? At non ideò ſequitur, vt qui contrario malum facit, & bonum putat, iuxta ſuam fidem ſimiliter, & ipſe inueniat. Quare? Non eſt quippe ſimplex oculus ille, qui ex iudicio veritatis totum corpus lucidum reddat. Neque enim ex toto adhuc tenebræ deſunt, vbi ignorantia veritatis lucem obſcurat bonæ voluntatis.·.· Et quidem laude dignam duxerim vel ſolam intentionem piam: Nec planè condignâ remuneratione fraudabitur in opere quoque non bono ipſa bona voluntas. Attamen ſine malo quocumque non erit decepta ſimplicitas. Cur, inquis? Nunquid non ex fide? Prorſus ex fide, ſed falſa; vel certè potiùs non ex fide, quia fides falſa fides non eſt. Denique de " fide vera, non falſa, puto dixiſſe Apoſtolum.* Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt. *Non autem ex "* *fide vera bonum creditur quod malum eſt: Eſt enim falſum. Peccatum igitur eſt. Vtrumque proinde complectitur præſens capitulum.* Omne quod non eſt ex fide peccatum eſt, *& cæcam videlicet malitiam, & deceptam "* *innocentiam: Quia quod à neſciente fit, & bonum prorſus condemnat intentio praua, & malum non penitus excuſat recta. Siue itaque malum putes bonum quod fortè agis, ſiue bonum malum quod operaris, vtrumque peccatum eſt, quia neutrum ex fide: Licet ſanè leuiùs admodum peccetur, vbi ſana intentione ſola reprehenſibilis actio foris apparet, quàm vbi maligna latet etiam in non mala actione intentio.* Doctrina eſt *S. Bernardi Lib. De Præcepto, & Diſpenſatione*, Cap. 14.

Id confirmat *S. Thomas*, Prima Secundæ, Quæſtion. 19. Art. 5. vbi docet, Voluntatem cum ratione vel conſcientia errante concordem eſſe malam aliquo modo propter obiectum: Quod cùm à ratione proponatur vt malum quæ in illud fertur ſub ea ratione voluntas peruerſa eſt. Exempli causâ, bonum eſt abſtinere à fornicatione. At ſi voluntati proponatur vt malum à ratione errante, in id fertur voluntas ſub ratione mali, adeóque mala eſt, & peruerſa. Similiter credere in Chriſtum eſt per ſe bonum, & neceſſarium ad ſalutem, ſed ſi à ratione proponatur vt malum, voluntas in illud feretur vt malum. *Vnde dicendum, quòd ſimpliciter omnis voluntas diſcordans à ratione, ſiue recta, ſiue errante, ſemper eſt mala.* Quamuis enim iudicium rationis errantis non deriuetur à Deo, *Tamen ratio errans iudicium ſuum proponit vt verum, & per conſequens vt à Deo deriuatum, à quo eſt omnis veritas.* Equidem ſi cui perſpectum eſſet ac exploratum rationem humanam dictare aliquid contra præceptum Dei, *Non teneretur rationem ſequi. Sed tunc ratio non totaliter eſſet errans: Sed quando ratio errans proponit aliquid vt præceptum Dei, tunc idem eſt contemnere dictamen rationis, & Dei præceptum.*

Idem confirmat Quodlibeto 8. Articulo 13. *Duobus modis* (inquit) *aliquis ad peccatum obligatur: Vno modo faciendo contra legem, vt cùm aliquis fornicatur: Alio modo faciendo contra conſcientiam, etiamſi non ſit contra legem; ſicut ſi conſcientia dictat alicui, quòd leuare feſtucam de terra ſit peccatum mortale. Ex conſcientia autem obligatur quis ad peccatum, ſiue habeat certam fidem de contrario eius quod agit, ſiue etiam habeat opinionem cum aliqua dubitatione. Illud autem quod agitur contra legem, ſemper eſt malum, nec excuſatur per hoc quod eſt ſecundùm conſcientiam: & ſimiliter quod eſt contra conſcientiam eſt malum, quamuis non ſit contra legem. Quod autem nec contra conſcientiam, nec contra legem eſt, non eſt peccatum. Dicendum eſt ergo, quòd quando ſunt duæ opiniones contrariæ de eodem, oportet eſſe alteram veram, & alteram falſam. Aut ergo ille qui facit contra opinionem Magiſtrorum, vtpotè habendo plures Præbendas, facit contra veram opinionem; & ſic cùm faciat contra legem Dei, non excuſatur à peccato, quamuis non faciat contra conſcientiam. Aut illa opinio non eſt vera, ſed magis contraria, quàm iſte ſequitur; ita quòd verè liceat habere plures Præbendas, & tunc diſtinguendum eſt: Quia aut talis habet conſcientiam de contrario; & ſic iterum peccat contra conſcientiam faciendo, quamuis non contra legem: Aut non habet conſcientiam de contrario, ſed certitudinem; ſed tamen in quamdam dubitationem inducitur pro varietate opinionum. Et manente dubitatione, qui plures Præbendas habet, periculo ſe committit; & ſic procul dubio peccat, vtpotè magis amans beneficium temporale quàm propriam ſalutem: Aut ex contrarijs opinionibus in nullam dubitationem adducitur; & ſic non committit ſe diſcrimini, nec peccat.*

REGVLA IV.

Cùm error diſcuti ac vinci poteſt, Conſcientiam erroneam deponere oportet, & contrarium eius, quod ipſa dictabat, operari.

ERror enim qui vinci poteſt, non excuſat, ſed peccatum eſt, & pœna peccati, & cauſa peccati. Si quis ergo ex errore conſcientiæ obligari ſe putet ad mendacium, furtum, fornicationem, error deponendus eſt; mendacium, furtum, fornicatio fugienda. Fauet *Gerſonius* in Tractatu *De Natura, & Qualitate Conſcientiæ*, ita ſcribens: *Quando conſcientia dictat ea quæ ſunt con-*

tra le-

tra legem Dei, ipſa etiam ligat, & obligat, non quidem ad faciendum, ſed ad deponendum. Quia cùm talis conſcientia erronea errore repugnante legi diuinæ, quamdiu ipſa manet, ponit & tenet hominem extra ſtatum ſalutis, & ideò neceſſe eſt eam deponere, quin ſine tunc homo faciat quod ipſa conſcientia dictat, ſiue eius oppoſitum, peccat mortaliter. Faciendo enim quod conſcientia dictat in iſto caſu, facit contra legem Dei, quod clarum eſt peccatum mortale eſſe: Faciendo verò oppoſitum, mortaliter etiam peccat, non ratione operis, quod ex ſe malum non eſt, ſed quia illud facit in contemptum Dei, cùm faciat illud quod ſua conſcientia ſibi Deo diſplicere dictat.

REGVLA V.

Cùm error Conſcientiæ eſt inuincibilis, non peccat agens ſecundùm conſcientiam erroneam, imò ſecundùm illam agendum eſt.

NOn peccat (inquam) qui ſecundùm conſcientiam errantem in ea hypotheſi agit, quia ipſum excuſat omninò error inſuperabilis. Exempli gratiâ, Mulier quæ rogatur debitum coniugale à viro, quam ex errore inuincibili coniugem ſuum eſſe exiſtimat, non peccat illud reddendo. Tenetur verò ad agendum ſecundùm conſcientiam errore inſuperabili deluſam ac deceptam: Quia ratio proponit id vt præceptum diuinum, cui abſque hæſitatione parendum eſt.

REGVLA VI.

Si Conſcientia errans opus aliquod lethale peccatum eſſe dictet, quod nullum, aut veniale duntaxat peccatum eſt; reus erit peccati mortalis qui contra illam aget.

ITa enim affectus eſt, vt mortale peccatum committere velit. Voluntas autem peccandi, peccatum eſt. *Voluntas quippe eſt quâ peccatur, & rectè viuitur;* (inquit *S. Auguſtinus* Lib. 1. *Retractationum*, Cap. 9.) *Et homo videt ea quæ parent: Dominus autem intuetur cor.* Hinc *S. Thomas* Quodlibeto 9. Art. 5. *Error* (inquit) *quo creditur eſſe mortale, quod non eſt mortale, ex conſcientia ligat ad peccatum mortale.* Idem docet *Gerſonius* Tractatu *De Cognitione peccatorum venialium, & mortalium*, Conſideratione 16.

REGVLA VII.

Errantis Conſcientiæ iudicium præcepto Superioris anteponendum eſt, ſi error diſpelli, ſuperari, ac deponi non poſſit: Verbi gratiâ, ſi ex errore conſcientiæ exiſtimet ſubditus id quod à Superiore præcipitur, Diuinæ Legi, aut Eccleſiaſticæ; aut etiam Ciuili, in ijs quæ Politicam Regimen ſpectant; aut Maioris Prælati Præcepto eſſe contrarium.

NOn eſt enim obediendum homini, cùm Deo contraria præcipit, ſecundùm *S. Petri* Sententiam Act. 4. *Obedire oportet Deo magis quàm hominibus:* Nec igitur Superiori parendum eſt, quamdiu errore inuincibili exiſtimat ſubditus eius præceptum Legi diuinæ, vel Superioris in eodem ordine Poteſtatis præcepto eſſe contrarium. Hinc *S. Bernardus* Lib. *De Præcepto, & Diſpenſatione*, Cap. 9. ait: *Siue Deus, ſiue homo Vicarius Dei mandatum quodcumque tradiderit, pari profectò obſequendum eſt curâ, pari reuerentiâ deferendum, vbi tamen Deo contraria non præcipit homo. Quod ſi contigerit, pergendum indubitanter conſulo in Petri Apoſtoli ſententiam:* Quia *Obedire oportet Deo magis quàm hominibus. Aut enim hoc reſpondendum cum Apoſtolis,*
„ *aut cum Phariſæis certè audiendum:* Quare & vos
„ tranſgredimini mandatum Dei propter traditiones
„ veſtras? *Ego igitur ſi me angi hoc articulo ſenſiam, vt aut Deum, aut hominem offendere neceſſe ſit, Deum potiùs libenter eligo non offendere, & quidem tutiùs iuſtiùsque,* Et infrà: *Quicquid vice Dei præcipit homo, quod non ſit tamen certum diſplicere Deo, haud ſecus omninò accipiendum eſt, quàm ſi præcipiat Deus.* Igitur è contrario ſi ex iudicio conſcientiæ, quamuis erroneæ, perſuaſum ſit alicui id quod præcipit Superior diſplicere Deo, tenetur non obedire. Et Cap. 7. eiuſdem Libri: *Iam verò de eo qui præcipit, & item de eo quod præcipitur, huiuſcemodi aduertenda erit ſecundùm rationem diſtinctio, vt cuius inter Præceptores reuerentior nobis imminebit auctoritas, eius grauior formidetur offenſio; ac maioris cuiúſque mandati tranſgreſſio damnabilior æſtimetur.* Si ergo errore conſcientiæ inuincibili ſubditus exiſtimet præceptum Superioris Eccleſiæ legi, aut maioris Poteſtatis præcepto eſſe contrarium, præceptum Superioris poſtponere debet errantis conſcientiæ iudicio.

REGVLA VIII.

Vt Conſcientia erronea legitimè deponatur, proindéque obligare ceſſet, neceſſe eſt vt ratione vel auctoritate conuictus homo contrarium iudicet eius quod antea iudicauerat: Aut certè rationes quibus in tale iudicium inductus eſt, leues eſſe ac inualidas animaduertat: Adeóque à priori illo iudicio recedat.

AD errorem autem legitimè deponendum plurimùm valebunt humilis, & frequens oratio animæ ad Deum clamantis: *Deus meus, illumina tenebras meas:* Accurata negotij diſcuſſio, bonorum librorum, de re, quæ in quæſtionem venit, attenta lectio; conſilij à viris doctis, probis, & prudentibus petitio; & docilitas atque ſummiſſio vt conſilium huiuſmodi ſequatur. *Ne innitaris prudentiæ tuæ* ∴ *Ne ſis ſapiens apud temetipſum*, (inquit Spiritus Sanctus. Prouerb. 3.) Et Eccleſiaſtici 6. *In multitudine Presbyterorum prudentium ſta, & ſapientiæ illorum ex corde coniungere, vt omnem narrationem Dei poſſis audire, & prouerbia laudis non effugiant à te. Et ſi videris ſenſatum, euigila ad eum.* Et Cap. 8. *Ne deſpicias narrationem Presbyterorum ſapientium* ∴ *Non te prætereat narratio Seniorum: Ipſi enim didicerunt à patribus ſuis: Quoniam ab ipſis diſces intellectum.* Hinc Apoſtolus *captiuari* iubet *omnem intellectum in obſequium Chriſti:* Hoc eſt, (inquit *Gerſonius* in Tract. De Natura, & Qualitate Conſcientiæ) *Quilibet in credendis plus debet conſentire fidei, quàm ſibi: & in agendis plus credere alijs quàm ſibi.*

REGVLA IX.

Quamuis ſperni debeant ſcrupuli, quando meros ſcrupulos eſſe compertum eſt, id eſt, inanes ſuſpiciones timoréſq. e malos, vbi nulla eſt timendi ratio, nec vlla mali ſpecies: Contra Conſcientiam tamen ex ſcrupulis ortam agere non licet, niſi priùs error deponatur.

HÆc Regula colligitur ex Cap. *Per tuas*, 2. quòd eſt *Innocentij III.* Extra, *De Simonia*. Facti ſpecies, de quo Sententiam rogatus fuit Pontifex, hæc erat. Monachus quidam Carthuſienſis ex relatione quorumdam didicerat, Epiſcopum Diœceſanum, à quo fuerat Subdiaconus ordinatus, Simoniæ vitium multoties commiſiſſe: Quapropter idem Monachus in Ordine ſuſcepto miniſtrare formidabat, nolens ab eodem Epiſcopo ad Superiores Ordines promoueri. Reſpondet Pontifex: *In Ordine ſuſcepto ſecurè miniſtret: Sed contra conſcientiam ad ſuperiores Ordines non aſcendat, ne fortè ædificet ad gehennam: Licet ex eo quòd conſcientiam habuerit nimis ſcrupuloſam, in difficultatem huiuſmodi ſit collapſus: Quam vtique non euadet, niſi deponat errorem.*

REGVLA X.

Septem ſunt Regulæ quarum adminiculo Conſcientia ſcrupuloſa deponi poteſt, & debet ex *S. Antonino*. 1. P. Tit. 3. Cap. 10. §. 10.

PRima eſt debita ad gratiam præparatio. Secunda, ſollicita Scripturæ Sacræ indagatio. Tertia, orationis deuotæ continuatio. Quarta, opinionis alicuius tutæ electio. Quinta, obedientiæ humilis imitatio. Sexta, ſcrupulorum animoſa abiectio. Septima, præceptorum prudens interpretatio. Hinc *Prouerb. 2.* dicitur. *Si ſapientiam inuocaueris, & inclinaueris cor tuum prudentiæ: Si quæſieris eam quaſi pecuniam, & ſicut theſauros effoderis illam: Tunc intelliges timorem Domini, & ſcientiam Dei inuenies.* Et 2. Paralipom. 20. Rex *Io-*

ſaphat

ſaphat ait : *Cùm ignoremus quid agere debeamus, hoc ſolùm habemus reſidui vt oculos noſtros dirigamus ad te*. Et Tob. 4. *Conſilium ſemper à ſapiente perquire. Omni tempore benedic Deum, & pete ab eo vt vias tuas dirigat, & omnia conſilia tua in ipſo permaneant*. Quod autem ſcrupuli ſperni debeant, accedente prudentis, pij, doctiſque Directoris iudicio, & contra illos ſit agendum, conſtat ex Cap. *Inquiſitioni*, Extra, *de Sententia Excommunicat.* cuius hæc ſunt verba : *Si quis habet conſcientiam ex credulitate leui, & temeraria ; conſcientiâ leuis, & temerariæ credulitatis explosâ, ad ſui Paſtoris conſilium licitè poteſt agere*.

Id confirmat *S. Antoninus* ex Venerabili *Gerſonio* Cancellario Pariſienſi, in Tractatu *De Præparatione ad Miſſam, & Pollutione Nocturna*, ſcribente. *Qui renuunt credere Superiorum, & Prudentum conſilio ad tales ſcrupulos deponendum, & agendum contra eos, errant multipliciter : Primò per ſuperbiam, & arrogantiam, præponendo iudicium ſuum, & prudentium aliorum iudicio. Rurſus talis vix aut nunquam habebit deuotionem ſolidam, & pacem conſcientiæ à talibus : Ac proinde carebit locus Animæ ſuæ Hoſpite illo, de quo Propheta dicit* : In pace factus eſt locus eius. *Decipiuntur in hoc multi ex ſimplicibus, diſtinguere neſcientes inter ea, quæ portio animæ ſuperior agit per conſenſum, & ea quæ portio animæ inferior patitur abſque ſuperioris aſſenſu. Darent idcircò ſæpè alijs ſalubre conſilium, qui neſciunt illud præſtare ſibi. Quocirca memorandum eſt B. Bernardi ſuper hac re conſilium. Erat ex Diſcipulis eius quidam tantis inquietatus ſcrupulis, vt ad celebrandum nullo pacto auderet accedere. Dixit ei deuotus, & circumſpectus Bernardus, poſtquam hoc accepit : Vade Frater, & in fide mea celebres. Obediuit Diſcipulus, & ſcrupulus ille omnis perpetuò diſceſſit*.

At dicet aliquis, Vtinam talis mihi eſſet Abbas, aut Prior, qualis *S. Bernardus*! facilè crederem imperanti. Nunc verò dum Superioris mei mediocrem ſapientiam inſpicio, non audeo conſcientiam meam, & ſalutem illius fidei committere. *Quiſquis ita dicis, & ſapis* (inquiunt Gerſonius, & S. Antoninus) *erras, & deſipis. Non enim commiſiſti te, & ſalutem tuam in manus hominis, quia prudens eſt, & plurimùm litteratus, & deuotus, ſed quia tibi eſt ſecundùm Regularem Inſtitutionem Præpoſitus, & Prælatus. Quamobrem obedias ſibi, non vt homini, ſed vt Deo iubenti, ſi tamen non contra Deum. Et ſæpè tantò erit obedientia tua placentior Deo, tibique fructuoſior, quantò eſt indignior ille cui propter Deum ſubijci non refugis. Caueas ad extremum, ne dum quæris ſecuritatem, nec illam adipiſcaris, & in grauem ruas præſumptionis foueam*.

Idem *Gerſonius* Conſideratione 6. *Scrupuloſis* (Inquit) *contra ſcrupulos agendum eſt, & fixo operis pede certandum. Hac arte vſus eſt ille, qui turbato cuidam iugiter ſuper repetitione Horarum ſuarum, ſi non aſſiduè, & actualiter attenderet ad eas, iniunxit Pœnitentiam hanc ad tempus, ne quomodolibet Horas ſemel dictas iteraret* ∴ *Mille ſurgunt apud aliquos tales ſcrupuli, more canum oblatrantes, & lacerare minantes ipſos ambulantes per viam mandatorum Dei, quos euincere, & compeſcere meliùs quàm per contemptum nequimus. Tantummodo ſit contemptus ille timoratus, & regulariter non abſque alterius, præſertim Superioris conſilio, alioquin timor immoderatus facit caſum, nam præcipitat inconſulta præſumptio*.

Notat idem *Gerſonius* in Tractatu *De Natura, & Qualitate Conſcientiæ*, magnum eſſe diſcrimen inter conſcientiam, & ſcrupulum conſcientiæ. *Conſcientia etenim formata eſt, quando finaliter, id eſt, poſt diſcuſſionem, & deliberationem ex definitiua ſententia rationis iudicatur, & firmatur aliquid eſſe faciendum, aut proſequendum, vel non faciendum, aut vitandum : Et contra talem conſcientiam formatam facere, etiamſi erronea ſit, eſt peccatum. Timor verò conſcientiæ, ſeu ſcrupulus eſt, quando non ſic finaliter, id eſt, poſt diſcuſſionem, & deliberationem ex definitiua ſententia iudicatur, & firmatur aliquid eſſe faciendum aut proſequendum, vel non faciendum aut vitandum, ſed mens inter dubia vacillat, neſciens quid ſit melius, nec ad quid potiùs teneatur. Non tamen quoquo modo vellet omittere, quod ſciret eſſe placitum diuinæ voluntati. Et contra iſtum timorem ſeu ſcrupulum conſcientiæ facere, non ſemper eſt peccatum, licet periculoſus valdè ſit, & quantùm fieri poteſt, abijciendus, & extinguendus*.

Pius idem, & eruditus Cancellarius Pariſienſis, Lib. *De Vita ſpirituali Animæ*, Lectione 4. Corollario 8. ad medendum ſcrupulis hoc generale documentum tradit : *Credere ſcilicet faciliter ſapientum, & bonorum iudicio, & contra communes eorum Sententias non leuiter ſibimet formare ſcrupulos anxios, & timidos*, ſecundùm illud Sapientis monitum : *Fili, ne innitaris prudentiæ tuæ*. Et rurſus : *Noli tranſgredi terminos quos poſuerunt patres tui*. Quam Regulam *S. Antoninus* laudat.

Præceptorum prudens interpretatio, quam *S. Antoninus* inter ſcrupulorum remedia ſeptimum tradit, ad epikeiam, id eſt, æquitatem pertinet. Eſt autem æquitas *Iuſtitia, penſatis omnibus circumſtantijs particularibus, miſericordiâ temperata*. Septuplex autem documentum ex huiuſmodi virtute depromptum ſcrupuloſis tradit *S. Antoninus*.

Primum : Inter duram, & benignam circa præcepta ſententiam, benigna interpretatio, cæteris paribus, potiùs facienda eſt. Ratio eſt, quia præcepta Dei, & Eccleſiæ non ſunt ad tollendam omnem ſpiritualem dulcedinem impoſita, quæ certè tollitur nimis ſcrupuloſâ, & timidâ præceptorum interpretatione.

Secundùm : Nec Deus nec Eccleſia intendunt obligare ad impoſſibile. Nam, ſecundùm Regulam iuris, *Nemo poteſt ad impoſſibile obligari* : In Lege autem Noua impoſſibile interpretandum videtur, quod vix eſt poſſibile, vtpotè nimiam habens difficultatem. Aliàs, quomodo ſtaret illud, *Onus meum leue* ? (Matth. 11.)

Tertium : Nec Deus, nec Eccleſia intendunt ſuis præceptis hominem amentem efficere : Id eſt, huiuſmodi præcepta eo tempore, & loco non obligant, quibus eorum obſeruantiâ fieret ridiculus apud viros probos, & prudentes, non prudentiâ carnis, & ſæculi, ſed Spiritûs. Sicut vota Deo nuncupata reddere tenemur diuino præcepto : Quæ tamen non obligant, ſi ſtulta ſint.

Quartum : In dubijs, bonorum vita aliorum regula eſſe debet, & tantò magis quantò meliores ſunt. Vnde Cap. *Sic viue*, Cauſa 16. Quæſtion. 1. dicitur : *Inter bonos ſemper ſectare meliores*. Propter quod, & Chriſtus Diſcipulos ſuos vocat *Sal terræ*, quia ex ipſorum moribus populi ſunt condiendi. Ratio huius Regulæ eſt, quia æquum eſt exiſtimare viros probos habere rectum iudicium, cùm habeant rectum affectum : Sicut de ſaporibus rectè iudicat homo ſanus, quia guſtum infectum non habet.

Quintum : In his quæ ſolùm ſunt mala quia prohibita, vt vulgò ſunt poſitiua præcepta, multùm excuſat, vel in toto, vel in tanto, conſuetudo, ſi ſit præſcripta : Immò aliquando legi poſitiuæ derogat, vt colligitur ex Cap. *Statuimus*, & ex Gloſſa Canonis *In iſtis*, Diſt. 4. ſicut enim epikeia ſeu æquitas eſt interpres legum, ſic & conſuetudo, vt docet Cap. *Cùm dilectus*, Extra, *De Conſuetudine*.

Sextum : Sententiam Excommunicationis à Iure nunquam incurrit homo abſque peccato mortali. Cùm enim per Excommunicationem ab homine nullus eijci debeat ab Eccleſia niſi ob peccatum mortale, quia maxima pœna eſt : Ita cùm Sententia Iuris non ſit iniuſta, poteſt homo formare ſibi conſcientiam, quòd vbi non peccat mortaliter, non incurrit Sententiam Iuris.

Septimum : Legis obſeruantiam in aliquo caſu prætermittens, ratione grauis periculi, quod vitari non poteſt ſi ſeruentur verba Legis, poteſt per virtutem æquitatis à peccato excuſari : Quia Legiſlator cum tali periculo obligaſſe non cenſetur.

REGVLA XI.

Scrupuli plerùmque ex temperamento ad timorem proclini, aut ex melancholia, aut ex abſtinentiæ, ieiuniorum, vigiliarum, orationum immoderatione ; aliquando ex diaboli tentatione oriuntur. Quamobrem non ſpiritualibus ſolùm, ſed corporalibus interdum remedijs ſcrupuloſorum hominum quies, & tranquillitas procuranda eſt.

ILli ſcrupuloſorum generi, quos nimia abſtinentia, vel prolixiores, & crebriores meditationes, aut vigiliæ

In hanc

in hanc ægritudinem impellunt, verba Canonis *Mediocritee*, Diſt. 5. *De Conſecratione*, conueniunt: *Non-ne rationabilis homo dignitatem amittit, qui vel ieiunium charitati, aut vigilias præfert ſenſûs integritati, vt propter abſtinentiam immoderatam, atque indiſcretam Pſalmorum vel Officiorum decantationem aut amentiæ, aut triſtitiæ notam incurrat*. Graue autem ac moleſtum huiuſmodi hominibus eſſe non debet, ſi Confeſſarij ipſorum, ſeu conſcientiæ Moderatores, aut Superiores, corporalia remedia de conſilio Medici ipſis imperent. Dicitur enim Eccleſiaſtici 38. *Altiſſimus de terra creauit medicinam, & vir prudens non abhorrebit eam*. Denique cùm ſcrupuloſorum infirmitas ex ſimilium ſocietate, & frequentatione augeatur, ab illis ſeiungendi ſunt, & fortioribus, quorum nota ſit pietas, & prudentia, adiungendi.

R E G V L A XII.

Trepidare ne fortè Deo diſpliceat, quòd à nobis rectum exiſtimatur, non eſt ſcrupuloſitatis indicium, ſed iuſtæ cautionis officium.

BEatus enim *homo, qui* hac ratione *ſemper eſt pauidus* (inquit Spiritus-Sanctus *Prouerb.* 28.) Et vt *S. Gregorius* docet Libr. 5. *Moralium*, Cap. 6. *Sæpè opus noſtrum cauſa damnationis eſt, quod profectus putatur eſſe virtutis. Sæpè vnde placari Iudex creditur, inde ad iraſcendum placidus inſtigatur, Salomone atteſtante, qui ait*: Eſt via quæ videtur homini recta, & „ nouiſſima illius ducunt ad mortem. *Vnde Sancti Viri cùm mala ſuperant, ſua etiam benè geſta formidant, ne cùm bona agere appetunt, de actionis imagine fallantur; ne peſtifera tabes putredinis, ſub boni ſpecie lateat coloris: Sciunt enim quia corruptionis adhuc pondere grauati, diiudicare bona ſubtiliter neſciunt, & cùm ante oculos extremi examinis regulam deducunt, hæc ipſa in ſe nonnunquam, & quæ approbant metuunt: & tota quidem mente interna deſiderant, ſed tamen de incertitudine operum trepidi quò gradiuntur ignorant.* Hinc *Iob* 9. dicitur: *Verebar omnia opera mea*: Id eſt, interprete *S. Gregorio* Libr. 9. *Moralium*, Cap. 17. *Quæ apertè egerim video; ſed quid in his latenter pertulerim, ignoro. Sæpè enim bona noſtra latrocinanti fraude depereunt, quia rectis ſe noſtris actibus concupiſcentiæ terrenæ ſubiungunt. Sæpè deſidiâ interueniente deficiunt, quia à feruore quo cœpta ſunt, frigeſcente amore tabeſcunt. Quia ergo culpæ ſubreptio vel in ipſo virtutis actu vix vincitur: Quid ad ſecuritatem ſupereſt, niſi vt ſtudioſè ſemper, & in virtute timeatur?*

R E G V L A XIII.

Cùm duæ opiniones probabiles concurrunt in materia Morum, quarum altera fauet legi contra libertatem, altera libertati contra legem, nefas eſt, & illicitam eam amplecti, & ſecundùm illam agere, quæ ſtat pro libertate, eiectâ alterâ quæ legi conſona eſt, ac proinde probabilior.

COlligitur hæc Regula ex Scripturis Sacris, & primò quidem ex præcepto charitatis, ex quo tota Lex pendet, & Prophetæ. *Diliges Dominum tuum ex toto corde, ex tota anima, & ex totis viribus tuis*: Atqui non diligitur Deus ex toto corde, cùm eligitur opinio minùs probabilis fauens libertati contra legem, relictâ probabiliori. Quis enim ſincerus amicus habeatur, qui vt ſuo commodo indulgeat, nullatenus ea curat agere ex quibus amicum ſuum probabiliter offenſum iri præuidet? Repugnat igitur legi charitatis vagus probabilitatis vſus.

Secundò ex Apoſtolo 1. ad Theſſalonicenſes 5. *Omnia probate: Quod bonum eſt tenete. Ab omni ſpecie mala abſtinete vos*. At ſpeciem mali præ ſe fert opinio minùs probabilis, quæ fauet libertati contra legem: Quia eius obiectum probabiliter inhoneſtum eſt, & prohibitum. Nefas igitur eſt ſequi opinionem minùs probabilem relictâ probabiliori.

Tertiò, *Si cæcus cæco ducatum præſtet, ambo in foueam cadunt*. Vox Domini eſt. Ille cæcus eſt, qui falſam opinionem ſequitur, cùm verum lumen non cernat. Qui ergo tenue illud minùs probabilis opinionis lumen ſecutus fuerit, quæ re ipſa falſa eſt; corruet dubio procul in foueam, atque alios in eamdem pertrahet abyſſum, qui erraticum illud lumen ſecuti fuerint.

Quartò, Chriſtus de ſe in Euangelio pronunciat: *Ego ſum via, veritas, & vita*. Quibus verbis, vt omnes exponunt Interpretes, ad vitam nullum patere ſignificat aditum, niſi per veritatem: Sed opinio minùs probabilis, quæ fauet libertati contra legem, veritate deſtituta eſt: Non ducit igitur ad vitam. Hinc illud *Dauidis* ad Deum: *Omnes viæ tuæ veritas*. Non ait, Omnes viæ tuæ probabilitas. Hinc cum eo pij omnes veritatis cognitionem votis feruentiſſimis à Deo poſtulant: *Veritatem tuam doce me. Deduc me Domine in via tua, & ingrediar in veritate tua*. Non ait, Probabilitatem doce me: Deduc me in veritate tua, & ingrediar in probabilitate hominum.

Quintò, Hominum actus in extremo iudicio ſecundùm Dei legem iudicabuntur, & ex ipſius Chriſti ſermone: *Sermo* (inquit) *quem locutus ſum vobis, ipſe iudicabit vos in nouiſſimo die*. Non igitur ad normam opinionis probabilis opera noſtra diſcutientur. Adeóque nefas eſt amplecti opinionem minùs probabilem, quæ libertati, & cupiditati fauet contra legem, reiectâ probabiliori, quæ ſtat à lege contra cupiditatem, & libertatem.

Sextò, vagus probabilitatis vſus in materia morum repugnat illi Spiritûs-Sancti monito, Eccleſiaſtici 37. *Ante omnia opera verbum verax præcedat te, & ante omnem actum conſilium ſtabile*. At conſilium ex opinione minùs probabili non eſt ſtabile, cum inſit illi formido ne fortè, quod agendum ſuggerit, ſit lege diuinâ prohibitum.

Septimò Spiritus-Sanctus ait Prouerbiorum 14. *Eſt via quæ videtur homini iuſta: Nouiſſima autem eius deducunt ad mortem*. Quid eſt autem aliud via, quæ videtur recta, & non eſt, niſi falſa probabilitas? Conſcientia enim probabilis ab erronea nihil differt, cùm falſum amplectitur. Errat enim qui falſum probabile cenſet: Errat, qui ex falſâ Regula mores dirigit.

Eamdem Regulam confirmant Patres, cùm opinionem ſecundùm ſe falſam, æternæque legi contrariam peccatum nuſquam excuſare docent. Ita *Tertullianus* Lib. *De Spectaculis*, Cap. 20. *Erramus, nuſquam, & nunquam excuſatur, quod Deus damnat. Nuſquam, & nunquam licet, quod ſemper, & vbique non licet. Hæc eſt veritatis integritas, & quæ ei debetur diſciplinæ plenitudo, & æqualitas timoris, & fides obſequij; non immutare ſententiam, nec variare iudicium. Non poteſt aliud eſſe, quod verè quidem eſt bonum ſeu malum. Omnia autem penes veritatem Dei fixa ſunt. Ethnici quos penes nulla eſt veritatis plenitudo, quia nec doctor veritatis Deus, malum ac bonum pro arbitrio ac libidine interpretantur, alibi bonum, quod alibi malum, & alibi malum, quod alibi bonum.*

S. Auguſtinus, Lib. 3. *Contra Academicos*, Cap. 16. iſtud illorum dogma refellit: *Cùm agit quiſque quod ei probabile videtur, non peccat, nec errat*. Oſtendit doctrinam hanc omnibus criminibus patrocinari, quia nullus eſt cui probabile eſſe non poſſit, illud quod perpetrat crimen licitum eſſe. *Id igitur* (inquit) *audiens adoleſcens, inſidiabitur pudicitiæ vxoris alienæ: Te te conſulo M. Tulli, de adoleſcentium moribus vitâque tractamus, cui educandæ atque inſtituendæ omnes litteræ tuæ vigilauerunt. Quid aliud dicturus es, quàm non tibi eſſe probabile vt id faciat adoleſcens? At illi probabile eſt. Nam ſi ex alieno probabili viuimus, nec tu debuiſti adminiſtrare Rempublicam; quia Epicuro viſum eſt non eſſe faciendum. Adulterabit igitur ille iuuenis coniugem alienam: Qui deprehenſus ſi fuerit, vbi te inueniet à quo defendatur: Quamquam etiam ſi inueniat, quid dicturus es? Negabis profectò. Quid ſi tam clarum eſt vt fruſtra inficiere? Perſuadebis nimirum, tanquam in Cumano Gymnaſio atque adeò Neapolitano, nihil eum peccaſſe, immò etiam nec erraſſe quidem. Non enim faciendum eſſe adulterium pro verò ſibi perſuaſit, probabile occurrit, ſecutus eſt, fecit.·.· Sed vos me iocari arbitramini: Liquet deierare per omne diuinum, neſcire me prorsùs quomodo iſte peccauerit, ſi quiſquis id egerit quod probabile videtur, non peccat.·.· Taceo de homicidijs, parricidijs, ſacrilegijs, omnibúsque omninò, quæ fieri aut cogitari poſſunt flagitijs, aut facinoribus, quæ paucis verbis, & quod eſt grauius, apud ſapientiſſimos Iudices defenduntur:*

Nihil

Nihil conſerſi, & ideò non errant. Quomodo autem non facerem, quod probabile viſum eſt? ∴ *Iam illud quis non videt? Ipſi dicunt, Nihil ſe in agendo ſequi niſi probabile, & quærunt magnopere veritatem, cùm eis ſit probabile non poſſe inueniri. O mirum monſtrum! Sed hoc omittamus, minùs id ad nos, minùs ad vitæ noſtræ diſcrimen, minùs ad fortunarum periculum pertinet. Illud eſt capitale, illud formidoloſum, illud optimo cuique metuendum, quòd nefas omne, ſi hæc ratio probabilis erit, cùm probabile cuiquam viſum fuerit faciendum, non ſolùm ſine ſceleris, ſed etiam ſine erroris vituperatione committas.*

Confirmatur ex eodem *S. Auguſtino*, Lib. 1. *De Baptiſmo contra Donatiſtas*, Cap. 3. vbi eos à peccato non eximit, qui dubitantes an vera ſit apud Donatiſtas Eccleſia, ibique rectè ſuſcipiatur Baptiſmus, certum autem habentes in Eccleſia Catholica rectè ſuſcipi, nihilominus illum in Secta Donatiſtarum ſuſcipiunt. *Quamquam* (inquit) *etiamſi dubium haberet, non illic rectè accipi, quod in Catholica rectè accipi certum haberet, grauiter peccaret, in rebus ad ſalutem animæ pertinentibus, vel eo ſolo quòd certis incerta præponeret.* Et Cap. 5. *Accipere itaque in parte Donati, ſi incertum eſt eſſe peccatum: Quis dubitet certum eſſe peccatum, non ibi potiùs accipere, vbi certum eſt non eſſe peccatum? Illi verò qui per ignorantiam ibi baptizantur, arbitrantes ipſam eſſe Eccleſiam Chriſti, in iſtorum quidem comparatione minùs peccant: Sacrilegio tamen ſchiſmatis vulnerantur: Non ideò non grauiter, quòd alij grauius. Cùm enim dictum eſt* „ *quibuſdam*, Tolerabilius erit Sodomis in die Iudicij „ quàm vobis: *Non ideò dictum eſt, quia Sodomitæ non torquebuntur, ſed quia illi grauiùs torquebuntur.* Cùm itaque minùs probabilis opinio, quæ libertati, & cupiditati fauet contra legem, in concurſu probabilioris, quæ legi fauet contra libertatem, & cupiditatem, incerta ſit, & oppoſiti formidine quatiatur, ne fortè ſit illicitum quod ipſa licere docet, grauiter peccat qui minùs probabilem probabiliori præponit, & ſecundùm illam agit, quia in rebus ad ſalutem animæ pertinentibus certis incerta præponit.

S. Bernardus, actiones ex falſa opinione, quamlibet probabili profectas, vitioſis annumerat, dum ad bonam actionem vtrumque requiri docet, *Charitatem in intentione, & in electione veritatem*; quorum alterutrum ſi defuerit, vitioſam illam eſſe pronuntiat, Libro *De Præcepto, & Diſpenſatione*, Cap. 14. *Vt interior oculus verè ſit ſimplex* (inquit) *duo illi eſſe arbitror neceſſaria, charitatem in intentione, & in electione veritatem. Nam ſi bonum quidem diligat, ſed verum non eligat, habet quidem zelum Dei, ſed non ſecundùm ſcientiam: & neſcio quemadmodum iudicio veritatis vera eſſe poſſit cum falſitate ſimplicitas. Volens denique ad veram* „ *Diſcipulos inſtruere ſimplicitatem Magiſtra Veritas:* Eſto„te, *inquit*, prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſi„cut columbæ. *Præmiſit ergo prudentiam, ſine qua neminem ſatis eſſe poſſe ſimplicem ſciret. Quomodo denique verè ſimplex erit oculus cum ignorantia veritatis? Aut verò vera poteſt dici ſimplicitas, quam ſimplex ignoret veritas? Scriptum eſt enim:* Ignorans ignorabitur. *Patet ergo laudabilem illam, & à Domino laudatam ſimplicitatem abſque his duobus non eſſe bonis, beneuolentiâ atque prudentiâ, vt oculus videlicet cordis, non ſolùm pius, qui fallere nolit; ſed & cautus ſit, qui falli non poſſit.*

S. Thomas, Quodlibeto 8. Quæſtion. 6. Art. 3. eamdem Regulam confirmat, vbi expendit, An liceat habere plures Præbendas, diſſentientibus opinionibus Magiſtrorum. *Aut ille* (inquit) *qui facit contra opinionem Magiſtrorum, habendo plures Præbendas, facit contra veram opinionem; & ſic cùm faciat contra legem Dei, non excuſatur à peccato. Aut illa opinio non eſt vera, ſed magis contraria: & tunc diſtinguendum eſt: Quia aut talis habet conſcientiam de contrario, & ſic iterum peccat contra conſcientiam faciens, quamuis non contra legem: Aut non habet conſcientiam de contrario, ſed certitudinem; ſed tamen in quamdam dubitationem inducitur ex contrarietate opinionem: Et ſic ſi maneat in tali dubitatione plures Præbendas habet, periculo ſe committit; & ſic proculdubio peccat; vtpote magis amans beneficium temporale quàm propriam ſalutem, &c.* Qui porrò ſequitur opinionem minùs probabilem, quæ libertati, & cupiditati fauet contra legem, relicta probabiliori, quæ fauet legi contra libertatem, & cupiditatem, facit contra veram opinionem, & contra legem Dei, aut certè periculo ſe committit, cùm fieri non poſſit quin inducatur in aliquam dubitationem, quia minùs probabili datus aſſenſus cum erroris formidine eſt: & minùs probabilis opinio probabilius eſt peccandi periculum. Non excuſatur itaque à peccato, qui minùs probabilem opinionem ſequitur relictâ probabiliori.

Et Quodlibeto 9. Quæſtion. 7. Art. 2. vbi quærit, vtrum habere plures Præbendas ſine cura Animarum abſque diſpenſatione ſit peccatum mortale: *Qua in Quæſtione*, loquit, *inueniuntur Theologi Theologis, & Iuriſtæ Iuriſtis contraria ſentire.* Præmittit autem illius ſolutioni hoc velut inconcuſſum principium: *Omnis Quæſtio, in qua de mortali peccato quæritur, niſi expreſsè veritas habeatur, periculosè determinatur: Quia error quo non creditur eſſe peccatum mortale, conſcientiam non excuſat à toto, licèt fortè à tanto. Error verò quo creditur eſſe mortale, quod non eſt mortale, ex conſcientia ligat ad peccatum mortale: Præcipuè autem periculoſum eſt, vbi veritas ambigua eſt.* Cùm itaque falſa eſt opinio, quâ cenſet aliquis non eſſe peccatum mortale, quod reuera mortale eſt, non excuſatur à peccato mortali qui illam ſequitur, & ſecundùm illam agit. Rectè igitur à pleriſque Galliarum Epiſcopis, qui Caſuiſtarum Apologiam damnarunt, necnon ab Academijs Pariſienſi, & Louanienſi damnata hæc Propoſitio eſt: *In Quæſtionibus de bono vel malo, licito vel illicito, iure diuino vel humano, poteſt quis ſequi opinionem minùs probabilem minúſque tutam relictâ probabiliore, & magis tutâ, etiam ſibi notâ vt tali.*

Obijciuntur varia Scripturę Sacrę teſtimonia, in quibus habetur, Chriſti *Iugum ſuaue* eſſe, & *onus eius leue*. *Matth. 11.* &, *Mandata eius grauia non eſſe, vt Ioann. V.* Sed, inquiunt ſi teneremur ſequi opinionem magis probabilem, poſthabitâ probabiliori, iugum Dei ſuaue non eſſet, ſed difficilis admodum diuinorum mandatorum obſeruantia.

Præterea, prudenter operatur, qui probabili opinioni adhæret, quamuis illa ſit minùs probabilis: Igitur honeſtè agit: Ac proinde à peccato immunis eſt.

Reſpondetur, Iugum Chriſti ſuaue eſſe, & mandata eius non eſſe grauia, ratione gratiæ, & charitatis, quas nobis copiosè infundit, vel infundere paratus eſt, non verò ratione liberæ poteſtatis eligendi eas Morum Regulas, quæ libertati fauent, & cupiditati contra præceptum. Hunc Scripturæ ſenſum aperit *S. Auguſtinus* Lib. *De Perfectione Iuſtitiæ*, Cap. 10. *Quis autem neſciat* (inquit) *cùm præceptum ſit generale charitas, quia Finis præcepti eſt charitas, & Plenitudo legis eſt charitas, non eſſe graue quod diligendo ſit, non timendo. Laborant autem in Dei præceptis, qui ea timendo adimplere conantur: Sed Perfecta charitas foras mittit timorem, & facit præcepti ſarcinam non ſolùm non opprimentem onere ponderum, verùm etiam ſubleuantem vice pennarum.* Cæterùm mores non eſſe informandos ſecundùm opiniones laxiores, quibus Dei iugum nimis emollitur, & Chriſtiana Diſciplina ſoluitur, ſignificat Deus *Ezechielis*, Cap. 13. *Et tu fili hominis, pone faciem tuam contra filias populi tui, quæ prophetant de corde ſuo, & vaticinare ſuper eas, & dic: Hæc dicit Dominus Deus: Væ quæ conſuunt puluillos ſub omni cubito manus: & faciunt ceruicalia ſub capite vniuerſæ ætatis ad capiendas animas, & cùm caperent animas populi mei, viuificabant animas eorum. Et violabant me ad populum meum, propter pugillum hordei, & fragmen panis, vt interficerent animas, quæ non moriuntur, & viuificarent animas quæ non viuunt, mentientes populo meo credenti mendacijs.* Et Ieremiæ 5. *Circuite vias Ieruſalem, & aſpicite, & conſiderate, & quærite in plateis eius, an inueniatis virum facientem iudicium, & quærentem fidem.* ∴ *Ego autem dixi: Forſitan pauperes ſunt, & ſtulti, ignorantes viam Domini, Iudicium Dei ſui. Et ecce magis hi ſimul confregerunt iugum, ruperunt vincula.* ∴ *Prophetæ prophetabant mendacium, & Sacerdotes applaudebant manibus ſuis, & populus meus dilexit talia: Quid igitur fiet in nouiſſimo eius?* Hinc Dauid aiebat: *Propter verba labiorum tuorum, ego cuſtodiui vias duras.* Quod Oraculum præclaris *Guigonis Chartuſiani* verbis in rem noſtram illuſtrari poteſt: *O Apoſtolorum tempora infæliciſſima! O viros illos ignorantiæ tenebris inuolutos, & omni miſeratione digniſſimos, qui vt ad vitam pertingerent, propter verba labiorum Dei tam duras vias cuſtodiebant, & hæc noſtra compendia neſciebant!* Denique Chriſtus ait Matth. 7. *Intrate per anguſtam portam: Quia*

lata

lata porta, & ſpatioſa via eſt, quæ ducit ad perditionem, & multi ſunt qui intrant per eam : Quàm anguſta porta, & recta via eſt, quæ ducit ad vitam : & pauci ſunt qui inueniunt eam! Et Matth. 11. *A diebus Ioannis Baptiſtæ Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Et Cap. 16. *Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.*

Ad ſecundum reſpondetur, Prudentiæ non eſſe, certis incerta præponere in negotio æternæ ſalutis, adeóque non eſſe prudentiæ minùs probabilem opinionem ſequi relictâ probabiliore. Omne ſanè iudicium falſum ac æternæ veritati contrarium, imprudentia eſt, cùm vera Chriſtianáque Prudentia nihil aliud ſit quàm rectum de rebus agendis iudicium, ex æternæ iuſtitiæ luce deriuatum. Iam verò quiſquis falſo, & æternæ legi contrario dogmati, quamlibet probabili ratione permotus aſſentitur, tamen fallitur : Eáque iudicij imprudentia ex aliâ morum imprudentiâ ſemper exiſtit, minùs diligenter quæſitæ veritatis, minùs ſtudioſè expurgati cordis. Præterea, imprudens eſt, qui ex varietate probabilium ſententiarum, & ſcriptorum ſuper illis diſſenſione, vnâ ex parte clariùs, & probabiliùs quàm ex alia affulgente veritate, vel in nullam dubitationem adducitur; vel dubitatione iactatus, minùs probabilem amplectitur. Quis enim hunc non imprudentiæ modò, ſed ſtuporis, & inſaniæ non damnet, qui affirmantibus alijs aliquam eſcam veneno infectam, alijs negantibus, ſpretâ probabiliùs id aſſerentium ſententiâ, minùs probabiliter negantium opinioni adhæreat, eámque eſcam, quaſi ſinceram, & innoxiam, ſecurus ſumat? Quid eſt enim aliud imprudentia ferè in rebus humanis, quàm minùs probabilibus magis probabilia poſtponere? Si quis Dux Exercitus eo tempore prælium committat, quò ſe putat probabiliùs victum iri, quàm victorem futurum: Si negotiator ijs conditionibus ſocietatem contrahat, quas ſibi videat probabiliùs fore damnoſas, quàm vtiles: Ij non modò imprudentes habebuntur, ſed in exemplum ſtultitiæ ab omnibus proponentur. Quâ igitur ratione prudens in vitâ agendâ videri poteſt, qui minùs probabilem opinionem, fauentem libertati, & cupiditati, probabiliori præponere non veretur, quæ fauet legi?

R E G V L A XIV.

Extrinſeca Probabilitas ex vnius vel plurium Scriptorùm auctoritate petita, opinioni morali ſecuritatem conciliare non poteſt.

ID ex eo conſtat, quòd etiam nonnunquam neceſſe ſit priuati alicuiuſe Sanctis Patribus deſerere Sententiam, cùm Scripturæ Sacræ aut Traditinnis auctoritate falſa eſſe deprehenditur. Quantò potiori iure id de recentioribus Scriptoribus aſſerendum eſt? Præſtat hanc Regulam *S. Auguſtini* verbis exprimere, Epiſtolâ 82. aliàs 18. ad *S. Hieronymum* datâ : *Solis eis Scripturarum Libris, qui iam Canonici appellantur, didici hunc timorem, honorémque deferre, vt nullum eorum Auctorem ſcribendo aliquid erraſſe firmiſſimè credam .·. Alios autem ita lego, vt quantalibet ſanctitate doctrináque præpolleant, non ideò verum putem quia ipſi ita ſenſerunt, ſed quia mihi vel per illos Auctores Canonicos, vel probabili ratione, quòd à vero non abhorreat, perſuadere potuerunt.* Et Epiſt. 148. aliàs 111. ad *Fortunatianum*, Cap. 4. *Neque enim quorumlibet diſputationes, quamuis Catholicorum, & laudatorum hominum, velut Scripturas Canonicas habere debemus, vt nobis non liceat ſaluâ honorificentiâ, quæ illis debetur hominibus, aliquid in eorum ſcriptis improbare atque reſpuere, ſi fortè inuenerimus, quòd aliter ſenſerint quàm veritas habet, diuino adiutorio vel ab alijs intellecta, vel à nobis. Talis ego ſum in ſcriptis aliorum, tales volo eſſe intellectores meorum.*

Confirmatur hæc Regula ex *S. Baſilio*, Sermone *De Abdicatione Rerum*, cuius hæc ſunt verba : *Contendit Aduerſarius noſter, vt nobis perſuadeat, vt alicui nos credamus, propria vitia ſimulatâ quadam lenitatis ſpecie commendanti, vt hoc modò innumeris nos prauis libidinibus irretiat. Si ergo cum corpore tuo mitiùs agere volens, Magiſtrorum tibi quæſieris tecum ſe ad vitia tua demittentem, vel (vt veriùs dicam) tecum vna in eamdem perniciem corruentem, fruſtra mundanis rebus nuntium remiſiſti, qui cæcum tibi ducem aſciueris, cuius ductum ſecuto infoueam tibi ſit procidendum.* Ecce *S. Baſilio* teſte, mollis ille Magiſter, cuius certè probabiles opiniones exiſtimant, qui moralem illius doctrinam, & inſtitutionem ſequuntur, nihilominus ipſos in foueam, & in certam perniciem ſecum abripit, qualibet probabilitatis ſpecie deceptos.

Item ex *S. Auguſtino*, Sermone 40. aliàs 11. Inter Homilias quinquaginta. *Fœdum eſt* (inquit) *turpe eſt, nolo dicere malum, nolo dicere periculoſum, nolo dicere exitioſum : Turpe eſt vt vos fallam, ſi Deus me non fallit .·. Quid volunt vt ego promittam quod ille non promittit? Ecce dat tibi ſecuritatem Procurator : Quid tibi prodeſt, ſi pater-familiâs non acceptet? Procurator ſum, ſeruus ſum : Vis dicam tibi, Viue quomodo vis, Dominus te non perdet? Securitatem tibi Procurator dedit : Nihil valet ſecuritas Procuratoris. Vtinam Dominus tibi daret, & ego te ſollicitum facerem. Domini enim ſecuritas valet, etiamſi nolim. Mea verò nihil valet, ſi ille noluerit. Quæ eſt autem ſecuritas, Fratres, vel mea, vel veſtra, niſi vt Domini iuſſa intentè, & diligenter audiamus, & promiſſa fideliter exſpectemus?*

Vnius vel plurium Scriptorum aut Doctorum opinionem à peccato non liberare, niſi ſit diuinæ legi conſentanea, confirmat *Felix III.* Pontifex Maximus Epiſt. 7. *Sciat* (inquit) *quòd ſe decipit ipſe qui fallit, nihilque per noſtram facilitatem Tribunalis Excelſi iudicio derogari, cui illa ſunt rata, quæ pia, quæ vera, quæ iuſta ſunt.*

Eamdem Regulam confirmat *S. Thomas*, Quodlibeto 3. Quæſtion. 4. Art. 2. vbi illos qui opinionem errantis Magiſtri, vel errantium Magiſtrorum ſequuntur, in foueam erroris cadere docet. *Sed contra eſt* (inquit) *quod dicitur Matth. 15.* Si cæcus ducatum cæco præſtet, ambo in foueam cadunt : *Sed quicumque errat, cæcus eſt in quantum errat : Ergo quicumque ſequitur opinionem errantis Magiſtri, in foueam peccati cadit.* Tum in corpore Articuli : *Reſpondeo dicendum, Quòd diuerſæ opiniones Doctorum Sacræ Scripturæ, ſiquidem non pertineant ad fidem, & bonos mores, abſque periculo auditores vtramque opinionem ſequi poſſunt : Tunc enim habet locum quod Apoſtolus dicit, ad Romanos 14.* Vnuſquiſque in ſuo ſenſu abundet : *In his verò quæ pertinent ad fidem, & bonos mores nullus excuſatur, ſi ſequatur erroneam opinionem alicuius Magiſtri. In talibus enim ignorantia non excuſat. Alioquin immunes à peccato fuiſſent, qui ſecuti ſunt opinionem Arij, Neſtorij, & aliorum Hæreſiarcharum. Nec poteſt excuſationem habere propter ſimplicitatem auditorum, ſi in talibus erroneam opinionem ſequantur : In rebus enim dubijs non eſt de facili præſtandus aſſenſus : Quin imò, vt Auguſtinus dicit Lib. 3. De Doctrina Chriſtiana,* Conſulere debet quis Regulam Fidei, quam de Scripturarum planioribus locis, & Eccleſiæ Auctoritate percepit. *Qui ergo aſſentit opinioni alicuius Magiſtri contra manifeſtum Scripturæ teſtimonium, ſiue contra id quod publicè tenetur ſecundùm Eccleſiæ Auctoritatem, non poteſt ab erroris vitio excuſari.*

Denique Summus Pontifex *Innocentius XI.* anno Chriſti 1679. die quarta Martij, has Propoſitiones inter aliàs damnauit : *Generatim dum probabilitate, ſiue intrinſecâ, ſiue extrinſeca, quantumuis tenui, modò à probabilitatis finibus non exeatur, confiſi aliquid agimus, ſemper prudenter agimus.*

Ab infidelitate excuſabitur Infidelis non credens ductus opinione minùs probabili.

Epiſcopi etiam plerique Gallicani in Cenſuris Apologiæ Caſuiſtarum, & Academiæ celeberrimæ, Pariſienſis præſertim, & Louanienſis, has Propoſitiones confixerunt.

Omnem probabilitatem, ſiue extrinſecam, ſiue intrinſecam, in conſcientia ſatisfacere putamus, nec exemplis vrgebimur : Vbique enim eodem omnino modo philoſophamur.

Auctoritas vnius probi, & docti reddit opinionem probabilem.

Hæc Poſitio, Sexdecim ad probabilitatem requiruntur, *non eſt probabilis. Si ſufficiunt ſexdecim, ſufficiunt quatuor. Si ſufficiunt quatuor, ſufficit vnus.*

Ad probabilitatem ſufficiunt quatuor. Sed quatuor imò, & viginti, & ſupra, teſtantur vnum ſufficere : Ergo ſufficit vnus.

Ex auctoritate vnius tantùm poteſt quis opinionem amplecti, licet à principijs intrinſecis falſam, & improbabilem exiſtimet.

In du-

In dubijs de bono vel malo, licito vel illicito, Iure diuino vel humano, nullo præponderante argumento quo dubitare ceſſemus, licet vtramlibet partem amplecti, nec tenemur anteferre eam in qua conſtet nullum eſſe peccatum.

Omnes opiniones probabiles ſunt per ſe æquè tutæ ac ſecuræ: Benigniores etſi aliquando ſint minùs probabiles, per accidens ſunt ſemper vtiliores, & ſecuriores.

Homo non eſt ſuarum opinionum mancipium, ideóque probabiles quaſuis ſententias poteſt ad libitum mutare.

Si Liber ſit alicuius Iunioris ac Moderni, debet opinio cenſeri probabilis, dum non conſtet reiectam eſſe à Sede Apoſtolica tanquam improbabilem. Hanc Propoſitionem damnauit *Alexander VII.* Pontifex Maximus.

R E G V L A XV.

Morum Regulæ ex Scriptura, & Traditione, non ex ſolis hominum opinionibus depromendæ ſunt.

EX ipſamet Scriptura Sacra hæc Regula depromitur. Ait enim Apoſtolus 2. ad Timot. 3. *Omnis Scriptura diuinitùs inſpirata vtilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iuſtitia, vt perfectus ſit homo Dei ad omne opus bonum inſtructus.* Et ad Hebr. 13. *Doctrinis varijs, & peregrinis nolite abduci.* Qui ſacros illos fontes conſulit, ex iiſque vnis Regulas morum depromit, Chriſtum imitatur, qui *Ioannis VII.* ſe id tantùm docuiſſe teſtatur, quòd à Patre acceperat: *Mea doctrina* (inquit) *non eſt mea, ſed eius qui miſit me Patris.* Et Ioann. XII. *Ego ex me ipſo nihil ſum locutus, ſed qui miſit me Pater, ipſe mihi mandatum dedit quid dicam, & quid loquar. Et ſcio quod mandatum eius vita æterna eſt. Quæ ergo loquor, ſicut dixit mihi Pater, ſic loquor.* Idem colligitur ex Apoſtolo ad Epheſios 4. dicente: *Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios autem Paſtores, & Doctores, ad conſummationem Sanctorum, in opus Miniſterij, in ædificationem corporis Chriſti.·.· Vt iam non ſimus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ, in nequitia hominum, in aſtutia, ad circumuentionem erroris.* De illis proinde qui ad Mores dirigendos vnâ humanarum opinionum probabilitate vtuntur, diuinis illis Regulis poſthabitis, meritò dici poteſt, quod Dominus de Pſeudoprophetis ait, Ezechielis 13. *Væ Prophetis inſipientibus, qui ſequuntur ſpiritum ſuum, & nihil vident. Quaſi vulpes in deſertis Prophetæ tui, Iſraël, erant. Non aſcendiſtis ex aduerſo, neque oppoſuiſtis murum pro Domo Iſraël, vt ſtaretis in prælio in die Domini. Vident vana, & diuinant mendacium, dicentes: Ait Dominus, cùm Dominus non miſerit eos: & perſeuerauerunt confirmare ſermonem. Nunquid non viſionem caſſam vidiſtis, & diuinationem mendacem locuti eſtis? & dicitis, Ait Dominus; cùm Ego non ſim locutus. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Et erit manus mea ſuper Prophetas qui vident vana, & diuinant mendacium: In conſilio Populi mei non erunt, & in Scriptura Domus Iſraël non ſcribentur, nec in terram Iſraël ingredientur: & ſcietis, quia ego Dominus Deus: Eo quòd deceperint Populum meum, dicentes: Pax, & non eſt pax: & ipſe ædificabat parietem, illi autem liniebant eum luto abſque paleis.* Fideles ſunt ædificatio Dei, iuxtà illud, *Dei ædificatio eſtis.* Pſeudoprophetæ, tum Hæretici, tum Pſeudo-Theologi, laxioréſque conſcientiarum Moderatores, qui parietem liniunt luto abſque paleis, cùm figmenta, & opiniones hominum, *Quæ Spiritûs-Sancti non habent condimentum*, vtpotè in Scripturis Diuinis, & Traditione Apoſtolica non fundatæ, ædificant. Vnde totum ædificium corruat neceſſe eſt, & vſque ad fundamenta, & puluerem diſſoluatur. Conſumentur autem, & Populus, & Prophetæ, quia ſunt Animæ; per Ieruſalem ſignificatæ, *Cauſa peccati, & ruinæ, & ſtultæ ſecuritatis* (vt explicat *S. Hieronymus.*)

Sanioris verò Moralis Doctores deſcribit Spiritus-Sanctus Eccleſiaſtis 12. *Verba Sapientium ſicut ſtimuli, & quaſi claui in altum defixi, quæ per Magiſtrorum conſilium data ſunt à Paſtore vno. His ampliùs, fili mi, ne requiras. Faciendi plures libros nullus eſt finis.* Verba Sapientium ſtimulis comparantur, interprete *S. Hieronymo*, quia pungunt, non palpant, vel molli manu attrahunt laſciuiam, ſed errantibus, & tardis pœnitentiæ dolores, & vulnus infligunt. *Si cuius igitur ſermo non pungit, ſed oblectationem facit audientibus, iſte non eſt ſermo Sapientis. Verba quippe Sapientum vt ſtimuli. Quæ quoniam ad conuerſionem prouocant delinquentem, & firma ſunt, & à Concilio Sanctorum data, & ab vno Paſtore conceſſa, & ſolida radice fundata ſunt. Nec auctoritate vnius, ſed conſilio atque conſenſu Magiſtrorum omnium proferuntur.* Ab vno Paſtore, *Quia licet plurimi doceant, tamen doctrinæ Auctor vnus eſt Dominus. Exceptis his, nihil facias, nihil tibi vendices, Maiorum ſequere veſtigia, ab eorum Auctoritate non diſcrepes. Alioqui quærenti multa, infinitus librorum numerus occurret, qui te protrahat ad errorem. Moris eſt Scripturarum, quamuis plures libros, ſi inter ſe non diſcrepent, & de eadem re ſcribantur, vnum Volumen dicere: Siquidem, & Euangelium, & Lex Domini immaculata conuertens animas, ſingulariter appellantur, cùm plura Euangelia, & multa ſint mandata Legis*, Iuxta hunc igitur ſenſum dictum eſt: *Faciendi plures libros eſt finis*: Quicquid enim dixeris, ſi ad eum referatur, qui *In principio erat apud Deum, & Deus erat Verbum*, vnum volumen eſt, *& innumerabiles libri vna Lex, vnum Euangelium nominantur. Quòd ſi diuerſa, & diſcrepantia diſputaueris, & curioſitate nimia huc atque illuc animum deduxeris: etiam in vno libro multi libri ſunt. Talibus igitur libris non eſt finis. Bonum enim omne, & veritas certo fine concluditur: Malitia verò atque mendacium ſine fine ſunt. Et quantò plus requiruntur, tantò maior eorum ſeries naſcitur.* Hinc *S. Auguſtinus*, expendens illud Iacobi III. *Nolite plures Magiſtri fieri*, in Prologo *Retractationum* ait: *Reſtat vt me ipſe iudicem ſub Magiſtro vno, cuius de offenſionibus meis iudicium euadere cupio. Magiſtros autem plures tunc fieri exiſtimo, cùm diuerſa, atque inter ſe aduerſa ſentiunt. Cùm verò idipſum dicunt omnes, & verum dicunt, ab vnius veri Magiſtri magiſterio non recedunt. Offendunt autem, non cùm illius multa dicunt, ſed cùm addunt ſua. Sic quippe incidunt ex multiloquio etiam in falſiloquium.*

Confirmatur ſtatuta Regula ex *S. Irenæo*, Lib. 3. *Aduersùs Hæreſes*, Cap. 5. *Qui enim* (inquit) *ad inuentionem miſſi erant errantium Apoſtoli, & ad viſionem eorum, qui non videbant, & ad medicinam languentium, vtique non ſecundùm præſentem opinionem colloquebantur eis, ſed ſecundùm veritatis manifeſtationem. Nec enim quilibet homines rectè facient, ſi cæcos, iamiamque per præcipitium ferri incipientes, adhortentur inſiſtere illi periculoſiſſimæ viæ, quaſi verè rectæ, & quaſi benè peruenturi ſint. Quis autem Medicus volens curare ægrotum, faciet ſecundùm concupiſcentias ægrotantis, & non ſecundùm quod aptum eſt Medicinæ? Quoniam autem Dominus Medicus venit eorum qui ſe malè habent, ipſe teſtificatur, dicens:* Non eſt opus ſanis Medicus, ſed ma- "
lè habentibus. Non veni vocare iuſtos, ſed pecca- "
tores ad Pœnitentiam. *Quomodo ergo qui malè habent* "
confirmabuntur, & quomodo peccatores Pœnitentiam agent? Vtrum perſeuerantes in eiſdem ipſis, an è contrario magnam commutationem, & tranſgreſſionem prioris conuerſationis accipientes, per quam, & ægritudinem non modicam, & multa peccata ſibimet ipſis importauerunt? Ignorantia autem mater horum omnium per agnitionem euacuatur. Agnitionem verò faciebat Dominus ſuis Diſcipulis, per quam, & curabat laborantes, & peccatores à peccato coërcebat. Non igitur iam ſecundùm priſtinam opinionem loquebatur eis, neque ſecundùm ſuſpicionem interrogantium reſpondebat eis; ſed ſecundùm doctrinam ſalutarem, & ſine hypocriſi, & ſine perſonarum acceptione.

Item ex *Tertulliano* Lib. *De Anima*, Cap. 2. *Si quid de Anima examinandum eſt* (addiderim, & de Animæ ſalute) *ad Dei Regulas dirigat. Certè nullum alium potiorem* ſalutis *demonſtratorem quam Auctorem reperiet. A Deo diſcat, quod à Deo habeat; aut nec ab alio, ſi nec à Deo. Quis enim reuelabit quod Deus texit? Inde ſciſcitandum eſt, vnde & ignorare tutiſſimum eſt. Præſtat per Deum neſcire, quia non reuelauerit, quàm per hominem ſcire, quia ipſe præſumpſerit.*

Item ex *Clemente Alexandrino*, Libr. 7. Stromatum. *Maximum eſt* (inquit) *deponere opinionem, conſiſtendo in medio accuratæ perfectæque ſcientiæ, & temerariæ ſapientiæ opinionis, & noſſe, quòd qui æternam ſperat quietem, cognoſcit etiam eius introitum eſſe laborioſum, & arctum.* Et infrà: *Voce Domini erudimur ad cognitionem veritatis. Non enim abſolutè enuntiantibus hominibus*

minibus fidem habebimus, quibus licet etiam enuntiare contrarium. Si autem non ſatis eſt ſolùm abſolutè dicere quod videtur, ſed oportet etiam probare quod dictum eſt, non expectamus teſtimonium quod datur ab hominibus, ſed voce Domini probamus quod quæritur, quæ eſt magis fide digna, quàm quævis demonſtratio: Vel potiùs, quæ eſt ſola demonſtratio, per quam ſcientiam qui ſolùm guſtauere Scripturas, ſunt fideles: Et poſt plura: *Magis declinamus ad ea quæ ſunt opinabilia, quàm ad veritatem: Eſt enim auſtera grauiſque ac ſeuera. Atque cùm ſint quidem tres animæ affectiones, ignoratio, opinio, ſcientia: Qui in ignoratione quidem verſantur, ſunt Gentes: Qui autem in ſcientia, vera Eccleſia: Qui verò in opinione, ij qui ſectantur Hæreſes.* Denique poſt nonnulla ſubdit: *Qui paret Domino, & per eum datam ſequitur Prophetiam, efficitur ad Magiſtri imaginem Deus qui in carne verſatur. Hanc ergo altitudinem minimè aſſequuntur, qui non ſequuntur Deum eos ducentem: Ducit autem per Scripturas diuinitus inſpiratas. Et cùm ſint innumerabilia quæ fiunt ab hominibus, ſunt vtique duo cuiuſuis peccati principia, ignoratio & imbecillitas: Eſt autem vtrumque in noſtra poteſtate, cùm nec velimus diſcere, nec cupiditatem continere. Ex his autem vnum quidem eſt, per quod non rectè iudicant, alterum verò per quod non poſſunt exequi quæ rectè ſunt iudicata.·. Conſequenter ergo duæ quoque diſciplinæ traduntur vtrique peccato vtiles: Illi quidem cognitio, & ex Scripturarum teſtimonio euidens demonſtratio: Huic verò quæ eſt ex Verbo exercitatio, quæ à fide & timore tanquam pædagogis ducitur. Creſcunt autem ambo in perfectam charitatem.*

Item ex *S. Auguſtino*, Lib.2. *De Doctrina Chriſtiana*, Cap.9. vbi recenſitis Scripturæ Sacræ libris, ait: *In his omnibus libris timentes Deum & pietate manſueti, quærunt voluntatem Dei. Cuius operis & laboris prima obſeruatio eſt, noſſe iſtos libros, & ſi nondum ad intellectum, legendo tamen vel mandare memoriæ, vel omninò incognitos non habere. Deinde illa quæ in eis apertè poſita ſunt, vel præcepta viuendi, vel regulæ credendi, ſolertiùs diligentiuſque inueſtiganda ſunt, quæ tantò quiſque plura inuenit, quantò eſt intelligentiæ capacior. In ijs enim quæ apertè in Scripturis poſita ſunt, inueniuntur illa omnia quæ continent Fidem Moreſque viuendi, Spem ſcilicet atque Charitatem.* Et Lib.3. Cap.10. *Non præcipit Scriptura niſi charitatem, nec culpat niſi cupiditatem: & eo modo informat Mores hominum.*

Conſtans etiam Eccleſiæ Sententia eſt, non minùs Euangelicam viuendi Normam, quàm ipſam Fidem, ex Traditione petendam. Ita docet *Innocentius I.* Epiſt. 1. ad *Victricium* Rothomagenſem Epiſcopum. *Non noſtra* (inquit) *præcepta imperantur, ſed ea quæ per deſidiam aliquorum neglecta ſunt, ab omnibus obſeruari cupimus, quæ tamen Apoſtolica & Patrum Traditione ſunt conſtituta. Scriptum eſt namque ad Theſſalonicenſes, Paulo monente:* STATE & *tenete Traditiones noſtras, quas tradidimus vobis, ſiue per verbum, ſiue per Epiſtolam.*

Ita *S. Leo*, Epiſtolâ Epiſt.24. aliàs 10. Ad *Flauianum* Conſtantinopolitanum Epiſcopum. *Quid iniquius, quàm impia ſapere, & ſapientioribus doctioribuſque non cedere? Sed in hanc inſipientiam cadunt, qui cùm ad cognoſcendam veritatem aliquo impediuntur obſcuro, non ad Propheticas voces, non ad Apoſtolicas Litteras, nec ad Euangelicas Auctoritates, ſed ad ſemetipſos recurrunt: & ideò Magiſtri erroris exiſtunt, quia Veritatis diſcipuli non fuere.*

Et Epiſtolâ 135. Ad *Neonam* Rauennatem Epiſcopum, aliàs 27. ad *Leonem* Rauennenſem: *Frequenter quidem in diuerſarum ambiguo Quæſtionum titubantia fratrum corda Spiritu Dei inſtruente ſolidauimus, reſponſionis formam vel ex Sanctarum Scripturarum Diſciplinis, vel ex Patrum Regulis colligentes.*

Ita *Gelaſius* 1. Epiſtolâ 5. ad *Honorium* Dalmatiæ Epiſcopum. *Vbi eſt quod ſcriptum eſt:* Terminos Pa-
Deuteron.32. „ trum tuorum non tranſgredieris: &, Interroga pa-
„ tres tuos, & annuntiabunt tibi; & Seniores tuos,
„ & dicent tibi? *Quid ergo tendimus vltra definita Maiorum, aut cur nobis non ſufficit, ſi quid ignorantes diſcere cupimus, qualiter ab orthodoxis Patribus & Senioribus ſingula quæque vel vitanda præcepta ſunt, vel aptanda Catholicæ Veritati; cur non his probentur eſſe decreta? Nunquid aut ſapientiores illis ſumus, aut poterimus firmâ ſtabilitate conſiſtere, ſi ea quæ ab illis conſtituta ſunt ſubruamus?*

Ita Concilium Trullanum, Canone 19. *Oportet eos qui præſunt Eccleſijs, in omnibus quidem diebus, ſed præcipuè Dominicis, omnem Clerum & Populum docere pietatis & rectæ Religionis Eloquia, ex Diuina Scriptura colligentes intelligentias & iudicia veritatis: & non tranſgredientes iam poſitos terminos, vel diuinorum Patrum Traditionem. Sed & ſi ad Scripturam pertinens controuerſia aliqua excitata fuerit, ne eam aliter interpretentur, quàm quomodo Eccleſiæ Luminaria & Doctores ſuis ſcriptis expoſuerunt: & maiorem ex ijs laudem aſſequentur, quàm ſi quæ à ſe dicuntur, componant, ne dum quandoque ad id hæſitant, ab eo quod conuenit, excidant. Per prædictorum enim Patrum doctrinam, Populi ad eorum quæ ſunt bona & expetenda, & inutilia ac reijcienda, cognitionem venientes, vitam in melius componunt, nec in ignorantiæ vitium delabuntur: Sed doctrinæ mentem adhibentes, ſe ipſos ad id, ne mali quid eis accidat, excitant; & imminentium ſuppliciorum metu ſibi ſalutem operantur.*

Ita Concilium Conſtantinopolitanum Quartum, Oecumenicum Octauum, Canone 1. cuius hæc ſunt verba: *Vt rectam regiamque diuinæ iuſtitiæ viam ſine erroris offenſa teneamus, Sanctorum Patrum Decreta, velut inextinctæ quædam ſemperque lucentes faces, ſequenda ſunt. Quapropter Sanctiones Eccleſiæ Catholicæ & Apoſtolicæ per Traditionem, tum à Sanctis omnique laudis præconio celebrandis Apoſtolis, tum ab orthodoxis Oecumeniciſque & Prouincialibus Concilijs, aut à quouis deiloquo Patre & Eccleſiæ Doctore acceptas, ſeruandas cuſtodiendaſque profitemur. Traditiones enim ſiue per ſermonem, ſiue per Epiſtolam Maiorum noſtrorum, qui vitæ ſanctitate nobis præluxerunt, acceptas, diſertè magnus Apoſtolus Paulus tenendas monet.*

Ita *Adrianus II.* Pontifex Maximus in Libello per Legatos lecto in Synodo 8. Oecumenica. *Prima ſalus eſt rectæ Fidei Regulam cuſtodire: Deinde à Conſtitutis Dei & Patrum nullatenus deuiare. Vnum quippè horum ad fidem pertinet; alterum ad opus bonum: Sicut enim ſcriptum eſt, Sine fide impoſſibile eſt placere Deo: Sic rurſus legitur, Fides ſine operibus mortua eſt.*

Ita Concilium Lemouicenſe 2. anno 1534. *Obſeruandum quidem magnopere eſt nobis ante omnia & ſuper omnia, vti Mandatum Dei, & non noſtras Traditiones Populo obſeruandas tradamus, & nihil niſi Scripturarum Diuinarum auctoritate fultum ſtatuamus agendum: Nihilque de cordibus, nihil extra Præceptum Domini & Sanctorum Patrum* (*quod abſit*) *conſtituere, docere, vel iubere præſumamus.*

Ita *S. Petrus Damiani*, Epiſtolâ 18. Lib.1. ſeu Opuſculo 24. Cap.1. *Nos autem quia Magiſtros habemus Sanctos Apoſtolos & Apoſtolicos Viros, non debemus quod nobis videtur eligere; neque quod ſemel electum eſt, obſtinatè & peruicaciter defenſare; ſed his dumtaxat quæ à probatis Eccleſiæ Doctoribus definita ſunt, fidem irretractabiliter adhibere.* Et alibi: *Quoniam ab Apoſtolis fidem, ab Apoſtolicis autem Viris conuerſandi in Eccleſia percepimus ordinem; ita propemodum non mutamus Diſciplinæ modum à Maioribus traditum; ſicut illibatum tenemus ipſum quoque fidei fundamentum. Vnde ad Timotheum dicit Apoſtolus: Vt ſcias quomodo oporteat in domo Dei conuerſari.*

Ita *S. Bernardus* Epiſtolâ 174. *Nunquid Patribus doctiores aut deuotiores ſumus? Periculosè præſumimus quicquid ipſorum in talibus prudentia præterinit. Nec verò id tale eſt, quod niſi prætereundum fuerit, Patrum quiuerit omninò diligentiam præterijſſe.*

Et Tractatu ad Hugonem *De S. Victore*, Cap 2. *Ab his duabus columnis* (*Auguſtinum loquor & Ambroſium*) *crede mihi, difficilè auellor. Cum his* (*inquam*) *me aut errare, aut ſapere fateor*, &c.

Ita *Gregorius VII.* Lib.3. Epiſtolâ 10. ad *Henricum* Germaniæ Regem. *Videntes* (inquit) *ordinem Chriſtianæ Religionis multis iam labefactatum temporibus, & principales ac proprias lucrandarum animarum cauſas diu prolapſas, & ſuadente diabolo conculcatas, concuſſi periculo & manifeſta perditione Dominici gregis, ad Sanctorum Patrum Decreta doctrinamque recurrimus, nihil noui, nihil adinuentione noſtrâ ſtatuentes, ſed primam & vnicam Eccleſiaſticæ Diſciplinæ Regulam, & tritam Sanctorum viam relicto errore petendam & ſectandam*

eſſe cenſuimus. Neque enim alium noſtræ ſalutis & æternæ vitæ introitum Chriſti ouibus, earumque Paſtoribus patere cognoſcimus, niſi quem ab ipſo monſtratum, qui dicit: Ego » ſum oſtium, per me ſi quis introierit; ſaluabitur, & » paſcua inueniet: *Et ab Apoſtolis prædicatum, & à Sanctis Patribus obſeruatum in Euangelica & in omni Diuinarum Scripturarum pagina didicimus.*

Ex his colligitur . . .

REGVLA XVI.

Doctrina Morum à Veteribus, & Sanctis, magis, quàm à Recentioribus Auctoribus petenda eſt.

ELicitur hæc Regula ex Iob 12. *In Antiquis eſt Sapientia, & in multo tempore Prudentia.* Et Eccleſiaſtici 39. *Sapientiam omnium Antiquorum exquiret Sapiens.* Et Eccleſ. 8. *Non te prætereat narratio Seniorum, ipſi enim didicerunt à patribus ſuis.* Et ex verbis *Ieremiæ* Cap. 6. *State ſuper vias, & videte, & interrogate de ſemitis antiquis, quæ ſit via bona, & ambulate in ea.* Et ex Apoſtoli verbis ad *Timotheum* ſcribentis: *O Timothee, depoſitum cuſtodi, deuita profanas vocum nouitates, & oppoſitiones falſi nominis ſcientiæ, quam quidam promittentes, . . . circa fidem naufragauerunt.* Quem locum *Vincentius Lirinenſis* in Commonitorio 1. Cap. 27. ſic explicat: *Quis eſt hodie Timotheus, niſi vel generaliter totum corpus Præpoſitorum, qui integram diuini cultûs ſcientiam & habere ipſi debent, & alijs infundere. Depoſitum, (inquit) cuſtodi. Quid eſt depoſitum? Id eſt, quod tibi creditum eſt, non quod à te inuentum: Quod accepiſti, non quod excogitaſti: Rem non ingenij, ſed doctrinæ: Non vſurpationis priuatæ, ſed publicæ Traditionis: Rem ad te perductam, non à te prolatam: In qua non auctor debes eſſe, ſed cuſtos: Non inſtitutor, ſed ſectator; non ducens, ſed ſequens.* Hinc *Hormiſdas* Pontifex Maximus Epiſtolâ 22. *Quid* (inquit) *recentia capitis, & priſca deſeritis?* Et alibi: *Prima ſalus eſt, rectæ Fidei Regulam cuſtodire, & à conſtitutis Patrum nullatenus deuiare.* Hinc ante ipſum *S. Cæleſtinus* 1. Epiſt. 1. *Deſinat inceſſere nouitas vetuſtatem.* Hinc Zoſimus: *Apud nos,* (inquit) *inconuulſis radicibus viuit Antiquitas, cui Decreta Patrum ſanxere reuerentiam.* Hinc *Sylueſter II.* ſcribit: *Sit lex communis Eccleſiæ, Euangelium, Apoſtoli, Prophetæ, Canones Spiritu Dei conſtituti & totius Mundi reuerentiâ conſecrati, & Decreta Sedis Apoſtolicæ ab his non diſcordantia.* Et ante illos omnes *Tertullianus*, Lib. *De Præſcriptionibus*, Cap. 6. *Nobis* (inquit) *nihil ex noſtro arbitrio inducere licet; ſed nec eligere quod aliquis de arbitrio ſuo induxerit; Apoſtolos Domini habemus Auctores, qui nec ipſi quicquam ex ſuo arbitrio, quod inducerent, elegerunt; ſed acceptam à Chriſto Diſciplinam fideliter Nationibus aſſignauerunt. Itaque etiam ſi Angelus de cœlis aliter euangelizaret, Anathema diceretur à nobis.* Sanè Recentiorum opiniones, quæ nec Scripturæ, nec Traditionis auctoritate, nec ſolidis & vtrique conſentaneis rationibus, ſed veriſimilibus dumtaxat, aut extrinſeca probabilitate, id eſt, recentiorum pariter Doctorum teſtimonio nituntur, à fallacia & errore nullatenus diſtinguuntur. Atque ita intelligenda eſt *S. Auguſtini* Sententia, Lib. *De Vtilitate credendi*, Cap. 11. *Tria ſunt* (inquit) *velut finitima ſibimet in animis hominum diſtinctione digniſſima, intelligere, credere, opinari. Quæ ſi per ſe ipſa conſiderentur, primum ſemper ſine vitio eſt, ſecundum aliquando cum vitio, tertium nunquam ſine vitio. . . Quod intelligimus, debemus rationi: Quod credimus, auctoritati: Quod opinamur, errori.* Quamobrem ab Epiſcopis pleriſque Gallicanis, & à celeberrimis Academijs, Pariſienſi præſertim & Louanienſi, meritò confixæ ſunt, & improbatæ ſequentes Propoſitiones:

Doctrina Fidei à Veteribus; doctrina Morum magis à iunioribus petenda.

Puto omnia eſſe hodie meliùs examinata; & hanc ob rem in omni materia, & præcipuè in Morali, Iuniores, quàm Antiquiores lego & ſequor.

Non ergo opinio improbanda, eò quòd ab Antiquioribus non fuerat tradita.

De Sententia Doctorum Antiquorum verum ſciri non poterit, niſi ipſe Thomas, aut Auguſtinus, aut alij excitentur à mortuis. Præſtat igitur adire viuos, quàm recurrere ad mortuos, qui nequeunt mentem ſuam explicare.

Hæc obiectio, Opinio noua videtur, *Doctum vrgere nequit. Nam tota Moralis Theologia noua eſt.*

Liceat ex ſolo rationis lumine dijudicare, quando quis priuatus poſſit pro tuenda vita, vel bonis, vel honore, aliquem occidere.

REGVLA XVII.

In Dubijs tutior pars eſt eligenda.

HÆc Regula fundatur in iure naturali, quo prohibetur omnibus, ne ſe periculo peccati exponant, aut ſalutem ſuam in diſcrimen adducant, ſecundùm illud Eccleſ. 3. *Qui amat periculum, in illo peribit.* Hanc vtriuſque Iuris Regulam conſilium dumtaxat, non præceptum continere, quidam falsò aſſeruerunt. Nam ibi præceptum includi cenſendum eſt, vbi verba ſunt abſoluta, & imperium exprimentia, & pœnæ decernuntur contra tranſgreſſores. Illud porrò Iuris Axioma verbis imperium deſignantibus exprimitur: Non enim dicunt Summi Pontifices, Melius eſt eligere tutiorem partem: Sed, *In dubijs tutior pars eſt eligenda.* Referuntur Canones huic Regulæ innixi.

1 In Cap. *Ad audientiam*, Extra, *De Homicidio*, proponitur iſte caſus. Homo quidam vulneratus eſt à Sacerdote, & ſubinde mortuus, dubium tamen eſt an mors ſecuta fuerit ex vulnere. 2. In Cap. *Significaſti*, eodem titulo, vbi proponitur ſimilis ferè caſus de homine mortuo ex vulnere, ſed dubium eſt, an vulnus illud à Sacerdote inflictum ſit: Quid facto eſt opus? Reſpondent Canones, Abſtinere debere Sacerdotem à Sacris Miniſterijs, quia cùm aliquâ ſit aſperſus homicidij ſuſpicione, dubium eſt an fortè Irregularis euaſerit. Vnde tutius eſt, vt ſe à Miniſterijs Altarium ſummoueat, quàm vt ijſdem temerè ſe ingerat, & cum periculo peccati, quia *In dubijs ſemitam debemus eligere tutiorem:* & illam partem potiùs eligere, *In quâ nullum*, quàm illam *In qua magnum periculum timeatur*. Idem colligitur ex Can. *Si quis poſitus*, Diſt. 7. *De Pœnitentia*, vbi ex *S. Auguſtino* hæc referuntur: *Vis ergo à dubio liberari? Vis quod incertum eſt euadere? Age Pœnitentiam dum ſanus es.* Et Can. *Si quis autem*, eadem Diſt. *Ergo tene certum, dimitte incertum.*

3 In Cap. *Illud*, Extra, *De Clerico Excommunicato*, &c. quo deponi iubetur Epiſcopus, qui non abſtinuerit à Sacris Miniſterijs in dubio Iuris, an Sententia lata à Delegato non præmiſsâ Monitione, & ante ſignificationem, liget: *Quia in dubijs via eſt tutior eligenda.*

4 In Clementina, *Exiui*, Tit. *De Verborum ſignificatione*, Summus Pontifex Fratribus Minoribus rogantibus Apoſtolicam Sedem, an ſub mortalis peccati periculo ad eorum obſeruantiam teneantur, quæ in Regula *S. Franciſci* verbis imperatiuis exprimuntur, reſpondet: *In his quæ Animæ ſalutem reſpiciunt, ad vitandos graues remorſus conſcientiæ, pars ſecurior eſt tenenda:* Ideòque *licet Fratres non ad omnium, quæ ſub verbis imperatiui modi ponuntur in Regula, ſicut ad præceptorum ſeu præceptis æquipollentium obſeruantiam teneantur: Expedit tamen ipſis Fratribus ad obſeruandam puritatem Regulæ & rigorem, quòd ad ea, ſicut ad æquipollentia præceptis, ſe nouerint obligatos, quæ inferiùs annotantur.* Ex quibus conſtat, Regulam illam Iuris Canonici non eſſe merum conſilium, ſed præceptum; eamque non ſolius facti (vt quidam perperam interpretantur) ſed Iuris etiam quæſtiones ſpectare.

Confirmatur hæc Regula ex Anthore Operis Imperfecti in Euangelium *S. Matthæi*, inter Opera *S. Ioannis Chryſoſtomi* editi, Homiliâ 44. *Si veſtimentum empturus* (inquit) *vnum gyras negotiatorem & alterum, & vbi meliores veſtes inueneris, & pretio viliori, ab illo comparas: Quando non oportet Populum circuire omnes Doctores, & inquirere vbi ſincerè veritas Chriſti venundatur, & vbi corrupta, & veriorem eligere pluſquàm veſtimentum?* Ex quibus conſtat, ſaniori ſemper & tutiori doctrinæ ſtandum eſſe, eamque cæteris præponendam, quæ Regulis Æternæ Veritatis, Scripturæ Sacræ, Traditioni, Sacris Canonibus & Eccleſiæ menti, communi Theologorum ſententiæ, magis conſona eſt.

Hinc *Bellarminus* Cardinalis Pijſſimus & Doctiſſimus in Admonitione ad Epiſcopum Theanũ Nepotem

ſuum

ſuum ſcribit: *Si quis velit in tuto ſalutem ſuum collocare, is omnind debet certam veritatem inquirere, & non reſpicere quid multi hoc tempore dicant, aut faciant: & ſi rei certitudo non poſſit ad liquidum apparere, debet omnind tutiorem partem ſequi, & nulla ratione, nullius imperio, nullâ vtilitate temporali propoſitâ, ad minùs tutam partem declinare. Agitur enim de ſumma rei, cùm de ſalute æterna tractatur; & facillimum eſt conſcientiam erroneam exemplo aliorum induere. & eo modo, conſcientiâ non remordente, ad eum locum deſcendere, vbi vermis non moritur, & ignis non extinguitur.*

Denique à plerisque Galliarum Epiſcopis & celeberrimis Academijs hæc Propoſitio reprobata eſt: *Hæc Regula Iuris*, IN DVBIIS TVTIVS ELIGENDVM, *perfectionis eſt, non obligationis; ſeu conſilij, non præcepti*. Et illa. *Omnes opiniones probabiles ſunt per ſe æquè tutæ & ſecuræ: Benigniores, etſi aliquando ſit minùs probabiles per accidens, ſunt ſemper vtiliores & ſecuriores.*

Fruſtra verò quidam obijciunt celebrem illam Iuris Ciuilis Regulam: *In Dubijs tutior eſt conditio poſſidentis*. A pluribus autem annis comparatum eſſe ius poſſeſſionis circa delectum minùs probabilis Sententiæ.

Reſpondetur enim huic obiectioni: Primò, nullum ius comparari à poſſeſſione, quæ non eſt pacifica: Hæc autem poſſeſſio, quam obtendunt effrenis probabilitatis defenſores, pacifica non fuit, cùm plures Doctores interceſſerint.

Reſpondetur ſecundò, Illud Axioma in materia Iuſtitiæ commutatiuæ dumtaxat, & in foro exteriori valere, non in foro conſcientiæ, & in materia aliarum virtutum: Quæ in hoc differunt à Iuſtitia commutatiua, quòd illæ nobis prouideant; illa verò alienum ius procuret. Cùm igitur nemo à ſua poſſeſſione ſeipſum deijcias, aut ſibi ipſi litem intentet, ius iſtius poſſeſſionis ineptè ad materiam aliarum virtutum traducitur. Longè quippè diuerſæ ſunt vtriuſque fori leges. Forum iudiciale pœnam irrogat, quæ cùm ex ſe odioſa ſit, dubia, ſi quæ emergunt, explicari debent in Rei ſauorem. At forum conſcientiæ reſpicit emendationem Pœnitentis: Vnde ſi dubium ſubſit, debet ſequi tutiorem partem, & Sententiam ſauentem legi, non ſibi. Quæ Reſponſio confirmatur ex Cap. *Iuuenis*, Extra, *De Sponſalibus*, cuius hæc ſunt verba: *Iuuenis qui puellam nondum ſeptennem duxit, quamuis ætas repugnet, ex humana tamen fragilitate forſan tentauit, quod complere non potuit. Quia igitur in his quæ dubia ſunt, quod certius exiſtimamus, tenere debemus: Tum propter honeſtatem Eccleſiæ, quia ipſa coniux ipſius fuiſſe dicitur; tum propter prædictam dubitationem; Mandamus quatenus conſobrinam ipſius puellæ, quam poſtmodum duxit, diuidas ab eodem*. Idem confirmatur ex Cap. *Dominus*, Extra, *De Secundis Nuptijs*, quo ſancitum eſt, mulierem de morte prioris coniugis dubitantem, non poſſe pergere in poſſeſſione debitum exigendi à ſecundo marito. Item ex Cap. *Inquiſitioni*, Extra, *De Sententia Excommunicationis*, quo prohibetur coniugi de impedimento dirimente probabiliter dubitanti, ne debitum exigat, non obſtante exigendi poſſeſſione.

REGVLA XVIII.

Tutiorem opinionem ſequi non tenemur, cùm oppoſita Sententia verior & probabilior eſt.

TVnc enim nulla modo verſamur in dubio, ſed propendemus in illam ſententiam, quam probabiliorem iudicamus, & ſumus moraliter certi. Nam *Opinio & Præſumptio vehemens pro certitudine habenda eſt*, vt colligitur ex Cap. *Veniens*, Extra, *De Presbytero non baptizato*, & ex Can. *Dixit Dominus*, Causâ 32. Quæſt. 1. & ex Cap. *Aſſerto*, Extra, *De Præſumptionibus*.

Confirmatur ex Cap. *Placet*, Tit. *De Conuerſione coniugatorum*, quo hæc proponitur & ſoluitur Quæſtio: Mulier quædam credens mortuum maritum, Religionis habitum ſumpſerat, eoque reuerſo, de Monaſterio educta fuerat. A Summo Pontifice quæſitum eſt, an poſt obitum viri ad Regularem obſeruantiam compellenda eſſet. Reſpondit Pontifex: *Quòd licet Votum eius vſquoquaque non tenuerit, eatenus tamen fuit obligatorium, quatenus ſe potuit obligare: Promiſit enim intrando Monaſterium, ſe non exacturam carnis debitum, quod erat in poteſtate ipſius: Redire verò ad ſæculum in eius poteſtate non erat, ſed in poteſtate mariti, & ideò quantùm ad ipſam tenuit votum, quod poſt viri obitum tenere non deſiit, cùm ad eum caſum à quo efficax poterat habere principium, ſuperueniſſe noſcatur. Conſultius itaque* eſſe reſpondet, eidemque mulieri *congruentiùs ad ſalutem, vt ad Monaſterium redeat, vbi bonâ ducta intentione Profeſſionem fecit, & habitum Religionis accepit. Si verò ad hoc induci non poterit, ipſam inuitam non cogendam*. Tutius erat, vt illa Mulier ad Monaſterium rediret, atque religiosè viueret: Quia tamen probabilius erat Votum ipſius irritum fuiſſe, quatenus mariti Iuribus repugnabat, vtpote quæ eſſet ſub poteſtate viri; cogi non poterat vt ad Monaſterium rediret. Tutiorem igitur opinionem ſequi non tenemur, cùm oppoſita ſententia verior & probabilior eſt.

Hanc Regulam confirmat *S. Antoninus*, P. 1. Tit. 3. *De Conſcientia*, Cap. 10. §. 10. *Eligere* (inquit) *viam tutiorem, conſilij eſt, non præcepti: Aliàs oporteret multos ingredi Religionem, in qua tutiùs viuitur quàm in ſæculo. Non ergo de neceſſitate oportet tutiorem eligere, quando etiam alia via poteſt eligi tutò. Sicut enim diuerſæ viæ tendunt ad vnam ciuitatem, licet vna tutior aliâ ſit: Sic ad ciuitatem iſtam alius ſic, alius ſic vadit, & tutè, licet aliquis tutiori modo.*

REGVLA XIX.

Cùm vtraque opinio iudicatur æquè probabilis, tutior neceſſariò eligenda eſt.

QVI enim iudicat duas opiniones oppoſitas eſſe æqualiter probabiles, vel quaſi æqualiter, non eſt certus moraliter de illa veritate, ſed dubius. Siquidem opiniari nihil aliud eſt quàm ex probabilibus coniecturis credere ſeu iudicare rem veram eſſe, illique aſſentiri, non quidem adhæſione firmiſſimâ & certiſſimâ, ſed cum formidine partis oppoſitæ, id eſt, formidando ne pars oppoſita vera ſit. Vnde *S. Bernardus*, Lib. 5. *De Conſideratione*, Cap. 2. ait: *Opinio certi nihil habens, verum per veriſimilia quærit potiùs quàm apprehendit .·. Multi ſuam opinionem intellectum putauerunt, & errauerunt. Et quidem opinio poteſt putari intellectus, intellectus opinio non poteſt. Vnde hoc accidit? Profectò quia hæc falli poteſt, illo non poteſt. Aut ſi falli potuit, intellectus non fuit, ſed opinio: Verus enim intellectus certam habet non modò veritatem, ſed notitiam veritatis .·. Opinio eſt quaſi pro vero habere aliquid, quod falſum eſſe neſciat*. Cùm igitur homo qui dubius eſt in Quæſtione Mores ſpectante, in qua ſalutis periculum vertitur, tutiorem opinionem ſequi teneatur ex præcepto: Rectè colligitur, in ea hypotheſi quâ vtraque opinio iudicatur æquè probabilis, tutiorem eſſe neceſſariò eligendam.

Quod autem inter opiniones æquè probabiles animus anceps fluctuet, dubiaque ſit & perplexa ſententia, conſtat ex Can. *Nerui*, Diſt. 13. deſumpta ex *S. Gregorio* Lib. 32. *Moralium*, Cap. 18. 19. & 20. verba illa *Iob* explicantis: *Nerui teſticulorum Leuiathan perplexi ſunt*. Perplexitatem enim illam ex diaboli malis artibus oriri docet, *Quia ſuggeſtionum illius argumenta implicatis inuentis illigantur, vt pleroſque ita peccare faciant, quatenus ſi fortuſſe fugere peccatum appetant, hoc ſine aliquo peccati laqueo non euadant, & culpam faciant, dum vitant, ac nequaquam ſe ab vna valeant ſoluere, niſi in aliâ conſentiant ſe ligari*. Quod diuerſis exemplis animi contrarijs opinionibus agitati, & in vtramque partem impulſi probat. *Ecce quidam* (inquit) *dum Mundi huius amicitias appetit, cuilibet alteri ſimilem ſibi vitam ducenti, quòd ſecreta illius omni ſilentio contegat, ſe iureiurando conſtringit. Sed is cui iuratum eſt, adulterium perpetrare cognoſcitur, ita vt etiam maritum adulteræ occidere conetur. Is autem qui iusiurandum præbuit, ad mentem reuertitur, & diuerſis hinc inde cogitationibus impugnatur; atque hoc ſilere formidat, ne ſilentio adulterij ſimul & homicidij particeps fiat, & prodere trepidat, ne reatu ſe periurij obſtringat. Perplexis ergo teſticulorum neruis ligatus eſt, quia in quamlibet partem declinet, metuit ne à transgreſſionis contagione liber non ſit .·.· Alius cuncta quæ Mundi ſunt deſerens, atque per omnia frangere proprias voluntates quærens, alieno ſe ſubdere regimini appetit: ſed eum, qui ſibi præeſſe apud*

Deum debeat, minùs cautâ inquiſitione diſcernit: Cui fortaſſe is, qui ſiue iudicio eligitur, cùm præeſſe iam cœperit, agere quæ Dei ſunt prohibet; quæ Mundi ſunt iubet. Penſans itaque ſubditus, vel quæ ſit culpa inobedientiæ, vel quod contagium ſæcularis vitæ, & obedire trepidat, & non obedire formidat, ne aut obediens Deum in ſuis præceptis deſerat, aut rursùs non obediens, Deum in electo Priore contemnat.·. Alius penſare pondus Honoris Eccleſiaſtici negligens, ad locum Regiminis præmijs accendit. Sed quia omne quod hic eminet, plus mœroribus afficitur, quàm honoribus gaudet, dum cor tribulationibus premitur, ad memoriam culpa renocatur, doletque ſe ad laborem cum culpa perueniſſe, & quàm ſit iniquum quod admiſerit, ex ipſa fractus difficultate coguoſcit. Reum igitur ſe cum impenſis præmijs agnoſcens, vult adeptæ ſublimitatis locum deſerere: ſed timet ne grauius delictum ſit ſuſcepti gregis cuſtodiam reliquiſſe: Vult ſuſcepti gregis curam relinquere; ſed formidat ne deterior culpa ſit, regimina Paſtoralis Gratiæ empta poſſidere. Per honoris ergo ambitum, ligatum culpâ hinc inde ſe conſpicit. Eſſe quippè ſine reatu criminis neutrum videt, ſi aut ſuſceptus ſemel grex relinquatur; aut rurſum ſacra actio ſæculariter empta teneatur. Vndique metuit, & ſuſpectus latus omne pertimeſcit; ne aut ſtans in empto regimine non dignè lugeat, quod non etiam deſerens emendat; aut certè regimen deſerens, dum aliud fiere nititur, rursùs aliud de ipſa gregis deſtitutione committat. Adeò verum eſt eum, qui varijs opinionibus agitatur, & per rationes vtrimque probabiles aut veriſimiles in vtramque partem impellitur, dubium eſſe atque perplexum.

Idem probatur ex Cap. *Fraternitatis*, Extra, *De Frigidis & Maleficiatis*. Lata fuerat Sententia ſeparationis thori ex errore probabili, vt conſtat ex his verbis, *Sententiam diuortij per errorem licet probabilem nouimus eſſe prolatam*. Et tamen *Innocentius III.* Pontifex Maximus ait rem tunc temporis fuiſſe dubiam: *Quamdiu* (inquit) *articulus iſte dubitabilis erat*.

Idem colligitur ex Cap. *Illud*, Tit. *De Præſumptionibus*, vbi in Quæſtione vtrum inter liberam & ſeruum fuiſſet contractum Matrimonium, necne, expenduntur rationes pro vtraque parte probabiles; & tamen res dubia æſtimatur, vt patet ex his verbis: *In huiuſmodi dubitatione*.

Idem colligitur ex Cap. *Veniens*, Extra, *De Presbytero baptizato*. Quæſtio erat, an ordinatus ante Baptiſmum recepiſſet Ordinis characterem. Pro parte negante hæc afferebatur ratio: Quòd cùm Baptiſmus ſit fundamentum omnium Sacramentorum, ante illius ſuſceptionem nullum aliud Sacramentum recipiatur. Pars affirmans hàc ratione nitebatur, quòd non ſolùm per Sacramentum fidei, ſed per fidem etiam Sacramenti homo Chriſti membrum fiat; & qui Chriſtum habet in corde per fidem, habeat fundamentum quod eſt Chriſtus Ieſus. Vtraque pars probabilis erat, & tamen Summus Pontifex reſpondit: *In hoc dubitabili caſu, quod tutius eſt ſequentes: mandamus, quatenus ipſum per ſingulos Ordines vſque ad Sacerdotium promouere procures*. Conſtat ergo ex eo Capite, Quæſtionem effici dubiam ex probabilium opinionum & rationum conflictu; & in eo dubio non vtramlibet opinionem probabilem, ſed tutiorem tantùm eſſe eligendam.

R E G V L A XX.

Cùm ex duabus opinionibus oppoſitis, æquè probabilibus, certum & exploratum non eſt quæ ſi tutior, ſeruandæ ſunt Regulæ à Iure præſcriptæ.

QVaſdam enim Regulas Ius præſcribit, quas in dubijs ſequi oporteat, quæ habentur Tit. *De Regulis Iuris*, *De Rebus dubijs*, *De Legibus*, & alibi paſſim quales ſunt: *In dubio iudicandum vt actus valeat potiùs quàm pereat*. (50. *Quoties*, & 50. 2. ff. *De rebus dubijs*.) Item: *In dubijs id ſequendum, quod in regione, in quâ actum eſt, frequentatur*. (50. *Semper in ſtipulationibus*, ff. *De Regulis Iuris*) Et: *Minimè mutanda ſunt, quæ certam ſententiam ſemper habuerunt*. (50. *Minimè*, ff. *De Legibus*) Item; *Vbi contrariæ extant ſententiæ pronuntiandum eſt pro poſſeſſore*. (50. *Res alienas*, C. *De rei vendicatione*. Et potiùs pro Reo quàm pro Actore, niſi *In Causâ fauorabili* (vt loquuntur) vt *Matrimonij*, *libertatis*, *dotis*, *teſtamenti*, vt legitur Cap. *Duobus*, Extra, *De Sententia & re iudicata*. Hinc Verſus illi apud Iuriſconſultos vulgati:

Stat teſtamentum, libertas, coniugium, dos:
Si ſint æquales qui producuntur vtrimque.

Aliàs vbi ſunt opiniones diſcordes, Iudex tenetur ſequi communem, vt colligitur ex Cap. *Nouimus*, Tit. *De Verborum Significatione*: & Can. *De indicijs*, Causâ 3. Quæſt. 3. Can. *In Canonicis*, Diſt. 19. & 50. 1. *De Officio Quæſtoris*. Rurſus, in dubijs præferendum quod *Benignius* eſt, quod *veriſimilius*, *quod plerumque fieri ſolet*, vt colligitur ex 50. *Semper in dubijs*, ex. 50. *In obſcuris*, & 50. *Quoties idem*, ff. *De Regulis Iuris*.

R E G V L A XXI.

In Moralium Quæſtionum ſolutione, maxima ſacrorum Canonum habenda eſt ratio.

ITa docent *Cœleſtinus I.* Pontifex Maximus, Epiſtolâ ad Epiſcopos Illyrici: *Dominentur nobis Regulæ, non Regulis dominemur: Simus ſubiecti Canonibus, cùm Canonum præcepta ſeruamus*.

Leo Quartus, Epiſtolâ 2. ad Epiſcopos Britanniæ, Cap. 6. *De Libellis* (inquit) *& Commentarijs aliorum non conuenit aliquem iudicare, & Sanctorum Conciliorum Canones relinquere, vel Decretalium Regulas, id eſt, quæ habentur apud nos ſimul cum illis in Canone, & quibus in omnibus Eccleſiaſticis vtimur Iudicijs; id eſt, Apoſtolorum, Nicænorum, Ancyranorum, Neocæſarienſium, Gangrenſium, Antiochenſium, Laodicenſium, Chalcedonenſium, Sardicenſium, Carthaginenſium, Africanenſium: & cum illis Regulæ Præſulum Romanorum, Syluestri, Siricij, Innocentij, Zoſimi, Cœleſtini, Leonis, Gelaſij, Hilarij, Symmachi, Simplicij. Iſti omninò ſunt, per quos iudicant Epiſcopi, & per quos Epiſcopi ſimul & Clerici iudicantur. Nam ſi tale emerſerit vel contigerit inuſitatum negotium, quod minimè poſſet per iſtos finiri, tunc ſi illorum, quorum meminiſtis, dicta Hieronymi, Auguſtini, Iſidori, vel cæterorum ſimiliter Sanctorum Doctorum ſimilium reperta fuerint, magnanimiter ſunt retinenda ac promulganda: Vel ad Apoſtolicam Sedem referatur de talibus. Quam ob cauſam luculentiùs & magna voce pronuntiare non timeo, quia qui illa Sanctorum Patrum Statuta, quæ apud nos Canones prætitulantur, ſiue ſit Epiſcopus, ſiue Clericus, ſiue Laicus, non indifferenter receperit, Ipſe conuincit nec Catholicam & Apoſtolicam Fidem, nec Sancta vera Chriſti Euangelia quatuor vtiliter & efficaciter, & ad effectum ſuum, retinere vel credere.*

Ante *Leonem IV.* Septima Synodus Oecumenica, Canone I. *His qui Sacram ſortiti ſunt Dignitatem, teſtimonia & directiones Canonicarum Præceptionum formæ conſiſtunt. Quas libenter ſuſcipientes, cum deiloquo Dauid canimus ad Dominum:* In via teſtimoniorum tuorum “ delectatus ſum, ſicut in omnibus diuitijs. Et man- “ daſti iuſtitiam teſtimonia tua in æternum.·. *His ita* “ *ſe habentibus, exultantes in eis, ſicut qui inuenit ſpolia multa, diuinos Canones amplectiliter in pectore recondimus, & integram illorum præceptionem, ac immobilem tenemus: Tam ſcilicet illorum qui ab almis Apoſtolis Sancti-Spiritûs tubis editi ſunt, quàm eorum qui à ſex Sanctis & Vniuerſalibus Synodis, atque his Concilijs quæ localiter collecta ſunt, in expoſitionem huiuſmodi Decretorum promulgati ſunt: Necnon & eorum qui à Sanctis Patribus noſtris prolati fuiſſe probantur. Ab vno enim eodemque Spiritu illuſtrati, definierunt quæ expediunt.* Confer cum Trullanæ Synodi Canone 2.

Canon *Violatores*, ſub *Damaſi* Papæ nomine prolatus, Causâ 25. Quæſt. 1. *Violatores* (inquit) *Canonum voluntarij grauiter à Sanctis Patribus iudicantur: & à Sancto-Spiritu, inſtinctu, cuius ac dono dictati ſunt, damnantur: Quoniam blaſphemare Spiritum-Sanctum non incongruè videntur, qui contra eoſdem Sacros Canones non neceſſitate compulſi, ſed libenter aliquid aut proteruè agunt, aut loqui præſumunt, aut facere volentibus conſentiunt. Talis enim præſumptio manifeſtè vnum genus eſt blaſphemantium Spiritum-Sanctum: Quia contra eum agit, cuius nutu & gratiâ Sancti Canones conditi ſunt.*

R E G V L A XXII.

Sacroſancti Canones qualibet deſuetudine abrogari non poſſunt vniuerſi & ſinguli.

QVi enim iuris naturalis & diuini aliquid admixtum habent, ſemper & immobiliter obligant, vt docet *S. Thomas*, Quodlibeto 9. Articulo 15. vbi loquens de Canonibus plurium Præbendarum ſiue Beneficiorum poſſeſſionem prohibentibus, ait: *Quantùm ad hoc quòd Iura illa antiqua continent Ius naturale, abrogari non poſſunt per contrariam conſuetudinem, vtpote irrationalem. Quantum autem ad hoc quòd ſolùm de Iure poſitiuo continent, poſſunt eſſe abrogata, præcipuè ſi diſſimulantes hanc contrariam conſuetudinem, in quorum poteſtate eſt ius poſitiuum mutare, intendunt per talem diſſimulationem antiqua iura mutare*. Ita autem ſe res habet, vt pleræque Eccleſiæ Leges quæ ad Mores pertinent, non nouum aliquod ius inuehant, ſed ius tantùm naturale & diuinum, præſcriptamque in Euangelio vitæ inſtitutionem interpretentur, firment, & ad periculares cauſas applicent. Sic, exempli gratiâ, Canonicæ Pœnitentiæ pro varijs criminum generibus præſcriptæ, tametſi modum ſuum ex ſola Eccleſiæ inſtitutione repetant, ex diuina inſtitutione eatenus pendent, quatenus Sacramentum Pœnitentiæ Chriſtus inſtituit, vt per illud non ita facilè vt per Baptiſmum, ſed multis laboribus & congruis ſatisfactionibus grauia peccata expientur. Itaque licet in hoc mutari poſſit Eccleſię Diſciplina, vt modò grauiores, modò remiſſiores pœnæ peccatis infligantur; effici tamen non poteſt quin Pœnitentia laborioſus ſit Baptiſmus; quin pro modo criminum congruæ Pœnitentiæ imponendæ à Sacerdotibus, à Pœnitentibus obeundæ ſint. Numquam ergo vllâ deſuetudine abrogari poterit illâ Concilij Tridentini Sanctio Seſſione 14. Cap. 8. *Debent Sacerdotes Domini, quantùm Spiritus & Prudentia ſuggeſſerit, pro qualitate criminum & Pœnitentium facultate, ſalutares, & conuenientes Satisfactiones iniungere; ne ſi fortè peccatis conniueant, & indulgentiùs cum Pœnitentibus agant, leuiſſima quædam opera pro grauiſſimis delictis iniungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur*. Similiter quamuis ſimonia, ambitus, concurſationes ad obtinenda Beneficia, lucri ex mutuo captatio paſſim tolerarentur, perpetuò tamen viuet illorum Canonum auctoritas, quibus iſta damnantur, & debitis pœnis afficiuntur. Non igitur vt quæque Eccleſiæ Lex incuriâ hominum in deſuetudinem abijt, continuò prorsùs extincta cenſenda eſt. Viuit enim adhuc quicquid in ea diuini ac naturalis eſt iuris.

Quod verò in Sacris Canonibus poſitiui iuris eſt, ſolâ etiam deſuetudine, aut conſuetudine contraria non abrogatur, ſi deſuetudo illa ſit recens, nec ab Eccleſia tolerata, ſi contraria illa conſuetudo non ſit præſcripta; ſi Eccleſia abuſum Canonibus contrarium plectat, quoties ad ipſam defertur. Hinc Pariſienſe Concilium VI. Cap. 1. *Quorumdam* (inquit) *peruerſiſſimæ conſuetudines, propriæque voluntates multimoda adinuentione contumaciter, quod valdè periculoſum eſt, efficiunt vt opera fidei magna ex parte negligantur. Qui dum legis diuinæ tranſgreſſores exiſtunt, eaſdem conſuetudines ſibi legem faciunt, & ſecundùm eas ſe viuere abſque ſui diſcrimine & poſſe, & debere contendunt, ſua quærentes, non quæ Ieſu Chriſti. Quod quantùm auctoritati diuinæ contrarium ſit, aut non aduertunt, aut certè animaduertere detrectant. Quantùm etiam ob hoc Religio Chriſtiana in eis periclitetur, facilè qui ſapit, aduertit. Quapropter vnuſquiſque fidelis, ſi ſaluus eſſe vult, oportet vt remotis peruerſis conſuetudinibus, quæ periculum animarum generant, fidem Chriſti, quam percepit, bonis operibus exornare non negligat.*

Et Concilium Sueſſionenſe III. *Mala* (inquit) *conſuetudo, quæ non minùs quàm pernicioſa corruptela vitanda eſt, niſi citiùs radicitus euellatur, in priuilegiorum ius ab improbis aſſumitur; & incipiunt præuaricationes & variæ præſumptiones celerrimè non compreſſæ, pro legibus venerari, & priuilegiorum more perpetuò celebrari*. Abuſus igitur aduersùs Canones inualeſcens, improbè & ab improbis tantùm Ius putatur: A probis autem corruptelæ, præuaricationis, præſumptionis loco habetur, præſertim ſi legis vtilitas ac ratio maneat: Tunc enim, ſecundùm *S. Thomam*, Prima Secundæ, Quæſtione 97. Articulo 5. conſuetudini ſemper præponenda eſt. *Si* (inquit) *maneat ratio eadem propter quam lex primò vtilis erat, non conſuetudo legem, ſed lex conſuetudinem vincit.*

R E G V L A XXIII.

Si grauis aliqua Quæſtio emergat circa Morum Diſciplinam, quæ ob ſui nouitatem, obſcuritatem, difficultatem, ſolui à Theologis non poſſit, roganda eſt Epiſcoporum, præſertimque Romani Pontificis Sententia.

NItitur hæc Regula verbis *Deuteronomij*, Cap. 17. *Si difficile & ambiguum apud te iudicium eſſe perſpexeris, & Iudicum inter portas videris verba variari, venies ad Sacerdotes, & ad Iudicem qui fuerit illo tempore, qui indicabunt tibi iudicij veritatem. Et facies quæcumque dixerint, qui præſunt loco quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius, ſequeriſque ſententiam eorum, nec declinabis neque ad dexteram, neque ad ſiniſtram*. Ex quo loco *Innocentius III.* Cap. *Per venerabilem*, Extra, *Qui filij ſint legitimi*, probat ad Iudicium Sedis Apoſtolicæ in cauſis & quæſtionibus difficilibus vel ambiguis eſſe recurrendum: Cuius Sententiam qui ſuperbiens contempſerit obſeruare, mori præcipitur, id eſt, per Excommunicationem velut mortuus à Communione Fidelium ſeparari.

Hinc antiqua conſuetudo Concilia Prouincialia bis in anno celebrandi, ſecundùm Nicænos Canones, in quibus Concilijs nihil ante proponeretur, quàm *Ea quæ ad emendationem vitæ, ad ſeueritatem regulæ, ad animæ remedia pertinebant, finirentur* (vt loquitur Concilium Aruernenſe 1. Canone 1.)

Hinc etiam ſolemnis conſuetudo ab antiquis temporibus in Eccleſia ſemper obſeruata, vt in Cauſis maioribus & difficilibus, ſeu Fidem, ſeu Morum Diſciplinam ſpectantibus, Sedis Apoſtolicæ Sententia rogaretur, eiuſque Reſponſum inſtar legis haberetur. Cuius conſuetudinis teſtis eſt *Innocentius I.* Epiſtolâ ad *Exuperium* Toloſanum Epiſcopum. *Conſulenti tibi, Frater cariſſime, quid de propoſita ſpecie vnaquaque ſentirem, pro captu intelligentiæ meæ quæ ſunt viſa, reſpondi, quod ſequendum vel docilis ratio perſuaderet, vel auctoritas lectionis oſtenderet, vel cuſtodita ſeries temporum demonſtraret: & quidem Dilectio tua inſtitutum ſecuta Prudentium ad Sedem Apoſtolicam referre maluit, quid de rebus dubijs cuſtodire deberet, potiùs quam vſurpatione præſumptâ, quæ ſibi viderentur de ſingulis, obtinere.*

Et Epiſtolâ 4. ad *Felicem* Nucerianum Epiſcopum: *Mirari non poſſumus Dilectionem tuam ſequi inſtituta Maiorum, omniaque quæ poſſunt aliquam recipere dubitationem, ad nos quaſi ad caput atque ad apicem Epiſcopatus referre, vt conſulta videlicet Sedes Apoſtolica ex ipſis rebus dubijs certum aliquid faciendum pronuntiet. Quod & nos libenter accipimus, & Dilectionem tuam memorem Canonum approbamus.*

Teſtis *S. Leo* Epiſtola 82. aliàs 91. ad *Theodorum* Foroiulienſem Epiſcopum: *Solicitudinis quidem tuæ* (inquit) *hic ordo eſſe debuerat, vt cum Metropolitano tuo primitus de eo quod quærendum videbatur eſſe, conferres: Ac ſi id, quod ignorabat Dilectio tua, etiam ipſe neſciret, inſtrui vos pariter poſceretis: Quia in cauſis quæ ad generalem obſeruantiam pertinent omnium Domini Sacerdotum, nihil ſine Primatibus oportet inquiri. Sed vt quoquomodo inſtruatur ambiguitas conſulentis, quid de Pœnitentium ſtatu Eccleſiaſtica habeat Regula, non tacebo*. Sic *Ruſticus* Narbonenſis Epiſcopus eumdem Sanctum Pontificem varijs de Quæſtionibus Diſciplinam ſpectantibus per litteras interrogauit, eiuſque Reſponſa Regularum inſtar ſuſcepit. Sic ad *Innocentium I. Victricius* Rothomagenſis Epiſcopus; ſic ad *Siricium Himerius* Tarraconenſis, dubia Diſciplinæ capita retulerant. Sic rurſus *Nicetas* Aquileienſis ad *S. Leonem*, cui reſpondit Sanctus Pontifex Epiſtolâ 129. aliàs *Regreſſus* (inquit) *ad nos filius meus Adeodatus Diaconus Sedis noſtræ, Dilectionem tuam popoſciſſe memorauit, vt de his à nobis Auctoritatem Apoſtolicæ Sedis acciperes, quæ quidem magnam difficultatem dijudicationis videntur adferre.*

Teſtis *Pelagius II.* Epiſt. 8. relatâ Can. *Multis*, Diſt. 17. *Maiores & difficiles Quæſtiones* (inquit)

vt Sancta Synodus ſtatuit, & beata conſuetudo exigit, ad Sedem Apoſtolicam ſemper referantur.

Teſtis *Alexander III.* Cap. *Sicut*, Extra, *De Reſcriptis*, Archiepiſcopi Senonenſis conſultationi reſpondens: *Sicut* (inquit) *Romana Eccleſia omnium, diſponente Domino, Mater eſt & Magiſtra, ita & nos, qui eidem Eccleſiæ, licet immeriti, ſupernæ diſpoſitionis prouidentiâ præſidemus, prout Dominus nobis miniſtrauerit, conſultationibus reſpondere cogimur ſingulorum; & quæ ſunt dubia, Apoſtolicæ circumſpectionis prouidentiâ declarare.*

Iuris denique Canonici pars maxima conſtat Romanorum Pontificum Reſponſis ad Quæſtiones difficiles, quas orbis totius Chriſtiani Epiſcopi ad Sedem Apoſtolicam referebant.

REGVLA XXIV.

Cùm Scripturæ Sacræ, Patrum, ſacrorum Canonum auctoritate, Quæſtiones Morales ſolui non poſſunt, ea ſequenda eſt opinio, quæ melioribus rationibus nititur, & à Theologis numero, doctrinâ, pietate præſtantioribus aſſeritur.

NAm, vt ait *S. Auguſtinus*, Lib. 3. *Contra Academicos*, Cap. 20. *Nulli dubium eſt gemino pondere nos impelli ad diſcendum, auctoritatis atque rationis. Mihi autem certum eſt nuſquam prorſus à Chriſti Auctoritate diſcedere: Non enim reperio valentiorem.* Quòd autem ei potiùs adhærendum ſit Sententiæ quam plures, doctiores, ſanctioreſque Theologi ſequuntur, colligitur à pari ex Can. *In Canonicis*, Diſt. 19. qui ex *S. Auguſtino* Lib. 2. *De Doctrina Chriſtiana* ſumptus eſt. *In Canonicis*, (inquit) *Scripturis Eccleſiarum Catholicarum quamplurium Auctoritatem ſequatur, inter quas ſanè illæ ſint, quæ Apoſtolicas Sedes habere & Epiſtolas accipere meruerunt. Tenebit igitur hunc modum in Scripturis Canonicis, vt eas quæ ab omnibus accipiuntur Eccleſijs Catholicis, præponat eis quas quædam non accipiunt: In eis verò quæ non accipiuntur ab omnibus, præponat eas quas plures grauioreſque accipiunt, eis quas pauciores, minoriſque auctoritatis Eccleſiæ tenent. Si autem alias inuenerit à pluribus, alias à grauioribus haberi, æqualis auctoritatis eas habendas puto.*

Eadem Regula confirmatur ex probabilitatis notione ab Ariſtotele tradita in Topicis: *Probabilia* (inquit) *ea ſunt, quæ omnibus videntur, aut plurimis, aut certè ſapientibus: Iiſque rurſum aut omnibus, aut pluribus, aut præſtantioribus.* Hinc *Theodoſius* Imperator edixit, vt *Vbi diuerſæ Sententiæ proferuntur, potior numerus vincat Auctorum; vel ſi numerus æqualis ſit, eius partis præcedat auctoritas, in qua excellentis ingenij vir Papinianus emineat, qui vt ſingulos vincit, ita cedit duobus.* Refert *Baronius* ad annum 435. Magis tamen ponderandas rationes, quàm numerandos Auctores, qui ſæpè more pecudum ſequuntur antecedentem gregem, euntes non quà eundum eſt, ſed quà itur, colligitur ex Inſtitutionibus *Iuſtiniani* Lib. 3. Tit. 24. *Sed Proculi ſententia* (inquit) *dicentis permutationem eſſe propriam ſpeciem contractus à venditione ſeparatam, meritò præualuit: Cùm & ipſe alijs Homericis Verſibus adiuuabatur, & validioribus rationibus argumentabatur.* Et 50. 1. §. *Sed neque* C. *De veteri Iure enucleando*, idem *Iuſtinianus* ait: *Sed neque ex multitudine Auctorum quod melius aut æquius eſt iudicatote, cùm poſſit vnius forſan & deterioris ſententia & multos & maiores aliqua in parte ſuperare.* Hinc Cap. *Cùm in cunctis*, Extra, *De ijs quæ fiunt à maiori parte* Capituli, quod ex Concilio Lateranenſi 3. ſub *Alexandro III.* Cap. 16. ſumptum eſt, decernitur, *Vt niſi à paucioribus, & inferioribus aliquid rationabiliter obiectum fuerit & oſtenſum, appellatione remotâ præualeat ſemper, & ſuum conſequatur effectum, quod à maiori & ſaniori parte Capituli fuerit conſtitutum.* Et Can. *Sana*, Diſt. 9. dicitur: *Sanæ quippè ratio etiam exemplis anteponenda eſt, cui quidem & exempla concordant; ſed illa quæ tantò digniora ſunt imitatione, quantò excellentiora pietate.* Quod ex *S. Auguſtino*, Lib. 1. *De Ciuitate Dei*, Cap. 23. ſumptum eſt. Quamobrem communis opinio tunc ſolùm ſequenda eſt, quando firmioribus nititur argumentis. Ratio eſt, quia communis opinio ad ſummum vim habet conſuetudinis: At conſuetudo rationem non vincit. Denique hanc Regulam ſeruant tam Rota Romana, quæ communem opinionem non ſequitur, quando exploratum eſt contrariam eſſe veriorem, & firmioribus rationibus fultam, quàm Sacra Congregatio Concilij, quæ propterea in caſibus emergentibus ſæpiùs mandauit vt expenderetur opinio communis, referente *Fagnano*, in 1. Decretal. in Cap. *Ne innitaris*, Tit. *De Conſtitutionibus*, N. 347.

REGVLA XXV.

Non licet Medico in Medicinæ praxi minùs probabilem opinionem ſequi, præbendo medicamenta quæ probabiliùs nocitura ſunt ægroto quàm profutura.

ITa Innocentius IV. Ioannes Andreas, & alij in Cap. *Tua nos*, Extra, *De Homicidio*. Ille enim homicida eſſet, iuxta Can. *Abſit*, Diſt. 50. *Hoc non eſt curare, ſed, ſi dicere verum volumus, occidere.* Quamquam enim non eſt in Medico ſemper releuetur vt æger, tamen nihil debet omittere, vt quantùm in ipſo eſt ſanitatem procuret. Vt enim ait *Boetius*, Libro De Trinitate: *Neque enim* (inquit) *Medicus ſemper ægris affert ſanitatem, ſed nulla culpa erit medentis, ſi nihil eorum, quæ fieri oportebat, omiſerit.* Quod niſi præſtet, officio ſuo deeſt, adeòque peccat non ſolùm contra charitatem, ſed etiam contra iuſtitiam. Hinc 50. *Illicitas*, §. *Sicuti*, Tit. *De Officio Præſidis*, Lib. 1. Digeſt. *Sicuti Medico imputari euentus mortalitatis non debet, ita quod per imperitiam commiſit, imputari ei debet. Prætextu humanæ fragilitatis delictum decipientis in periculo homines innoxium eſſe non debet.* Et 50. *Idem Iuris*, ff. Ad *Legem Aquiliam*, Lib. 9. Digeſt. *Idem Iuris eſt, ſi medicamento perperam vſus fuerit.* Et 50. *Medicus*, ff. *De varijs & extraordin. cognitionibus*, Lib. 50. Digeſt. *Si Medicus, cui curandos ſuos oculos, qui eis laborabat, commiſerat, periculum amittendorum eorum per aduerſa medicamenta inferendo, compulit vt ei poſſeſſiones ſuas contra fidem bonam æger venderet; inciuile factum Præſes Prouinciæ coerceat, remque reſtitui iubeat.*

REGVLA XXVI.

Non licet Iudici minùs probabilem opinionem ſequi, poſthabita probabiliori; ac ferre Sententiam in fauorem partis pro quâ militant leuioris momenti rationes, aduersùs illam pro qua validiores proferuntur.

SEntentia enim iudicium intellectus ſequi debet, quod minimè flecti poteſt in illam partem, pro qua militant leuioris momenti rationes. Quamobrem ſi feratur pro parte debiliori, fertur contra iudicium rationis, adeòque iniqua eſt. Secundò, talis Sententia eſt contra *Potiora Iura* alterius ex litigatoribus, & ideò iniuſta, vt colligitur ex 50. *Edicto*, C. *De Edicto* D. *Adriani tollendo*. Tertiò, cùm Iudex ſit Dei Miniſter in terris, neceſſe eſt vt ipſius Iudicium *prodeat de vultu Dei*, qui eſt *via*, *veritas*, & *vita*. Quamobrem Iudicium ſuum cum veritate conformare debet, & ipſam totis ſtudijs iuuare & ad lucem perducere. Idem debet ſequi Legum & Iuſtitiæ veſtigia, non exemplis, aut præiudicijs niti, vt conſtat ex L. *Nemo*, C. *De Sententijs & Interlocut. omnium Iudicum*, cuius hæc ſunt verba: *Nemo Iudex vel Arbiter exiſtimet neque conſultationes, quas non ritè iudicatas eſſe putauerit, ſequendum, & multò magis Sententias Eminentiſſimorum Præfectorum, vel aliorum Procerum. (Non enim ſi quid non benè dirimatur, hoc & in aliorum Iudicum vitium extendi oportet, cùm non exemplis, ſed Legibus iudicandum ſit:) . . Sed omnes Iudices noſtros veritatem, & legum, & iuſtitiæ ſequi veſtigia ſancimus.*

Confirmatur ex Can. *Iudicantem*, Cauſa 30. Quæſt. 5. cuius hæc ſunt verba: *Iudicantem oportet cuncta rimari, & ordinem rerum plena inquiſitione diſcutere, interrogandi, reſpondendi, obijciendique præbitâ patientiâ ab eo, vt ibi actio ambarum partium illuminata ſit pleniter: Nec litigantibus Iudex priùs velit ſuâ Sententiâ obuiare, niſi quando ipſi iam peractis omnibus nihil habeant in quæſtione, quod proponant: & tamdiu actio ventiletur, quouſque ad rei veritatem perueniatur.*

Accedit, quòd Iudex vnicuique Ius ſuum reddere teneatur ſecundùm cauſæ merita, & neminem lædere, maximè cùm ſit à Rege, aut à Republica conſtitutus, ad lites dirimendas, ſecundùm quòd ei melius videbitur. Denique perſonarum acceptio iuſtitiæ repugnat: Eſſet autem acceptio perſonarum manifeſta, ſi ferret Sententiam Iudex in gratiam partis, pro qua militant leuioris momenti rationes, aduersùs illam pro qua validiores proferuntur. Hinc *Nicolaus I.* Hincmaro Archiepiſcopo Remenſi reſpondens, vt refertur Can. *Neceſſe*, Cauſa 3. Quæſt. 9. ait: *Neceſſe eſt ſecundùm Sacrarum Scripturarum documenta, ac ſecundùm iuſtitiæ tramitem, & accuſatum, & accuſatorem ſimul adeſſe, & vnam partem quantacumque & qualicumque prædita ſit auctoritate, ſic prorſus audiri, vt alteri parti nullum præiudicium irrogetur.* Meritò itaque damnata eſt inter alias hæc Propoſitio ab *Alexandro Septimo.* Pontifice Maximo: *Quando litigantes habent pro ſe opiniones æquè probabiles, poteſt Iudex pecuniam accipere pro ferenda Sententiâ in fauorem vnius præ alio:* Et *Innocentius Vndecimus* hanc etiam inter alias damnauit: *Probabiliter exiſtimo Iudicem poſſe iudicare iuxta opinionem etiam minùs probabilem.*

REGVLA XXVII.

Princeps & Reſpublica minùs probabilem opinionem licitè ſequi non poſſunt in bello indicendo.

IN eo enim caſu funguntur officio Iudicis, vt vel publicam vindicent iniuriam, vel bona recuperent in quæ Ius obtendunt: Sicut ergo non licet Iudici minùs probabilem opinionem ſequi in ferendo Iudicio; ita nec Principi aut Reipublicæ in bello indicendo ac gerendo. Præterea, cùm in pari cauſa melior ſit conditio poſſidentis, iniquum eſt vt Rex qui pacificè Regnum aut Ditionem aliquam poſſidet, in paritate opinionum vtrimque probabilium, & longè magis ſi ius ipſius probabilioribus momentis nitatur, ex ſua poſſeſſione vi deijciatur.

REGVLA XXVIII.

In Sacramentorum Adminiſtratione ſequi non licet minùs probabilem opinionem relictâ probabiliori.

MIniſter namque ſe exponeret periculo irritum faciendi Sacramentum. In re verò tanti momenti exponere ſe periculo errandi, grauiſſimum peccatum eſt. Non ſolùm enim contra charitatem, ſed maximè contra reuerentiam Sacramento debitam peccatur. Vnde hæc Propoſitio ab *Innocentio XI.* Pontifice Maximo inter alias damnata eſt: *Non eſt illicitum in Sacramentis conferendis ſequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relictâ tutiore, niſi id vetet lex, conuentio, aut periculum grauis damni incurrendi. Hinc Sententia probabili tantùm vtendum non eſt in collatione Baptiſmi, Ordinis Sacerdotalis aut Epiſcopalis.*

REGVLA XXIX.

In Adminiſtratione Sacramenti Pœnitentiæ, non licet Sacerdoti minùs probabilem opinionem ſequi relictâ probabiliore & tutiore: Nec tenetur iudicium ſuum accommodare opinioni minùs probabili Pœnitentis: Imò grauiter peccaret, ac Miniſterium ſuum proderet, ſi abſolueret Pœnitentem minùs probabilem opinionem ſecutum, & in ea perſeuerantem.

Seſſ. 14 Cap. 6 SAcerdos enim Pœnitentiæ Sacramentum adminiſtrans, Iudex eſt, & Sacramentalis Abſolutio eſt *Actus Iudicialis*, vt à Tridentina Synodo definitum eſt: & ad Sacerdotem Pœnitentiæ Miniſtrum ſpectat diſcernere inter lepram & lepram, & Pœnitentem ſoluere vel ligare, eique pro modo culpæ Pœnitentiam iniungere. Iudex autem probabiliorem opinionem ſequi tenetur. At ſi accommodare ſe deberet Sententiæ Pœnitentis, & abſoluere minùs probabilem opinionem ſecutum, non fungeretur ampliùs Iudicis officio, ſed Pœnitens ipſe conſcientiæ ſuæ iudex eſſet in Pœnitentiæ tribunali; & eligeret pro arbitrio ſuo Sententiam ligantem vel ſoluentem. Nam cùm Sacerdos iudicat eſſe reſtituendum, negotiationem dimittendam, votum adimplendum, occaſionem peccati relinquendam, aut quid ſimile: Statim obijciet Pœnitens, fauere ſibi opinionem probabilem ſecundùm quam id præſtare minimè tenetur. Vnde in foro animæ Iudex non errans ſequi cogetur errantis Rei iudicium, non Reus iudicium Sacerdotis; & in terra ſoluere, quem ligatum nouit in cœlo, (quod abſurdum eſt.) Et Pœnitens propterea erit Abſolutione dignus, quia præter peccati maculam habet etiam erroris contumaciam, & peccandi propoſitum cum iſto ſemper errore coniunctum: Quod rurſus abſurdùm.

Præterea, Medicus opinionem minùs probabilem, relictâ probabiliore ſecutus, grauiter peccat; nec ſe accommodare tutâ conſcientiâ poteſt opinioni infirmi volentis vti remedio probabiliùs nocituro, quàm profuturo. Sacerdos porrò Miniſter Pœnitentiæ Medicus eſt ſpiritualis animæ, ſecundùm illud S. Gregorij Nazianzeni: *Diuinæ Animarum Medicinæ nos Miniſtri & adiutores ſumus, quicumque alijs præſidemus.* Ipſi ergo non licet minùs probabilem opinionem ſequi, nec tenetur Iudicium ſuum accomodare opinioni minùs probabili Pœnitentis: Cùm ſalutis animæ maior habenda ſit cura, quàm ſalutis corporis; adeòque magis ſit reus, qui occidit animam indulgendo cupiditati peccatoris, quàm qui occidit corpus indulgendo voluntati ægroti: Siquidem mors æterna longè magis timenda eſt, quàm temporalis, dicente Chriſto Matth. 10. *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere; ſed potiùs timete eum, qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennam.*

REGVLA XXX.

Non licet Theologo conſilium dare ſecundùm opinionem quæ ipſi minùs probabilis, minuſque tuta videtur.

PEccaret enim contra charitatem & concupiſcentiæ faueret contra Legem Dei. Vnde ſicut illicitum eſt in rebus temporalibus, vbi vel de vita tuenda, vel de bonis fortunæ agitur, præbere proximo conſilium ipſius ſanitati, aut rebus probabiliùs nociturum quàm profuturum: Ita & multò magis illicitum eſt Theologo in rebus animæ, & ſalutis æternæ, conſilium dare ſecundùm opinionem minùs probabilem minuſque tutam. A quo enim petitur conſilium? A Theologo, ab Animarum Rectore, qui Chriſti hac in parte perſonam gerit: Quia *Magiſter noſter vnus eſt Chriſtus.* Qui loqui cum Matth. 23
hominibus debet, *Tanquam Deo per ipſum exhortante,* 10.
& per exhortationem quâ exhortatur & ipſe à Deo, vt loquitur S. Paulus. Cui vnus eſſe ſcopus debet, vt 2. Cor. 5.
homines à noxijs cupiditatibus abſtrahat, *Ne configurentur prioribus ignorantiæ ſuæ deſiderijs; ſed viuant ſecundùm eum qui vocauit eos Sanctum, & ipſi in omni conuerſatione ſancti ſint,* vt ait S. Petrus: Vnum lumen 1. Petr. 1.
Verbum diuinum, *Cui attendere debet tanquam lucernæ lucenti in caliginoſo loco,* vt ait idem Apoſtolus: Vna fiducia in Summo Paſtore, cui rationem villicationis ſuæ redditurus eſt, niſi poſſit cum S. Paulo dicere: *Non ſubterfugi quominus annuntiarem vobis omne conſilium Dei!* Quis petit conſilium? Chriſtianus, *Iam non ſibi* Act. 20.
viuens, ſed ei qui pro ipſo mortuus eſt: Qui *carnem ſuam cum vitijs & concupiſcentijs crucifigere* debet: Qui Pa- 2. Cor. 5.
ſtoris ſui Chriſti vocem audire vnicè vult, & non alieni: Qui vnius Chriſti veſtigijs debet inſiſtere, & *ſicut* Gal. 5.
ille ambulauit, ita ambulare: Qui vnam cupit inire Ioann. 10.
Viam, arctam illam ſcilicet, quæ *ducit ad vitam:* Qui *Non ea quæ videntur contemplari* debet, *Sed* 1. Ioann.
quæ non videntur: Denique qui *imprudens* eſſe non vult, ſed intelligere *quæ ſit voluntas Dei*, vt ei Matth. 7.
ſuam voluntatem accommodet. His verò Theologi, 2. Cor. 4.
& hominis Chriſtiani dotibus repugnat, vt ex opinione minùs probabili & minùs tutâ conſilium detur: Maximè cùm agatur illius, qui conſulit, æterna ſalus, quem prauum fortè conſilium in æternum exitium aget præcipitem: Nec modò conſulentis, ſed eius qui conſulitur, qui ſi alium in foueam impulerit, haud dubiè in eamdem ipſe corruet. Nec enim mendax eſſe poteſt Veritatis oraculum: *Si cæcus cæco ducatum præſtet, ambo in foueam cadunt.*

Hanc Regulam confirmat præclara *S. Ambroſij* Sententia Epiſtolà 72. ad Vercellenſem Eccleſiam. *Hoc eſt* (inquit) *conſilium Dei habere, explorare diligenter omnia, & quæ meliora ſunt, ſuadere; quæ tutiora, demonſtrare.*

Ex his patet quàm damnandæ ſint illæ Propoſitiones, à Clero etiam Gallicano reprobatæ, & notatæ: *Licet conſultori conſilium dare ſecundùm eam opinionem, quæ ipſi minùs probabilis minuſque tuta videatur.*

Si quis ſibi vult conſuli ſecundùm eam opinionem, quæ ſit fauentiſſima, peccat qui non ſecundùm eam conſulit.

Poteſt etiam ad libitum conſulere, modò ſecundùm vnam, modò ſecundùm aliam Sententiam, dummodo caueat ne incurrat leuitatis notam.

Quæ poſtrema Propoſitio Ijs tantùm probari poteſt, ab ijſque ad praxim reuocari qui ſapientiam carnis, non ſapientiam Chriſti ſectantur, vt docet Apoſtolus 2. ad Corinthios 1. *Nunquid leuitate vſus ſum? Aut quæ cogito, ſecundùm carnem cogito, vt ſit apud me* EST *&* NON? *Fidelis autem Deus, quia ſermo noſter, qui fuit apud vos, non eſt in illo* EST *&* NON. *Dei enim Filius Ieſus Chriſtus, qui in vobis per nos prædicatus eſt, per me, & Siluanum, & Timotheum, non fuit* EST *&* NON, *ſed* EST *in illo fuit.*

REGVLA XXXI.

Non licet varios adire Doctores, ſeu Caſuum Arbitros ea intentione, vt ex eorum opinionibus ea eligatur, non quæ probabilior & tutior, ſed quæ commodior viſa fuerit.

QVid enim aliud eſt tenebroſus ille oculus cordis, qui totum corpus tenebroſum facit, quàm illa intentio animi non veritatem & voluntatem Dei inquirentis, ſed cupiditatis ſuæ ſecuritatem? Huius exemplum inſigne in *Balaam* exhibet Scriptura Sacra, Numer. 22. *Balac* Rex Moabitarum miſerat viros, qui *Balaam* ad maledicendum Populo Dei conducerent. Monetur ille diuinitus ne impio Regi obtemperet: Oratores redeunt re infectà. At Rex qui magni referre cenſebat, vt veniret *Balaam*, ac Populo Dei imprecaretur, plures mittit, & cum amplioribus muneribus. Quibus id reſponſi dedit Balaam: *Si dederit mihi Balac plenam domum ſuam argenti & auri, non potero immutare verbum Domini Dei mei, vt vel plùs vel minùs loquar.* Recta videri poterat *Balaami* intentio, ſi verborum ipſius ſuperficies conſideretur, cùm ſe nulla re ab officio dimoueri poſſe ſignificet. Et tamen quia occultà quadam auaritià Dei mandatum ad ſuam cupiditatem inflectere voluit, iteratis ad eum precibus: *Ibi ſe victum cupiditate monſtrauit, vbi loqui ſibi Dominum de hac re iterum voluit, de qua eius iam cognouerat voluntatem. Proinde Dominus videns eius cupiditatem captam deuictamque muneribus, permiſit eum ire, hoc ipſo confundens illius dementiam, quòd prohibitionem Dei tranſgredi aſina non auderet, quam ille cupiditate tranſgredi conaretur, quamuis eamdem cupiditatem timore ſupprimeret. Cur poſt illam permiſſionem Dominum iterum non conſulit, & poſt illam prohibitionem iterum conſulendum putauit; niſi quia eius maligna cupiditas apparebat, quamuis timore Domini premeretur?* Verba ſunt *S. Auguſtini*, Quæſtione 48. in *Numeros*. Qui nouos ſubinde Caſuum Arbitrios adeunt, donec aliquem inueniant, qui ipſis ad libitum reſpondeat, & cuius doctrina illorum faueat cupiditati, in viam Balaam abeunt, & in errorem non minùs inducuntur, quàm ille. *Pluit enim & pluet ſemper Deus ſuper peccatores laqueos*, vt ait Propheta: & *Lege infatigabili ſpargit pœnales cæcitates ſuper illicitas cupiditates*; (ait *S. Auguſtinus.*) De huiuſmodi hominibus veritatem & legem Dei non exquirentibus, ſed ſuæ fomenta cupiditatis, & excuſationes in peccatis, iure merito dici poteſt, quod *Iſaias* de Iudæis ait Cap. 30. *Populus ad iracundiam prouocans eſt, & filij mendaces, filij nolentes audire legem Dei. Qui dicunt videntibus. Nolite videre; & aſpicientibus: Nolite aſpicere nobis ea quæ recta ſunt: Loquimini nobis placentia, videte nobis errores. Auferte à me viam, declinate à me ſemitam, ceſſet à facie noſtra Sanctus Iſrael.* Hi *Coacervant ſibi Magiſtros prurientes auribus, & à veritate auditum auertunt*, vt loquitur Apoſtolus.

REGVLA XXXII.

Peccatum ex genere veniale, fieri poteſt mortale ex affectu & diſpoſitione peccantis, & ſimiliter mortale ex genere interdum veniale eſſe poteſt.

VEniale peccatum tripliciter dici notat *S. Thomas* Prima Secundæ, Quæſt. 88. A. 2. Primò dicitur veniale ab euentu, quia veniam eſt conſecutum: Quo ſenſu *S. Ambroſius* Lib. *De Paradiſo*, Cap. 14. ait: *Venialis culpa, quam ſequitur profeſſio delictorum.* Alio modo dicitur veniale ex cauſa, quia non habet in ſe, vnde veniam non conſequatur vel ex toto, vel ex parte; ex toto, cùm non tollit ordinem ad vltimum finem; ex parte cùm aliquid in ſe habet minuens culpam; vt cùm fit ex infirmitate vel ignorantià. Tertio modo dicitur veniale ex genere, id eſt ex obiecto. *Cùm enim voluntas fertur in aliquid, quod ſecundùm ſe repugnat charitati, per quam homo ordinatur in vltimum finem, illud peccatum ex ſuo obiecto habet quòd ſit mortale: Vnde eſt mortale ex genere, ſiue ſit contra dilectionem Dei, ſicut blaſphemia, periurium, & huiuſmodi; ſiue contra dilectionem proximi, ſicut homicidium, adulterium & ſimilia. Vnde huiuſmodi ſunt peccata mortalia ex ſuo genere. Quandoque verò voluntas peccantis fertur in id quod in ſe continet quamdam inordinationem, non tamen contrariatur dilectioni Dei & proximi: Sunt verbum otioſum, riſus ſuperfluus, & alia huiuſmodi; & talia ſunt peccata venialia ex ſuo genere.* Sed quia morales actus non ſolùm ex obiecto, ſed etiam ex diſpoſitione agentis, ex fine, & circumſtantijs, boni vel mali ſunt & cenſentur; *Contingit quandoque, id quod eſt peccatum veniale ex genere, ratione ſui obiecti, eſſe mortale ex parte agentis, vel quia in eo finem vltimum conſtituit, vel quia ordinat ipſum ad aliquid, quod eſt peccatum mortale ex genere, puta, cùm aliquis ordinat verbum otioſum ad adulterium committendum; ſimiliter etiam ex parte agentis contingit, quòd aliquod peccatum ex ſuo genere mortale, fit veniale, propter hoc quòd actus eſt imperfectus, id eſt, non deliberatus ratione.*

Hinc tria peccatorum venialium genera vulgò diſtinguuntur. Quædam venialia ſunt ex genere, illa ſcilicet quæ ſecundùm ſe ſpectata habent pro obiecto rem leuem, vt verbum otioſum, mendacium iocoſum, riſus ſolutior.

Alia ſunt venialia ex leuitate materiæ, quæ ſcilicet mortalia reuera eſſent, niſi in re aliqua parui momenti committerentur, vt furtum rei exigui pretij, detractio leuis & ſimilia. Nullum tamen in materia infidelitatis, aut impudicitiæ leue peccatum eſt, ſeu veniale, ſi ratione plenè deliberata committatur.

Alia ſunt venialia ex imperfectione actûs, vt motus vel actus repentini circa obiectum mortaliter malum, quibus vel in ſe, vel in ſuà cauſà præcedente, voluntas aliquo modo conſentit, ſed imperfectè, ſiue propter conſiderationem & animaduerſionem rationis non ſatis plenam, ſiue propter imperfectum libertatis vſum actualem, ſicut ſemidormientibus ſeu non plenè à ſomno excitatis accidit, ac interdum etiam vigilantibus, dum ex improuiſo mouentur ad infidelitatem, ad odium, ad inuidiam, ad libidinem, aut ad alia peccata mortalia, quibus deliberatà ratione non conſentiunt. *Primus enim motus ſenſualitatis non habet, quòd ſit peccatum, niſi in quantùm iudicio rationis reprimi poteſt:* (inquit S. Thomas Secunda Secundæ, Quæſt. 154. A. 5.) *& ideò ſublato iudicio rationis, tollitur ratio peccati.* Porrò, vt idem docet Quæſt. 7. *De Malo*, Articulo 6. ad Sextum: *Quando motus illicitus eſt in ſenſualitate, tripliciter ſe poteſt* In Quæſt. Diſpu. 14 ſu.
ad ipſum habere ratio. Vno modo ſicut reſiſtens, & tunc nullum eſt peccatum, ſed eſt meritum coronæ. Aliquando autem ſe habet vt imperans, puta, cùm ex propoſito motum concupiſcentiæ illicitæ excitat: Tunc ſi ſit illicitum in genere peccati mortalis, erit peccatum mortale Aliquando autem ſe habet vt neque prohibens, neque imperans, ſeu conſentiens: & tunc eſt peccatum veniale: Si tamen non ſit probabile periculum conſenſûs, nec illud ratio aduertat, Poteſt itaque id quod eſt *ex genere mortale*, eſſe veniale *propter imperfectionem actus, quia non perfectè pertingit ad rationem actus moralis, cùm non ſit deliberatus, ſed ſubditus* (inquit idem S. Thomas Prima Secundæ, Quæſt. 88. Articulo 6.)

Cùm

Cùm ergo aliquis, vt primum aduertit prauum aliquem motum, vel appetitum, ſtatim eum repellere conatur, ſtatim improbat, execratur, aut ſe ita ſentit affectum, vt mori mallet, quàm peccato conſentire, vel illud opere perpetrare, indicium eſt ipſum deliberata omninò ratione huiuſmodi motui, vel actui non conſenſiſſe: Sicut & cum dubitat, an turpem delectationem dormiens paſſus ſit, an vigilans. Verùm cùm attendit ratio, nec poſitiuè reſiſtit, ſed quaſi negatiuè ſe habet, conſentire cenſenda eſt, vt docet *Sanct. Thomas*, Quæſt. 15. *De Veritate*, A. 4. ad decimum: *Antequam* (inquit) *ratio delectationem perpendat, vel nocumentum ipſius, non habet interpretatiuum conſenſum, etiamſi non reſiſtat. Sed quando iam perpendit ratio de delectatione inſurgente, & de nocumento conſequente, vtpotè cùm percipit homo ſe totaliter per huiuſmodi delectationem in peccatum inclinari, & in præceps ruere, niſi expreſſè reſiſtat, videtur conſentire.*

REGVLA XXXIII.

Peccata, quæ in Scriptura Sacra dicuntur execranda, Deo exoſa, excludere à Regno Dei, eſſe digna morte, aut quibus dicitur VÆ, mortalia ſunt: Quæ verò verbis mitioribus notantur, vel reprehenduntur, ſunt venialia.

PRioris generis habemus exempla, Leuitici 24. *Qui blaſphemauerit nomen Domini, morte moriatur.* Prouerb 6. *Sex ſunt, quæ odit Dominus, & ſeptimum deteſtatur anima eius, oculos ſublimes, linguam mendacem, manus effundentes innoxium ſanguinem, cor machinans cogitationes peſſimas, pedes veloces ad currendum in malum, proferentem mendacia teſtem fallacem, & eum, qui ſeminat inter fratres diſcordias.* Iſaiæ 5. *Væ, qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis, vſque ad terminum loci. . . . Væ, qui conſurgitis manè ad ebrietatem ſectandam, & potandum, vſque ad veſperam, vt vino æſtuetis. . . . Væ, qui dicitis malum bonum, & bonum malum: Ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: Ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum. Væ, qui ſapientes eſtis in oculis veſtris, & coram vobiſmetipſis prudentes. Væ, qui potentes eſtis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miſcendam ebrietatem. Qui iuſtificatis impium pro muneribus, & iuſtitiam iuſti aufertis ab eo.* Ezechielis 18. de homine contriſtante egenum, & pauperem, vxorem proximi ſui polluente, aut bona rapiente, pignus non reddente, ad idola oculos ſuos leuante, abominationem faciente, ad vſuram dante, & ampliùs accipiente, id eſt, aliquid vltra ſortem ratione mutui exigente, dicit Deus: *Non viuet. Cùm vniuerſa hæc deteſtanda fecerit, morte morietur.*

Ad Romanos 1. *Mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in ſimilitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & ſerpentium. Propter quod tradidit illos Deus in deſideria cordis eorum: in immunditiam: Vt contumelijs afficiant corpora ſua in ſemetipſis . . . . Nam fœminæ eorum immutauerunt naturalem vſum, in eum vſum, qui eſt contra naturam. Similiter autem, & maſculi relicto naturali vſu fœminæ, exarſerunt in deſiderijs ſuis in inuicem, maſculi in maſculos turpitudinem operantes, & mercedem, quam oportuit, erroris ſui in ſemetipſis recipientes. Et ſicut non probauerunt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum ſenſum, vt faciant ea, quæ non conueniunt, repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, auaritia, nequitia, plenos inuidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, ſuſurrones, detractores, Deo odibiles, contumelioſos, ſuperbos, elatos, inuentores malorum, parentibus non obedientes, inſipientes, incompoſitos, ſine affectione, abſque fœdere, ſine miſericordia. Qui cùm iuſtitiam Dei cognouiſſent, non intellexerunt, quoniam qui talia agunt, digni ſunt morte: & non ſolùm, qui ea faciunt, ſed etiam, qui conſentiunt facientibus.*

1. Ad Corinthios 6. *An neſcitis, quia iniqui Regnum Dei non poſſidebunt? Nolite errare. Neque fornicarij, neque idolis ſeruientes, neque adulteri, neque molles, neque maſculorum concubitores, neque fures, neque auari, neque ebrioſi, neque maledici, neque rapaces Regnum Dei poſſidebunt.*

Ad Galatas 5. *Manifeſta ſunt opera carnis; quæ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum ſeruitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, diſſenſiones, Sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia, quæ prædico vobis, ſicut prædixi: Quoniam qui talia agunt, Regnum Dei non conſequentur.*

Ad Epheſios 5. *Hoc ſcitote intelligentes, quòd omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod eſt idolorum ſeruitus, non habet hæreditatem in Regno Chriſti, & Dei.*

Apocalypſis 21. *Timidis, & incredulis, & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idololatris, & omnibus mendacibus, pars illorum erit in ſtagno ardenti igne, & ſulphure: Quod eſt mors ſecunda.*

Poſterioris generis exempla habemus Prouerbiorum 10. *In multiloquio non deerit peccatum.* Matth. 12. *Omne verbum otioſum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die Iudicij*, 1. ad Corinthios 7. *Reuertimini in idipſum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam veſtram. Hoc autem dico ſecundùm indulgentiam, non ſecundùm imperium.* Ex quibus locis conſtat, multiloquium, verbum otioſum, acceſſum ad propriam vxorem ſolâ delectationis causâ, non verò intentione ſuſcipiendæ prolis, eſſe quidem peccata, ſed leuiora, & venialia; quoniam Scriptura Sacra de illis mitiùs loquitur quàm de mortalibus.

REGVLA XXXIV.

Peccata mortalia cenſenda ſunt, quæ vel à Sanctis Patribus, vel à Theologis doctrina, & pietate inſignibus, vnanimi conſenſu, mortalia cenſentur, & aſſeruntur: Venialia verò, quæ ab iiſdem venialium numero, & loco habentur.

TAntùm enim pondus eſt auctoritatis Patrum, in aliquo dogmate conſentientium, ſiue illud fidem, ſiue morum diſciplinam ſpectet, vt qui ab illis diſſenſerit, erroris, profanæque nouitatis conuincatur. Teſtes enim ſunt Traditionis, quæ verbum Dei eſt non ſcriptum, ac proinde Regula Morum altera poſt Scripturam Sacram. Patribus ergo *Hac lege credendum eſt* (inquit *Vincentius Lirinenſis* in Commonitorio) *vt quicquid, vel omnes, vel plures, vno eodemque ſenſu, manifeſtè, frequenter, perſeueranter; velut quodam conſentiente ſibi Magiſtrorum concilio, accipiendo, tenendo, tradendo firmauerint, id pro indubitato, certo, ratoque habeatur.* Atque in Quæſtionibus Moralibus, non minus quàm in Fidei controuerſijs, operam dare debet Theologus, *Vt collatas inter ſe maiorum conſulat interrogetque ſententias, eorum dumtaxat, qui diuerſis licet temporibus, & locis, in vnius tamen Eccleſiæ Catholicæ communione, & fide permanentes, Magiſtri probabiles extiterunt: & quicquid non vnus, aut duo tantùm, ſed omnes pariter eodemque conſenſu, apertè, frequenter, perſeueranter, tenuiſſe, ſcripſiſſe, docuiſſe cognouerit, id ſibi quoque intelligas abſque vlla dubitatione credendum* (ait idem *Vincentius Lirinenſis* in Commonitorio.)

Theologorum verò omnium, aut certè plurimorum, ſanctiorum, & doctiorum conſenſus in alicuius aſſertione dogmatis, etſi longè minoris ponderis ſit, quàm auctoritas Patrum aliquid conſpirante magiſterio aſſerentium, tanti nihilominus eſt momenti, vt qui ab ijs diſſenſerit, notam temeritatis non effugiat. Vnde *Clemens V.* in Concilio Vienenſi, vt habetur in Clementina *De Summa Trinitate, & Fide Catholica*, opinionem *Dictis Sanctorum, ac Doctorum modernorum Theologiæ magis conſonam, & concordem, tanquam probabiliorem, Sacro approbante Concilio duxit eligendam.* Quamobrem mortale peccatum, aut veniale dumtaxat nemo eſſe dubitet, quod Theologi omnes: aut certè plurimi, ſanctiores, atque doctiores inter peccata mortalia, aut venialia numerent. Sic violationem Ieiunij Eccleſiaſtici, & omiſſionem Sacri Dominicis, ac Feſtis diebus peccata eſſe mortalia: Diebus autem ieiunij comeſtionis horam paululum anticipare, ideſt, paulò ante meridiem comedere, & diebus Feſtis modicam partem Sacri omittere, peccata venialia cenſent Theologi: Quorum in ſententia eſt acquieſcendum.

REGVLA XXXV.

Naturalis etiam ratio plurimum conducit ad iudicandum, quæ mortalia, quæ venialia peccata ſint.

HÆc enim mentis lumen eſt à Deo ſuper nos ſignatum, quo in agendis non minus, quàm in cognoſcendis rebus dirigimur: Sed cùm obnoxia ſit errori, niſi diuino lumine, & adiutorio illuſtretur ipſa, & dirigatur, certas Regulas ſequi debet à Chriſtianæ Moralis Interpretibus, docente intus Veritate traditas, quibus cognoſcitur, quæ mortalia tantùm, quæ venialia peccata ſint. Attendendum eſt imprimis, quæ peccata grauiter lædant charitatem Dei, vel proximi, quæ leuiter ſolùm: Illa quippè mortalia, hæc venialia peccata ſunt. *Omnes enim offendimus, ſed alias grauius, alias leuiùs, quantò quiſque grauius leuiuſve peccauerit: Tantò in peccato committendo maior, quantò in diligendo Deo, & proximo minor: & rurſus tantò minor in peccati perpetratione, quantò maior in Dei, & proximi dilectione. Tantò itaque plenior iniquitatis, quantò inanior charitatis;* (inquit *Sanct. Auguſtinus* Epiſt. 167. aliàs 29.) Deinde materiæ quantitas expendenda, ſit ne magna, vel parua, grauioris aut minoris momenti. Tertiò, conſiderandum an peccatum ex genere ſuo mortale ſit, aut veniale. Quartò ponderanda verba legis, vel præcepti, an ſeuerè præcipiat, an grauem pœnam ſtatuat in tranſgreſſores; an Legislatoris, vel præcipientis intentio fuerit in hoc, vel illo caſu grauiter obligare. Sic enim graue peccatum eſſe iudicandum eſt, dicere proximo *Fatue*, animo contemnendi, & conuiciãdi, quia Chriſtus *Reum gehennæ ignis* pronunciauit, *qui dixerit fratri ſuo, Fatue.* Sic peccata mortalia iudicantur violationes Præceptorum Eccleſiaſticorum, quibus Excommunicationis, aut alterius Cenſuræ pœna adiuncta eſt. Examinandum eſt, quintò an peccatum ſit commiſſum deliberatè, vel indeliberatè. Cùm enim *Adeò peccatum voluntarium ſit malum, vt nullo modo ſit peccatum, ſi non ſit voluntarium,* & hoc ita manifeſtum ſit, *vt nulla hinc doctorum paucitas, nulla indoctorum turba diſſentiat; aut negandum eſt peccatum committi, aut fatendum eſt voluntate committi.* (inquit *S. Auguſtinus*, Lib. *De Vera Religione*, Cap. 14.) Et Libr. 3. *De Libero Arbitrio*, Cap. 18. *Quæcumque* (inquit) *iſta cauſa eſt voluntatis, ſi non ei poteſt reſiſti, ſine peccato ei ceditur: Si autem poteſt, non ei cedatur, & non peccabitur. An fortè fallit incautum? Ergo caueat ne fallatur. An tanta fallacia eſt, vt caueri omninò non poſſit? Si ita eſt, nulla peccata ſunt. Quis enim peccat in eo, quod nullo modo caueri poteſt? Peccatur autem, caueri igitur poteſt.* Quod igitur plena deliberatione non committitur peccatum, quamuis ex genere ſuo mortale ſit, veniale tantum eſt, nullum verò peccatum; cùm nulla eſt omninò deliberatio, nullus voluntatis conſenſus, aut negligentia.

REGVLA XXXVI.

Quædam ſunt peccata, de quibus accuratè, & certò iudicari non poteſt, an mortalia, an venialia tantùm peccata ſint. Vndè prudens Theologus, & conſcientiarum Moderator iudicium de his ſuum ſuſpendet, nec audacter dicet: Hoc mortale, iſtud veniale tantùm peccatum eſt, niſi Scriptura Sacra, vel Sanctorum, aut Eccleſiæ Auctoritate fulciatur.

NAm, vt ſcribit *Sanct. Auguſtinus*, Enchiridij Cap. 78. *Quæ ſint leuia, quæ grauia peccata, non humano, ſed diuino ſunt penſanda iudicio. Videmus enim quædam ab ipſis quoque Apoſtolis ignoſcendo fuiſſe conceſſa: Quale illud eſt, quod venerabilis Paulus coniugibus ait:* Nolite fraudare inuicem, niſi ex conſenſu ad tempus, vt vacetis orationi; & iterum ad idipſum eſtote, ne vos tentet Satanas propter incontinentiam veſtram. (1. Cor. 7.) *Quod putari poſſet non eſſe peccatum, miſceri ſcilicet coniugi non filiorum procreandorum cauſâ, quod bonum eſt nuptiale; ſed carnalis etiam voluptatis, vt fornicationis, ſiue adulterij, ſiue cuiuſcumque alterius immunditiæ mortiferum malum, quod turpe eſt etiam dicere, quò poteſt tentante Satana libido pertrahere, incontinentium deuitet infirmitas. Poſſet ergo, vt dixi, hoc putari non eſſe peccatum, niſi addidiſſet*, Hoc autem dico ſecundùm veniam, non ſecundùm imperium. *Quis autem iam eſſe peccatum neget, cùm dari veniam facientibus Apoſtolica auctoritate, fateatur? Tale quiddam eſt, vbi dicit*, Audet quiſquam veſtrum aduerſus alterum negotium habens iudicari apud iniquos, & non apud Sanctos? (1. Cor. 6.) *Et paulò poſt:* Sæcularia igitur iudicia ſi habueritis, *inquit*, eos qui contemptibiles ſunt in Eccleſia, hos collocate. Ad reuerentiam vobis dico: Sic non eſt inter vos quiſquam Sapiens, qui poſſit inter fratrem ſuum iudicare; ſed frater cum fratre iudicatur, & hoc apud Infideles. *Nam & hic poſſet putari iudicium habere aduerſus alterum non eſſe peccatum, ſed tantummodò id extra Eccleſiam velle iudicari, niſi adiungeret*, Iam quidem omninò delictum eſt, quia iudicia habetis vobiſcum. *Et ne quiſquam hoc ita excuſaret, vt diceret iuſtum ſe habere negotium, ſed iniquitatem ſe pati, quam vellet à ſe Iudicum Sententiâ remoueri, Continuò talibus cogitationibus, vel excuſationibus occurrit, atque ait:* Quare non magis iniquitatem patimini? Quare non potiùs fraudamini? (Matth. 5.) *Vt ad illud redeatur, quod Dominus ait*, Si quis voluerit tunicam tuam tollere, & iudicio tecum contendere, dimitte illi & pallium. (Luc. 6.) *Et alio loco:* Qui abſtulerit, *inquit*, tua, noli repetere. *Prohibuit itaque ſuos de ſæcularibus rebus cum alijs hominibus habere iudicium: Ex qua doctrina Apoſtolus dicit eſſe delictum. Tamen cùm ſinit in Eccleſia talia Iudicia finiri inter fratres fratribus iudicantibus; extra Eccleſiam verò terribiliter vetat; manifeſtum eſt etiam hic quid ſecundùm veniam concedatur infirmis. Propter hæc atque huiuſmodi peccata, & alia, licet ijs minora, quæ fiunt verborum, & cogitationum offenſionibus, Apoſtolo Iacobo confitente, ac dicente*, In multis enim offendimus omnes, *oportet, vt quotidie crebroque oremus Dominum, atque dicamus:* Dimitte nobis debita noſtra. (Iacob. 3.) *Sunt autem quædam, quæ leuiſſima putarentur, niſi in Scripturis demonſtrarentur opinione grauiora. Quis enim dicentem fratri ſuo, Fatue, reum gehennæ putaret, niſi Veritas diceret? ∴∴ Aut quis æſtimaret quàm magnum peccatum ſit; dies obſeruare, & menſes, & annos, & tempora, ſicut obſeruant, qui certis diebus, ſiue menſibus, ſiue annis volunt, vel nolunt aliquid inchoare, eò quòd ſecundùm vanas doctrinas hominum fauſta, vel infauſta exiſtiment tempora; niſi huius mali magnitudinem ex timore Apoſtoli penſaremus, qui talibus ait*, TIMEO *vos, ne fortè ſine cauſa laborauerim in vobis.*

Et Libro 21. *De Ciuitate Dei*, Cap. 27. *Quæ ſint ipſa peccata, quæ ita impediunt peruentionem ad Regnum Dei, vt tamen ſanctorum amicorum meritis impetrent indulgentiam, difficillimum eſt inuenire, periculoſiſſimum definire. Ego certè vſque ad hoc tempus, cùm inde ſatagerem, ad eorum indaginem peruenire non potui. Et fortaſſis propterea latent, ne ſtudium proficiendi ad omnia peccata cauenda pigreſcat. Quoniam ſi ſcirentur, quæ vel qualia ſint delicta, pro quibus etiam permanentibus, nec profecta melioris vitæ abſumptis interceſſio ſit inquirenda, & ſperanda Iuſtorum, eis ſecura ſe obuolueret humana ſegnities, nec euolui eiulbus implicamentis vllius virtutis expeditione curaret, ſed tantummodo curaret aliorum meritis liberari, quos amicos ſibi de mammona iniquitatis eleemoſynarum largitione feciſſet.* Et Lib. 2. *De Baptiſmo contra Donatiſtas*, Cap. 6. *Non afferamus ſtateras doloſas, vbi appendamus quod volumus, & quomodo volumus, pro arbitrio noſtro dicentes: Hoc graue eſt, & illud leue: Sed afferamus diuinam ſtateram de Scripturis Sanctis, & in illis appendamus, immò appenſa à Domino cognoſcamus.*

Docet denique *Sanct. Thomas* Quodlibeto 9. A. 15. *Quod omnis quæſtio, in qua de peccato mortali quæritur, niſi expreſsè veritas habeatur, periculosè determinatur: Quia error, quo non creditur eſſe peccatum mortale, quod eſt peccatum mortale, conſcientiam non excuſat à toto, licet fortè à tanto. Error verò, quo creditur eſſe mortale, ex conſcientia ligat ad peccatum mortale. Præcipuè autem periculoſum eſt, vbi veritas ambigua eſt.*

Hinc Vaurenſe Concilium, Anno 1368. ait: *Neque enim Confeſſor debet eſſe promptus ad faciliè iudicandum de aliquo, quòd ſit mortale peccatum, niſi ſit in dictis Scripturæ, vel Sanctorum expreſſum.*

R E-

REGVLA XXXVII.

In Iudicio de mortalibus & venialibus peccatis ferendo, non eſt habenda ratio conſuetudinis, ſed Legis Dei, aduerſus quam nihil præſcribere poteſt; vel Legum Eccleſiaſticarum, quæ non ſunt diuturnâ, & præſcripta conſuetudine, Eccleſiæque tacito quodam conſenſu abrogatæ.

NAm *Peccata quædam,* (inquit *Sanct. Auguſtinus,* Cap. 80. Enchiridij) *quamuis magna, & horrenda, cùm in conſuetudinem venerint, aut parua, aut nulla eſſe creduntur; vſque adeò, vt non ſolùm non occultanda, verùm etiam prædicanda, ac diffamanda videantur, quando, ſicut ſcriptum eſt,* Laudatur peccator in deſiderijs animæ ſuæ, & qui iniqua gerit benedicitur. *Ita multa mala in apertam conſuetudinem iam venerunt, vt pro his non ſolùm excommunicare aliquem Laicum non audeamus, ſed nec Clericum degradare. Vnde cùm exponerem ante aliquot annos Epiſtolam ad Galatas, in eo ipſo loco, vbi ait Apoſtolus,* Timeo vos, ne fortè ſine cauſa laborauerim in vobis; *exclamare compulſus ſum:* VÆ PECCATIS *hominum, quæ ſola inuſitato exhorreſcimus: Vſitata verò, pro quibus abluendis Filij Dei ſanguis effuſus eſt, quamuis tam magna ſiat, vt omninò claudi contra ſe faciant Regnum Dei, ſæpè videndo omnia tolerare, ſæpè tolerando nonnulla etiam facere cogimur. Atque vtinam, ô Domine, non omnia quæ non potuerimus prohibere, faciamus.*

Et Libro 3. *Contra Epiſtolam Parmeniani,* Cap. 2. *An fortè* (inquit) *parua ſunt iſta crimina, & parua æſtimanda? Solent enim iſti etiam hoc dicere, penſantes ea non in ſtatera æqua diuinarum Scripturarum, ſed in ſtatera doloſa conſuetudinum ſuarum. Quidquid enim ſceleris, & iniquitatis inebriat multitudinem, amittit examinis veritatem. Sed ideò ſunt tanquam ſinceriſſimum ſpeculum propoſita hominibus oracula cæleſtium Paginarum, vt ibi quiſque videat quodlibet peccatum quantum ſit, quod fortè magnum eſt, & malè viuentium cæco more contemnitur.*

Confirmatur ex Canone 7. Concilij Lateranenſis 3. ſub Alexandro 3. *Cùm* (inquit) *in Eccleſiæ corpore omnia debeant ex charitate tractari, & quod gratis receptum eſt, gratis impendi: Horribile nimis eſt, quòd in quibuſdam Eccleſijs locum venalitas perhibetur habere, ita vt pro Epiſcopis, vel Abbatibus, ſeu quibuſcumque Perſonis Eccleſiaſticis ponendis in Sede, ſeu introducendis Presbyteris in Eccleſiam, nec non pro Sepulturis, & Exequijs Mortuorum, & Benedictionibus Nubentium, ſeu alijs Sacramentis aliquid exigatur; & ille, qui indiget, non poſſit iſta percipere, niſi manum implere curauerit largitoris. Putant plures ex hoc ſibi licere, quia legem mortis de longa inualuiſſe conſuetudine arbitrantur: Non ſatis, quia cupiditate excæcati ſunt, attendentes, quòd tantò grauiora ſunt crimina, quantò diutiùs animam infelicem tenuerint alligatam.*

REGVLA XXXVIII.

Peccatum, quod ex genere ſuo veniale eſt, poteſt fieri mortale, in quantum conſtituitur in eo finis, vel in quantum refertur ad mortale peccatum, ſicut ad finem.

ITa docet *Sanct. Thomas,* Prima Secundæ, Quæſt. 88. Art. 4.

REGVLA XXXIX.

Nulla circumſtantia peccatum ex genere ſuo veniale ad mortalis peccati genus transferre poteſt, ſi maneat in circumſtantiarum ordine.

ITa docet *Sanct. Thomas,* Prima Secundæ, Quæſt. 88. A. 5. Cùm enim circumſtantia ſit accidens actus humani, ipſum ad aliud genus trahere non poteſt, niſi circumſtantiæ rationem amittat, alteriuſque generis addat deformitatem. Sicut cùm aliquis accedit ad non ſuam, eſt actus deformis deformitate oppoſita caſtitati: Sed ſi accedat ad non ſuam, quæ eſt alterius vxor, additur deformitas oppoſita iuſtitiæ, contra quam eſt, vt aliquis vſurpet rem alterius: Qua ratione huiuſmodi circumſtantia conſtituit nouam ſpeciem peccati, quæ dicitur adulterium. Peccati porrò venialis deformitas poſita eſt in peruerſione ordinis mediorum, ſeu in nimia adhæſione ad res, quibus vtendum eſt, ita tamen, vt fini vltimo, ſcilicet Deo, numquam præponantur: Mortalis autem peccati peruerſitas poſita eſt in euerſione ordinis ad ipſum vltimum finem, ſeu in fruitione rerum, quibus vtendum eſt, quaſi finis vltimus eſſent. Quamobrem circumſtantia ex veniali peccato facere mortale non poteſt, quamdiu circumſtantia manet: Sed ſolùm cùm actum moralem transfert in aliam ſpeciem, & alterius generis deformitatem afferens, ſit quodammodo ſpecifica differentia moralis actûs.

REGVLA XL.

Diuturnitas non eſt circumſtantia trahens actum moralem ad aliud genus peccati, ſimiliter nec frequentia, vel aſſiduitas, niſi ex accidenti, & ratione alicuius deformitatis aduentitiæ.

NOn enim, (inquit *Sanct. Thomas*) actus acquirit nouam ſpeciem ex hoc, quòd multiplicatur, vel protelatur, niſi fortè in actu protelato, vel multiplicato ſuperueniat aliquid quod variet ſpeciem, vt *Inobedientia, vel contemptus, vel aliquid huiuſmodi.*

Nec aliud colligi poteſt ex *Sanct. Cæſario,* Sermone 37. vbi peccata mortalia recenſens, ait: *Et ſi longo tempore teneatur, iracundia; & ebrietas, ſi aſſidua ſit, in eorum numero computatur.* Cùm enim ira ſit motus animi ad nocendum proximo, *Si ſit tale nocumentum in quod tendit motus iræ, quod ex genere ſuo ſit peccatum mortale, ſicut homicidium, vel furtum; talis ira ex genere ſuo eſt peccatum mortale: Sed quòd ſit peccatum veniale, habet ex imperfectione actûs, in quantum eſt motus ſubitus ſenſualitatis. Si verò ſit diuturna, redit ad naturam ſui generis per conſenſum rationis. Si verò nocumentum, in quod tendit motus iræ, eſſet veniale ex genere ſuo, puta, cùm aliquis in hoc iraſcitur contra aliquem, quòd vult ei dicere, aliquod verbum leue, & iocoſum, quod modicum ipſum contriſtet, non erit ira peccatum mortale, quantumcumque ſit diuturna, niſi fortè per accidens, ſi ex hoc graue ſcandalum oriatur, vel propter aliquid huiuſmodi.*

Quod ebrietatem ſpectat, mortale etiam ex genere ſuo peccatum eſt. *Quod enim homo abſque neceſſitate reddat ſe impotentem ad vtendum ratione, per quam in Deum ordinatur; & multa peccata occurrentia vitat, ex ſola voluptate vini, expreſſè contrariatur virtuti. Sed quod ſit peccatum veniale, contingit propter ignorantiam quamdam, vel infirmitatem, putà cùm homo neſcit virtutem vini, aut propriam debilitatem, vnde non putat ſe inebriari: Tunc enim non imputatur ei ebrietas ad peccatum, ſed ſolùm ſuperabundantia potûs. Sed quando frequenter inebriatur, non poteſt per hanc ignorantiam excuſari, quia videatur voluntas eius eligere magis pati ebrietatem, quàm abſtinere à vino ſuperfluo: Vnde redit peccatum ad ſuam naturam.* Sic reſpondet *Sanct. Thomas,* Quæſtione, & Articulo ſupra laudatis.

REGVLA XLI.

Quæcumque peccata contra diuerſa Præcepta committuntur, non ideò diuerſa ſunt genere.

PLura namque præcepta, vel idem ſæpiùs repetitum, vnam eamdemque rem interdum præcipiunt, aut prohibent ſub vna, & eadem ratione: Sic furtum vnum genere peccatum eſt, quamuis lege naturali, & poſitiua, tam diuinâ quàm humanâ ſit prohibitum. Furtum rurſus & voluntas furandi, adulterium & voluntas illud committendi, non ſunt peccata diuerſi generis: Quamuis hæc Decalogi præcepta diuerſa ſint, *Non furtum facies;* & *Non concupiſces vxorem proximi tui, non domum, non agrum, non ſeruum, non ancillam, non bouem, non aſinum, & vniuerſa, quæ illius ſunt.* Diuerſa etiam præcepta Clericos Beneficia Eccleſiaſtica poſſidentes, & alios in Sacro aliquo Ordine conſtitutos ad Horarum Canonicarum recitationem obligant: Nec tamen Sacerdos Beneficiarius peccata ſpecie diſtincta committere cenſetur, ſi eas omittat. Sic qui violat Ieiunium Sabbato quatuor Temporum coincidente cum Vigilia S. Matthæi,

thæi, aut cum aliquo die Quadrageſimali, non committit diuerſa peccata; quia licet diuerſis præceptis ad ieiunandum ea die obligetur, illa tamen præcepta rem eamdem iubent ſub eadem ratione, & ad eamdem virtutem pertinent. Idem eſto Iudicium de illo, qui Sacrum non audit die Dominica, in quam alia Solemnitas cadit: Itemque de eo, qui frangit votum eadem de re repetitum.

R E G V L A X L I I.

Quando plura præcepta ſpecialem, ac diſtinctam habent cum recta ratione conuenientem, ita vt actum, qui præcipitur, ad virtutem ſpecie diuerſam transferant, peccata, quæ præceptis illis opponuntur, diuerſæ ſunt ſpeciei: Aut certè, ſi ſit vnicum, alterius ſpeciei malitiam continet.

SIc adulterium à Viro Religioſo commiſſum ad tres ſpecies pertinet, ſeu triplicis peccati malitiam includit; luxuriæ ſcilicet, quia mulierem cognoſcit, quæ non eſt ſua; iniuſtitiæ, quia alienam, & ſacrilegij, quia peccat contra votum, quo Deo ſe conſecrauit, ac violatæ Religionis reus eſt. Ita furtum à Monacho commiſſum duplicis ſpeciei malitiam habet, vnam iniuſtitiæ, quia rem alienam accipit, ac retinet inuito Domino; alteram violationis voti, quia contra paupertatem peccat, quam ſe perpetuo ſeruaturum ſolemni voto promiſit. Sic homicidium, aut percuſſio Clerici duplicis generis deformitatem habet, iniuſtitiæ nimirum, quia grauis iniuria eſt proximo illata; & Religionis violatæ, cùm perſona Deo ſacra violetur. Quamobrem diuerſas illas deformitates in Sacramentali Confeſſione explicare omninò neceſſe eſt.

R E G V L A X L I I I.

In ijs, quæ non ſunt mala, niſi quia prohibita lege aliquâ poſitiuâ, peccata quę contra diuerſa præcepta committuntur, ſpecie diuerſa ſunt.

RAtio enim cur decimas non ſoluere ſit peccatum iniuſtitiæ, cur intemperantiæ peccatum ſit veſci carnibus diebus Ieiunij, cur violenta ſanguinis effuſio in Eccleſia ſit ſpecies ſacrilegij, petenda eſt ex præceptis poſitiuis, quorum vnum iubet ſolui decimas; aliud abſtinentiam à carnibus; alterum reuerentiam erga locum ſacrum. Hinc Monachus, qui ſpeciale præceptum Superioris ſui violauerit, duplicis peccati reus eſt: Non ſolum enim contra votum peccauit, ſed etiam contra virtutem ſingularem ad quam pertinet præceptum Superioris. Idem eſto iudicium de illo, qui Ieiunat ſtatâ per Eccleſiæ Conſtitutionem die, ac inſuper à Confeſſario indicta; quia primum præceptum ad virtutem temperantiæ, alterum ad Pœnitentiæ virtutem pertinet.

R E G V L A X L I V.

Diſtincta ſunt numero peccata, quæ circa obiecta numero diſtincta verſantur: Niſi obiecta illa ſe habeant ad modum vnius, ita ſcilicet, vt vnum ſit pars alterius, aut omnia vnum aliquod totum, vt partes conſtituant.

SI quis, exempli gratiâ, vno eodemque actu odio habeat, vel occidere velit tres homines; ſi vnâ voluntate velit non audire Sacrum tribus Dominicis, aut Feſtis diebus; vel tribus diebus Ieiunio ex Eccleſiæ inſtituto dicatis non ieiunare, trium peccatorum reus eſt, aut vnius certè malitia triplici deformis. Similiter, qui vno ictu plures percutit, aut conuitijs appetit, qui vnâ calumnia, vel maledicto, plurium honori, vel famæ detrahit, tot reus peccatorum eſt, quot ſunt perſonæ læſæ. Cùm enim peccata ſpecie diſtinguantur ex obiectis ſpecie diſtinctis; numero etiam diſtingui ex obiectis numero diſtinctis conſequens eſt. Quamobrem numerum perſonarum, quas aliquis percuſſit, aut probris, contumelijs, calumnijs maledictis affecit, exprimere in confeſſione tenetur. Similiter qui mortem alicui, & toti eius familiæ inferre meditatur, aut molitur, vel conceptum ſcelus opere perpetrat, tot reus homicidiorum eſt, quot ſunt homines in iſta familia. Quamuis enim Iuris fictione vna familia cenſeatur vna perſona, reuera tamen plures perſonas complectitur. Vnde ſicut diuerſa ſpecie peccata committeret, qui familiam vnam extinguere vellet, ad quam pertinerent pater eius, & mater, & aliqui homines Laici, alij Clerici: (Parricidij enim reus eſſet propter parentes; homicidij ſimplicis propter Laicos; ſacrilegij propter Clericos occiſos:) Ita tot numero peccatorum reus eſt, quot homines occidit, vel occidere voluit; percuſſit, aut percutere decreuit, ſiue conatus eſt; quot hominibus contumelias, calumnias, maledicta impegit, vel irrogauit. Quia verò multæ partes domum vnam conſtituunt, oues multæ gregem vnum, variæ ſpecies, aut partes pecuniæ ſummam vnam, variæ menſuræ tritici aceruum vnum, multi libri Bibliothecam vnam: Combuſtio domus vnum numero peccatum eſt, deprædatio ſeu rapina gregis vnum ſimiliter peccatum, idemque cenſendum de furto vnius ſummæ pecuniæ, aut vnius Bibliothecæ: Neq, numerum partium domus, ouium, ſingulas tritici menſuras, ſpecies ſingulas pecuniæ, numerum librorum, in Confeſſione exprimere neceſſe eſt, ſed ſolum damni illati quantitatem, pecuniæ ſummam, gregis, tritici, vel Bibliothecæ pretium.

R E G V L A X L V.

Voluntas peccati cum actu exteriori coniuncta, vnum numero peccatum eſt: Voluntas autem ab actu exteriori ſeparata eſt diſtinctum numero peccatum.

CVm enim nullo modo ſit peccatum, niſi ſit voluntarium, & malitia ex actu interiori voluntatis in actum externum refundatur, actus interior, & exterior vnum numero peccatum cenſendi ſunt, cùm ſimul ſunt coniuncti, vt ſi quis occaſione data furari velit, & furetur. Si verò voluntatis actus ab opere externo ſeiunctus ſit, vt ſi quis mœchari volens, non ſtatim mœchetur occaſione deficiente, ſed opportunitate data die ſequenti libidinem expleat, duplex numero peccatum eſt: *Quia voluntatis actus multiplicatur: Quando enim actum explet exteriorem, etiam actum voluntatis iterat: & ideò oportet, quod ſint duo peccata, non propter diuerſitatem actus interioris, & exterioris, ſed propter diuerſitatem duorum actuum interiorum.* Ita docet *Sanct. Thomas*, in 2. *Sententiarum*, Diſt. 42. Quæſt. 1. A. 1.

Vnus autem moraliter voluntatis actus cenſetur, quando non eſt moraliter interruptus. Vnde ſi quis priorem furandi, vel fornicandi voluntatem retractauit, vel à priori molitione diſtractus, & auerſus, ad alia cogitanda, vel agenda ſe conuertit, & noua deliberatione, etiam poſt modicum tempus, ad idem obiectum illicitè proſequendum reuertitur, diſtinctum numero peccatum eſt. Verbi gratia, ſi quis viſa fœmina moroſè delectetur, eamque delectationem ſpontè deſerens, & ad alia intendens animum, eadem vel altera mox occurrente in peccati cogitatione rurſus delectetur, duplex peccatum eſt. Item ſi inter vnum, & alterum actum tantum temporis interceſſit, aut impedimentum tale, vt nullam inuicem connexionem, vel ordinem habere Prudentis arbitrio cenſeantur, duplex numero peccatum eſt, ſiue ceſſatio à priori actu voluntaria fuerit, ſiue non. Ita ſi quis moroſam delectationem, vel odium fraternum in animo gerens, ſomno corripiatur: A ſomno verò excitatus eandem delectationem, vel odium animo concipiat, duo moroſæ delectationis, vel odij peccata committit.

Sed quid de illo cenſendum, qui manè ad occidendum inimicum, vel ad fornicandum profectus, in itinere ſæpius eam voluntatem iterat, nunc de peccato, quod animo concepit, nunc de alijs rebus cogitans, An plura peccata numero diſtincta committit? Minimè: Quia prima eius voluntas moraliter interrupta non fuit, ſed virtute perſeuerauit in actione itinerandi eo fine ſuſcepta.

Similiter, qui vult furari, & ea voluntate concepta, ſtatim iter conficit, ſcalam admouet, eam conſcendit, domum ingreditur, arcam ſcrutatur, quod inuenit furatur, vnum numero peccatum cenſetur commiſiſſe, etiam ſi voluntatem furandi in tota illa actionum ſerie ſæpius iterauerit, quia volitiones illæ ſingulæ vnus moraliter actus exiſtimantur, cùm prima furti voluntas non ſit moraliter interrupta, ſed in omnibus illis actionibus virtute perſeueret.

Sic etiam plures actus ex eiuſdem peccati voluntate profecti, atque ad illius conſummationem ordinati,

ad il-

ad illud proximè diſponentes, & cum eo connexi, vnum peccatum non ſpecie dumtaxat, ſed numero conſtituunt. Qui, verbi gratiâ, cum aliqua muliere fornicari conſtituit, vtque ad eum explendæ libidinis ſuæ finem perueniat, blandè cum ea colloquitur, ipſam tangit, oſculatur, amplectitur, tandemque fornicatur; vnum numero peccatum fornicationis commiſiſſe cenſetur, illudque vnum in Confeſſione exprimere neceſſe eſt, non verò illa copulæ præludia. Alia ratio eſt de verbis obſcœnis, oſculis, alijſque tactibus impudicis fornicationem ſubſecutis: Cùm enim illa ad peccatum iam conſummatum per ſe non ſequantur, ſintque magis nouæ fornicationes quædam quàm præcedentis appendices, plura ſunt numero peccata, neceſſariò in Confeſſione exprimenda.

REGVLA XLVI.

Voluntas perfecta, & efficax peccatum aliquod committendi, quæ ſcilicet totâ propenſione fertur in opus, illud exequi parata, niſi facultas, aut opportunitas deeſſet, non minus peccatum eſt, quàm ſi cum opere externo coniuncta eſſet.

TOta enim actus exterioris malitia deriuatur à voluntate: Si ergo voluntas plenè deliberata ſit, & efficax, per eamque non ſtet quin ſequatur opus externum, quo peccatum conſummatur, non minùs reum coram Deo conſtituit hominem: Quamuis maiora damna ex opere externo ſequantur. Nam & damna huiuſmodi ex peccato proditura velle cenſetur, quia ita eſt affectus, vt peccatum opere conſummare deliberato propoſito velit. Tunc enim voluntas operi non deeſt, ſed opus, ſiue illius exequendi poteſtas, & opportunitas, voluntati. Opere quidem externo minimè ſecuto, non incurritur infamia, non reſtitutionis onus, non pœnæ Eccleſiaſticæ, vel Ciuiles: Sed tamen coram Deo æquè reus eſt, qui ſolâ voluntate ſic affectâ peccat, æqualique ſupplicio damnandus, ac ſi opere externo peccatum conſummaſſet. *Omnis* enim, *qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo* (inquit Chriſtus *Matth.5.*)

Id confirmat *Sanct. Auguſtinus* Lib. 1. *De Libero Arbitrio*, Cap. 3. *Vt intelligas* (inquit) *libidinem in adulterio malum eſſe, ſi cui etiam non contingat facultas concumbendi cum coniuge aliena, planum tamen aliquo modo ſit id eum cupere, & ſi poteſtas detur, facturum eſſe, non minùs reus eſt, quàm ſi in ipſo facto deprehenderetur.* Et Epiſtola 102. aliàs 49. *Ad Deo gratias* Quæſtione 4. *Appetitus* (inquit) *voluntatis humanorum omnium eſt menſura factorum.*

Et Lib. *De Continentia*, Cap. 1. & 2. *Multa* (inquit) *corporis ore non dicimus, & corde clamamus: Nullum autem procedit rei alicuius ex ore corporis verbum, cuius eſt in corde ſilentium. Inde igitur, quod non emanat, foris non ſonat: Quod verò emanat inde, ſi malum eſt, etſi non moueat linguam, inquinat animam. Ibi ergo ponenda eſt continentia, vbi & tacentium loquitur conſcientia. Fit enim per oſtium continentiæ, vt non inde exeat, quod etiam clauſis labijs carnis vitam polluat cogitantis. Denique vt apertiùs os interiùs oſtenderet, cum dixiſſet,*

Pſ. 140. „ Pone Domine cuſtodiam ori meo, & oſtium continen- „ tiæ circum labia mea; *continuò ſubdidit*, Ne declines „ cor meum in verba maligna. *Declinatio cordis, quid eſt niſi conſenſio? Nondum enim dixit, quiſquis in corde occurrentibus ſuggeſtionibus quorumque viſorum nullâ cordis declinatione conſenſit. Si autem conſenſit, iam corde dixit, etiamſi ore non ſonuit; etiamſi manu, vel qualibet corporis parte non fecit, fecit tamen, quod cogitatione faciendum ſibi eſſe iam ſtatuit; diuinis legibus reus, quamuis humanis ſenſibus abſconditus; verbo in corde dicto, nullo facto per corpus admiſſo. Nequaquam verò membrum foris mouiſſet in facto, cuius facti initium non intus præceſſiſ-* „ *ſet in verbo. Neque enim mendaciter ſcriptum eſt*, Ini- „ tium omnis operis, verbum. *Multa quippè homines faciunt ore clauſo, quietâ linguâ, voce frenatâ: Sed tamen nihil agunt corporis opere, quod non priùs dixerint corde. Ac per hoc, quoniam multa ſunt peccata in interioribus dictis, quæ non ſunt in exterioribus factis; nulla ſunt autem in exterioribus factis, quæ non præcedant in interioribus dictis; erit ab vtriſque puritas innocentiæ, ſi circum interiora labia ponatur oſtium continentiæ. Propter quod etiam ipſe ore proprio Dominus ait*, Mundate, quæ intus Matth. 23 ſunt, & quæ foris ſunt, munda erunt. *Itemque alio loco* Matt. 15. *cùm Iudæorum ſtultiloquia refutaret, quia calumniabantur Diſcipulis eius non lotis manibus manducantibus*: Non quod intrat in os, *inquit*, coinquinat hominem; ſed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem. *Quæ ſententia ſi tota de ore corporis accipiatur, abſurda eſt. Neque enim quem non coinquinat cibus, coinquinat vomitus. Cibus quippè in os intrat, vomitus ex ore procedit. Sed procul dubio priora verba pertinet ad os carnis, vbi ait*, Non quod intrat in os coinquinat hominem: *Poſteriora verò ad os cordis, vbi ait*, Sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem . . . . Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt: *Tanquam diceret, Cùm audis de ore, de corde intellige. Vtrumque dico; ſed alterum ex altero expono. Habet os interius homo interior, & hoc diſcernit auris interior: De hoc ore, quæ procedunt, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem. Deinde iam relicto oris nomine, quod poteſt, & de corpore intelligi, apertiùs quid dicat, oſtendit*: De corde enim exeunt, *inquit*, cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, blaſphemiæ: Hæc ſunt, quæ coinquinant hominem. *Nihil eſt certè iſtorum malorum, quæ perpetrari etiam membris corporis poſſunt, quod cogitatio non antecedat mala, & coinquinet hominem, etiamſi aliquid impediat, ne ſubſequantur opera flagitioſa, & facinoroſa membrorum. Si enim, quia poteſtas non datur, vacat manus ab hominis interfectione, numquid ideò mundum eſt à ſcelere cor homicidæ? Aut ſi rem ſubripere alienam non, vt quis vult poteſt, numquid ideò in ipſa voluntate fur non eſt? Aut ſi caſta eſt, quam vult adulterare non caſtus, ideò eam non eſt in corde mœchatus? Aut ſi meretrix non inueniatur in fornice, ideò qui eam quærit, non fornicatur in mente? Aut ſi cupienti per mendacium lædere proximum, tempus vel locus deſit, ideò falſum teſtimonium non ore interiore iam dixit? Aut ſi quiſquam homines timens, non audeat linguâ carnis ſonare blaſphemiam, ideò non eſt huius criminis reus, qui dicit in corde ſuo, Non eſt Deus? Ita cætera mala facta hominum, quæ nullus agit corporis motus, quæ neſcit vllus corporis ſenſus, reos ſuos occultos habent; quos etiam ſolus inquinat in cogitatione conſenſus, id eſt oris, interioris verbum malignum. In quo timens ille declinari cor ſuum, oſtium continentiæ circum labia oris huius poni poſcit à Domino*, Pſ. 140. *quod contineat cor, ne declinetur in verba maligna: Contineat autem non ſinendo cogitationem procedere in conſenſionem; ſic enim ſecundùm Præceptum Apoſtolicum, non regnat peccatum in noſtro mortali corpore, neque exhibemus membra noſtra arma iniquitatis peccato. A quo præcepto implendo, vtique alieni ſunt, qui ob hoc ad peccandum membra non mouent, quia poteſtas nulla permittitur: Quæ ſi adſit, protinus ex membrorum velut armorum motibus, quis in eis intus regnet, oſtendunt. Proindè quantùm in ipſis eſt, membra ſua exhibent arma iniquitatis peccato: Quia hoc volunt, quod propterea non exhibent, quia non poſſunt.*

Idem confirmat *S. Bernardus*, Epiſt. 77. ſeu Tractatu ad *Hugonem De Sancto Victore*, Cap. 2. *Quid planius* (inquit) *quòd voluntas pro facto reputetur, vbi factum excludit neceſſitas?*

Si tamen adſit opportunitas actus exterioris exercendi, malitia peccati non eſt conſummata, abſque opere externo. Vt enim ait *S. Thomas*, Prima Secundæ, Quæſt. 20. Art. 4. *Non eſt perfecta voluntas, niſi ſit talis, quæ opportunitate datâ operetur. Si verò poſſibilitas deſit, voluntate exiſtente perfectâ, vt operaretur, ſi poſſet, defectus perfectionis, quæ eſt ex actu exteriori, eſt ſimpliciter inuoluntarius. Inuoluntarium autem ſicut non meretur pęnam, vel pręmium operando bonum, vel malum: Ita non tollit aliquid de pręmio, vel de pęna ſi homo inuoluntariè ſimpliciter deficiat ad faciendum bonum, vel malum.*

Maior etiam eſt interdum, grauiorque malitia voluntatis cum actu externo coniunctæ, ſiue quia diuturnior eſt, ſiue quia externi operis delectatione intenſior, ac vehementior euadit voluntatis ad peccatum affectus. *Conſtat autem, quòd quantò voluntas intenſiùs tendit in bonum, vel malum, tantò eſt melior, vel peior*; (inquit) *Sanct. Thomas* loco mox laudato) Sicut ergo genuflexione, manuum extenſione, proſtratione, alijſque externis actionibus ſupplicanti congruis *Magis ſe ipſum excitat homo*

ad

ad orandum gemendumque humiliùs, atque feruentiùs. Et neſcio quomodo, cùm hi motus corporis fieri, niſi motu animi præcedente non poſſit, eiſdem rurſus exteriùs viſibiliter factis, ille interior inuiſibilis, qui eos fecit augetur: Ac per hoc cordis affectus, qui vt fierent iſta præceſſit, quia facta ſunt creſcit; vt loquitur *Sanct. Auguſtinus*, Lib. *De Cura gerenda pro Mortuis*, Cap. 5.) Ita opere externo peccati creſcit interior voluntatis malitia, & ad peccatum affectus, qui vt fieret opus, præceſſit.

Quamuis porrò externum opus malitiam actus interioris interdum non augeat, cùm nimirum æqualis eſt voluntatis affectus ad peccatum, & æquè vehemens, ac diuturnus ſine opere externo, & cum illo. Tamen actum exteriorem peccati in Confeſſione Sacramentali exprimere omninò neceſſe eſt quatuor ob cauſas. Primò, quia Confeſſio integra eſſe debet: Non eſſet autem integra, ſi Pœnitens de actu externo Confeſſarium celaret; quia vnum, & integrum cum interiore peccatum conſtituit. Secundò, quia occaſione externi operis, & delectatione ipſi adiunctâ voluntas ſępius exardeſcit, intenſiuſque, ac vehementiùs fertur in peccatum: *Vix enim fieri poteſt, vt voluntas opere ſuo non augeatur* (inquit *Hugo à Sanct. Victore*: Lib. 2. *De Sacramentis*, P. 14. Cap. 6.) Creſcente verò cordis affectu, peccati malitia grauior eſt. Quamobrem actum externum celando ſæpè non exprimeretur tota peccati malitia; nunquam verò integrum peccatum: Tertiò, quia actus externi expreſſo præcepto prohibentur tanquam mali ex obiecto, vel circumſtantijs: & *De corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, blaſphemiæ. Hæc ſunt, quæ coinquinant hominem*; (inquit Chriſtus Dominus Matth. 15.) Quartò, quia ex operibus externis grauia interdum ſequuntur incommoda, praui habitus ingenerantur, detrimenta proximo inferuntur, de quibus iudex eſt Sacerdos, qui Sacro Pœnitentiæ Tribunali præſidet.

R E G V L A X L V I I.

Euentus ſequens præcogitatus, verbi gratia, ſcandalum, aut damnum proximi, aut ipſius peccantis, ſi in pluribus, & per ſe ſequatur, operis externi malitiam auget.

CVm enim aliquis cogitat, quòd ex opere ſuo multa mala poſſunt ſequi, nec propterea hoc dimittit, ex hoc apparet voluntatem eius eſſe magis inordinatum; (inquit *Sanct. Thomas*, Prima Secundæ, Quæſt. 20. A. 5.) Si autem euentus ſequens non ſit præcogitatus, ſed tamen per ſe, & in pluribus ſequatur ex tali actu, malitiam eius pariter auget. Manifeſtum eſt enim meliorem actum eſſe, ex ſuo genere, ex quo poſſunt plura bona ſequi, & peiorem ex quo nata ſunt plura mala ſequi; (inquit idem Sanct. Doctor.) Si verò per accidens, & in paucioribus, euentus ſequens malitiam actus non auget: Quia iudicium de re non fertur ſecundùm id, quod eſt per accidens, ſed ſolùm ſecundùm illud, quod eſt per ſe Sicut nec peccatum excuſatur, ſi aliquod bonum ex ipſo ſequi contingat, ſecundùm illud *Sanct. Auguſtini* in *Enchiridio* Cap. 22. *Nec mendacium ideò putandum eſt non eſſe peccatum, quia poſſumus alicui prodeſſe mentiendo. Poſſumus enim, & furando, aliquando prodeſſe alicui, ſi pauper cui palam datur, ſentit commodum, & diues cui clam tollitur, non ſentit incommodum: Nec ideò tale furtum quiſque dixerit non eſſe peccatum. Poſſumus, & adulterando prodeſſe, ſi aliqua, niſi ad hoc ei conſentiatur, appareat amando moritura; & ſi vixerit, pœnitendo purganda: Nec ideò peccatum tale negabitur adulterium.* Tale ſcilicet bonum ex peccato per ſe non ſequitur, ſed per accidens.

Euentus porrò ex peccato ſequens, præcogitatus, id eſt, præuiſus & volitus cenſetur, interpretatiuè ſaltem, (vt loquuntur Theologi) cùm impediri debuit, nec tamen eſt impeditus. Si ergo huiuſmodi euentum non præuiderit peccator, ſi tamen per ſe, & in pluribus ſequatur ex actu externo peccati, in quod volens prorupit, illum in ſua cauſa voluiſſe cenſetur.

Hęc Regula confirmatur, & explicatur magis à *Sanct. Thoma*, Quæſt. 73. A. 8. *Nocumentum* (inquit) *tripliciter ſe habere poteſt ad peccatum. Quandoque enim nocumentum, quod prouenit ex peccato, eſt præuiſum, & intentum: Sicut cùm aliquis aliquid operatur animo nocendi alteri, vt homicida, vel fur: & tunc directè quantitas nocumenti adauget grauitatem peccati, quia tunc nocumentum eſt per ſe obiectum peccati. Quandoque autem nocumentum eſt præuiſum, ſed non intentum; ſicut cùm aliquis tranſiens per agrum, vt compendioſiùs vadat ad fornicandum, infert nocumentum his, quæ ſunt ſeminata in agro ſcienter, licet non animo nocendi: & ſic etiam quantitas nocumenti aggrauat peccatum, ſed indirectè, in quantùm ſcilicet ex voluntate multùm inclinata ad peccatum procedit, quòd aliquis non prætermittat facere damnum ſibi, vel alij, quod ſimpliciter non vellet. Quandoque autem nocumentum, nec eſt præuiſum, nec intentum: & tunc, ſi per accidens ſe habeat ad peccatum, non aggrauat peccatum directè; Sed propter negligentiam conſiderandi nocumenta, quæ conſequi poſſent, imputantur homini ad pœnam mala, quæ eueniunt præter eius intentionem, ſi det operam rei illicitæ. Si verò nocumentum per ſe ſequatur ex actu peccati, licet non ſit intentum, nec præuiſum, directè peccatum aggrauat. Quia quæcumque per ſe conſequuntur ad peccatum, pertinent quadammodo ad ipſam peccati ſpeciem. Puta, ſi aliquis publicè fornicetur, ſequitur ſcandalum plurimorum; quod quamuis ipſe non intendat, nec fortè præuideat, directè per hoc aggrauatur peccatum.*

Obſeruandum tamen cum eodem Angelico Doctore, quòd etſi grauius nocumentum aggrauet peccatum, non ſequitur, quòd ex ſolo nocumento grauius peccatum cenſeri debeat: Quinimmò peccatum per ſe grauius eſt propter inordinationem. Vnde non ſequitur, ſi nocumentum maximè locum habet in peccatis contra proximum, quòd illa ſint grauiſſima. Multò maior enim inordinatio inuenitur in peccatis contra Deum, & in quibuſdam eorum, quæ ab homine contra ſeipſum committuntur. Adde, quòd etſi Deo nullus poſſit nocere, quantùm ad eius ſubſtantiam; poteſt tamen nocumentum intentare in his, quæ Dei ſunt, ſicut extirpando Fidem, & violando Sacra; quæ ſunt peccata grauiſſima.

Obſeruandum ſecundò cum eodem Sanct. Doctore, grauiùs nihilominus peccare homicidam, qui vitam corporis eripit, quàm fornicatorem, qui mulieri peccatum ſuadet; quamuis ſpirituale nocumentum ſit grauius corporali: & mors animæ ab iſto procurata ſit grauior morte corporis ab illo illata. Ratio huius exceptionis duplex affertur. Prima, quia homicida intendit directè nocumentum proximi: Fornicator autem, qui prouocat mulierem, non intendit nocumentum, ſed delectationem. Secunda, quia homicida eſt cauſa per ſe, & ſufficiens corporalis mortis: Spiritualis autem mortis nullus poteſt eſſe alteri cauſa per ſe ſufficiens: *Quia nullus ſpiritualiter moritur, niſi propriâ voluntate peccando.*

R E G V L A X L V I I I.

Sola cogitatio moroſa, ſeu complacentia, & delectatio de re, quæ mortale peccatum eſt, vt cogitatâ, etiam ſine animo perficiendi opus externum peccati, mortale peccatum eſt, niſi delectatio comprimatur, & praua cogitatio repellatur, ſtatim atque ratio periculum animaduertit, vel animaduertere poteſt.

HAnc Regulam ex *Sanct. Auguſtino* eruimus Lib. 12. *De Trinitate*, Cap. 12. *Nec ſanè* (inquit) *cùm ſolâ cogitatione mens oblectatur illicitis, non quidem decernens eſſe facienda, tenens tamen, & voluens libenter, quæ ſtatim, vt attigerunt, animum reſpui debuerunt, negandum eſt eſſe peccatum, ſed longè minùs, quàm ſi & opere ſtatuatur implendum. Et ideò de talibus quoque cogitationibus venia petenda eſt, pectuſque percutiendum, atque dicendum*, Dimitte nobis debita noſtra: *Faciendumque quod ſequitur, atque in Oratione iungendum*, Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. *Neque enim ſicut in illis duobus primis hominibus perſonam ſuam quiſque portabat, & ideò, ſi ſola mulier cibum ediſſet illicitum, ſola vtique mortis ſupplicio plecteretur, ita dici poteſt in homine vno, ſi delectationibus illicitis, à quibus ſe continuò deberet auertere cogitatio, libenter ſola paſcatur, nec facienda decernantur mala, ſed tantùm ſuauiter in recordatione teneantur; quaſi mulierem ſine viro poſſe damnari: Abſit hoc credere. Hæc quippè vna perſona eſt, vnus homo eſt, totuſque damnabitur, niſi hæc, quæ ſine voluntate operandi, ſed tamen cum voluntate animum talibus oblectandi, ſolius cogitationis ſentiuntur eſſe peccata, per Mediatoris gratiam*

tiam remittuntur. Quamuis *Sanct. Auguſtinus* dicat pro illis cogitationis peccatis Orationem Dominicam recitandam, non ſequitur, quod venialia dumtaxat illa exiſtimauerit, vt patet ex eo loco. Nam pro mortalium etiam remiſſione, de quibus Pœnitentiam egimus, & quæ Clauibus Eccleſiæ ſubiecimus, Dominicam Orationem dici teſtatur idem *Sanct. Auguſtinus*, Enchiridij, Capit. 71.

Eamdem Regulam *Sanct. Iſiderus* tradit Libro 2. *De Summo Bono*, Cap. 25. *Bipartita eſt* (inquit) *cauſa peccandi, ideſt, operis & cogitationis, quorum vnum iniquitas dicitur, quod opere geritur: Aliud iniuſtitia, quod cogitatione admittitur. Priùs autem actio reſecanda eſt, poſtea cogitatio: Priùs praua opera, poſtmodum deſideria. Viciſſim autem, & à cogitatione opera procedunt, & ab opere cogitatio naſcitur: Quamuis etſi ab opere malo quiſque vacet, pro ſolius tamen prauæ cogitationis malitia non erit innocens. Vnde & Dominus per Iſaiam:* Auferte *(inquit)* malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis. *Non enim ſolùm factis, ſed & cogitationibus delinquimus, ſi eis illicitè occurrentibus delectemur.*

Id explicat *Sanct. Thomas*, Prima Secundæ, Quæſtione 74. Articulo 8. diſtinguens delectationem ex cogitatione peccati à delectatione ex ipſo peccato cogitato profectâ, verbi gratiâ, delectationem de cogitatione fornicationis, & delectationem de ipſa fornicatione cogitata. *Cogitatio ipſa ſecundùm ſe, non eſt peccatum mortale, immò quandoque eſt veniale tantùm, puta, cùm aliquis inutiliter cogitat de ea; quandoque autem ſine peccato omnino, putà, cum aliquis vtiliter de ea cogitat, ſicut cùm vult de ea prædicare, vel diſputare. Et ideò conſequens affectio, & delectatio, quæ ſic eſt de cogitatione fornicationis, non eſt de genere peccati mortalis, ſed quandoque eſt peccatum veniale, quandoque nullum: vnde nec conſenſus in talem delectationem eſt peccatum mortale. Quòd autem aliquis cogitans de fornicatione, delectetur de ipſo actu cogitato, contingit ex hoc, quòd affectio eius eſt inclinata in hunc actum. Vnde quòd aliquis conſentiat in talem delectationem; hoc nihil aliud eſt, quàm quòd ipſe conſentiat, quòd affectus ſuus ſit inclinatus in fornicationem: Nullus enim delectatur, niſi in eo, quod eſt conforme appetitui eius. Quod autem aliquis ex deliberatione eligat, quòd affectus ſuus conformetur his, quæ ſecundùm ſe ſunt peccata mortalia, eſt peccatum mortale. Vnde talis conſenſus in delectationem peccati mortalis, eſt peccatum mortale.*

Et in Reſponſione ad Quintum: *Etiam conſenſus in delectationem, quæ procedit ex complacentia actus homicidij cogitati, eſt peccatum mortale: Non autem conſenſus in delectationem, quæ procedit ex complacentia cogitationis de homicidio.*

Pertinent autem huiuſmodi cogitationes, & delectationes ad idem genus peccati, ad quod pertinet actus, de quo habetur delectatio.

R E G V L A XLIX.

Qui peccati mortalis à ſe, vel ab alio committendi, aut commiſſi cogitatione, aut recordatione animum cum voluptate paſcit, mortalis peccati reus eſt.

CVm enim delectatio de aliqua operatione, & ipſa operatio ad idem genus pertineant, vt docet *Sanct. Thomas*; ſi opus, de quo quiſpiam delectatur, & cuius cogitatione, vel recordatione, vel narratione animum cum voluptate paſcit, mortale peccatum eſt, ipſa quoque delectatio mortale peccatum erit, ſiue opus illud ab ipſomet, ſiue ab alio commiſſum fuerit, aut committendum. Aliud eſt nihilominus delectari de modo actus, aliud de ipſo actu cogitato. Licet enim delectatio de actu cogitato peccatum mortale cenſeri debeat; non tamen delectatio de modo actus, puta, de induſtria furis, vel homicidæ, aut de ingenio, & artibus hominis mulierem impudicè amantis, vt ea fruatur, per ſe mortale ſemper peccatum eſt, ſi furtum ipſum, homicidium, fornicatio, vel adulterium, ſimiliave peccata, cum horrore, ac deteſtatione cogitentur, narrentur, vel ab alijs narrata audiantur.

R E G V L A L.

Qui delectantur cogitatione operis, quod licitum olim ipſi fuit, aut aliquando licitum erit: Sed tamen habitâ præſentis ſtatus ratione illicitum eſt, & mortale, peccatum letbale committit.

CVm enim delectatio ſequatur operationem, cuius veluti condimentum eſt; & opus de quo cogitatur ſit in præſentia illicitum, & lege prohibitum, atque mortale, cogitatio de ipſo opere, vt præſenti pariter mortale peccatum eſt: Præſertim ſi cogitatio huiuſmodi cogitantem exponat periculo peccati nunc committendi. Sic Sponſus, & Sponſa opus coniugale futurum, viduus & vidua præteritum mente voluentes, & eius, quaſi præſentis delectatione animum paſcentes, mortalis peccati rei ſunt: Maximè cùm huiuſmodi voluptatis recordatione, aut prægustatione quadam, licet cogitatione, & affectu tenus, nefarios in ſe libidinis motus excitant, & periculo pollutionis ſe exponunt. Idem eſto iudicium de marito, cuius vxor, aut de vxore, cuius maritus eſt abſens: Cùm delectationes illæ ad opus coniugale non diſponant, & in ſimile periculum conijciant cogitantes.

R E G V L A LI.

Conſenſus in actum peccati procedit à Ratione ſuperiori deliberante, & iudicante.

HOc ipſo enim, *quòd Ratio ſuperior non dirigit actus humanos ſecundùm legem diuinam, impediens actum peccati, dicitur ipſa conſentire, ſiue cogitet de lege æterna, ſiue non. Cùm enim cogitat de lege Dei actu, eam contemnit: Cùm verò non cogitat, eam negligit per modum omiſſionis cuiuſdam;* (inquit *Sanct. Thomas*, Prima Secundæ, Quæſtion. 74. Artic. 7.) Vnde *Sanct. Auguſtinus*, Lib. 12. *De Trinitate*, Cap 12. ait: *Cum huic intentioni mentis, quæ in rebus temporalibus, & corporalibus propter rationis officium ratiocinandi viuacitate verſatur, carnalis ille ſenſus, vel animalis ingerit quamdam illecebram fruendi ſe, ideſt, tanquam bono quodam priuato, & proprio, non tanquam publico, atque communi, quod eſt incommutabile bonum, tunc velut ſerpens alloquitur feminam. Huic autem illecebræ conſentire, de ligno prohibito manducare eſt. Sed iſte conſenſus, ſi ſolâ cogitationis delectatione contentus eſt, ſuperioris verò auctoritate conſilij ita membra retinentur, vt non exhibeantur arma iniquitatis peccato: Sic habendum exiſtimo velut cibum vetitum mulier ſola comederit. Si autem in conſenſione malè vtendi rebus, quæ per ſenſum corporis ſentiuntur, ita decernitur quodcumque peccatum, vt ſi poteſtas ſit, etiam corpore compleatur: Intelligenda eſt illa mulier dediſſe viro ſuo ſecum ſimul edendum illicitum cibum. Neque enim poteſt peccatum non ſolùm cogitandum ſuauiter, verùm etiam efficaciter perpetrandum mente decerni, niſi & illa mentis intentio, penes quam ſumma poteſtas eſt membra in actum mouendi, vel ab opere cohibendi, malæ actioni cedat, & ſeruiat.* Rationem ſuperiorem intellige mentem hominis, quatenus æternis rationibus conſpiciendis, vel conſulendis, ſeu Legi æternæ adhæreſcit: Rationem verò inferiorem, eamdem quatenus ad temporalia gubernanda deflectitur. Ratio ſuperior, quæ in ſpecula conſilij præſidet, quaſi virili portione, per virum; inferior per mulierem ſignificatur, vt explicat *S. Auguſtinus* Cap. 8. eiuſdem Libri.

R E G V L A LII.

Ratio ſuperior ſemper mortaliter peccat, ſi actus inferiorum virium, quibus conſenſum præbet, ſint peccata mortalia.

ITa docet *Sanct. Thomas*, Prima Secundæ, Quæſt. 74. Articul. 10. hac ratione fretus, quòd *Deliberatus conſenſus in his, quæ ex genere ſuo ſunt mortalia, eſt mortale peccatum.*

R E-

REGVLA LIII.

Propoſitum perficiendi opus externum peccati ſub iis conditionibus, quibus poſitis nihilominus adhuc mortale peccatum eſſet, mortale peccatum eſt.

SIc mortaliter peccat Sacerdos, qui ex rationis deliberatione, & iudicio ait: Niſi rationem ſtatus mei haberem, ego te occiderem. Niſi eſſem Presbyter, inebriari non vererer. Peccat mortaliter Monachus apud ſe ita ſtatuens, Niſi profeſſionis, habituſque mei rationem haberem, fornicarer. Mortaliter peccat Vir Nobilis, qui ita eſt affectus, vt in ſingulare certamen deſcenderet prouocatus, aut eum, à quo læſum ſe putat, prouocaret. niſi Lex Principis vetaret. Mortaliter peccat quilibet Chriſtianus, cui propoſitum eſt genio, & libidini indulgere, Inimicum occidere, aut quoduis aliud opus per ſe malum patrare, niſi mortale peccatum æterno ſupplicio plecteretur. Affectus enim ad peccatum mortale in huiuſmodi hominum animis viuit, ac dominatur: Siquidem ebrietas, fornicatio, duellum, homicidium, mortalia nihilominus eſſent peccata, Sacerdotio, Monachatu, Lege & Edicto Principis, pœnis ipſis tartareis ſublatis.

REGVLA LIV.

Mortalis peccati reus eſt, qui optat, vt furtum, fornicatio, vindicta, aut vlta, quæ ſunt per ſe mala, Diuina Lege prohibita non ſint, ſiue vt illa impunè committere liceat.

OPtare enim, vt liceat ea committere, quæ Lex ipſa naturę humanis pectoribus à Deo inſcripta prohibet, eſt velle ordinis, ac legis naturalis euerſionem: Id autem velle deterius eſt, quàm naturæ legem ſolùm violare: Sicut minùs peccat in Principem, qui præceptum eius violat, quàm ſi Principatu ſuo illum deturbari, & legum ferendarum auctoritate ſpoliari cupiat. Deum ipſum legis naturæ Conditorem non eſſe vellet, qui optat, vt licita ſint, quæ per ſe mala ſunt: Quia Deus non eſſet, ſi ſummè Sanctus non eſſet: Nec eſſet ſummè Sanctus, ſi quæ per ſe mala ſunt, approbare poſſet, vel eorum licentiam concedere.

REGVLA LV.

Sola malitia intentionis ſufficit ad malitiam voluntatis; & ideò quantùm mala eſt intentio, tantùm etiam mala eſt voluntas.

SEntentia eſt *Sanct. Thomæ*, ipſis eius verbis expreſſa, *Prima Secundæ*, Quæſt. 19. Articul. 8. ad quartum. Et in 2. *Sententiarum*. Diſt. 40. Quæſt. 1. Art 2. *Malitia* (inquit) *voluntatis ſufficit ad hoc, quòd actus malus eſſe dicatur, quia quod malo fine agitur, malum eſt: Non autem bonitas voluntatis intendentis ſufficit ad bonitatem actus; quia actus poteſt eſſe de ſe malus, qui nullo modo benè fieri poteſt.* Et rurſus *Prima Secundæ*, Q. 19. A. 7. ad ſecundum: *Voluntas non poteſt dici bona, ſi ſit intentio mala cauſa volendi. Qui enim vult dare eleemoſynam propter inanem gloriam conſequendam, vult id quod de ſe eſt bonum ſub ratione mali, & ideò prout eſt volitum ab ipſo, eſt malum: Vnde voluntas eius eſt mala.*

Hanc Regulam Chriſtus ipſe tradidit, dicens: *Si oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebroſum erit.* Quia (inquit Sanct. Gregorius Magnus.) *Cùm peruerſa intentione quid, vel rectum agitur, etſi ſplendere coram hominibus cernitur, apud examen tamen interni Iudicis obſcuratur.*

REGVLA LVI.

In his, quæ per ſe mala ſunt, bona intentio peccatum non excuſat ex toto, quamuis interdum in eodem genere leuius efficiat.

VT enim ait *Sanct. Auguſtinus*: Lib. *Contra Mendacium*, Cap 7. *Intereſt quidem plurimùm, qua cauſa, quo fine, quâ intentione quid fiat: Sed ea, quæ conſtat eſſe peccata, nullo bonæ cauſæ obtentu, nullo quaſi bono fine, nulla velut bona intentione facienda ſunt. Ea quippè opera hominum, ſicut cauſas habuerint bonas, ſeu malas, nunc ſunt bona, nunc mala, quæ non ſunt per ſe ipſa peccata: Sicut victum præbere pauperibus, bonum opus eſt, ſi fit cauſa miſericordiæ cum recta fide; ſicut concubitus coniugalis, quando fit cauſa generandi, ſi ea fide fiat, vt gignantur regenerandi. Hæc atque huiuſmodi ſecundùm ſuas cauſas opera ſunt bona, vel mala; quia eadem ipſa, ſi habeant malas cauſas, in peccata vertuntur: Velut ſi iactantiæ cauſa pauper paſcitur; aut laſciuiæ cauſa cum vxore concumbitur; aut filij generantur, non vt Deo, ſed vt diabolo nutriantur. Cùm verò iam opera ipſa peccata ſunt, ſicut furta, ſtupra, blaſphemiæ, vel cętera talia; quis eſt, qui dicat, cauſis bonis eſſe facienda, vt vel peccata non ſint, vel quod eſt abſurdius, iuſta peccata ſint? Quis eſt, qui dicat, Vt habeamus, quod demus pauperibus, faciamus furta diuitibus; aut teſtimonia falſa vendamus, maximè ſi non inde innocentes læduntur, ſed nocentes potiùs damnaturis Iudicibus eruuntur? Duo enim bona fiunt huius venditione mendacij, vt & pecunia ſumatur vnde inops alatur, & Iudex fallatur, ne homo puniatur. Teſtamenta etiam, ſi poſſumus, cur non vera ſupprimimus, & falſa ſupponimus, vt hæreditates, vel legata non habeant indigni, qui nihil ex eis operantur boni; ſed hi potius, à quibus eſurientes paſcuntur, nudi veſtiuntur, peregrini ſuſcipiuntur, captiui redimuntur, Eccleſiæ conſtruuntur? Cur enim non fiant illa mala propter hęc bona, ſi propter hęc bona, nec illa ſunt mala: Iam verò, ſi aliquę immundæ, & diuites fęminę videntur amatores, & ſtupratores ſuos inſuper ditaturę, cur non, & has partes, atque artes ſuſcipiat vir miſericors, quibus pro tã bona cauſa vtatur, vt habeat vnde indigentibus largiatur? Siquidem non ſolùm ipſum furtum, verùm etiam falſum teſtimonium, & adulterium, & omne opus malum non erit malum, ſed bonum, ſi ea cauſa perpetretur, vt ſit vnde fiat bonum. Quis iſta dicat, niſi qui res humanas, omneſq; conatur mores legeſq; ſubuertere? Quod enim ſceleratiſſimum facinus, quod turpiſſimum flagitium, quod impiiſſimum ſacrilegium non dicatur poſſe fieri rectè, atque iuſtè, nec impunè tantùm, verùm etiam glorioſè, vt in eo perpetrando non ſolùm ſupplicia nulla timeantur, ſed ſperentur, & pręmia; ſi ſemel conceſſerimus in omnibus malis operibus hominum ideò non quid fiat, ſed quare fiat eſſe quęrendum, vt quęcumque propter bonas cauſas facta inueniuntur, nec ipſa mala eſſe iudicentur?*

Et Cap. 8. *In ſuo quippè genere* (Inquit) *alijs eiuſdem generis peccatis leuiora fiunt, quę bono animo videntur admitti; cùm tamen, & ipſa alterius generis peccatis ipſo ſuo genere leuioribus inueniantur eſſe grauiora. Grauius eſt enim auaritia, quàm miſericordia furtum facere; itemque ſtuprum grauiùs eſt luxuriâ, quàm miſericordia perpetrare: & tamen grauius eſt adulterare miſericordia, quàm furari auaritia.*

REGVLA LVII.

Omne opus, quod virtuali ſaltem intentione ad Deum non refertur, malum eſt.

HVius enim intentionis, & relationis defectu, ſiue omiſſione violatur præceptum, quo omnia noſtra opera ad Deum, vt ad finem vltimum referre tenemur. Illud autem eſt præceptum charitatis, quo Deum *ex toto corde* diligere debemus, *Ad quod pertinet, vt omnia referantur in Deum: & ideò præceptum charitatis impleri non poteſt, niſi etiam omnia referantur in Deum;* (inquit *Sanct. Thomas*, Prima Secundæ, Quæſtione centeſimâ, Art. 10. ad ſecundùm.) Et Quæſt. 102. Art. 6. ad ſeptimum: *Cæleſtis intentio* (inquit) *omnibus operibus noſtris debet adiungi.*

Illud ipſum præceptum omnia opera noſtra ad Deum referendi colligitur ex Apoſtolicis Epiſtolis: 1. ad Corinthios 10. *Siue manducatis, ſiue bibitis, ſiue aliquid aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite.* Et Cap. vltimo: *Omnia veſtra* (inquit) *in charitate fiunt.* Ad Coloſſenſes 3. *Omne quodcumque facitis, in verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, gratias agentes Deo, & Patri per ipſum.* Quibus verbis non merum conſilium, ſed præceptum omnia opera noſtra, ex deliberatione facta, ad Deum virtute ſaltem referendi contineri, multis in locis docet *Sanct. Thomas*.

Idem confirmat *Sanct. Auguſtinus*, Lib. 11. *De Trinitate*, Cap. 5.

Cap. 5. Niſi pars maxima voluntatis, (inquit) *in ſuperioribus habitet, eáque ipſa quæ commodatur, ſiue foris corporibus, ſiue intus imaginibus eorum, niſi quicquid in eis capit ad meliorem veriorémque vitam referat, atque in eo fine cujus intuitu hæc agenda judicat, acquieſcat quid aliud facimus, niſi quod nos Apoſtolus facere prohibet, dicens,*
Rom. 12. NOLITE *conformari huic ſæculo?*

Et Lib. 12. *De Trinitate*, Cap. 13. *Apparet cùm ſecundùm Deum viuimus, mentem noſtram in inuiſibilia ejus intentam, ex ejus æternitate, veritate, charitate, proficienter debere formari: Quiddam verò rationalis intentionis noſtræ, hoc eſt ejuſdem mentis, in vſum mutabilium corporaliúmque rerum, ſine quo hæc vita non agitur, dirigendum; non vt conformemur huic ſæculo, finem conſtituendo in bonis talibus, & in ea detorquendo beatitudinis appetitum; ſed vt quicquid in vſu temporalium rationabiliter facimus, æternorum adipiſcendorum contemplatione faciamus, per iſta tranſeuntes, illis inhærentes.*

Et Lib. *De Catechizandis Rudibus*, Cap. 11. *Tunc eſt verè opus bonum, cùm à charitate jaculatur agentis intentio; & tanquam ad locum ſuum rediens rurſus in charitate requieſcit.*

Eiuſdem ſpeciei opera à diuerſis hominibus edita, pro intentionis bonitate, vel prauitate bona eſſe, vel mala, præmio digna, vel ſupplicio, docet idem S. Doctor Epiſtolâ 93. aliàs 48. ad *Vincentium Rogatiſtam*, Cap. 2. *Cùm boni & mali eadem faciunt,* (inquit) *eodemque patiuntur, non factis & pœnis, ſed cauſſis vtique diſcernendi ſunt. Pharao Populum Dei duris laboribus atterebat; Moyſes eumdem Populum impiè agentem duris coërcitionibus affligebat: Similia fecerunt, ſed non ſimiliter prodeſſe voluerunt: Ille dominatione inflatus, iſte dilectione inflammatus eſt. Iezabel occidit Prophetas, Elias occidit Pſeudoprophetas. Puto quòd diuerſa ſint merita facientium, diuerſa paſſorum. Aſpice etiam tempora Noui Teſtamenti, quando jam ipſa manſuetudo charitatis non ſolùm in corde erat ſeruanda, verùm etiam in luce monſtranda, quando Petri gladius in vaginam reuocatur à Chriſto, & oſtenditur non debuiſſe de vagina eximi nec pro Chriſto. Legimus tamen non ſolùm quòd ceciderunt Iudæi Paulum Apoſtolum, verùm etiam quòd ceciderunt & Græci pro Paulo Apoſtolo Soſthenem Iudæum: Nonne ſimilitudo facti quaſi vtroſque conjungit, & tamen eos cauſæ diſſimilitudo diſcernit? Nempe Deus proprio Filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum: Nempe de Filio ipſo dicitur,* Qui me dilexit, & tra-
Gal. 2. didit ſemetipſum pro me: *Nempe & de Iuda dicitur, quòd introiuit in eum Satanas, vt traderet Chriſtum. Cùm ergo & Pater tradiderit Filium ſuum, & ipſe Chriſtus corpus ſuum, & Iudas Dominum ſuum, cur in hac traditione Deus eſt pius, & homo reus, niſi quia in re vna quam fecerunt, cauſa non vna eſt, ob quam fecerunt? Tres cruces in vno loco erant; in vna Latro liberandus; in alia Latro damnandus; in media Chriſtus, alterum liberaturus, alterum damnaturus: Quid ſimilius iſtis crucibus? Quid diſſimilius iſtis Pendentibus? Traditus eſt Paulus includendus & colligandus, ſed quolibet Cuſtode carceris pejor eſt vtique Satanas, cui tamen ipſe Paulus tradidit hominem in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die Domini Ieſu. Et hic quid dicimus? Ecce mitiori tradidit crudelis traditor, crudeliori tradidit miſericors traditor. Diſcamus, frater, in ſimilitudine operum diſcernere animos operantium.*

REGVLA LVIII.

Omne opus deliberatum, quatenus in indiuiduo ſpectatur, ſiue quatenus exercetur, bonum vel malum eſt, nullum omninò indifferens.

HÆc Regula conſectarium eſt præcedentis. *Cùm* enim rationis ſit ordinare (inquit *S. Thomas* Prima Secundæ, Quæſt. 18. Art. 9.) *Actus à ratione deliberatiua procedens, ſi non ſit ad debitum finem ordinatus, ex hoc ipſo repugnat rationi, & habet rationem mali: Si verò ordinetur ad debitum finem, conuenit cum ordine rationis; vnde habet rationem boni. Neceſſe eſt autem quod, vel ordinetur, vel non ordinetur ad debitum finem. Vnde neceſſe eſt omnem actum hominis à deliberatiua ratione procedentem, indiuiduo conſideratum, bonum eſſe, vel malum.*

Hanc doctrinam ex *S. Auguſtino*, Lib. 2. *De Peccatorum Meritis & Remiſſione*, Cap. 18. hauſit Doctor Angelicus, dicente: *Quamquam voluntas mirum ſi poteſt in medio quodam ita conſiſtere, vt nec bona, nec mala ſit: Aut enim juſtitiam diligimus, & bona eſt; & ſi magis diligimus, magis bona; ſi minùs, minùs bona eſt: Aut ſi omninò non diligimus, non bona eſt. Quis verò dubitet dicere voluntatem nullo modo juſtitiam diligentem, non modò eſſe malam, ſed etiam peſſimam voluntatem?* Et lib. 9. *De Trinitate*, Cap. 7. *Nemo volens aliquid facit, quod non in corde ſuo prius dixerit: Quod verbum amore concipitur, ſiue creaturæ, ſiue Creatoris, id eſt, aut naturæ mutabilis, aut incommutabilis Veritatis: Ergo aut cupiditate, aut charitate. Non quod non ſit amanda creatura, ſed ſi ad Creatorem refertur ille amor, non jam cupiditas, ſed charitas erit. Tunc enim eſt cupiditas, cùm propter ſe amatur creatura; tunc non vtentem adjuuat, ſed corrumpit fruentem.*

Confirmatur; Omne verbum deliberatè prolatum, vel bonum, vel malum eſt, nullum omninò indifferens. Vel enim otioſum eſt, vel fructuoſum, vtile, honeſtum: Si otioſum ſit, peccatum eſt, quia *De eo reddent homines rationem in die iudicij* (vt ait Chriſtus Matth. 12.) Si vtile & honeſtum, moraliter bonum eſt. Multò magis igitur omne opus deliberatum eſt bonum, vel malum, nullum prorſus indifferens. Verbum enim vtile & honeſtum eſt, quod propter bonum finem profertur: Otioſum verò quod non refertur ad bonum finem, vt explicant SS. Patres: S. Baſilius in *Regulis Breuioribus*, ad Interrogationem 23. *Omne verbum quod ad propoſitum in Domino vſum non facit, otioſum eſt: & tantum eſt illius periculum, vt licet ex genere bonum ſit, niſi ad ædificationem dirigatur, immunem non faciat.* S. Ambroſius in Pſalmum 38. *Quomodo* (inquit) *propoſuerit S. Propheta Dauid, aut propter quid cuſtodire vias ſuas, audiamus:* Vt non, *inquit*, delinquam in lingua mea. *Si hoc cauet Propheta, tu non caues? Tu non reformidas, cui ſcriptum eſt in Euangelio, Quia pro omni otioſo verbo rationem es redditurus? Si pro otioſo verbo periculum eſt, quantò magis pro criminoſo? Non omne quod otioſum, eſt criminoſum: Sed omne quod non fructuoſum, periculoſum atque eradicabile: Omnis enim arbor non faciens fructum, excidetur, & in ignem mittetur.* S. Hieronymus in Cap. 12. S. Matthæi; *Otioſum verbum eſt* (inquit) *quod ſine vtilitate & audientis dicitur, & loquentis: Si omiſſis ſerijs, de rebus friuolis loquamur, & fabulas narremus antiquas. Cæterùm qui ſcurrilia replicat, & cachinnis ora diſſoluit, & aliquid profert turpitudinis; hic non otioſi verbi, ſed criminoſi tenebitur reus.* S. Gregorius Magnus Lib. 7. *Moralium*, Cap. 17. *Otioſum verbum eſt, quod aut ratione juſtæ neceſſitatis, aut intentione piæ vtilitatis caret. Si ergo ratio de otioſo ſermone exigitur, penſandum valde eſt, quæ pœna illud multiloquium ſequatur, in quo etiam per ſuperbiæ verba peccatur.* Idem repetit *Paſtoralis Curæ* P. 3. Admonitione 15. Quamobrem cùm opera majoris ſint momenti quàm verba, ſi ob rectum finem non fiant, otioſa & ipſa ſunt, quamuis ex genere ſuo bona ſint.

Præterea, opera noſtra omnia Deo debemus, cui debemus & nos ipſos totos quanti ſumus, & titulo creationis, & titulo redemptionis. *Quid* igitur *retribuam Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi? Quod ſi totum me debeo pro me facto, quid addam jam & pro refecto, & refecto hoc modo? Nec enim tam facilè refectus, quàm factus: Siquidem non ſolùm de me, ſed de omni quoque quod factum eſt, ſcriptum eſt: Dixit & facta ſunt. At verò qui me tantùm & ſemel dicendo fecit, in reficiendo profectò & dixit multa, & geſſit mira, & pertulit dura, nec tantùm dura, ſed & indigna. In primo opere me mihi dedit, in ſecundo ſe: Et vbi ſe dedit, me mihi reddidit. Datus ergo & redditus, me pro me debeo, & bis debeo. Quid Deo retribuam pro ſe? Nam etiam ſi me millies rependere poſſem, quid ſum ego ad Deum?* Verba ſunt *S. Bernardi* in Tractatu *De Diligendo Deo*, Cap. 5. Nonne ſeruus Domino debet, quicquid operis facit? Serui Chriſti ſumus, non ſumus noſtri, ſed empti ſumus pretioſo Sanguine Agni immaculati: Quicquid ergo facimus, Chriſto debemus, & in nomine ipſius, ad eiúſque gloriam facere debemus.

Ex his perſpicuum eſt, quàm ſit operæ pretium omnes

actiones noſtras rectâ intentione exercere ac perficere; atque actionibus, paſſionibus, & meritis Chriſti per affectum pietatis coniunctas Deo offerre, ſi quidem non ſolùm nullum earum meritum eſt abſque recta intentione; ſed nec abſolutè & ex omni parte bonæ ſunt, niſi ad Deum virtute ſaltem referantur, id eſt, vi prioris intentionis, ante operis initium elicitæ, nec reuocatæ aut interruptæ adeóque in ipſius actionis decurſu perſeuerantis. Vnde *S. Gregorius* Lib. 28. *Moralium*, Cap. 6. ait: *Vigilanti curâ per cuncta opera intentio nobis noſtra penſanda eſt, vt nihil temporale in his quæ agit appetat, totam ſe in ſoliditate æternitatis figat, ne ſi extra fundamentum actionis noſtræ fabrica ponitur, ruinâ debiſcente ſoluatur. Vnde hîc quoque aptè ſubjungitur:* Super quo baſes illius ſolidatæ ſunt? *Baſes quippe vniuſcujuſque ſunt animæ intentiones ſuæ. Nam ſicut fabrica columnis, columnæ autem baſibus innituntur: Ita vita noſtra in virtutibus, virtutes verò in intima intentione ſubſi-*

1. Cor. 3. „ *ſtunt. Et quia ſcriptum eſt.* Fundamentum aliud „ nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt, quod „ eſt Chriſtus Ieſus: *Tunc baſes in fundamento ſunt, cùm intentiones noſtræ in Chriſto roborantur. Incaſſùm verò ſuper ſe baſes ædificia erigunt, ſi non ipſæ in fundamento ſolidatæ conſiſtunt: Qui nimirum quamlibet ſumma opera inaniter faciunt, ſi intentiones cordium extra æternitatis certitudinem deflectuntur, & vitæ veræ præmia non requirunt.* Non ſufficit ergo, vt opus virtute in Deum relatum cenſeatur, ſi quis ineunte anno, vel menſe, vel etiam die, omnia quæ editurus eſt opera generali quadam intentione referat ad Deum, ſed neceſſe eſt, vt illud ipſum opus particulare, quod ſuſcipit, propter Deum aggrediatur, illúdque ipſi offerat, & ad eius gloriam perficere velit; vt docent *S. Bonauentura* in 2. *Sententiarum* Diſt. 41. Quæſt. 3. Art. 1. & poſt ipſum Cardinalis *Bellarminus* Lib. 5. *De Iuſtificatione*, Cap. 15. Vir Chriſtianus qui ita ſe gerit, implet illud Dauidis, Pſalm. 34. *Et lingua mea* (inquit) *meditabitur iuſtitiam tuam, tota die laudem tuam.* Quid enim eſt totâ die Deum laudare? Omnia opera ſua propter Deum facere. *Quicquid egeris,*

Enarrat. in hunc Pſalmũ. *bene age* (inquit S. Auguſtinus) *& laudaſti Deum.* Ad omnes itaque Chriſtianos ſpectat, quod ſcribit ille ad *Eudoxium* Abbatem & eius Monachos, Epiſtolâ 48. aliàs 81. *Omnia in gloriam Dei facite, qui operatur omnia in omnibus; atque ita feruete ſpiritu, vt in Domino laudetur anima veſtra. Ipſa eſt enim actio recti itineris, quæ oculos ſemper habet ad Dominum, quoniam ipſe euellet de laqueo pedes. Talis actio, nec frangitur negotio, nec frigida eſt otio, nec turbulenta, nec marcida eſt; nec audax, nec fugax; nec præceps, nec jacens.*

Ab hanc Regula non aberrat *S. Gregorius Nazianzenus* Oratione 3. Contra *Iulianum*, Cap. 94. ſcribens: *Quemadmodum quiſquis ſupplicio haud dignus eſt, non idem ſtatim laudem & prædicationem meretur; eodem modo, nec quiſquis laude & prædicatione dignus eſt, idem confeſtim pœnam quoue meretur: Sed Philoſophiæ noſtræ virúmque humanarum finibus nos ipſos continere, ſicque id quod rectè & ex virtute geritur, exigere debemus.* His enim verbis non ſignificat *S. Gregorius Nazianzenus*, opera plenâ cum deliberatione edita indifferentia eſſe poſſe, id eſt, nec bona, nec mala moraliter; ſed ſolùm diſcrimen intercedere inter conſilia Euangelica & præcepta, quod negabat Iulianus. *Ad hæc* (inquit) *quomodo illud non aduertis, quòd in legibus noſtris alia parendi neceſſitatem imponunt, nec ſine periculo prætermitti poſſunt; alia non neceſſitate conſtringunt, ſed in arbitrio & voluntate poſita ſunt, ac proinde hanc rationem habent, vt qui ea cuſtodierint, honore & præmijs afficiantur, qui autem minùs ea expleuerint, nihil periculi pertimeſcant.*

Neque etiam hanc Regulam conuellunt *S. Hieronymi* verba, Epiſtolâ 89. ad *S. Auguſtinum*, ſcribentis: *Bonum eſt continentia, malum eſt luxuria, inter vtrumque indifferens ambulare, capitis naribus purgamenta projice, &c. Hoc nec bonum, nec malum, ſiue enim feceris, ſiue non feceris, nec juſtitiam habebis, nec injuſtitiam.* His enim verbis id vnum ſignificat *S. Hieronymus*, aliqua eſſe opera quæ nullius momenti ſunt ad ſalutem, & quæ vt ſine merito fieri, ita ſine ſalutis æternæ periculo poſſunt omitti. Iſtius porrò generis non fuiſſe Veteris Legis cęremonias poſt mortem Chriſti, ſed obſeruantibus pernicioſas fuiſſe. *Id quid velis dicere, ſine vlla ſalutis neceſſitate, non ſatis intelligo. Si enim ſalutem non afferunt, cur obſeruantur? Si autem obſeruanda ſunt, vtique ſalutem afferunt, maximè quæ obſeruata Martyres faciunt, Non enim obſeruarentur, niſi afferrent ſalutem. Neque enim indifferentia ſunt inter bonum & malum, ſicut Philoſophi diſputant. Bonum eſt continentia, malum eſt luxuria. Inter vtrumque indifferens ambulare, &c.* Hoc dumtaxat ſenſu opera quædam indifferentia *S. Hieronymus* agnoſcit quòd nullius momenti ſint ad ſalutem, quia & ſine merito fieri, & ſine peccato atque periculo ſalutis poſſunt omitti: Sed non aſſerit hujuſmodi opera, cùm deliberatè fiunt, ſi ad finem honeſtum & rectæ rationi conuenientem, & ad finem vltimum virtute ſalutem non referantur, ſed propter ſolam voluptatem fiant, à peccato prorſus immunia eſſe. Sanctus autem *Auguſtinus* Hieronymo reſpondens fatetur quidem cęremonias illas, nec bonas fuiſſe, nec malas, ſed eo ſenſu indifferentes, quod nec hominem iuſtificarent, nec tamen reum facerent, quia erant à Deo præceptæ. *Cur autem non dicam, præcepta illa veterum Sacramentorum nec bona eſſe, quia non eis homines juſtificantur; vmbræ enim ſunt prænunciantes gratiam quâ juſtificamur: Nec tamen mala, quia diuinitus præcepta ſunt?* Verùm non patitur *S. Auguſtinus*, vt opera quædam Philoſophorum ſenſu indifferentia dicantur, ita vt nec bona ſint, nec mala. *Sed cauendum eſt* (inquit) *in hac diſputatione, ne ſicut Philoſophi, quædam facta hominum media dicamus inter rectè factum & peccatum, quæ neque in rectè factis, neque in peccatis numerentur.* Sic ille Epiſtolâ 82. aliàs 19. ad *S. Hieronymum*.

REGVLA LIX.

Peccata ſpiritualia, cęteris paribus, grauiora ſunt peccatis carnalibus, quamuis iſta ſint majoris infamiæ.

HÆc Regula colligitur ex *S. Gregorius* Lib. 13. *Moralium*, Cap. 26. cuius triplicem rationem aſſignat *S. Thomas*, Prima Secundæ, Quæſt. 73. Art. 5. Prima petitur ex parte ſubiecti: Nam peccata ſpiritualia pertinent ad ſpiritum, cuius eſt ad Deum conuerti, & ab eo auerti: Peccata verò carnalia conſummantur in delectatione carnalis appetitus, ad quem inprimis pertinet conuerſio ad bonum corporale. Et ideò peccatum carnale maiorem conuerſionem ad creaturam includit: Propter quod etiam *eſt majoris adhæſionis*: Sed peccatum ſpirituale maiorem auerſionem à Deo inuoluit, ex qua culpæ grauitas æſtimatur: Quamobrem peccatum ſpirituale grauius eſt. Ratio altera ſumitur ea parte eius in quem peccatur. Nam peccatum carnale eſt in corpus proprium, iuxta illud Apoſtoli 1. ad Corinthios 6. *Omne peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus eſt: Qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat:* Corpus autem proprium minùs diligendum eſt ſecundùm ordinem charitatis, quàm Deus & proximus, in quos peccatur per peccata ſpiritualia: & ideò peccata ſpiritualia grauiora ſunt & *majoris culpæ*. Tertia ratio petitur ex parte propenſionis & impulſus ad peccandum. Quia quantò grauius eſt pondus & maior impulſus ad peccandum, tantò minùs peccatum eſt: Ad peccata autem carnalia grauius eſt pondus, & vehementior impulſus, ipſa nempe concupiſcentia carnis nobis ingenita. Quamobrem ſpiritualia peccata, cęteris paribus grauiora ſunt. De peccato tamen luxuriæ magis gaudere diabolus dicitur, quia *eſt majoris adhærentiæ & difficilè ab eo homo poteſt eripi*; (inquit S. Thomas.)

Nemo tamen dicat in corde ſuo, *Peccata carnis* “ *non curat Deus.* Neſcitis, *inquit Apoſtolus*, quia “ templum Dei eſtis, & Spiritus Dei habitat in vobis? “ Quiſquis templum Dei violauerit, diſperdet illum “ Deus. *Nemo ſe fallat. Sed fortè ait aliquis. Templum* “ *Dei animus meus eſt, non corpus meum: adjecit etiam teſtimonium,* Omnis caro fœnum, & omnis claritas “ carnis, vt flos fœni. *Infœlix interpretatio, punienda* “ *cogitatio. Fœnum dicta eſt caro, quia moritur: Sed quod ad tempus moritur, non reſurgat cum crimine. Vis noſſe apertam etiam inde ſententiam?* Neſcitis, *inquit idem* “ 1 Cor. 6 *Apoſtolus*, quia corpora veſtra templum in vobis eſt “ Spiritus-Sancti, quem habetis à Deo? *Iam non contemnatis corporalia peccata. Contemnebas corporale peccatum, contemnis quod peccas in templum? Ipſum corpus*

tuum

tuum templum in te eſt Spiritus Dei. Iam vide quid facias de templo Dei . Si eligeres in Eccleſia facere adulterium intra iſtos parietes, quid te eſſe ſceleratius ? Modò autem tu ipſe es templum Dei. Templum intras, templum exis, templum in domo tua manes, templum ſurgis. Vide quid agas , vide ne offendas templi Habitatorem, ne „ deſerat te, & in ruinam vertaris. Neſcitis, inquit, quia corpora veſtra (*& hoc de fornicatione loquebatur Apoſtolus, ac contemnerent corporalia peccata*) templum „ in vobis eſt Spiritûs-Sancti, quem habetis à Deo, & „ non eſtis veſtri? Empti enim eſtis pretio magno . *Si contemnis corpus tuum, conſidera pretium tuum* . Verba ſunt *S. Auguſtini* Sermone 82. aliàs 16. *De Verbis Domini*, Cap. 9.

REGVLA LX.

Peccatum fit grauius ex conditione perſonæ, in quam peccatur .

HÆc Regula eſt *S. Thomæ*, Prima Secundæ, Quæſt. 73. Art. 9. Ratio eſt, quia perſona in quam peccatur, eſt quodammodo obiectum peccati: At grauitas peccati ex obiecto æſtimatur. Perſona porrò in quam peccari poteſt, triplex eſt: Deus, nos ipſi, & proximus. Quamobrem.

Grauius eſt peccatum, non ſolùm quod directè in Deum committitur, ijs quæ in nos ipſos , vel in alios perpetràmus: Verùm & eò grauius eſt, quò in perſonam Deo magis coniunctam peccatur, ſiue ratione virtutis & pietatis, vt in homines Sanctos & Iuſtos: Siue ratione officij, & ſtatus, vt in Sacerdotes, & Viros Religioſos. Iniuria nempè his perſonis illata magis in Deum redundat, ſecundùm illud Zachariæ 2. *Qui vos tetigerit, tangit pupillam oculi mei*. Et 3. *Regum* 19. *Altaria tua deſtruxerunt, Prophetas tuos occiderunt gladio.*

Ex parte ſui ipſius, tantò aliquis grauius peccat, quantò in perſonam magis coniunctam, ſeu naturali neceſſitudine, vt in parentes, conſanguineos, affines; ſeu beneficijs, ſeu quocumque alio vinculo: Sic enim in ſeipſum grauiùs peccat, ſecundùm illud Eccleſiaſtici 14. *Qui ſibi nequam eſt, cui bonus erit?* Hinc Scriptura Sacra ſpeciatim vituperat peccata in perſonas propinquas perpetrata. Michææ 7. *Filius contumeliam facit patri, & filia conſurgit aduersùs matrem ſuam, nurus aduersùs ſocrum ſuam: & inimici domeſtici ejus .*

Ex parte verò proximi tantò grauiùs peccatur, quantò peccatum plures tangit: Et ideò peccatum quod fit in perſonam publicam, verbi gratiâ, Regem aut Principem, qui gerit perſonam totius Reipublicæ, grauiùs eſt peccato, quod committitur contra perſonam priuatam . Vnde Exod. 22. dicitur: *Principi populi tui non maledices*. Et ſimiliter iniuria quæ fit alicui perſonæ inſigni & celebri grauior eſſe videtur, quia *In ſcandalum & in tribulationem plurimorum redundat.*

REGVLA LXI.

Alienorum peccatorum pluribus modis participes eſſe poſſumus, ſcilicet cooperatione & auxilio, conſilio, conſenſu, juſſione, fauore, ſuaſione, adulatione, ſilentio, prauâ doctrinâ, & malo exemplo .

APoſtolus enim recenſitis grauiſſimis peccatis ad *Rom.* 1. ait: *Qui talia agunt, digni ſunt morte: & non ſolùm qui ea faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.* Ad Epheſ. 5. *Nolite communicare operibus infructuoſis tenebrarum, magis autem redarguite.* Matth. 5. ait Chriſtus: *Qui ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis qui in me credunt, expedit ei vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo ejus, & demergatur in profundum Maris. Væ mundo à ſcandalis.* Iſaiæ 56. *Speculatores ejus cæci omnes, neſcierunt vniuerſi: Canes muti, non valentes latrare, videntes vana, dormientes & amantes ſomnia.* Ezech. 13. *Et tu fili hominis, pone faciem tuam contra filias populi tui, quæ prophetant de corde ſuo, & vaticinare ſuper eas, & dic: Hæc dicit Dominus Deus: Væ quæ conſuunt puluillos ſub omni cubito manus: & faciunt ceruicalia ſub capite vniuerſæ ætatis ad capiendas animas: & cùm caperent animas populi mei, viuificabant animas eorum. Et violabant me ad populum meum, propter pugillum hordei, & fragmen panis, vt interficerent animas quæ non moriuntur, & viuificarent animas quæ non viuunt, mentientes populo meo credenti mendacijs.* Matt. 15. *Sinite illos: cæci ſunt, & duces cæcorum. Cæcus autem ſi cæco ducatum præſtet, ambo in foueam cadunt.*

Quamobrem aliorum ſunt peccatorum participes, qui ipſis cooperantur, & auxilium præbent, verbi gratiâ, qui in ſingulari certamine amicis comites & adiutores ſe adiungunt, aut eorum nomine prouocant aduerſarium: Qui ſuam alijs operam locant, vel dant gratis ad homicidium perpetrandum, vel ad verberandum proximum, ſeu ad damnum quodlibet corpori, bonis, famæ, ac imprimis animæ cuiuſpiam inſerendum: Qui ad expugnandam mulieris alicuius pudicitiam, ad litem iniuſtam proſequendam, cauſámque vincendam, auxilium, patrocinium, fauorem præbent: Qui fures recipiunt; vel cùm poſſint, ac debeant, non deferunt ad Magiſtratus: Qui res alienas cum ipſis diuidunt, conſumunt, ſeruant, vel celant: Qui peccata quælibet non impediunt, non prohibent pro viribus, non arguunt, cùm ex officio tenentur, vt Prælati, Principes, Magiſtratus, Patres-familiâs; ſed conniuentiâ ſuâ & ignauiâ peccatores fouent in crimine. Alienorum ſunt participes peccatorum, quicumque filijs, aut ſeruis auctores ſunt imperio, conſilio, vel conſenſu, vt peccatum aliquod committant. Idémque iudicium eſto de Ducibus reſpectu Militum. Nam *Qui facit per alium, eſt perinde, ſi faciat per ſeipſum, vt habet* Regula Iuris. Item quicumque dolo, vi, metu, lenocinio, adulationes alios ad peccatum impellunt, vel alliciunt, aut occaſionem peccandi ſubminiſtrant: Qui à Statu Religioſo, à Clericatu, à Sanctæ Virginitatis Profeſſione, abſque legitima cauſa, alios auocant: Qui à frequentatione Sacramentorum, à quolibet pietatis opere, quempiam deterrent, aut abducunt: Qui Monachos, aut Moniales ab Ordine, Prouincia, Monaſterio, in quibus ſtrictior obſeruantia viget, ad laxioris & mollioris vitæ inſtitutum transferunt, vel transferri curant, abſque iuſtâ causâ. Item qui à Deo non vocatos, aut ferendis vitæ Religioſæ oneribus impares, in Monaſteria protrudunt inuitos, aut recipiunt. Qui Dignitatem aliquam, aut Officium procurant ijs, quos ſcientiâ, induſtriâ, probitate alijſue dotibus ad illud rectè gerendum & exercendum neceſſarijs inſtructos non eſſe norunt: & præſertim qui ad Eccleſiaſtica Beneficia indignos nominant, eligunt, aut confirmant, immò non nominant, eligunt, inſtituunt, vel confirmant digniores. Idem eſto de Monaſticis Præfecturis iudicium. Alienorum etiam peccatorum ſunt participes, qui falſam, erroneam, periculoſam, aut ſcandaloſam doctrinam, in materia fidei, aut morum diſſeminauerint, vel docuerint. Item Confeſſarij, qui pro grauioribus peccatis leues Pœnitentias iniungunt, aut Abſolutionem Sacramentalem non rectè diſpoſitis impertiunt. Denique alienorum ſunt participes peccatorum mulieres, quæ fucis & pigmentis, vanique ornatûs luxu & pompâ hominum oculos & animos in ſe conuertere geſtiunt: & quicumque prauo exemplo alios ad ſuorum peccatorum imitationem pertrahunt, vel alliciunt, ij præſertim qui maioris ſunt auctoritatis, & qui alijs probitatis, virtutis & ſanctimoniæ exempla præbere debent ratione ſui ſtatus, ordinis vel officij: Vel qui probitatis famam obtinuerunt: Hi enim prauis exemplis tribuunt ſimiliter peccantibus auctoritatem; & quadam, licet inanem & iniuſtam excuſationis occaſionem. Inanem dico, quia debemus attendere ad legem Dei, non ad exempla hominum: Nec in Maiorum peccatis quærere debemus nobis patrocinia peccandi. Hinc *S. Auguſtinus*, Enarratione in Pſalmum 50. de lapſu Dauidis agens: *Multi* (inquit) *cadere volunt cùm Dauid, & nolunt ſurgere cum Dauid. Non ergo cadendi exemplum propoſitum eſt, ſed ſi cecideris, reſurgendi. Attende ne cadas, Non ſit delectatio minorum lapſus majorum, ſed ſit caſus majorum tremor minorum. Ad hoc propoſitum eſt, ad hoc ſcriptum eſt, ad hoc in Eccleſia ſæpè lectum atque cantatum: Audiant qui non ceciderunt, ne cadant: Audiant qui ceciderunt, vt reſurgant. Tanti viri peccatum non tacetur, prædicatur in Eccleſia. Audiunt malè audientes, & quærunt ſibi patrocinia peccandi; attendunt vnde defendant, quod committere parauerunt, non vnde caueant, quod non commiſerunt, & dicunt ſibi, Si Dauid, cur non ego? Inde anima iniquior, quæ cùm propterea*

fecerit, quia David fecit, ideò pejus quàm David fecit. David nullum ſibi ita ad exemplum propoſuerat, vt tu: Ceciderat lapſu cupiditatis, non patrocinio ſanctitatis: Tu tibi tanquam ſanctum proponis, vt pecces, non imitaris ejus ſanctitatem, ſed imitaris ruinam. Hoc amas in David, quod ipſe odit David.·.· Librum Dei, vt pecces inſpicis; Scripturas Dei ad hoc audis, vt facias quod diſplicet Deo: Hoc non fecit David; correptus eſt per Prophetam, non lapſus eſt in Propheta.

Obſeruandum tamen non ita nos participes dici alienorum peccatorum, quòd nobis extrinſecùs dumtaxat imputentur, vt pro illis puniamur; *Sed* quia his, quos explicui, modis noſtra fiunt. *Quiſquis enim conſenſerit peccatori, non alienis, ſed ſuis grauatur. Conſenſio enim ad peccatum alterius tuum ſit peccatum: & non eſt quare queraris quòd peccata aliena te premant. Dicitur enim tibi: Premunt te, ſed tua. Vidiſti furem, cucurriſti cum eo. Quid eſt hoc? Pedibus ambulaſti ad furtum: Immò mente conjunxiſti te furi. Quod ipſius ſolum erat, factum eſt & tuum; quia placuit tibi.* Verba ſunt *S. Auguſtini* Enarratione in Pſalmum 129.

Huius explicationem Regulæ concludant præclaræ eiuſdem S. Doctoris Sententiæ 1. Lib. *De Moribus Manichæorum*, Cap. 17. *Nihil intereſt, vtrum ipſe ſcelus admittas, an propter te ab alio admitti velis.*

Altera ex Lib. 3. *De Libero Arbitrio*, Cap. 10. *Cùm duæ ſint origines peccatorum, vna ſpontaneâ cogitatione, alia perſuaſione alterius, quòd pertinere arbitror, quod Propheta dicit:* Ab occultis meis munda me Domine, &
" ab alienis parce ſeruo tuo: *Vtrumque voluntarium eſt quidem; nam ſicut propria cogitatione non peccat inuitus, ita dum conſentit malè ſuadenti, non vtique niſi voluntate conſentit: Sed tamen grauius eſt, non ſolùm nullo ſuadente propria cogitatione peccare, ſed etiam peccandum alteri per inuidentiam dolumque ſuadere, quàm ad peccandum alterius ſuaſione traduci.*

REGVLA LXII.

Peccata ex ſubreptione prouenientia propter infirmitatem humanæ naturæ, minùs imputantur illis, qui virtute ſunt præſtantiores.

MInùs enim negligunt huiuſmodi peccata reprimere, quæ tamen omninò vitare infirmitas humana non ſinit; (inquit *S. Thomas*, Prima Secundæ, Quæſt. 73. Art. 10.) quod de peccatis præſertim venialibus intelligendum eſt. Hinc *Ezechias* Rex orans pro ſubditis poſt celebrationem Paſchæ, ad quam eos ex vniuerſis Regni partibus conuocauerat, 2. Paralipom. 30. *Dominus bonus* (inquit) *propitiabitur cunctis, qui in toto corde requirunt Dominum Deum Patrum ſuorum: & non imputabitur eis, quod minùs ſanctificati ſunt.*

REGVLA LXIII.

Peccata ex deliberatione commiſſa tantò grauiora ſunt, quantò perſona peccans major eſt.

PRimò, quia faciliùs poſſunt reſiſtere peccato Maiores, qui nimirum ſcientiâ & virtute cæteris antecellunt. Vnde Dominus ait Luc. 12. *Seruus qui cognouit voluntatem Domini ſui, & non fecit ſecundùm voluntatem ejus, vapulabit multis.*

Secundò, propter ingrati animi vitium; quia omne bonum & meritum quo inſignis & cæteris excellentior fit homo, Dei beneficium eſt, in quem ingratus eſt peccando. Vnde quælibet excellentia & magnitudo, etiam in temporalibus bonis, peccatum aggrauat, ſecundùm illud Sap. 6. *Horrendè & citò apparebit vobis: Quoniam judicium duriſſimum his, qui præſunt, fiet. Exiguo enim conceditur miſericordia: Potentes autem potenter tormenta patientur.*

Tertiò, propter ſingularem repugnantiam actus peccati cum magnitudine perſonæ peccantis: Sicut ſi Princeps juſtitiam violet, qui iuſtitiæ cuſtos & vindex à Deo conſtitutus eſt: & ſi Sacerdos fornicetur, qui caſtitatem vouit.

Quartò, propter prauum exemplum ſiue ſcandalum. *Hinc ſcriptum eſt per Prophetam:* Laqueus ruinæ Populi mei Sacerdotes mali. *Nemo quippe ampliùs in Eccleſia nocet, quàm qui peruersè agens, nomen vel ordinem ſanctitatis habet. Delinquentem namque hunc redarguere nullus præſumit; & in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reuerentia ordinis peccator honoratur. Indigni autem quique tanti reatus pondera fugerent, ſi Veritatis ſententiam ſollicitâ cordis aure penſarent, quæ ait:* Qui ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis, qui in " Oſee 5. & 9.
me credunt, expedit ei, vt ſuſpendatur mola aſi- "
natia in collo eius, & demergatur in profundum ma- "
ris. *Per molam quippe aſinariam, ſæcularis vitæ circuitus, ac labor exprimitur: & per profundum maris extrema damnatio deſignatur. Qui ergo ad ſanctitatis ſpeciem deductus, vel verbo cæteros deſtruit, vel exemplo; melius profectò fuerat, vt hunc ad mortem ſub exteriori habitu terrena acta conſtringerent, quàm ſacra Officia in culpa cæteris imitabilem demonſtrarent: Quia nimirum ſi ſolus caderet, vtcumque hunc tolerabilior inferni pœna cruciaret;* (inquit *S. Gregorius Magnus* Parte 1. *Paſtoralis* Cap. 2.) Hanc Regulam quadruplici ratione firmatam tradit *S. Thomas*, Prima Secundæ, quæſt. 73. Art. 10.

Hoc confirmat *S. Iſidorus Hiſpalenſis* Lib. 2. *Sententiarum*, ſiue *De Summo Bono*, Cap. 18. *Tantò majus* (inquit) *cognoſcitur peccatum eſſe, quantò major, qui peccat, habetur. Creſcit enim delicti cumulus juxta ordinem meritorum: & ſæpè quod minoribus ignoſcitur, majoribus imputatur.* Hinc ad peccati filij ſui *Ruben*, qui paternum cubile violauerat, grauitatem oſtendendam, *Geneſ.* 49. præmittit Iacob, *Ruben Primogenitus meus, tu fortitudo mea, & principium doloris mei; prior in donis, major imperio.* Quod propterea facit, *Vt grauiùs notetur in crimine, qui virtus patris habebatur;* vt obſeruat *Origenes* Homiliâ 17. in Geneſim. Hinc Ducem de Tribu Simeonis cum filia Principis Madianitarum fornicationi indulgentem *Phinées* interfecit, vt refertur Num. 25. *Vt oſtenderet carnales illecebras in eminentioribus perſonis acriùs perſequendas;* inquit *B. Petrus Damiani* Epiſt. 6. Libri 1. ſimilem etiam rationem reddens cur propter fornicationis crimen omnibus commune iuſſum fuerit Moyſi cunctos Principes populi contra ſolem patibulo ſuſpendere; quia ſcilicet *Reatus adulterij in perſonis clarioribus debet dariùs vindicari.* Hinc Leuitici 4. pro peccato ſolius Sacerdotis idem Sacrificium, quod pro totius populi peccato præſcribitur, quia *Quò major auctoritas, eo majus eſt eorum, qui peccant, ſupplicium;* (inquit *S. Ioannes Chryſoſtomus* in Pſalm. 6.) Hinc *S. Bernardus* Lib. 2. *De Conſideratione*, Cap. 13. *Inter ſeculares, nugæ* (inquit) *nugæ ſunt; in ore Sacerdotis, blaſphemiæ.·.· Conſecraſti os tuum Euangelio: Talibus jam aperire illicitum, aſſueſcere ſacrilegum eſt.*

Hæc denique Morum Regula profanis ipſis Auctoribus ſolo rationis lumine nota fuit, vt oſtendunt Verſus illi *Iuuenalis* Satyra 7.

Omne animi vitium tantò conſpectius in ſe
Crimen habet, quantò qui peccat major habetur.

REGVLA LXIV.

Grauiora ſunt peccata, quæ à Chriſtianis poſt Baptiſmum committuntur, quàm quæ à Paganis, Turcis, Iudæis, vel etiam Catechumenis perpetrantur.

HAnc Regulam tradit Concilium Tridentinum, tri- Seſſ. 14. Cap. 8.
plici ratione firmatam. Prima eſt, quòd per ignorantiam facta ſint peccata, quæ Baptiſmum præcedunt, & ab infidelibus committuntur: Quæ verò poſt Baptiſmum à Chriſtianis, mentem ſupponunt cognitione Dei, & Filij eius Ieſu Chriſti imbutam & illuminatam. Vnde ſolemne fuit Patribus vocare tempus Baptiſmum præcedens tempus ignorantiæ, & non baptizatos Dei ignaros: Atque ea de causâ longo tempore eos in Catechumenatu fidei myſteria diligenter edocebant. Quod quidem acceperant ab Apoſtolis. S. enim Paulus Act. 17. ait: *Tempora quidem hujus ignorantiæ deſpiciens Deus, nunc annuntiat hominibus, vt omnes vbique Pœnitentiam agant.* Et ad Epheſ. 3. ſcribit ſibi datam eſſe gratiam, *Illuminare omnes quæ ſit diſpenſatio Sacramenti abſconditi à ſeculis in Deo.* Quamobrem Baptiſma *Illuminationem*, Baptizatos *Illuminatos* Græci Patres vocarunt: Idque rursùs hauſerunt ex Apoſtolo ad *Hebreos* 6. Hinc *Tertullianus*, Lib. *De Pœnitentia*, Capp. 5. & 6.

Nul-

Nullum ignorantiæ prætextum tibi patrocinatur, quòd Domino agnito, præceptiſque ejus admiſſis, denique Pœnitentiâ delictorum functus, (quæ fit ante Baptiſmum) *rursùs te in delicta reſtituis. Ita, in quantum ignorantia ſegregaris, in tantum contumaciæ adglutinaris. Nam ſi idcirco te deliquiſſe pœnituerat, quia Dominum cœperas timere, cur quod metûs gratiâ geſſiſti, reſcindere maluiſti, niſi quia metuere deſiſti? Neque enim timorem alias res quàm contumacia ſubuertit. Cùm etiam ignorantes Dominum nulla exceptio tueatur à pœna (quia Deum in aperto conſtitutum; & vel ex ipſis cœleſtibus bonis comprehenſibilem ignorari non licet) quantò cognitum deſpici periculoſum eſt? Deſpicit porrò qui bonorum, ac malorum intellectum ab illo conſecutus, quod intelligit fugiendum, quodque jam fugit, reſumens, intellectui ſuo, id eſt, Dei dono contumeliam facit: Reſpuit datorem, cùm datum deſerit; negat beneficum, cùm beneficium non honorat? Quemadmodum ei poteſt placere, cujus munus ſibi diſplicet? Ita in Dominum non modò contumax, ſed etiam ingratus apparet.*

Hinc Veteres peccata omnia ante Baptiſmum commiſſa Cathecumenis, vel Infidelibus ad Baptiſmum accedentibus faciliùs condonari aſſerunt, eo quòd *In veteri homine deliquiſſe videantur*. Hunc loquendi modum vſurpant Synodi Illiberritanæ Patres, Canone 45. & *Innocentius I.* Epiſt. 22. eúmque à *S. Paulo*, acceperant ad Rom. 6. ad Epheſ. 4. ad Coloſſ. 3. *Nolite* (inquit) *mentiri inuicem, exſpoliantes vos veterem hominem cum actibus ſuis, & induentes nouum eum qui renouatur in agnitionem*. Igitur vetus ille homo ignarus, nouus cognitione præditus: & propterea faciliùs remittuntur peccata in veteri homine commiſſa. Hinc *Richardus à S. Victore*, Lib. *De Poteſtate ligandi & ſoluendi*, Cap. 22. ait: *Quicquid ab infideli committitur, inter peccatum ignorantiæ deputatur. Nam etſi ſciat ſe peccaſſe cùm peccat, neſcit tamen examinare pondus peccati: Neſcit enim illud non poſſe expiari niſi per mortem Hominis Dei. Caligo itaque hujuſmodi ignorantiæ ſupra modum leuigat immanitatem culpæ. Chriſtiani verò qui ſe cognoſcunt redemptos à morte per mortem Chriſti, procul dubio non poſſunt per hujuſmodi ignorantiam excuſari. Ad plenam itaque Satisfactionem pro peccato illis hoſtia conceditur; iſtis omninò non relinquitur .·. Infideli itaque conuerſo, & in Chriſti fide baptizato nulla ſatisfactio, nulla carnis afflictio injungitur, cui propter priorem ignorantiam ad expiationem peccati hoſtia conceditur. Nam per Paſſionem & Mortem Chriſti ab omni reatu ad plenum purgatur. Criminoſus autem Chriſtianus quoniam per infidelitatis ignorantiam de ſuis criminibus nullatenus excuſatur, in propria carne punitur, & quaſi voluntariè peccanti poſt acceptam veritatis notitiam voluntaria ſatisfactio injungitur.*

Secunda ratio, cur peccata poſt Baptiſmum commiſſa grauiora ſint, inde petitur, quòd per Baptiſmum Dei templum, Spiritûs Sancti habitaculum facti, Chriſto conſecrati ſumus: Quæ ſanctitatis, conſecrationis & dignitatis pignora peccato mortali poſt Baptiſmum perpetrato violantur, non ante, cùm ijs peccator nondum inſtructus & ornatus ſit.

Tertia ratio, quòd Chriſtiani peccantes iniurioſi ſint & contumelioſi Spiritui-Sancto. Gratiam enim ab eo per Baptiſmum acceptam, imò ipſum Spiritum-Sanctum ludibrio habent, cùm eum à ſe tam leui de cauſa proijciunt; Sanguinem Chriſti, quo redempti ſunt, & Spiritu-Sancto operante ſanctificati, conculcant; pactúmque & fœdus in Baptiſmo initum, quo Mundo eiuſque pompis ſolemniter renuntiarunt, temerant & polluunt.

Duas illas poſteriores rationes Patres pariter afferunt. *S. Gregorius Nazianzenus* Oratione 40. *Nihil aliud* (inquit) *eſſe vim & facultatem Baptiſmi exiſtimare debemus, quàm ſecundæ vitæ, ac purioris viuendi rationis pactum & fœdus cum Deo initum. Ac proinde, vel maximo in metu omnes eſſe, atque omni cuſtodia noſtras animas ſeruare debemus, ne hoc pactum violaſſe comperiamur. Nam cùm ad mutuo hominum pacta firmanda Deus medius adhiberi ſoleat, quantum quæſo periculum eſt, ne fœdera cum Deo ipſo contracta perfregiſſe reperiamur: Idque cùm nulla jam poſthac altera Regeneratio ſit, nec inſtauratio, nec in veterem ſtatum reſtitutio, quamlibet maximè eam cum multis gemitibus & lacrymis requiramus, quibus quidem cicatrix ægrè tandem obducatur .·. Graue enim eſt facilioris medicinæ loco, quæ ſine labore eſt, difficiliorem, & multi laboris adhibere, ac projectâ miſericordiæ gratiâ, ſupplicijs ſe ipſum obnoxium reddere .·. Quantam enim lacrymarum vim impendemus, vt ea cum Baptiſmi fonte exæquari poſſit.*

S. Auguſtinus Sermone 393. aliàs 41. inter Homilias quinquaginta: *Qui nondum accepit Baptiſmum* (inquit) *nondum violauit Sacramentum: Qui autem violauit Sacramentum malè & perditè viuendo, & ideò remotus eſt ab Altari, ne judicium ſibi manducet & bibat, mutet vitam, corrigat ſe, & reconcilietur dum viuit, dum ſanus eſt.*

Concilium Pariſienſe 6. Cap. 9. *Pactum quod cum Deo in Baptiſmate fit, à multis ex toto, à multis ex parte tranſgreditur. Ex toto quippe tranſgreditur, quando quis poſt acceptam Baptiſmatis gratiam, aut ad infidelitatem, aut ad hæreſim, aut certè ad ſchiſma prolabitur. Ex parte verò, quando quis, aut ad ſuperbiam, aut ad inuidiam, aut ad cætera vitia ſpiritualia, quæ ex radice ſuperbiæ prodeunt, labitur. Vnde Dominus in Euangelio:* Qui autem, *inquit*, ſuper petroſa ſeminatus eſt, hic eſt qui verbum audit, & continuò cum gaudio accipit illud: Non habet autem in ſe radicem, ſed eſt temporalis. Factâ autem tribulatione & perſecutione propter verbum, continuò ſcandalizatur. *Conſtat igitur vnumquemque Fidelem Deo in Baptiſmate duarum pactionum nexibus ſe obligare; alterâ, quâ abrenuntiare diabolo, & omnibus operibus ejus, & omnibus pompis ejus; alterâ verò quâ ſe in Patrem, & Filium, & Spiritum-Sanctum credere profitetur .·. Cùm ergo poſt hujuſcemodi abrenuntiationem quibuslibet illecebris vitiorum illectus, ad ea quibus renuntiauit redit; necnon & poſt tantæ fidei perceptionem in apoſtaſiam, aut hæreticæ prauitatis, aut fraternus ſchiſmatis prolabitur, proculdubio vtriuſque pactionis tranſgreſſor efficitur. Quarum altera, quia Baptiſmi iteratione nequit, Pœnitentiæ lamentis, eleemoſynarum largitionibus, cæteriſque bonorum operum exhibitionibus dilui poteſt. Altera verò, quæ prædicta contagionis leprâ commaculata fuerit, niſi hâc primùm per Chriſti caruerit gratiam, & ad vnitatem Eccleſiæ redierit, mundari, & priſtinæ fidei colorem, ſanitatiſque vigorem recuperare non poterit. .·. Omnibus fidelibus ſtudendum eſt, vt pactionis, & ſponſionis, quam cum Deo in Baptiſmate fecerunt, ſemper memores exiſtant, caueántque ne quibuslibet vitiorum ſordibus ſe maculantes, non ſolùm eundem ſibi reaccendant ignem, verùm etiam immundum ſpiritum à ſe tempore Baptiſmatis expulſum, cum ſeptenario dæmonum numero ſibi addito, ad ſe quoquo modo redire faciant, fiátque illis, vt Dominus ait,* Nouiſſima peiora prioribus, *& impleatur in eis quod B. Petrus Apoſtolus ait:* Melius enim erat illis non cognoſcere viam iuſtitiæ, quàm poſt agnitionem retrorſum conuerti ab eo, quod traditum eſt illis, ſancto mandato; *aptetúrque eis illud quod idem ait:* Canis reuerſus ad vomitum ſuum, & ſus lota in volutabro luti. Matth. 1

Tres illas rationes maioris grauitatis peccatorum quæ poſt Baptiſmum fiunt, complectitur *S. Pauli* Sententia ad Hebræos 6. *Impoſſibile eſt* (inquit) *eos qui ſemel ſunt illuminati, guſtauerunt etiam donum cœleſte, & participes facti ſunt Spiritûs-Sancti, guſtauerunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutéſque ſeculi venturi, & prolapſi ſunt, rurſus renouari ad Pœnitentiam, rurſum crucifigentes ſibimetipſis Filium Dei, & oſtentui habentes. Terra enim ſæpè venientem ſuper ſe bibens imbrem, & generans herbam opportunam illis, à quibus colitur, accipit benedictionem à Deo: Proferens autem ſpinas, ac tribulos, reproba eſt, & maledicto proxima: Cujus conſummatio in combuſtionem.*

Hinc *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 10. Articulo 3. ad tertium, *Cæteris paribus* (inquit) *grauiùs peccat Fidelis, quàm Infidelis; tum propter notitiam veritatis ex fide; tum propter Sacramenta fidei, quibus eſt imbutus, quibus peccando contumeliam facit.*

Concilium denique Tridentinum, Seſſione 14. Cap. 8 has rationes paucis complectitur. *Diuinæ* (inquit) *juſtitiæ ratio exigere videtur, vt aliter ab eo in gratiam recipiantur, qui ante Baptiſmum per ignorantiam deliquerint; aliter verò qui ſemel à peccati & dæmonis ſeruitute liberati, & accepto Spiritûs-Sancti dono, ſcienter templum Dei violare, & Spiritum-Sanctum contriſtare non formidauerint. Et diuinam clementiam decet, ne ita nobis abſque vlla ſatisfactione peccata dimittantur, vt occaſione acceptâ peccata leuiora putantes, velut injurij*

& contumelioſi Spiritui-Sancto in grauiora labuntur, theſaurizantes nobis iram in die iræ.

REGVLA LXV.

Ignorantia inuincibilis non eſt peccatum: Neque etiam imputantur ad culpam quæ ex ignorantiâ hujuſmodi fiunt.

ITa *S. Thomas*, Prima Secundæ, Quæſt. 76. Art. 2. *Non imputatur* (inquit) *homini ad negligentiam, ſi neſciat ea quæ ſcire non poteſt: Vnde horum ignorantia inuincibilis dicitur, quia ſtudio ſuperari non poteſt: & propter hoc talis ignorantia, cùm non ſit voluntaria, eò quòd non eſt in poteſtate noſtra eam repellere, non eſt peccatum.* Et Quæſt. 90. Art. 4. docet legem non habere vim obligandi, niſi quatenus applicatur hominibus, & ad eorum notitiam peruenit promulgatione. Ex quo ſequitur, illam non obligare ſi ſit penitus ignota & ea quidem ignorantiâ, quæ nullo ſtudio ſuperari poſſit. Et Quodlibeto 1. Art. 19. vbi quærit, vtrum peccet qui, propter ignorantiam, Conſtitutionem Summi Pontificis non ſeruat: *Ignorantia* (inquit) *eſt peccatum, quando ignorat quis quod poteſt ſcire, & tenetur. Conſtitutionem autem Papæ omnes ſuo modo ſcire tenentur. Si ergo aliquis neſciat propter negligentiam, non excuſatur à culpa, ſi contra Conſtitutionem agat. Si verò ſufficiens habeat impedimentum propter, quod ſcire non potuerit, puta, ſi ſuit in carcere, vel in terris extraneis, ad quas Conſtitutio non peruenit, vel propter aliquod impedimentum ſimile, talis ignorantia excuſat, vt non peccet contra Conſtitutionem Papæ agens.* Et certè nullum peccatum eſt niſi voluntarium: Ignorantia autem inuincibilis tollit voluntarium: Voluntarium enim dicitur, quod eſt à principio intrinſeco cum cognitione finis. Manifeſtum igitur eſt, ignorantiam inuincibilem, & quæ ex ea fiunt, non eſſe peccata. Hinc illud à *S. Auguſtino* toties repetitum: *Nemo peccat in eo quod vitare non poteſt.* At qui præceptum, vel prohibitionem ignorat eâ ignorantiâ quæ nullo ſtudio vinci valeat, non poteſt id agere quod præcipitur, aut id vitare quod prohibetur. Vitio itaque ipſi non eſt vertendum, ſi omittat quod præceptum eſt, vel agat quod vetitum.

Verùm Scripturæ Sacræ auctoritate firmata in primis eſt hæc Regula, Ioannis 15. *Si non veniſſem, & locutus fuiſſem eis, peccatum non haberent: Nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo.* Quibus ſignificat, eos à peccato infidelitatis excuſatum iri, quibus non eſt annuntiatum Euangelium. Hos porrò ignorantiâ inſuperabili laborare perſpicuum eſt. Hinc *S. Auguſtinus* Tractatu 89. *In Ioannem*, hunc locum explicans: *Nunquid* (inquit) *ſine peccato erant Iudæi, antequam Chriſtus ad eos in carne veniſſet? Quis hoc, vel ſtultiſſimus dixerit? Sed quoddam magnum peccatum, non omne peccatum quaſi ſub generali nomine vult intelligi. Hoc eſt enim peccatum, quo tenentur cuncta peccata, quod vnuſquiſque ſi non habeat, dimittuntur ei cuncta peccata. Hoc eſt autem, quia non crediderunt in Chriſtum, qui propterea venit, vt credatur in eum. Hoc peccatum, ſi non veniſſet, non vtique haberent.* Et Epiſtola 194. alias 95. ad Sixtum Romanum Preſbyterum: *Non vtique* (inquit) *peccatum nullum haberent, qui pleni erant alijs magnis multiſque peccatis: Sed hoc peccatum vult intelligi non eos habituros fuiſſe, ſi non veniſſet, quo, cùm audiſſent eum, non crediderunt in eum. Hanc eos excuſationem non habere aſſerit, quâ poſſint dicere, Non audiuimus, ideò non credidimus. Humana quippe ſuperbia tanquam præſumens de viribus liberi arbitrij excuſatam ſe putat, quando ignorantiæ, non voluntatis videtur eſſe quod peccat. Secundùm hanc excuſationem, inexcuſabiles dicit Scriptura diuina quoſcumque ſcientes peccare conuincit. Dei tamen juſtum judicium nec illis parcit qui non audierunt.* (Non quod illis imputetur ignorantia inuincibilis, aut peccatum ex illa commiſſum; ſed quod propter peccatum originale, cuius pœna eſt ipſa ignorantia, & propter alia peccata, quæ ſcientes volentes commiſerunt, à Deo puniantur.) Rom. 2. *Quicumque enim ſine Lege peccauerunt, ſine lege peribunt. Et quamuis ſe ipſi excuſare videantur, non admitti hanc excuſationem, qui ſcit ſe feciſſe hominem rectum, eique obedientiæ dediſſe præceptum, nec niſi eius, quo malè vſus eſt, libero voluntatis arbitrio, etiam quod tranſiret in poſteros, manaſſe peccatum. Neque enim damnantur qui non peccauerunt, quandoquidem illud ex vno in omnes pertranſijt, in quo ante propria in ſingulis quibuſque peccata omnes communiter peccauerunt. Ac per hoc inexcuſabilis eſt omnis peccator, vel reatu originis, vel additamento etiam propriæ voluntatis, ſiue qui nouit, ſiue qui ignorat, ſiue qui judicat, ſiue qui non judicat. Quia & ipſa ignorantia in eis qui intelligere noluerunt, ſine dubitatione peccatum eſt; in eis autem qui non potuerunt, pœna peccati. Ergo in vtriuſque non eſt juſta excuſatio, ſed juſta damnatio. Ideò autem diuina Eloquia eos inexcuſabiles dicunt, qui non ignorantes, ſed ſcientes peccant, vt ſecundùm judicium ſuperbiæ ſuæ, quo multùm confidunt de viribus propriæ voluntatis, ſe inexcuſabiles videant; quia de ignorantia jam non habent excuſationem ſuam & nondum eſt juſtitia, cui præſumebant ſufficere voluntatem.*

Si autem interdum à Veteribus appellentur peccata, quæ ex ignorantia inſuperabili fiunt, id latiori quadam & minus propriâ ſignificatione intelligendum eſt. *Nam* (inquit *S. Auguſtinus* Lib. 3. *De Libero Arbitrio*, Cap. 19.) *illud quod ignorans quiſque non rectè facit, & quod rectè volens facere non poteſt, ideò dicuntur peccata, quia de peccato illo liberæ voluntatis originem ducunt, illud enim præcedens meruit iſta ſequentia. Nam ſicut linguam dicimus non ſolùm membrum, quod mouemus in ore dum loquimur, ſed etiam illud quod hujus membri motum conſequitur, id eſt, formam tenorémque verborum, ſecundùm quem modum alia dicitur lingua Græca, alia Latina: Sic non ſolùm peccatum illud dicimus, quod propriè vocatur peccatum, libera enim voluntate & ab ſciente committitur, ſed etiam illud quod jam de hujus ſupplicio conſequatur neceſſe eſt.*

Fruſtra verò objicit *Ianſenius Yprenſis* Epiſcopus, dogma Pelagianorum aſſerentium, *Obliuionem & ignorantiam non ſubjacere peccato, quoniam non ſecundùm voluntatem eueniunt, ſed ſecundùm neceſſitatem*; fuiſſe damnatum in Synodo Palæſtina, vt refert *S. Auguſtinus* Lib. *De Geſtis Pelagij*, Cap. 18. Hanc autem ignorantiam quæ ſecundùm neceſſitatem euenit, eſſe ignorantiam inuincibilem.

Ex illo enim erroneæ opinionis ſuæ præſidio facilè deturbatur *Ianſenius*. Siquidem Pelagiani ignorantiam tam Iuris poſitiui, quàm naturalis, quin etiam facti, tam ſuperabilem quàm inſuperabilem, peccato ſubjacere negarunt; vt conſtat ex exemplis quibus ipſos vrgent *SS. Hieronymus* & *Auguſtinus*. Primum eſt Regis *Abimelech*, qui ignorantiâ facti alienam ſibi deſpondere voluit vxorem. Secundum eſt Apoſtoli, qui Chriſtianos perſecutus, miſericordiam conſecutus eſt, quoniam ignorans fecerat in incredulitate. Tertium eſt illorum, qui non ſponte, ſed per ignorantiam, vel iactu lapidis, vel impulſione manus, vel ioco, vel laſciuâ infelicitate magis quàm voluntate hominem occiderunt, & tamen non ſunt puri criminis: Vnde perpetuo damnantur exilio, *Numer.* 35. Quartum eſt *Dauidis* Deum orantis, vt ſibi peccata ex ignorantia commiſſa condonet: *Delicta* (inquit) *iuuentutis meæ, & ignorantias meas ne memineris.* Quintum eſt *Ionathæ* in periculum mortis adducti, quod paululùm mellis extremo ſceptro deguſtaſſet, ignorans à patre præceptum, ne quiſquam comederet donec victoria compleretur. Hæc autem exempla ad ignorantiam iuris poſitiui, aut ad ignorantiam facti, vel ad ignorantiam quæ ſuperari humano ſtudio poſſit, manifeſtum eſt pertinere. Id confirmat ratio quâ Palæſtinæ Synodi Patres, & *SS. Hieronymus* & *Auguſtinus* Pelagianos refellunt: *Cùm in Lege* (inquiunt) *ſacrificia pro ignorantia ſicut pro peccato offeruntur.* Ac pro igorantia facti & Iuris poſitiui præſcripta Sacrificia conſtat ex *Leuitici* Cap. 5. & 22.

Nec obſtant illa verba, quæ in *Celeſtij* Propoſitione vim rationis habent, *Quoniam non ſecundùm voluntatem eueniunt, ſed ſecundùm neceſſitatem*. His enim poſtremis verbis illam quidem excludit ignorantiam, cuius voluntas ipſa cauſa eſt, quam Theologi directè volitam appellant, quia ſecundùm voluntatem euenit, illam affectantem & procurantem: Sed eam non excludit, quæ indirectè dumtaxat volita nuncupatur, quia ſcilicet ad eam propulſandam voluntas nullam, aut certè non omnem diligentiam adhibet, quam tenetur & poteſt. Vnde ſecundùm neceſſitatem dicuntur potiùs eueni-

euenire quæ ex ea fiunt, quàm ſecundùm voluntatem. Hunc autem ignorantiam non ſubiacere peccato negabant Pelagiani, & in eo errabant. Sed & *Ianſenius* errauit, aſſerens ignorantiam inſuperabilem ſubiacere peccato, ſiue peccatum non excuſare.

REGVLA LXVI.

Nulla in homine eſſe poteſt Legis naturæ inſuperabilis ignorantia, quantùm ad præcepta vniuerſalia, & primaria, qualia ſunt, Quod ſibi non vis fieri, alteri ne feceris: Deum cole & ama: Honora patrem & matrem: Non occides: Non furtum facies: Non mœchaberis: Non loqueris contra proximum falſum teſtimonium, &c.

HÆc Regula firmatur Apoſtoli teſtimonio, ad *Romanos* Cap. 1. *Reuelatur* (inquit) *ira Dei de cœlo ſuper omnem impietatem & injuſtitiam hominum eorum, qui veritatem Dei in injuſtitia detinent: Quia quod notum eſt Dei, manifeſtum eſt in illis. Deus enim illis manifeſtauit. Inuiſibilia enim ipſius, à creatura mundi, per ea quæ facta ſunt, intellecta, conſpiciuntur: Sempiterna quoque ejus virtus, & diuinitas: Ita vt ſint inexcuſabiles. Quia cùm cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt.* Et Cap. 2. *Cùm enim Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis ſunt, faciunt, ejuſmodi legem non habentes, ipſi ſibi ſunt lex: Qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium reddente illis conſcientiâ ipſorum, & inter ſe inuicem cogitationibus accuſantibus, aut etiam defendentibus.* Naturaliter ea, quæ legis ſunt, facere dicuntur, non quòd ſine gratiâ legem implere poſſint, (quæ fuit Pelagianorum hæreſis,) ſed quod lex naturalis eis oſtendat quid ſit agendum, & id ipſo lumine rationis cognoſcant, & naturalia præcepta in tabulis cordis carnalibus habeant inſculpta: Quamuis eam legem non habeant, quam in tabulis lapideis ſcriptam Iudæis per Moyſen Deus erudiuit. *Natura enim per ſe ipſam diſcendo, Factore annuente, recipit omnis boni ſcientiam;* (inquit *S. Cyrillus Alexandrinus* Lib. 3. Contra Iulianum Apoſtatam.) *Et per inſitas leges Deus bene commonſtratur, quas omnium cordibus inſculpſit opifex.*

Hinc ante ipſum *Tertullianus*; Lib. *De Corona Militis*, Cap. 6. *Omne* (inquit) *quod contra naturam eſt, monſtri meretur notam penes omnes, penes nos verò etiam elogium ſacrilegij in Deum naturæ Dominum & Auctorem. Quæris igitur Dei legem? Habes communem iſtam in publico Mundi, in naturalibus tabulis, ad quas & Apoſtolus ſolet prouocare, vt cùm in velamine fœminæ: Nec natura vos*, inquit, *docet? Vt cùm ad Romanos, Naturâ facere dicens Nationes ea quæ ſunt legis, & legem naturalem ſuggerit, & naturam legalem.* Et Lib. 5. *Contra Marcionem*, Cap. 13. *Si judicabit Deus occulta hominum, tam eorum qui in lege deliquerunt, quàm eorum qui ſine lege; quia & hi legem ignorant, & naturâ faciunt quæ ſunt legis, vtique is Deus judicabit, cujus ſunt & lex, & ipſa natura, quæ legis eſt inſtar ignorantibus legem.*

Hinc *S. Ambroſius* Epiſt. 41. quæ eſt ad *Irenæum*, ſcribit: *Si naturalem legem, quam Deus Creator infudit ſingulorum pectoribus homines ſeruare potuiſſent, non fuerat opus ea lege, quæ in tabulis ſcripta lapideis implicauit atque innodauit magis humani generis infirmitatem, quàm elaqueauit atque abſoluit. Eſſe autem legem naturalem in cordibus noſtris, etiam Apoſtolus docet, qui ſcribit, Quia plerumque & Gentes naturaliter ea quæ legis ſunt faciunt, & cùm legem non legerint, opus tamen legis ſcriptum habent in cordibus ſuis. Ea igitur lex non ſcribitur, ſed innaſcitur; nec aliquâ percipitur lectione, ſed profluo quodam naturæ fonte in ſingulis exprimitur, & humanis ingenijs hauritur. Quam debuimus, vel futuri Iudicij metu ſeruare; cujus teſtis conſcientia noſtra tacitis cogitationibus apud Deum ipſa ſe prodit, quibus vel redarguitur improbitas, vel defenditur innocentia. Itaque cùm ſemper pateat Domino, tum maximè in die Iudicij manifeſtabitur, quando occulta cordis in examen venient, quæ putabantur latere. Quorum tamen proditio occultorum ſibi nequaquam noceret, ſi lex naturalis ineſſet pectoribus humanis:* (id eſt, ſi ad eam homines attenderent:) *Eſt enim ſancta, ſine verſutia, ſine fraude, conſors juſtitiæ, expers iniquitatis.*

His concinit *S. Auguſtinus*, Lib. *De Spiritu & Littera*, Cap. 28. *Non vſque adeò* (inquit) *in anima humana imago Dei terrenorum affectuum labe detrita eſt, vt nulla in ea velut extrema lineamenta remanſerint. Vnde meritò dici poteſt, etiam in ipſa impietate vitæ ſuæ facere aliqua legis, vel ſapere, ſi hoc eſt quod dictum eſt*, Gentes quæ legem non habent na- “ turaliter quæ ſunt legis faciunt, & ſcriptum habent “ opus legis in cordibus ſuis: *Id eſt non omni modo deletum* “ *eſt, quod ibi per imaginem Dei, cùm crearetur, impreſſum eſt.*

Et Lib. 2. *De Sermone Domini in Monte*, Cap. 9. *Quandò illi valent intelligere* (inquit) *nullam eſſe Animam quamuis peruerſam, quæ tamen vllo modo ratiocinari poteſt, in cujus conſcientiâ non loquatur Deus? Quis enim ſcripſit in cordibus hominum naturalem legem, niſi Deus? De qua lege Apoſtolus ait*, Cùm enim *Gentes quæ legem non habent, naturaliter quæ legis ſunt faciunt, hi legem non habentes ipſi ſibi ſunt lex, qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, conteſtante conſcientiâ ipſorum, & inter ſe inuicem cogitationum accuſantium, aut etiam excuſantium, in die qua judicabit Dominus occulta hominum.*

Denique Lib. 2. *Confeſſionum*, Cap. 4. de lege contra furtum ſpeciatim agens, occaſione illius furti quod cum ſocijs poma diripiendo adoleſcens commiſerat: *Furtum certè* (inquit) *punit lex tua. Domine, & lex ſcripta in cordibus hominum, quam ne ipſa quidem delet iniquitas. Quis enim fur æquo animo furem patitur?*

Idem confirmat *S. Gregorius Magnus*, Lib. 27. *Moralium*, Cap. 16. *Creator* (inquit) *omnipotens à cunctis inſenſibilibus irrationabilibúſque diſtinctam rationabilem creaturam hominem condidit; quatenus quod egerit, ignorare non poſſit. Naturæ enim lege ſcire compellitur, ſeu prauum ſiue rectum ſit quod operatur. Nam ad judicium pro actione cur venit, ſi potuit neſcire quod egit? Et ipſi ergo qui præceptis dominicis erudiri contemnunt, vtrum bona an mala ſint quæ faciunt, ſciunt. Nam ſi bona ſe facere neſciunt, cur de aliquibus factis in oſtentatione gloriantur? Rurſum ſi mala ſe agere ignorant, cur in eiſdem factis alienos oculos declinant? Ipſi enim ſibi teſtes ſunt: Quia ſciunt malum eſſe quod agunt, quod videri ab alijs verentur. Si enim veraciter malum eſſe non crederent, nequaquam hoc ab alijs videri formidarent. Vnde & bene per quemdam Sapientem dicitur:* Cùm ſit timida nequitia, dat teſtimonium con- “ Sap. 17 demnationi: *Quia dum facto ſuo conſcientiam pulſans* “ *timor redarguit, ipſa ſibi teſtimonium perhibet damnabile* 1. Ioan. 2. *eſſe quod agit. Quò contra per Ioannem dicitur:* Si cor “ noſtrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus “ apud Deum. *Fugiant ergo iniqui humanos oculos, ſemetipſos certè fugere non poſſunt. Quia enim malum, quod faciunt, nouerunt, habent teſtem conſcientiam, habent judicem rationem ſuam.*

REGVLA LXVII.

Præcepta ſecundaria & minùs principalia legis naturæ ignorari à quibuſdam inſuperabiliter poſſunt.

HVius generis ſunt: Omnium bonorum iactura potiùs ſubeunda eſt, quàm, vel leue mendacium proferendum. Falſum teſtimonium dicere non licet ad ſeruandam hominis vitam, vtque vel à patibulo, vel etiam ab æterna morte liberetur.

Quamuis porrò deleri poſſit ex quorumdam hominum cordibus lex naturæ quantùm ad præcepta Decalogi, (quæ ſecundaria *S. Thomas* alio ſenſu vocat, quia ex vniuerſaliſſimis pleráque deriuantur, cùm tamen ſint in ſuo genere prima, ex iiſque velut fontibus alia etiam profluunt;) Non ſequitur tamen quòd huiuſmodi præceptorum ignorantia inſuperabilis dari poſſit: Quia obliteratio legis naturalis, quoad hæc præcepta fit, vel malis perſuaſionibus, vel prauis conſuetudinibus, vel habitibus corruptis, vt ait *S. Thomas*, Prima Secundæ, Quæſt. 94. Art. 6. Malas autem perſuaſiones, prauas conſuetudines, & habitus corruptos, inſuperabiles non eſſe conſtat, cùm oriantur ex vitio voluntatis ad legem naturæ non attendentis, & illiùs vocem extinguentis. *Ad legem naturalem* (inquit) *pertinent primò quidem*

quædam præcepta communiſſima, quæ ſunt omnibus nota: Secundariò autem quædam præcepta magis propria, quæ ſunt quaſi concluſiones propinquæ principijs. Quantùm ergo ad illa principia communia, lex naturalis nullo modo poteſt à cordibus hominum deleri in vniuerſali: Deletur tamen in particulari operabili, ſecundùm quòd ratio impeditur applicare commune principium ad particulare operabile, propter concupiſcentiam, vel aliquam aliam paſſionem. Quantùm verò ad alia præcepta ſecundaria, poteſt lex naturalis deleri de cordibus hominum, vel propter malas perſuaſiones; vel etiam propter prauas conſuetudines, & habitus corruptos: Sicut apud quoſdam non reputabantur latrocinia peccata, vel etiam vitia contra naturam, vt etiam Apoſtolus dicit ad Rom. 1.

Et Quæſtione centeſima, Articulo 1. *Cùm* (Inquit) *Moralia Præcepta ſint de his quæ pertinent ad bonos mores; hæc autem ſunt quæ rationi conueniunt; omne autem rationis humanæ iudicium aliqualiter à naturali lege deriuatur: Neceſſe eſt quod omnia præcepta moralia pertineant ad legem naturæ, ſed diuerſimodè. Quædam enim ſunt, quæ ſtatim per ſe ratio naturalis cujuslibet hominis dijudicat eſſe facienda, vel non fa-* „ *cienda, ſicut* Honora patrem tuum & matrem „ tuam, Non occides, Non furtum facies: *Et hujuſmodi ſunt abſolutè de lege naturæ. Quædam verò ſunt, quæ ſubtiliori conſideratione rationis à Sapientibus judicantur eſſe obſeruanda: & iſta ſic ſunt de lege naturæ, vt tamen indigeant diſciplinâ, quâ minores à ma-* „ *joribus inſtruantur, ſicut illud,* Coram cano capite „ conſurge, & Honora perſonam ſenis, *& alia hujuſmodi. Quædam verò ſunt ad quæ judicanda ratio humana indiget inſtructione diuina per quam erudimur de diuinis; ſicut eſt illud, Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem. Non aſſumes nomen Dei tui in vanum.* Hæc *S. Thomas.*

REGVLA LXVIII.

Ignorantia quæ cauſa eſt actus peccati, ſi ſit omninò inuoluntaria, excuſat peccatum.

EST autem ignorantia illius actus cauſa, quem ſcientia oppoſita prohiberet: Vnde talis actus, ſi ſcientia adeſſet, contrarius eſſet voluntati. Cùm igitur nullum ſit peccatum, niſi ſit voluntarium, ignorantia illa excuſat peccatum, quia facit actum inuoluntarium, vt docet *S. Thomas* Prima Secundæ, Quæſt. 86. Articulo 3. Talis fuit ignorantia *Noë* ſeſe vino inebriantis, cujus vim neſciebat: Talis ignorantia *Iacob Liam* cognoſcentis, quam putabat vxorem, neſciens ſoceri dolo ſibi ſubſtitutam pro *Rachele*. Vnde & *Noë* à peccato ebrietatis, & *Iacob* à peccato adulterij omninò excuſantur.

REGVLA LXIX.

Ignorantia quæ non eſt cauſa actus peccati, ſed illum conſequitur, vel concomitatur, non excuſat peccatum.

QVamuis enim huiuſmodi ignorantia abeſſet, nihilominus opus fieret: Vnde opus peccati illi conjunctum non fit inuoluntarium. Talis eſt illius ignorantia, qui feram ſe occidere putans, & adhibens neceſſariam diligentiam ne hominem occidat, hoſtem interficit, de quo nequidem cogitabat: Ita tamen animo erat affectus, vt ſi ſciuiſſet eſſe inimicum, nihilominus ipſum interfeciſſet. Hanc Regulam tradit ibidem *S. Thomas*. Sed nec huiuſmodi ignorantia peccatum auget, vel minuit, cùm non ſit illius cauſa, nec minuat augeatue voluntarium; vt docet *S. Thomas* Art. 4.

REGVLA LXX.

Ignorantia ſolius circumſtantiæ peccatum aggrauantis, aut ad aliam ſpeciem transferentis, non excuſat omninò peccatum, cujus malitia nota eſt, ſed illud ſolùm quod eſt ex ignorantiâ circumſtantiæ; idque vel ex toto, cùm ignorantia circumſtantiæ inſuperabilis eſt; ex parte verò, ſi vinci potuerit.

IGnorantia enim eatenus excuſat peccatum, quatenus ignoratur aliquid eſſe peccatum. Poteſt autem contingere quòd aliquis ignoret quidem aliquam circumſtantiam peccati, quam ſi noſſet, deterreretur à peccato: & tamen adhuc cognoſcit illud opus, quod aggreditur eſſe peccatum: exempli gratiâ, ſi quis alterum percutiens, ſciat quidem eſſe hominem, (quod ſufficit ad peccatum,) neſciat autem eſſe patrem, quæ circumſtantia eſt conſtituens nouam ſpeciem peccati; reus quidem ille non eſt parricidij, niſi vinci potuerit ignorantia illius circumſtantiæ; ſed tamen homicidij reus eſt. Talis fuit ignorantia *Iudæ* cum *Thamare* ſe commiſcentis. Reus enim fornicationis fuit, accedens ad mulierem, quam ſciebat non eſſe ſuam, imò potiùs meretricem eſſe putabat: Sed reus non fuit inceſtûs, quia nurum ſuam eſſe ignorabat, & quidem ignorantia inſuperabili, cùm *Thamar* faciem ſuam velaſſet, ne poſſet agnoſci. Hinc *S. Auguſtinus* Lib. 22. *Contra Fauſtum*, Cap. 61. *Etſi grauiùs peccaſſet* (inquit) *ſi nurum ſciens, concumbere cum ea voluiſſet; tamen eum* (*quantùm in ipſo erat*) *deformiter cum meretrice cubaſſe non dubium eſt.*

REGVLA LXXI.

Ignorantia rerum, quas aliquis ſcire tenetur, & poteſt, ſiue directè, ſiue indirectè, tantùm volita ſit, illius peccatum omninò non excuſat.

CVm enim ignorantia illa voluntaria ſit, & eorum eſſe ſupponatur, quæ homo ſcire tenetur, & poteſt; tantùm abeſt, vt peccatum excuſet, ipſa graue peccatum eſt. Nam, vt ait *S. Thomas*, Prima Secundæ, Quæſt. 86. Art. 2. *Quicumque negligit habere, vel facere id quod tenetur habere, vel facere, peccat peccato omiſſionis. Vnde, propter negligentiam, ignorantia eorum quæ aliquis ſcire tenetur, eſt peccatum.* Ea porrò triplicis ſunt generis; primi, ſunt Myſteria Fidei, Symboli Apoſtolici duodecim Articulis comprehenſa. Secundi, quæ pertinent ad mores benè informandos, vt Dei, & Eccleſiæ Præcepta generalia. Tertij, quæ ſpectant vniuſcuiuſque Statum. Alia enim tenetur ſcire Parochus, quàm Parochiani; alia Epiſcopus quàm Parochus; alia Medicus, vel Iudex, aut Aduocatus, quàm artifex. *Aliquis ſcire tenetur illa* (inquit S. Thomas) *ſine quorum ſcientia non poteſt debitum actum rectè exercere: Vnde omnes tenentur ſcire communiter ea quæ ſunt Fidei; & vniuerſalia Iuris præcepta: Singuli autem ea quæ ad eorum ſtatum, vel officium ſpectant.*

Confirmatur hæc Regula ex *S. Auguſtino*, Lib. 3. *De Libero Arbitrio*, Cap. 19. *Cùm vbique* (inquit) *ſit præſens, qui multis modis per creaturam ſibi Domino ſeruientem auerſum vocet, doceat credentem, conſoletur ſperantem, diligentem adhortetur, conantem adjuuet, exaudiat deprecantem; non tibi deputatur ad culpam quòd inuitus ignoras, ſed quòd negligis quærere, quod ignoras; neque illud quòd vulnerata membra non colligis, ſed quòd volentem ſanare contemnis. Iſta tua propria peccata ſunt. Nulli enim homini ablatum eſt ſcire vtiliter quæri, quod inutiliter ignoratur, & humiliter confitendam eſſe imbecillitatem, vt quærenti & confitenti Ille ſubueniat, qui nec errat dum ſubuenit, nec laborat.*

Et Cap. 22. *Ignorantia & difficultas, ſi naturalis eſt, inde incipit anima proficere, & ad cognitionem & requiem, donec in ea perficiatur vita beata, promoueri. Quem profectum in ſtudijs optimis atque pietate, quorum facultas ei non negata eſt, ſi propria voluntate neglexerit, juſtè in grauiorem, quæ jam pœnalis eſt, ignorantiam difficultatemque præcipitatur, decentiſſimo & conuenientiſſime rerum moderamine in inferioribus ordinata. Non enim quod naturaliter neſcit, & naturaliter non poteſt, hoc animæ deputatur in reatum: Sed quòd ſcire non ſtuduit, & quòd dignam facilitati comparandæ ad rectè faciendam operam non dedit. Loqui enim non poſſe atque non poſſe, infanti naturale: Quæ ignorantia difficultáſque ſermonis non modò inculpabilis ſub Grammaticorum legibus, ſed etiam humanis affectibus blanda & grata eſt; non enim vllo vitio illam facultatem comparare neglexit, aut vllo vitio quam compararet amiſit. Itaque ſi nobis in eloquentia eſſet beatitudo conſtituta, atque ita crimini duceretur, cùm peccatur in linguæ ſonis, quemadmodum cùm peccatur in actibus vitæ, nullus vtique argueretur infantiæ, quòd ab ea eſſet exorſus ad conſequendam eloquentiam: ſed planè meritò damnaretur, ſi ſuæ voluntatis per-*

ver-

uerſitate vel ad eam recidiſſet , vel in ea remanſiſſet . Sic etiam nunc , ſi ignorantia veri , & difficultas recti naturalis eſt homini , vnde incipiat in ſapientiæ quietiſque beatitudinem ſurgere , nullus hanc ex initio naturali rectè arguit . Sed ſi proficere noluerit , aut à profectu retrorſum relabi voluerit , iure meritòque pœnas luet.

Et Epiſtolâ 194. aliàs 105. *Ignorantia* (inquit) *in eis qui intelligere noluerunt , ſine dubitatione peccatum eſt .*

Confirmatur ex *Innocentio III.* Cap. *Per tuas*, 3. Extra , *De Simonia* , pronuntiante , reum eſſe ſimoniæ Subdiaconum, qui certum titulum non habens, quemdam Presbyterum rogauit , vt ipſum ad Eccleſiæ ſuæ titulum præſentaret: Quod cùm ille facere recuſaret, ipſe promiſit ſe nullam portionem in eius Eccleſia vnquam petiturum poſt præſentationem : Sub cuius promiſſi fide præſentatus, Sacrum Ordinem ſuſcepit: *Nec ſe in hoc illicitum aliquid egiſſe intellexit* . Hunc (inquam) nihilominus velut Simoniæ reum , ad ſuperiores Ordines aſcendere , vel in Ordine ſuſcepto miniſtrare Pontifex prohibet , *Niſi cum eo fuerit miſericorditer diſpenſatum* . Scire quippe tenebatur huiuſmodi pactum eſſe ſimoniacum , illudque ſcire poterat interrogando peritiores .

Confirmatur ſecundò ex *S. Thoma* , Prima Secundæ , Quæſtion. 19. Art. 6. *Si ratio* (inquit) *vel conſcientia erret errore voluntario , vel directè , vel propter negligentiam , quia eſt error circa id quod quis ſcire tenetur ; tunc talis error rationis vel conſcientiæ non excuſat quin voluntas concordans rationi vel conſcientiæ ſic erranti ſit mala . Si autem ſit error qui cauſet inuoluntarium , proueniens ex ignorantia alicuius circumſtantiæ abſque omni negligentia , tunc talis error rationis vel conſcientiæ excuſat , vt voluntas concordans rationi erranti non ſit mala: Putà , ſi ratio errans dicebat , quòd homo tenetur ad vxorem alterius accedere , voluntas concordans huic rationi erranti eſt mala , eò quòd error iſte prouenit ex ignorantia legis Dei , quam ſcire tenetur . Si autem ratio erret in hoc quod credat aliquam mulierem ſummiſſam eſſe ſuam vxorem , & ea petente debitum , velit eam cognoſcere , excuſatur voluntas eius vt non ſit mala : Quia error iſte ex ignorantiâ circumſtantiæ prouenit , quæ excuſat , & inuoluntarium cauſat .*

R E G V L A LXXII.

Sicut in alijs peccatis omiſſionis tunc ſolùm homo actu peccat , cùm præceptum affirmans obligat : ita non continuò ignorans actu peccat ; ſed ſolùm cùm tempus eſt acquirendi ſcientiam , quam habere tenetur .

HAnc Regulam iiſdem verbis tradit *S. Thomas* , Prima Secundæ , Quæſtion. 76. Art. 2. ad quintum.

R E G V L A LXXIII.

Ignorantia directè, & per ſe volita peccatum auget ; tantum abeſt vt minuat .

TAlis eſt ignorantia eius , qui ſua ſponte neſcit aliquid , vt liberiùs peccet. Hæc enim auget voluntarium: Siquidem *ex intentione* , & affectu vehementi , ſeu ardore *voluntatis ad peccandum prouenit , quòd aliquis vult ſubire ignorantiæ damnum propter libertatem peccandi* ; (inquit *S. Thomas* , Prima Secundæ Quæſtion. 76. Art. 4.) Et Quæſtion. 3. *De Malo* , Articulo 8. *Cùm* (inquit) *aliquis directè vult ignorare vt à peccato per ſcientiam non retrahatur , talis ignorantia non excuſat peccatum , nec in toto , nec in parte , ſed magis auget . Ex magno enim amore peccandi videtur contingere quòd aliquis detrimentum ſcientiæ pati velit , ad hoc quòd liberè peccato inhæreat* . Talis Iniquus (Pſalm. 35.) qui *dixit vt delinquat in ſemetipſo* , id eſt , apud ſe propoſuit peccare , adeòque *Noluit intelligere vt benè ageret* : Quem locum *S. Auguſtinus* ſic explicat : *Non vnum hominem , ſed genus hominum iniquorum dicit , qui ſibi aduerſantur , non intelligendo vt benè viuant , non quia non poſſunt , ſed quia nolunt . Aliud eſt enim quando quiſque conatur aliquid intelligere , & per infirmitatem carnis non poteſt , quia Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam : Aliud autem quando pernicioſiùs agit aduerſùs ſe ipſum cor humanum , vt quod poſſet intelligere , ſi bona voluntas accederet , non intelligat , non quia difficilè eſt , ſed quia voluntas aduerſa eſt . Hoc autem fit dum amant peccata ſua , & oderunt præcepta Dei . Sermo enim Dei aduerſarius tuus eſt , ſi tu amicus ſis iniquitatis : Si autem tu aduerſarius ſis iniquitatis tuæ , ſermo Dei amicus tuus eſt , & aduerſarius iniquitatis tuæ . Si ergo odiſti iniquitatem tuam , iungis te ſermoni Dei ; & eritis duo aduerſùs illam perimendam , tu & ſermo Dei . Tu enim per te ex viribus tuis nihil potes : Adiuuat te ille qui tibi ſermonem miſit , & vincitur iniquitas . Si tu illam odiſti ; & Deus dimiſit , & eris liber : ſi autem ipſam diligas ; contrarium eſt tibi intelligere quicquid contra illam dicitur .*

R E G V L A LXXIV.

Ignorantia indirectè volita minuit peccatum .

TAlis eſt ignorantia illius , qui ſtudio incumbere negligit ; vel qui vinum largiùs bibit , ex quo ſequitur ebrietas . Hæc (inquam) ignorantia minuit peccatum , quia minuit voluntarium , vt docet S. Thomas *Cùm enim aliquid non cognoſcitur eſſe peccatum , non poteſt dici quòd voluntas directè , & per ſe feratur in peccatum , ſed per accidens : Vnde ibi eſt minor contemptus , & per conſequens minus peccatum* . De huiuſmodi ignorantiâ , quam Theologi ſimplicem vocant , *S. Auguſtinus* , Libro *De Gratia , & Libero Arbitrio* ait : *Aliud eſt neſciſſe , aliud facere noluiſſe . Voluntas quippe in eo arguitur , de quo dicitur* , Noluit intelligere vt benè ageret . *Sed & illa ignorantia , quæ non eſt eorum qui ſcire nolunt , ſed eorum qui ſimpliciter neſciunt , neminem ſic excuſat , vt ſempiterno igne non ardeat , ſi propterea non credidit quia non audiuit omninò quod crederet , ſed fortaſſè vt minùs ardeat . Non enim ſine cauſa dictum eſt , Effunde iram tuam in Gentes quæ te non nouerunt .*

Et Libr. 1. *De Adulterinis Coniugijs* , Cap. 9. tractans illud S. Iacobi , *Scienti igitur bonum facere , & non facienti , peccatum eſt illi* ; eamdem veritatem confirmat : *Numquid* (inquit) *ideò non peccatum eſt illi etiam , qui neſcit bonum facere , & ideò non facit ? Vtique peccatum eſt ; ſed hoc grauius , ſi etiam ſciat , & non faciat : Nec illud ideò nullum , quia minus . Vt ergo eodem modo vtramque dicamus , ſicut quicumque dimiſerit vxorem , exceptâ cauſâ fornicationis , & aliam duxerit , mœchatur : Ita quicumque ſcit bonum facere , & non facit , peccat . Sed quemadmodum hîc rectè dici non poteſt , Ergo ſi neſcit , non peccat ; ſunt enim etiam peccata ignorantium , quamuis minora quàm ſcientium : Ita nec illic rectè dici poteſt , Ergo ſi cauſâ fornicationis dimiſerit , & aliam duxerit , non mœchatur ; eſt enim mœchatio eorum etiam qui aliàs ducunt , relictis propter fornicationem prioribus ; ſed vtique minor quàm eorum qui non propter fornicationem dimittunt , & alteras ducunt .*

Et Libr. 1. *De Baptiſmo* , Cap. 5. *Accipere itaque* (Baptiſmum) *in Parte Donati , ſi incertum eſt eſſe peccatum : Quis dubitet certum eſſe peccatum , non ibi potiùs accipere , vbi certum eſt non eſſe peccatum ? Illi verò qui per ignorantiam ibi baptizantur , arbitrantes ipſam eſſe Eccleſiam Chriſti , in iſtorum quidem comparatione minùs peccant : Sacrilegio tamen Schiſmatis vulnerantur : Non ideò non grauiter , quòd alij grauiùs . Cùm enim dictum eſt quibuſdam*, Tolerabilius erit Sodomis in die Iudicij, quàm “ Matth. 33
vobis: *Non ideò dictum eſt , quia Sodomitæ non torquebantur , ſed quia illi grauiùs torquebuntur .*

Denique Libr. 6. *Contra Iulianum* , Cap. 16. *Ex hoc* (inquit) *concupiſcentia peior eſt quàm ignorantia , quia ignorantia ſine concupiſcentia minùs peccat : Concupiſcentia verò ſine ignorantia grauiùs peccat .*

R E G V L A LXXV.

Attentio animi ad actionis prauitatem non eſt neceſſaria vt peccatum imputetur : Vnde falſum eſt , Nunquam peccari , niſi præuiâ peccati cognitione animus illuſtretur , eiúſque vitandi deſiderio exſtimuletur .

HÆc Regula firmiſſimis argumentis è Scriptura Sacra depromptis fulcitur . Abſurdum enim eſt à peccato excuſare perſecutores Apoſtolorum ; qui tamen præuiam mentis illuſtrationem circa illius peccati malitiam non habebant , nec illud vitandi deſiderio ſtimulaban-

ſabantur: Cùm potiùs hâc in perſecutione obſequium ſe præſtare Deo arbitrarentur, iuxta illud Chriſti Diſcipulos alloquentis oraculum; *Venit hora vt omnis qui interficit vos arbitretur obſequium ſe præſtare Deo: Et hoc facient vobis, quia non nouerunt Patrem, neque Me.*

Secundò; Apoſtolus, dum perſequebatur Eccleſiam, proculdubio grauiter peccabat, vt ipſe fatetur 1. ad Timot. 1. *Fui blaſphemus*, inquit, *& perſecutor, & contumelioſus*. Sed præuiam illam animi illuſtrationem, & attentionem ad actionis prauitatem non habebat, imò potiùs ſe laude dignum ob illud facinus exiſtimabat, dum ſe abundantiùs ſupra coætaneos ſuos paternarum traditionum æmulatorem agnoſcebat, iuxta illud Epiſt. ad *Galatas* Cap. 1. *Audiſtis conuerſationem meam aliquando in Judaiſmo, quoniam ſupra modum perſequebar Eccleſiam Dei, & expugnabam illam, & proficiebam in Iudaiſmo ſupra multos coætaneos meos in genere meo, abundantiùs æmulator exiſtens paternarum mearum traditionum.* Non ergo neceſſe eſt ad peccatum, vt attendat peccator ad actionis prauitatem.

Tertiò idem probat Chriſti Domini pro ſuis crucifixoribus oratio, Luc. 23. *Pater, dimitte illis: Non enim ſciunt quid faciunt.* At tantùm abeſt vt ſe prauè agere arbitrarentur; imò iuſtitiam ſe adimplere exiſtimabant, cùm Chriſtum ſeductorem, & malefactorem haberent, non Dominum gloriæ cognoſcerent.

Quartò, illos peccare certum eſt, quos Deus *dimiſit vias ſuas ingredi*, quoſque *tradidit in deſideria cordis eorum*: At illi non modò ad actionis prauitatem non attendunt, nec deſiderij ab ea abſtinendi ſtimulis agitantur: Quin potiùs cum gaudio, & oſtentatione quadam nefaria perpetrant facinora. Non eſt igitur neceſſe ad imputationem peccati, vt homo ad eius prauitatem attendat, eiúſque vitandi deſiderio moueatur. His omnibus exemplis *S. Bernardus* in Tractatu ad *Hugonem à S. Victore*, probat in magnis ignorantiæ tenebris eos verſari, qui peccari poſſe per ignorantiam non agnoſcunt.

Adde illa Pſalmorum Oracula: Pſalm. 9. *Exacerbauit Dominum peccator, ſecundùm multitudinem iræ ſuæ non quæret. Non eſt Deus in conſpectu eius, inquinatæ ſunt viæ illius in omni tempore. Auferantur iudicia tua à facie eius.* Pſalm. 49. *Intelligite hæc qui obliuiſcimini Deum, nequando rapiat, & non ſit qui eripiat.* Pſalm. 78. *Effunde iram tuam in Gentes quæ te non nouerunt.*

Confirmatur ex *S. Auguſtino*, Lib. 1. *Retractationum*, Cap. 15. *Nam & qui neſciens peccauit*, (inquit) *non incongruenter nolens peccaſſe dici poteſt, quamuis & ipſe quod neſciens fecit, volens tamen fecit, ita nec ipſius eſſe potuit ſine voluntate peccatum. Quæ voluntas vtique ſicut definita eſt, animi motus fuit, nullo cogente, ad aliquid vel non amittendum vel adipiſcendum. Quod enim ſi noluiſſet, non feciſſet, non coactus eſt facere. Quia voluit ergo fecit, etiamſi non quia voluit peccauit, neſciens peccatum eſſe quod fecit: Ita nec peccatum ſine voluntate eſſe potuit, ſed voluntate facti, non voluntate peccati, quod tamen factum peccatum fuit: Hoc enim factum eſt quod fieri non debuit.* At ſi neceſſaria eſſet attentio ad actionis prauitatem, nunquam peccaret qui neſcit peccatum eſſe quod facit, neque ſolâ facti voluntate, ſed etiam voluntate peccati, quodlibet peccatum eſſet voluntarium.

Præterea, hanc Propoſitionem: *Nunquam peccatur, niſi præuiâ peccati cognitione animus illuſtretur, eiúſque vitandi deſiderio exſtimuletur*, plerique Galliarum Epiſcopi, & Pariſienſis Academia, *Falſam eſſe, & viam aperire ad excuſandas excuſationes in peccatis*, olim pronuntiarunt.

Non minùs erronea eſt illa Propoſitio: *Peccatum Philoſophicum ſeu Morale eſt actus humanus diſconueniens naturæ rationali, & rectæ rationi. Theologicum verò, & mortale eſt tranſgreſſio libera diuinæ legis. Philoſophicum quantumuis graue, in eo qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, eſt graue peccatum, ſed non eſt offenſa Dei, neque peccatum mortale diſſoluens amicitiam Dei, neque æternâ pœnâ dignum.* Quæ Propoſitio Atheos, & Infideles omnes, & peccata quantumuis grauia perpetrantes, nec non Chriſtianos excæcatos, & obduratos, à peccato abſoluit, à pœna immunes facit: Vt felicior illorum conditio hac ex parte videatur, quàm Fidelium qui Deum nouerunt; & nondum in illam cæcitatis abyſſum prolapſi ſunt. Paganos in ignorantiæ tenebris ſedentes, peccata nihilominus æternâ pœnâ digna commiſiſſe, teſtatur Apoſtolus ad Epheſios 4. *Hoc igitur dico, & teſtificor in Domino, vt iam non ambuletis, ſicut & Gentes ambulant in vanitate ſenſus ſui, tenebris obſcuratum habentes intellectum, alienati à vita Dei, per ignorantiam quæ eſt in illis, propter cæcitatem cordis ipſorum, qui deſperantes, ſemetipſos tradiderunt impudicitiæ, in operationem immunditiæ omnis, in auaritiam.* Et Cap. 5. *Nemo vos ſeducat inanibus verbis: Propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidentiæ.* Et 1. ad Theſſalonicenſes 4. *Vt ſciat vnuſquiſque veſtrûm vas ſuum poſſidere in ſanctificatione, & honore; non in paſſione deſiderij, ſicut & Gentes, quæ ignorant Deum: & nemo ſupergrediatur neque circumueniat in negotio fratrem ſuum: Quoniam vindex eſt Dominus de his omnibus, ſicut prædiximus vobis, & teſtificati ſumus.* Ad Romanos denique Cap. 2. *Tribulatio, & anguſtia in omnem animam hominis operantis malum, Iudæi primùm, & Græci. Quicumque enim ſine lege peccauerunt, ſine lege peribunt.*

Denique *Alexander VIII.* Pontifex Maximus Diſtinctiunculam illam Peccati Philoſophici, & Theologici, & opinionem quæ hoc veluti cardine nitebatur, meritò damnauit vt *Scandaloſam; temerariam, piarum aurium offenſiuam, & erroneam.* Excommunicationem ipſo facto incurrendam, Sediſque Apoſtolicæ reſeruatam tulit in eos omnes, qui hanc Propoſitionem atque opinionem docuerint, defenderint, ediderint, aut de ea etiam diſputauerint, publicè ſeu priuatim (niſi forſan impugnando) tractauerint. In virtute denique ſanctæ obedientiæ, & ſub interminatione diuini Iudicij omnibus Chriſti Fidelibus prohibuit, ne damnatam Propoſitionem ad praxim deducant, Decreto edito die vigeſima-quarta Auguſti, anno Domini milleſimo ſexcenteſimo nonageſimo.

R E G V L A LXXVI.

Ignorantia facti à culpa excuſat, ſi ſit inſuperabilis, non verò ignorantia legis debito modo promulgatæ, & cuius notitia ad eum, qui contra ipſam agit, peruenire potuerit.

EST Regula Iuris 13. in Sexto, IGNORANTIA FACTI, NON IVRIS EXCVSAT. Si verò lex debito modo non fuerit promulgata, vel eius notitia peruenire non potuerit ad eum, qui contra ipſam agit, ſeu illam non obſeruat, à culpâ excuſatur, quia & Iuris ignorantia tunc inſuperabilis cenſenda eſt, vt colligitur ex Cap. *Cùm in tua*, Extra, *De his qui Matrimonium accuſare poſſunt*. Pronuntiat ſcilicet *Innocentius III.* Ab accuſatione Matrimonij repellendum eſſe, qui ſolemnium Denuntiationum tempore tacuit, niſi probet Denuntiationem ad ipſum non potuiſſe peruenire. *Si tempore*, inquit, *Denuntiationis præmiſſæ, is qui iam coniunctos impetit, extra Diœceſim exiſtebat, vel aliàs Denuntiatio non potuit ad eius notitiam peruenire, vt putà, ſi nimiæ infirmitatis feruore laborans ſanæ mentis patiebatur exilium; vel in annis tam teneris conſtitutus, quòd ad comprehenſionem talium eius ætas ſufficere non valebat; ſeu aliâ cauſâ legitimâ fuerit impeditus, eius accuſatio debet audiri. Alioquin cùm rationabiliter præſumatur, quòd Denuntiationem publicè factam idem exiſtens in ipſa Diœceſi minimè ignorauit, tanquam ſuſpectus eſt proculdubio repellendus, &c.*

R E G V L A LXXVII.

Inſuperabilis ignorantia Iuris Cenſuras illo Iure ſtatutas auertit ab eorum capite, qui contra illud ignorantes agunt.

ID colligitur ex Cap. *Vt Animarum*, Tit. *De Conſtitutionibus*, in Sexto. *Vt Animarum periculis obuietur* (inquit) *Sententijs per Statuta quorumcumque Ordinariorum prolatis ligari nolumus ignorantes.* Eadémque omninò ratio eſt de Iuris communis ignorantia, cùm nulla pœna infligatur niſi propter peccatum, & ignorantia inſuperabilis à peccato penitus excuſet: Nec Cenſuræ ferantur niſi in contumaces; & cenſeri contumax non poſſit, qui laborat ignorantiâ quæ humano ſtudio vinci non poteſt.

R E G V L A LXXVIII.

Animi perturbatio antecedens minuit peccatum, conſequens aggrauat.

PAſſio enim ſiue animi perturbatio antecedens dicitur, quæ præcedit iudicium rationis, & motum voluntatis, eamque trahit vel inclinat. Quod autem ratio, & voluntas operantur ex paſſionis impulſu, minùs liberum eſt quàm id quòd omninò ex ſe agunt. Ratio namque perturbata minùs accuratè ſingulas operis circumſtantias cognoſcere, & expendere poteſt. Quicquid porrò minuit libertatem, minuit peccatum. Contra verò paſſio conſequens, ita nuncupata quòd motum, & imperium voluntatis ſequatur, vt dum aliquis vltionem de inimico ſuo expetens, & meditatus, iram excitat vt vehementiùs agat; peccatum auget, grauiúſque facit, quia voluntatis ardorem, & propenſionem ad peccandum auget, aut illius certè indicium eſt.

Hanc Regulam confirmat *S. Thomas*, Prima Secundæ, Quæſtion. 77. Articulo 6. *Paſſio*, (inquit) *ſecundùm quòd præcedit actum peccati, ſic neceſſe eſt quòd diminuat peccatum: Actus enim in tantùm eſt peccatum, in quantum eſt voluntarius, & in nobis exiſtens: Eſſe autem aliquid in nobis dicitur per rationem, & voluntatem: Vnde quantò ratio, & voluntas ex ſe aliquid agunt, non ex impulſu paſſionis, magis eſt voluntarium, & in nobis exiſtens: & ſecundùm hoc paſſio minuit peccatum, in quantum minuit voluntarium. Paſſio autem conſequens non diminuit peccatum, ſed magis auget, vel potiùs eſt ſignum magnitudinis eius, in quantum demonſtrat intentionem,* ſeu vehementem affectum, & ardorem *voluntatis ad actum peccati: & ſic verum eſt, quòd quantò aliquis maiori libidine vel concupiſcentiâ peccat, tantò magis peccat.*

Præterea, quantò maior tentatio eſt, tantò minùs eſt peccatum, quia præceptum faciliùs obſeruari poteſt nullâ ex aduerſo tentatione vrgente. Vnde *S. Auguſtinus* Lib. 14. *De Ciuitate Dei*, Cap. 12. de præcepto *Adamo* primo parenti impoſito ait: *Tam leue præceptum ad obſeruandum, tam breue ad memoriâ tenendum, vbi præſertim nondum voluntati cupiditas reſiſtebat, (quod de pœna tranſgreſſionis poſtea ſubſecutum eſt,) tantò maiore iniuſtitiâ violatum eſt, quantò faciliore poſſet obſeruantiâ cuſtodiri.* Eò porrò grauior tentatio eſt, quò vehementior concupiſcentia. *Vnuſquiſque* enim *tentatur à concupiſcentiâ ſuâ abſtractus, & illectus*, vt dicitur *Iacobi 1.*

R E G V L A LXXIX.

Animi perturbationes, quæ vſum rationis prorſus tollunt, ab omni culpa excuſant, etſi fortè fuerint volitæ: Tunc enim peccata ex illis ſecuta imputantur homini vt volita in ſua causâ.

ITa *S. Thomas*, Prima Secundæ, Quæſtion. 77. Articulo 7. *Paſſio* (inquit) *quandoque eſt tanta, quòd totaliter aufert vſum rationis, ſicut patet in his qui propter amorem vel iram inſaniunt; & tunc ſi talis paſſio à principio fuerit voluntaria, imputatur actus ad peccatum: Quia eſt voluntarius in ſua causâ, ſicut de ebrietate dictum eſt*, (ei qui ſponte inebriatur, imputari tanquam voluntarium quod per ebrietatem committit.) *Si verò cauſa non fuerit voluntaria, ſed naturalis, puta, cùm aliquis ex ægritudine, vel aliquâ huiuſmodi causâ incidit in paſſionem, quæ totaliter aufert vſum rationis, actus omninò redditur inuoluntarius, & per conſequens totaliter à peccato excuſatur.* Sic phreneticus patrem vel matrem percutiens à peccato excuſatur, qui præ violentiâ febris in phreneſim incidit. *Quandoque verò paſſio non eſt tanta quòd totaliter intercipiat vſum rationis, & tunc ratio poteſt paſſionem excludere, diuertendo ad alias cogitationes, vel impedire ne ſuum conſequatur effectum: Quia membra non applicantur operi niſi per conſenſum rationis. Vnde talis paſſio non totaliter excuſat à peccato.*

Et Secunda Secundæ, Quæſtion. 150. Art. 4. ad tertium: *Concupiſcentia*, (inquit) *non totaliter ligat rationem ſicut ebrietas, niſi fortè ſit tanta quòd faciat hominem inſanire, & tamen paſſio concupiſcentiæ diminuit peccatum, quia leuius eſt ex infirmitate, quàm ex malitiâ peccare.*

Denique Regula generalis eſto, ſecundùm *S. Thomam*, Prima Secundæ, Quæſtion. & Art. ſupra laudatis: *Secundùm hoc ſolùm actus de genere ſuo malus totaliter à peccato excuſatur, quòd totaliter inuoluntarius redditur: Vnde ſi ſit talis paſſio quæ totaliter inuoluntarium reddat actum ſequentem, totaliter à peccato excuſat, alioquin non totaliter.*

R E G V L A LXXX.

Peccatum ex animi perturbatione commiſſum, ſi ex genere ſuo mortale ſit, nunquam ita minuitur vt veniale fiat, exceptis ſubitis motibus.

PEccatum enim mortale poſitum eſt in auerſione ab vltimo fine, qui eſt Deus: Quæ quidem auerſio pertinet ad rationem deliberantem. Hinc ergo ſolummodò contingere poteſt, vt inclinatio animæ in aliquid contrarium vltimo fini non ſit peccatum mortale, *Quia ratio deliberans non poteſt occurrere: Quod contingit in ſubitis motibus*, (inquit *S. Thomas*, Prima Secundæ, Quæſtion. 77. Art. 8.) *Cùm autem ex paſſione aliquis procedit ad actum peccati, vel ad conſenſum deliberatum, hoc non fit ſubitò; vnde ratio deliberans poteſt hîc occurrere: Poteſt enim excludere, vel ſaltem impedire paſſionem. Vnde ſi non occurrat, eſt peccatum mortale: Sicut videmus quòd multa homicidia, & multa adulteria per paſſionem committuntur.* Hinc Apoſtolus ad Rom. 7. ait: *Paſſiones peccatorum operantur in membris noſtris ad fructificandum morti.* Fructum autem mortis afferre, proprium peccati mortalis eſt: Peccatum igitur ex paſſione commiſſum poteſt eſſe mortale.

Quamobrem paſſiones, & cupiditates prauæ frenandæ ſunt, iiſque ratio peruigil occurrere debet, ne limites tranſgrediantur, ac motus earum coërcere, & frangere; ſicut Deus præcepto ſuo fluctus maris erumpentes in littore comprimit, frangítque, ne terram abſorbeant: *Vſque* Iob. 38. 11.
huc venies, & non procedes ampliùs, & hîc confringes tumentes fluctus tuos. Et ſæuiente paſſionum tempeſtate, naufragiúmque ſpirituale minitante, ad Deum confugere debemus, & cum Apoſtolis orando clamare: *Domine, ſalua nos, perimus.* Ita Ieſus in corde noſtro dormiens excitabitur, imperabítque ventis & mari, paſſionum tempeſtatem ſedabit, & fiet tranquillitas magna. Elidendæ ſunt prauæ cupiditates, & præfocandæ, vbi primùm naſcuntur. *Beatus qui tenebit, & allidet par-*
uulos tuos ad petram; (inquit Propheta, de Babylonia Pſal. 136.
loquens.) *Quid ſunt paruuli Babyloniæ? Naſcentes malæ cupiditates;* (inquit *S. Auguſtinus* Enarratione in illum Pſalmum.) *Quando naſcitur cupiditas, antequam robur faciat aduerſum te mala conſuetudo, cùm paruula eſt cupiditas, elide illam: Sed times ne eliſa non moriatur, ad petram elide. Petra autem erat Chriſtus.*

De pugna rationis cum concupiſcentiâ, gratiâ Chriſti adiuuante, præclarè diſſerit *S. Auguſtinus* Enarratione in Pſalmum 143. *Trahis* (inquit) *concupiſcentiæ propaginem, & traducem mortis: Habes contra quod pugnes in te, habes quod expugnes in te. Sed habes quem inuoces, vt pugnantem adiuuet te, & vincentem coronet te, qui non exiſtentem fecit te. Cùm confligis, aliud eſt opus; cùm vincis, aliud opus eſt; cùm pacem, & requiem habes, aliud opus eſt. Suggeritur aliquod lucrum, delectat; habet fraudem, ſed magnum eſt lucrum; delectat, non conſentis: pugnam vide; adhuc ſuadetur, adhuc inſtatur, adhuc deliberatur: Ergo qui pugnat, periclitatur. Vidimus pugnam, cætera videamus. Contempſit iuſtitiam, vt fraudem faceret, victus eſt: Contempſit lucrum vt iuſtitiæ ſeruiret; vicit. In his tribus, victum doleo, pugnanti metuo, victori congaudeo. Sed etiam ille qui vicit, numquid omninò egit in ſe, vt prorſus eum pecunia non attentet, aut nihil in eo excitet delectationis, quamuis ſuperabilis, quamuis contemptibilis, quamuis non ſolùm cui non conſentiat, ſed cum qua nec pugnare dignetur? Ineſt tamen aliqua delectationis titillatio. Iſta titillatio, & ille hoſtis iam nec pugnat, nec regnat: Ineſt tamen, & quaſi moratur in carne mortali, quod non erit. Ducetur enim totum in victoriam, ſed poſtea: Modò autem, Corpus quidem mortuum eſt, propter peccatum, & ideò eidem corpori ineſt peccatum, etſi non regnat peccatum: Spi-* Rom. 8.
ritus autem vita eſt propter iuſtitiam. Si autem qui ſuſcitauit Chriſtum à mortuis, habitat in vobis, viuificabit, & mortalia corpora veſtra, propter inhabitantem Spiritum

eius

eius in vobis. Ibi iam nec quod pugnet erit, nec quod titillet: Totum cedet in pace. Non enim contra in natura contra aliam naturam pugnat, ſed tanquam in domo maritus, & vxor. Si aduerſùs ſe diſſentiant, moleſtus, & periculoſus labor; ſi maritus vincatur, & vxor dominetur, pax peruerſa: Si autem vxor marito dominanti ſubijciatur, pax recta: Non tamen aliud ex alia natura, quia ex homine facta mulier viro. Caro tua, coniux tua, famula tua; quodlibet deputa, opus eſt vt ſubijcias: & ſi pugnas, vt proſit pugna. Hoc enim expedit, inferius ſubijci ſuperiori: Vt & ille qui ſibi ſubijci vult quod eſt inferius ſe, ſubijciatur ſuperiori ſe. Agnoſce ordinem, quære pacem. Tu Deo, tibi caro. Quid iuſtius? Quid pulcrius? Tu maiori, minor tibi: Serui tu ei qui fecit te, vt tibi ſeruiat quod factum eſt propter te. Non enim hunc ordinem nouimus, neque hunc ordinem commendamus, Tibi caro, & tu Deo: Sed, Tu Deo, & tibi caro. Qui non obtemperas Domino, torqueris à ſeruo. Nunquid ſi non priùs tu Deo, vt deinde tibi caro, poteris dicere hæc verba,
„ Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus
„ meas in prælium, & digitos meos ad bellum? *Præliari vis indoctus, damnaberis victus. Primò ergo ſubdas te Deo, deinde ille doceat te, & adiuuante te prælieris,*
„ *& dicas,* Qui docet manus meas in prælium, & di-
„ gitos meos ad bellum. *Et cùm prælieris, quia dum præliaris, periclitaris, dic quæ ſequuntur, in præliandi peri-*
„ *culo conſtitutus.* Miſericordia mea. *Non vincar.*

REGVLA LXXXI.

Peccatum ex malitia grauius eſt peccato quod ex animi perturbatione ſiue paſſione committitur.

HAnc Regulam triplici ratione firmat *S. Thomas*, Prima Secundæ, Quæſtion. 78. Art. 4. Primò,
„ Quantò motus ad peccatum eſt magis proprius volun-
„ tati, tantò peccatum eſt grauius, cæteris paribus:
„ Cùm autem ex certa malitia peccatur, motus ad pec-
„ catum eſt magis proprius voluntati, quæ ex ſe ipſa in
„ malum mouetur, quàm cùm ex paſſione peccatur,
„ quaſi ex quodam extrinſeco impulſu ad peccandum.
„ Vnde peccatum hoc ipſo quod eſt ex malitia, aggra-
„ uatur, & tantò magis, quantò fuerit vehementior
„ malitia: Ex eo verò quod eſt ex paſſione, diminuitur
„ tantò magis, quantò paſſio fuerit magis vehemens.
„ Secundò, quia paſſio voluntatem inclinans ad pec-
„ candum, citò tranſit, & ſic homo citò redit ad bo-
„ num propoſitum, pœnitens peccati: Sed habitus
„ quo homo ex malitia peccat, eſt qualitas permanens:
„ & ideò qui ex malitia peccat, diuturniùs peccat.
„ Tertiò, quia peccans ex certa malitia, eſt malè
„ diſpoſitus quantùm ad ipſum finem, qui eſt princi-
„ pium Moralibus: & ſic eius defectus eſt periculoſior,
„ quàm eius qui ex paſſione peccat, cuius propoſitum,
„ ſecundùm habitum ſpectatum, tendit in bonum fi-
„ nem, licet ad horam interrumpatur propter paſſio-
„ nem. Defectus autem principij ſemper eſt peſſimus.

Denique grauius peccatum eſt, quod grauiorem pœnam meretur: At peccatum ex induſtria ſeu ex malitia commiſſum grauiorem pœnam meretur, ſecundum illum, Iob 34. *Quaſi impios percuſſit eos in loco videntium, qui quaſi de induſtria receſſerunt ab eo.* Quem locum explicans *S. Gregorius* Libr. 25. *Moralium*, Cap. 11. *Grauius quidem* (inquit) *infirmitate quàm ignorantiâ, ſed multò grauiùs ſtudio, quàm infirmitate peccatur.*

REGVLA LXXXII.

Peccata ex prauo habitu, & conſuetudine commiſſa, grauiora ſunt peccatis ex infirmitate commiſſis.

QVi enim vtitur habitu vitioſo (inquit *S. Thomas*, Prima Secundæ, Quæſtion. 78.) *neceſſe eſt quòd ex certâ malitiâ peccet.* Peccatum autem ex certâ malitiâ grauius eſt peccato ex infirmitate. Id autem de illis habitibus intelligendum eſt, quibus non repugnat peccator, nec illis deſtruendis, & extirpandis per Pœnitentiam, & bonorum operũ frequentationem adlaborat.

Præterea, vix abſque contemptu peccat, qui in praua peccandi conſuetudine perſeuerat, vt *S. Thomas* docet Secunda Secundæ, Quæſt. 186. Art. 9. ad tertium.

Confirmatur hæc Regula ex *S. Iſidoro*, Lib. 2. *De Summo Bono*, Cap. 23. *Peccatum* (inquit) *admittere, cadere eſt in puteum: Conſuetudinem verò peccandi facere, os putei eſt coangustare ne is qui cecidit, valeat exire.* Et paulò poſt: *Malum eſt peccare, peius eſt peccandi conſuetudinem facere. Ab illo facilè, ab hoc magno cum labore reſurgitur, dum malæ conſuetudini repugnatur. Malè agendi conſuetudinem receſſum eſſe Propheta aſſerit in profundum, cuius vſu, quaſi quadam lege homo tenetur adſtrictus, vt etiam quando non vult, peccatum admittat.* Et rurſus: *Iteratio peccati grauior eſt, ſicut ſi morbus ſuper morbum veniat: Sicut ſi imber ſuper imbrem occurrat.*

Hinc Cap. *Tantò*, Extra, *De Conſuetudine*, Gregorius IX. ait: *Tantò ſunt grauiora peccata, quantò diutiùs infelicem animum detinent alligatum.*

Hinc etiam Can. *Dinoscuntur*, Diſt. 93. dicitur: *Aſſiduè peccanti Deus non miſeretur*; id eſt, iteratò non miſeretur facilè, vt explicat Gloſſa. *Nam vulnus iteratum ſanatur tardiùs: Frequenter peccans, & lugens vix veniam meretur*; vt habetur Can. *Inanis*, Diſt. 3. *De Pœnitentia.*

Hominis prauo habitu, & diuturnâ conſuetudine peccandi irretiti miſerabilem ſtatum ſub *Lazari* in monumento quatriduani, iamque fœtentis typo adumbratum non ſemel docet *S. Auguſtinus*; eiuſque conuerſionem vti & Lazari reſurrectionem, difficiliorem eſſe. Ita Sermone 28. aliàs 44. *De Verbis Domini*, Cap. 5. *Qui faciendo quod malum eſt,* (inquit) *etiam malâ conſuetudine ſe implicant, vt ipſa conſuetudo mali non eos ſinat videre quia malum eſt, fiunt defenſores malorum factorum ſuorum: Iraſcuntur cùm reprehenduntur; in tantùm vt Sodomitæ quondam dicerent viro iuſto reprehendenti nequiſſimam voluntatem. Habitare veniſti, non leges dare.* Genes. 19. *Tanta ibi nefandæ turpitudinis conſuetudo erat, vt iam nequitia eſſet iuſtitia, & prohibitor potiùs reprehenderetur quàm factor. Tales conſuetudine maligna preſſi, tanquam ſepulti ſunt. Sed quid dicam, Fratres? Ita ſepulti, vt de Lazaro dictum eſt, Iam putet. Moles illa impoſita ſepulcro, ipſa eſt vis dura conſuetudinis, quâ premitur anima, nec ſurgere, nec reſpirare permittitur. Dictum eſt autem,* Quatriduanus eſt. *Reuera ad iſtam conſuetudinem quarto quodam progreſſu peruenit anima. Primus eſt enim quaſi titillatio delectationis in corde, ſecunda conſenſio, tertium factum, quartum conſuetudo. Sunt enim qui res illicitas obuias cogitationibus ſuis prorſus ita abijciunt, vt nec delectentur. Sunt qui delectantur, & non conſentiunt: Nondum perfecta mors eſt, ſed quodam modo inchoata. Delectationi accedit conſenſio, iam eſt illa damnatio. Poſt conſenſionem in factum proceditur: Factum in conſuetudinem vertitur: & fit quædam deſperatio, vt dicatur,* Quatriduanus eſt, iam putet. *Venit ergo Dominus, cui vtique facilia erant omnia; & difficultatem quandam oſtendit ibi. Infremuit ſpiritu, oſtendit multo clamore obiurgationis opus eſſe ad eos qui conſuetudine duruerunt. Tamen ad vocem clamantis Domini, rupta ſunt vincula neceſſitatis. Tremuit inferni dominatio, redditus eſt Lazarus viuus. Liberat enim, & de mala conſuetudine Dominus quatriduanos mortuos: Nam & ipſe quatriduanus Chriſto reſuſcitare volenti dormiebat. Sed quid ait? Videte genus reſuſcitationis. Proceſſit de monumento viuus, & ambulare non poterat. Et Dominus ad Diſcipulos;* Soluite eum, & ſinite abire. *Ille ſuſcitauit mortuum, illi ſoluerunt ligatum. Aliquid pertinere videte ad propriam Maieſtatem Dei ſuſcitantis. Increpatur aliquis in mala conſuetudine poſitus, verbo veritatis. Quàm multi increpantur, & non audiunt? Quis ergo agit intus cum illo qui audit? Quis vitam inſpirat intrinſecus? Quis eſt qui ſecretam pellit mortem, ſecretam dat vitam? Nonne poſt obiurgationes, poſt increpationes, dimittuntur homines cogitationibus ſuis, & incipiunt ſecum voluere quàm malam vitam gerant, quàm peſſimâ conſuetudine premantur? Deinde diſplicentes ſibi, mutare vitam inſtituunt. Reſurrexerunt, iſti; reuixerunt, quibus diſplicet quod fuerunt: Sed reuiuiſcentes ambulare non poſſunt. Hæc ſunt vincula ipſius reatus. Opus eſt ergo vt qui reuixit, ſoluatur, & ire permittatur. Hoc officium Diſcipulis dedit, quibus ait,* QVÆ *ſolueritis in terra, ſoluta ſunt, & in cœlo.*

Ex praua conſuetudine moralis quædam peccandi neceſſitas emergit, libertatem non minuens, ſed augens,

quia

quia in illam homo voluntate prolapſus eſt. De qua *S. Auguſtinus*, Lib. 8. *Confeſſionum*, Cap. 5. *Suſpirabam* (inquit) *ligatus, non ferro alieno, ſed mea ferrea voluntate. Velle meum tenebat Inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & conſtrinxerat me. Quippe ex voluntate peruerſa facta eſt libido. Et dum ſeruitur libidini, facta eſt conſuetudo. Et dum conſuetudini non reſiſtitur, facta eſt neceſſitas. Quibus quaſi anſulis ſibimet innexis, vnde catenam appellaui, tenebat me obſtrictum dura ſeruitus.* Et mirà: *Lex* (inquit) *peccati, eſt violentia conſuetudinis, quâ trahitur, & tenetur etiam inuitus animus, eo merito quo in eam volens illabitur.*

Prauus habitus, & peccati conſuetudo ad duritiem cordis ſenſim perducit. *Primùm tibi importabile videtur aliquid*; (inquit *S. Bernardus* Lib. 1. *De Conſideratione*, Cap. 2.) *Proceſſu temporis, ſi aſſueſcas, iudicabis non adeò graue, paulò poſt, & leue ſenties, paulò poſt nec ſenties, paulò poſt etiam delectabit. Ita paulatim in cordis duritiam itur, & ex illa in auerſionem. Sic grauis, & continuus dolor citum habiturus eſt exitum, aut ſanitatem profectò, aut inſenſibilitatem. Vereor ne in medijs occupationibus, dum diffidis finem, frontem dures, & ita ſenſim te ipſum quodammodo priues ſenſu iuſti vtiliſque doloris. Multò prudentiùs te illis ſubtrahas vel ad tempus, quàm patiare trahi ab ipſis, & duci certè paulatim quò tu non vis. Quæris quò? Ad cor durum. Nec pergas quærere quod illud ſit, ſi non expauiſti, tuum hoc eſt. Solum eſt cor durum, quod ſemetipſum non exhorret, quia nec ſentit. Quid me interrogas? Interroga Pharaonem Nemo duri cordis ſalutem vnquam adeptus eſt, niſi quem fortè miſerans Deus, abſtulit ab eo, iuxta Prophetam, cor lapideum, & dedit cor carneum.* Ezech. 36. *Quid ergo cor durum? Ipſum eſt quod nec compunctione ſcinditur, nec pietate mollitur, nec mouetur precibus: Minis non cedit, flagellis duratur. Ingratum ad beneficia eſt, ad conſilia infidum, ad Iudicia ſæuum, inuerecundum ad turpia, impauidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad diuina, præteritorum obliuiſcens, præſentia negligens, futura non præuidens. Ipſum eſt cui præteritorum, præter ſolas iniurias nihil omninò non præterit, præſentium nihil non perit, futurorum nulla niſi fortè ad vlciſcendum proſpectio ſeu præparatio eſt. Et vt breuiter cuncta horribilis mali mala complectar, ipſum eſt quod nec Deum timet, nec hominem reueretur.*

Et Sermone 81. in Cantica: *Quòd ſurgere* (inquit) *animus per ſe iam non poteſt, quæ per ſe cadere potuit, voluntas in cauſa eſt, quæ corrupti corporis vitiato ac vitioſo amore languescens, & iacens, amorem pariter iuſtitiæ non admittit. Ita neſcio quo prauo, & miro modo ipſa ſibi voluntas, peccato quidem in deterius mutata, neceſſitatem facit, vt nec neceſſitas cùm voluntaria ſit, excuſare valeat voluntatem: Nec voluntas cùm ſit illecta, excludere neceſſitatem. Eſt enim neceſſitas hæc quodammodo voluntaria. Eſt fauorabilis vis quædam, premendo blandiens, & blandiendo premens: Vnde ſeſe rea voluntas, vbi ſemel peccato conſenſerit, nec excutere iam per ſe, nec excuſare tamen vllatenus de ratione queat. Inde querula illa vox veluti gementis ſub onere neceſſitatis huius:* Domine, *inquit*, vim patior, reſponde pro me. *Sed rurſus ſciens quòd non iuſtè cauſaretur aduersùs Dominum, cùm voluntas ſua ipſius potiùs in cauſa foret, attende quid intulerit:* Quid dicam, aut quid reſpondebit mihi, cùm ipſe fecerim? *Premebatur iugo, non alio tamen quàm voluntariæ cuiuſdam ſeruitutis? Et erat pro ſeruitute quidem miſerabilis, ſed pro voluntate inexcuſabilis. Voluntas enim eſt quæ ſe, cùm libera eſſet, ſeruam fecit peccati, peccato aſſentiendo: Voluntas nihilominus eſt, quæ ſe ſub peccato tenet, voluntariè ſeruiendo.·.· Ita anima miro quodam, & malo modo ſub hac voluntaria quadam ac malè libera neceſſitate, & ancilla tenetur, & libera: Ancilla propter neceſſitatem, libera propter voluntatem: & quod magis mirum magiſque miſerum eſt, eò rea quò libera, eòque ancilla quò rea, ac per hoc eò ancilla quò libera. Miſer ego homo, quis me liberabit à calumnia huius pudendæ ſeruitutis? Miſer, ſed liber. Liber, quia homo: Miſer, quia ſeruus. Liber, quia ſimilis Deo: Miſer, quia contrarius Deo.* O cuſtos hominum, quare poſuiſti me contrarium tibi? *Poſuiſti enim cùm non prohibuiſti. Alioquin cùm ipſe me poſui*, & factus ſum mihi metipſi grauis. *Iuſtiſſimè quidem, vt hoſtis tuus, hoſtis ſit & meus, & qui tibi repugnat, repugnet & mihi. Ego verò qui tibi, ego qui mihimet contrarius factus ſum; atque in membris meis inuenio quod contradicat, & menti meæ, & legi tuæ. Quis me liberabit de manibus meis? Non enim quod volo, hoc ago; ſed me, non alio prohibente. Et quod odi, illud facio; ſed me, non alio compellente. Atque vtinam prohibitio hæc, & hæc compulſio, ita eſſet violenta, vt non eſſet voluntaria, forſitan enim ſic poſſem excuſari: Aut certè ita eſſet voluntaria, vt non violenta, profectò eam ſic poſſem corrigi. Nunc verò nuſquam exitus miſero patet, quem & voluntas (vt dixi) inexcuſabilem, & incorrigibilem neceſſitas facit.* Quis me eripiet de manu peccatoris, & de manu contra legem agentis, & iniqui? *Quæris quis de quo querar? De me. Ego ille peccator, ille exlex, ille iniquus.*

Hoc in ſtatu obdurationis poſitus peccator, *Diuitias bonitatis, & longanimitatis Dei contemnit, ignorans quoniam patientia Dei ad pœnitentiam illum adducit*: Ille autem *ſecundùm duritiam ſuam, & impœnitens cor,* Rom. 2. *theſaurizat ſibi iram in die iræ, & iuſti iudicij Dei*, (vt ait Apoſtolus.) Hæc enim obſtinatio, cordiſque durities ad impœnitentiam perducit, quod peccatum eſt in Spiritum-Sanctum, in hoc & in futuro ſæculo irremiſſibile. Eſt enim *Frigus Dei*, qui *deſerit peccatorem,* Matth. 12. *non vocat, non aperit ſenſum, non infundit gratiam*; (vt docet *S. Auguſtinus* Enarratione in Pſalm. 147.)

REGVLA LXXXIII.

Violentia omninò excuſat à peccato.

NVllum enim eſſe poteſt abſque voluntate peccatum. At violentia inuoluntarium cauſat, vt docet *S. Thomas*, Prima Secundæ, Quæſt. 6. Art. 5.

Confirmatur ex Concilio Ancyrano, Canone 3. cuius hæc ſunt verba: *Qui fugientes comprehenſi ſunt, vel à domeſticis traditi, vel ademptis facultatibus ſuſtinuere tormenta, aut in cuſtodiam truſi proclamauerunt ſe Chriſtianos eſſe, & eò vſque adſtricti ſunt, vt manus eorum comprehendentes violenter attraherent, & funeſtis ſacrificijs admouerent, aut aliquid polluti cibi per neceſſitatem ſumere cogerentur; conſitentes iugiter ſe Chriſtianos eſſe, & luctum rei, quæ contigit, inceſſabiliter oſtendentes omni deiectione, & habitu, & humilitate vitæ: Hos velut extra delictum conſtitutos, à Communionis gratiâ non vetamus.* Refertur Can. *Presbyteros*, Diſt. 50. Idémque docet *Innocentius III.* Cap. *Maiores*, Extra, *De Baptiſmo, & eius effectu*; cuius hæc ſunt verba: *Ille verò qui nunquam conſentit, ſed penitus contradicit, nec rem, nec characterem ſuſcipit Sacramenti.·.· Sicut nec ille notam alicuius reatus incurrit, qui contradicens penitus, & reclamans, thurificare Idolis cogitur violenter.*

Hinc etiam Virgo vi oppreſſa inſons eſt. Vnde *B. Lucia* dicebat Tyranno, *Si inuitam iuſſeris violari, caſtitas mihi duplicabitur ad coronam.* Hinc *S. Auguſtinus* Epiſtolâ 228. aliàs 180. ad *Honoratum*, ait: *Violentiâ non violatur pudicitia, ſi mente ſeruatur. Quoniam nec in carne violatur, quando voluntas patientis ſuâ turpiter carne non vtitur, ſed ſine conſenſione tolerat quod alius operatur.* Et Lib. 1. *De Ciuitate Dei*, Cap. 18. *At enim* (inquit) *ne vel aliena polluat libido metuitur? Non polluet, ſi aliena erit: Si autem polluet, aliena non erit. Sed cùm pudicitia virtus ſit animi, comitémque habeat fortitudinem, quâ potiùs quælibet mala tolerare, quàm malo conſentire decernit; nullus autem magnanimus, & pudicus in poteſtate habeat quid de ſua carne fiat, ſed tantùm quid annuat mente vel renuat; quis eadem ſanâ mente putauerit ſe perdere pudicitiam, ſi fortè in apprehenſa, & oppreſſa carne ſua exerceatur, & expleatur libido non ſua? Si enim hoc modo pudicitia perit, profectò pudicitia virtus animi non erit; nec pertinebit ad ea bona, quibus benè viuitur, ſed in bonis corporis numerabitur: Qualia ſunt, vires, pulchritudo, ſana integráque valetudo, ac ſi quid huiuſmodi eſt: Quæ bona, etiamſi minuantur, bonam iuſtámque vitam omninò non minuunt. Quòd ſi tale aliquid eſt pudicitia, vt quid pro illa, ne amittatur, etiam cum periculo corporis laboratur? Si autem animi bonum eſt, etiam oppreſſo corpore non amittitur. Quin etiam ſanctæ continentiæ bonum, cùm immunditiæ carnalium concupiſcentiarum non cedit, & ipſum corpus ſanctificatur: & ideò cùm eis non cedere inconcuſsâ intentione perſiſtit, nec de ipſo corpore perit ſanctitas,*

ſtitas, quia eo ſanctè vtendi perſeuerat voluntas, & quantùm in ipſo eſt, etiam facultas. Neque enim eò corpus ſanctum eſt, quòd eius membra ſunt integra, aut eò quòd nullo contrectantur attactu; cùm poſſint diuerſis etiam caſibus vulnerata vim perpeti, & Medici aliquando saluti opitulantes hæc ibi faciant, quæ horret aſpectus. Obſtetrix virginis cuiuſdam integritatem manu velut explorans, ſiue maleuolentiâ, ſiue inſcitiâ, ſiue caſu, dum inſpicit, perdidit. Non opinor quemquam tam ſtultè ſapere, vt huic periiſſe aliquid exiſtimet, etiam de ipſius corporis ſanctitate, quamuis membri illius integritate iam perditâ. Quocirca propoſito animi permanente, per quod etiam corpus ſanctificari meruit, nec ipſi corpori aufert ſanctitatem violentia libidinis alienæ, quam ſeruat perſeuerantia continentiæ ſuæ. An verò ſi aliqua fœmina mente corrupta, violatóque propoſito quod Deo vouerat, pergat vitianda ad deceptorem ſuum, adhuc eam pergentem ſanctam vel corpore dicimus, eâ ſanctitate animi, per quam corpus ſanctificabatur, amiſſâ atque deſtructâ? Abſit hic error, & hinc potiùs admoneamur, ita non amittit corporis ſanctitatem, manente animi ſanctitate, etiam corpore oppreſſo, ſicut amittitur corporis ſanctitas violatâ animi ſanctitate, etiam corpore intacto.

Hinc S. *Leo* Epiſtolâ 1. aliàs 87. ad Epiſcopos Africanos Prouinciæ Mauritaniæ Cæſarienſis, Cap. 8. de Virginibus vi barbarica oppreſſis reſpondet: *Illæ autem Famulæ Dei, quæ integritatem pudoris oppreſſione barbarica perdiderunt, laudabiliores erunt in humilitate ac verecundia, ſi ſe incontaminatis non audeant comparare Virginibus. Quamuis enim omne peccatum ex voluntate naſcatur; & potuerit corruptione carnis mens inuicta non pollui: Minùs tamen hoc illis oberit, ſi quod potuerunt animo non amittere, doleant ſe vel corpore perdidiſſe*, Refertur Can. *Illæ autem*, 14. Cauſâ 32. Quæſtion. 5.

Non ſufficit tamen ad perfectam violentiam, quæ inuoluntarium facit, & à peccatu penitus excuſat, vt mens repugnet facinori, ſed neceſſe eſt vt homo etiam opere externo renitatur quantùm poteſt. Vnde ſi virgo per vim opprimatur, animo quidem repugnans facinori, ſed vel clamore, vel totis etiam viribus non reſiſtens ſtupratori, perfectam violentiam paſſa non cenſetur, nec à peccato eſt immunis. *Voluntarium enim poteſt aliquid dupliciter dici*; (inquit) *S. Thomas* loco ſupra laudato, ad ſecundum.) *Vno modo ſecundùm actionem, putà cùm aliquis vult aliquid agere: Alio modo ſecundùm paſſionem, ſcilicet cùm aliquis vult pati ab alio. Vnde cùm actio infertur ab aliquo exteriori, manente in eo qui patitur voluntate patiendi, non eſt ſimpliciter violentum: Quia licet ille qui patitur, non conferat agendo; confert tamen volendo pati. Vnde non poteſt dici inuoluntarium.*

Quamuis autem non omninò inſontes ſint, quibus infertur violentia, ſi mente ſolâ, non autem opere exteriori, vel toto conatu, viribúſque facinori reluctantur, tamen minùs rei ſunt ijs qui nec mente repugnant, ſed plenè conſentiunt. Tales erant, qui ad profana, & ſacrilega Ethnicorum Sacrificia ducti, vel compulſi, totis quidem viribus non reluctabantur, ſed repugnantem voluntatem externis mœroris ſignis, & externo habitu oſtendebant. Vnde mitiorem illis Pœnitentiam Concilium Ancyranum imponendam decreuit Canone 4. *De his* (inquit) *qui ſacrificare coacti ſunt, inſuper & cœnauerunt in idolio, quicumque eorum, cùm ducerentur, lætiore habitu fuerunt, & veſtimentis pretioſioribus vſi ſunt, & præparatæ cœnæ indifferenter participes extiterunt. Placuit eos inter Audientes vno anno conſtitui, ſuccumbere verò*, (ſiue proſterni) *tribus annis, in oratione autem communicare biennio: & tunc ad Perfectionis gratiam*, (id eſt ad Euchariſtiæ communionem,) *peruenire. Quotquot autem aſcenderunt Templa veſte lugubri, & recumbentes per omne tempus flentes diſcubitûs, ſi compleuerint Pœnitentiam triennij temporis, ſine oblatione ſuſcipiantur. Si autem non manducauerunt, biennio ſubiecti Pœnitentiæ, tertio anno ſine oblatione communicent, vt Perfectionem quadriennio conſequantur.*

REGVLA LXXXIV.

Metus ita grauis, & vehemens vt hominem ſui compotem non relinquat, à peccato penitus excuſat.

NOn enim vitio vertuntur, quæ ex mentis deliberatione non proceſſerunt, cùm ſint penitus inuoluntaria.

REGVLA LXXXV.

Metus etiam grauis non excuſat omninò à peccato hominem, quem ſui compotem relinquit, in ijs quæ ſunt per ſe, & intrinſecè mala.

MEtus vulgò diuiditur in leuem, & iuſtum. Leuis dicitur, quo leue malum timetur, aut graue quidem, ſed ex cauſa leui nec probabili. Quo metu perſonæ leues, & meticuloſæ percelli ſolent. Iuſtus vocatur, quo ex cauſa probabili graue malum timetur, vel futurum, vel imminens. Et quia huiuſmodi metu etiam graues, & conſtantes viros percelli contingit, dicitur metus cadens in conſtantem virum. Mala autem grauia, quæ, dum veriſimiliter imminent, metum iuſtum incutiunt, ſunt mors, mutilatio membrorum, enormia verbera, carcer, exilium, ſeruitus, damnatio ad triremes, proſcriptio vel grauis iactura bonorum, ablatio inſtrumentorum artis, ex quâ homo victum quærit, infamia grauis nec facilè abolenda, Excommunicatio iniuſta.

Quòd autem metus grauis non excuſet omninò à peccato hominem ſui compotem, in ijs quæ ſunt per ſe, & intrinſecè mala, inde probatur, quòd ea quæ per ſe mala ſunt, nullo euentu deſinant eſſe mala: & voluntarium ſit ſimpliciter quod fit ex metu, quatenus ſpectatur ſecundùm accidentia circumfuſa, ſiue ſecundùm circumſtantias, quamuis ſecundùm ſe, & ſecluſis illis circumſtantijs inuoluntarium ſit: Sic proiectio mercium in mare ad nauim, & vitam ſeruandam, imminente naufragio, voluntaria eſt, quæ aliàs voluntati repugnaret. *Illud* ergo *quod per metum agitur, abſque conditione eſt voluntarium, id eſt, ſecundùm quòd actu agitur: Sed inuoluntarium eſt ſub conditione, id eſt, ſi talis metus non immineret*; (inquit *S. Thomas* Prima Secundæ, Quæſtion. 6. Art. 6.) Et Secunda Secundæ, Quæſtion. 125. Art. 3. *Si aliquis* (inquit) *propter timorem quo refugit periculum mortis, vel quodcumque aliud temporale malum, ſic diſpoſitus eſt vt faciat aliquid prohibitum, vel prætermittat aliquid quod eſt præceptum in lege diuina; talis timor eſt peccatum mortale.* Et certè, ſoli peccato mortali debetur pœna inferni, quæ tamen debetur timidis, ſecundùm illud Apocalypſis 21. *Timidis, & incredulis .·. pars erit in ſtagno ignis, & ſulphuris, quod eſt mors ſecunda.*

Et Articulo 4. *Si aliquis per timorem fugiens mala, quæ ſecundùm rationem ſunt minùs fugienda, incurrat mala quæ ſecundùm rationem ſunt magis fugienda: Non poſſet totaliter à peccato excuſari, quia timor talis inordinatus eſſet. Sunt autem magis timenda mala animæ, quàm mala corporis; corporis autem magis quàm mala exteriorum rerum. Et ideò ſi quis incurrat mala animæ, id eſt, peccata, fugiens mala corporis, putà, flagella vel mortem; aut mala exteriorum rerum, putà, damnum pecuniæ; aut ſi ſuſtineat mala corporis, vt vitet damnum pecuniæ, non excuſatur totaliter à peccato.* At quæ ſunt per ſe, & intrinſecè mala, ſemper peccata ſunt: Igitur ſunt magis timenda ipſâ morte corporis, quæ *Omnium terribilium terribiliſſimum* in Scriptura Sacra vocatur. Quamobrem in his quæ ſunt per ſe mala, metus non excuſat ex toto à peccato.

Confirmatur ex *S. Auguſtino*, Lib. *De Agone Chriſtiano*, Cap. 33. vbi docet, Diabolum per timorem, & cupiditatem tanquam per duas ianuas intrare. *Perfecta charitas* (inquit) *nec cupiditatem habet ſæculi, nec timorem ſæculi, id eſt, nec cupiditatem vt acquirat res temporales, nec timorem vt amittat res temporales. Per quas duas ianuas intrat, & regnat Inimicus, qui primò Dei timore, deinde charitate pellendus eſt.* At per timorem non intraret, & regnaret Inimicus, ſi timor à peccato omninò excuſaret.

RE-

REGVLA LXXXVI.

Metus grauis aliquatenus excuſat minuitque peccatum, etiam in ijs quæ ſunt intrinſecè mala.

MInuit enim voluntarium, ac libertatem eius, qui metu id agit, quod alioquin facturus non erat, vt docet *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtion. 125. Art. 4. *Diminuitur tamen* (inquit) *ſecundùm aliquid eius peccatum, quia minùs voluntarium eſt quod ex timore agitur. Imponitur enim homini quædam neceſſitas aliquid faciendi propter timorem imminentem.*

Confirmatur ex Concilio Ancyrano, Canone 5. Pœnitentiam quidem publicam, ſed breuiorem, minúſque grauem imponente *His qui minis tantùm ceſſere pœnarum, aut priuatione facultatum territi, aut demigratione, ſacrificauerunt.*

Confirmatur ſecundò ex *S. Leone*, Epiſtolâ 129. aliàs 79. ad *Nicetam* Epiſcopum Aquileienſem, Cap. 5. vbi reſpondet, His qui captiui cùm eſſent idolothyta famæ vel metu compellente comederant, leuiorem imponendam eſſe Pœnitentiam. *De his autem Chriſtianis* (inquit) *qui inter eos, à quibus fuerant captiuati, immolatitijs cibis aſſeruntur eſſe polluti, conſultationi Charitatis tuæ hoc etiam reſpondendum eſſe credidimus, vt Pœnitentiæ ſatisfactione purgentur, quæ non tam temporis longitudine, quàm cordis compunctione penſanda eſt. Et ſiue hoc terror extorſerit, ſiue fames ſuaſerit, non dubitetur abolendum, cùm huiuſmodi cibus pro metu aut indigentiâ, non pro Religionis veneratione ſit ſumptus.*

Et Cap. 6. Cùm his etiam humaniùs agendum eſſe reſpondet, qui metu vel errore ſunt rebaptizati. *His verò* (inquit) *de quibus Dilectio tua ſimiliter Nos credidit conſulendos, qui ad iterandum Baptiſmum vel metu coacti ſunt, vel errore traducti, & nunc ſe contra Catholicæ Fidei Sacramentum egiſſe cognoſcunt, ea cuſtodienda eſt moderatio, quâ in ſocietatem noſtram non niſi per Pœnitentiæ remedium, & per impoſitionem Epiſcopalis manûs, Communionis recipiant vnitatem, tempora pœnitudinis, tuo conſtituens iudicio, prout conuerſorum animos perſpexeris eſſe deuotos.*

Confirmatur tertiò ex Can. *Inprimis*, Causâ 2. Quæſt. 1. vbi *S. Gregorius* iubet, vt Epiſcopis, qui alterius Epiſcopi depoſitioni metu Iudicis conſenſerant, leuior imponatur Pœnitentia: *Si autem* (inquit) *Epiſcopi in præiudicium condemnationis, vel depoſitionis memorati Stephani, ſe metu Iudicis conſenſiſſe, & talia feciſſe non ſua ſponte profeſſi fuerint, tempus eis abbreuiandum eſt, & modus Pœnitentiæ temperandus.* Sumptum eſt ex Epiſtolâ 50. Libri 11. *ad Ioannem Defenſorem* data.

Confirmatur quartò ex Cap. *Sacris*, Extra, *De his quæ vi metúſue causâ ſiunt*, vbi *Innocentio III.* aliter cenſendum reſpondet de eo, qui cum Excommunicatis coactione adſtrictus communicat, & de eo qui metu adductus huiuſmodi Communione polluitur. *In primo caſu* (inquit) *talem non credimus excommunicatione teneri, cùm magis pati, quàm agere conuincatur. In ſecundo, licet metus attenuet culpam; quia tamen non eam prorſus excludit, cum pro nullo metu debeat quis mortale peccatum incurrere, Excommunicationis labe credimus inquinari.*

Metum aliquatenus minuere culpam dixi, quia non ita minuit vt de mortali venialem faciat; ſed quòd relinquendo peccatum intra limites mortalis, ſi ſit ex ſe mortale, faciat vt ſit leuius quàm aliàs eſſet ſecluſo metu. Vnde nuſquam à mortali peccato excuſantur qui metu tormentorum quantumcumque grauium, aut etiam mortis peierant, Chriſtum negant, falſam Religionem ſimulant, Sacramenta violant, furta, aut homicidia committunt, fornicantur, aut huiuſmodi peccatis cooperantur vel conſentiunt. Quæuis enim atrociſſima ſupplicia potiùs toleranda ſunt, & mors ipſa perferenda, quàm vt Deum offendamus. Atque in eò maximè Chriſtianam fortitudinem exercere debemus, quæ *Vſque ad mortem certat pro iuſtitia*, vt præcipit Deus *Eccleſiaſtici* 4. Hæc fortitudo Martyrum noſtrorum animos in bono virtutis confirmauit, vt fidem, & iuſtitiam propter metum perſecutionum, ſuppliciorum quæ intentabat, inferebátque exquiſitiſſima crudelitas, & mortis ipſius, non dewererent. Primo ſcilicet homini dictum eſt, *In quacumque die comederis, morte morieris.* Chriſtiano homini dicitur, *Morere ne pecces.* Quod ille accepit in pœna, hoc contremiſcunt homines pro victoria. *Primis parentibus Mortem comminatus eſt Deus, ne peccarent: Mortem Martyribus Inimicus comminatus eſt, vt peccarent. Illi vt morerentur, peccauerunt: Martyres mortui ſunt, ne peccarent. Vnde illis pœna inflicta, inde iſtis gloria ſuſcitata;* (inquit *S. Auguſtinus*, Sermone 318. aliàs 25. inter editos à *P. Sirmondo.*)

Ex his patet quàm meritò damnata ſit inter aliàs ab *Innocentio XI.* Pontifice Maximo hæc Propoſitio: *Vrgens metus grauis eſt cauſa iuſta Sacramentorum Adminiſtrationem ſimulandi.*

Item iſta: *Famulus qui ſubmiſſis humeris ſcienter adiuuat herum ſuum aſcendere per feneſtras ad ſtuprandam Virginem, & multoties eidem ſubſeruit deferendo ſcalam, aperiendo ianuam, aut quid ſimile cooperando, non peccat mortaliter, ſi id faciat metu notabilis detrimenti, putà, ne à domino malè tractetur, ne toruis oculis aſpiciatur, ne domo expellatur.*

Ex ijſdem principijs damnata eſt, & iſta ab *Alexandre VII.* inter aliàs: *Vir equeſtris ad duellum prouocatus, poteſt illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.*

REGVLA LXXXVII.

Grauius illorum peccatum eſt, qui futurorum malorum, quàm eorum qui præſentium metu peccant.

MInùs enim terrent futura mala, quàm præſentia: Minùs itaque rationem perturbant, libertatémque minuunt. Inſignis eſt hanc in rem *S. Cypriani* locus, Tractatu *De Lapſis*, vbi de illis qui metu exilij, aut proſcriptionis bonorum, & illis qui vi tormentorum Chriſtum negauerant, & idolis immolauerant, ſic loquitur. *Nec eſt, proh dolor! iuſta aliqua, & grauis cauſa, quæ tantùm facinus excuſet: Relinquenda erat patria, & patrimonij facienda iactura. Cui enim naſcenti atque morienti non relinquenda quandoque patria, & patrimonij ſui facienda iactura eſt? Vt Chriſtus non relinquatur, ſalutis ac ſedis æternæ iactura timeatur.·.· Sed tormenta poſtmodum venerant, & cruciatus graues reluctantibus imminebant. Queri de tormentis poteſt, qui per tormenta ſuperatus eſt: Excuſationem doloris obtendere, qui victus eſt in dolore, poteſt rogare talis, & dicere: Certare quidem fortiter volui, & Sacramenti mei memor, deuotionis ac fidei arma ſuſcepi: Sed me in congreſſione pugnantem cruciamenta varia, & ſupplicia longa vicerunt. Stetit mens ſtabilis, & fides fortis, & cum torquentibus pœnis immobilis diu anima luctata eſt: Sed cùm duriſſimi Iudicis recrudeſcente ſæuitiâ, iam fatigatum, iam laſſum corpus nunc flagella ſcinderent, nunc fuſtes contunderent, nunc equuleus extenderet, nunc vngula effoderet, nunc flamma torreret, caro me in colluctatione deſtruit, infirmitas viſcerum ceſſit, nec animus, ſed corpus in dolore defecit. Poteſt citò proficere ad veniam cauſa talis: Poteſt eiuſmodi excuſatio eſſe miſerabilis. Sic Caſto & Æmilio aliquando Dominus ignouit: Sic in prima congreſſione deuictos, victores in ſecundo prælio reddidit, vt fortiores ignibus fierent, qui ignibus antè ceſſiſſent; & vnde ſuperati eſſent, inde ſuperarent. Manabat pro fletibus ſanguis, & pro lacrimis cruor ſemiuſtulatis viſceribus defluebat. Nunc verò quæ vulnera oſtendere victi poſſunt? Quas plagas hiantium viſcerum? Quæ tormenta membrorum, vbi non fides congreſſa cecidit, ſed congreſſionem perfidia præuenit? Nec excuſat oppreſſum neceſſitas criminis, vbi crimen eſt voluntatis.*

REGVLA LXXXVIII.

In ijs quæ non ſunt per ſe, & intrinſecè mala, ſed ideò tantùm mala quia prohibita, metus grauis vt plurimùm à peccato penitus excuſat.

LEx enim ſiue naturalis, ſiue diuina, ſecundùm præcepta poſitiua ſpectatæ, non ſemper obligant cum vitæ aut grauis mali periculo: Multò minùs verò ita obligant ſemper vel vt plurimùm humanæ leges: In his igitur interdum, imò ſæpè à peccato penitus excuſat metus grauis.

De præceptis poſitiuis Legis naturalis perſpicua propoſitio eſt: Lex enim de reddendo depoſito non obligat eum, cui ex redditione depoſiti mors imminet. Lex de eleemo-

eleemoſyna eroganda grauiter indigenti, non obligat eum, qui fame moriturus eſt, ſi panem, quem vnicum habet, alteri tribuat. Lex de ſecreto ſeruando non obligat eum, cui mortem, membrorum mutilationem, grauiſſima verbera, durum carcerem, perpetuam infamiam allatura eſſet eius obſeruatio, niſi ſit eiuſmodi arcanum, cuius obſeruantia ſit maioris momenti, quàm vita, fama, libertas cuiuslibet priuati, qualia ſunt arcana Religionem ſpectantia, vt ſecretum Confeſſionis ſacramentalis; vel ea quibus Eccleſiæ, aut Reipublicæ commune bonum, Regiſue ſalus, & vita conſiſtunt, & quorum reuelatione in diſcrimen adducerentur.

De Præceptis Legis diuinæ poſitiuæ res non minùs explorata eſt. Nam Dauid vrgente neceſſitate comedit Panes Propoſitionis, vt refertur 1. *Reg.* 21. Quos alioquin comedere ijs qui ex familia Sacerdotali non eſſent, Lex vetabat, *Leuit.* 24. Dauidiſque factum Chriſtus approbat *Matth.* 12. eadem ratione excuſans Diſcipulos, quòd Sabbato ſpicas vellerent. Et Sabbatis Sacerdotes in Templo Sabbatum violabant ſine crimine, vt ibidem Saluator ait. *Nam Sabbatum propter hominem factum eſt, & non homo propter Sabbatum*, vt idem rursùs ait *Marci* 2.

De Legibus humanis, tàm Eccleſiaſticis, quàm Ciuilibus, idem communi ſuffragio Theologi cenſent; excuſari, verbi gratiâ, à Ieiunio; à Miſſa diebus Feſtis audienda, ab Horis Canonicis recitandis, à vitandis Excommunicatis, aliiſque ſimilibus, eos qui ſine vitæ, aut alterius grauis incommodi periculo præcepta illa ſeruare non poſſunt. Hinc *S. Thomas*, *Secunda Secundæ*, Quæſt. 147. Art. 4. ad primum: *Præcepta* (inquit) *Dei ſunt præcepta iuris naturalis, quæ ſecundùm ſe ſunt de neceſſitate ſalutis: Sed Præcepta Eccleſiæ ſunt de his, quæ non per ſe ſunt de neceſſitate ſalutis, ſed ſolùm ex inſtitutione Eccleſiæ. Et ideò poſſunt eſſe aliqua impedimenta, propter quæ aliqui ad obſeruanda Ieiunia huiuſmodi non tenentur.* Idem eſto de legibus ciuilibus iudicium. Cùm enim legum ferendarum poteſtas data ſit hominibus propter bonum commune, quod nec ſemper, nec vtplurimùm poſtulat vt ſubditi ad ea, quæ præcipiunt, exequenda cum periculo vitæ obligentur, certum eſt leges ab ipſis conditas cum periculo tam graui non obligare; adeóque iuſtum graui periculi metum ab earum obſeruantiâ ſæpius excuſare.

In his metum grauem à peccato vtplurimùm excuſare dixi: Certi enim ſunt caſus, quibus etiam humanæ leges cum vitæ periculo obligant, vbi de Eccleſiæ vel Reipublicæ communi bono agitur, quod procurari non poteſt, niſi priuatorum vita, qui corporis Eccleſiaſtici aut Politici membra ſunt, periculo exponatur. Quamobrem Epiſcopus, & Parochus ſæuiente in vniuerſum gregem Chriſtianum perſecutione, aut graſſante peſte, vel obſidionis aut excidij imminente periculo, manere in Diœceſi vel Parochia, & fidem confiteri, prædicare, Fideles in ea confirmare, Sacramenta adminiſtrare tenentur, vt docet *S. Auguſtinus*, Epiſtolâ 228. aliàs 180. ad *Honoratum.* Si enim fugiant, Chriſtiana Plebe manente, miniſteriúmque ſubtrahatur, non bono Paſtori, ſed mercenario ſimiles ſunt, qui videt lupum venientem, & dimittit oues, & fugit, quia non eſt illi cura de ouibus. *Quod enim ad eos attinet, qui in hac re non falluntur errore, ſed formidine ſuperantur, quare non potiùs contra ſuum timorem Domino miſerante atque adiuuante fortiter dimicant, ne mala ſine comparatione grauiora, quæ multò ampliùs ſunt tremenda, contingant? Fit hoc vbi Dei charitas flagrat, non vbi Mundi cupiditas fumat. Sed charitas ex Deo eſt. Oremus ergo vt ab illo detur, à quo iubetur. Et per hanc magis timeamus ne oues Chriſti ſpiritalis nequitiæ gladio in corde, quàm ne ferro in corpore trucidentur, vbi quandocumque quocumque mortis genere morituri ſunt. Magis timeamus ne ſenſu interiori corrupto pereat caſtitas fidei, quàm ne fœminæ violenter conſtuprentur in carne. Quia violentiâ non violatur pudicitiâ, ſi mente ſeruatur. Magis timeamus ne lapides viui extinguantur deſerentibus nobis, quàm ne lapides, & ligna terrenorum ædificiorum incendantur præſentibus nobis. Magis timeamus ne membra corporis Chriſti deſtituta ſpiritali victu necentur, quàm ne membra corporis noſtri oppreſſa hoſtili impetu torqueantur. Non quia iſta non ſunt vitanda cùm poſſunt; ſed quia potiùs ferenda ſunt, quando vitari ſine impietate non poſſunt. Niſi fortè quiſquam contenderit non eſſe Miniſterium impium, qui tunc ſubtrahit miniſterium pietati neceſſarium, quando magis eſt neceſſarium. An non cogitamus, cùm ad iſtorum periculorum peruenitur extrema, nec eſt poteſtas vlla fugiendi, quantus in Eccleſia fieri ſoleat ab vtroque ſexu, atque ab omni ætate concurſus, alijs Baptiſmum flagitantibus, alijs Reconciliationem, alijs etiam Pœnitentiæ ipſius actionem, omnibus conſolationem, & Sacramentorum confectionem, & erogationem? Vbi ſi Miniſtri deſint, quantum exitium ſequatur eos, qui de iſto ſæculo vel non regenerati exeunt, vel ligati? Quantus eſt etiam luctus fidelium ſuorum, qui tos ſecum in vitæ æternæ requie non habebunt? Quantus denique gemitus omnium, & quorumdam quanta blaſphemia de abſentia Miniſteriorum, & Miniſtrorum? Vide quid faciat malorum temporalium timor, & quanta in eo ſit acquiſitio malorum æternorum.*

Epiſcopos quidem, & quoſdam alios Miniſtros ipſis auctoribus, rectè aliquando fugere talibus imminentibus malis, vt ſe pro vtilitate Eccleſiæ temporibus tranquillioribus ſeruent, cum *S. Auguſtino* fatemur: Sed tunc tantùm *Rectè hoc fit à quibuſdam, quando non deſunt alij, per quos ſuppleatur Eccleſiaſticum Miniſterium, ne ab omnibus deſeratur:* Quod à *S. Athanaſio* factum eſt, cùm eum apprehendere *Conſtantius* cuperet Imperator, nequaquam à cæteris Miniſtris deſerta Plebe Catholica, quæ Alexandriæ commanebat. *Sed quando eſt commune periculum, magiſque timendum eſt, ne quiſquam id facere credatur, non conſulendi voluntate, ſed timore moriendi, magiſque fugiendi obſit exemplo, quàm viuendi proſit officio, nulla ratione faciendum eſt. Denique Sanctus Dauid, ne ſe committeret periculis præliorum, & fortaſſis extingueretur, ſicut ibi dictum eſt*, lucerna Iſraël, *à ſuis hoc petentibus ſumpſit, non ipſe præſumpſit; alioquin multos imitatores feciſſet ignauiæ, qui eum crederent hoc feciſſe non conſideratione vtilitatis aliorum, ſed ſuæ perturbatione formidinis.*

Siue autem ſecedat Epiſcopus, Eccleſiæ vtilitate exigente, ſiue maneat poſtulante neceſſitate, & officio charitatis vrgente, Parochi, & alij Sacerdotes ab Epiſcopo conſtituti, vt Eccleſiaſtica Miniſteria ſuppleant, cum periculo vitæ parere tenentur Epiſcopi præcepto: Sicut & Milites Duci præcipienti, vt in ſtatione maneant, vt excubias agant, vt hoſtiles muros aſcendant, vt cum hoſte congrediantur, vt per mare nauigent, etiam cum vitæ periculo. Nullus itaque metus, quantumuis iuſtus, & grauis, vtriuſque Militiæ viros excuſat à peccato, ſi officio ſuo deſint, & Superiorum præceptis his in caſibus non pareant.

Sed & alia exceptio adhibenda eſt circa legum humanarum obſeruationem cum periculo vitæ, aut grauiſſimi cuiuſque incommodi. In ijs enim caſibus, & circumſtantijs, in quibus legis violatio vergeret in contemptum Fidei, aut Religionis, vel Eccleſiaſticæ aut Regiæ Poteſtatis, lex humana obligat cum periculo vitæ: Quia pluris refert Fidem, Religionem, & Eccleſiaſticam vel Regiam Poteſtatem non contemni, quàm vitam corporis conſeruari. Quamobrem ſi cui metus mortis incutiatur, niſi carnes die Ieiunij comedat, niſi Miſſam audire prætermittat, niſi Sacrum coram Excommunicatis celebret, niſi Regis Edictum palam violet: Idque fieri conſtet aut veriſimile ſit in contemptum Fidei, Religionis, Eccleſiaſticæ vel Regiæ Poteſtatis; ſiue ad oſtendendum Fidem, & Religionem Chriſtianam Catholicam veram non eſſe, aut talem à nobis non credi, conſtantérque teneri: Aut Leges Eccleſiaſticas vel Ciuiles eſſe flocci faciendas, nec Eccleſiæ, aut Regi parendum eſſe: Siue ad huiuſmodi leges ſugillandas, & auctoritatem quà conditæ ſunt ludibrio exponendam: Vel ſi graue ſcandalum ex huiuſmodi legum violatione aliàs oriatur, mortem potius oppetere neceſſe eſt, quàm leges illas violare. Vnde nullus metus quantumcumque grauis, & iuſtus, in his caſibus, & circumſtantijs, excuſat penitus à peccato legum illarum violatores.

CA-

CAPVT V.

DE SVPERBIA, ET INANI GLORIA.

ARTICVLVS I.

Quid ſit Superbia?

SVPERBIA *eſt excellentię propriæ inordinatus amor*; ſeu *Peruerſæ celſitudinis appetitus*. Sic ipſam *Sanct. Auguſtinus* definit Libro 14. *De Ciuitate Dei*, Cap. 13. *Peruerſa autem celſitudo eſt, deſerto eo, cui debet animus inhærere principio, ſibi quodammodo fieri atque eſſe principium. Hoc fit, cùm ſibi nimis placet. Sibi verò ita placet, cùm ab illo bono immutabili deficit, quod ei magis placere debuit, quàm ipſe ſibi. Spontaneus eſt autem iſte defectus: Quoniam ſi voluntas in amore ſuperioris immutabilis boni, à quo illuſtrabatur, vt videret, & accendebatur, vt amaret, ſtabilis permaneret, non inde ad ſibi placendum auerteretur, & ex hoc tenebreſceret, & frigeſceret*: Et Lib. 19. Cap. 12. *Superbia* (inquit) *peruersè imitatur Deum. Odit namque cum ſocijs æqualitatem ſub illo: Sed imponere vult ſocijs dominationem ſuam pro illo. Odit ergo iuſtam pacem Dei, & amat iniquam pacem ſuam.*

ARTICVLVS II.

Superbia ſpeciale peccatum eſt.

QVamuis enim quodam ſenſu ſit generale peccatum, quatenus ex ea omnia vitia oriri poſſuot; ſiue per ſe quatenus ad finem ſuperbiæ, ſcilicet ad propriam excellentiam ordinantur; ſiue indirectè, & quaſi per accidens, ſcilicet remouendo prohibens, quateous ſuperbus diuinam legem contemnit, quâ prohibetur ne peccet, ſecundùm illud Ieremiæ 2. *Confregiſti iugum, rupiſti vincula, dixiſti; Non ſeruiam*: Speciale tamen peccatum eſt ratione obiecti, propriæ ſcilicet excellentiæ, cuius peruerſus eſt appetitus. Vnde *Sanct. Auguſtinus*, Libro *De Natura, & Gratia*, Cap. 29. cootra *Pelagium* propugnat, ſecundùm legem Dei *Multum diſcretum eſſe à cęteris peccatis peccatum ſuperbiæ. Multa namque peccata per ſuperbiam committuntur: Sed non omnia ſuperbè fiunt, quæ perperam fiunt; certè à neſcientibus, certè plerumque à gementibus, & flentibus*. Id eſt, vt explicat *Sanct. Thomas*, non ſemper ex contemptu diuina præcepta violantur; ſed quandoque ex ignorantia, quandoque ex iofirmitate.

ARTICVLVS III.

Superbia ex genere ſuo mortale peccatum eſt.

VItium enim illud opponitur humilitati, quę hominem Deo ſubijcit, atque in iſtius ſubiectioois defectu poſitum eſt, quatenus homo ſe extollit ſupra regulam, vel menſuram à Deo conſtitutam, contra Sententium Apoſtoli 2. ad *Corinthios* 10. ſcribentis: *Nos autem non in immenſum gloriabimur, ſed ſecundùm menſuram, quâ menſus eſt nobis Deus*. Et ideò dicitur Eccleſiaſtici 10. *Initium ſuperbiæ hominis, apoſtatare à Deo: Quoniam ab eo, qui fecit illum, receſſit cor eius*. Radix ergo ſuperbiæ hæc eſt, quòd homo *ſubijci Deo, & regulæ ipſius* dedignatur. At *Hoc ipſum, quod eſt non ſubijci Deo, habet rationem peccati mortalis. Hoc enim eſt auerti à Deo.* Hinc *Superbi* ab Apoſtolo, *Rom.* 1. inter eos oumerantur, qui *Digni ſunt morte*. Hinc *Sanct. Gregorius* Libro 34. *Moralium*, Cap 18. ait *Euidentiſſimum reproborum ſignum ſuperbia eſt*. Hinc de Leuiathan Diaboli typo dicitur Iob. 41 *Ipſe Rex ſuper vniuerſos filios ſuperbiæ.*

Sicut tamen in alijs, quæ ex ſuo genere ſunt peccata mortalia, putà, in fornicatione, & adulteria, ſunt aliqui motus, qui ſunt peccata venialia propter eorum imperfectionem, quia præueniunt rationis iudicium, & ſunt præter eius conſenſum; ita etiam, & circa ſuperbiam accidit, quòd aliqui motus ſuperbiæ ſunt peccata venialia, dum eis ratio non conſentit. Ita docet *Sanct. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 162. Art. 5 Verùm & alia Scripturæ Sacræ teſtimonia confirmant ſuperbiam eſſe mortale peccatum: Numer. 15. *Anima quæ per ſuperbiam aliquid commiſerit, quoniam aduerſus Dominum rebellis fuit, peribit de populo ſuo.* Pſalm. 27. *Oculos ſuperborum humiliabis*. Et, *Dominus concidet ceruices peccatorum*. Pſalm. 30. *Retribuet abundanter facientibus ſuperbiam*. Prouerb. 16. *Abominatio Domini eſt omnis arrogans*. Et Lucæ 16. *Quod altum eſt hominibus, abominatio eſt apud Deum*. Iſai. 2. *Dies Domini exercituum ſuper omnem ſuperbum, & excelſum, & ſuper omnem arrogantem, & humiliabitur*. Iſai. 28. *Væ coronæ ſuperbiæ!* Ierem. 50. *Ecce ego ad te ſuperbè, dicit Dominus Deus Exercituum: Quia venit dies tua, tempus viſitationis tuæ. Et cadet ſuperbus, & corruet, & non erit, qui ſuſcitet eum.*

ARTICVLVS IV.

Superbia vulgò capitale vitium, aliàs Reginæ vitiorum cenſetur.

SI enim ſpectetur quatenus ſpeciale peccatum eſt, ex quo alia multa peccatorum genera deriuantur, capitalibus vitijs rectè coooomeratur à *Caſſiano* Lib. 5. *De Inſtitutis Renuntiantium*, Cap. 1. Si verò ſpectetur ſecundùm generalem influxum quem exercet io cętera peccata, ooo vitium capitale, ſed *Vitiorum Regina* dicitur à S. *Gregorio* Lib. 31. *Moralium*, Cap. 17. Qui & vitiorum radicem vocat Lib. 34 Cap. 18 Quia *Sicut interiùs radix tegitur, ſed ab illa rami extrinſecus expanduntur: ita ſe ſuperbia intrinſecus celat, ſed ab illa protinus aperta vitia pullulant. Nulla quippè mala ad publicum prodirent, niſi hæc mentem in occulto conſtringeret.*

ARTICVLVS V.

Superbia primum, grauiſſimumque omnium peccatorum eſt.

PRimum quidem ratione auerſionis à Deo, quæ per ſe ad ſuperbiam, ad alia autem peccata ex conſequenti pertinet. Primum inſuper, quia cætera vitia ex ea oriri poſſuot. Primum tandem, quia ſuperbiâ tum Angeli, tum primus homo ceciderunt. Angeli (inquam) ſuperbiâ Dœmones facti ſunt, vt colligitur ex *Iſaię* Cap. 14 vbi ſub typo Primi Angeli ruina Regis Babylonis deſcribitur: *Quomodo* (inquit) *cecidiſti de cœlo Lucifer, qui manè oriebaris? Corruiſti in terram, qui vulnerabas gentes: Qui dicebas in corde tuo, In cœlum conſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum, ſedebo in monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis: Aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero Altiſſimo. Veruntamen ad infernum detraheris, in profundum laci.* Hinc *Sanct. Auguſtinus* Lib. 12. *De Ciuitate Dei*, Cap 1. *Angelorum* (inquit) *bonorum, & malorum inter ſe contrarios appetitus non naturis principijſque diuerſis, cùm Deus omnium ſubſtantiarum bonus author, & conditor vtroſque creauerit, ſed voluntatibus, & cupiditatibus extitiſſe, dubitare fas non eſt, dum alij conſtanter in communi omnibus bono, quod ipſe illis Deus eſt, atque in eius æternitate, veritate, charitate perſiſtunt. Alij ſuâ poteſtate potiùs delectati, velut bonum ſuum ſibi ipſi eſſent, à ſuperiore communi omnium beatifico bono ad propria defluxerunt; & habentes elationis faſtum pro excelſiſſima æternitate, vanitatis aſtutiam pro certiſſima veritate, ſtudia partium pro indiuidua charitate, ſuperbi, fallaces, inuidi effecti ſunt.* Et Cap. 6. *Proinde cauſa beatitudinis Angelorum ea veriſſima reperitur, quòd ei adhærent, qui ſummè eſt. Cùm verò cauſa miſeriæ malorum Angelorum quæritur, ea meritò occurrit, quòd ab illo, qui ſummè eſt auerſi, ad ſe ipſos conuerſi ſunt, qui non ſummè ſunt: & hoc vitium quid aliud quàm ſuperbia nuncupatur?* Initium *quippè* omnis peccati, Eccl. 10
ſuperbia. *Noluerunt ergo ad illum cuſtodire fortitudinem ſuam: & qui magis eſſent, ſi ei qui ſummè eſt adhærerent,*

ſe illi preferendo, id quod minus eſt pretulerunt. Hic primus defectus, & primu inopia primumque vitium illius Naturę, quę itu creata eſt, vt nec ſummè eſſet, & tamen ad Beatitudinem habendam eo, qui ſummè eſt frui poſſet, à quo auerſu, non quidem nullu, ſed tamen minùs eſſet, atque ob hoc miſera fieret.

Primum etiam primi hominis primęque mulieris peccatum ſuperbia fuit. Vnde *Tob. 4.* dicitur, *Superbiam nunquam in tuo ſenſu, aut in tuo verbo dominari permitsus: In ipſu enim initium ſumpſit omnis perditio.* Hinc *Sanct. Auguſtinus* Libro 14. *De Ciuitate Dei*, Cap. 13. de primis Parentibus loquens: *In occulto* (inquit) *mali eſſe ceperunt, vt in apertam inobedientiam laberentur. Non enim ad malum opus perueniretur, niſi præceſſiſſet mala voluntas. Porrò malæ voluntatis initium, quod potuit eſſe niſi ſuperbia?* Initium e *nim* omnis peccati ſuperbia eſt.·.·.·*Non malum ergo opus factum eſt, id eſt, illa tranſgreſſio, vt cibo prohibito veſcerentur, niſi ab eis, qui iam mali erant: Neque enim fieret ille fructus malus, niſi ab arbore mala. Vt autem eſſet arbor mala, contra naturam factum eſt: Quia niſi vitio voluntatis, quod contra naturam eſt, non vtique fieret. Sed vitio deprauari, niſi ex nihilo facta natura non poſſet. Ac per hoc, vt natura ſit, ex eo habet, quòd à Deo facta eſt; vt autem ab eo, quod eſt deficiat, ex hoc, quòd ex nihilo facta eſt. Nec ſic defecit homo, vt omninò nihil eſſet: Sed vt inclinatus ad ſe ipſum minùs eſſet, quàm erat, cùm ei, qui ſummè eſt inhærebat. Relicto itaque Deo, eſſe in ſemetipſo, hoc eſt, ſibi placere, non iam nihil eſſe eſt, ſed nihilo propinquare. Vnde ſuperbi ſecundùm Scripturas ſanctas alio nomine appellantur ſibi placentes.·.·.·Manifeſto ergo apertoque peccato, vbi factum eſt, quod Deus fieri prohibuerat, Diabolus hominem non cepiſſet, niſi iam ille ſibi ipſi placere cepiſſet. Hinc enim, & delectauit, quod dictum eſt,* Eritis ſicut

Geneſ 3. Dij. *Quod meliùs eſſe poſſent, ſummo veroque Principio cohærendo per obedientiam, non ſuum ſibi exſiſtendo principium per ſuperbiam. Dij enim creati, non ſua veritate, ſed Dei veri participatione ſunt Dij. Plus autem appetendo, minùs eſt: Qui dum ſibi ſufficere diligit, ab illo, qui ei verè ſufficit, deficit. Illud itaque malum, quo cùm ſibi homo placet, tanquam ſit, & ipſe lumen, auertitur ab eo Lumine, quod ei ſi placeat, & ipſe ſit lumen: Illud, inquam, malum præceſſit in abdito, vt ſequeretur hoc malum, quod perpetratum eſt in aperto. Verùm eſt enim, quod*

Prou 16. *ſcriptum eſt:* Ante ruinam exaltatur cor, & ante gloriam humiliatur. *Illa prorſus ruina, quæ fit in occulto, præcedit ruinam, quę fit in manifeſto, dum illa ruina eſſe non putatur.* Ex his euidens eſt, Superbiam eſſe primum omnium peccatum.

Iam verò, quod grauiſſimum, & maximum omnium, non quidem ratione conuerſionis ad bonum creatum, (quia celſitudo, quam ſuperbus inordinatè appetit, non habet maximam repugnantiam cum bono virtutis;) ſed ratione auerſionis à Deo, inde probat *Sanct. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 162. Art. 6. *Quia in alijs peccatis homo à Deo auertitur, vel propter ignorantiam, vel propter infirmitatem, ſiue propter deſiderium cuiuſcumque alterius boni. Sed ſuperbia habet auerſionem à Deo, ex hoc ipſo, quòd non vult Deo, & eius regulæ ſubijci.* Vnde *Boetius* ait: *Cùm omnia vitia fugiant à Deo, ſola ſuperbia ſe Deo opponit.* Hinc *Deus ſuperbis reſiſtit*, vt dicitur *Iacobi 4.* Quamobrem *Auerti à Deo, & eius præceptis, quod eſt, quaſi conſequens in alijs peccatis, per ſe ad ſuperbiam pertinet, cuius actus eſt Dei contemptus*; (inquit Sanct. Thomas.) Vnde & alia peccata grauiora facit ſuperbia. Nam infidelitatis peccatum grauius eſt, ſi ex ſuperbia, & contemptu procedat, quàm ſi ex ignorantià, vel infirmitate. Idemque de deſperatione, & alijs dicendum eſt cum *Sanct. Thoma* in Reſponſione ad ſecundum.

Hæc doctrina ex *Sanct. Auguſtino* ſumpta eſt Libro *De Sancta Virginitate*, Cap. 50. *Quoniam* (inquit) *etiam ſatagentibus vigilantibusque ne peccent, ſubrepunt quodammodo ex humana fragilitate peccata, quamuis parua, quamuis pauca, non tamen nulla; eadem ipſa fiunt magna, & grauia, ſi eis ſuperbia incrementum, & pondus adiecerit: A Sacerdote autem, quem habemus in cęlis, ſi pia humilitate perimantur, tota facilitate purgantur.*

Hinc *Sanct. Ambroſius* Sermone in Pſalmum 118. in illa verba, *Superbi iniquè agebant vſquequaque*, ait: *Maximum peccatum in homine ſuperbia eſt; quandoquidem inde manauit noſtri origo delicti. Hoc telo nos primùm diabolus vulnerauit, & perculit. Nam niſi homo ſerpentis perſuaſione deceptus, ſicut Deus eſſe voluiſſet.·.·.·nunquam feralis culpæ ad nos tranſiſſet hæreditas. Et quid de homine dicam? Ipſe diabolus per ſuperbiam naturæ ſuæ amiſit gratiam. Denique dum dicit:* Ponam thronum meum ſuper nubes, & ero ſimilis Altiſſimo, *conſortijs excidit Angelorum. Cuius criminis digna mercede damnatus, hominem ſibi participem requiſiuit, in quem conſortium ſuæ transfunderes offenſæ. Quid igitur hoc peccato poteſt eſſe deterius, quod à Dei cępit iniuriâ? Ideòque Scriptura dicit:* Dominus ſuperbis reſiſtit. *Tanquam ſuæ contumeliæ propulſator, veluti quoddam ſuſcepit aduerſus ſuperbiam ſpeciale certamen; tanquam dicat: Meus iſte aduerſarius eſt, qui me laceſſit, mihi debetur iſtu congreſſio. Vnde & Apoſtolus* 1 ad Tim. 6. *multiplicis culpæ materiam eſſe ſuperbiam declarauit, dicens de Hæretico:* Non acquieſcit ei, quæ ſecundùm pietatem eſt, doctrinæ: Superbus eſt, nihil ſciens, ſed languens circa quæſtiones, & pugnas verborum: Ex quibus oriuntur inuidię, contentiones, blaſphemię, ſuſpiciones malæ, conflictationes hominum mente corruptorum, & qui veritate priuati ſunt, exiſtimantium quæſtum eſſe pietate. *Quantorum itaque expreſſit cauſam eſſe delictorum ſuperbiam? Vnde Dauid commendare volens deuotionem ſuam nulla ſuperborum iniquitate attentatam, ait:* Superbi iniquè agebant nimis. *Non ſolùm iniquitatem agentium, ſed etiam nimiam iniquitatem pariter declarauit, quæ conueniret ſuperbis: Quorum ne aliquo tentaretur contagio, audi alibi dicentem:* SVPERBO *oculo, & inſatiabili corde, cum hoc non edebam.* Quod ait *S. Ambroſius* Deum tanquam ſuæ contumeliæ propulſatorem ſuperbis reſiſtere, confirmant verba illa Iob. 15. *Tetendit aduerſus Deum manum ſuam, & contra Omnipotentem roboratus eſt. Cucurrit aduerſus eum erecto collo, & pingui ceruice armatus eſt.*

Hinc *Sanct. Auguſtinus* Enarratione in Pſalmum 18. explicans hunc Verſum: *Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero, & emundabor à delicto maximo*, ait: *Delictum magnum arbitror eſſe ſuperbiam. Quæritis quàm magnum ſit hoc delictum, quod deiecit Angelum, quod ex Angelo fecit diabolum, eique in æternum intercluſit Regnum cęlorum? Magnum hoc delictum eſt, & caput atque cauſa omnium delictorum. Scriptum eſt enim,* Initium omnis peccati ſuperbia. Eccli. 10 *Et ne quaſi leue aliquid contemnas,* Initium, *inquit,* ſuperbiæ hominis apoſtatare à Deo. *Non leue malum eſt hoc vitium, Fratres mei. Huic vitio in his perſonis, quas videtis amplas, diſplicet Humilitas Chriſtiana. Propter hoc vitium dedignantur colla ſubdere iugo Chriſti, obligati arctiùs iugo peccati. Non enim ſeruire non eis continget: Nam nolunt ſeruire, ſed eis expedit ſeruire. Nolendo ſeruire, nihil aliud agunt, quàm vt bono Domino non ſeruiant, non vt omninò non ſeruiant. Quia qui noluerit ſeruire charitati, neceſſe eſt, vt ſeruiat iniquitati. Ab hoc vitio, quod eſt caput omnium vitiorum, quia inde cętera vitia nata ſunt, facta eſt apoſtaſia à Deo, eunte anima in tenebras, & malè vtente libero arbitrio, peccatis etiam cęteris conſecutis: Vt & ſubſtantiam ſuam diſſiparet cum meretricibus viuens prodigè, & per egeſtatem fieret paſtor porcorum, qui erat ſocius Angelorum. Propter hoc vitium,* Luc. 15. *propter hoc magnum ſuperbiæ peccatum, Deus humilis venit. Hæc cauſa, hoc peccatum magnum, iſte ingens morbus animarum, omnipotentem Medicum de cęlo deduxit, vſque ad formam ſerui humiliauit, contumelijs egit, ligno ſuſpendit: Vt per ſalutem tantæ Medicinæ curetur hic tumor.*

Porrò ex vi pretioque medicinæ, morbi magnitudo æſtimanda eſt. *Quia nos ſuperbia vulnerauerat, humilitas fecit ſanos. Venit humilis Deus, vt à tanto ſuperbiæ vulnere curaret hominem.·.·.·Comprehenſus eſt à Iudæis, inſultatum eſt ei. Audiſtis cùm Euangelium legeretur, quid dixerunt, & cui dixerunt,* Dæmonium habes: *& ille non dixit, Dæmonium habetis vos, quia vos in peccatis veſtris eſtis, & diabolus poſſidet corda veſtra. Non hoc dixit, quod ſi diceret, verum diceret: Sed non erat tempus, vt hoc diceret, ne non veritatem prædicare, ſed maledictum reddere videretur. Dimiſit, quod audiuit, quaſi non audiſſet. Medicus enim erat, & phreneticum curare venerat. Quomodo Medicus non curat quicquid audiat à phrenetico, ſed quomodo conualeſcat, & fiat ſanus phreneticus; nec ſi & pugnum ab illo accipiat curat; ſic*

& Do-

& Dominus ad ægrotum venit, ad phreneticum venit, vt quicquid audiret, quicquid paſſus eſſet, contemneret, hoc ipſo eos docens humilitatem, vt humilitate docti ſanarentur à ſuperbia; (inquit *Sanct. Auguſtinus*, Enarratione in Pſalmum 35) *Inter omnes igitur lapſus hominum, inter omnia commiſſa peccantium, nulla eſt grauior, quàm ſuperborum ruina; maximè cùm ipſa elatio in Dei tendat iniuriam*, inquit Auctor Epiſtolæ ad *Demetriadem*, inter Opera *Sanct. Proſperi* editæ.)

Superbiæ grauitas hinc etiam demonſtratur, quòd ad conuincendam, & ſanandam hominum ſuperbiam, Deus permittit interdum, vt ſuperbi ruant in peccata carnalia, quæ maioris turpitudinis ſunt, & infamiæ, vt *Sanct. Iſidorus Hiſpalenſis* obſeruat Lib. 2. *Sententiarum*, Cap. 38. *Sanct. Auguſtino* præeunte Lib. 14. *De Ciuitate Dei*, Cap. 13. *Audeo dicere* (inquit) *ſuperbis eſſe vtile cadere in aliquod apertum manifeſtumque peccatum, vnde ſibi diſpliceant, qui iam ſibi placendo ceciderant. Salubriùs enim Petrus ſibi diſplicuit, quando fleuit, quàm ſibi placuit, quando præſumpſit. Hoc dicit & ſacer Pſalmus*: Impie facies eorum ignominiâ, & quærent nomen tuum Domine: *Id eſt, vt tu eis placeas quærentes nomen tuum, qui ſibi placuerant quærendo ſuum.* Hinc (inquam) demonſtratur ſuperbiæ grauitas. Sicut enim Medicus ſapiens in remedium maioris morbi patitur infirmum in leuiorem morbum incidere; ita etiam Deus in remedium ſuperbiæ permittit, vt homines in alia peccata labantur (inquit *Sanct. Thomas*.) Hinc *Sanct. Gregorius* Lib. 33. *Moralium*, Cap. 11. *Qui de virtute ſe extollit, per vitium ad humilitatem redit*.·.·.·.*Quia ergo nos de medicamento vulnus fecimus, facit ille de vulnere medicamentum, vt qui virtute percutimur, vitio curemur. Vt qui humilitatem currentes fugimus, ei ſaltem cadentes hæreamus.*

Pſ. 82.

ARTICVLVS VI.

Superbia vitiorum omnium periculoſiſſimum.

PRimò, quia in virtutes omnes graſſatur, & data ex bonis operibus occaſione naſcitur. Secundò, quia Iuſtis maximè inſidiatur, vt eos deijciat. Tertiò, quia vltima deſtruitur in hominis animo. In virtutes omnes graſſari ſuperbiam, docet *Sanct. Gregorius* Lib. 34 *Moralium*, Cap. 18. *Alia vitia* (inquit) *eas ſolummodo virtutes impetunt, quibus ipſa deſtruuntur, vt videlicet ira patientiam, gaſtrimargia* (ſiue gula) *abſtinentiam, libido continentiam expugnat. Superbia autem nequaquam vnius virtutis extinctione contenta, contra cuncta animæ membra ſe erigit, & quaſi generalis, ac peſtifer morbus corpus omne corrumpit: Vt quicquid illa inuadente agitur, etiamſi eſſe virtus oſtenditur, non per hoc Deo, ſed ſoli vanæ gloriæ ſeruiatur. Quaſi enim Tyrannus quidam obſeſſam ciuitatem intercipit, cùm mentem ſuperbia irrumpit; & quo ditiorem quemque ceperit, eò in dominio durior exſurgit: Quia quò ampliùs res virtutis ſine humilitate agitur, eò latiùs iſta dominatur.* Hinc *Sanct. Iſidorus* Lib. 2 *Sententiarum*, Cap. 38. ſuperbiam vocat *Reginam omnium virtutum*. Quod autem data ex bonis operibus occaſione naſcatur, & res perſpicua eſt, & à *Sanct. Auguſtino* confirmata Epiſtola 211. aliàs 109. *Alia*, inquit, *quæcumque iniquitas in malis operibus exercetur, vt fiant: Superbia verò etiam bonis operibus inſidiatur, vt pereant.* Et Epiſtola 108. aliàs 56. *Vitia quippè cætera in peccatis, ſuperbia verò etiam in rectè factis timenda eſt, ne illa, quæ laudabiliter facta ſunt, ipſius laudis cupiditate amittantur.*

Iuſtis maximè ſuperbiam inſidiari, vt eos deijciat, agnoſcebat Dauid Pſalmo 35. Deum in hunc modum orans: *Non veniat mihi pes ſuperbiæ, & manus peccatoris non moueat me.* Quem locum *Sanct. Auguſtinus* ſic explicat: *Certè iam dixit, Sub vmbraculo alarum tuarum ſperabunt filij hominum, & inebriabuntur ab vbertate domus tuæ. Cùm cœperit quiſque iſto fonte vberiùs irrigari, caueat ne ſuperbiat*.·.·.·.*Si enim venerit pes ſuperbiæ, mouet manus peccatoris. Quæ eſt manus peccatoris? Malè ſuadentis operatio. Factus es ſuperbus? Citò te corrumpit, qui malè ſuadet. Humilis figere in Deo, & non valdè cures quid tibi dicatur*.·.·.·.*Serua, quod intus eſt, & non timebis foris. Quare autem valdè hoc times, quaſi diceretur*, Ibi, *inquit*, ceciderunt omnes, qui operantur iniquitatem, *vt venirent ad illam abyſſum, de qua dictum eſt*, Iudicia tua ſicut abyſſus multa: *Vt ad illud profundum peruenireat, vbi peccatores, qui contemnunt, ceciderunt*.·.·.·.*Vbi primo ceciderunt? In pede ſuperbiæ. Audite pedem ſuperbiæ: Qui cum cognouiſſent Deum, non ſicut Deum glorificauerunt. Venit ergo illis pes ſuperbiæ, vnde venerunt in profundum. Tradidit illos Deus in concupiſcentias cordis eorum, facere quæ non conueniunt. Radicem peccati, & caput peccati timuit, qui dixit*, Non veniat mihi pes ſuperbiæ. *Quare illam pedem dixit? Quia ſuperbiendo Deum deſeruit; & diſceſſit: Pedem ipſius, affectum ipſius dixi* Non veniat mihi pes ſuperbiæ, & manus peccatoris non moueat me: *Id eſt, opera peccatoris non me dimoueant à te, vt imitari illa velim. Quare autem contra ſuperbiam hoc dicit*, Ibi ceciderunt, qui operantur iniquitatem? *Quia qui modò iniqui ſunt, in ſuperbiâ ciciderunt. Ideò cùm cautum faceret Dominus Eccleſiam, ait*, Illa tuum, *inquit*, obſeruabit caput, & tu eius calcaneum. *Serpens obſeruat, quando tibi veniat pes ſuperbię, quando labaris, vt deijciat: Tu autem caput eius obſerua*: INITIVM OMNIS PECCATI SVPERBIA. Superbia ſcilicet dupliciter ſpectari poteſt, primò vt à Dæmone inſpirata, quà ratione caput eſt corporis peccati, cum vitiorum omnium malitiam contineat, ſicut totum ſerpentis venenum in capite includitur. Secundò, vt ab homine concepta, quà ratione infami illius corporis pes eſt; cùm ſuperbus inferiores conculcet, æquales ſpernat, ſuperiores deijcere conetur.

Prou. 18

Rom. 1.

Gen. 3.

Iuſti itaque perpetuò vigilare debent, ne obrepat ſuperbia, vt enim docet *Sanct. Auguſtinus*, Lib. *De Natura, & Gratia*, Cap. 27. Deus ſuperbiæ malum non citò ſanat, ne de ipſa ſuperbia deuicta infelix homo ſuperbiat. Ipſam (inquit) *ſuperbiam, quæ & in rectè factis vnimo inſidiatur humano, non citò Deus ſanat, pro qua ſananda illi piæ animæ cum lachrymis, & magnis gemitibus ſupplicant, vt ad eam ſuperandam, & quodammodo calcandam, & obterendam, dexteram conantibus porrigat. Vbi enim lætatus homo fuerit, in aliquo bono opere ſe etiam ſuperaſſe ſuperbiam, ex ipſa lætitia caput erigit, & dicit: Ecce ego viuo, quid triumphas? Et ideò viuo, quia triumphas. Ante tempus enim fortaſſe de illa, quaſi triumphare delectat, cùm extrema eius vmbra de illo Meridie abſorbebitur, qui Scripturâ dicente promittitur, Et educet, quaſi lumen iuſtitiam tuam, & iudicium tuum ſicut Meridiem.* Hinc Iuſtis ſemper timendum Apoſtolus ait: *Cùm timore*, inquit, *& tremore veſtram ſalutem operamini.* Et Pſalm. 2. dicitur: *Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore. Apprehendite diſciplinam, ne quando iraſcatur Dominus, & pereatis de via iuſta, cùm exarſerit in breui ira eius. Non ait, Ne quando iraſcatur Dominus, & non vobis oſtendat viam iuſtam: Sed iam illic ambulantes ſic terrere potuit, vt diceret, Ne pereatis de via iuſta. Vnde? Niſi quia ſuperbia etiam in ipſis rectè factis cauenda eſt, Id eſt, in ipſa viâ iuſtâ, ne homo, dum quod Dei eſt, deputat ſuum, amittat quod Dei eſt, & redeat ad ſuum.*

Tandem, (inquit *Sanct. Auguſtinus*, Enarratione 1. in Pſalmum 18.) *Verè ille immaculatus eſt, qui etiam hoc delicto caret: Quia hoc eſt vltimum redeuntibus ad Deum, quod recedentibus primum fuit.*

Concinit *Sanct. Proſper* Epigrammate 84.

Quâ primùm in mortem eſt homo pulſus fraude Maligni,
Hanc illi extremam bella peracta monent.
Sublimes, vt cùm palmas claraſque coronas
Sumpſerit, atque hoſtem ſubdiderit pedibus;
Virtuti propriæ velit aſſignare triumphum,
Non Domino, cuius munus opuſque fuit.

ARTICVLVS VII.

Quot ſuperbiæ ſpecies; & quando ſit peccatum mortale?

QVatuor ſuperbiæ ſpecies, ſiue modos explicat *Sanct. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 162. Art. 4 Prima eſt, cùm aliquis exiſtimat ſe à ſeipſo habere bona ſiue corporis, ſiue animæ, ſiue naturalia, ſiue ſupernaturalia. Pſalm. 11. *Qui dixerunt, Linguam noſtram magnificabimus, labia noſtra à nobis ſunt, qui noſter Dominus eſt?* Iob 11. *Vir vanus erigitur in ſuperbiam, & quaſi pullum onagri ſe liberum putat.* Altera, cùm aliquis agnoſcit quidem ſe à Deo accepiſſe bona quę habet, ſed ea meritis

ritis

ritis ſuis tribuit, vel ita apud ſe exiſtimando, aut volendo, vt alij ita ſentiant; vel opere externo ita ſe gerendo, ac ſi meritis ſuis illa conſecutus eſſet; vel illa ſic habere deſiderans, aut dolens, quod ita non habeat. Tertia eſt, arrogare ſibi ea bona, quæ verè non habet, cuiuſcumque ſint generis, idque ſiue ſua, ſiue in aliorum opinione, ſeu opere, ſeu deſiderio. Quarta eſt, cùm aliquis deſpectis cæteris videri ſatagit, aut peroptat ſingulariter habere, quod habet, aut alijs ſcientiâ, virtute, alijſque ſiue corporis, ſiue animi dotibus, ſiue naturæ, ſiue gratiæ, ſiue fortunæ, (vt ita loquar) muneribus antecellere.

Vt autem aliquis peccet prima, vel ſecunda ſpecie ſuperbiæ, minimè neceſſe eſt, vt perſuaſum habeat, iudicetque *Aliquod bonum eſſe, quod non eſt à Deo, vel gratiam hominibus pro meritis dari*; quod *pertinet ad infidelitatem: Sed quòd ex inordinato appetitu propriæ excellentiæ ita de bonis ſuis glorietur, ac ſi ea à ſe haberet, vel ex meritis proprijs*. Ita reſpondet *Sanct. Thomas* ad primum.

Diuiſionem illam ſuperbiæ ſumpſit *Sanct. Thomas* ex *Sanct. Gregorio* Lib. 22. *Moralium*, Cap. 4. cuius hæc ſunt verba: *Quatuor ſunt ſpecies, quibus omnis tumor arrogantium demonſtratur: Cùm bonum, à ſemetipſis habere ſe æſtimant: Aut ſi ſibi datum deſuper credunt, pro ſuis ſe hoc accepiſſe meritis putant: Aut certè cùm iactant ſe habere, quod non habent: Aut deſpectis cęteris ſingulariter videri appetunt habere, quod habent. A ſemetipſo enim bonum ſe habere iactabat, cui per Apoſtolum dicitur,*

1. Cor. 4. „ Quid enim habes, quod non accepiſti? Si autem acceptiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis? *Rurſum ne dari nobis bonum gratiæ pro noſtris præcedentibus meritis*

Ephes. 2. „ *crederemus, idem Apoſtolus admonet dicens:* Gratia „ eſtis ſaluati per fidem, & hoc non ex vobis, ſed Dei „ donum eſt, non ex operibus, vt ne quis glorietur. *Qui* „ *etiam de ſemetipſa ait:* Qui priùs fui blaſphemus, &

1. ad Tim. 1. „ perſecutor, & contumelioſus, ſed miſericordiam con„ ſecutus ſum. *Quibus verbis apertè declarat, quòd gratia non pro meritis tribuatur, dum ex ſeipſo docuit, & quid de malitia meruit, & quid de beneuolentia accepit. Rurſum nonnulli iactant ſe habere, quod non habent, ſicut*

Ierem. 48. „ *diuina voce per Prophetam de Moab dicitur:* Superbiam „ eius, & arrogantiam eius ego noui, & quòd non ſit iux„ ta eum virtus eius. *Et ſicut Angelo Eccleſiæ Laodiceæ*

Apoc. 3. „ *dicitur:* Quia dicis Quòd diues ſum, & locupletatus, „ & nullius egeo: & neſcis, quia tu es miſer, & miſerabilis, & pauper, & cæcus, & nudus. *Rurſum nonnulli de-*

Luc. 18. *ſpectis cæteris, videri appetunt ſingulariter bonum habere, quod habent. Vnde & Phariſæus idcircò de Templo abſque iuſtificatione deſcendit, quia bonorum operum merita ſibi quaſi ſingulariter tribuens, oranti Publicano ſe prætulit. Sancti quoque Apoſtoli ab hoc elationis vitio reuocantur, qui de prædicatione redeuntes, cùm elati dicerent:* „ Domine, in Nomine tuo etiam dæmonia nobis ſub„ iecta ſunt: *Ne de hac Miraculorum ſingularitate gau-*

Luc. 10. „ *derent, illicò eis reſpondit Dominus:* Videbam Sata„ nam velut fulgur de cœlo cadentem. *Et mirè Dominus, vt in Diſcipulorum cordibus elationem premeret, mox iudicium ruinæ retulit, quod ipſe Magiſter elationis accepit: Vt in Authore ſuperbiæ diſcerent, quid de elationis vitio formidarent. In hac itaque arrogantiæ quarta ſpecie crebrò humanus animus labitur: Vt id, quod habet, habere ſe ſingulariter glorietur. In qua tamen ſimilitudini diabolicæ viciniùs appropinquat: Quia quiſquis bonum ſe habere ſingulariter gaudet, quiſquis videri ſublimior cæteris quærit, illum imitatur, qui deſpecto bono ſocietatis Angelorum, ſedem ſuam ad Aquilonem ponens, & Altiſſimi ſi-*

Isa. 14. *militudinem ſuperbè appetens, per iniquum deſiderium, quaſi ad quoddam culmen conatus eſt ſingularitatis erumpere.*

Quatuor illæ ſuperbiæ ſpecies ſunt peccata mortalia, ſi ex deliberata voluntate procedat ſuperbiæ motus. Tertiam tamen, & quartam ob leuitatem materię quandoque à peccati mortalis labe excuſari non ignobiles Theologi cenſent. Nam ſi cum graui Dei irreuerentia, vel graui damno, aut contemptu proximi coniunctę ſint, lethalia eſſe peccata minimè dubium eſt: Verbi gratia, ſi quis de dotibus ad Eccleſiæ regimen, vel ad gerendos Magiſtratus neceſſarijs, quibus tamen deſtitutus eſt, ad Eccleſiaſticas Dignitates, vel publica Munera capeſſenda glorietur. Si quis ſe locupletiſſimum ſimulet, ac talem haberi malis artibus curet, vt in ampliſſimam, ac ditiſſimam familiam nubat, cùm reuera ſit inops. Si quis ne à familiæ ſuæ claritate degenerare videatur, ingentia debita contrahat, quibus ſoluendis ſe non ſatis futurum præuidet. Si quis ita fortunæ bonis, aut potentia, ſcientia, vel alijs Dei donis inſoleſcat, vt ad excellentiam propriam velut ad finem vltimum actiones ſuas dirigat, diuinam legem tranſgredi, proximoſque conculcare paratus, vt excellentiam ſuam, vel conceptam de illius ſingularitate opinionem tueatur. Hinc Salomon Prouerb. 30. Deum ita precatur: *Mendicitatem, & diuitias ne dederis mihi: Tribue tantùm victui meo neceſſaria. Ne fortè ſatiatus illiciar ad negandum, & dicam, Quis eſt Dominus?*

Ad illas ſuperbiæ ſpecies pertinent, quæ *S. Auguſtinus* ſcribit Lib. 2. *Confeſſionum*, Cap. 39. *Etiam intus eſt aliud in eodem genere tentationis malum, quo inaneſcunt, qui placent, ſibi de ſe, quamuis alijs, vel non placeant, vel diſpliceant, nec placere affectent cęteris. Sed ſibi placentes multum tibi diſplicent, non tantùm de non bonis, quaſi bonis, verùm etiam de bonis tuis quaſi ſuis: Aut etiam ſicut de tuis, ſed tanquam ex meritis ſuis: Aut etiam ſicut ex tua gratia, non tamen ſocialiter gaudentes, ſed alijs inuidentes ea.*

Plures alias ſuperbiæ ſpecies, ſeu modos alij Patres aſſignant; *Sanct. Hieronymus* ingrati animi vitium: *Sanct. Auguſtinus* Lib. 14. *De Ciuitate Dei*, Cap. 14. excuſationem peccati commiſſi: *Sanct. Bernardus* duodecim gradus ſuperbię totidem humilitatis gradibus oppoſitos, ſcilicet curioſitatem, mentis leuitatem, ineptam lætitiam, iactantiam, ſingularitatem, arrogantiam, præſumptionem, defenſionem peccatorum, ſimulatam Confeſſionem, rebellionem, libertatem, peccandi conſuetudinem. Verùm ingrati animi vitium ad primam ſpeciem reuocatur. Ingratus enim eſt, qui ſibi tribuit, quod alteri debet. Excuſatio peccati pertinet ad tertiam ſpeciem: Qui enim peccatum excuſat, falsò ſibi tribuit innocentiæ bonum. Duodecimum denique gradus *Sanct. Bernardi*, non ſolùm ſuperbię ſpecies, ſed etiam quædam antecedentia, & conſequentia complectuntur, vt reſpondent *Sanct. Thomas*, ad quartum, & *Gerſenius* in Compendio Theologiæ, Tractatu *De Septem Vitijs Capitalibus*. Si quis præſumptionem qua tendit homo ad aſſequendum, quod ſupra ſe eſt, alteram ſuperbiæ ſpeciem eſſe dixerit, hanc obiectionem occupat *Sanct. Thomas*, illam ad quartam ſpeciem reuocans, ſecundùm quam aliquis vult cæteris anteponi. Denique ſi quis ſuperbiam in voluntate, in ſermone, in opere diſtinxerit cum *Sanct. Anſelmo*, ſeu potiùs *Eadmero* in Libro *Similitudinum Sanct. Anſelmi*, reſpondet *Sanct. Thomas*, non tam ſpecies eſſe, quàm progreſſum cuilibet peccato communem, quod ſcilicet primò corde concipitur, deinde ore profertur, tertiò opere perficitur.

Superbiæ materiam, hominumque ſuperborum characteres præclarè deſcribit *Sanct. Gregorius*, Lib. 34. *Moralium*, Cap. 18. *Elatio* (inquit) *alios ex rebus ſæcularibus, alios verò ex ſpiritalibus poſſidet. Alter namque intumeſcit auro, alter eloquio, alter infimis, & terrenis rebus, alter ſummis cęleſtibuſque virtutibus: Vna tamen eademque res ante oculos Dei agitur, quamuis ad humana corda veniens, in eorum obtutibus diuerſa amictu pallietur. Nam cùm is, qui de terrena prius gloria ſuperbiebat, poſtmodum de ſanctitate extollitur, nequaquam cor eius elatio deſeruit, ſed ad eum conſueta veniens, vt cognoſci nequeat, veſtem mutauit. Sciendum quoque eſt, quòd aliter hæc Præpoſitos, atque aliter ſubditos tentat. Prælato namque in cogitationibus ſuggerit, quia ſolo vitæ meritò ſuper cæteros excreuit. Eiuſque mox mentem erigit, viles atque inutiles eos, qui ſubiecti ſunt, oſtendit: Ita vt nullum iam, quaſi dignum reſpiciat, cui æquanimiter loquatur. Vnde & mox mentis tranquillitas in iram vertitur: Quia dum cunctos deſpicit, dum ſenſum vitamque omnium ſine moderamine reprehendit, tantò effrænatiùs ſe in iracundiam dilatat, quantò eos, qui ſibi commiſſi ſunt, eſſe ſibimet indignos putat. At contra cùm ſubiectorum cor ſuperbia inſtigat, hoc ſummopere nititur agere, vt ſua acta conſiderare funditus negligat, & ſemper tacitis cogitationibus Rectoris ſui Iudices fiant: Qui dum in eo, quod reprehendere debeant, importunè reſpiciunt, in ſemetipſis, quod corrigant nunquam vident. Vnde & tantò atrociùs pereunt, quantò à ſe oculos auertunt: Quia in huius vitæ itinere offendentes corruunt, dum alibi intendunt. Et quidem peccatores ſe aſſerunt, nec tamen tantùm, vt tam noxiæ in regi-*

mine

mine perſonæ traderentur. Et dum eius facta deſpiciunt, dum præcepta contemnunt, ad tantam vſque inſaniam deuoluuntur, vt Deum res humanas curare non æſtiment: Quia ei, qui quaſi iure reprehenditur, eſſe ſe commiſſos dolent.·.·.·Sæpè autem Rectoris ſui dictis proteruè obuiant, & eamdem vocis ſuperbiam libertatem vocant. Sic quippè elatio ſe, quaſi pro libertatis rectitudine obijcit, ſicut ſæpè ſe, & timor pro humilitate ſupponit. Nam ſicut plerique reticent ex timore, & tamen tacere ſe æſtimant ex humilitate: Ita nonnulli loquuntur per impatientiam elationis, & tamen loqui ſe credunt per libertatem rectitudinis. Aliquando autem ſubditi proterua, quę ſentiunt, nequaquam produnt: & hi quorum loquacitas vix compeſcitur, nonnumquam ex ſola amaritudine intimi rancoris obmuteſcunt. Qui per dolorem mentis, procacitatis ſuę verba ſubtrahentes, cùm malè loqui ſoleant, peius tacent: Quia cùm peccantes aliquid de correctione audiunt, indignantes etiam reſponſionis verba ſuſpendunt. Cùm his, quando aſperè agitur, ſępè ad querelę vocem de hac ipſa aſperitate proſiliunt. Cùm verò eos Magiſtri ſui blandè prę-ueniunt, de hac ipſa humilitate, quâ prę-uenti ſunt, grauiùs indignantur; & tantò eorum mens vaſtiùs accenditur, quantò conſideratiùs infirma iudicatur. Hi nimirum, quia humilitatem, quę virtutum mater eſt, neſciunt, vſum laboris ſui perdunt, etiam ſi qua bona ſunt, quę operari videantur: Quia ſurgentis fabricę robuſta celſitudo non figitur, quę nequaquam per fundamenti fortitudinem in petra ſolidatur. Soli ergo ruinę creſcit, quòd ędificant, quia ante molem fabricę, humilitatis fundamina non procurant. Quos benè ab intimis prodimus, ſi paucis in exterioribus oſtendamus.

Cunctis namque ſuperba apud ſe cogitatione tumentibus ineſt clamor in locutione, amaritudo in ſilentio, diſſolutio in hilaritate, furor in triſtitia, inhoneſtas in actione, honeſtas in imagine, erectio in inceſſu, rancor in reſponſione. Horum mens ſemper eſt ad irrogandas contumelias valida, ad tolerandas infirma, ad obediendum pigra, ad laceſſendos alios importuna; ad ea, quę facere, & debet, & prę-ualet, ignaua; ad ea autem, quæ facere nec debet, nec prę-ualet, parata. Hæc in eo, quod ſponte non appetit, nullâ exhortatione flectitur; ad hoc autem, quod latenter deſiderat, quærit vt cogatur: Quia dum metuit ex deſiderio ſuo viléſcere, optat vim in ipſa ſua voluntate tolerare.

ARTICVLVS VIII.

Expugnatrix Superbiæ Humilitas.
Eius neceſſitas, & excellentia.

In Tract. De Gradibus humilitatis. ADuerſus ſuperbiam pugnat Humilitas, quæ à *Sanct. Bernardo* definitur, *Virtus, quâ homo veriſſimâ ſui agnitione ſibi ipſi viléſcit*. A *Sanct. Thoma*, Secunda Secundæ, Quæſt 161. Art. 1. *Virtus temperans, & refrænans animum ne immoderatè tendat in excelſa*. Magnanimitati non eſt oppoſita. *Humilitas enim reprimit appetitum, ne tendat in magna præter rationem rectam. Magnanimitas autem animum ad magna impellit ſecundùm rationem rectam*, animumque firmat contra deſperationem in rerum arduarum perſecutione; vt docet *Sanct. Thomas*. Humilitas eſt *Tutiſſimus omnium virtutum theſaurus*, (inquit *Sanct. Baſilius*, Monaſt. *Conſtitut.* Cap. 7.) *In humilitate docuit Chriſtus omnia fidei nomina, & præmia contineri* (inquit *Sanct. Hilarius* in Pſalm. 118.) Humilitas compendium eſt omnium Religionis Chriſtianę prę-ceptorum, vt docet *Sanct. Auguſtinus* Epiſtolâ 118 aliàs 56. ad *Dioſcorum*, vbi cùm præmiſit, ipſos quoque Platonicæ Gentis Philoſophos, paucis mutatis, quæ Chriſtiana improbat Diſciplina, *Inuictiſſimo vni Regi Chriſto pias ceruices oportere ſubmittere, & intelligere Verbum Dei homine indutum, qui iuſſit, & creditum eſt, quod illi, vel proferre metuebant*; ſubdit: *Huic te, mi Dioſcore, vt tota pietate ſubdas velim, ne aliam tibi ad capeſſendam, & obtinendam veritatem viam munias, quàm quę munita eſt ab illo, qui greſſuum noſtrorum tanquam Deus vidit infirmitatem. Ea eſt autem prima humilitas, ſecunda humilitas, tertia humilitas, & quoties interrogares, hoc dicerem: Non quò alia non ſint præcepta, quæ dicantur: ſed niſi humilitas omnia quæcumque benè facimus, & præceſſerit, & comitetur, & ſecuta fuerit, & propoſita quam intueamur, & appoſita cui adhæreamus, & impoſita quâ reprimamur, iam nobis de aliquo bono facto gaudentibus totum extorquet de manu ſuperbia. Itaque ſicut Rhetor ille Nobiliſſimus cùm interrogatus eſſet, quid ei primùm videretur in eloquentiæ præceptis obſeruari oportere, Pronuntiationem dicitur reſpondiſſe* (Demoſthenes.); *cùm quæreretur quid ſecundò, eamdem pronuntiationem; quid tertiò, nihil aliud quàm pronuntiationem dixiſſe: Ita ſi interrogares, & quoties interrogares de præceptis Chriſtianæ Religionis, nihil me aliud reſpondere, niſi humilitatem liberet, etſi fortè alia dicere neceſſitas cogeret.* Humilitas eſt *Tota Chriſtianæ Sapientiæ Diſciplina*; (inquit *Sanct. Leo* Sermone 7. De Epiphania,) *Tota victoria Saluatoris, quæ & Diabolum ſuperauit, & Mundum, humilitate eſt concepta, humilitate eſt confecta.* Hoc *Virtutis caput eſt*: Ab ea Chriſtus beatitudines ſuas auſpicatur: *Beati* (inquit) *pauperes ſpiritu.* (Matth. 5.) Ipſum ad ſe Deum allicit: *Ad quem enim* (inquit) *inſpiciam, niſi ad mitem, & quietum, & humilem, & trementem ſermones meos?* (Is. 66.) Eſt *Altare aureum, & Ara ſpiritualis. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, & cor contritum.* (Pſ. 50.) *Sapientiæ mater eſt, quam qui poſſederit, cętera reliquarum virtutum membra proculdubio poſſidebit*; (inquit *Sanct. Ioannes Chryſoſtomus* Homiliâ 8. in Matthæum.) *Humilitas eſt omnium Magiſtra virtutum, cœleſtis ædificij firmiſſimum fundamentum, donum proprium, atque magnificum Saluatoris*, (inquit *Caſſianus*, Collatione 15. Cap. 17.) Humilitas eſt *Primus Religionis introitus, ſicut in Mundum primus Chriſti ingreſſus, vt quicumque piè vult viuere, humiliter de ſe ſentiat*; (inquit *Arnoldus* Bonæuallis Abbas Sermone *De Natiuitate Chriſti*, inter *Sanct. Cypriani* Opera edito.) Humilitas eſt *Ædificij ſpiritualis fundamentum*; (inquit *Sanct. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 161 Artic. 5. ad ſecundum.) *Ordinata* (inquit) *virtutum congregatio per quamdam ſimilitudinem ædificio comparatur: & illud quod eſt primum in acquiſitione virtutum, fundamento, quod primum in ędificio iacitur. Virtutes autem verè infunduntur à Deo. Vnde primum in acquiſitione virtutum poteſt accipi dupliciter. Vno modo per modum remouentis prohibens: & ſic humilitas primum locum tenet: In quantum ſcilicet expellit ſuperbiam, cui Deus reſiſtit: & præbet hominem ſubditum, & patulum ad ſuſcipiendum influxum diuinę gratię, in quantum euacuat inflationem ſuperbię. Vnde dicitur Iacob.* 4. “Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. *Et* “*ſecundùm hoc humilitas dicitur ſpiritualis ędificij fundamentum. Alio modo eſt aliquid primum in virtutibus directè, per quod ſcilicet iam ad Deum acceditur. Primus autem acceſſus ad Deum eſt per fidem, ſecundùm illud Heb.* 11. Accedentem ad Deum oportere credere. *Et ſecundùm hoc fides ponitur fundamentum nobiliori modo quàm humilitas.* Ex *Sanct. Bernardo* potiſſimum hæc ſumpſit *Sanct. Thomas*. Is enim Lib. 5 *De Conſideratione*, Cap. 14. ait: *Virtutum bonum quoddam, ac ſtabile fundamentum humilitas. Nempè ſi nutet illa, virtutum aggregatio nonniſi ruina eſt.*

Humilitatis neceſſitatem ad ſalutem æternam Chriſtus non ſemel oſtendit, cùm hanc virtutem Diſcipulis ſuis commendauit: Matth. 11. *Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde.* Non ait, *Diſcite à me Mundum fabricare, aut mortuos ſuſcitare; ſed quia mitis ſum, & humilis corde. O doctrinam ſalutarem! O Magiſtrum Dominumque mortalium, quibus mors poculo ſuperbię propinata, atque transfuſa eſt!* (inquit *Sanct. Auguſtinus* Libro *De Sancta Virginitate*, Cap 35.) *Noluit docere, quod ipſe non eſſet, noluit iubere, quod ipſe non faceret. Video te, bone Ieſu, oculis fidei, quos aperuiſti mihi, tanquam in concione generis humani clamantem, ac dicentem,* Venite ad me, & diſcite à me. *Quid obſecro te, per quem facta ſunt omnia, Fili Dei, & idem, qui factus es inter omnia, Filî hominis, quid vt diſcamus à te, venimus ad te?* Quoniam mitis ſum, *inquit*, & humilis corde. *Huccine redacti ſunt omnes theſauri ſapientię, & ſcientię abſconditi in te, vt hoc pro magno diſcamus à te, quoniam mitis es, & humilis corde? Itane magnum eſt eſſe paruum, vt niſi à te, qui tam magnus es, fieret, diſci omninò non poſſet? Ita planè. Non enim aliter inuenitur requies animę, niſi inquieto tumore digeſto, quo magna ſibi erat, quando tibi ſana non erat. Audiant te, & veniant ad te, & mites atque humiles eſſe diſcant à te, qui miſericordiam, & veritatem tuam requirunt, tibi viuendo; tibi, non ſibi.*

Virtutis einſdem neceſſitatem docet Saluator Matth. 18. *Amen dico vobis, niſi conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in Regnum cęlorum. Qui-*

cumque ergo humiliauerit ſe ſicut paruulus iſte, hic maior eſt in Regno cælorum. Magnorum eſt iſta puſillitas, ſuperbia verò fallax eſt infirmorum magnitudo; quæ vbi mentem poſſederit, erigendo deijcit, inflando euacuat, diſtendendo diſſipat. *Humilis eſſe non poteſt nocens, ſuperbus non poteſt eſſe innocens. Humilitatem illam loquor, quæ non vult perituris rebus excellere, ſed æternum aliquid veraciter cogitat, quò non ſuis viribus, ſed adiuta perueniat. Piâ itaque humilitate ſeruatâ, quæ in Scripturis San-*
Matt. 18. *ctis ſancta probatur infantia, ſecuri eritis de immortalitate Beatorum: Talium eſt enim Regnum cælorum.* Verba ſunt *Sanct. Auguſtini* Sermone 353. aliàs 20. inter Homilias quinquaginta.

Idem docet Dominus, & Magiſter noſter Matth. 23 & Luc. 18. *Omnis* (inquit) *qui ſe exaltat, humiliabitur, & qui ſe humiliat, exaltabitur.* Quam Saluatoris noſtri ſententiam *Sanct. Auguſtini* verba præclarè explicant, Libro 14. *De Ciuitate Dei*, Cap 13. *Bonum eſt* (inquit) *ſurſum habere cor, non tamen ad ſe ipſum, quod eſt ſuperbiæ; ſed ad Dominum, quod eſt obedientiæ, quæ niſi humilium non poteſt eſſe. Eſt igitur aliquid humilitatis miro modo, quod ſurſum faciat cor, & eſt aliquid elationis, quod deorſum faciat cor. Hoc quidem contrarium videtur, vt elatio ſit deorſum, & humilitas ſurſum. Sed pia humilitas facit ſubditum ſuperiori; nihil eſt autem ſuperius Deo: & ideò exaltat humilitas, quæ facit ſubditum Deo. Elatio autem, quæ in vitio eſt, eo ipſo, quo reſpuit ſubiectionem, & cadit ab illo, quo non eſt quidquam ſuperius, & ex hoc erit inferius, & fit, quod ſcriptum*
Psal 72. *eſt:* Deiecisti eos dum alleuarentur. *Non enim ait, cùm elati fuiſſent, vt priùs extollerentur, & poſtea deijcerentur, ſed cùm extollerentur, tunc deiecti ſunt. Ipſum quippè extolli, iam deijci eſt. Quapropter quod nunc in Ciuitate Dei, & Ciuitati Dei in hoc ſæculo peregrinanti maximè commendatur humilitas, & in eius Rege, qui eſt Chriſtus, maximè prædicatur; contrariumque huic virtuti elationis vitium, in eius aduerſario, qui eſt Diabolus, maximè dominari, Sacris Litteris edocetur: Profectò iſta eſt magna differentia, quâ Ciuitas vtraque diſcernitur; vna ſcilicet ſocietas piorum hominum, altera impiorum, ſingula quæque cum Angelis ad ſe pertinentibus, in quibus præceſſit hac amor Dei, hac amor ſui.*

Et Sermone 96. aliàs *De Diuerſis* 47. *Omnes* (inquit) *delectat celſitudo: Sed humilitas gradus eſt. Quid tendis pedem vltra te? Cadere vis, non aſcendere. A gradu incipe, & aſcendiſti. Iſtum gradum humilitatis nolebant attendere duo illi Diſcipuli, qui dicebant,* Domine, iube,
Marci 10. „ vt vnus noſtrûm in Regno tuo ſedeat ad dexteram „ tuam. *Sublimitatem quærebant, gradum non videbant. Dominus autem oſtendit gradum. Quid enim reſpondit?* „ Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum? *Qui quæritis apicem ſublimitatis, poteſtis bibere calicem humilitatis?*

Immenſus ſim, ſi cuncta teſtimonia recenſere velim, quæ Chriſti doctrinam, & præcepta de humilitate exprimunt. Fidem Centurionis præcipuè laudauit, nec ſe inueniſſe in Iſrael dixit tantam fidem, quia ille tam humiliter credidit, vt diceret, *Non ſum dignus, vt in-*
Matt. 8. *tret ſub tectum meum.* Vnde nec Matthæus ob aliud eum dixit acceſſiſſe ad Ieſum, cùm Lucas innuat eum non veniſſe, ſed amicos ſuos miſiſſe, niſi quia fideliſſima humilitate magis ipſe acceſſit, quàm illi, quos miſit. Vnde Pſalmo 137. dicitur, *Excelſus Dominus, & humilia reſpicit, & alta à longè cognoſcit*, vtique tanquam non accedentia. Huic & Mulieri Chananeæ dicit, *O mu-*
Matt. 15. *lier, magna eſt fides tua, fiat tibi ſicut tu vis:* Quam ſuperiùs canem appellauerat, & pane filiorum indignam: Quod illa humiliter accipiens dixerat, *Etiam Domine, nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de menſa Dominorum ſuorum.* Vnde quod aſſiduo clamore non impetrabat, humili confeſſione promeruit. Huic & illi duo
Luc. 18. proponuntur orantes in Templo, vnus Phariſæus, & alter Publicanus, propter eos, qui ſibi iuſti videntur, & ſpernunt cęteros; & enumerationi meritorum præfertur confeſſio peccatorum. Iam verò, quod exiturus ad Paſſionem lauit pedes Diſcipulis, monuitque apertiſſimè, vt hoc facerent Condiſcipulis, atque conſeruis, quod eis feciſſet Magiſter, & Dominus, quantùm commendauit humilitatem? Cui commendandæ etiam tempus illud elegit, quo eum proximè moriturum cum magno deſiderio contuebantur, hoc vtique præcipuè memoriâ retenturi, quod Magiſter imitandus vltimum demonſtraſſet. Denique *Humiliauit ſemetipſum factus obediens, vſque ad mortem, mortem autem crucis.* Cùm er- Ad Phil. 2.
go Chriſtianis omnibus cuſtodienda ſit humilitas, quandoquidem à Chriſto Chriſtiani appellantur, *Cuius Euangelium nemo intuetur, qui non eum Doctorem humilitatis inueniat: Tum maximè virtutis huius ſectatores, & conſeruatores eſſe conuenit, qui magno aliquo bono cęteris eminent*, Secundùm illud: *Quantò maior es, tantò humilia* Eccli. 3.
te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam. Ita diſſerit *Sanct. Auguſtinus* Lib. *De Sancta Virginitate*, Cap. 33. indéque colligit, Virgines cæteris humiliores eſſe debere, quia ſancta virginitas magnum bonum eſt. *Quod bonum, quantò magnum video*, (inquit idem Doctor Cap. 51.) *tantò ei, ne pereat furem ſuperbiam pertimeſco. Non ergo cuſtodit bonum virginale, niſi Deus ipſe, qui dedit: &* Deus charitas eſt. *Cuſtos ergo virginitatis charitas: Lo-*
cus autem huius cuſtodis humilitas. Ibi quippè habitat, qui ulo. 4.
dixit, Super humilem, & quietum, & trementem verba mea requieſcit Spiritus meus.

Humilitatis excellentiam præclarè oſtendit Author elegantis Epiſtolæ ad *Demetriadem* Virginem, inter Opera *Sanct. Proſperi*, Cap. 3. *Prima ergo humilitatis ratio*, (inquit) *in communis vitæ verſatur officijs, quibus & diuina clementia conciliatur, & ſocietas humana connectitur: Multum enim ad roborandum dilectionem valet, cùm ſecundùm doctrinam Apoſtolicam, Inuicem ſe* Rom 12.
homines honore præueniunt, & alteri alterum ſuperiorem exiſtimantes, amant ſeruire ſubiecti, & neſciunt tumere Prælati: Cùm & pauper diuitem non ſibi dubitat anteferre, & diues pauperem ſibi gaudet æquare: Cùm & ſublimes non ſuperbiunt de claritate proſapiæ, & pauperes non extolluntur de communione naturæ: Cùm denique non plus tribuitur magnis opibus, quàm bonis moribus; nec maior ducitur phalerata iniquorum potentia, quàm rectorum inhonorata iuſtitia. Ab hoc æquo, & modeſto iure concordiæ, in quo nullum de gradu ſuperiore certamen, nec fælicitas, aut iactat propria, aut vrit aliena, pulchrè & mirabiliter à pleriſque proficitur ad illam humilitatis fortitudinem, quæ & ſe extra omnem conſtituit dignitatem, & mauult apta eſſe iniurijs accipiendis, quàm idonea repellendis.

Et Cap. 6. *Cùm Eccleſia Dei, quæ eſt corpus Chriſti, ita ſit multimoda varietate contexta, vt in vnum decorem etiam quę non ſunt paria, concurrant; & de omni genere hominum, de omni gradu officiorum, & de omni menſura operum, de omni qualitate virtutum fiat totius ædificationis inſeparabilis connexio, & indifferens pulchritudo, nec deſit ſoliditati, quod non fuerit portioni: Tantaque ibi ſit pax tantaque concordia, vt non poſſit eſſe niſi omnium, quod eſt etiam ſingulorum: Indubitanter apparet, copulatricem quamdam eſſe virtutem, qua ſibi confœderatur, & concinit multiplex Sanctorum vnitas, & ſpecioſa diuerſitas. Hęc autem virtus vera humilitas eſt; quæ inter quoslibet meritorum gradus nunquam ſui poteſt eſſe diſſimilis.*

ARTICVLVS IX.

Chriſtianę Humilitatis Officia.

DVo ſunt præcipua Chriſtianæ humilitatis officia: Primum eſt, hominem Deo ſubijcere; ſecundum, infra cæteros homines deprimere. De primo ait *Sanct. Thomas*, Secunda Secundæ, Quęſt. 161. A 2. *Humilitas pręcipuè videtur importare ſubiectionem hominis ad Deum.* Et certè nihil æquius quàm ei ſubditum eſſe, ac eius magnitudinem humillima ſummiſſione reuereri, cuius reſpectu nihil ſumus, & ſi quid ſumus, ab ipſo, in ipſo, & per ipſum ſumus. Iſai. 40 *Omnes gentes, quaſi non ſint, ſic ſunt coram eo, & quaſi nihilum, & inane reputatæ ſunt ei. In ipſo viuimus, mouemur & ſumus* (inquit Apoſtolus.) Nihil boni ex nobis ipſis poſſumus, nec facere, nec velle, nam *Deus eſt, qui operatur in nobis velle, & perficere pro bona voluntate* (inquit *Sanct. Paulus*.) Nec loqui: *Nemo* enim *poteſt dicere, Dominus Ieſus, niſi in Spiritu Sancto.* Nec ſaltem cogitare, quia *Non ſumus ſufficientes cogitare aliquid ex nobis, tanquam ex nobis, ſed omnis ſufficientia noſtra ex Deo eſt.* De noſtro non habemus, niſi mendacium, & peccatum: Quidquid autem boni in nobis eſt, ab illo eſt, in quo niſi manſerimus, & ille in nobis,

nullum

nullum omninò fructum ſalutis ferre poſſumus. Vnde Saluator ipſe ait : *Sicut palmes non poteſt ferre fructum à ſemetipſo , niſi manſerit in vite : Sic nec vos , niſi in me manſeritis . Ego ſum vitis , vos palmites . Qui manet in me , & ego in eo , hic fert fructum multum , Quia ſine me nihil poteſtis facere .* Qui ſe fructum à ſemetipſo ferre exiſtimat , in vite non eſt , id eſt in Chriſto , adeòque non eſt Chriſtianus (inquit *Sanct. Auguſtinus* Tractatu 81 in Ioannem .) Vt iuſtificemur , Miſericordia eius nos præuenit , vt in iuſtitiâ maneamus , ac perſeueramus , miſericordia eius nos ſubſequitur , idque omnibus diebus vitæ noſtræ . Ad Deum igitur toto voluntatis affectu clamemus : *Fortitudinem meam ad te cuſtodiam , quia Deus ſuſceptor meus es , Deus meus miſericordia mea . Deus in adiutorium meum intende , Domine ad adiuuandum me feſtina . Deus meus in auxilium meum reſpice . Deus auxilij mei , & ſpes mea in Deo eſt . Nonne Deo ſubiecta erit anima mea ? Ab ipſo enim ſalutare meum .*

De hac ſubiectione *Sanct. Auguſtinus* Homiliâ 35. aliàs 50. inter Homilias quinquaginta ; *In rebus* (inquit) *viſibilibus , vt excelſa quiſque contingat , in excelſum erigitur : Deus autem cùm ſit omnium excellentiſſimus , non elatione , ſed humilitate contingitur . Vnde Propheta dicit ,*
Pſ. 33. „ Propè eſt Dominus omnibus , qui obtriuerunt cor .
„ *Et iterum ,* Excelſus Dominus , & humilia reſpicit ,
„ & excelſa à longè cognoſcit . *Excelſa poſuit pro ſuperbis , Illa ergo reſpicit , vt attollat ; iſta cognoſcit , vt deijciat* . . . *Quiſquis itaque præ arrogantiæ recuſas humilitatem , Deo propinquare non cogitas . Aliud eſt enim leuare ſe ad Deum ; aliud eſt leuare ſe contra Deum . Qui ante illum ſe proijcit , ab illo erigitur : Qui aduerſus illum ſe erigit , ab illo proijcitur . Alia eſt enim ſoliditas magnitudinis , alia eſt inanitas inflationis . Qui foris tumeſcit , intus ta-*
„ *beſcit .* Qui elegit abijci in domo Dei , magis quàm ha-
Pſal. 83. „ bitare in tabernaculis peccatorum ; *eligit illum Deus , vt inhabitet in atrijs eius , & nihil ſibi aſſumeat , quem ille in ſedem beatitatis aſſumit .*

Aliud Chriſtianæ humilitatis officium eſt hominem cæteris omnibus ſubijcere , ſecundùm illud Apoſtoli ad Philippenſes Cap. 2 *Nihil per contentionem , neque per inanem gloriam , ſed in humilitate ſuperiores ſibi inuicem arbitrantes .* Nam quia iniquus quiſque inferiorem ſe omnem quem cognouit , putat ; è diuerſo iuſtus ſtudet , vt ſuperiorem quemlibet proximum attendat , (inquit *S. Gregorius* Lib. 34. *Moralium* , Cap 17.) Ac ne dum ſe alij alter humiliat , iret alteri in elationem , benè veramque partem admonuit , dicens , SVPERIORES SIBI INVICEM ARBITRANTES ; *vt in cogitationibus cordis , & ego mihi illum præferam , & viciſſim ille me ſibi : Vt cum ab vtraque parte cor inferiùs premitur , nullus ex impenſo honore ſubleuetur .*

Cùm autem *Humilitas in parte veritatis , non in parte falſitatis* collocanda ſit , vt docet *Sanct. Auguſtinus* Libro *De Natura , & Gratia* , Cap. 34. operæ pretium eſt explicare cum *Sanct. Thoma* , quà ratione humilitas infra cæteros homines in propria opinione deprimere nos debeat . Obſeruat autem Doctor Angelicus , *Secunda Secundæ* , Quæſt 161. Articul. 3. Duo in homine poſſe conſiderari , ſcilicet . *Id quod eſt Dei , & id quod eſt hominis . Hominis autem eſt quicquid pertinet ad defectum ; Dei eſt quicquid pertinet ad ſalutem , & perfectionem* , ſecundùm illud Oſeæ 13. *Perditio tua Iſrael : Tantummodo in me auxilium tuum .* Cùm igitur humilitas propriè reſpiciat reuerentiam , qua homo Deo ſubijcitur , quilibet homo *Secundùm id , quod ſuum eſt* , id eſt , ſecundùm defectus , quos in ſe cognoſcit , ſi verè ſit humilis , *debet ſe cuilibet proximo ſubijcere , quantùm ad id , quod eſt Dei in ipſo :* Id eſt , ipſum ſecundùm Dei dona , quæ in illo agnoſcit , & veneratur , ſibi ipſi anteponere . *Non autem , hoc requirit humilitas , vt aliquis , id quod eſt Dei in ſe ipſo , ſubijciat ei , quod apparet eſſe Dei in altero :* Id eſt , vt dona Dei ſibi collata exiſtimet eſſe minora ijs , quæ alteri collata ſunt . Qui enim dona Dei participant , cognoſcunt ea ſe habere , ſecundùm illud 1. ad Corinth. 2. *Vt ſciamus , quæ à Deo donata ſunt nobis :* Et ideò *Abſque præiudicio humilitatis , poſſunt dona , quæ ipſi acceperunt , præferri donis Dei , quæ alijs collata* videntur . Vnde Apoſtolus ad Epheſ. 3. ait : *Alijs generationibus non eſt agnitum filijs hominum , ſicut nunc reuelatum eſt Sanctis Apoſtolis eius .*

Similiter *Non hoc requirit humilitas , vt aliquis id quod eſt ſuum in ſe ipſo , ſubijciat ei , quod eſt hominis in proximo :* Id eſt , peccata ſua , vel defectus , cùm manifeſtis aliorum peccatis , ac defectibus comparans , *Se magis peccatorem quolibet alio* exiſtimet : Cùm Apoſtolus *Abſque præiudicio humilitatis* dicat , ad Gal 2. *Nos naturâ Iudæi , & non ex Gentibus peccatores .* Poteſt tamen , immò debet exiſtimare quiſquis verè humilis eſt , *Aliquid boni eſſe in proximo , quod ipſe non habet , vel aliquid mali in ſe eſſe , quod in alio non eſt ; ex quo ſe poteſt ei ſubijcere per humilitatem .* Quod ex *Sanct. Auguſtino* confirmatur , Libro *Quæſtionum Octoginta trium* , Quæſtione 71. *Illud* (inquit) *cogitandum , nullum eſſe hominem , qui non poſſit habere aliquod bonum , quod tu nondum habes , etiamſi lateat , in quo ſine dubio poſſit te eſſe ſuperior . Quæ cogitatio ad contundendam edomandamque ſuperbiam valet , ne arbitreris , quoniam tua quædam bona eminent , & apparent , ideò alterum nulla habere , quæ lateant , & fortaſſe maioris ponderis bona , quibus te ſuperat neſcientem . Non enim fallendi , aut adulatione potius vti , Apoſtolus iubet , cùm dicit ,* Nihil per contentionem , ne- “ Philip. 2.
que per inanem gloriam , ſed in humilitate mentis al- “
ter alterum exiſtimantes ſuperiorem ſibi . *Non hoc ita* “
debemus exiſtimare , vt non exiſtimemus , ſed nos exiſtimare fingamus ; ſed verò exiſtimemus aliquid occultum eſſe poſſe in alio , quo nobis ſuperior ſit , etiamſi bonum noſtrum , quo illo videmur ſuperiores eſſe , non ſit occultum . Iſtæ cogitationes deprimentes ſuperbiam , & acuentes charitatem , faciunt onera fraterna inuicem , non ſolùm æquo animo , ſed etiam libentiſſimè ſuſtineri .

Hac etiam ratione Virgines hortatur Libr. *De Sancta Virginitate* , Cap. 44. & 47. ne ſe mulieribus non tantùm viduis , ſed etiam coniugatis , quæ Dei præceptis pariter obediunt , anteponere audeant . Quamuis enim virginitas etiam caſtis nuptijs , continentia connubio , fructus centenus triceno ſit , abſque hæſitatione præponendus . Virgo tamen obediens , & Deum timens , illi vel illi mulieri obedienti , & Deum timenti ſe anteferre non audeat : *Alioquin non erit humilis , & Deus ſuperbis reſiſtit .* Quid ergo cogitabit ? *Occulta ſcilicet dona Dei , quæ non niſi interrogatio tentationis , etiam in ſemetipſo vnicuique declarat . Vt enim cætera taceam , vnde ſcit Virgo , quamuis ſollicita , quæ ſunt Domini , quomodo placeat Domino , ne fortè propter aliquam ſibi incognitam mentis infirmitatem , nondum ſit matura martyrio , illa verò mulier , cui ſe præferre geſtiebat , iam poſſit bibere calicem dominicæ humilitatis , quem priùs bibendum Diſcipulis amatoribus ſublimitatis oppoſuit* . . . *Certè niſi adſit tentatio , nulla doni huius ſit demonſtratio* . . . *Vt ergo quiſque non infletur , ex eo , quod ſe peruidet poſſe , humiliter cogitet , quòd ignorat aliquid præſtantius ſe fortaſſe non poſſe ; aliquos autem , qui illud , quo ſibi gloriosè notus eſt , nec habent , nec profitentur , hoc quod ipſe non poteſt poſſe . Ita ſeruabitur non fallaci , ſed veraci humilitate ,* HONORE *mutuo præuenientes ,* & ALTER *alterum exiſtimantes ſuperiorem* Rom. 12.
ſibi . Philip. 2.

Accedit ratio altera , quâ ſe homo magis Dei donis auctus infra alios deprimere veraci humilitate poſſit . (*Neque enim ſimulare debet humilitatem , ſed exhibere : Nam ſimulatio humilitatis maior ſuperbia eſt .* (Ea autem eſt cauta , & vera cogitatio , *Omnia peccata ſic habenda tanquam dimittantur , à quibus Deus cuſtodit ne committantur ;* (inquit *Sanct. Auguſtinus* Cap. 41. eiuſdem Libri .) Qui & Cap. 51. conuerſo ad Virgines ſermone ait : *Quicquid mali Deo cuſtodiente non committitis , tanquam remiſſum ab illo deputate : Ne modicum vobis exiſtimantes dimiſſum , modicum diligatis , & tundentes pectora Publicanos ruinosâ iactantiâ contemnatis . De viribus veſtris expertis cauete , ne quia ferre aliquid potuiſtis inflemini : De inexpertis orate , ne ſuprà quàm poteſtis ferre , tentemini . Exiſtimate aliquos in occulto ſuperiores , quibus eſtis in manifeſto meliores . Cùm aliorum bona fortè ignota vobis , benignè creduntur à vobis , veſtra vobis nota non comparatione minuuntur , ſed dilectione firmantur : & quæ fortè adhuc deſunt , tantò dantur faciliùs , quantò deſiderantur humiliùs . Perſeuerantes in numero veſtro præbeant vobis exemplum , cadentes autem augeant timorem veſtrum . Illud amate , vt imitemini ; hoc lugete , ne infleмini .*

Ex Sermone 99. aliàs 23. ex Homilijs quinquaginta , duos homines ſtatuit , ac inter ſe comparat , vnum qui plurima grauiſſimaque peccata commiſit , alte-

rum, qui pauca, & leuiora. Tum ex ſententiâ Saluatoris, *Cui minùs dimittitur, minùs diligit*, vtiliorem fuiſſe illi objicit multitudinem, & grauitatem peccatorum, vt illius charitas maior eſſet, ac feruentior Obiectionem autem ſoluit reſpondendo, Inter debita dimiſſa numerari debere, quæ ille non commiſit peccata, Deo regente: Ac proinde iſtum non minùs diligere debere Deum, quàm illum. *Hic multa commiſit, & multorum debitor factus eſt: Illo gubernante Deo pauca commiſit. Cui deputat ille, quòd dimiſit, huic & iſte deputat, quòd non commiſit. Adulter non fuiſti in illa tua vita præterita plena ignorantia, nondum illuminatus, nondum bonum malumque diſcernens, nondum credens in illum, qui te neſcientem, regebat.* Hoc tibi dicit Deus tuus: *Regebam te mihi, ſeruabam te mihi. Vt adulterium non committeres, ſuaſor defuit: Vt ſuaſor deeſſet, ego feci. Locus & tempus defuit; & vt hæc deeſſent, ego feci. Adfuit ſuaſor, non defuit locus, non defuit tempus: Vt non conſentires, ego terrui. Agnoſce ergo gratiam eius, cui debes, & quod non admiſiſti. Mihi debet iſte, quod factum eſt, & dimiſſum vidiſti: Mihi debes, & tu quod non feciſti. Nullum eſt enim peccatum, quod facit homo, quod non poſſit facere, & alter homo, ſi deſit Rector à quo factus eſt homo.* Hinc Lib. 2. *Confeſſionum*, Cap. 7. *Gratiæ tuæ deputo* (inquit) *& quæcumque non feci mala.·.·.·. Et omnia mihi dimiſſa eſſe fateor; & quæ mea ſponte feci mala, & quę te duce non feci.* — Luc. 7.

Vt primum Chriſtianæ humilitatis officium impleat homo, neceſſaria illi eſt notitia Dei; vt alterum, neceſſaria cognitio ſui. In duplici illa cognitione ſumma ſalutis poſita eſt. *Nam quomodo non verè humiliabitur* anima *in hac vera cognitione ſui, cùm ſe perceperit oneratam peccatis, mole huius mortalis corporis aggrauatam, terrenis intricatam curis, carnalium deſideriorum fæce infectam, cæcam, curuam, infirmam, implicitam multis erroribus, expoſitam mille periculis, mille timoribus trepidam, mille difficultatibus anxiam, mille ſuſpicionibus obnoxiam, mille neceſſitatibus ærumnoſam, procliuem ad vitia, inualidam ad virtutes? Vnde huic iam extollentia oculorum, vnde leuare caput? Nonne magis conuertetur in ærumna ſua, dum configitur ſpina? Conuertetur, inquam, ad lachrymas, conuertetur ad planctus, & gemitus, conuertetur ad Dominum, & in humilitate clamabit: Sana animam meam, quia peccaui tibi. Porrò conuerſa ad Dominum recipiet conſolationem, quia Pater eſt miſericordiarum, & Deus totius conſolationis.·.·.·. Tali experimento, & tali ordine ſalubriter innoteſcit Deus, cùm priùs ſe homo nouerit in neceſſitate poſitum, & clamabit ad Dominum, & exau-*
„ *diet eum, & dicet:* Eruam te, & honorificabis me:
„ *Atque hoc modo erit gradus ad notitiam Dei cognitio tui.*
„ verba ſunt *Sanct. Bernardi* Sermone 36. in Cantica.

Quamuis autem in externis humilitatis actibus, ſicut in actibus virtutum cæterarum ſeruanda ſit moderatio; & ideò cauere debeant, qui alios regunt, ne ſe nimium deijciant exteriùs, ordinemque ſuum illos ſeruare ſit neceſſarium, *Ne apud eos, quos oportet eſſe ſubiectos, dum nimium ſeruatur humilitas, regendi frangatur auctoritas*; vt docet *Sanct. Auguſtinus* in Regula: Tamen in affectu animi, & propriâ opinione, debent ſe omnibus poſtponere, & ſubditorum pedibus coram Deo ſubſternere etiam illi, qui præſunt. Nec periculum eſt vllum, ſi ſe interiori animi ſenſu nimis deprimant; grande verò malum, & horrendum periculum eſt, ſi vel modicè plus verò ſe extollant, ſi vel vni in ſua cogitatione ſe præponant, quem fortè illis parem veritas iudicat, aut etiam ſuperiorem. *Quamobrem* (inquit *Sanct. Bernardus* Sermone 37. in Cantica,) *Noli te homo comparare maioribus, noli minoribus, noli aliquibus, noli vni. Quid ſcis enim, ſi vnus ille, quem fortè omnium viliſſimum, atque miſerrimum reputas, cuius vitam ſceleratiſſimam, ac ſingulariter fœdiſſimam horres, & propterea illum putas ſpernendum, non modò præ te, qui fortè iam ſobriè, & iuſtè, & piè viuere te confidis, ſed etiam præ cęteris omnibus ſceleratis tanquam ſceleratiſſimum: Quid ſcis, inquam, ſi melior, & te, & illis, mutatione dexteræ Excelſi, in ſe quidem futurus ſit, in Deo verò iam ſit? Et propterea non mediocrem, non vel penultimum, non ipſum ſaltem inter nouiſſimos eligere locum nos voluit: Sed,* Recumbe, *inquit*, in nouiſſimo loco: *Vt ſolus videlicet omnium nouiſſimus ſedeas, teque nemini non dico præponas, ſed nec comparare præſumas.*

Nec ſolùm cognitione, ſed & affectu nos omnibus poſtponere neceſſe eſt. *Enim humilitas, quam nobis veritas parit, & non habet calorem: Et eſt humilitas quam charitas format, & inflammat. Atque hæc quidem in affectu, illa in cognitione conſiſtit;* (inquit *Sanct. Bernardus* Sermone 42. in Cantica.) *Etenim tu, ſi temetipſum intus ad lumen veritatis, & ſine diſſimulatione inſpicias, & ſine palpatione dijudices, non dubito, quin humilieris, & tu in oculis tuis, factus vilior tibi ex hac vera cognitione tui, quamuis necdum fortaſſe id eſſe patiaris in oculis aliorum. Eris igitur humilis, ſed opere interim veritatis, & minimè adhuc de amoris infuſione. Nam ſi veritatis ipſius, quæ te tibi veraciter, atque ſalubriter demonſtrauit, ſicut ſplendore illuminatus, ita affectus amore fuiſſes; voluiſſes proculdubio, quod in te eſt, eamdem de te omnes tenere ſententiam, quam ipſam apud te veritatem habere cognoſcis. Sanè, quod in te eſt, dixerim; quoniam plerumque non expedit innoteſcere omnibus omnia, quæ nos ſcimus de nobis; atque ipſa veritatis charitate, & charitatis veritate vetamur palam fieri velle, quod noceat agnoſcenti. Alioquin ſi priuato amore tui tentus detines pariter intra te iudicium veritatis incluſum, cui dubium eſt minùs te veritatem diligere, cui proprium præfers, vel commodum, vel honorem? Vides igitur non eſſe id ipſum, hominem de ſe ipſo non altum iam ſapere veritatis lumine redargutum, & humilibus ſponte conſentire, munere charitatis adiutum: Illud enim neceſſitatis eſt, hoc voluntatis.* Chriſtus *Semetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens, & formam humilitatis tradens: Ipſe ſe exinaniuit, ipſe ſe humiliauit, non neceſſitate iudicij, ſed noſtri charitate.·.·.·. Time Deum, & noli hanc rem peſſimam facere, vt quem humiliat veritas, extollat voluntas: Hoc enim reſiſtere eſt veritati, hoc pugnare contra Deum. Magis autem acquieſce Deo, & ſit voluntas ſubdita veritati, nec tantùm ſubdita, ſed & deuota.* Nonne
„ Deo, *inquit*, ſubiecta erit anima mea? *At parum*
„ *eſt eſſe ſubiectum Deo, niſi ſis & omni humanæ creaturæ propter Deum.* Concinit Sanct. Bernardo *Sanct. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 141. Articul. 2. *Cognitio* (inquit) *proprij defectus pertinet ad humilitatem, ſicut regula quædam directiua appetitus: Sed in ipſo appetitu conſiſtit humilitas eſſentialiter.* Quamobrem, vt ait *Richardus à Sanct. Victore*, Libro 2. *De Eruditione interioris hominis* Cap. 32. *Humilis eſt, qui ſe ipſum apud ſemetipſum veraciter contemnit: Humilior autem, qui ſe contemni ab alijs non refugit: Humillimus verò, qui contemptum ſui non ſolùm contemnit, ſed & admodum concupiſcit.*

ARTICVLVS X.

Chriſtianæ Humilitatis Gradus.

DVodecim humilitatis gradus *S. Benedictus* in Regula, Cap. 7. *S. Bernardus* Tractatu ſingulari *De Gradibus Humilitatis* inſcripto, & *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 161. Art. 6 recenſent.

Primus eſt, Timor Dei, & perennis præceptorum eius memoria, nec non conſideratio æterni ſupplicij, Deum contemnentibus deſtinati, & vitæ æternæ Deum timentibus præparatæ. Pſalm. 17. *Cuſtodiui vias Domini, nec impiè geſſi à Deo meo: Quoniam omnia iudicia eius in conſpectu meo, & iuſtitias eius non repuli à me. Et ero immaculatus cum eo, & obſeruabo me ab iniquitate mea.*

Secundus eſt abdicatio propriæ voluntatis, eiuſque ad diuinam accommodatio, vt Chriſtianus dicere poſſit cum Chriſto Domino: *Non veni facere voluntatem meam, ſed voluntatem eius, qui miſit me.* — Io. 6.

Tertius eſt, Vt Chriſtianus diuini amoris impulſu omni obedientiâ ſe ſubdat maiori, ac præcipuè Præpoſitis, qui peruigilant, quaſi rationem pro anima illius reddituri, ſicque Chriſtum imitetur, qui *Humiliauit ſemetipſum, factus obediens, vſque ad mortem, mortem autem crucis.* — Philip. 2.

Quartus, Vt in ipſa obedientiâ duris, & contrarijs rebus, vel etiam quibuslibet irrogatis iniurijs, tacitâ conſcientiâ patientiam amplectatur, nec deficiat, ſed in finem vſque perſeueret. Nam Præceptum Domini in aduerſis, & iniurijs adimplentes, percuſſi in maxilla prębent, & aliam; auferenti tunicam dimittunt,

& pal-

& pallium; angariati milliarin, vadunt & duo; cum Paulo Apoſtolo falſos fratres, & perſecutiones ſuſtinent, & maledicentes ſe benedicunt.

Quintus eſt, Vt prauas cogitationes in animum irrepentes, & mala clam commiſſa, humili confeſſione conſcientiæ ſuæ Moderatori aperiat, vt illud Pſalmi 31. in ipſo impleatur: *Delictum meum cognitum tibi feci, & iniuſtitiam meam non abſcondi: Dixi, Pronuntiabo aduerſùm me iniuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei.* Et illud Iacob.5. *Confitemini alterutrum peccata veſtra, & orate pro inuicem, vt ſaluemini.*

Sextus eſt, Vt abiectionem omnem, contemptumque ſui æquo & lubenti animo ferat, & in omnibus operibus ſibi vocationis ſuæ ſtatuſque vi ac nomine iniunctis, ſe operarium malum & inutilem exiſtimet, ſecundùm præceptum Saluatoris, Luc.17. *Cùm feceritis omnia quæ præcepta ſunt vobis, dicite: Serui inutiles ſumus: Quod debuimus facere, fecimus.*

Septimus eſt, Vt omnibus ſe viliorem & inferiorem non ſolùm linguâ pronuntiet, ſed etiam intimo cordis
Pſal.22. credat affectu, dicens cum Propheta, *Ego autem ſum vermis & non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis.*

Octauus eſt, Vt nihil agat, Monachus quidem contra Regulam, & maiorum exempla; Chriſtianus verò quilibet præter id quod docet Euangelium, & quod Eccleſia proponit vel approbat. Nam Chriſtiani omnes Religioſi Crucis ſumus, ſecundùm illud Tertulliani, *Apologet.* Cap.16. *Qui Crucis nos Religioſos putat, conſecraneus erit noſter.* Euangelium, & Eccleſiæ Doctrina, Regula noſtra eſt, quam non obſeruaturos, in Baptiſmo ſolemniter vouimus, cùm in Sacramenti verba reſpondimus. Ad Philipp.3. *Verumtamen ad quod peruenimus, vt idem ſapiamus, & in eadem permaneamus Regula.* Ad Gal.6. *Et quicumque hanc Regulam ſecuti fuerint, pax ſuper illos & miſericordia, & ſuper Iſrael Dei.* Hæc eſt *Via Dei, Via ſalutis, Via pacis, Via recta, Via Sanctorum, Via veritatis, Via iuſtitiæ, Via immaculata, Via mandatorum & iuſtificationum Dei, Via æterna,* in quâ ambulare debemus, nec declinare ad dexteram, aut ſiniſtram.

Nonus eſt, Vt linguam coerceat, nec loquatur niſi Dei gloria, rerumque ſuarum, & proximi neceſſitas ſilentium abrumpere iubeat, perſuaſus *In multiloquio non*
Prouerb.10. *deeſſe peccatum,* & quòd *Vir linguoſus non dirigetur in*
Pſal.139. *terra.* Atque ita apud ſe ſtatuens: *Dixi, Cuſtodiam*
Pſal.38. *vias meas, vt non delinquam in lingua mea: Poſui ori meo cuſtodiam.*

Decimus eſt, Vt non facilè ſoluatur in riſum & ineptam lætitiam, diuinæ illius ſententiæ memor: *Fatuus*
Eccli.21. *in riſu exaltat vocem ſuam: Vir autem ſapiens vix tacitè ridebit.* Chriſtum humilitatis doctorem fleuiſſe legimus, non riſiſſe.

Vndecimus eſt, Vt cum loquitur, leuiter, ſine riſu, humiliter & cum grauitate pauca verba, & prudentiæ ſale condita, non clamoſâ, ſed ſubmiſſâ voce proferat,
Eccleſiaſtici 5. & 10. ſacrorum illorum oraculum memor: *Ne temerè quid loquaris, neque cor tuum ſit velox ad proferendum ſermonem coram Deo. Deus enim in cælo, & tu ſuper terram: Idcircò ſint pauci ſermones tui .·. Verba oris ſapientis gratia, & labia inſipientis præcipitabunt eum .·. Stultus verba multiplicat .·. Sapiens in verbis producet ſeipſum .·. La-*
Eccli.20.21. *bia imprudentium ſtulta narrabunt: Verba autem prudentium ſtaterâ ponderabuntur.*

Duodecimus humilitatis gradus eſt, Vt non ſolùm animo, ſed toto corporis habitu, in omni loco humilitatem præ ſe ferat, vt verè dicere poſſit cum Dauide: *Domine, non eſt exaltatum cor meum, neque elati ſunt oculi mei. Neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus ſuper me.* Et Apoſtoli monitum impleat, ad Philipp.4. *Modeſtia veſtra nota ſit omnibus hominibus.*

ARTICVLVS XI.

Rationes ad Humilitatem mouentes.

MVlta ſunt quæ ad humilitatem nos mouent; tum maximè originis noſtræ, ac multiplicis miſeriæ, tum corporis, tum animæ conſideratio; nouiſſimorum deinde noſtrorum memoria; Chriſti denique propter nos humiliatio. *Humiliatio tua, in medio tui,* (inquit Propheta.) Humiliationis noſtræ cauſas non eſt neceſſe, vt extra nos ipſos quæramus, ſiquidem illas intra nos gerimus. Puluis enim & cinis ſumus. Geneſ.3. *Puluis es, & in puluerem reuerteris.* Geneſ.18. *Loquar ad Dominum meum, cùm ſim puluis & cinis.* Iob 17. *Putredini dixi, Pater meus es, mater mea & ſoror mea, vermibus.* Eccleſiaſtici 10. *Quid ſuperbis terra & cinis?* Quæ ſuperbiæ cauſa homini, qui ſecundùm corpus in ortu ſuo ſperma fœtidum eſt, in vita ſaccus ſtercorum, poſt mortem cibus vermium? Quantum verò excitare debent humilitatis affectum miſeriæ & ægritudines animæ, ignorantia, difficultas ad bonum agendum, & ad domandam concupiſcentiam quæ ad peccatum ſemper inclinat & illicit; peccata præterita, quotidiana, occulta; ob quæ conſumpti eſſemus, niſi Miſericordia Dei magna nos præuenitſet. Thren.3. *Miſericordia Domini quòd non ſumus conſumpti.* Denique Dei iudicia peccatoribus omnibus, præſertim ſuperbis imminentia, & æternæ ſortis noſtræ ignoratio, magna nobis ad humilitatem incitamenta eſſe debent. Non ſolùm enim *Neſcit homo vtrum* in præſenti, ſed vtrum in futuro *amore vel odio dignus ſit;* neſcit vtrum in area Domini triticum ſit, an palea; neſcit vtrum permaneat ad coronam, vel ad flammam. Quamobrem Apoſtolorum Principi obtemperare debet, ſcribenti: *Humiliamini ſub potenti manu Dei.* Quid eſt homo? *Homo natus de* S. Petri 5.
muliere, breui viuens tempore, repletus multis miſerijs. Natus de muliere, *& ob hoc cum reatu:* Breui viuens tempore, *ideòque cum metu:* Repletus multis miſerijs, *& propterea cum fletu.* Et verè multis, quia corporis & animæ ſimul. *Quid enim calamitate vacat naſcenti in peccato, fragili corpore, & mente ſterili? Verè ergo repletus, cui infirmitas corporis, & fatuitas cordis cumulatur traduce ſordis, mortis addictione.* Verba ſunt *S. Bernardi* Lib.2. *De Conſideratione ad Eugenium,* Cap.9. Quid eſt homo? *Cuius conceptus culpa, naſci miſeria, viuere pœna, mori anguſtia.* Ad Humilitatem fouendam conſideret homo primordia, media, & nouiſſima ſua. *Cogita vnde veneris, & erubeſce; Vbi ſis, & ingemiſce; Quò vadis & contremiſce;* (inquit *S. Bernardus* Sermone 12. *De Diuerſis*) Agnoſce primordia tua, & erubeſce comparatum te eſſe iumentis: Memorare nouiſſima tua, & time ne abeas etiam poſt iumenta. Erubeſce quòd pro conſortio Angelorum, conſortium ſortitus es pecorum, non modò in neceſſitatibus corporis, ſed etiam in affectibus cordis .·. Eras aliquando gloria & honore coronatus, conſtitutus ſuper opera manuum Domini, incola Paradiſi, Angelorum ciuis, & domeſticus Domini Sabaoth. Hinc deieciſti te ipſum in has interiores tenebras, vnde ad exteriores quoque & palpabiles tenebras eijciendus eris aliquando, ſi non caues. Ecce vnde veniſti: Vis noſſe quò deueniſti? In locum vtique afflictionis. Siquidem vita tua inferno appropinquauit. Quid enim hîc niſi labor, & dolor, & afflictio ſpiritûs? .·. Sed nouiſſima quæ ſunt? Mors, iudicium, gehenna. Quid horribilius morte? Quid iudicio terribilius? Nam gehennâ nihil poteſt intolerabilius cogitari. Quid metuet, ſi quis ad iſta non trepidat, non expaueſcit, non timore concutitur?

De cœlo cecidit iſta Sententia, NOSCE TE IPSVM HOMO; (inquit *S. Bernardus* Sermone 40. *De Diuerſis.*) Vide ſi non & Sponſus in amoris Cantico Sponſæ idem loquatur: *Si ignoras te, ô pulcra inter mulieres, egredere & abi poſt veſtigia gregum:* Cognitio porrò ſui ſtat in tribus: *Vt cognoſcat homo quid fecit, quid meruit, quid amiſit.* Quid vilius, ô nobilis creatura, imago Dei, Creatoris ſimilitudo, quàm carnem tuam illecebris carnalibus deturpare, & pro breui voluptate torrentem perdere voluptatis? Quid furioſius, quàm rapi mentem irâ, ſuperbiâ extolli, vexari inuidiâ, anxietate torqueri? Recordare etiam quid merueris. Subeat memoriam tuam gehennalis illa, fornax ferrea magnæ Babylonis, domus mortis, anxietatis domicilium, flammarum globus, acerbitas frigoris, tenebræ ſempiternæ. Conſidera ordinem tormentorum, tortorum facies, mutationem pœnarum, miſeriarum infinitatem, & poteris dicere: *Melius erat mihi, ſi natus non fuiſſem.* Reflecte oculos, & quid amiſeris, animaduerte. Reminiſcere qualis ſit ciuitas glorioſa, cœleſtis habitatio, locus vitæ, ſuauitatis palatium,

tium, ſplendor gloriæ, gratiæ magnitudo, claritas infinita Attende ordinem gaudiorum, gaudentium vultus, præmiorum viciſſitudinem, multitudinem deliciarum, & poteris exclamare: *Qui te perdidit, totum perdidit, Domine Deus.*

Verùm nihil efficaciùs mouet ad humilitatem exemplo Chriſti, qui ad hoc natus eſt, vixit, paſſus & mortuus eſt, vt humilitatem doceret. *Ad hoc* (inquit *S. Gregorius*, Lib. 34. *Moralium*, Cap. 18.) *vnigenitus Dei Filius formam infirmitatis noſtræ ſuſcepit; ad hoc inuiſibilis, non ſolùm viſibilis, ſed etiam deſpectus apparuit; ad hoc contumeliarum ludibria, irriſionum opprobria, paſſionumque tormenta tolerauit, vt ſuperbum non eſſe hominem doceret humilis Deus. Quanta ergo humilitatis virtus eſt, propter quam ſolam veraciter edocendam is, qui ſine æſtimatione Magnus eſt, vſque ad Paſſionem factus eſt paruus? Quia enim originem perditionis noſtræ ſuperbia præbuit diaboli, inſtrumentum redemptionis noſtræ inuenta eſt humilitas Dei. Hoſtis quippè noſter magnus inter omnia conditus, videri ſuper omnia voluit elatus. Redemptor autem noſter magnus manens ſuper omnia, fieri inter omnia dignatus eſt paruus. Sed meliùs & elationis cauſam detegimus, & fundamenta humilitatis aperimus, ſi breui commemoratione perſtringimus quid mortis Auctor, quid vitæ Conditor* Iſai. 14. *dicat. Ille namque ait:* In cœlum aſcendam: *Iſte autem per Prophetam dicit:* Pſal. 87. Repleta eſt malis anima mea, & vita mea inferno appropinquauit. *Ille dicit:* Zachar. 2. Super aſtra cœli exaltabo ſolium meum: *Iſte humano generi à paradiſi ſedibus expulſo dicit:* Ecce venio citò, & habitabo in medio tui. Pſal. 21. *Ille dicit,* Sedebo in monte Pſalm. 14. teſtamenti, in lateribus Aquilonis: Philipp. 2. pſal. 14. *Iſte dicit,* Ego ſum vermis, & non homo, opprobrium hominum, Exod. 5. & abiectio plebis. Ioann. 8. *Ille dicit,* Aſcendam ſuper altitudinem nubium, Ezech. 29. ſimilis ero Altiſſimo: Ioann. 5. *Iſte,* Cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe Ioann. 14. æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinaniuit formam Luc. 4. ſerui accipiens; Matth. 20. *& per membra ſua loquitur dicens,* Domine quis ſimilis tibi? Geneſ. 3. *Ille per membra ſua loquitur* Act. 1. *dicens,* Neſcio Dominum, & Iſrael non dimittam: Ioann. 5. *Iſte per ſemetipſum dicit:* Sap. 2. Si dixero quia non noui eum, Ioann. 16. ero ſimilis vobis mendax: Sed noui eum, & ſermonem eius ſeruo. *Ille dicit,* Mea ſunt flumina, & ego feci ea: *Iſte dicit,* Non poſſum à me facere quidquam. *Et rursùm,* Pater meus in me manens, ipſe facit opera. *Ille regna omnia oſtendens dicit,* Tibi dabo poteſtatem hanc vniuerſam & gloriam illorum, quia mihi tradita ſunt, & cui voluero do illa: *Iſte dicit,* Calicem quidem meum bibetis, ſedere autem ad dexteram vel ad ſiniſtram meam, non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt à Patre meo. *Ille dicit,* Eritis ſicut Dij ſcientes bonum & malum: *Iſte dicit,* Non eſt veſtrum noſſe tempora vel momenta quę Pater poſuit in ſuâ poteſtate. *Ille vt voluntas diuina deſpici, & vt poſſit propria ſuaderi, dicit,* Cur præcepit vobis Deus vt non comederetis ex omni ligno Paradiſi? Sic enim Deus quod in quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi veſtri: *Iſte dicit,* Non quæro voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me. *Ille per membra ſua loquitur dicens,* Nullum pratum ſit, quod non pertranſeat luxuria noſtra, coronemus nos roſis, antequam marceſcant; vbique relinquamus ſigna lætitiæ noſtræ: *Iſte membris ſuis prænuntiat dicens,* Plorabitis & flebitis vos, Mundus autem gaudebit. *Ille nihil aliud mentes ſibi ſubditas docet, quàm celſitudinis culmen appetere, cuncta æqualia mentis tumore tranſcendere, ſocietatem omnium hominum altâ elatione tranſire, ac ſeſe contra potentiam Conditoris erigere, ſicut de eiſdem per* Pſal. 72. *Pſalmiſtam dicitur:* Tranſierunt in diſpoſitionem cordis, cogitauerunt & locuti ſunt nequitias, iniquitatem in excelſo locuti ſunt: *Iſte ad ſputa, ad palmas, ad colaphos, ad ſpineam coronam, ad crucem, ad lanceam, atque ad mortem veniens, membra ſua admonet dicens:* Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur.

Concludamus cum *S. Auguſtino* Enarratione in Pſalmum 18. *Iam tandem erubeſcat homo eſſe ſuperbus, propter quem factus eſt humilis Deus.*

Verùm vt Chriſtum imitetur, non ſufficit humiliatio ſeu à Deo immediatè, ſeu ab ipſo per homines operante proueniens. *Quanti enim humiliantur, qui humiles non ſunt* (inquit *S. Bernardus* Sermone 34. in Cantica) *Alij cum rancore humiliantur, alij patienter, alij & libenter. Primi rei ſunt, ſequentes innoxij, vltimi iuſti. Quanquam & innocentia portio iuſtitiæ eſt, ſed conſummatio eius apud humilem. Qui autem dicere poteſt,* Bonum mihi quia humiliaſti me, *is verè humilis eſt. Non poteſt hoc dicere qui inuitus tolerat; minùs qui murmurat. Neutri horum promittimus gratiam, quòd humiliatur: etſi ſanè hi duo longè à ſe differant, & alter quidem in patientia ſua poſſideat animam ſuam, alter in ſuo murmure pereat. Sed enim etſi vnus iram, neuter tamen gratiam promeretur. Quoniam non humiliatis, ſed humilibus Deus dat gratiam. Eſt autem humilis, qui humiliationem conuertit in humilitatem, & ipſe eſt qui dicit Deo,* Bonum mihi quòd humiliaſti me. *Nemini prorſus quod patienter fert bonum eſt, ſed planè moleſtum: Scimus autem quòd* Hilarem datorem diligit Deus. *Sola gratiam, quam præfert, meretur læta & abſoluta humilitas. Quæ enim coacta fuerit vel extorta, qualis vtique eſt in viro patiente illo qui poſſidet animam ſuam: Hæc, inquam, humilitas etſi vitam obtinet propter patientiam, propter triſtitiam tamen gratiam non habebit. Non enim congruit ei qui eiuſmodi eſt illud Scripturæ,* Glorietur humilis in exaltatione ſua: Iacob. 1. *Quoniam non ſponte humiliatur, neque libenter. Vis autem videre humilem rectè gloriantem, & verè dignum gloriâ?* Libenter, *inquit,* gloriabor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in me virtus Chriſti. *Non dicit, patienter ſe ferre infirmitates ſuas, ſed & gloriari, & libenter gloriari in illis, probans etiam ſibi bonum eſſe quòd humiliatur: Nec ſufficere omninò vt poſſideat animam ſuam tanquam patienter humiliatus; niſi & gratiam accipiat tanquam ſponte humiliatus.*

Et Sermone 20. De Diuerſis: *Quanto* (inquit) *videmus humiliatos, ſed non humiles; percuſſos, ſed non dolentes; curatos quidem à Domino, ſed non ipſa curatione ſanatos? Hi ſunt qui ſubſeatibus eſſe delicias computant, diſſimulantes peccata quæ actitant, lubricum in quo titubant, tenebras quibus caligant, laqueos inter quos ambulant, locum afflictionis quem inhabitant, corpus mortis quod geſtant, iugum graue quod tolerant, grauiorem conſcientiam quam occultant, grauiſſimam ſententiam quam exſpectant. Talis ille erat, cui Ioannes in Apocalypſi ſcribere iubebatur:* Dicis, Quia diues ſum, & nullius egeo & neſcis quia tu es pauper, & miſer, & miſerabilis, & cæcus, & nudus. Apoc. 3. *Nec mirum ſi ſit vana & mendax exaltatio filiorum hominum; ſiquidem vani ſunt & mendaces. Humiliat eos veritas, exaltat vanitas. Et dilexerunt magis tenebras quàm lucem, amplectentes exaltantem ſe vanitatem, & quærentes mendacium.*

ARTICVLVS XII.

DE INANI GLORIA.

Quid ſit: & quam graue peccatum?

I*Nanis gloria eſt peruerſus, & inordinatus gloriæ appetitus.* Eſt autem gloria *Frequens de aliquo fama cum laude;* ſiue, *Clara cum laude notitia.* Appetitus gloriæ non eſt ex ſe vitioſus. *Quòd enim aliquis bonum ſuum cognoſcat & approbet, non eſt peccatum,* (inquit *S. Thoma:*) Hinc 1. *ad Corinthios 2. dicitur:* Nos autem non ſpiritum huius Mundi accepimus, ſed ſpiritum qui ex Deo eſt: Vt ſciamus quæ à Deo donata ſunt nobis. *Similiter etiam non eſt peccatum quòd aliquis velit bona ſua approbari:* Dicitur enim Matth. 5. *Luceat lux veſtra coram hominibus.* Sed inanis ſeu vanæ gloriæ appetitus vitium eſt. Nam *Quodlibet vanum appetere, vitioſum eſt,* ſecundùm illud Pſal. 4. *Vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?* Poteſt autem gloria dici vana tripliciter, (inquit *S. Thomas,* Secunda Secundæ, Quæſt. 132. A. 1.) ſcilicet, *Ex parte rei de qua quis gloriam quærit, putà, cùm quis gloriam quærit de eo quod non eſt;* ſiue de bono quo caret, quo tamen ſe præditum falsò exiſtimat, aut exiſtimari cupit: *Vel de eo quod non eſt gloria dignum,* nempè *de re fragili & caduca,* qualia ſunt bona corporis, & fortunæ. *Alio modo ex parte eius à quo quis gloriam quærit, putà hominis, cuius iudicium non eſt certum. Tertio modo, ex parte ipſius qui gloriam appetit, & appetitum gloriæ ſuæ non refert in debitum finem, putà, ad honorem Dei, vel proximi ſalutem.* Quos ob fines gloriam ſuam laudabiliter deſiderare homo poteſt, inquit *S. Thomas;* fauetque Chriſti Sal-

uatoris

uatoris Oraculum Matt.5. *Luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt.* Hinc Eccleſiaſtici 41. Spiritus-Sanctus ait: *Curam habe de bono nomine.* Et ad Rom.12. *Prouidentes bona non ſolùm coram Deo, ſed etiam coram omnibus hominibus.*

. Inanem gloriam eſſe peccatum, luculentiùs probatur ex Scriptura Sacra, ad Galat.5. *Non efficiamur inanis gloriæ cupidi.* Et ad Philipp.2. *Nihil per contentionem, neque per inanem gloriam.* Hinc *S. Auguſtinus*, Lib. *De Ciuitate Dei*, Cap.13. ait. *Sanius videt, qui & amorem laudis vitium eſſe cognoſcit: Quod nec Poetam fugit Horatium, qui ait:*

Laudis amore tumes, ſunt certa piacula quæ te,
Ter purè lecto poterunt recreare libello.

Opponitur magnanimitati. Repugnat ſcilicet magnitudini animi, vt quis de his quæ non ſunt glorietur; aut res fragiles, caducas, modicas tanti faciat, vt ex illis gloriam captet, aut teſtimonio laudis humanæ nimiùm delectetur. Idque profanis etiam Philoſophis & Oratoribus notum fuit. *Ariſtoteles* enim Lib.4. Ethicorum, Magnanimum ait *Magis curare veritatem, quàm opinionem.* Et *Cicero* Lib.1. De Officijs: *Cauenda eſt* (inquit) *gloriæ cupiditas. Eripit enim animi libertatem, pro qua magnanimis viris omnis debet eſſe contentio.*

REGVLÆ MORALES.

REGVLA I.

Q*Vamuis vana gloria non ſit ex genere ſuo peccatum mortale*, cùm non repugnet ex ſe charitati, quâ Deus & proximus diliguntur: Dilectioni tamen Dei quibuſdam in caſibus contraria eſt, proindeque *Mortale peccatum eſſe poteſt*, vt docet *S. Thomas*, A.3. Quæſtionis laudatæ. Primò, *Ratione materiæ de qua quis gloriatur*, cùm ſcilicet *gloriatur de aliquo falſo, quod contrariatur diuinæ reuerentiæ:* Sic Rex Tyri gloriabatur Ezech.28. dicens, *Deus ego ſum, & in Cathedra Dei ſedi in corde Maris.* Sic peccant, qui de Dei donis gloriantur, quaſi ea non accepiſſent, contra illud Apoſtoli 1. ad Corinth.4. *Quid habes quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis?* Inanis gloriæ lethali peccato ſe deuinciunt, qui ex falſis, & nouis opinionibus contra fidem aut bonos mores gloriam captant: Aut gloriæ deſiderio aliquid docet ad Fidem Catholicam pertinere, quod Eccleſiæ auctoritas dogma eſſe Fidei nondum declarauit. Item qui de peccato mortali, verbi gratiâ, fornicatione, duello, &c. gloriantur, ſiue illud reuera commiſerint, ſiue non commiſerint. Cui hominum generis conuenit illud Iſai 3. *Peccatum ſuum ſicut Sodoma prædicauerant.* Item qui de peccatis lethalibus laudari amant: de quibus dicitur Pſalm.9. *Laudatur peccator in deſiderijs animæ ſuæ, & iniquus benedicitur.* Si peccabat adoleſcens *Auguſtinus*, vt ipſe teſtatur Lib.2. *Confeſſionum*, Cap.3. *Præceps ibam* (inquit) *tanta cæcitate, vt inter coætaneos meos puderet me minoris dedecoris, quoniam audiebam eos iactantes flagitia ſua, & tantò gloriantes magis, quantò magis turpes eſſent: & libebat facere non ſolùm libidine facti, verùm etiam laudis. Quid dignum eſt vituperatione niſi vitium? Ego ne vituperarer, vitioſior fiebam, & vbi non ſuberat quo admiſſo æquarer perditis, fingebam me feciſſe quod non feceram, ne viderer abiectior, quò eram innocentior, & ne vilior haberer quò eram caſtior.* Et Cap.9. De furto pomorum cum ſodalibus commiſſo loquens: *O nimis* (inquit) *inimica amicitia! seductio mentis inueſtigabilis, ex ludo & ioco nocendi auiditas, & alieni damni appetitus: Nullâ lucri mei, nullâ vlciſcendi libidine: Sed cùm dicitur: Eamus, faciamus, & pudet non eſſe impudentem.*

REGVLA II.

SEcundò, Inanis gloriæ peccatum mortale committit, ex S. Thoma, *Qui bonum temporale, de quo gloriatur, præfert Deo:* Quod prohibetur Ierem.9. *Non glorietur ſapiens in ſapientia ſua* (inquit Deus) *& non glorietur fortis in fortitudine ſua, & non glorietur diues in diuitijs ſuis: ſed in hoc glorietur qui gloriatur, ſcire & noſſe me.*

REGVLA III.

TErtiò, in hoc genere mortaliter peccat, *Qui præfert teſtimonium hominum teſtimonio Dei.* Sic peccant Heretici, & quilibet prauarum opinionum Auctores, Doctores, vel Prædicatores, qui Propoſitiones hæreticas, vel hæreſi proximas, erroneas, ſcandaloſas, aut piarum aurium offenſiuas, Eccleſiæ vel Epiſcoporum, ac præcipuè Romani Pontificis iuſſu eiurare nolunt & retractare, ne partæ famæ ac gloriæ iacturam faciant, aut imminutionem patiantur. Item qui neceſſarium virtutis officium prętermittunt; aut Deo ad perfectioris vitæ genus interiùs vocanti non obediunt, varios hominum rumores & iudicia, aut vituperium metuentes, exemplo Principum qui crediderunt quidem in Ieſum: *Sed propter* Ioan.12.
Phariſæos non confitebantur, vt è Synagoga non eijcerentur. Dilexerunt enim gloriam hominum magis quàm Dei.

REGVLA IV.

QVartò lethali vanæ gloriæ peccato ſe implicat, *Qui intentionem ſuam refert ad gloriam tanquam ad vltimum finem, ad quem ſcilicet ordinat etiam virtutis opera, & pro quo conſequendo non prætermittit facere etiam ea quæ ſunt contra Deum:* Verbi gratia, qui metu infamiæ à libidinoſa muliercula intentatæ, fornicationem adulterium, aut aliud mortale peccatum committit, præclaris *Ioſeph* & *Suſannæ* exemplis non abſterritus. Item, qui ob lethale peccatum, aut finem cum lethali peccato coniunctum, gloriam vel humanam laudem aucupantur, verbi gratiâ, vt mulieris alicuius pudicitiam expugnent, vel vt ad Dignitatem aut Officium Eccleſiaſticum, aut Ciuilem Præfecturam ſeu Magiſtratum perueniant, quibus tamen ſunt indigni. Item, qui cùm ad huiuſmodi Dignitates, Beneficia, Officia, Præfecturas, vel Magiſtratus peruenerint immeriti, popularem auram & inanes famæ rumuſculos emendicant aut emunt, conductis hominibus, qui egregia de ipſis prædicent, & officioſè mentiantur vt Dignitatibus huiuſmodi, vel Muneribus publicis gerendis non impares exiſtimentur. Item, quicumque graue damnum inferre mauult proximo, quàm famæ ſuæ diſcrimen ſubire: Verbi gratiâ, ſi Medicus inanis gloriæ ſtudio recuſet accerſere Medicum alterum ipſo fortè doctiorem, & maioris experientiæ, vt communi conſilio ægrum periculoſè laborantem procurent. Vel, ſi Theologus imperitus aut ſemidoctus ad difficiles Moralis Chriſtianæ Quæſtiones ſeu Caſus conſcientiæ reſpondeat doctioribus inconſultis, ne imperitus aut minùs doctus videatur.

Confirmatur ex *S. Auguſtino*, Lib.10. *Confeſſionum*, Cap.36. *Timeri* (inquit) *& amari velle ab hominibus, non propter aliud, ſed vt inde ſit gaudium quod non eſt gaudium, miſera vita eſt, & fœda iactantia. Hinc fit vel maximè non amare te, nec caſtè timere te. Ideòque tu ſuperbis reſiſtis, humilibus autem das gratiam. Itaque nobis quoniam propter quædam humanæ ſocietatis officia neceſſarium eſt amari & timeri ab hominibus, inſtat Aduerſarius veræ beatitudinis noſtræ, vbique ſpargens in laqueis, Euge, euge: Vt dum auidè colligimus, incautè capiamur, & à veritate tua gaudium noſtrum deponamus, atque in hominum fallaciâ ponamus; libentque nos amari & timeri, non propter te, ſed pro te; atque iſto modo ſui ſimiles factos ſecum habeat, non ad concordiam charitatis, ſed ad conſortium ſupplicij, qui ſtatuit ſedem ſuam ponere in Aquilone, vt te peruerſâ & diſtortâ via imitanti tenebroſi frigidique ſeruirent.* Et paulò poſt: *Qui laudari vult ab hominibus vituperante te, non defendetur ab hominibus iudicante te, nec eripietur damnante te. Cùm autem non peccator laudatur in deſiderijs animæ ſuæ, nec qui iniqua gerit, benedicitur, ſed laudatur homo propter aliquod bonum quod dediſti ei, at ille plus gaudet ſibi laudari ſe quàm ipſum donum habere vnde laudatur; etiam iſte te vituperante laudatur; & melior iam ille qui laudauit, quàm iſte qui laudatus eſt. Illi enim placuit in homine donum Dei; huic ampliùs placuit donum hominis quàm Dei.*

· Et Lib.5. *De Ciuitate Dei*, Cap.14. de cupiditate gloriæ ſic loquitur: *Huic igitur cupiditati meliùs reſiſtitur ſine dubitatione quàm ceditur. Tantò enim quiſque eſt Deo ſimilior, quantò eſt ab hac immunditia mundior. Quæ in hac vita etſi non funditus eradicatur ex corde,*

cordo, quia etiam benè proficientes animos tentare non ceſſat; ſaltem cupiditas gloriæ ſuperetur dilectione iuſtitiæ: Vt ſi alicubi iacent, quæ apud quoſque improbantur, ſi bona, ſi recta ſunt, etiam ipſe amor humanæ laudis erubeſcat, & cedat amori veritatis. Tam enim eſt hoc vitium inimicum piæ fidei, ſi maior in corde ſit cupiditas gloriæ quàm
Ioann.5. *Dei timor vel amor, vt Dominus diceret,* Quomodo poteſtis credere, gloriam ab inuicem exſpectantes, &
Ioann.12. gloriam quæ à ſolo Deo eſt, non quærentes? *Item de quibuſdam qui in eum crediderant, & verebantur palam confiteri, ait Euangeliſta,* Dilexerunt gloriam hominum magis quàm Dei, *quod Sancti Apoſtoli non fecerunt:* Quos diuina facientes atque dicentes, diuinéque viuentes, debellatis quodam modo cordibus duris, atque introductà pace iuſtitiæ, licet ingens in Eccleſia Chriſti gloria conſecuta ſit; *Non in ea tanquam in ſuæ virtutis fine quieuerunt: Sed eam quoque ipſam ad Dei gloriam referentes, cuius gratiâ tales erant, iſto quoque fomite eos quibus conſulebant, ad amorem illius à quo & ipſi tales fierent, accendebant. Namque ne propter humanam gloriam boni eſſent, docuerat eos Magiſter illorum dicens,*
Matth.6. Cauete faciatis iuſtitiam veſtram coram hominibus, vt videamini ab eis; alioquin mercedem non habebitis apud Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt. *Non ergo vt videamini ab eis, id eſt, hâc intentione vt eos ad vos conuerti velitis, quia non per vos aliquid eſtis: ſed vt glorificent Patrem veſtrum qui in cœlis eſt, ad quem conuerſi fiant quod eſtis.* Et Cap.19. illud conſtare ait inter omnes veraciter pios, *Neminem ſine vera pietate, id eſt, veri Dei vero cultu veram poſſe habere virtutem; nec eam veram eſſe, quando gloriæ ſeruit humanæ.* Et Enarratione in Pſalmum 118. Sermone 29. *Multi ſunt qui dicta Sapientiæ ſtudioſiſſimè inquirunt, eamque in doctrina, non in vita volunt habere; vt non per mores quos habet Sapientia perueniant ad Dei lucem; ſed per ſermones quos habet Sapientia, perueniant ad hominum laudem, quod eſt vana gloria. Non ergo Sapientiam quærunt, alioqui viuerent ſecundùm ipſam; ſed volunt verbis eius inflari; & quantò magis inflantur, tantò magis efficiuntur extra ipſam.*

R E G V L A V.

Extra caſus propoſitos, inanis gloria veniale tantùm peccatum eſt, vt docet S. Thomas. *Si amor* (inquit) *humanæ gloriæ, quamuis ſit inanis, non tamen repugnet charitati, neque quantùm ad id de quo eſt gloria, neque quantùm ad intentionem gloriam quærentis, non eſt peccatum mortale, ſed veniale.* Sed tamen periculoſiſſimum, proindeque omni ſtudio fugiendum: Tum quia bonum opus amittit vim merendi vitam æternam, ſi propter inanem gloriam fiat: Nullus enim peccando, etiam venialiter, meretur vitam æternam: Tum quia *Inanis gloria eſt diſpoſitio ad grauia peccata, in quantum ſcilicet per inanem gloriam redditur homo præſumptuoſus, & nimis de ſe ipſo confidens. Et ſic etiam paulatim diſponit ad hoc quòd priuetur interioribus bonis* (inquit *S. Thomas* ad 3.)

Eò autem periculoſior eſt hic morbus, quò occultior. Nam plerumque ob aliorum vtilitatem ſpiritalem ſe gloriâ & laude humanâ delectari putant homines iuſti, & tamen gloriam & laudem propter ſe ipſos amant, vt docet. *S. Auguſtinus*, arcanos animi ſui ſenſus ac motus circa gloriæ cupiditatem, poſt conuerſionem ſuam exponens, Lib.10. *Confeſſionum*, Cap.37. *Nollem* (inquit) *vt vel augeret mihi gaudium cuiuslibet boni mei ſuffragatio oris alieni. Sed auget, fateor; non ſolùm, ſed & vituperatio minuit. Et cùm iſtâ miſeriâ meâ perturbor, ſubintrat mihi excuſatio, qualis ſit, tu ſcis Deus, nam me incertum facit. Quia enim nobis imperaſti non tantùm continentiam, id eſt, à quibus rebus amorem cohibeamus, verùm etiam iuſtitiam, id eſt, quò eum conferamus: Nec te tantùm voluiſti à nobis, verùm etiam proximum diligi, ſæpè mihi videor de profectu aut ſpe proximi delectari, cùm bene intelligentis laude delector; & rurſus eius malo contriſtari, cùm eum audio vituperare quod aut ignorat, aut bonum eſt. Nam & contriſtor aliquando laudibus meis, cùm vel ea laudantur in me, in quibus ipſo mihi diſpliceo; vel etiam bona minora & leniora pluris æſtimantur, quàm æſtimanda ſunt. Sed rurſus vnde ſcio, an propterea ſic afficior, quia nolo de me ipſo à me diſſentire laudatorem meum; non quia illius vtilitate moueor, ſed quia eadem bona quæ mihi in me placent, iucundiora ſunt cùm & alteri placeat? Quodammodo enim non ego laudor, cùm de me ſententia mea non laudatur; quandoquidem aut illa laudantur quæ mihi diſplicent, aut illa ampliùs quæ mihi minùs placeat. Ergone de hoc incertus ſum mei? Ecce in te Veritas, video non me laudibus meis propter me, ſed propter proximi vtilitatem moueri oportere. Et vtrum ita ſit neſcio. Minùs mihi in hac re notus ſum ipſe quàm tu. Obſecro te, Deus meus, & me ipſum mihi indica.·. Si vtilitate proximi moueor in laudibus meis, cur minùs moueor, ſi quiſquam alius iniuſtè vituperetur, quàm ſi ego? Cur ea contumeliâ magis mordeor quæ in me, quàm quæ in alium eadem iniquitate coram me iacitur? An & hoc neſcio? Etiamne id reſtat vt ipſe me ſeducam, & verum non faciam coram te in corde & linguâ meâ? Inſaniam iſtam, Domine, longè fac à me.*

Et Cap.38. *Egenus & pauper ego ſum, & melior in occulto gemitu diſplicens mihi, & quærens miſericordiam tuam donec reficiatur defectus meus, & perficiatur vſque in pacem quam neſcit arrogantis oculus. Sermo autem ore procedens, & facta quæ innoteſcunt hominibus, habent tentationem periculoſiſſimam ab amore laudis, qui ad priuatam quamdam excellentiam contrahit emendicata ſuffragia; tentat & cùm à me in me arguitur; & ſæpè homo de ipſo vanæ gloriæ contemptu vaniùs gloriatur.*

Eiuſdem morbi periculum oſtendit Lib.2. *De Sermone Domini in Monte*, Cap.1. *Oculo cordis magna ex parte mundato* (inquit) *difficile eſt non ſubrepere ſordes aliquas de his rebus, quæ ipſas bonas noſtras actiones comitari ſolent, veluti eſt laus humana. Siquidem non rectè viuere pernicioſum eſt: Rectè autem viuere & nolle laudari, quid eſt aliud quàm inimicum eſſe rebus humanis, quæ vtique tantò ſunt miſeriores, quantò minùs placet recta vita hominum? Si ergo inter quos viuis, te rectè viuentem non laudauerint, illi in errore ſunt, ſi autem laudauerint, tu in periculo: niſi tam ſimplex cor habueris & mundum, vt ea quæ rectè facis, non propter laudem hominum facias; magiſque illis recta laudantibus gratuleris, quibus id quod bonum eſt placet, quam tibi ipſi; quia rectè viueres etiamſi nemo laudaret: Ipſumque laudem tuam tunc intelligas eſſe vtilem laudantibus, ſi non te ipſum in tua vita bona, ſed Deum honorent, cuius ſanctiſſimum templum eſt quiſquis viuit benè.*

Et Sermone 12. in Pſalmum 118. explicans hunc Verſum, *Auerte oculos meos ne videant vanitatem*, illumque conferens cum hac Domini Sententia, *Si oculus tuus fuerit ſimplex, &c.* ait: *Proinde magni intereſt, cùm aliquid boni facimus, cuius rei contemplatione faciamus. Officium quippè noſtrum non officio ſed fine penſandum eſt: Vt ſcilicet non tantùm ſi bonum eſt quod facimus, ſed præcipuè ſi bonum eſt propter quod facimus, cogitemus. Hos oculos, quibus contemplamur quare faciamus quod facimus, auerti poſcit ne videant vanitatem, id eſt, ne hanc attendat, propter quam faciat, cùm boni aliquid facit. In qua vanitate præcipuum locum obtinet amor laudis humanæ, propter quam multa magna fecerunt, qui magni in hoc Sæculo nominati ſunt, multumque laudati in ciuitatibus Gentium, quærentes non apud Deum, ſed apud homines gloriam, & propter hanc velut prudenter, fortiter, temperanter, iuſteque viuentes, ad quam peruenientes perceperunt mercedem ſuam, vani vanam. Ab hac vanitate volens Dominus auertere oculos ſuorum,* Attendite (*inquit*) ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis, alioqui mercedem non habebitis apud Patrem veſtrum qui in cœlis eſt. Matth.6. *Deinde cùm ipſius iuſtitiæ partes quaſdam exſequeretur, præcipiens de eleemoſynis, de oratione, de ieiunio, vbique id admonuit, ne aliquid eorum propter gloriam hominum fiat, & vbique dicit eos qui propterea faciunt, percepiſſe mercedem ſuam, id eſt, non æternam, quæ Sanctis repoſita eſt apud Patrem, ſed temporalem, quam quærunt qui contemplantur in ſuis operibus vanitatem: Non quia ipſa laus humana culpanda eſt, nam quid tam optandum eſt hominibus, quàm vt eis placeant quæ debeant imitari? Sed propter ipſam laudem benè operari, hoc eſt vanitatem in ſuis operibus intueri. Quandoquidem & ipſa ab hominibus laus homini iuſto quantacumque prouenerit, non ibi eſſe debet eius finis boni, ſed etiam ipſa referenda eſt ad laudem Dei, propter quem*

bona

bona faciunt verè boni: Quoniam non à ſe ipſis, ſed ab illo, ſunt boni. Denique in eodem Sermone Dominus iam di- „ *xerat eis*, Luceat lumen veſtrum coram hominibus, „ vt videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem „ veſtrum, qui in cœlis eſt. *Vbi finem poſuit, hoc eſt, in gloria Dei, hoc debemus quando aliquid boni facimus, intueri, ſi auertantur à vanitate oculi noſtri. Non ergo ſit finis operis boni in laudibus hominum, ſed ipſas laudes hominum corrigamus, & ad Dei laudes omnia referamus, à quo nobis datur, quicquid in nobis ſine laudantis errore laudatur.*

ARTICVLVS XIII.

Remedia contra Vanam Gloriam.

1 AD inanem gloriam expugnandam, conſideranda eſt illius vanitas. Ioann. 8. *Si ergo gloriam meam quæro, gloria mea nihil eſt.*

Secundò, Conſiderandi ſunt operum noſtrorum defectus plurimi, frequentiſſimi, ſæpè nobis ignoti. Iſai. 64. *Facti ſumus vt immundi omnes nos, & quaſi pannus menſtruatæ vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ.* Sæpè ſcilicet quod nobis iuſtitia videtur, & meritum, vbi ad examen diuinum vocatur, iniuſtitia eſt: & *Sordet in conſpectu Iudicis, quod fulget in æſtimatione operantis*; (inquit *S. Gregorius*.) Hinc Iob. 4. dicitur: *Nunquid homo Dei comparatione iuſtificabitur? Ecce qui ſeruiunt ei, non ſunt ſtabiles, & in Angelis ſuis reperit prauitatem: Quantò magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, conſumentur velut à tinea?*

Tertiò, Conſiderandum eſt, quicquid boni in operibus noſtris eſt, Dei munus eſſe, proindeque totum illi acceptum referri. Iſai. 26. *Omnia opera noſtra operatus es nobis.* Ad Philipp. 2. *Deus eſt qui operatur in vobis & velle & perficere pro bona voluntate.* Vult eſſe noſtra merita, quæ ſunt ſua dona, & cùm merita noſtra remunerat, coronat dona ſua in nobis. *Abſit* ergo (inquit Sacra Synodus Tridentina) *vt Chriſtianus homo in ſe ipſo vel confidat, vel glorietur, & non in Domino: Cuius tanta eſt erga omnes homines bonitas, vt eorum velit eſſe merita, quæ ſunt ipſius dona. Et quia in multis offendimus omnes, vnuſquiſque ſicut miſericordiam & bonitatem, ita ſeueritatem & iudicium ante oculos habere debet, neque ſe ipſum aliquis, etiamſi nihil ſibi conſcius fuerit, iudicare: Quoniam omnis hominum vita non humano iudicio examinanda & iudicanda eſt, ſed Dei: Qui illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium: & tunc laus erit vnicuique à Deo, qui, vt ſcriptum eſt, reddet vnicuique ſecundùm opera ſua.* Quomobrem *In nullo gloriandum, quando noſtrum nihil ſit.* Quam *S. Cypriani* Sententiam contra Pelagianos non ſemel laudat *S. Auguſtinus*. Et propterea rectè dictum ab Apoſtolo intelligitur, *Non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei*; (Inquit idem S. Doctor *Enchiridij* Cap. 32.) *Vt totum Deo detur, qui hominis voluntatem bonam & præparat adiuuandam, & adiuuat præparatam.* Et *S. Hieronymus* Aduersùs Pelagium, ad Cteſiphontem: *Velle & currere meum eſt, ſed ipſum meum ſine Dei ſemper auxilio non erit meum. Semper largitor, ſemperque donator eſt. Non mihi ſufficit quòd ſemel donauit, niſi ſemper donauerit.·. Cùm me putauero ad calcem perueniſſe virtutum, tunc habebo principium.·. Hæc hominibus ſola perfectio, ſi imperfectos eſſe ſe nouerint*, &c. Dicamus igitur Deo cum Dauide 1. Paralip. 29. *Tua ſunt omnia; & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi.* Et Pſalm. 113. *Non nobis Domine, non nobis: Sed nomini tuo da gloriam.* Ne Deo ſurripiamus, quod ipſius eſt, ſed fidelitatem *Ioab* ſtrenui Ducis erga *Dauidem* Regem Dominum ſuum imitemur, qui expugnans Rabbath vrbem regiam Ammonitarum, gloriam omnem victoriæ illi tribui voluit, ſic ad illum ſcribens: *Dimicaui aduersùm Rabbath, & capienda eſt Vrbs aquarum. Nunc igitur congrega reliquam partem populi, & obſide ciuitatem, & cape eam: Ne cùm à me vaſtata fuerit Vrbs, nomini meo adſcribatur victoria.* Audiamus præceptum Domini, Lucæ 17. *Et vos, cùm omnia feceritis, dicite: Serui inutiles ſumus: Quod debuimus facere, fecimus.* Si inutilis eſt qui fecit omnia, quid de illo dicendum, qui officia ſua non expleuit? Dicamus cum Propheta, Pſalmo 84. *Deus tu conuerſus viuificabis nos: & plebs tua lætabitur in te.* Hoc eſt, Non quaſi “ nos ipſi noſtrâ ſponte ſine miſericordia tua conuerti- “ mur ad te, & tu viuificabis nos: Sed *Tu conuerſus* “ *viuificabis nos*; vt non ſolùm viuificatio noſtra à te “ ſit, ſed etiam ipſa conuerſio vt viuificemur. *Et plebs* “ *tua lætabitur in te.* Nam *Malo ſuo lætabitur in ſe, bono ſuo lætabitur in te. Quando enim voluit habere gaudia de ſe, inuenit planctum in ſe. Nunc verò quia totum gaudium noſtrum Deus eſt, qui vult ſecurus gaudere, in illo gaudeat qui non poteſt perire.* Oſtende nobis Domine “ miſericordiam tuam. *Felix eſt cui oſtendit Deus miſe-* “ *ricordiam ſuam. Oſtendendo enim illi miſericordiam ſuam, perſuadet illi quia quicquid boni habet ipſe homo, non habet niſi ab illo, qui omne bonum noſtrum eſt. Et cùm viderit homo quicquid boni habet, non ſe habere à ſe, ſed à Deo ſuo; videt quia totum quod in illo laudatur de Dei miſericordia eſt, non de meritis ipſius, & videndo iſta non ſuperbit, non ſuperbiendo non extollitur, non ſe extollendo non cadit, non cadendo ſtat, ſtando inhæret, inhærendo manet, manendo perfruitur, & lætatur in Domino Deo ſuo*; (Inquit *S. Auguſtinus* Enarratione in Pſalmum 84.)

Quartò, Conſiderandum eſt æternæ gloriæ præmium, quo nos fruſtratur vana gloria. Vnde *Si cor veraciter humile eſt, bona quæ de ſe audit aut minimè recognoſcit, & quia falſa dicuntur, metuit: Aut certè ſi adeſſe ea ſibi veraciter ſcit, eo ipſo formidat ne ab æterna Dei retributione ſint perdita, quò hæc conſiderat hominibus diuulgata: Pauetque vehementer ne ſpes futuri muneris in mercedem permutetur tranſitorij fauoris*; (inquit *S. Gregorius* Lib. 22. *Moralium*, Cap. 5.)

Quintò, Conſiderandum eſt Chriſti Saluatoris noſtri exemplum, qui vanam gloriam fugiendam, verbis, factiſque docuit, Miracula ſua celari iubens. *Matth.* 8. Leproſo à ſe mundato ait: *Vide, nemini dixeris*, Matth. 9. duobus cæcis, quibus vſum, reſtituerat, comminatus eſt, dicens: *Videte ne quis ſciat.* Matth. 17. tribus Diſcipulis glorioſæ Transfigurationis ſuæ teſtibus præcepit, dicens: *Nemini dixeritis Viſionem, donec Filius hominis à mortuis reſurgat.* Luc. 10. Septuaginta duobus Diſcipulis cum gaudio dicentibus, *Domine, etiam Dæmonia ſubijciuntur nobis in nomine tuo*, caſum Angelorum reproborum de cœlo ob oculos poſuit, vt elationis motum in ipſis reprimeret: *Videbam*, inquit, *Satanam ſicut fulgur de cælo cadentem. Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſupra ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem Inimici: & nihil vobis nocebit. Verumtamen in hoc nolite gaudere quia Spiritus vobis ſubijciuntur.* Ioannis 8. *Ego non quæro gloriam meam; eſt qui quærat & iudicet.* Denique *Propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit Crucem, confuſione contemptâ*, (vt ait Apoſtolus ad *Hebr.* 12.)

Sextò, auertendi ſunt oculi à bonis operibus noſtris, & in defectus noſtros ac peccata reflectendi, vt cum Sancto *Iob* verè dicere poſſimus: *Si vidi Solem cùm fulgeret, & Lunam incedentem clarè: & oſculatus ſum manum meam ore meo, quæ eſt iniquitas maxima, & negatio contra Deum altiſſimum.* Iob 31. Quaſi diceret, *Opus meum etiam cùm alijs exemplorum lucem tribueret, ad præſumptionis gratiam non attendi: Quia dum de eo extolli timui, ab intuendo eo oculos auerti.* (inquit *S. Gregorius* Lib. 22. *Moralium*, Cap. 5.) *Poſt præmiſſum Solem, aptè quoque incedentem clarè Lunam ſubdidit: Quia poſt opus bonum fama laudabilis ſequitur, per quam celebre nomen in hac præſentis vitæ nocte poſſidetur.·. Quia igitur ſanctum virum magnitudo operis non inflauit, Solem fulgentem non vidit. Quia autem illum nec fama laudis extulit, clarè incedentem Lunam minimè attendit.·.· Sic autem profectus eſt hominum, ſicut incrementa eſſe conſpicimus arbuſtorum. Vis quippè futuræ arboris priùs in ſemine eſt, poſtmodum in orta, atque ad extremum producetur in ramis. Sic nimirum ſic vniuſcuiuſque virtus ſuccreſcit operantis. Seminatur namque in intelligentia, oritur in operatione, atque ad vltimum conualeſcit vſque ad profectus magni latitudinem. Sed cùm quemlibet ſua intelligentia extollit, arbor quæ oriri poterat, in ſemine putreſcit. Cùm verò poſt operationem bonam elationis peſte corrumpitur, quaſi iam orta ſiccatur. Cùm autem neque intelligentia, neque operatio corrumpit, ſed excreſcente magnitudine, dum fauor laudantium ſequitur, atque ab ſtatu ſuo bene operantis animum auertit; linguarum ventos arbor pertulit, & omne quod in ea robuſtum creuerat, tempeſtas*

famæ

famæ radicitus euulſit . . . Sæpè enim laus benè agentis auribus inſolenter admota, dum foris ſermonibus perſtrepit, intus quamdam menti tacitam elationis tempeſtatem gignit: Fitque, vt hoc quod animus de humanis fauoribus gaudet, non facilè exteriùs oſtendat, ſed tamen corruptionis vim non tenuiter interiùs ſentiat. Et ſunt nonnulli, quos ita laus inflat, vt vſque ad verba elationis pertrahat. Vnde Beatus Iob, quia nouerat arrogantem ſe non ſolùm nullo modo in verbis, ſed etiam in cogitatione quoque „ *tacita minimè fuiſſe, poſtquam dixit:* Si vidi Solem „ cùm fulgeret, & Lunam incedentem clarè: *Illicò* „ *ſubdidit:* Et lætatum eſt in abſcondito cor meum. *Qua videlicet atteſtatione quid nobis innuitur, niſi quòd magno metu & circumſpectione opus eſt, ne mens noſtra vnquam de ſuis laudibus vel tacita lætetur? Quiſquis enim quaſi claritatem Lunæ, famæ ſuæ magnitudinem conſpicit, ſibique in occulto mentis gaudium facit; cui ille niſi Auctori ſe prætulit, cuius dono, vt benè operaretur, percepit; & tamen in eius munere de gratia ſuæ laudis hilareſcit? Deſpecto enim honore Conditoris, ſemetipſum plus amare conuincitur, cuius præconijs lætatur. . . Et quia plerumque inconſiderata mens, dum tranſitorio fauori non renititur, ad hoc vſque pertrahitur, vt laudet ipſa quod facit; con-* „ *gruè ſubinfertur:* Et oſculatus ſum manum meam ore „ meo. *Per manum quippè operatio, per os locutio deſignatur. . . Manum ergo ſuam oſculatur ore ſuo, qui laudat quod facit, & teſtimonio propriæ locutionis ſibi virtutum tribuit opera. Qua in re quis deſpicitur, niſi Is qui ipſa operandi munera largitur? Vnde benè per egregium Prædicatorem*

1. Cor. 4. „ *dicitur:* Quid autem habes quod non accepiſti? Si „ autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis? *Sancti autem viri ſciunt poſt primi Parentis lapſum de corruptibili ſtirpe ſe editos, & non virtute propria, ſed præueniente ſuperna gratiâ, ad meliora ſe vota vel opera commutatos: & quicquid ſibi mali ineſſe cognoſcunt, de mortali propagine ſentiunt meritum: Quicquid verò in ſe boni inſpiciunt, immortalis gratiæ cognoſcunt donum, eique de accepto munere debitores fiunt, qui & præueniendo dedit eis bonum velle quod noluerant, & ſubſequendo conceſſit bonum poſſe quod volunt. Vnde benè per Ioannem di-*

Apocal. 4. „ *citur:* Adorauerunt Viuentem in ſæcula ſæculorum; „ mittentes coronas ſuas ante thronum Domini. *Coronas namque ſuas ante thronum Domini mittere, eſt certaminum ſuorum victorias non ſibi tribuere, ſed Auctori; vt ad illum referant gloriam laudis, à quo ſe ſciunt vires accepiſſe certaminis. Beatus ergo Iob, quia ſic bona quæ operatus eſt, narrat, vt tamen hæc ſuæ operationi non tribuat, ſed ad Auctoris laudem recurrat, manum ſuam ore ſuo oſculatum ſe fuiſſe denegat. Ac ſi patenter dicat: Ego mea opera tanquam mea non profero: Quia Auctoris ſui gratiam negare conuincitur, quiſquis ſibi tribuit* „ *quod operatur. Vnde protinus ſubdit:* Quæ eſt ini„ quitas maxima, & negatio contra Deum altiſſi„ mum. *Liquet etenim, quia illum negat, cuius deſpectâ gratiâ, ſibi vires boni operis arrogat. Quod rectè quoque & iniquitas maxima vocatur; quoniam omne peccatum quod ex infirmitate eſt, ſpem nequaquam perdit quia à ſuperno Iudice veniam requirit. Præſumptio autem virtutis propriæ tantò grauiùs in deſperatione eſt, quantò longiùs ab humilitate. Cumque vires ſibi tribuit operis, ad adiutorium non recurrit Auctoris: Fitque, vt eò grauiùs peccator pereat, quo & ipſum hoc, quia eſt peccator, ignorat.*

Hinc ante *Gregorium* ſcripſit *S. Auguſtinus* Lib. 5. *De Ciuitate Dei*, Cap. 20. *Qui vera pietate in Deum, quem diligit, credit & ſperat, plus intendit in ea, in quibus ſibi diſplicet; quàm in ea, ſi qua in illo ſunt, quæ non tam ipſi, quàm veritati placent: Neque id tribuit, vnde iam poteſt placere, niſi eius miſericordiæ, cui metuit diſplicere; de his ſanatis gratias agens; de illis ſanandis preces fundens.*

Septimò, ad diuini Iudicij conſiderationem recurrendum eſt, vt vanæ gloriæ morbus ſanetur. Nam dum vir iuſtus bona quæ egit, ab hominibus laudari cognoſcit, ſubtile contra ſe extremi Iudicij examen metuit, ac trepidus ad conſcientiam recurrit, & quicquid illic ineſt reprehenſibile, corrigit. *Dum enim bona ſua innotuiſſe formidat, ſubtilitatem ſecuturi examinis pertimeſcens, ſi qua in ſe mala occulta ſunt, amputat. Pauet namque ſi ſaltem talis Deo non oſtenditur, qualis ab hominibus putatur: & neque contentus eſt, vt in quo potuit innoteſcere, in hoc debeat remanere. Iam enim de bonis ſuis quaſi retributionem ſibi factam æſtimat, niſi eis & alia, quæ ab hominibus neſciuntur, adiungat. Vnde benè per Salomonem dicitur:* Sicut probatur in conflatorio argen- „ Prouerb. tum, & in fornace aurum, ita probatur homo ore „ 27. laudantis. *Argentum quippè vel aurum, ſi reprobum* „ *eſt, igne conſumitur: Si probum verò igne declaratur. Sic nimirum eſt & ſenſus operantis. Nam qualis ſit, in eo quod laudatur oſtenditur. Si enim ſe auditis ſuis laudibus extollit, quid iſte aliud quàm aurum vel argentum reprobum fuit, quem videlicet fornax linguæ conſumpſit? Si autem fauores ſuos audiens, ad ſuperni Iudicij conſiderationem redit, ac ne de his apud occultum Arbitrum grauetur, metuit; quaſi expurgationis igne ad magnitudinem claritatis excreſcit; & vnde incendium trepidationis ſuſtinet, inde clariùs fulget;* (inquit ibidem *S. Gregorius*.)

Conſideremus ergo quid nobis deſit ad Chriſtianæ ſpiritualiſque vitæ perfectionem, non quid egerimus, ſi quid boni egimus: & cum Dauide dicamus: *Notum* Pſal. 38. *fac mihi Domine finem meum. . . Vt ſciam quid deſit mihi.* Et cum Apoſtolo: *Ego me non arbitror comprehendiſſe.* Philipp. 3. *Vnum autem, quæ quidem retrò ſunt obliuiſcens, ad ea verò quæ ſunt priora extendens me ipſum, ad deſtinatum perſequor, ad brauium ſupernæ vocationis Dei in Chriſto Ieſu. Et quicumque perfecti ſumus, hoc ſentiamus.* Nec illos imitemur, qui cùm bona aliqua faciunt, iniquitatum ſuarum protinus obliuiſcuntur, & cordis oculum in conſideratione bonorum operum, quæ exhibent, figunt; atque eo ſe iam Sanctos exiſtimant, quo inter bona quæ agunt, malorum ſuorum, in quibus & fortaſſe adhuc implicati ſunt, memoriam declinat. *Qui ſcilicet ſi diſtrictionem Iudicis vigilanter attenderent, plus de malis ſuis metuerent, quàm de imperfectis bonis exultarent: Plus inſpicerent quòd de his, quæ adhuc eis agenda ſunt, debitores tenentur, quàm quòd operantes quædam, iam debiti partem ſoluunt. Neque enim abſolutus eſt debitor qui multa reddit, ſed qui omnia: Nec ad brauium victoriæ peruenit, qui in magna parte ſpectaculi velociter currit, ſi iuxta metas veniens, in hoc quod reliquum eſt, deficit. Nec ad quælibet deſtinata loca pergentibus inchoando prodeſt longum iter carpere, ſi non etiam valeant conſummare. Qui ergo æternam vitam quærimus, quid aliud quàm quædam itinera agimus, per quæ ad patriam feſtinamus? Sed quid prodeſt quod carpimus multa, ſi ea quæ ad perueniendum reſtant, negligimus reliqua? More itaque viatorum, nequaquam debemus aſpicere quantum iam iter egimus, ſed quantum ſupereſt, vt peragamus. Ampliùs debemus inſpicere quæ bona necdum fecimus, quàm ea, quæ iam nos feciſſe gaudemus.*

Hinc *S. Auguſtinus*, Enarratione in Pſalmum 38. *In comparatione* (inquit) *illius quod eſt, attendens iſta quæ non ita ſunt, & plus mihi video deeſſe quàm adeſſe, ero humilior ex eo quod deeſt, quàm elatior ex eo quod adeſt. Nam qui putant ſe aliquid habere cùm hic viuunt, ſuperbiendo non accipiunt quod deeſt: Quia magnum putant eſſe quod adeſt. Qui enim putat ſe eſſe aliquid, cùm nihil ſit, ſemetipſum ſeducit. Nec iſti ex hoc magni ſunt, Nam & inflatio & tumor imitatur magnitudinem, ſed non habet ſanitatem.*

Cæterùm Chriſtianus *In laudatoribus ſuis quamuis paruipendat, quòd eum laudant, non tamen paruipendit quòd amant; nec eos vult fallere laudantes, ne decipiat diligentes; Ideòque inſtat ardenter vt potiùs ille laudetur, à quo habet homo, quicquid in eo iure laudatur* (inquit *S. Auguſtinus*, Lib. 5. *De Ciuitate Dei*, Cap. 19.)

Denique obſeruanda eſt præclara illa Moralis Chriſtianæ Regula, quam *S. Auguſtinus* tradit Epiſtolâ 22. aliàs 64. ad *Aurelium* Carthaginenſem Epiſcopum, vbi ſic loquitur de Prælato: *Se ipſum præbeat patientiæ atque humilitatis exemplum, minùs ſibi aſſumendo quàm offertur; ſed tamen ab eis qui ſe honorant nec totum, nec nihil accipiendo, & id quod accipitur laudis aut honoris, non propter ſe qui totus coram Deo eſſe debet & humana contemnere, ſed propter illos accipiatur, quibus conſulere non poteſt, ſi nimia deiectione vileſcat. Magnum eſt de honoribus & laudibus hominum non lætari, ſed & omnem pompam inanem præcidere, & ſi quid inde neceſſarium retinetur, id totum ad vtilitatem honorantium, ſalutemque conferre. Non enim fruſtra dictum eſt:* Deus conſtrin- „ Pſal. 52. get oſſa hominum placere volentium. *Quid enim lan-* „ *guidius, quid tam ſine ſtabilitate ac fortitudine, quod oſſa*

ſigni-

ſignificant, quàm homo quem malè loquentium lingua debilitat, cùm ſciat falſa eſſe quæ dicuntur? Cuius rei dolor nullo modo animæ viſcera dilaniaret, ſi non amor laudis oſſa eius confringeret ... Non huius hoſtis vires ſentit, niſi qui ei bellum indixerit; quia ſi cuiquam facilè eſt laude carere dum denegatur, difficile eſt eâ non delectari cùm offertur; & tamen tanta mentis in Deum debet eſſe ſuſpenſio, vt ſi non meritò laudemur, corrigamus eos quos poſſumus; ne arbitreatur aut in nobis eſſe quod non eſt, aut noſtrum eſſe quod Dei eſt; aut ea laudent, quæ quamuis non deſint nobis, aut etiam ſuperſint, nequaquam tamen ſunt laudabilia; velut ſunt bona omnia, quæ vel cum pecoribus habemus communia, vel cum impijs hominibus. Si autem meritò laudamur propter Deum, gratulemur eis quibus placet verum bonum; non tamen nobis quia placemus hominibus, ſed ſi coram Deo tales ſumus, quales nos eſſe credunt, & non tribuitur nobis, ſed Deo, cuius dona ſunt omnia, quæ verè meritoque laudantur. Hæc mihi ipſe canto quotidie, vel potiùs ille cuius ſalutaria præcepta ſunt, quæcumque ſiue in diuinis lectionibus inueniuntur, ſiue quæ intrinſecùs animo ſuggeruntur; & tamen vehementer cum aduerſario dimicans, ſæpè ab eo vulnera capio, cùm delectationem oblatæ laudis mihi auferre non poſſum.

ARTICVLVS XIV.

De vanæ gloriæ filiabus.

INanem gloriam vitium eſſe capitale, poſt *S. Gregorium* docet *S. Thomas*, quia ex illius inordinato appetitu multa vitia oriuntur. Nec verò neceſſe eſſe vt vitium capitale ſemper ſit peccatum mortale: *Quia etiam ex veniali peccato poteſt mortale oriri, in quantum ſcilicet veniale diſponit ad mortale.* Secunda Secundæ, Q.132. A.6.

Septem porrò inanis gloriæ filias *S. Gregorius* Lib. 30. *Moralium*, Cap. 31. recenſet, *Inobedientiam, iactantiam, hypocriſim, contentionem, pertinaciam, diſcordiam, & nouitatum præſumptionem.* „ Vitia enim quæ ad finem alicuius vitij capitalis ordinantur, dicuntur filiæ eius; (inquit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 132. A.5.) Finis autem inanis gloriæ, eſt manifeſtatio propriæ excellentiæ. Ad quod poteſt homo tendere dupliciter. Vno modo directè, ſiue per verba, & ſic eſt *Iactantia*; ſiue per facta; quæ ſi ſint vera, & aliquam admirationem parientia, eſt *Præſumptio nouitatum*, quas homines ſolent magis admirari: Si autem falſa ſint, eſt *Hypocriſis*. Alio modo nititur aliquis manifeſtare ſuam excellentiam indirectè, oſtendendo ſe non eſſe alio minorem: Idque quadrupliciter. Primò quidem quantùm ad intellectum, & eſt *Pertinacia*, per quam homo nimis innititur ſuæ ſententiæ, nolens cedere ſententiæ meliori. Secundò quantùm ad voluntatem, & eſt *Diſcordia*, dum non vult à propria voluntate diſcedere, vt alijs concordet. Tertiò, quantùm ad locutionem, & eſt *Contentio*, cùm aliquis verbis clamosè contra alium litigat. Quartò, quantùm ad factum, & eſt *Inobedientia*, dum ſcilicet aliquis non vult exequi Superioris præceptum.

ARTICVLVS XV.

De Inobedientia inanis gloriæ filia primogenita.

I*Nobedientia eſt peccatum quo violatur præceptum Superioris ex contemptu;* vt docet *S. Thomas*, Secunda Secundæ, quæſt. 105. A.1.

REGVLA I.

MOrtale autem peccatum eſt, etiam in rebus minimis, ſi ſit perfectus contemptus, id eſt, ſi quis ita ſit affectus vt nullo modo parere velit Superiori, quicquid præcipiat, & ideò renuit aliquid agere vel pati, quia præceptum eſt. Peccatum enim mortale eſt, quod repugnat charitati, quâ diliguntur Deus & Proximus. Exigit autem charitas Dei, vt eius mandatis obediatur. Et ideò *Inobedientem eſſe diuinis præceptis, eſt peccatum mortale, quaſi diuinæ dilectioni contrarium.*

In præceptis autem diuinis continetur vt etiam Superioribus obediatur. Et ideò etiam *Inobedientia quâ quis inobediens eſt præceptis Superiorum, eſt peccatum mortale, quaſi diuinæ dilectioni contrarium*, ſecundùm illud ad Rom. 13. *Qui Poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit.* Vnde etiam, *Rom.* 1. & 2. *Timot.* 3. inter mortalium peccatorum reos, numerantur *Parentibus non obedientes.* Repugnat etiam dilectioni proximi, quatenus *Superiori proximo ſubtrahit obedientiam quam ei debet.*

Peccati inobedientię grauitatem teſtatur *Saulis* Regis reprobatio propter inobedientiam. Miſſus enim à Deo ad delendos funditus Amalecithas, *Agag* eorum Regi pepercit, multamque prædam, & greges ouium, armentaque boum, ſpecie pietatis, quaſi ad ſacrificia Deo offerenda, contra eius mandatum ſeruauit. Quamobrem à Samuele Propheta his verbis reprehenſus eſt, vt habetur 1. Regum 15. *Numquid vult Dominus holocauſta & victimas, & non potiùs vt obediatur voci Domini? Melior eſt enim obedientia quàm victimæ: & auſcultare magis quàm offerre adipem arietum. Quoniam quaſi peccatum ariolandi eſt repugnare: & quaſi ſcelus idololatriæ nolle acquieſcere. Pro eo ergo quòd abiecisti ſermonem Domini, abiecit te Dominus, ne ſis Rex.* Quem locum egregiè *S. Bernardus* explicat, Libro *De Præcepto & Diſpenſatione*, Cap. 11. *Elatio* (inquit) *contemnentis, atque impœnitentis obſtinatio, in minimis quoque peccatis culpam facit non minimam, & conuertit in crimen grauis rebellionis næuum ſatis leuis ſimplicis tranſgreſſionis. Denique in quo inobedientiæ crimen & abſque dubio ſit, apud Samuelem aduertite.* Quaſi, *inquit*, peccatum ariolandi eſt repugnare, & quaſi ſcelus idololatriæ nolle acquieſcere. *Non ait*, Non acquieſcere: *Sed*, Nolle acquieſcere: *Vt non iuſſionis ſimplex ipſa tranſgreſſio, ſed voluntatis ſuperba contentio ſcelus idololatriæ reputetur. Non eſt enim ipſum nolle obedire, & non obedire. Hoc quippè interdum erroris eſt, nonnumquam & infirmitatis: Illud verò aut odioſæ pertinaciæ, aut contumaciæ non ferendæ. Quod & ipſum repugnare eſt & reſiſtere Spiritui-Sancto; & ſi ad mortem vſque perdurauerit, blaſphemia eſt non remittenda ſiue in hoc ſæculo, ſiue in futuro. Non ergo qualiſcumque mandati præteritio criminalem facit inobedientiam, ſed repugnare, ſed nolle obedire.* 1. Reg. 15.

REGVLA II.

T*Antò grauior eſt inobedientia, quantò ſuperior eſt qui præcipit. Quamobrem grauius peccatum eſt inobedientem eſſe Deo, quàm homini.* Siquidem *Oportet magis obedire Deo, quàm hominibus.*

REGVLA III.

I*Nobedientia quâ diuinum mandatum contemnitur, eò grauior eſt, quo melius eſt maioriſque momenti quod Deus præcipit:* Quia cùm voluntas Dei per ſe feratur ad bonum, *Quantò aliquid eſt melius, tantò Deus vult illud magis impleri. Vnde qui inobediens eſt præcepto de dilectione Dei, grauiùs peccat, quàm qui inobediens eſt præcepto de dilectione proximi;* (inquit *S. Thomas*.)

REGVLA IV.

I*N ijs quæ præcipiuntur ab homine, eò grauior eſt inobedientia, quò Superior magis vult ſeruari ſuum præceptum.* Voluntas enim hominis non ſemper in id magis fertur quod melius eſt: *& ideò vbi obligamur ex ſolo hominis præcepto, non eſt grauius peccatum ex eo quòd maius bonum prætermittitur, ſed ex eo quòd prætermittitur illud quod eſt magis de intentione præcipientis* (inquit *S. Thomas*, A.2. eiuſdem Quæſtionis.)

REGVLA V.

I*Nobedientia quâ contemnitur præceptum hominis, lenior eſt peccato quo contemnitur ipſe præcipiens: Quia ex reuerentia præcipientis procedere debet reuerentia præcepti;* (ait idem Angelicus Doctor.)

REGVLA VI.

PAri ratione *Peccatum quod directè pertinet ad contemptum Dei*, ſicut blaſphemia, & idololatria, *grauius eſt*

eſt eo in qu'o contemnitur ſolum Dei præceptum. Ita *S. Thomas*, ibidem.

R E G V L A VII.

NOu omnis inobedientia eſt peccatum iu Spiritum-Sanctum, ſed ſolùm illa cui obſtinatio adhibetur. Non enim contemptus cuiuſcumque quod peccatum impedit, conſtituit peccatum in Spiritum-Sanctum: Alioquin cuiuslibet boni contemptus eſſet peccatum in Spiritum-Sanctum, quia per quodlibet bonum poteſt homo impediri à peccato. Sed bonorum illorum contemptus facit peccatum iu Spiritum-Sanctum, quæ directè ducunt ad Pœnitentiam & Remiſſionem peccatorum. Verba ſunt *S. Thomæ*, Quæſtione & Articulo ſuperiùs laudatis, in Reſponſione ad ſecundam obiectionem.

A R T I C V L V S XVI.

De Iactantia, filia inanis gloriæ altera.

IActantia eſt peccatum quo homo verbis ſe extollit ſupra id quod in ſe eſt ſecundùm rei veritatem, aut ſecundùm aliorum opinionem. Ita docet *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 112. A. 1. A *S. Auguſtino* Lib. 25. *De Ciuitate Dei*, Cap. 15. definitur *Libido gloriandi*. Et Lib. 12. Cap. 8. *Vitium animæ peruersè amantis laudari ab hominibus, ſpreto teſtimonio conſcientiæ.* Quamuis autem ex ſuperbiâ frequentiùs oriatur, & ad inanem gloriam vt ad finem tendat; quandoque tamen ex mera vanitate procedit, & ſolam delectationem iactatoris pro fine habet; (inquit *S. Thomas*) Alij tandem ſe ipſos iactant non ſolùm propter gloriam, vel propter delectationem, ſed propter lucrum, qui de ſe fingunt & apud vulgus prædicant ea, quibus pecunias emungere & corrogare poſſunt, verbi gratiâ, quòd Medicinæ, vel diuinationis periti ſint.

A iactantiæ peccato nos deterret Spiritus-Sanctus per os Salomonis Prouerb. 27. *Laudet te* (inquit) *alienus, & non os tuum: Extraneus, & non labia tua.* Et per *S. Paulum* 2. ad Corinthios 12. vbi cum laudes ſuas ad Pſeudo-Apoſtolos confundendos paulò magnificentiùs prædicaſſet: *Factus ſum* (inquit) *inſipiens, vos me coegiſtis: Ego enim à vobis debui commendari.* Vnde *S. Ioannes Chryſoſtomus* Homiliâ 5. *De Laudibus S. Pauli*, ait: *Extremæ dementiæ eſt, nullâ imminente neceſſitate, & neceſſitate violentâ, proprijs laudibus velle decorari.* Fugiendæ iactantiæ exemplum dat idem Apoſtolus cùm ſubdit: *Parco autem, ne quis me exiſtimet ſupra id quod videt in me, aut aliquid audit ex me.* Quæ verba *S. Bernardus*, Epiſt. 87. ſibi ipſi accommodans, ait: *Prodeſt mihi meam inſipientiam ſciri, & à ſcientibus iure confundi, cui ſæpè contingit à neſcientibus iniuſtè laudari. Terret me Apoſtolus, qui & ipſe territus dicit:* „Parco autem ne quis me exiſtimet ſupra id quod videt aut quod audit. *Quàm pulchrè dixit,* Parco! *Non parcit ſibi arrogans, non parcit ſibi ſuperbus, non cupidus vanæ gloriæ & iactator actuum ſuorum, qui vel ſibi arrogat quod eſt, vel mentitur de ſe quod non eſt. Solus qui verè humilis eſt, parcit animæ ſuæ, qui ne putetur quod non eſt, ſemper, (quantùm in ſe eſt) vult neſciri quod eſt.*

S. Auguſtinus, Lib. 1. *De Ordine*, Cap. 11. *Inanis iactantiæ vltimam, ſed nocentiorem omnibus peſtem* vocat.

Et Lib. 5. *De Ciuitate Dei*, Cap. 16. Iactantiæ inanitatem paucis oſtendit. *Tolle* (inquit) *iactantiam, & omnes homines quid ſunt niſi homines? Quòd ſi peruerſitas ſæculi admitteret, vt honoratiores eſſent quique meliores: Nec ſic pro magno haberi debuit honor humanus, quia nullius eſt ponderis fumus.*

S. Ambroſius, Lib. 4. *In Lucam*, ordinem tentationis Chriſti explicans, ad illa verba, *Si Filius Dei es, mitte te deorſum*, ait: *Sequitur iactantiæ telum, quo procliue delinquitur; quia dum homines gloriam virtutis ſuæ iactare deſiderant, de loco meritorum ſuorum & ſtatione decedunt. Ita eſt enim iactantia, vt dum ſe putat vnuſquiſque ad altiora conſcendere, ſublimium vſurpatione factorum ad inferiora trudatur. ∴ Diabolus cognouit aliquem attentum religioni, virtutibus clarum, ſignis & operibus præpotentem: Iactantiæ tendit laqueum, vt huiuſmodi virum inflet tumore; quò pietati ſe non credat, ſed credat iactantiæ; nec Deo deputet, ſed ſibi arroget. ∴ Ergo & hic diabolus, quoniam fortem ſenſit; iactantiam prætendit, quæ etiam fortes decipit.*

Idem in Pſalm. 37. *Iactantia* (inquit) *inſolens etiam in integro, deprecatio autem in peccatore laudabilis.*

Et Lib. 2. *De Abraham*, Cap. 6. *Deficientibus à vero amica iactantia eſt. Virtus ſe humiliat, extollit autem ſe iniquitas.*

Lib. 1. *De Cain & Abel*, Cap. 6. *Iactantiæ laqueus etiam bonam mentem proſperis currentem ſemitis ſolet ſtrangulare. ∴ Si ergo verè iactantia declinanda eſt, quantò magis nemo debet falſa iactare pro veris?*

Denique Sermone 20. in Pſalmum 118. *Iuſtus nullo licet fractus labore, nullius certaminis dubius euentu, humilem omnibus affectum exhibet, nec ſua extollere ſtudet: Sed magis minuere operibus ſuis pretium, & meriti ſui gratiam. Audi Iuſtum humiliantem ſe:* Ego ſum, *inquit*, minimus Apoſtolorum. *Ille Vas electionis diuinæ, ille Gentium Doctor minimum eſſe ſe dicit, indignum eius Officij nomine, quod ſuis operibus præferebat; nihilque ſibi arrogat, ſed totum gratiæ Dei deputat. Hoc vtique decet Iuſtum.* 1. Cor. 15.

S. Iſidorus Hiſpalenſis, Lib. 3. Sententiarum, Cap. 23. *Boni* (inquit) *operis inchoatio non debet citò palam ad hominum cognitionem venire? Ne dum humanis oculis reſeratur, à virtute perfectionis inaueſcat intentio ſanctitatis. Ante maturitatis enim tempus meſſes florentes citò pereunt, germinaque inutilia fiunt.*

Ibidem: *Virtutes Sanctorum per oſtentationis appetitum dominio dæmonum ſubijciuntur immundorum, ſicut Ezechias Rex, qui diuitias ſuas Chaldæis per iactantiam prodidit, & propterea perituras per Prophetam audiuit: Vt ſignificaret Dei ſeruum ſuas, dum vanæ gloriæ ſtudio proderis, perdere, & ſtatim Dæmones ſuorum operum dominos facere, ſicut ille per oſtentationem Chaldæos rerum ſuarum Dominos facit.*

R E G V L A I.

IActantia mortale peccatum eſt, *Cùm aliquis iactanter de ſe profert, quod eſt contra gloriam Dei.* Talis erat iactantia Regis Tyri, de quo dicitur Ezech. 28. *Eleuatum eſt cor tuum, & dixiſti: Deus ego ſum.* Talis erat iactantia *Sennacherib* Regis Aſſyriorum 4. *Regum*, Cap. 17. *Quinam illi ſunt in vniuerſis Dijs terrarum, qui eruerunt regionem ſuam de manu mea, vt poſſit eruere Dominus Ieruſalem de manu mea?* Talis Moabitarum iactantia, Ieremiæ 48. *Audiuimus* (inquit) *ſuperbiam Moab: Superbus eſt valde, ſublimitatem eius & arrogantiam, & ſuperbiam & altitudinem cordis eius ego ſcio, ait Dominus: Iactantiam eius, & quòd non ſit iuxta eam virtus eius.*

R E G V L A II.

IActantia mortale peccatum eſt, cùm proximo debitam charitatem extinguit; ſcilicet *cùm aliquis iactando ſeipſum, prorumpit in contumelias aliorum:* Sicut ſuperbus ille Phariſæus Lucæ 18. Publicano inſultans: *Non ſum ſicut cæteri hominum, raptores, iniuſti, adulteri, velut etiam hic Publicanus.* Quæ verba *S. Ioannes Chryſoſtomus* expendens, Homiliâ *De Publicano & Phariſæo*, ait: *Tu ne igitur iudicio tuo iuſtior es omnibus?* Non ſum ſicut cæteri hominum, *inquis. Quid agis Phariſæe? Noli nomen naturæ commune ſpectare. Immutabilis enim ille atque hominum Amator factus eſt homo. Saltem cùm illud cogitaueris, à verbis illis iactatorijs abſtine: Dic potiùs,* Vt nonnulli hominum; *Non autem,* Vt cæteri hominum. *Omneſ-ne, præter te vnum, Phariſæe, raptores? ∴ Quid inſultas iacenti? Quid accuſas & criminaris illum ſine remiſſione verberantem conſcientiam ſuam? Intueris ſpeciem commiſeratione ac ſubſidio dignam: Iacet enim demiſſo ac proſtrato in terram vultu, pectus velut malorum officinam torquet, oculos ad cælum attollere non audet, ac fortaſſe ab ipſis aſtris accuſari ſe putat. Non te ille inflectit contremiſcens? Non ad condolendum emollit?*

R E G V L A III.

IActantia de peccato mortali eſt mortale peccatum. Prouerb. 2. *Lætantur cùm malè fecerint, & exultant in rebus peſſimis.*

R E-

REGVLA IV.

Iactantia procedens à ſuperbia vel inani gloria, quæ ſit peccatum mortale, peccatum & ipſa lethale eſt. Talis eſt iactantia, qua quis ſe extollit, vt alterius merita obumbret, illiúſque minuat exiſtimationem. Quâ de re *S. Ambroſius*, Lib. 2. *De Officijs*, Cap. 25. *Si quis* (inquit) *non obediat Epiſcopo, extollere atque exaltare ſe deſiderans, obumbrare merita Epiſcopi ſimulatâ affectatione doctrinæ, aut humilitatis, aut miſericordiæ, is à vero deuiat ſuperbis: Quoniam veritatis ea eſt regula, vt nihil facias commendandi tui causâ, quo minor alius fiat: Neque ſi quid boni habeas, id ad reformationem alterius, & vituperationem exerceas.*

REGVLA V.

Iactantia propter lucrum aliquod illicitum, & cum graui proximi damno coniunctum, eſt peccatum lethale. Idem eſto iudicium de iactantiâ, qua quis commentitias dotes ſuas magnificis verbis prædicat, vt Eccleſiaſticum Beneficium, vel quamlibet Præfecturam obtineat, quâ indignus eſt.

REGVLA VI.

Qvi ſe iactat causâ lucri non ſemper mortalis peccati reus eſt: Quia poteſt eſſe tale lucrum quòd proximo nullum damnum inferat. Hinc S. Thomas: *Videtur* (inquit) *ad mendacium officioſum pertinere, cum aliquis ad hoc ſe iactat, vt gloriam vel lucrum acquirat, dummodo hoc ſit ſine damno aliorum.* Quicùm ſi coniuncta eſſet iactantia, *iam pertineret ad mendacium pernicioſum.*

REGVLA VII.

Qvi aliqua de ſe iactat, quæ neque ſunt contra Deum, neque contra proximum, venialis dumtaxat peccati labem contrahit.

REGVLA VIII.

Qvi delectationis causâ ſe iactat, venialis dumtaxat peccati ſit reus, idque ad mendacium iocoſum pertinet: *Niſi fortè hoc diuinæ dilectioni præferret, vt propter hoc Dei præcepta contemneret. Sic enim eſſet contra charitatem Dei, in quo ſolo mens noſtra debet quieſcere ſicut in vltimo fine.* Hoc igitur caſu lethale peccatum eſſet.

REGVLA IX.

Qvi ſe iactat, vt iurgia concitet, ſecundùm illud Prouerb. 28 *Qui ſe iactat, & dilatat, iurgia concitat;* peccat mortaliter: Cùm Deus eos deteſtetur, *Qui ſeminant diſcordias*, vt habetur *Prouerb. 6.* Sed quandoque contingit, iactantiam eſſe cauſam iurgiorum, non per ſe ſed per accidens; quo caſu non eſt peccatum mortale.

REGVLA X.

Ironia ſeu diſſimulatio, oppoſitum iactantiæ vitium eſt, quo quiſpiam aſſerit de ſe ipſo aliquid vile, quod in ſe non agnoſcit; aut negat de ſe aliquid magnum, quod tamen in ſe ipſo eſſe percipit. Hinc Eccleſiaſtici 19. dicitur: *Eſt qui nequiter ſe humiliat, & interiora eius plena ſunt dolo.* Hinc *S. Auguſtinus* Sermone 181. aliàs 29. De Verbis Apoſtoli: *Cùm* (inquit) *humilitatis causâ mentiris, ſi non eras peccator antequam mentireris, mentiendo efficeris quòd euitaueras. Veritas in te non eſt, niſi te ita dixeris peccatorem, vt etiam eſſe cognoſcas. Veritas autem ipſa eſt, vt quod es dicas. Nam quomodo eſt humilitas, vbi regnat falſitas?* Non eſt igitur mentiendum vt ſuperbia vitetur. Vnde rurſus *S. Auguſtinus*, Tractatu 43. in Ioannem: *Non ita caueatur arrogantia* (inquit) *vt veritas relinquatur.* Et *S. Gregorius*, Lib. 26. *Moralium*, Cap. 3. *Incautè* (inquit) *ſunt humiles, qui ſe mentiendo illaqueant.*

Huic Regulæ non repugnant verba Sapientis, *Prouerb.* 30. dicentis, *Stultiſſimus ſum virorum:* Nec verba *Amos* Prophetæ Cap. 7. dicentis, *Non ſum Propheta:* Nec denique verba *S. Gregorij*, Lib. 11. Epiſtolarum, Indict. 6. Epiſt 31. decimæ Quæſtioni ab *Auguſtino* Anglorum Epiſcopo propoſitæ reſpondentis: *Bonarum mentium eſt, etiam ibi ſuas culpas agnoſcere, vbi culpa non eſt.* Nam ſapiens ſpectat quod ſibi conuenit ex fundo ſuo. Præterea, duplex eſt ſapientia, duplexque ſtultitia. Eſt enim quædam Sapientia ſecundùm Deum, quæ Mundo, id eſt, hominibus diligentibus Mundum ſtultitia eſt, ſecundùm illud 1. ad Corinthios 3. *Si quis inter vos ſapiens videtur eſſe in hoc ſæculo, ſtultus fiat, vt ſit ſapiens.* Alia eſt Sapientia huius Mundi, quæ (vt ibidem ait Apoſtolus) *Stultitia eſt apud Deum.* Sapiens itaque ſe ſtultiſſimum eſſe ſecundùm opinionem hominum verè confitetur: Quia ſcilicet humana contemnit, quæ hominum Sapientia quærit. Vnde continuò ſubdit. *Et Sapientia hominum non eſt mecum.*

Amos autem verè negat ſe eſſe Prophetam origine, quia non erat de genere Prophetarum. Vnde ibidem ſubdit: *Nec filius Prophetæ.*

Denique *S. Gregorius* non tribuit Iuſtis, quod culpam dicant, quod pro culpa non agnoſcunt: Sed quòd culpas agnoſcant, vbi non ſunt. Ad bonitatem ſcilicet mentis pertinet, vt homo ad iuſtitiæ perfectionem tendat: Et ideò culpam exiſtimat non ſolùm ſi deficiat à communi iuſtitia; ſed etiamſi deficiat à iuſtitiæ perfectione; quòd quandoque culpa non eſt.

REGVLA XI.

Qvi verbis, vel ſignis externis, vt vili abiectâque veſte aut aliqua re ſimili, defectum quidem in exterioribus rebus præ ſe fert, ſed excellentiam aliquam ſpiritualem mentitur, quales ſunt illi, de quibus Dominus ait: *Exterminant facies ſuas, vt appareant hominibus ieiunantes*, ironiæ ſeu diſſimulationis ſimul, & iactantiæ vitium incurrit, & propterea grauius peccat. Nam *Simulatio humilitatis maior ſuperbia eſt;* (inquit *S. Auguſtinus*, Lib. *De Sancta Virginitate*, Cap. 43.) *Idcircò Scriptura volens oſtendere veracem humilitatem eſſe oportere, cum dixiſſet*, "Quantò magnus es, tantò hu- "
"milia te in omnibus: *Mox quoque ſubdit:* Et coram " Eccli 3.
"Deo inuenies gratiam; *vtique vbi ſe fallaciter humiliare non poſſet.* Hinc idem Sanctus Doctor, vt vtrumque vitium illud extremum vitaret, ſimulationis, & iactantiæ, *Veſtes, calceamenta, & lectualia ex moderato, & competenti habitu* ſibi comparabat, *nec nitida nimium, nec abiecta plurimum: Quia his plerumque, vel iactare ſe inſolenter homines ſolent, vel abijcere*, vt refert *Poſſidius* in eius Vita, Cap. 22.

REGVLA XII.

Iactantia grauius, vt plurimum ironiâ ſeu diſſimulatione peccatum eſt. *Iactantia* enim *vt plurimum ex turpiori motiuo procedit, ſcilicet ex appetitu lucri, vel honoris: Ironia verò ex hoc quòd* aliquis *fugit, (licet inordinatè) per elationem alijs grauis eſſe. Contingit tamen quandoque quòd aliquis minora de ſe fingit ex aliquo alio motiuo, puta, ad doloſè decipiendum: & tunc ironia eſt grauior;* (inquit *S. Thomas*, ex quo duodecim illæ Regulæ exceptæ ſunt, *Secunda Secundæ*, Quæſt. 112. A. 2. & Quæſt. 113. A. 1. & 2.)

ARTICVLVS XVII.

De Hypocriſi, tertia inanis gloriæ filia.

Hypocriſis eſt peccatum, quo quis alienam perſonam ſimulans, adumbratam ſanctitatis imaginem hominum oculis obijcit, vel occultando vitia quibus ſcatet, vel ſe ferendo ſpeciem virtutis qua caret, Nam vt ait *S. Iſidorus Hiſpalenſis* Lib. 10. *Originum*, Tit. 11. Hypocrita ille eſt, *Qui cùm intus malus ſit, vt bonum ſe palam oſtendit. Nomen* ſcilicet *Hypocritæ tractum eſt*, (inquit) *à ſpecie eorum, qui in ſpectaculis contecta facie incedunt, diſtinguentes vultum vario colore, vt ad perſonæ, quam ſimulant, colorem perueniat: Modò in ſpecie viri, modò in ſpecie fœminæ, vt in ludis populum fallant.* Hinc *S. Auguſtinus* Lib. 2. *De Sermone Domini in Monte*, Cap. 2. *Manifeſtum eſt* (inquit) *hypocritas non quòd oculis prætendunt hominum, id etiam corde geſtare. Sunt enim hypocritæ ſimulatores, tanquàm pronuntiato-*

res perſonarum alienarum, ſicut in theatricis fabulis. Non enim qui agit partes Agamemnonis in Tragœdia, verbi gratiâ, ſiue alicuius alterius ad hiſtoriam, vel fabulam, quæ agitur pertinentis, verè ipſe eſt, ſed ſimulat eum, & hypocrita dicitur. Sic in Eccleſia, vel in omni vita humana, quiſquis ſe vult videri quòd non eſt, hypocrita eſt. Simulat enim Iuſtum, non exhibet; quia totum fructum in laude hominum ponit, quam poſſunt etiam ſimulantes percipere, dum fallunt eos, quibus videntur boni, ab eiſque laudantur. Sed tales ab inſpectore cordis Deo mercedem non accipiunt, niſi fallaciæ ſupplicium: Ab hominibus autem, inquit, Perceperunt mercedem ſuam: *Rectiſſimèque his dicetur,* Recedite à me operarij doloſi: Nomen meum habuiſtis, ſed opera mea non feciſtis. *Illi ergo perceperunt mercedem ſuam, qui non ob aliud eleemoſynam faciunt, niſi vt glorificentur ab hominibus: Non ſi glorificentur ab hominibus, ſed ſi ideò faciant, vt glorificentur. Laus enim humana non appeti à rectè faciente, ſed ſubſequi debet rectè facientem: Vt illi proficiant, qui etiam imitari poſſunt quòd laudant; non vt hic putet aliquid eos ſibi prodeſſe, quem laudant.*

Quamuis hypocriſis ſit ſimulatio, non tamen omnis ſimulatio eſt hypocriſis, ſed ſolùm illa, quâ quis ſimulat perſonam alterius, ſicut cùm peccator ſimulat perſonam Iuſti. Virtuti veritatis directè opponitur: Siquidem omnis ſimulatio mendacium eſt: Nihil enim refert vtrum quis mentiatur verbo, vel facto. Cuilibet autem virtuti indirectè opponitur, quam hypocrita ſimulare poteſt, eiuſque ſpeciem ludificandis hominibus exhibere.

Quam graue ſit peccatum hypocriſis, & quàm Deo exoſum, conſtat ex Sacris Litteris, quæ hypocriſim prohibent ac damnant. Eccleſiaſtici 1. *Ne fueris hypocrita in conſpectu hominum.* Sapientiæ 1. *Spiritus-Sanctus diſciplinæ effugiet fictum,* id eſt hypocritam. Iob. 13. *Ipſe erit Saluator meus: Non enim veniet in conſpectu eius omnis hypocrita.* Quæ verba *S. Gregorius* expendens, Lib. 15. *Moralium,* Cap. 18. obſeruat nos duobus modis in conſpectu Domini venire. Primò, cum hic peccata noſtra perpendentes, in eius nos conſpectu punimus, & flendo diiudicamus. Secundò, cum in extremo Iudicio ante tribunal eius ſiſtemur. *Hypocrita igitur per examen vltimum ante conſpectum Iudicis venit: Sed quia modò culpas ſuas conſiderare ac deflere diſſimulat, in conſpectu Domini venire recuſat. Sicut enim iuſti viri, cum diſtrictionem venturi Iudicis contemplantur, peccata ſua ad memoriam reducunt, deflent quòd commiſerant, & diſtrictè ſe iudicant, ne iudicentur: Ita hypocritæ quo exteriùs hominibus placent, eo ſe interiùs aſpicere negligunt: Totóſque ſe in verbis proximorum fundant; & Sanctos ſe eſſe æſtimant, quia ſic ſe haberi ab hominibus penſant. Cùmque mentem per verba ſuæ laudis ſparſerint, nunquam hanc ad cogitationem reducunt culpæ; nunquam conſiderant, vbi internum Iudicem offendant: Nihil de eius diſtrictione metuunt; quia ſic ſe placaſſe ei, ſicut hominibus credunt. Qui ſi terrorem eius ad mentem reducerent, hoc ipſum quòd in mala intentione poſiti placent hominibus, plus timerent. Benè itaque dicitur:* Non enim veniet in conſpectu eius omnis hypocrita: *Quia diſtrictionem Dei ante oculos non ponit, dum placere humanis oculis concupiſcit. Qui ſi mentem ſuam diſcutiens, ſemetipſum in conſpectu Dei poneret, profectò iam hypocrita non eſſet.*

Hypocriſim omninò fugiendam, vt exitiale Chriſtianæ vitæ malum, docet Chriſtus, Matthæi Cap. 6. *Attendite* (inquit) *ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis: Alioquin mercedem non habebitis apud Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt. Cùm ergo facis eleemoſynam, noli tuba canere ante te, ſicut hypocritæ faciunt in Synagogis, & in vicis, vt honorificentur ab hominibus: Amen dico vobis, Receperunt mercedem ſuam. Te autem faciente eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua: Vt ſit eleemoſyna tua in abſcondito, & Pater tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi. Et cùm oratis, non eritis ſicut hypocritæ, qui amant in Synagogis, & in angulis platearum ſtantes orare, vt videantur ab hominibus: Amen dico vobis, Receperunt mercedem ſuam. Cùm autem ieiunatis, nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes. Exterminant enim facies ſuas, vt appareant hominibus ieiunantes. Amen dico vobis, Quia receperunt mercedem ſuam.*

Conuenienter hos nominat hypocritas, qui eleemoſynam erogant, vt videantur, & laudentur ab hominibus. Eſt quippè facies ipſa miſerentium, mens verò inhumanorum atque crudelium, (inquit *S. Ioannes Chryſoſtomus* Homiliâ 19. in Matthæum.) Non enim erogant vt miſeriæ proximorum ſuccurrant, ſed vt ipſi delectatione gloriæ paſcantur. *Non ergo tantummodo dediſſe eleemoſynam, ſed quemadmodum oportet dediſſe, & propter hoc dediſſe, virtus eſt.* Quænam verò dementia eſt, eum qui à Deo mercedem operis efflagitet, Deo etiam vidente ad ſpectandum ipſum opus homines aduocare? Si enim oſtentare nos volumus, Patri ante omnia nos ſtudeamus oſtendere, qui & coronandi nos habet poteſtatem, & muletandi. *Et certè etiam ſi futuri præmij damna non eſſent, tamen gloriæ cupidos non decebat diuinum ſpectaculum relinquentes, malle oculis placere mortalium. Cuius enim ſtoliditatis eſt, vt ad ſpectandas virtutes eius Rege properante, illum quidem relinquas ac negligas, ab egenis verò atque mendicis ſpectari velis, ab eiſque potiùs laudem requirat?* Conuenienter etiam hypocritas vocat, qui orant, vt ab hominibus videantur. Non enim orantium, ſed ridiculorum prorſus hominum perſonam gerunt. *Qui enim ad ſupplicandum paratur, omnibus relictis illum intuetur vnum, qui habet donandi quòd petitur, poteſtatem. Si verò iſtum relinquens, per diuerſa errabundus vageris, & vbique oculos mentemque circumferas, poſt longiſſimas preces vacuis profectò manibus abſcedes: Hoc quippè ipſe voluiſti. Propterea non dixit, Tales non recipient mercedem ſuam: Sed* Receperunt, *inquit, ab his tamen duntaxat à quibus etiam concupiſcunt. Neque enim hoc voluit Deus, qui certè eam, quæ ab ipſo eſt, vult tribuere mercedem: Illi verò eam quæ eſt ab hominibus requirentes, nequaquam iam ab illo merentur accipere, propter quem nihil omninò fecerunt.* Hypocritas denique vocat, qui exterminant facies ſuas, vt videantur hominibus ieiunantes, quia id quòd ſunt, non exhibent hominum oculis, ſed ſub alienâ latentes perſonâ, velut in theatro, ipſis imponunt. Hoc igitur in virtutis ratione conſiderandum (loquit S. Ioannes Chryſoſtomus.) *Vt eam neque propter alios appetas, neque propter homines obedias Deo, ſed propter Deum potiùs hominibus. Alioqui ſi virtutem etiam videaris ſequi, nihilominus ſimilis non ſequenti, Deum in iracundiam concitaſti. Sicut enim ille non faciendo inobediens fuit, ita tu non rectè faciendo.*

Iubet Chriſtus, vt *Te faciente eleemoſynam,* vel aliud quoduis bonum opus, *Neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua:* Id eſt, ne facias ſicut hypocritæ, qui ita faciunt, vt laudes hominum quærant. Siniſtra igitur ſignificat. *Ipſam delectationem laudis:* Dextera autem *Intentionem implendi præcepta diuina. Cùm itaque conſcientiæ facientis eleemoſynam miſcet ſe appetitus laudis humanæ, fit ſiniſtra conſcia operis dexteræ. Sit ergo eleemoſyna tua in ipſa conſcientia tua, vbi multi eleemoſynam faciunt bonâ voluntate, etiamſi pecuniam, vel ſi quid aliud quòd inopi largiendum eſt, non habeant. Multi autem foris faciunt, & intus non faciunt, qui vel ambitione, vel alicuius rei temporalis gratiâ, volunt miſericordes videri, in quibus ſola ſiniſtra operari exiſtimanda eſt. Item alij quaſi medium inter vtroſque locum tenent, vt & intentione quæ in Deum eſt eleemoſynam faciant, & tamen inſerat ſe huic optimæ voluntati nonnulla etiam laudis, vel cuiuſque rei fragilis, & temporalis cupiditas. Sed Dominus noſter multò vehementius prohibet ſolam ſiniſtram in nobis operari, quando etiam miſceri eam vetat operibus dexteræ: Vt ſcilicet non modò ſolâ temporalium rerum cupiditate caueamus eleemoſynam facere; ſed nec ita in hoc opere attendamus Deum, vt ſe ſe miſceat, vel adiungat exteriorum appetitio commodorum. Agitur enim de corde mundando; quod niſi fuerit ſimplex, mundum non erit. Simplex autem quomodo erit, ſi duobus Dominis ſeruit, nec vna intentione rerum æternarum purificat aciem ſuam, ſed eam mortalium quoque fragiliúmque rerum amore obnubilat?* Ita *S. Auguſtinus* Lib. 2. *De Sermone Domini in Monte,* Cap. 2.

Pertinet ergo ad oculum mundum non intueri in rectè faciendo laudes hominum, & ad eas referre quòd rectè facis, id eſt, propterea rectè facere aliquid, vt hominibus placeas. Sic enim etiam ſimulare bonum libebit, ſi non attenditur niſi, vt laudet, qui quoniam videre cor non poteſt, poteſt etiam falſa laudare. Quod qui faciunt, id eſt, qui bonitatem ſimulant, duplici corde ſunt. Non ergo habet ſimplex, id eſt, mundum cor, niſi qui tranſcendit humanas laudes,

laudes, & illum ſolùm intuetur cùm rectè viuit, & ei placere nititur, qui conſcientiæ ſolus inſpector eſt. De cuius conſcientiæ puritate quicquid procedit, tantò eſt laudabilius, quantò humanas laudes minùs deſiderat ∴ Ca- „ uete ergo, *inquit*, facere iuſtitiam veſtram coram ho- „ minibus, vt videamini ab eis: *Id eſt, Cauete hoc animo iuſtè viuere, & ibi conſtituere bonum veſtrum, vt vos videant homines*. Cùm enim antea dixerit, *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum qui in cœlis eſt*, non hìc putandus eſt prohibuiſſe ne rectè fiat coram hominibus, ſed ne ob id fortè rectè fiat coram hominibus, vt videamur ab eis, id eſt, *vt intueamur, & ibi finem noſtri propoſiti collocemus*. Sic & Apoſtolus dicit: *Si adhuc hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem*: Cùm alio loco dicat, *Placete omnibus per omnia, ſicut & ego omnibus per omnia placeo*. Quod qui non intelligunt, contrarium putant; cùm ille ſe dixerit non placere hominibus, *Quia non ideò rectè faciebat, vt placeret hominibus, ſed vt Deo ad cuius amorem corda hominum volebat conuertere, eo ipſo quo placebat hominibus. Itaque & non ſe placere hominibus rectè dicebat, quia in eo ipſo vt Deo placeret intuebatur: & placendum eſſe hominibus rectè præcipiebat, non vt hoc appeteretur tanquàm merces rectè factorum; ſed quia Deo placere non poſſet, qui non ſe iis quos ſaluos fieri vellet, præberet imitandum: Imitari autem illum qui ſibi non placuerit, nullo pacto quiſquam poteſt. Sicut ergo non abſurdè loqueretur, qui diceret, In hac opera qua nauem quæro, non nauem quæro, ſed patriam: Sic & Apoſtolus conuenienter diceret: In hac opera quâ hominibus placeo, non hominibus, ſed Deo placeo; quia non hoc appeto, ſed ad id refero vt me imitentur, quos ſaluos fieri volo. Sicut dicit de oblatione quæ fit in Sanctos:*

Gal. 1.
1. Cor. 10.

Philipp. 4. Non quia quæro datum, ſed inquiro fructum: *Id eſt, Quod quæro datum veſtrum, non hoc quæro, ſed fructum veſtrum. Hoc enim indicio apparere poterat, quantùm profeciſſent in Deum, cùm id libenter offerrent, quod non propter gaudium de muneribus, ſed propter communionem charitatis ab eis quærebatur*.

Ab hypocriſi cauere iubet iterum Chriſtus, Lucæ 12. *Attendite* (inquit) *à fermento Phariſæorum, quod eſt hypocriſis*. Sicut enim fermentum totam, cui iniicitur, farinæ maſſam corrumpit: Ita *Simulatio, cuius ſemel animum imbuerit, tota virtutum ſinceritate, & veritate fraudabit*; (inquit Venerabilis.)

Denique Matthæi 23. Hypocritas octuplici maledictione ferit Saluator: *Væ vobis*, (inquit) *Scribæ, & Phariſæi hypocritæ: Quia clauditis Regnum cœlorum ante homines. Vos enim non intratis; nec introëuntes ſinitis intrare. Væ vobis Scribæ, & Phariſæi hypocritæ: Quia comeditis domos viduarum, orationes longas orantes: Propter hoc amplius accipietis Iudicium: Væ vobis Scribæ, & Phariſæi hypocritæ: Qui circuitis mare, & aridam, vt faciatis vnum Proſelytum: & cùm fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo quàm vos. Væ vobis, duces cæci, qui dicitis: Quicumque iurauerit per Templum, nihil eſt: Quicumque autem iurauerit in auro Templi, debet* ∴ *Væ vobis, Scribæ, & Phariſæi hypocritæ: Qui decimatis mentam, & anethum, & cyminum, & reliquiſtis quæ grauiora ſunt legis, iudicium, & miſericordiam, & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere. Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutientes. Væ vobis, Scribæ, & Phariſæi hypocritæ: Quia mundatis quòd deforis eſt calicis, & paropſidis: Intus autem pleni eſtis rapina, & immunditia. Phariſæe cæce, munda priùs quod intus eſt calicis, & paropſidis, vt fiat id, quod deforis eſt, mundum* ∴ *Væ vobis, Scribæ, & Phariſæi hypocritæ: Quia ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, quæ aforis parent hominibus ſpecioſa, intus verò plena ſunt oſſibus mortuorum, & omni ſpurcitia: Sic & vos aforis quidem paretis hominibus iuſtis: Intus autem pleni eſtis hypocriſi, & iniquitate. Væ vobis, Scribæ, & Phariſæi hypocritæ: Qui ædificatis ſepulchra Prophetarum, & ornatis monumenta Iuſtorum, & dicitis: Si fuiſſemus in diebus patrum noſtrorum, non eſſemus ſocij eorum in ſanguine Prophetarum* ∴ *Serpentes genimina viperarum, quomodo fugietis à iudicio gehennæ?* Ex omni peccatorum genere nullos vehementius, & acriùs obiurgauit Saluator noſter, quam hypocritas. *Omnes enim qui perperam agant, ſupplicio digni ſunt: Qui verò ſimulatione bonitatis ad improbitatem tendit, multò grauiori pœna omninò afficiendus*; (Inquit S. Ioannes *Chryſoſtomus*, Homiliâ 74. in *Matthæum*.)

S. Petrus Chryſologus, Sermone 7. Hypocriſis malitiam ſic deſcribit: *Hypocriſis ſubtile malum, ſecretum virus, venenum latens, virtutum fucus, tinea ſanctitatis: Aduerſa omnia nituntur viribus ſuis, armis ſuis pugnant, impugnant palam: Vnde & cauentur tam facilè, quàm videntur. Hypocriſis ſecura ſimulat, fallit proſpera, curioſa mentitur, & crudeli arte virtutes truncat mucrone virtutum: Ieiunio ieiunium perimit, oratione orationem euacuat, miſericordiam miſeratione proſternit* ∴ *Fratres, fugiendum eſt virus, peſtilentia cauenda, quæ de remedijs creat morbos, conficit de medicina languorem, ſanctitatem vertit in crimen, placationem facit reatum, generat de propitiatione diſcrimen. Hypocriſim qui fugerit, vincit; qui incurrerit, cadit* ∴ *Theſaurum qui non abſcondit, prodit. Virtutes proditæ non manebunt* ∴ *Ergo ieiunium quòd contra vitia prima virtus eſt nobis, in arce pectoris collocetur* ∴ *Facies mœrore deiecta inuitat famam, non ieiunium voluntarium profitetur. Si vult, quare triſtis? Si non vult, ieiunus quare? Meritò tali pœna viuit, qui ſibi facit de virtute vitium, mendacium de veritate, de mercede ſtipendium, de remiſſione peccatum. Agricola ſi non impreſſerit cultrum, ſi ſulcum non defoderit, ſi non exciderit ſentes, ſi gramina non euulſerit, ſi in tuto ſemina non locarit; ſibi mentitur, non terræ; nec terræ facit damnum, ſed ſibi non facit fructum: & ita ſe vacuat, ita decipit, impugnat ita, qui terræ manu fallaci mentitur. Quid faciet, quid habebit, quid inueniet, qui Deo, eſuriente carne, hypocriſi luxuriante mentitur?*

REGVLA I.

Hypocriſis mortale peccatum eſt, cùm aliquis *Non curat ſanctitatem habere, ſed ſolùm ſanctus apparere*; (Inquit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 111. A. 4.)

His conuenit illud Dauidis Oraculum, Pſalm. 52. *Deus diſſipauit oſſa eorum, qui hominibus placent: Confuſi ſunt, quoniam Deus ſpreuit eos*. Et illud Apoſtoli 2. ad Timoth. 3. *Habentes ſpeciem quidem pietatis, virtutem autem eius abnegantes*. Hi Chriſtianæ Religionis ſpiritum, verúmque Dei cultum, quantùm in ipſis eſt, moribus ſuis euertunt. Cùm enim Chriſtus Ioannis 4. dicat: *Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant, in ſpiritu, & veritate oportet adorare*: Hypocritæ non ſpiritu, ſed ſolo corporis habitu Deum colunt, & adorant. Cùm nos *Renouari ſpiritu mentis noſtræ*, Deus per Apoſtolum ſuum iubeat, *& induere nouum hominem, qui ſecundùm Deum creatus eſt in iuſtitia, & ſanctitate veritatis*: Hypocritæ de internâ illâ, & ſpirituali renouatione nihil omninò curant, ſed adumbratæ ſanctitatis, & iuſtitiæ fuco hominibus imponere geſtiunt. Solâ ſpecie externâ Chriſtiani ſunt, ſeu quod idem eſt, Sancti: *Vocatis Sanctis*. Non viuit in illis: *Abſconditus cordis homo, in incorruptibilitate modeſti, & quieti ſpiritus, qui eſt in conſpectu Dei locuples*. Non habent *Viſcera miſericordiæ*, non *Illuminatos oculos cordis*, non *Aures audiendi*, quibus Dei verbum percipiant. Mortui ſunt, & viuere videntur, ſecundùm illud Apocal. 3. *Nomen habes quòd viuas, & mortuus es*. De his prophetauit Iſaias: *Populus hic labijs me honorat: Cor autem eorum longè eſt à me*, vt Chriſtus interpretatur. Similitudinem Templi exteriùs hominum oculis obijciunt; cùm interiùs crocodilum, canem, felem, vitulum, aut aliud brutum animal, Ægyptiorum Templorum inſtar, abſcondant, id eſt, vitia, & cupiditates prauas illorum animalium ſymbolis ſignificatas. Dei autem viui Templa eſſe non curant; Cùm tamen interior cultus ſit Chriſtianæ Religionis anima, vt præclarè *Minucius Felix*, in *Octauio*, ediſſerit. *Nonne meliùs* (inquit) *in noſtra dedicandus eſt mente? In noſtro imò conſecrandus eſt pectore?* ∴ *Cùm ſit litabilis hoſtia bonus animus, & pura mens, & ſincera ſententia. Igitur qui innocentiam colit, Domino ſupplicat: Qui iuſtitiam, Deo libat: Qui fraudibus abſtinet, propitiat Deum: Qui hominem periculo ſurripit, opimam victimam cædit. Hæc noſtra Sacrificia, hæc Dei Sacra ſunt. Sic apud nos religioſior eſt ille, qui iuſtior*. Et infrà: *Nos non habitu ſapientiam, ſed mente præferimus: Non eloquimur magna, ſed viuimus*. Quanta ſit hypocritarum cæcitas; *S. Auguſtinus* oſtendit in Expoſitione Epiſtolæ ad Galatas, Cap. 6. *Quid* (inquit) *iſta cæcitate tenebroſius, ad obtinendam inaniſſimam gloriam erro-*

Epheſ. 4.
1. Petri 3.
Coloſſ. 3.
Epheſ. 1.
Iſai. 29.
Matt. 15.

rem hominis aucupari, & Deum teſtem in corde contemnere? Quaſi verò vllo modo comparandus ſit error illius qui te bonum putat, errori tuo qui homini de falſo bono placere ſtudes, de vero malo diſplices Deo.

REGVLA II.

Hypocriſis mortale peccatum eſt, cum quis ſimulat ſanctitatem propter finem repugnantem charitati Dei, vel Proximi.

VErbi gratiâ, vt falſam doctrinam diſſeminet, vel vt adipiſcatur Eccleſiaſticam Dignitatem indignus, vel quæcumque alia temporalia bona, in quibus finem conſtituit. Ita *S. Thomas* loco ſupra laudato. De his qui perſonam ſanctitatis aſſumunt, vt errores ſpargant, aut ſchiſma faciant, ait Chriſtus, Matth. 7. *Attendite à falſis Prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces.* Et *S. Paulus* 1. ad Timoth. 4. *Spiritus manifeſtè dicit, Quia in nouiſſimis temporibus diſcedeat quidam à fide, attendentes ſpiritibus erroris; & doctrinis Dæmoniorum, in hypocriſi loquentium mendacium,* &c.

REGVLA III.

Qui ſimulat ſanctitatem ob finem non repugnantem ſanctitati, veniale dumtaxat hypocriſis peccatum committit.

TAles ſunt hypocritæ, qui ſanctitatem ſimulant, quia fictione ipsà delectantur. *Contingit* etiam quandoque vt aliquis ſimulet, *perfectionem ſanctitatis, quæ non eſt de neceſſitate ſalutis, & talis ſimulatio nec ſemper eſt peccatum mortale, nec ſemper eſt cùm peccato mortali;* (inquit *S. Thomas* ibidem.)

REGVLA IV.

Mortale peccatum hypocriſis committunt, qui in minimis anxiè religioſi ſunt, de grauioribus autem nequaquam ſolliciti.

TAles erant Phariſæi, qui decimas viliſſimorum etiam olerum ſtudioſiſſimè perſoluebant, vt Legis obſeruatores religioſiſſimi viderentur, & grauiora Legis præcepta, ſcilicet Iudicium ſiue Iuſtitiam, miſericordiam, fidem, citra vllum conſcientiæ ſtimulum violabant. Tales ſunt Phariſaicis hiſce temporibus Chriſtiani plerique, qui certa pietatis exercitia omittere ducerent religioni, verbi gratiâ, geſtationem Scapularis, recitationem Roſarij, auditionem Miſſæ profeſtis diebus, &c. & religioni non ducunt detrahere famæ proximi, mendacia & periuria in venditionibus, & emptionibus ex habitu committere, diuitijs congerendis toto ſtudio intendere; viſcera ſua, crumenáſque pauperibus claudere. Hi ſenſibus, non malitiâ paruuli ſunt,
1. Cor. 14. cum Apoſtolus dicat: *Nolite pueri effici ſenſibus, ſed malitiâ paruuli eſtote: Senſibus autem perfecti eſtote.* Illi autem pueros imitantur, non innocentiâ, & ſimplicitate, ſed ſenſibus, ſiquidem minimis inhærent, rebus autem magnis non æquè afficiuntur. Tales ſunt Eccleſiaſtici quidam Viri, qui modeſtiam habitus, & capillorum ſecundùm Canones accuratè obſeruant: & plura Beneficia ſine vllo conſcientiæ ſtimulo congerunt, Manſionis ſeu Reſidentiæ in ijſdem leges non curant, Bonorum Eccleſiaſticorum reditus ſibi attributos, hæredibus ſeruant, ditandíſue propinquis impendunt, pauperibus, quorum ſunt patrimonia, ingemiſcentibus: & Canonum tamen religioſi obſeruatores videri volunt. Tales ſunt Monachi nonnulli, qui regularium obſeruantiarum minutias prætermittere religioni ducerent, & chriſtianam humilitatem, fraternam charitatem, obedientiam, pacem violare ac perturbare non verentur.
Luc 17. Rom. 14. 1. Cor. 4. De quibus *S. Bernardus* in Apologiâ ad *Guillelmum* Abbatem, Cap. 5. *Regnum Dei (inquit) intra vos eſt: Hoc eſt, non exteriùs in veſtimentis aut alimentis corporis, ſed*
„ *in virtutibus interioris hominis. Vnde Apoſtolus:* Re-
„ gnum Dei non eſt eſca, & potus, ſed Iuſtitia, &
„ pax, & gaudium in Spiritu-Sancto. *Et rurſus:* Re-
„ gnum Dei non eſt in ſermone, ſed in virtute. *De corporalibus itaque Obſeruantijs Fratribus calumniam ſtruitis: & quæ maiora ſunt Regulæ, ſpiritualia ſcilicet inſtituta relinquitis, camelúmque glutientes, culicem liquatis. Magna abuſio! Maxima cura eſt, vt corpus regulariter induatur, & contra Regulam ſuis veſtibus anima nuda deſeritur. Cùm tanto ſtudio & tunica, & cuculla corpori procureatur, quatenus cui deerunt, Monachus non putetur; cur ſimiliter ſpiritui pietas, & humilitas, quæ profectò ſpiritualia indumenta ſunt, non prouidentur? Tunicati & elati abhorremus pellicias, eanquàm non melior ſit pellibus inuoluta humilitas, quam tunicata ſuperbia ∴ Repleti deinde ventrem fabâ, mentem ſuperbiâ, cibis damnamus ſaginatos. quaſi non melius ſit exiguo ſagimine ad vſum veſci, quam ventoſo legumine vſque ad ructum exſaturari ∴ Sed & ſatius eſt modico vino vti propter infirmitatem, quam multâ aquâ ingurgitari propter auiditatem ∴ Iam verò de labore manuum quid gloriamini, cum & Martha laborans increpata, & Maria quieſcens laudata ſit, & Paulus apertè dicat:* Labor corporis ad modicum valet, pie- „ 1. Timo. 4.
tas autem ad omnia ∴ *Neque hoc dico, quia hæc* „
exteriora negligenda ſint; (inquit ille Cap. 6.) *Aut qui ſe illis non exercuerit, mox ſpiritualis efficiatur, cum potiùs ſpiritualia, (quamquam meliora) niſi per iſta aut vix, aut nullatenus, vel acquirantur, vel obtineantur ∴ Optimus autem ille qui diſcretè, & congruè & hæc operatur, & illa.*

REGVLA V.

Hypocriſis lethale peccatum committunt, qui omnia ſua, & præſertim pietatis opera ad hominum gratiam laudemque captandam, & ad inanem gloriam reſeruat.

VT enim ait *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 111. Art. 2. *Opus exterius naturaliter ſignificat intentionem. Quando ergo aliquis per bona opera quæ facit ex ſuo genere ad Dei ſeruitium pertinentia, non quærit Deo placere, ſed hominibus, ſimulat rectam intentionem quàm non habet. Vnde S. Gregorius dicit* Lib. 31. *Moralium*, Cap. 8. *Hypocritæ per cauſas Dei deſer-* „
uiunt intentioni ſæculi: Quia per ipſa quoque quæ ſe „
agere ſancta oſtendunt, non conuerſionem quærunt ho- „
minum, ſed auras fauorum. Et ita *Simulant menda-* „
citer intentionem rectam, quam non habent (inquit S. „
Thom.) *quamuis ſimulent aliquod rectum opus, quod non agunt.*

REGVLA VI.

QVi habitum ſanctitatis aſſumit, intendens ſe ad ſtatum perfectionis transferre, ſi per infirmitatem deficiat, non eſt ſimulator, vel hypocrita; quia non tenetur manifeſtare ſuum peccatum, ſanctitatis habitum deponendo, (Veſtem ſcilicet Clericalem, aut Monaſticam.) *Si autem ad hoc ſanctitatis habitum aſſumeret, vt ſe iuſtum oſtentaret, eſſet hypocrita, & ſimulator.*

Ita *S. Thomas* ibidem, ad ſecundum.

REGVLA VII.

Hypocriſis grauius peccatum eſt, cæteris paribus, ijs quæ palam committuntur.

ITa docent, *S. Hieronymus* Commentario in *Iſaiæ* Cap. 6. *Si præbeo* (inquit) *eleemoſynam, vt glorificer ab hominibus, recepi mercedem meam, & mercenarius appellandus ſum. Si caſtum eſſe me ſimulo, & aliud eſt in conſcientia mea: Habeo non gloriam mercenarij, ſed ſupplicia peccatoris. Et in comparatione duorum malorum, lenius eſt apertè peccare, quàm ſimulare, & fingere ſanctitatem.*

S. Auguſtinus, Enarratione in Pſalmum 63. *Simulata* (inquit) *innocentia non eſt innocentia: Simulata æquitas non eſt æquitas, ſed duplex iniquitas; quia & iniquitas eſt, & ſimulatio.* Et Sermone 355. aliàs *De Diuerſis*, 49. *Nolo habere hypocritas. Malum eſt cadere à propoſito, ſed peius eſt ſimulare propoſitum.*

S. Leo, Sermone 5. *De Paſſione Domini*, vbi de Iuda ſic loquitur: *Meritò, ſicut & Propheta prædixerat, Oratio eius facta eſt in peccatum; quoniam conſummato ſcelere tàm peruerſa impij conuerſio fuit, vt etiam pœnitendo peccaret.*

S. Ber-

S. Bernardus, in Apologia ad *Guillelmum Abbatem*, Cap. 1. *Quis* (inquit) *magis impius, an profitens impietatem, an mentiens ſanctitatem? Nonne is qui etiam mendacium addens, geminat impietatem?*

REGVLA VIII.

Chriſtiana pietas interior ſimul & exterior eſſe debet.

VT enim Pſalm. 44. dicitur, *Omnis gloria eius filiæ Regis ab intus: In fimbrijs aureis circumamicta varietatibus.* Quæ verba expendens Auctor Commentarij in Libros *Regum*, inter opera *S. Gregorij* editi, Lib 6. Cap. 15. *Quid eſt* (inquit) *quòd omnis gloria intus eſſe perhibetur, niſi quia & illa quæ foris eſt gloria cùm alijs innumeris intus eſſe cognoſcitur? Aurea enim virginitas non eſt, ſi foris eſt, & intus non eſt. Quia ergo intus, & foris eſt, quia eadem ſplendet in corpore, eadem fulget in mente; omnis gloria filiæ Regum intus eſſe ſentiri connotator poteſt. Omnis gloria eius intus eſt, quia foris ſola, intus ſola non eſt. Quia enim multæ ſunt virtutum claritates in mente Virginis, ſic virgineus ſplendor aſſeritur, vt intus omnis gloria prædicetur.* Idem docet Apoſtolus ad Rom. 12. *Prouidentes bona* (inquit) *non tantùm coram Deo, ſed etiam coram omnibus hominibus*, Hinc *S. Gregorius Nazianzenus*, Oratione in Funere Sororis ſuæ *Gorgoniæ*, veram illius virtutem his verbis prædicat: *Quod præclariſſimum eſt, non magis optima videri, quam reuera eſſe ſtudebat: Quin potiùs in abſcondito, apud Eum qui abſcondita intuetur, pietatem luculenter excolebat.* Hinc *Tertullianus*, Lib. *De Pallio*, ait: *Etſi eloquium quieſcat, nam & elinguis Philoſophia vitâ contenta eſt, ipſe habitus ſonat Sic denique auditur Philoſophus dum videtur. De occurſu meo vitia ſuffundo .·. Grande Pallij beneficium eſt, ſub cuius recogitatu improbi mores, vel erubeſcunt.*

ARTICVLVS XVIII.

DE CONTENTIONE.

4. Inanis gloriæ filia.

COntentio eſt impugnatio veritatis cùm confidentia clamoris. Ex genere ſuo mortale peccatum eſt. Ab Apoſtolo enim inter peccata à Regno Dei excludentia non ſemel recenſetur. Ad *Romanos* 1. loquens de Philoſophis, quos *Tradidit* Deus *in reprobum ſenſum*, ait illos fuiſſe *Repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, auaritia, nequitiâ, plenos inuidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate.* Et Cap. 2. *Iis autem qui ſunt ex contentione, & qui non acquieſcunt veritati, credunt autem iniquitati, ira, & indignatio.* Et 2. ad Corinthios 12. *Ne fortè contentiones, æmulationes, animoſitates, diſſenſiones, detractiones, ſuſurrationes, inflationes, ſeditiones ſint inter vos.* Et ad Galatas 5. *Contentiones* numerat inter *opera carnis*, quæ qui agunt, *Regnum Dei non conſequentur.* Et ad Philippenſes 2. Contentionem, & Inanem gloriam Cheiſtianis prohibet: *Nihil* (inquit) *per contentionem, neque per inanem gloriam, ſed in humilitate ſuperiores ſibi inuicem arbitrantes.* Item 1. ad Corinthios 11. *Si quis videtur inter vos contentioſus eſſe, nos non habemus talem conſuetudinem, neque Eccleſia Dei.* Et Cap. 3. eiuſdem Epiſtolæ: *Cùm ſit inter vos zelus, & contentio, nonne carnales eſtis, & ſecundùm hominem ambulatis?* Denique 2. ad Timotheum 5. *Noli contendere verbis: Ad nihil enim vtile eſt, niſi ad ſubuerſionem audientium.*

Contentionis fontem, ſcilicet ſuperbiam, indigitat *S. Auguſtinus*, & quàm perniciosæ ſint contentiones declarat, Lib. 12. *Confeſſionum*, Cap. 25. *Nemo* (inquit) *mihi iam moleſtus ſit dicendo mihi, Non hoc ſenſit Moyſes quòd tu dicis; ſed hoc ſenſit quòd ego dico .·. O vita pauperum Deus meus! in cuius ſinu non eſt contradictio, plue mihi mitigationes in cor, vt patienter tales feram, qui non mihi hoc dicunt, quia diuini ſunt, & in corde famuli tui viderunt quòd dicunt, ſed quia ſuperbi ſunt; nec nouerunt Moyſi ſententiam, ſed amant ſuam, non quia vera eſt, ſed quia ſua eſt. Alioquin & aliam veram pariter amarent, ſicut ego amo quòd dicunt, quando verum dicunt, non quia ipſorum eſt, ſed quia verum eſt. Si autem ideò ament illud quia verum eſt, iam & ipſorum eſt; & meum eſt: Quoniam in commune omnium eſt veritatis amatorum. Illud autem quòd contendunt non hoc ſenſiſſe Moyſen quòd ego dico, ſed quòd ipſi dicunt, nolo, non amo: Quia & ſi ita eſt, tamen iſta temeritas non ſcientiæ ſed audaciæ eſt, nec viſus ſed typhus eam peperit.*

REGVLA I.

COntentio lethale peccatum eſt, *Secundùm quod importat impugnationem veritatis, & inordinatum modum, nec perſonis ſcilicet, nec negotijs* conuenientem; vt docet *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt 38. A. 1. Peccat (inquam) mortaliter quiſquis veritatem Fidei, vel Moralis ac Diſciplinæ Cheiſtianæ contentionis animo impugnat, ſiue perſpecta ſit illi, & explorata; ſiue falſitatem eſſe exiſtimet leuibus, & fallacibus argumentis ductus. Tales ſunt Hæretici omnes, qui Catholicæ Fidei inconcuſſa dogmata, quorum veritatem cognoſcere poſſunt, & debent, totis viribus impugnant. Tales & Catholici quidam, qui nonnulla ſanioris Moralis capita, ſuis cupiditatibus contraria, de induſtria impugnant.

REGVLA II.

QVi in re graui, putà, in Quæſtione Fidei, vel Moralis Cheiſtianæ, verbi gratiâ, an ſimplex fornicatio ſit naturæ lege prohibita, an fœnerari diuitibus ſit peccatum; vel pietatem ſpectante, qualis eſt Quæſtio de Immaculata Deiparę Virginis Conceptione, de Confraternitatum vtilitate, de Indulgentiarum vſu, ita verbis contendit, vt ex eius contentione audientium ſubuerſio probabiliter conſequi poſſit, aut reuera conſequatur, & quòd certum eſt in dubium veniat: Aut audientes ſcandalum patiuntur; lethaliter peccat. Ita *S. Thomas*, Lectione 3. in Cap. 2. Epiſtolæ 2. ad *Timotheum*, & Secunda Secundæ, Quæſtione & Articulo ſupra laudatis. idque probat ex Apoſtolo dicente: *Noli contendere verbis: Ad nihil enim vtile eſt, niſi ad ſubuerſionem audientium.*

Hinc idem Apoſtolus 1. ad *Timotheum* 6. ſcribit: *Si quis aliter docet, & non acquieſcit ſanis ſermonibus Domini Ieſu Christi, & ei, quæ ſecundùm pietatem eſt, doctrinæ: Superbus eſt, nihil ſciens, ſed languens circa quæſtiones, & pugnas verborum: Ex quibus oriuntur inuidiæ, contentiones, blaſphemiæ, ſuſpiciones malæ, conflictationes hominum mente corruptorum, & qui veritate priuati ſunt, exiſtimantium quæſtum eſſe pietatem.* Et *S. Iacobus* Epiſtolæ ſuæ Catholicæ, Cap. 3. *Quod ſi zelum amarum habetis, & contentiones ſint in cordibus veſtris: Nolite gloriari, & mendaces eſſe aduerſus veritatem. Non eſt enim iſta ſapientia deſurſum deſcendens, ſed terrena, animalis, diabolica: Vbi enim zelus, & contentio, ibi inconſtantia, & omne opus prauum.* Hinc *Tertullianus*, Lib. *De Preſcriptionibus Hæreticorum*, Cap. 17 oſtendens quam periculoſa ſit, nedum infructuoſa contra Hæreticos Scripturas Sacras non recipientes, vel adulterantes, diſputatio coram infirmis, ait: *Neceſſariò nolunt agnoſcere ea per quæ reuincuntur; his nituntur quæ ex falſo compoſuerunt, & quæ de ambiguitate ceperunt. Quid promouebis, Exercitatiſſime Scripturarum, cum ſi quid defenderis, negetur: ex aduerſo ſi quid negaueris, defendatur? Et tu quidem nihil perdes niſi vocem in contentione: Nihil conſequeris niſi bilem de blaſphematione. Ille verò, ſi quis eſt cuius cauſâ in congreſſum deſcendis Scripturarum, vt eum dubitantem confirmes, ad veritatem, an magis ad hæreſes deuerget? Hoc ipſo motus, quod te videat nihil promouiſſe, æquo gradu negandi, & defendendi aduerſa parte, ſtatu certè pari, altercatione incertior diſcedet, neſciens quam hæreſim iudicet.*

REGVLA III.

Lethale contentionis peccatum incurrunt improbi litigatores, Cauſidici, Procuratores, qui cauſam iniuſtam dolis, clamoribus tergiuerſationibus obtinere, imò potiùs extorquere nituntur.

HÆc Regula colligitur ex *S. Thoma* loco ſupra laudato, in Reſponſione ad tertium, dicente: *Secundùm completam rationem contentionis, prout eſt peccatum mortale,*

mortale, ille in iudicio contendit, qui impugnat veritatem iuſtitiæ: & in diſputatione contendit, qui intendit impugnare veritatem doctrinæ. Et ſecundùm hoc Catholici non contendunt contra Hæreticos, ſed potiùs è conuerſo.

REGVLA IV.

LEthali contentionis peccato ſe inficiunt, qui in diſputatione quauis, aut litis proſecutione, VERBIS IMPROPERII DISCEPTANT, *quibus ebrietas proximo debita grauiter læditur, eiúſque fama proſcinditur:* Cùm optimis tantùm rationibus veritatem, aut cauſæ merita in lucem proferre ac tueri deberent. Hæc Regula colligitur ex *S. Thoma*, Lectione 3. in Cap. 2. Epiſtolæ 2. ad *Timotheum*.

REGVLA V.

Contentio, quæ eſt impugnatio falſitatis cùm debito modo acrimoniæ, eſt laudabilis. Si autem accipiatur contentio ſecundùm quòd importat impugnationem falſitatis cùm inordinato modo, ſic poteſt eſſe peccatum veniale: Niſi fortè tanta inordinatio fiat in contendendo, quod ex hoc generetur ſcandalum aliorum.

HÆc Regula ipſis *S. Thomæ* verbis concepta eſt, *Secunda Secundæ*, Quæſtione & Articulo ſupra laudatis. Et confirmatur ex Reſponſione ad tertium: *Si accipiatur* (inquit) *contentio in iudicio, vel diſputatione ſecundùm imperfectam rationem, ſcilicet ſecundùm quòd importat quamdam acrimoniam locutionis, ſic non ſemper eſt peccatum mortale.* Imò nullum quandoque peccatum eſt, ſecundùm illud *S. Auguſtini* Tractatu 7. in Epiſtolam 1. S. Ioannis: *Dilige, & quòd vis fac: Siue taceas, dilectione taceas; ſiue clames, dilectione clames; ſiue emendes, dilectione emendes; ſiue parcas, dilectione parcas. Radix ſit intus dilectionis, non poteſt de iſta radice niſi bonum exiſtere.*

REGVLA VI.

Contentio de re de qua non eſt contendendum, veniale ſaltem peccatum eſt.

COntentio enim huiuſmodi eſt, inordinata & peruerſa. Talis fuit Apoſtolorum contentio, Luc. 22. *Facta eſt, & contentio inter eos, quis eorum videretur eſſe maior.* In Diſcipulis autem Chriſti, vt obſeruat *S. Thomas*, Quæſtione & Articulo ſupra laudatis, in Reſponſione ad primum, *Non erat contentio cùm intentione impugnandi veritatem; quia vnuſquiſque defendebat, quod ſibi verum videbatur. Erat tamen in eorum contentione inordinatio, quia contendebant de quo non erat contendendum, ſcilicet de primatu honoris. Nondum enim erant ſpirituales. Vnde & Dominus conſequenter eos compeſcuit.* Grauius certè peccabant Prædicatores illi, qui *S. Paulo* in vinculis propter Euangelij veritatem detento, æmulationis, & contentionis animo Chriſtum & ipſi prædicabant, exiſtimantes ſe maius periculum Apoſtolo creare, vt ipſe teſtatur ad Philipp. 1. *Quidam autem* (inquit) *ex contentione Chriſtum annuntiant, non ſincerè, exiſtimantes preſſuram ſe ſuſcitare vinculis meis. Quid enim? Dum omni modo, ſiue per occaſionem, ſiue per veritatem Chriſtus annuntietur; & in hoc gaudeo, ſed & gaudebo.* Hi certè *Reprehenſibiles erant*, (inquit S. Thomas.) *Quia quamuis non impugnarent veritatem fidei, ſed eam prædicarent, impugnabant tamen veritatem quantum ad hoc, quod putabant ſe ſuſcitare preſſuram Apoſtolo veritatem ſibi prædicanti. Vnde Apoſtolus non gaudebat de eorum contentione, ſed de fructu qui ex hoc proueniebat, ſcilicet quòd Chriſtus annuntiabatur: Quia ex malis etiam occaſionaliter ſubſequuntur bona.*

REGVLA VII.

Diſputationes ad illuſtrandam, & explicandam veritatem minimè ſuſceptæ, & peractæ, ſed ſolo ſtudio vincendi aduerſarios, & gloriæ captandæ, contentiones ſunt & peccata.

HInc Apoſtolus 2. ad *Timotheum* 2. ſcribit: *Stultas, & ſine diſciplina Quæſtiones deuita: Sciens quia generant lites. Seruum autem Domini non oportet litigare, ſed manſuetum eſſe ad omnes, docibilem, patientem, & cùm modeſtia corripientem eos, qui reſiſtunt veritati.* Hinc Dialecticam, quatenus ea Sophiſtæ abutuntur, *Tertullianus*, Lib. *De Præſcriptionibus Hæreticorum*, Cap. 7. *In argumentis operariam contentionum* vocat. Et Lib. *De Anima*, Cap. 18. *Philoſophicas argutias vocat tormenta cruciandæ ſimplicitatis, & ſuſpendendæ veritatis.* Hinc S. *Auguſtinus*, Lib. 4. *De Doctrina Chriſtiana*, Cap. 28. *Verbis* (inquit) *contendere, non eſt curare quomodo error veritate vincatur, ſed quomodo tua dictio dictioni præferatur alterius. Porrò qui non verbis contendit, id agit verbis vt veritas pateat, veritas placeat, veritas moueat: Quoniam nec ipſa quæ præcepti finis, & plenitudo legis eſt charitas, vllo modo recta eſſe poteſt, ſi ea quæ diliguntur, non vera, ſed falſa ſunt.*

REGVLA VIII.

Moleſta & plena contentionis negotia Vir Chriſtianus declinare debet quantum poteſt.

HAnc Regulam tradit *S. Ambroſius*, Epiſtolâ 63. ad Vercellenſem Eccleſiam. *Quoniam* (inquit) *nemo poteſt eſſe ſine aliquibus aduerſis, id agamus, ne nobis noſtro vitio aduerſa accidant. Nemo enim grauius alieno condemnatur iudicio, quam inſipiens ſuo, qui ſibi auctor eſt malorum. Vnde moleſta, & plena contentionis declinemus negotia, quæ neque fructum habent, & impedimentum afferunt. Quamquam id agere debemus, ne nos arbitrij noſtri pœniteat, aut facti. Prudentis eſt enim proſpicere, ne frequenter eum pœniteat ſui: Numquam enim pœnitere ſolius eſt Dei. Quis verò iuſtitiæ fructus, niſi mentis tranquillitas? Aut quid eſt iuſtè viuere, niſi cùm tranquillitate viuere?*

ARTICVLVS XIX.

DE PERTINACIA.

5. Inanis gloriæ filia.

P*Ertinacia vitium eſt ex inani gloria ortum, quo quis repudiatâ meliore, & æquiore ſententiâ, de ſua, licet falſa, & iniqua nullâ ratione dimoueri poteſt.* Hic proprius eſt Hæreticorum character, de quibus *S. Hieronymus* in fine Dialogi *Aduerſus Luciferianos* ait: *Facilius eos vinci poſſe, quam perſuaderi.* Hinc *S. Auguſtinus*, Lib. 3. *De Anima & eius Origine*, Cap 15. *Hæc* (inquit) *ſi pertinaciter ſingula defendantur, tot Hæreſes facere poſſunt, quot opiniones eſſe enumerantur.* Et Lib. 3. *Contra Creſconium Grammaticum*, Cap. 3. *Sicut laudabile eſt à vera ſententiâ non moueri, ita culpabile perſiſtere in falſa: Quam nunquam tenere prima laus eſt, ſecunda mutare; vt aut ex initio vera permaneat, aut mutatâ falsâ vera ſuccedat.*

Pertinacia perſeuerantiæ opponitur. *Pertinaces enim perſeuerant in propria ſententia plus quàm oportet: Perſeuerans ſecundùm quòd oportet:* (inquit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 138. A. 2.) *Ideò autem aliquis nimis perſiſtit in propria ſententia, quia per hoc vult ſuam excellentiam manifeſtare.* Vnde oritur *ex inani gloria, ſicut ex cauſa.*

REGVLA I.

Pertinacia lethale peccatum eſt, cum aliquis manifeſtâ ſibi doctrinâ Catholicæ Fidei, reſiſtere maluerit, & illud quòd tenebat elegerit.

HIc enim propriè Hæreticus eſt, vt docet *S. Auguſtinus*, Lib. 4 *De Baptiſmo Contra Donatiſtas*, Cap. 16. Et Lib. 2. Cap. 5. *Ideò* (inquit) *plerùmque Doctioribus minùs aliquid reuelatur, vt eorum patiens, & humilis charitas, in qua fructus maior eſt, comprobetur, vel quomodo teneant vnitatem, cum in rebus obſcuris diuerſa ſentiunt, vel quomodo accipiant veritatem, cum contra id quòd ſentiebant, declaratam eſſe cognoſcunt.* Et infrà: *Homines ſumus. Vnde aliquid aliter ſapere quàm res ſe habet, humana tentatio eſt. Nimis autem amando ſententiam ſuam, vel inuidendo melioribus, vſque ad præcidendæ*

Commu-

Communionis & condendi Schiſmatis, vel Hæreſis ſacrilegium peruenire, diabolica præſumptio eſt. In nullo autem aliter ſapere, quam res ſe habet, angelica perfectio eſt. Quia itaque homines ſumus, ſed ſpe Angeli ſumus, quibus æquales in Reſurrectione futuri ſumus, quamdiu perfectionẽ Angeli non habemus, præſumptionem Diaboli non habeamus.

REGVLA II.

Pertinacia lethale peccatum eſt, cum aliquis Eccleſiæ, Summi Pontificis, aut Epiſcopi cuiuslibet Catholici, in ſuâ Diœceſi, Iudicio, & Mandato, Propoſitiones Catholicæ Fidei, vel Chriſtianæ Morum Diſciplinæ, pietati, Eccleſiaſticæ Hierarchiæ, aut paci contrarias, vel piarum aurium quouis modo offenſiuas, aut ſcandalum mouentes; ſeu verbis tenus aſſertas in Scholis, Concionibus, publicis Diſputationibus, priuatiſue congreſſibus; ſeu litteris conſignatas, eiurare, retractare, ac emendare noluerit.

HAc enim pertinaciâ charitas Dei, qui prima veritas eſt, & charitas proximi grauiter læduntur. *Nam nimis peruerſè ſe ipſum amat, qui & alios vult errare, vt error ſuus lateat. Quantò enim melius, & vtilius, vt vbi ipſe errauit, alij non errent, quorum admonitu errore careat: Quod ſi noluerit, ſaltem comites erroris non habeat;* (inquit S. *Auguſtinus* Epiſtolâ 143. aliàs 7. ad *Marcellinum.*) Et infrà: *Illius Scripta ſummâ ſunt auctoritate digniſſima, qui nullum verbum, non quod reuocare vellet, ſed quod reuocare deberet, emiſit. Hoc quiſquis nondum eſt aſſecutus, ſecundas habeat partes modeſtiæ, quia primas non potuit habere ſapientiæ: Quia non valuit omnia non pœnitenda diligenter dixiſſe, pœniteat quæ cognouerit dicenda non fuiſſe.*

REGVLA III.

Pertinacia lethale peccatum eſt, cum quiſpiam Scripturarum Diuinarum Auctoritati rationes quaſcumque non ſummittit; aut certæ ac euidenti rationi Scripturæ Sacræ præter Eccleſiæ ſenſum intellectæ Auctoritatem ſtudioſè opponit.

VT enim ait *S. Auguſtinus* Epiſtolâ mox laudatâ, *Si ratio contra Diuinarum Scripturarum auctoritatem redditur, quamlibet acuta ſit, fallit veriſimilitudine; nam vera eſſe non poteſt. Rurſus ſi manifeſtiſſimæ certæque rationi velut Scripturarum Sanctarum obijcitur auctoritas; non intelligit qui hoc facit, & non Scripturarum illarum ſenſum, ad quem penetrare non potuit, ſed ſuum potiùs obijcit veritati: Nec quod in eis, ſed quod in ſe ipſo velut pro eis inuenit, opponit.*

REGVLA IV.

Pertinacia lethale peccatum eſt, cum aliquis Propoſitiones in materia Fidei, & Morum, à Concilijs, vel ab Epiſcopis, & inprimis à Romano Pontifice damnatas propugnat.

HIs ſiquidem examen, & iudicium Doctrinarum diuinitus commiſſum eſt. Vnde qui aliquam ex damnatis *Ianſenij* aut *Baij* Propoſitionibus, vel ex Propoſitionibus laxiorum Cauitarum ab *Alexandro VII.* & *Innocentio XI.* Romanâque & Catholica Eccleſia confixis propugnaret, aut veram eſſe ac ſequendam nihilo-

Cap. Maiores, Diſt. 99. Innocentius I. Epiſt. 4. minus ſentiret, lethalis peccati reus eſſet. Hinc *Maiores Eccleſiæ Cauſas*, & *difficiles Quæſtiones*, Fidem ſcilicet, vel dubiam Diſciplinam ſpectantes, *Ad Sedem Apoſtolicam quaſi ad caput atque ad apicem Epiſcopatus referri*, eiuſque Iudicium exſpectari, & velut Oraculum ſuſcipi, vetus mos obtinuit. Hinc *S. Hieronymus*, Patrum doctiſſimus, *Damaſi* Pontificis Sententiam de vna, vel tribus hypoſtaſibus dicendis rogauit, Epiſtolâ 57. *Obteſtor Beatitudinem tuam* (inquit) *per Crucifixum, Mundi ſalutem, per homouſion Trinitatem, vt mihi Epiſtolis tuis ſiue tacendarum, ſiue dicendarum hypoſtaſeon detur auctoritas.* Hinc *S. Auguſtinus* de Pelagiana Hæreſi non ſolùm in Synodis Africæ, verum etiam Romæ à Summis Pontificibus *Innocentio I.* & *Zoſimo* damnata, ait: *Sedis Apoſtolicæ Reſcripta venerunt, Cauſa finita eſt; Vtinam & error finiatur.* Hinc S. *Anſelmus*, Librum *De Fide Trinitatis* offerens, & dicans *Vrbano II.* Pontifici Maximo, ſcribit: *Quoniam Diuina Prouidentia veſtram elegit Sanctitatem, cui vitam, & Fidem Chriſtianam cuſtodiendam, & Eccleſiam ſuam regendam committeret; ad nullum alium rectiùs refertur, ſi quid contra Catholicam Fidem oritur in Eccleſia, vt eius Auctoritate corrigatur: Nec vlli alij tutiùs, ſi quid contra errorem reſpondetur, oſtenditur, vt eius Prudentiâ examinetur.* Hinc *S. Bernardus*, Epiſt. 190. *Oportet* (inquit) *ad veſtrum referri Apoſtolatum pericula quæque & ſcandala emergentia in Regno Dei, ea præſertim quæ de Fide contingunt. Dignum enim arbitror ibi potiſſimum reſarciri damna Fidei, vbi non poſſit Fides ſentire defectum: Hæc quippè huius prærogatiua Sedis.* Quamobrem *Hincmarus* Archiepiſcopus Remenſis in Præfatione Opuſculi *De Diuortio Lotharij Regis, & Tetbergæ Reginæ*, ſcribit: *De omnibus dubijs, vel obſcuris, quæ ad rectæ Fidei tenorem, vel Pietatis Dogmata pertinent, Sancta Romana Eccleſia, vt omnium Eccleſiarum Mater, & Magiſtra, nutrix, & doctrix, eſt conſulenda, & eius ſalubria Monita ſunt tenenda: Maximè ab his qui in illis regionibus habitant, in quibus diuina gratia per eius prædicationem omnes in fide genuit, & catholico lacte nutriuit, quos ad vitam præordinauit æternam.* Hinc *Iuo* Carnotenſis Epiſcopus Epiſt. 8. *Sedis* (inquit) *Apoſtolicæ Iudicijs, & Conſtitutionibus obuiare, planè eſt hæreticæ prauitatis notam incurrere.* Hinc denique Conuentus Melodunenſis Eccleſiæ Gallicanæ, Tit. 1. *De Fidei Profeſſione*, ita decreuit: *Operam dabunt ij quibus hæc cura demandata eſt, Epiſcopi ſcilicet, & eorum Vicarij, vt omnibus Synodis tam Diœceſanis quàm Prouincialibus, omnes & ſinguli tum Clerici tum Laici, amplectantur, & aperta Profeſſione eam Fidem pronuntient, quam Sancta Romana Eccleſia, Magiſtra, Columna, & firmamentum veritatis profitetur, & colit. Ad hanc enim propter ſuam principalitatem neceſſe eſt omnes conuenire Eccleſias.*

REGVLA V.

Lethalis pertinaciæ reus eſt, quiſquis damnationi Propoſitionum aliquarum in materia Fidei, & in ſenſu etiam Auctoris è cuius Libris excerptæ ſunt, ſecundùm Formulam ab Apoſtolica Sede & Epiſcopis præſcriptam, ſubſcribere recuſat.

IS enim Sententiam ſuam nimis amat, eamque præponit, & veritati fidei, quam ſubſcriptione ſuâ apertè profiteri tenuit; & obedientiæ quam debet Summo Pontifici, & Epiſcopis ſubſcriptionem iure imperantibus, vt omnis hæreſeos ſuſpicio eluatur; & ædificationi quàm toti debet Eccleſiæ ſummittendo priuatum lumen ſuum atque opinionem iudicio Paſtorum ipſius, & præſertim Romani Pontificis Paſtorum omnium vnius ſummique Paſtoris. Hinc *S. Hieronymus* Epiſtolâ 65. aduerſùs Origeniſtas hæc habet: *Subſcriptionem tergiuerſantur, quæruntque ſuffugia. Alius; Non poſſum, inquit, damnare quod nemo damnauit. Alius; Nihil ſuper hoc à Patribus ſtatutum eſt: Vt dum totius Orbis prouocatur auctoritas, ſubſcribendi neceſſitas differatur. Quidam conſtantiùs; Quomodo damnabimus, quos Nicæna Synodus non tetigit?* Et in Proœmio Dialogi aduerſus Pelagianos: *Si quis,* (inquit) *falsò ſe infamari clamitat, & gloriatur noſtra ſentire, tunc veræ fidei probabit aſſenſum, cum apertè & abſque dolo aduerſa damnauerit.* Hinc *S. Leo*, Epiſtolâ 6. aliàs 86. ad Aquileienſem Epiſcopum de Pelagianis ſcribit: *Damnent apertis Profeſſionibus ſuis ſuperbi erroris Auctores, & quidquid in doctrina eorum vniuerſalis Eccleſia exhorruit, deteſtentur: Omniàque Decreta Synodalia, quæ ad exciſionem huius Hæreſeos Apoſtolicæ Sedis confirmauit Auctoritas, amplecti ſe, & in omnibus approbare, plenis & apertis, ac propriâ manu ſubſcriptis Proteſtationibus eloquantur. Nihil in verbis eorum obſcurum, nihil inueniatur ambiguum. Quoniam nouimus hanc iſtorum eſſe verſutiam, vt in quacumque particula dogmatis execrandi, quam à damnandorum ſoliditate diſcreuerint, nihil ſibi ſenſuum ſuorum æſtiment eſſe non ſaluum.* Et infrà: *Qui correctos ſe videri volunt, ab omni ſuſpicione ſe purgent, & obediendo nobis, probent ſe eſſe noſtros. Quorum*

ſi quiſquam ſalubribus præceptis ſatisfacere detrectarit, ſiue ille Clericus, ſiue Laicus, ab Eccleſiæ ſocietate pellatur, ne perditor animæ ſuæ, ſaluti inſidietur alienæ. Sic actum cùm *Anatolio*, qui Eutychianæ Hæreſeos in ſuſpicionem venerat, vt conſtat ex eiuſdem Pontificis Epiſtolà 33. aliàs 52. *Sinceram* (inquit) *communis Fidei Profeſſionem abſolutiſſima ſubſcriptione, coram omni Clero, & vniuerſa plebe declaret, Apoſtolicæ Sedi, & vniuerſis Domini Sacerdotibus atque Eccleſijs publicandam* Sic actum cũ *Attico* Presbytero, vt conſtat ex eiuſdem Sancti Pontificis Epiſtolà 77. aliàs 128. ad *Anatolium* datà. His exemplis *Alexander VII.* Pontifex Maximus Formulam præſcripſit damnationis. *Quinque Propoſitionum ex Cornelij Ianſenij Libro, cui nomen Auguſtinus, excerptarum, & in ſenſu ab eodem Auctore intento, prout illas per ſuas Conſtitutiones Sedes Apoſtolica damnauit:* Cui Formulæ ab omnibus Archiepiſcopis, Epiſcopis, ac non alijs quibuſcumque Eccleſiaſtici Ordinis, tam Regularibus quàm Sæcularibus, etiam Monialibus, Doctoribus & Licentiatis, Collegiorum Rectoribus, atque Magiſtris ſubſcribi diſtinctè mandauit, ſub pœnis canonicis. Quam ſubſcriptionem abſque lethalis pertinaciæ crimine recuſare nemo potuit, aut poteſt.

REGVLA VI.

Lethalis pertinaciæ reus eſt, quiſquis opinionem erroneam aut minùs probabilem in materia Morum, veræ & probabiliori anteponit, & ſecundùm illam agit.

TVnc enim *Innititur ſuæ ſententiæ, nolens credere ſententiæ ſaniori* (inquit *S. Thomas* Quæſt 9. *De Malo*, A. 3.) idque in re maximi momenti, & vbi de æterna ſalute agitur: Conſulit cupiditatem ſuam, non docentem intus veritatem; aut certè Doctores prurientes auribus, à veritate recedentes, & cupiditati blandientes. At Veritas, quæ Chriſtus eſt, non cupiditas eſt conſulenda, vt docet *S. Auguſtinus*, Lib *De Magiſtro*, Cap 11. *De vniuerſis quæ intelligimus*, (inquit) *non loquentem qui perſonat foris, ſed intus ipſi menti præſidentem conſulimus Veritatem, verbis fortaſſe vt conſulamus admoniti. Ille autem qui conſulitur, docet, qui in interiore homine habitare dictus eſt Chriſtus, id eſt, incommutabilis Dei Virtus atque æterna Sapientia: Quam quidem omnis rationalis anima conſulit, ſed tantùm cuique panditur, quantum capere propter propriam ſiue malam, ſiue bonam voluntatem poteſt. Et ſi quando fallitur, non fit vitio conſultæ Veritatis, vt neque huius, quæ foris eſt, lucis vitium eſt, quòd corporei oculi ſæpè falluntur: Quam lucem de rebus viſibilibus conſuli fatemur, vt eas nobis, quantum cernere valemus, oſtendat.*

REGVLA VII.

Lethalis pertinaciæ reus eſt, quiſquis in Comitijs, Conuentibus, Capitulis, Conſilijs, vbi de bono Eccleſiæ, Reipublicæ, aut ſocietatis cuiuſlibet, ſpirituali vel temporali deliberatur, & inprimis de eligendo Summo Pontifice, Epiſcopo, vel Superiore quocumque Eccleſiaſtico; aut Principe, vel Magiſtratu, de condendis Legibus, vel Statutis, de gratijs concedendis, aut pœnis irrogandis, æquiorem, & ſaniorem Sententiam, ſtudio partium, minus iuſtæ poſtponit.

HIc enim ſententiam ſuam nimis amare conuincitur, qui bono communi, & ſaniori ſententiæ in illud tendenti ipſam præponere non veretur.

REGVLA VIII.

VEniale tantùm peccatum committit, *qui in materia leui, nec ſibi, alteriue pernicioſa, pertinax eſt; niſi fortè ratione ſcandali quòd pareret propriæ ſententiæ nimius amor, & immobilis in ea permanſio.*

ARTICVLVS XX.

DE DISCORDIA.

6. Filia inanis gloriæ.

D*Iſcordia eſt diſſenſio, & diſcrepantia voluntatum circa bonum Dei, vel proximi, in quod bono conſentire tenetur ex præcepto quo Deum, & proximum diligere debet.*

Diſſenſio voluntatum dicitur, non opinionum dumtaxat. Poſſunt enim homines inter ſe diſſentire, & varias in opiniones abire ſaluo charitatis, & concordiæ vinculo, niſi hæc diſſenſio ſit circa ea quæ neceſſaria ſunt ad ſalutem, nempè circa Fidem, vel Chriſtianam morum Diſciplinam, vel cùm nimià pertinacià coniuncta ſit. Dicitur, circa bonum, quia in malo diſſentire bonum eſt. Dicitur Dei, vel proximi, quia diſcordia repugnat charitati, quà vtrumque bonum diligitur. Additur, in quòd homo conſentire tenetur, quia non tenetur quilibet amplecti quodlibet bonum, ſed illud tantùm quod neceſſarium eſt ad ſalutem, non quod eſt meræ ſupererogationis, vt Theologi loquuntur. Vnde ſi quis diſſentiat ab amico Monaſticæ Vitæ profeſſionem ſuadente, diſcordiæ peccatum non committit.

Diſcordia ex genere ſuo mortale peccatum eſt. Apoſtolus enim ad Galatas 5. *diſſenſiones* numerat inter *opera carnis*, de quibus ſubdit: *Qui talia agunt, Regnum Dei non conſequentur.* Nihil autem excludit à Regno Dei niſi peccatum mortale. Et Prouerbiorum 6. *Sex ſunt* (inquit Sapiens) *quæ odit Dominus, & ſeptimum deteſtatur anima eius, oculos ſublimes, linguam mendacem, manus effundentes innoxium ſanguinem, cor machinans cogitationes peſſimas, pedes veloces ad currendum in malum, proferentem mendacia, teſtem fallacem, & eum qui ſeminat inter fratres diſcordias.* Id confirmat *S. Auguſtinus*, Enarratione in Pſalmum 149. *Si tu* (inquit) *laudas Dominum, & ego laudo Dominum; quare in diſcordia ſumus? Charitas laudat Dominum, diſcordia blaſphemat Dominum.* Et Sermone *De Vtilitate Ieiunij*, Cap. 8. explicans cur diabolus diſcordiam inter Chriſtianos ſerat, dum concordes ſunt inter ſe Pagani, hæc habet: *Non præferant nobis quaſi concordiam ſuam, non ſibi tanquàm de vnitate ſua placeant. Hoſtem quippè quem patimur, illi non patiuntur; Illos & non iſta agentes ipſe poſſidet. Videt eos adoratores falſorum Deorum; videt eos ſeruos, & ſeruos Dæmoniorum: Quid illi lucri eſt, quia litigant, aut quid damni eſt, quia non litigant? Et vnum quamuis falſum, & vanum ſentientes, ſibique conſentientes, ſic eos poſſidet. At verò cùm deſereretur, & multi ad vnum Deum concurrerent, eius ſacrilega ſacramenta deſererent, Templa euerterent, Idola frangerent, Sacrificia prohiberent, vidit ſe perdidiſſe quos tenebat, vidit à ſua familia receſſiſſe, verum Deum cognouiſſe. Quid faceret? Quomodo inſidiaretur? Concordes nos ſcit quòd poſſidere non poſſit, vnum Deum nobis diuidere non poteſt, falſos Deos nobis ſupponere non poteſt, ſentit eſſe vitam noſtram charitatem, mortem noſtram diſſenſionem: Lites immiſit inter Chriſtianos, quia multos Deos non potuit fabricare Chriſtianis; Sectas multiplicauit, errores ſeminauit, hæreſes inſtituit.* Et Cap. præcedenti Paganorum concordiam Chriſtianis pudorem ſuffundere debere oſtendit. *Pagani* (inquit) *admoneant te aliquid de vnitate Chriſti tui. Ecce nos vnum verum ideò inuenimus, vt ſub vno in vnitate non ſimus? Multos illi & falſos, nos vnum & verum: & illi ſub multis non habent diuiſionem, nos ſub vno verò non tenemus vnitatem. Non doles, non gemis, non erubeſcis? ∴ Audi Dominum tuum Mandatum dantem, vt nos inuicem diligamus. Cùm ex nobis omnibus tamquàm membris corpus ſibi faciat, quod corpus habent vnum caput ipſum Dominum, & Saluatorem: Tu contra diuellis te à membris Chriſti, non amas vnitatem. Non hoc expaueſceres in membris tuis? Si diſtortum digitum haberes, non ad correctorem digiti tui Medicum curreres? Certè tunc ſe habet benè corpus tuum, quando ſibi concordant membra tua: Tunc diceris ſanus, tunc benè vales. Si autem aliquid in tuo corpore diſſentiat ab alijs partibus, quæris qui emendet. Cur ergo non quæris emendari, vt compagini membrorum Chriſti reuoceris, & congruas in ipſo corpore, & tuo: Certè viliores ſunt cæteris membris capilli tui. Quid vilius in corpore tuo capillis tuis? Quid contemptius? Quid abiectius? Et tamen ſi malè te tondent, iraſceris tonſori, quia in capillis tuis non ſeruat æqualitatem: & tu in membris Chriſti non tenes vnitatem.*

REGVLA I.

Per ſe diſcordat aliquis à proximo, cùm ſciens, & ex intentione diſſentit à bono diuino, & bono proximi, in quo debet conſentire: & hoc eſt peccatum mortale ex ſuo genere, propter contrarietatem ad charitatem: Licet primi motus huius diſcordiæ, propter imperfectionem actus, ſint peccata venialia.

HÆc Regula ipſius *S. Thomæ* verbis concepta eſt, *Secunda Secundæ*, Quæſt. 37. Art. 1.

REGVLA II.

Cùm intentio aliquorum fertur in aliquod bonum, quod pertinet ad honorem Dei, vel vtilitatem proximi; ſed vnus æſtimat hoc eſſe bonum, alius autem habet contrariam opinionem, diſcordia tunc eſt per accidens, id eſt, *præter intentionem, contra bonum diuinum, vel proximi. Et talis diſcordia non eſt peccatum, nec repugnat charitati: niſi* coniuncta *ſit cum errore circa ea, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis, vel pertinacia indebitè adhibeatur.*

ITa *S. Thomas* ibidem. Talis diſcordia fuit inter Sanctos *Paulum* & *Barnabam*, de qua Actuum 15. *S. Lucas* ſcribit: *Poſt aliquot dies dixit ad Barnabam Paulus: Reuertentes viſitemus fratres per vniuerſas ciuitates, in quibus prædicauimus verbum Domini, quomodo ſe habeant. Barnabas autem volebat ſecum aſſumere & Ioannem, qui cognominabatur Marcus. Paulus autem rogabat eum (vt qui diſceſſiſſet ab eis de Pamphilia, & non iſſet cum eis in opus,) non debere recipi. Facta eſt autem diſſenſio, ita vt diſcederent ab inuicem.* Hæc (inquam) diſcordia peccatum non fuit: *Vterque enim intendebat bonum; ſed vni videbatur hoc eſſe bonum, alij illud: Quod ad defectum humanum pertinebat. Non enim erat talis controuerſia in his quæ ſunt de neceſſitate ſalutis: Quamuis hoc ipſum fuerit ex diuina prouidentia ordinatum propter vtilitatem inde conſequentem*; (inquit *S. Thomas*, ibidem in Reſponſione ad tertiam obiectionem.) Hæc ſcilicet diſſenſio conſiliorum fuit, ex tenebris humanæ mentis profecta, non animorum. De qua diſſenſione *S. Ioannes Chryſoſtomus*, Homiliâ 34. in Acta: *Exacerbatio* (inquit) *non fuerit mala, quando pro talibus vnuſquiſque contendit, idque iuſta cum ratione. Itaque ſi quis illorum exacerbatus, quod ſuum, & quod in ſuam gloriam quæſiuiſſet, bene: Si autem vterque volebat docere & inſtituere, & hic quidem hanc, ille autem aliam viam ingreſſus eſt: Quale hoc fuerit crimen? Multa etiam humana ratione faciebant*, &c. Et paulò poſt: *Vter igitur meliùs conſuluerit, non eſt noſtrum pronuntiare, ſed quod magna fuerit Dei ordinatio*, &c. Et infrà: *In hac quæſtione audiendum, non quòd diuerſi fuerint in ſententijs, ſed quòd alter alteri morem geſſit: Vnde ex diſceſſione maius bonum fuit, & res hinc occaſionem ſumpſit. Quid igitur? Inimicine inter ſe diſceſſerunt? Abſit. Vides enim quòd Barnabas poſtea multùm à Paulo in Epiſtolis celebratur.*

REGVLA III.

Diſcordia quandoque eſt cum peccato vnius tantùm, putà, cùm vnus vult bonum, cui alius ſciens reſiſtit: Quandoque autem eſt cum peccato vtriuſque, putà, cùm vterque diſſentit à bono alterius, & vterque diligit bonum proprium.

ITa *S. Thomas*, Quæſtione & Articulo ſupra laudatis. Sic diſcordia inter Hæreticos ſiue Schiſmaticos & Catholicos eſt cum illorum dumtaxat peccato; Volumus enim, vt ad Fidei Catholicæ profeſſionem & vnitatem redeant; cui illi reſiſtunt. Hinc *S. Auguſtinus* Sermone 359. aliàs *De Diuerſis* 91. *Ecce* (inquit) *quale conſilium Dominus fratribus dedit diſſidentibus, quò concordes eſſent, vt carerent cupiditate, & continuò implerentur veritate. Inueniamus ergo talem hæreditatem. Quamdiu loquimur de concordia terrenorum fratrum, quæ rara eſt, quæ difficilis eſt? Loquamur de illa fratrum concordia, quæ vera eſſe debet & poteſt. Fratres ſunt Chriſtiani omnes, nati ex Deo & ex viſceribus matris Eccleſiæ per Spiritum-Sanctum: Habeant & ipſi hæreditatem dandam, & non diuidendam. Hæreditas eorum Deus ipſe eſt.... In hac hæreditate concordia cuſtoditur: Pro hac hæreditate non litigatur. Alia hæreditas litigando acquiritur: Iſta litigando amittitur. Nolentes homines hanc hæreditatem perdere, vitant litigare. Et quando fortè videntur litigare, non litigant. Sed fortè videntur litigare, aut putantur litigare, cùm volunt fratribus conſulere. Videte quàm concors ſit eorum litigatio, quàm pacifica, quàm benigna, quàm iuſta, quàm fidelis. Nam nos litigare videmur cum Donatiſtis: Sed non litigamus. Ille enim litigat, qui aduerſario ſuo malè vult; litigat ille qui aduerſarium ſuum vult detrimentum pati, ſe augmentum; illi aliquid decedere, ſibi accedere. Non ſic ſumus nos... Volebamus enim eos cum quibus litigare videbamur, vel adhuc videmur, acquirere nobiſcum, non perdere, vt nos acquiramur. Denique alia vox noſtra eſt, quàm fuit fratris illius, qui interpellauit Chriſtum in terra ambulantem. Nam & nos interpellamus eum in hac cauſa in cœlo ſedentem: & non dicimus*, Domine, dic fratri meo, vt diuidat mecum hæreditatem; *ſed, Dic fratri meo, vt teneat mecum hæreditatem... Hoc non eſt litigare, ſed amare.* Sic Concionator vel Confeſſarius, vel quilibet Chriſtianus proximum à peccato reuocare & liberare ſatagens, ab ipſo peccatore diſſentit: Sic Medicus ab ægroto lethargico vel phrenetico, vt explicat diſertè *S. Auguſtinus*, Sermone *De Vtilitate Ieiunij*, Cap. 10. *Si pater ægrotet ſenex* (inquit) *iam vicinus morti, & adſit illi piè filius eius, & videat eum Medicus lethali & noxio ſomno premi, patiens eſt in ſenem moriturum propter ipſos paucos dies, quibus hic poteſt viuere; ſtat filius & adeſt patri ſollicitus: & cùm audierit Medicum dicentem, Iſte homo lethargicus poteſt eſſe, & inde mori, ſi permittatur dormire; ſi vultis eum viuere, non dormiat: Illum ſomnus ille noxius premit, qui & noxius eſt, & dulcis eſt. Filius autem eius admonitus à Medico, ſtat ſollicitus, patri moleſtus, pulſat; & ſi pulſatio eius vincitur, vellicat; & ſi vellicatio nihil agit, pungit. Certè moleſtus eſt patri: & eſſet impius, niſi moleſtus eſſet. At ille quem delectat mori, moleſtum ſibi filium triſti adſpectu & voce reuerberat: Quieſce mihi, quid mihi moleſtus es? Sed Medicus ait, Quia ſi dormieris, morieris. Et ille, Dimitte me, mori volo. Senex dicit, Mori volo. Et puer impius eſt, ſi non dicat, Ego nolo. Et illa vita vtique temporalis eſt, nec ille in ea perpetuus erit, cui filius eſt moleſtus vt excitet; nec ille qui abeunti patri & decedenti ſuccedit. Ambo per eam tranſeunt, ambo per illam temporaliter tranſuolant: & tamen impij ſunt, niſi ad ipſam ſibi temporalem, etiam cùm inuicem moleſti ſunt, conſulant. Ergone video fratrem meum ſomno noxiæ conſuetudinis premi, & non excito, dum timeo moleſtus eſſe dormienti atque pereunti? Abſit à me vt hoc facerem, nec ſi illo viuo noſtra anguſtaretur hæreditas. Nunc verò cùm illud quod accepturi ſumus, diuidi non poſſit, cùm poſſeſſore multiplicato anguſtari non poſſit; non eum erigam vel moleſtijs vt vigilet, & carens ſomno vetuſtiſſimi erroris, mecum in hæreditate gaudeat vnitatis? Prorsùs faciam; ſi vigilo, faciam: ſi non facio, & ego dormio.*

Et rursùs Sermone, 359. ſupra laudato, de lite & concordia Catholicorum cum Donatiſtis loquens: *Medicus* (inquit) *non contendit cum ægroto; & ſi ægrotus facit cum Medico, vincitur febris, & ſanatur ægrotus. Nam hoc intendit Medicus, vincere: Hoc intendit & febris, vincere. Poſitus eſt quaſi in medio ægrotus. Si vicerit Medicus, ſaluus eſt ægrotus: Si vicerit febris, morietur ægrotus. In contentione ergo noſtra contendebat Medicus pro ſalute, pro febre contendebat ægrotus. Qui animaduerterunt Medici conſilium, vicerunt, febrem ſuperauerunt. Habemus eos ſanos & gaudentes nobiſcum in Eccleſia. Blaſphemabant nos antea, quia fratres nos non agnoſcebant: Febris enim mentem turbauerat. Nos tamen illos & deteſtantes nos, & ſæuientes in nos amabamus, & ſæuientibus ægrotis ſeruiebamus. Reſiſtebamus, contendebamus, & quaſi litigabamus, & tamen amabamus. Moleſti enim ſunt omnes, qui talibus languentibus ſeruiunt; ſed ad ſalutem moleſti ſunt.*

REGVLA IV.

A proximo diſcordare in malo, eſt laudabile, tam tùm abeſt vt ſit peccatum.

NVſquam enim peccato conſentire licet; nec ſolùm rei ſunt qui malum agunt, ſed & qui conſentiunt facientibus. Id egregiè confirmat S. *Auguſtinus*, Sermone 49. aliàs *De Tempore*, 237. Cap. 6. *Aliquando* (inquit) *amico tuo cariſſimo inimicus eſt aliquis, qui erat amborum. Incipiunt eſſe de tribus amicis duo inter ſe inimici, quid faciat medius qui remanſit? Vult, exigit, flagitat à te vt oderis cum illo quem odiſſe cœpit, & hæc verba tibi dicit, Non es amicus meus, quia es amicus inimici mei. Quæ vox huius eſt ad te, ipſa eſt & illius ad te. Tres enim eratis, duo cœperunt eſſe diſcordes, remanſiſti tu. Si huic te iunxeris, illum habebis inimicum: Si illi, iſtum: Si ambobus, ambo murmurabunt. Ecce tentatio, ecce ſpinæ in vinea quò conducti ſumus. Exſpectas fortè à me audire quid facias. Permane amicus amborum. Qui diſcordant inter ſe, concordent per te. Mala ſi quæ audis ab altero de altero, noli prodere alteri: Ne fortè ſint poſtea amici, qui modò ſunt inimici, & proditores ſuos prodant ſibi. . . Ecce nemo te prodit: Deus qui videt, ipſe te iudicat. Audiſti ab irato verbum, à dolente, à ſuccenſente, moriatur in te. Dic ſanè amico tuo, qui vult te facere inimicum amici tui: Alloquere, & tanquam ægrotantem animum medicinæ lenitate pertracta. Dic illi, Quare vis vt ſim inimicus illius? Reſpondet, Quia inimicus meus eſt. Vis ergo vt ſim inimicus inimici tui? Inimicus eſſe debeo vitij tui. Iſte cui me vis facere inimicum, homo eſt: Eſt alius inimicus tuus, cui debeo eſſe inimicus, ſi amicus tuus ſum. Reſpondebis. Quis eſt alius inimicus meus? Vitium tuum. Reſpondebis, Quod vitium meum? Odium quo odiſti amicum tuum. Eſto ergo ſimilis Medico. Medicus non amat ægrotantem, ſi non odit ægritudinem. Vt liberet ægrotum, perſequitur febrem. Nolite amare vitia amicorum veſtrorum, ſi amatis amicos veſtros.*

Eamdem Regulam confirmat S. *Thomas*, Quæſtione & Articulo ſupra laudatis, in Reſponſione ad ſecundum. *Sicut* (inquit) *voluntas hominis adhærens Deo eſt quædam regula recta, à qua peccatum eſt diſcordare: Ita etiam voluntas hominis Deo contraria, eſt quædam peruerſa regula, à qua bonum eſt diſcordare. Facere ergo diſcordiam, per quam tollitur bona concordia, quam charitas facit, eſt graue peccatum. Sed cauſare diſcordiam, per quam tollitur mala concordia; ſcilicet in mala voluntate, eſt laudabile. Et hoc modo laudabile fuit, quòd S. Paulus poſuit diſſenſionem inter eos qui erant concordes in malo*, ſcilicet inter Sadducæos & Phariſæos, vt refertur Actuum 23. *Sciens autem Paulus quia vna pars eſſet Sadducæorum, & altera Phariſæorum, exclamauit in Concilio: Viri fratres, ego Phariſæus ſum, filius Phariſæorum, de ſpe & reſurrectione mortuorum ego iudicor. Et cùm hæc dixiſſet, facta eſt diſſenſio inter Phariſæos & Sadducæos.*

ARTICVLVS XXI.

DE PRÆSVMPTIONE NOVITATVM.

7. Inanis gloriæ filia.

P*Ræſumptio nouitatum vitium eſt, quo quis inanis gloriæ ſtudio, vt ſcilicet nomen ſibi faciat, hominumque admirationem ſibi conciliet, noua excogitare præſumit.* Quàm periculoſa ſit huiuſmodi præſumptio, probant mala inde manantia. Hinc enim hæreſes, & ſententiæ quæuis erroneæ contra Fidei Catholicæ veritatem, aut Morum integritatem adinuentæ: Hinc ſuperſtitiones innumeræ, pernicioſæque artes: Hinc veſtium variæ formæ fouendo luxui; nouæ choreæ ac ſaltationes nutriendæ voluptati, excitandæ libidini; noui ludi in animæ corporiſue perniciem, reiue familiaris euerſionem. Noui ciborum apparatus irritandæ gulæ; noua ſpectacula paſcendæ curioſitati, prauiſque cupiditatibus accendendis, atque imprimis amori profano, excogitata. Hinc veterum conſuetudinum innoxiarum, aut optimarum etiam legum euerſiones, haud abſque ſcandalo & perturbatione factæ.

REGVLA I.

Præſumptio nouitatum lethale peccatum eſt; cùm noua doctrina contra Fidei veritatem aut Morum integritatem excogitatur & aſſeritur.

HInc Apoſtolus ad *Timotheum* ſcribit: *O Timothee, depoſitum cuſtodi, deuitans profanas vocum nouitates.* Quid eſt depoſitum (inquit *Vincentius Lirinenſis*, Commonitorij 1 Cap. 27.) *Id eſt, quod tibi creditum eſt; non quod à te inuentum; quod accepiſti, non quod excogitaſti: Rem non ingenij, ſed doctrinæ; non vſurpationis priuatæ, ſed publicæ Traditionis: Rem ad te perductam, non à te prolatam; in qua non auctor debes eſſe, ſed cuſtos; non inſtitutor, ſed ſectator; non ducens, ſed ſequens.* Depoſitum (*inquit*) cuſtodi. *Catholicæ Fidei talentum inuiolatum illibatumque conſerua. Quod tibi creditum eſt, hoc penes te maneat, hoc à te tradatur. Aurum accepiſti, aurum redde: Nolo mihi pro alijs alia ſubijcias: Nolo pro auro impudenter plumbum, aut fraudulenter æramenta ſupponas: Nolo auri ſpeciem, ſed naturam planè. O Timothee, ò Sacerdos, ò Doctor, ſi te diuinum munus idoneum fecerit, ingenio, exercitatione, doctrina eſto ſpiritalis Tabernaculi Beſeleel, pretioſas diuini dogmatis gemmas exſculpe, fideliter coapta, adorna ſapienter, adijce ſplendorem, gratiam, venuſtatem. Intelligatur te exponente illuſtriùs, quod antea obſcuriùs credebatur. Per te poſteritas intellectum gratuletur, quod ante vetuſtas non intellectum venerabatur: Eadem tamen quæ didiciſti doce, vt cùm dicas nouè, non dicas noua* Et Cap. 9. *Mos iſte* (inquit) *ſemper in Eccleſia viguit, vt quo quiſque foret religioſior, eò promptiùs nouellis adinuentionibus contrairet.*

Hinc *Tertullianus* Lib. *De Præſcriptionibus Hæreticorum*, Cap. 42. ita de Hæreticis loquitur: *Mentior ſi non etiam à Regulis ſuis variant inter ſe, dum vnuſquiſque proinde ſuo arbitrio modulatur quæ accepit, quemadmodum de ſuo arbitrio ea compoſuit ille qui tradidit. Agnoſcit naturam ſuam, & originis ſuæ morem profectus rei. Idem licuit Valentinianis quod Valentino, Marcionitis quod Marcioni, de arbitrio ſuo fidem innouare.*

His apprimè conuenit illud Pſalmi 144. *Quorum filij ſicut nouellæ plantationes in iuuentute ſua. Filiæ eorum compoſitæ, circumornatæ vt ſimilitudo templi.* Quem locum S. *Hieronymus*, ſed potiùs alius Auctor Commentarij in Pſalmos inter eius Opera editi ſic interpretatur: *Plantatio eorum non eſt vetus, ſed nouella eſt. Non eſt enim de Veteri Lege, non eſt de Prophetis, non eſt de Apoſtolis, ſed de nouis Magiſtris eſt. In iuuentute ſua: Semper iuuenes ſunt. Licet multæ ſint hæreſes veteres, tamen quotidie mutantur, & nouæ quotidie inueniuntur. Nouæ ſunt ipſæ hæreſes, licet veteres ſint; Tamen cùm quotidie doctrinas ſuas innouant, nouæ ſunt. Non enim ſunt veterum Magiſtrorum errore contenti, ſed quotidie ipſi noua reperiunt. . . Filiæ eorum compoſitæ. Sermo compoſitus, & ſenſus ſordidus. In Scripturis Sanctis cogitationes ſemper filij dicuntur, verba filiæ. Vide ergo quid dicit: Cogitationes eorum, hoc eſt, filij noui ſunt. Verba verò eorum, quæ habent de ſapientia ſæculari, compoſita ſunt.* Filiæ eorum compoſitæ, *Videntur quidem compoſitæ, ſed quia filiæ ſunt, & non filij, vires non habent.* Circumamictæ vt ſimilitudo templi. *Non habent veram Eccleſiam, ſed ſimilitudinem Eccleſiæ.*

REGVLA II.

Præſumptio nouitatum in Ritibus & Diſciplina Eccleſiæ, cùm ſcilicet in rebus magni momenti ſit innouatio abſque cauſa, & Auctoritate Epiſcoporum, ac imprimis Romani Pontificis, graue peccatum eſt.

HÆc Regula colligitur ex S. *Bernardo*, Epiſtolâ 174. *Contra Eccleſiæ Ritum* (Inquit) *præſumpta nouitas, mater temeritatis, ſoror ſuperſtitionis, filia leuitatis.* Hinc *Radulfus Tungrenſis*, Lib. *De Obſeruantijs Canonicis*, Propoſitione 6. ait: *In Diuino Officio eſt à nouitatibus omnimodè abſtinendum.* Et Propoſitione 7. *Officium Diuinum Maiorum auctoritate: non diuerſorum arbitrio regi debet.* Hinc *Nicolaus De Clemangis*, Archidiaconus Baiocenſis, Tractatu *De Nouis Celebritatibus*

non

non inſtituendis, hæc habet: *Pariunt nouitates diſcordias, partes nutriunt, nutritas augent, auctas roborant. . Per nouitates Dominus grauiter irritari ſolet, de quibus in Pſal-*
„ *mo ſcriptum eſt*: Et irritauerunt eum in adinuentioni-
„ bus ſuis, & multiplicata eſt in eis ruina. *Nonne ſatis in omnibus Eccleſijs Feſta multiplicata ſunt? Vix temporali Officio inchoandiſque ſemel in menſe Hiſtorijs propter quotidiana Sanctorum ſolemnia locus relinquitur. Dies conſultò à Patribus Deo relictos, Sanctorumque Natalitijs abſolutos, noui aſſiduè Sancti occupant, & pulſus cogitur Deus ſuo loco cedere.* Et infrà: *Improbanda valde videtur illa conſuetudo, qua in omnibus ferè Eccleſijs Canonicalibus ad cuiuslibet etiam Laici petitionem nouæ quotidie Sanctorum Celebritates inſtituuntur, modò temporalis inde emolumenti aliquid proueniat. Nam vltra ea quæ præmiſſa ſunt de Dei expulſione, ſacræque Hiſtoriæ abolitione, corrumpuntur antiquæ Eccleſiarum obſeruationes, priſcus Ritus, vetera Statuta violantur, corrumpuntur Libri ordinarij, & nouæ in dies abraſiones in illis fiunt, detractiones, additiones, lituræ, abolitiones. Et quid tam leue, tam inconſtans, tam turpe & rediculoſum, quàm ſuum quotidie Ordinem peruertere, ſuum morem mutare, ſuam formam deformare, ſuam regulam nouâ regulâ, imò noua irregularitate variare? Quid magis fixum, magis ſtabile, magis immobile in Eccleſia debet eſſe, quàm Ordo & Ritus Officij, quibus Eccleſiæ ab inuicem maximè diſcernuntur? Quis ibi poteſt ſeruari ordo, vbi à ſuſcepto ordine tam ſæpè diſceditur: Non poteſt ordo eſſe ordinis corruptio; non eſt regula quæ regulam aufert, nec forma quæ formam deſtruit.* Hinc Concilium Colonienſe anno 1536. P. 2. Cap. 7. *Sunt* (inquit) *in Clero zelum quidem Dei habentes, ſed non ſecundùm ſcientiam, qui priuatis quibuſdam affectibus ducti, vel teſtamento, vel* (*vt vocant*) *fundationibus efficinat, vt noua Feſta præter Eccleſiæ auctoritatem ſubinde celebreatur. Quo interim fit, vt Preces Horariæ, ac reliqua publicè recepta pro affectu cuiuslibet facilè nouentur, id quod nobis non ſatis probatur. Neque enim errarunt Patres, à quorum inſtitutis in dicendis Precibus vtinam tam longè diſceſſum non fuiſſet. Quòd ſi hîc ſingulorum affectibus indulgebitur, tandem antiquus Ritus penitus euaneſcet.*

REGVLA III.

Præſumptio nouitatum, quâ antiquæ conſuetudines charitati Dei & proximi non repugnantes abſque iuſta cauſa & ſpe maioris boni immutantur & euertuntur, non eſt abſque peccato.

COlligitur hæc Regula ex *S. Auguſtino*, Epiſtolâ 54. aliàs 118. ad *Ianuarium*, Cap. 5. vbi triplicis generis obſeruantias diſtinguit, quaſdam Scripturæ Sacræ authoritate præſcriptas; alias totius Eccleſiæ vſu conſecratas; nonnullas quæ per loca regioneſque variantur. De primis ita reſpondet: *Quid horum ſit faciendum, ſi Diuinæ Scripturæ præſcribit auctoritas, non eſt dubitandum quin ita facere debeamus vt legimus, vt iam non quomodo faciendum, ſed quomodo Sacramentum intelligendum ſit, diſputemus.* De ſecundis ita cenſet: *Si quid horum tota per orbem frequentat Eccleſia, quin ita faciendum ſit diſputare, inſolentiſſimæ inſaniæ eſt.* De poſtremis dat conſilium vt *Faciat quiſque quod in ea Eccleſia, in quam venit, inuenerit. Non enim quidquam eorum contra fidem fit, aut contra mores, hinc vel inde melior eſt. His enim cauſis, id eſt, aut propter fidem, aut propter mores, vel emendari oportet quod perperam fiebat, vel inſtitui quod non fiebat. Ipſa quippe mutatio conſuetudinis, etiam quæ adiuuat vtilitate, nouitate perturbat. Quapropter quæ vtilis non eſt, perturbatione infructuoſa conſequenter noxia eſt.* Tandem conſuetudinis mutatio, nota eſt leuitatis, & irreuerentiæ erga Maiores argumentum. Quo nomine *Tertullianus*, Apologetici Cap. 6. Ethnicos ſugillat. *Vbi* (inquit) *Religio? Vbi veneratio Maioribus debita à vobis? Habitu, victu, inſtructu, cenſu, ipſo denique ſermone proauis renuntiaſtis. Laudatis ſemper Antiquos, ſed nouè de die viuitis. Per quod oſtenditur, dum à bonis Maiorum Inſtitutis deceditis, ea vos retinere & cuſtodire quæ non debuiſtis, cùm quæ debuiſtis non cuſtoditis.*

ARTICVLVS XXII.

DE AMBITIONE.

Quid ſit? & quam graue peccatum.

C*Vpiditas eminendi vel ſtirpi ſuæ innixa, vel ſoboli, nunc prolem habet ſuperbiam, nunc parentem*, (inquit *S. Leo*, Sermone 12. De Quadrageſima.) De ambitione igitur agendum ſupereſt.

Ambitio eſt inordinatus appetitus honoris. Semper peccatum eſt, Scripturæ Sacræ & Traditionis authoritate damnatum, Eccleſiaſtici 7. *Noli quærere à Domino ducatum, neque à Rege cathedram honoris.* Diſcipulos de ambitione arguit Chriſtus, Matthæi 18. *Acceſſerunt Diſcipuli ad Ieſum, dicentes: Quis, putas, maior eſt in Regno cœlorum? Et aduocans Ieſus paruulum, ſtatuit eum in medio eorum, & dixit: Amen dico vobis, niſi conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in Regnum cœlorum.* Marci 9. *Si quis vult primus eſſe, erit omnium nouiſſimus, & omnium miniſter.* Lucæ 9. *Qui minor eſt inter vos omnes, hic maior eſt.* Lucæ 22. *Facta eſt contentio inter eos, quis eorum videretur eſſe maior. Dixit autem eis: Reges Gentium dominantur eorum: & qui poteſtatem habent ſuper eos, benefici vocantur. Vos autem non ſic: ſed qui maior eſt in vobis, fiat ſicut minor: & qui præceſſor eſt, ſicut miniſtrator. Nam quis maior eſt, qui recumbit, an qui miniſtrat? Nonne qui recumbit? Ego autem in medio veſtrûm ſum, ſicut qui miniſtrat.* Filios Zebedæi ambitionis arguit Matth. 20. *Acceſſit ad eum Mater filiorum Zebedæi cum filijs ſuis, adorans & petens aliquid ab eo. Qui dixit ei, Quid vis? Ait illi: Dic vt ſedeant hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam, & vnus ad ſiniſtram in Regno tuo. Reſpondens autem Ieſus dixit: Neſcitis quid petatis. Poteſtis bibere calicem quem bibiturus ſum? Dicunt ei: Poſſumus. Ait illis, Calicem quidem meum bibetis: Sedere autem ad dexteram meam vel ſiniſtram, non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt à Patre meo.* Cùm autem duorum fratrum ambitioſa petitio aliorum Apoſtolorum indignationem commouiſſet, Ieſus ad eos conuerſus ait: *Scitis quia Principes gentium dominantur eorum: & qui maiores ſunt, poteſtatem exercent in eos. Non ita erit inter vos: Sed quicumque voluerit inter vos maior fieri, ſit veſter miniſter: & qui voluerit inter vos primus eſſe, erit veſter ſeruus. Sicut Filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare, & dare animam ſuam redemptionem pro multis.* Ambitionis Phariſæos damnauit Matth. 23. *Amant* (inquit) *primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in Synagogis, & ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi.* Idem vitium damnat Apoſtoli, imprimis S. Paulus ad Philipp. 2. cùm iubet Chriſtianis, vt *In humilitate ſuperiores ſibi inuicem arbitrentur.* At ambitioſi, qui Honores & Dignitates ſiue Eccleſiaſticas, ſiue Sæculares conſectantur, ſibi ſuperiorem arbitrantur neminem, cùm ſe omnibus anteponi velint. Ibidem Fideles hortatur vt Chriſti Saluatoris noſtri humilitatem & exinanitionem imitentur. *Hoc* (inquit) *ſentite in vobis, quod & in Chriſto Ieſu, qui cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens.* Quàm autem longè ſint à Chriſto, qui dominari & præeſſe deſiderant hominibus, res ipſa loquitur. Item 1. ad Corinthios 13. Charitatis deſcribens characteres, ait: *Charitas non eſt ambitioſa, non quærit quæ ſua ſunt.* Quamquam ambitio *Simia charitatis à Petro Bleſenſi* meritò nuncupetur. *Charitas enim* (inquit) *patiens eſt pro æternis, ambitio patitur omnia pro caducis. Charitas benigna eſt pauperibus, ambitio diuitibus. Charitas omnia ſuffert pro veritate, ambitio pro vanitate. Vtraque omnia credit, omnia ſperat, ſed longè diſſimili modo: Hæc ad gloriam huius vitæ, illa ad gloriam ſine fine. Nam in igne aliter ſe habet aurum rutilans, aliter palea fumans.* Neminem denique ſine diuina vocatione ad honores & dignitates, præſertim Eccleſiaſticas, aſcendere debere, docet idem Apoſtolus ad Hebræos 5. *Nec quiſquam* (inquit) *ſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur à Deo tanquam Aaron. Sic & Chriſtus non ſemetipſum clarificauit vt Pontifex fieret: Sed qui locutus eſt ad eum: Filius meus es tu, ego hodie genui te.* At ambitioſi ſine diuina vocatione ad Honores & Dignitates aſcendunt, in eáſque ſe intrudunt.

dunt. *S. Ioannes*, Epiſt. 3. ambitionem pariter damnat in *Diotrephe*, his verbis: *Is qui amat primatum gerere in eis Diotrephes non recipit nos.*

Huius peccati grauitatem æquè demonſtrant grauiſſima Patrum teſtimonia. *Tertullianus*, Lib. Aduerſùs *Valentinianos*, Cap. 4. ambitioſum ad eiurandam fidem procliuem eſſe innuit, ſi aliter optatis honoribus frui non valeat. *Superauerat* (inquit) *Epiſcopatum Valentinus, quia & ingenio poterat & eloquio, ſed alium ex Martyrij prærogatiua loci potitum indignatus, de Eccleſia authenticæ regulæ abrupit, (vt ſolent animi pro prioratu exciti præſumptione vltionis accendi,) ad expugnandam conuerſus veritatem.* Teſtatur etiam *Hegeſippus*, apud *Euſebium*, Lib 4. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, Cap. 22. Eccleſiam ad ſuam vſque ætatem *Virginem* vocatam fuiſſe, quia vanis ſermonibus nondum corrupta fuerat. *Primus Thebutis indignè ferens quòd minimè creatus eſſet Epiſcopus, eam occultè vitiare eſt aggreſſus.*

S. Gregorius Nazianzenus, Oratione 1. ſic in eos inuehitur, qui ambitionis impulſu ad Eccleſiaſticas Dignitates proſiliunt. *Ita proiecta & confuſa res eſt, tamque malè afficimur, vt priùs fere quàm primam comam abiecerimus, puerilique more balbutire deſierimus, priùs quàm in diuina atria introierimus, priùs quàm Sacrorum Librorum vel nomina ipſa nouerimus, priùs quàm Noui Veteriſque Teſtamenti characterem & Auctores eorum cognitos habuerimus, (Nondum enim dico, priùs quàm cœnum & animæ labes, quas peccatum nobis impreſſit, eluerimus) ſi duo aut tria pia verba didicerimus, eaque non ex lectione, ſed auditione ſolâ hauſta, aut Dauidi paulùm operæ dederimus, aut palliam ſcitè contraxerimus, aut zona tenus philoſophati fuerimus, pietatis ſpeciem quamdam nobis illinentes; Papè! Quàm & dignitate & prudentia celiquis antecellere, & alijs præeſſe, & admirationi continuò eſſe volumus. Samuelis in modum iam inde ab incunabulis conſecrati nobis videmur, & mox Sapientes & Doctores, diuinorum Myſteriorum notitia ſublimes, inter Legis Scribas & Interpretes ſedere volumus, & noſmetipſos quadam quaſi inauguratione in Cælitum numerum adſcribimus, expetimus vocari ab hominibus Rabbi, nec vnquam Scripturas ad Litteram interpretamur, ſed cùm eas in inſulſas quaſdam allegorias inanibus ſomnijs ſimillimas detorſerimus, indignamur niſi magnis præconijs & laudibus efferamur.*

S. Ioannes Chryſoſtomus, Homiliâ 3. in Acta Apoſtolorum: *Si quis* (inquit) *ad Summum Sacerdotium acceſſerit velut ad ſollicitudinem & curam, nullus illud facilè ſuſceperit. Nunc autem non aliter quàm profanos Magiſtratus & hanc affectamus Dignitatem, nimirum vt glorificemur & honoremur apud homines, perdimur apud Deum. Quid lucri fert hic Honos?..... Quem conſcium adhibis, ſi procuraueris vel per teipſum, vel per alium? Quibus oculis obtueberis illam, qui tibi fuit auxilio? Quid habebis quod excuſes? Etenim qui nolens & inuitus compulſus eſt, habiturus eſt aliquam excuſationem.. Cogita quid acciderit Simoni. Quid enim refert ſi non das pecuniam, ſed pecuniæ loco adularis, ſubornas, multáque machinaris?* Pecunia tua tecum ſit in perditionem, *illi dictum eſt. Et his dicitur, Ambitio tua ſit tecum in perditionem, quoniam putaſti ambitu humano parari donum Dei.*

Et Lib. 3. *De Sacerdotio*, Cap. 10. *Sacerdotis* (inquit) *animam honoris illius deſiderio vacare vndique oportet. Nam ſi ad eum Principatum adipiſcendum vehementi animi affectu rapietur, eo adepto impotentiorem ſanè ambitionis flammam incendet, & vt ſibi adeptum honorem ſtabiliat, nulli peccato non ſeruiet, ſeu adulandum, ſeu ſeruile quid atque indignum ſuſtinendum, ſeu res magno pecuniæ ſumptu tentanda.. Oportere autem puto tanta cum religione ac cautione ad rem ipſam accedere, vt illius molem magnitudinemque prorsùs detrectes: Deinde adepto honore aliorum iudicia ſententiaſque non exſpectare, ſi quod fortè commiſſum deprehendatur propter quod oporteat te honorem illum deponere, quin potiùs illud anteuertens, te ipſe Munere abdices. Sic enim par eſt vt diuinam concilies impetreſque Miſericordiam: Qui ſi tibi honorem illum præter decorum mordicùs retinere ſtudueris, indignus es qui veniam conſequaris: Tum verò diuinam iram magis ac magis incendis, altero peccato, & eo grauiore per te addito. At verò conſtantiam hanc præſtare nullus valeat: Tam peſtilens tamque lethale eſt appetentiæ iſtius vitium. Neque id dico cum Beato Paulo pugnare volens, quin imò vt maximè cum illius verbis conſentiam.* "Si quis Epiſ- 1. Tim 3
"copi Munus appetit, honeſtum opus deſiderat. *At*
ego non operis ipſius, ſed dominationis ac potentiæ deſiderium peſtilens eſſe dixi. Atque hoc ego deſiderium ſic toto ſtadio ab animo abijciendum eſſe cenſeo, vt ne animum quidem ipſum prorſus permittas ab illa occupari, vt is rerum omnium liberè agendarum poteſtatem habeat.

S. Hieronymus, Epiſtolâ 83. ad *Oceanum* datâ: *Si quis* (inquit) *Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat: Opus, inquit, non Dignitatem; laborem, non delicias; opus per quod humilitate decreſcat, non intumeſcat faſtigio.* Et Commentario in Cap. 3. Sophoniæ: *Qui Epiſcopatum deſiderat, Bonum opus deſiderat. Videte quod dixerit bonum opus deſiderat non Dignitatem. Si autem deſpecto opere ſolam aſpexerit Dignitatem, citò corruit turris in Siloa, & excelſæ cedri fulmine feriuntur, & erecta ceruix frangitur, & cygnus extento collo & in ſublime ſe tendens inter immundas volucres computatur.*

S. Ambroſius, Lib. 4. In Lucam, explicans ordinem tentationis Chriſti, ad illa verba, *Duxit illum diabolus iterum in montem altiſſimum, & oſtendit illi omnia regna orbis terræ in momento temporis*, ait: *Bene in momento temporis ſæcularia & terrena monſtrantur. Non enim tam conſpectûs celeritas indicatur, quàm caducæ fragilitas poteſtatis exprimitur; in momento enim cuncta illa prætereunt, & ſæpè honor ſæculi abit antequam venerit. Quid enim ſæculi poteſt eſſe diuturnum, cùm ipſa diuturna non ſint ſæcula? Docemur hic inanis ambitionis ſtabra deſpicere, quòd omnis dignitas ſæcularis diabolicæ ſubiaceat poteſtati: Ad vſum fragilis, & inanis ad fructum. Sed quomodo hic dat Diabolus poteſtatem: & alibi legitur, quia* "Omnis Poteſtas à Deo eſt? *Num-* Rom. 13
quid poteſt quis duobus dominis ſeruire, aut à duobus accipere poteſtatem? Numquid ergo contrarium eſt? Minimè. Sed vide quia omnia à Deo; neque enim ſine Deo mundus; quia "Et mundus per ipſum factus eſt: *Sed* Ioann. 1.
"*licet à Deo factus ſit; tamen opera eius mala, quia Sæ-* 1 Ioann. 5.
culum in maligno poſitum eſt; & ordinatio Mundi à Deo, opera Mundi à Mala. Ita etiam à Deo Poteſtatum ordinatia: A Mala ambitia poteſtatis.. Atque hoc ipſo perniciaſior ambitio, quòd blanda quædam eſt conciliatricula dignitatum; & ſæpè quos vitia nulla delectant, quos nulla potuit mouere luxuria, nulla auaritia ſubuertere, facit ambitio crimino ſos. Habet enim forenſem gratiam, domeſticum ſcelus: & vt dominetur alijs, priùs ſeruit. Curuatur obſequio, vt honore donetur: & dum vult eſſe ſublimior ſimulata humilitate, fit vilior, & fit remiſſior; cùm in ipſa Poteſtate, quòd præcellit, alienum ſit; legibus enim imperat, ſibi ſeruit.

S. Auguſtinus, Enarratione In Pſalmum 36. Sermone 2. Verſum illum, *Inimici Domini mox vt honorificati fuerint & exaltati, deficientes quemadmodum fumus deficient*, de ambitioſis interpretatur. *Ex ipſa* (inquit) *ſimilitudine rem quam inſinuauit, agnoſcite. Fumus à loco ignis erumpens in altum extollitur, & ipſa elatione in globum magnum intumeſcit: Sed quantò fuerit globus ille grandior, tantò fit vanior: Ab illa enim magnitudine non fundata & ſolidata, ſed pendente & inflata, it in auras atque elabitur, vt videas ipſam ei obfuiſſe magnitudinem. Quantò enim plus erectus eſt, quantò extentus, quantò diffuſus vndique in maiorem ambitum, tantò fit exilior, & deficiens, & non apparens.*

Idem Libro 19. *De Ciuitate Dei*, Cap. 19. honorem & locum regiminis à Chriſtiano innoxiè non appeti docet. Vbi enim diſtinxit triplex vitæ genus, otioſum, actuoſum, & ex vtroque mixtum, ſubdit: *Quam-* 6
uis ſalua fide quiſque poſſit in quolibet eorum vitam ducere, & ad ſempiterna præmia peruenire; intereſt tamen quid amore teneat veritatis, quid officio charitatis impendat. Nec ſic quiſque debet eſſe otioſus, vt in eodem otio vtilitatem non cogitet proximi; nec ſic actuoſus, vt contemplationem non requirat Dei. In otio non iners vacatio delectare debet; ſed aut inquiſitio aut inuentio veritatis: Vt in ea quiſque proficiat, & quod inuenerit teneat, & alteri non inuideat. In actione verò non amandus eſt honor in hac vita, ſiue potentia; quoniam omnia vana ſub ſole: Sed opus ipſum, quod per eumdem honorem vel potentiam fit, ſi rectè atque vtiliter fit, id eſt, vt valeat ad eam ſalutem ſubditorum, quæ ſecundùm Deum eſt. Propter quod ait

Apo-

Apoſtolus, qui Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat. (1. Tim. 3.) *Exponere voluit quid ſit Epiſcopatus, quia nomen eſt operis, non honoris. Græcum eſt enim, atque inde ductum vocabulum, quòd ille qui præficitur, eis quibus præficitur ſuperintendit, curam eorum ſcilicet gerens.·. Vt intelligat non ſe eſſe Epiſcopum, qui præeſſe dilexerit, non prodeſſe. Itaque à ſtudia cognoſcendæ veritatis nemo prohibetur, quod ad laudabile pertinet otium: Locus verò ſuperior, ſine quo regi populus non poteſt, etſi ita teneatur atque adminiſtretur vt decet, tamen indecenter appetitur.*

S. Petrus Chryſologus, Setmone 23. expendens hæc Chriſti verba Luc. 12. *Nolite timere, puſillus grex, quia complacuit Patri veſtro dare vobis Regnum*, opus fuiſſe ait vt Dominus Diſcipulotum animos confirmaſet, ad ſolam Regni vocem meritò trepidantium: *Promiſſionem* (inquit) *Regni ſine timore ſeruilis ſtatus audire non ſufficit. Dominus ergo ſeruorum mentes tali voce confirmat, ne eos repentinus promiſſi Regni proſternat auditus. Regnum velle ſeruum, crimen eſt; adire, periculum; temeritas, non temere.*

S. Gregorius Magnus, in Paſtorali P. 1. Cap. 1. *Sunt nonnulli* (inquit) *qui intra ſanctam Eccleſiam per ſpeciem regiminis gloriam affectant honoris; videri Doctores appetunt, tranſcendere cæteros concupiſcunt, atque atteſtante Veritate, primas ſalutationes in foro, primos in cœnis recubitus, primas in conuentibus cathedras quærunt: Qui ſuſceptum Curæ Paſtoralis officium miniſtrare dignè tantò magis nequeunt, quantò ad humilitatis magiſterium ex ſola elatione peruenerunt. Ipſa quippe in magiſterio lingua confunditur, quando aliud diſcitur, & aliud docetur. Contra quos Dominus per Prophetam quæritur* (Oſee 8.) „ *dicens:* Ipſi regnauerunt, & non ex me: Pſincipes extiterunt, & non cognoui. *Ex ſe namque & non ex arbitrio Summi Rectoris regnant, qui nullis fulti virtutibus, nequaquam diuinitus vocati, ſed ſua cupidine accenſi, culmen regiminis rapiunt potiùs quàm aſſequuntur. Quos tamen internus Iudex & prouehit, & non cognoſcit: Quia quos permittendo tolerat, profectò per Iudicium reprobationis ignorat.*

Et Cap. 8. *Plerumque qui præeſſe concupiſcunt, ad vſum ſuæ libidinis inſtrumentum Apoſtolici Sermonis arripiunt, quo ait:* Si quis Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat: *Qui tamen laudans deſiderium, in pauorem vertit protinus quod laudauit, cùm repente ſubiungit:* (1. Tim. 3.) Oportet autem Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe.·.·.·.· *Quamuis notandum, quòd illo tempore hoc dicitur, quo quiſquis plebibus præerat, primus ad Martyrij tormenta ducebatur. Tunc ergo laudabile fuit Epiſcopatum quærere, quando per hunc quemque dubium non erat ad ſupplicia grauiora peruenire. Vnde ipſum quoque Epiſcopatus officium boni operis expreſſione definitur, cùm dicitur:* Si quis Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat. *Ipſe ergo ſibi teſtis eſt, quia Epiſcopatum non appetit, qui non per hunc boni operis miniſterium, ſed honoris gloriam quærit. Sacrum quippe officium non diligit omninò, ſed neſcit, qui ad culmen regiminis anhelans in occulta meditatione cogitationis cæterorum ſubiectione paſcitur, laude propria lætatur, ad honorem cor eleuat, rerum affluentium abundantiâ exultat. Mundi ergo lucrum quæritur ſub eius honoris ſpecie, quo Mundi deſtrui lucra debuerunt.*

Et Cap. 9. *Sed plerumque hi qui ſubire Magiſterium Paſtorale cupiunt, nonnulla quoque bona opera animo proponunt: & quamuis hoc elationis intentione appetant, operaturos tamen ſe magna pertractant: Fitque vt aliud in imis intentio ſupprimat, aliud tractantis animo ſuperficies cogitationis oſtendat. Nam ſæpè ſibi de ſe mens ipſa mentitur, & fingit ſe de bono opere amare quod non amat, de mundi autem gloria non amare quod amat: Quæ principari appetens, fit ad hoc pauida cùm quærit, audax cùm peruenerit. Timens enim ne non perueniat, trepidat: Sed repente perueniens, iure ſibi debitum ad quod peruenerit putat. Cúmque percepti Principatus officio perfrui ſæculariter cœperit, libenter obliuiſcitur quicquid religiosè cogitauit. Vnde neceſſe eſt, vt cùm cogitatio extra vſum ducitur, protinus mentis oculus ad opera tranſacta reuocetur: Ac penſet quiſque quid ſubiectus egerit, & repente cognoſcit, ſi Prælatus bona agere quæ propoſuerit, poſſit: Qui nequaquam valet in culmine humilitatem diſcere, qui in imis poſitus non deſijt ſuperbire.*

S. Bernardus, Sermone 6. in Pſalmum *Qui habitat*, Cap. 4. *Ambitio* (inquit) *ſubtile malum, ſecretum virus, peſtis occulta, doli artifex, mater hypocriſis, liuoris parens, vitiorum origo, criminis fomes, virtutum ærugo, tinea ſanctitatis, excæcatrix cordium, ex remedijs morbos creans, generans ex medicina languorem:* Et infra, (Cap. 6.) ſic deflet Eccleſiæ mala: *Nunc quidem pax à Paganis, pax ab Hæreticis, ſed non eſt pax à falſis filijs.·. Omnes Chriſtiani, & omnes ferè quæ ſua ſunt quærunt, non quæ Ieſu Chriſti. Ipſa quoque Eccleſiaſticæ Dignitatis Officia in turpem quæſtum & tenebrarum negotium tranſiere: Nec in his ſalus animarum, ſed luxus quæritur diuitiarum. Propter hoc tondentur, propter hoc frequentant Eccleſias, Miſſas celebrant, Pſalmos decantant. Pro Epiſcopatibus & Archidiaconatibus impudenter hodie decertatur, vt Eccleſiarum reditus in ſuperfluitatis & vanitatis vſu diſſipentur.*

Ibidem Cap. 5. tres tentationes explicans quibus Diabolus Chriſtum aggreſſus eſt: *Tertia* (inquit) *de ambitione fuit, quando omnia Regna Mundi promiſit, ſi cadens adoraret eum, Videſne quòd ambitionis via adoratio Diaboli ſit, quia videlicet ad honores & gloriam Mundi perueniendum ſuis ille adoratoribus pollicetur.*

Et Sermone 4. *De Aſcenſione Domini*, varios modos explicans aſcendendi cum Chriſto vel cum Dœmone: *Cupidi quidem ſumus aſcenſionis*, inquit, *exaltationem concupiſcimus omnes. Nobiles enim creaturæ ſumus, & magni cuiuſdam animi, ideòque altitudinem naturali appetimus deſiderio. Sed væ nobis, ſi voluerimus eum ſequi, qui ait:* Sedebo in montem teſtamenti, in lateribus “ (Iſai. 14.) Aquilonis. *Heu miſer, in lateribus Aquilonis? Frigidus eſt mons ille, non te ſequimur. Poteſtatis habet concupiſcentiam, altitudinem præſumis potentiæ. Quanti tamen vſque hodie fœda ſequuntur infeliciaque veſtigia, imò verò quàm pauci euadunt, quibus non dominandi libido dominetur?*

S. Thomas, Secunda Secundæ, Quæſtione 131. Articulo 1. probat ambitionem eſſe peccatum, quia eſt inordinatus appetitus honoris quem homo non meretur, vel quem non in Deum, ſed ad propriam dumtaxat vtilitatem refert. *Honor*, inquit, *importat quamdam reuerentiam alicui exhibitam in teſtimonium excellentiæ eius. Circa excellentiam autem hominis duo ſunt attendenda. Primò quidem, quòd illud ſecundùm quod homo excellit, non habet homo à ſe ipſo, ſed eſt quaſi quidam diuinum in eo. Et ideò ex hoc non debetur ei principaliter honor, ſed Deo. Secundò conſiderandum eſt, quòd illud in quo homo excellit, datur homini à Deo, vt ex eo alijs proſit. Vnde in tantùm debet homini placere teſtimonium ſuæ excellentiæ quòd ab alijs exhibetur, in quantum ex hoc paratur ſibi via ad hoc quod alijs proſit. Tripliciter autem appetitum honoris contingit eſſe inordinatum. Vno modo, per hoc quòd aliquis appetit teſtimonium de excellentia quam non habet, quod eſt appetere honorem ſupra ſuam proportionem. Alio modo, per hoc quòd honorem ſibi cupit, non referendo in Deum. Tertiò, per hoc quòd appetitus eius in ipſo honore quieſcit, non referens honorem ad vtilitatem aliorum. Ambitio autem importat inordinatum appetitum honoris: Vnde manifeſtum eſt quòd ambitio ſemper eſt peccatum.*

ARTICVLVS XXII.

Quæ nos ab Ambitione deterrere debeant?

AB Ambitione deterrere nos imprimis debet exemplum Chriſti, qui honores fugit, fugiendóſque docuit, Ioann. 6. *Ieſus ergo cùm cognouiſſet, quia venturi eſſent vt raperent eum, & facerent eum Regem, fugit iterum in montem ipſe ſolus.* Vbi imprimis notandum verbum illud, *raperent*, quod vim quamdam ſignificat. Erat enim Chriſtus Dominus honotibus tam contrarius, vt ad illos nonniſi vi trahendus ac rapiendus videretur. Idque turbæ ipſæ non ignorantes, venire decreuerunt, non vt ei volenti ac libenti Regnum offerrent, ſed potius vt renuentem ac repugnantem Regem inaugurarent. Deinde notandum verbum illud, *fugit*, quod vehementem ſignificat ab honoribus auerſionem. Neque enim ſolùm dicitur honores repudiaſſe, ſed planè illos fugiſſe tantâ contentione, quantâ hoſtis hoſtem infenſiſſimum fugit. Quamobrem *Tertullianus* ad hunc locum alludens,

Iudens, Libro *De Idololatria*, Cap 18. ait: *Tu nullius ſeruus, in quantum ſolius Chriſti, qui te etiam captiuitate ſæculi liberauit, ex forma Dominica agere debebis. Ille Dominus ſi poteſtatis ius nullum ne in ſuos quidem exercuit, quibus ſordido miniſterio functus eſt: Si Regem denique fieri, conſcius ſui Regni, refugit, pleniſſimè dedit formam ſuis, dirigendo omni faſtigio & ſuggeſtu quàm dignitatis quàm poteſtatis. Quis enim magis ijs vſus fuiſſet quàm Dei Filius? Quales & quanti eum faſces producerent? Qualis purpura de humeris eius floreret? Quale aurum de capite radiaret, niſi gloriam ſæculi alienam & ſibi & ſuis indicaſſet? Igitur quam noluit reiecit, quam reiecit damnauit, quam damnauit in partem diaboli deputauit. Non enim damnaſſet, niſi non ſua: Alterius autem eſſe non poſſunt, niſi diaboli, quæ Dei non ſunt.*

Chriſti etiam exemplo propoſito homines ab ambitione deterret *S. Bernardus*, Homiliâ 1. ſuper *Miſſus eſt*, Cap. 8. *Erubeſce* (inquit) *ſuperbe cinis: Deus ſe humiliat, & tu te exaltas? Deus ſe hominibus ſubdit, & tu dominari geſtiens hominibus, tuo te præponis Auctori? Vtinam mihi aliquando tale aliquid cogitanti Deus reſpondere dignetur, quod & ſuo increpando reſpondit*
Matt. 16. *Apoſtolo*: Vade, *inquit*, poſt me Satana, quia non ſapis ea quæ Dei ſunt. *Quoties enim hominibus præeſſe deſidero, toties Deum meum præire contendo; & tunc verè non ſapio ea quæ Dei ſunt.*

Secundò ab ambitione deterrere debet eius vilitas. Nihil enim ambitioſo homine vilius, & ignauius. Ambitionis vilitatem duo illi Apoſtoli *Ioannes* & *Iacobus* non ignorarunt, qui primas cathedras petituri, tempus illud obſeruarunt, quo Chriſtus aſſumpſit duodecim Diſcipulos ſecretò *(Matth. 20.)* imò ſeorſim à reliquis Diſcipulis Chriſtum Dominum conuenerunt. Quod expendens *S. Ioannes Chryſoſtomus*, Homiliâ 65. in Matthæum: *Illi* (inquit) *cùm humano more id facerent, coram omnibus erubeſcentes dicere, ſeorſum ab alijs Diſcipulis Chriſtum accipientes interrogauerunt. Præceſſerunt enim, inquit, vt remotis occultiùs loquerentur.* Et fortaſſe ne in receſſu quidem ac ſolitudine ſuam aperire ambitionem auſi ſunt, ſed Matrem præmiſerunt quæ aperiret. *Acceſſit ad eum Mater filiorum Zebedæi.* Ab ipſis hæc excogitata petitio, inquit S. Chryſoſtomus, *Sed pudore victi, matris patrocinium aſſumpſerunt.* Quin etiam ipſa Mater accedens erubuit poſtulare, & fortaſſe penitus obmuteſceret, niſi ad loquendum excitaretur à Chriſto dicente, *Quid vis?* Hinc *S. Bernardus* Epiſtolâ ad Epiſcopos Aquitaniæ: *Ambitio* (inquit) *latebras amat, lucis impatiens eſt. ∴ Quid tam inglorium, quàm gloriæ cupidum deprehendi?*

Tertiò, ab ambitione deterrere debent curæ ac labores cum ipſa coniuncti Ambitioſorum pœna ipſa ambitio eſt. Quod egregiè *Tertullianus* explicat, Lib. *De Pœnitentia*, Cap. 11. *Sed enim* (inquit) *illos qui ambitus obeunt capeſſendi Magiſtratus, neque pudet, neque piget incommodis animæ & corporis, nec incommodis tantùm, verùm & contumelijs omnibus eniti in cauſa votorum ſuorum. Quas non ignobilitates veſtium affectant? Quæ non atria nocturnis & crudis ſalutationibus occupant? Ad omnem occurſum maioris cuinſque perſonæ decreſcentes, nullis conuiuijs celebres, nullis comeſſationibus congreges, ſed exules à libertatis & lætitiæ fœlicitate: Idque totum propter vnius anni volaticum gaudium. Nos quod ſecurium virgarùmue petitio ſuſtinet, in periculo æternitatis tolerare dubitamus?*

Magiſtro concinit *S. Cyprianus*, Epiſtola 1. *An tu* (inquit) *vel illos putas tutos, illos ſaltem inter honorum infulas, & opes largas ſtabili firmitate ſecuros, quos Regalis Aulæ ſplendore fulgentes amorum excubantium tutela circumſtat? Maior illis quàm cæteris metus eſt: Tam ille timere cogitur, quàm timetur. Exigit pœnas pariter de Potentiore ſublimitas, ſit licet ſatellitum manu ſeptus, & clauſum ac protectum latus numeroſo ſtipatore tueatur. Quàm ſecuros non ſinis eſſe ſubiectos, tam neceſſe eſt vt non ſit & ipſe ſecurus. Ante ipſos terret poteſtas ſua, quos facit eſſe terribiles. Arridet vt ſæuiat; blanditur vt fallat; illicit vt occidat; extollit vt deprimat. Fœnore quodam nocendi quàm fuerit amplior ſumma dignitatis & honorum, tam maior exigitur vſura pœnarum. Vna igitur placida & fida tranquillitas: Vna ſolida, & firma, & perpetua ſecuritas, ſi quis ab his inquietantis Sæculi turbinibus extractus, ſalutaris portûs ſtatione fundetur, ad cœlum oculos tollat à terris, & ad Domini munus admiſſus, ac Deo ſuo iam proximus quicquid apud cæteros in rebus humanis ſublime ac magnum videtur, intra ſuam iacere conſcientiam glorietur. Nihil appetere iam, nihil deſiderare de Sæculo poteſt, qui Sæculo maior eſt.*

Idem confirmat præclara illa *S. Auguſtini* Sententia, Lib 8. *Confeſſionum*, Cap. 6. *In Palatio Imperatorum quid non fragile plenùmque periculis? Et per quot pericula peruenitur ad grandius periculum?*

Idem confirmat *S. Bernardus* Lib. 3. *De Conſideratione*, Cap. 1. exclamans: *O ambitio, ambientium crux! Quomodo omnes torquens, omnibus places? Nil acerbiùs cruciat, nil moleſtiùs inquietat; nil tamen apud miſeros mortales celebrius negotijs eius.*

Quartò, deterrere nos debet ab ambitione honorum vanitas, his verbis deſcripta Sap. 5. *Spes impij tamquam lanugo eſt, quæ à vento tollitur: & tanquam ſpuma gracilis, quæ à procella diſpergitur: & tanquam fumus qui à vento diffuſus eſt: & tanquam memoria hoſpitis vnius diei prætereuntis.* Honores etiam per ſomnium viſi multoties in Sacris Litteris memorantur. Ioſeph in ſomnio ſuam in Ægypto exaltationem vidit. *Eſther* omnis eius fœlicitas per ſomnium oſtenſa. Per ſomnium Deus *Gedeoni* futuras eius victorias oſtendit. *Nabuchodonoſor* quatuor illas adeò celebres in Mundo Monarchias per ſomnium vidit. Regis Ægypti Pincerna ſe in dignitatem & gradum priſtinum reſtituendum per ſomnium vidit. Quamobrem ſcitè *S. Ambroſius*, Lib. *De Ioſeph Patriarcha*, Cap. 6. ait: *Omnis potentia ſæculi ſomnium, non veritas eſt.* Quid firmius in ſpeciem ac diuturnius Romano Imperio, cui fingitur Iuppiter non diuturnitatem, ſed æternitatem promiſiſſe, iuxta illud Virgilij?

His ego nec metas rerum, nec tempora pono,
Imperium ſine fine dedi.

Quot tamen obnoxium fuit mutationibus, & diſtractionibus, tanquam aliquando periturum? Vnde *S. Auguſtinus* turpem hanc adulationem execratus, ait: *Qui hoc terrenis Regnis promiſerunt, non veritate ducti ſunt, ſed adulatione mentiti ſunt* Et introducit Poëtam ab hac ſeſe adulatione excuſantem hunc in modum: *Quid facerem, qui Romanis verba vendebam, niſi hac adulatione aliquid promitterem quod falſum erat? Et tamen & in hoc cautus fui, quando dixi*, Imperium ſine fine dedi, *Iouem ipſorum induxi qui hoc diceret. Non ex perſona mea dixi rem falſam, ſed Ioui impoſui falſitatis perſonam: Sicut Deus falſus erat, ita mendax Vates erat. Nam vultis noſſe quia iſta noueram? Alio loco, quando non Iouem lapidem induxi loquentem, ſed ex perſona mea locutus ſum, dixi:* Non res Romanæ, perituráque Regna. ∴ *Peritura veritate non tacui, ſemper manſura adulatione promiſi.* Hæc *S. Auguſtinus* Sermone 105. aliàs 29. *De Verbis Domini*, Cap. 7. At Chriſtus Regnum promiſit, de quo dictum eſt: *Et* Luc. 1.
Regni eius non erit finis. Figamus ſpem in Deum, æterna concupiſcamus, æterna expectemus. *Non fruſtra audiamus, Surſum cor. Quid ponimus cor in terra, cùm videamus quia euertitur terra?*

Quintò, ab ambitione deterrere nos debet eius crudelitas innumeris exemplis comprobata, præcipuè *Abimelech* filij *Ierobaal*, qui ſeptuaginta fratribus ſuis occiſis ſuper lapidem vnum, Regnum Sichimorum vſurpauit, *Iudicum* 9. Cap. *Abſalonis* aduerſus *Dauidem* patrem ſuum coniuratiotis, eumque Regno ſpoliare conati, 2. *Regum* Cap. 15. *Athaliæ* matris *Ochoziæ*, quæ ſemen omne Regium extinxit, vt Regnum Iuda vſurparet; 4. *Regum* 11. Ambitioſi ſenſum omnem pietatis exuunt, vt ad optatos honores & dignitates perueniant; & ambitioſæ illius Mulieris Romanæ crudelitatem imitati, quæ ſuper cadauer patris à marito eius Regnum ambiente occiſi & in via iacentis currum agitari iubens, ad Capitolium perrexit Regni poſſeſſionem initura? Chriſtum Crucifixum conculcare non verentur, vt ambitionem ſuam expleant.

ARTICVLVS XXIV.

REGVLÆ MORALES

De Ambitione.

REGVLA I.

Ambitio lethale peccatum eſt, ſi quis in honore finem vltimum conſtituat.

IDeſt, ita ſit affectus, vt per ſas & nefas ad aliquam Dignitatem Eccleſiaſticam, vel Ciuilem aſcendere paratus ſit, nec mortale peccatum committere vereatur, vt ad illam perueniat, verbi gratia, ſimoniam exercere.

REGVLA II.

AMbitio lethale peccatum eſt, cùm quis ex aliquo peccato mortali honorem quærit.

REGVLA III.

Ambitio lethale peccatum eſt, cùm appetitur vel quæritur aliqua Dignitas Eccleſiaſtica vel Ciuilis ob finem aliquem nefarium, ſiue cum peccato mortali coniunctum.

VErbi gratiâ, ſi quis Beneficium ſeu Dignitatem Eccleſiaſticam quærat vt diuitijs affluat, vt genio indulgeat, vt colatur ab hominibus; *Dominandi cupiditate*, non *officio conſulendi; principandi ſuperbiâ*; non *prouidendi miſericordiâ*, (vt loquitur *S. Auguſtinus* Libro 19. *De Ciuitate Dei*, Cap. 14.)

REGVLA IV.

Ambitio lethale peccatum eſt, ſi quis honorem quærat cum alterius damno vel iniuria.

VErbi gratiâ, ſi minùs dignus Beneficium Curam Animarum annexam habens, aut quamlibet Præfecturam Eccleſiaſticam, ſiue in Clero Sæculari, ſiue Regulari ambiat, & ſtudijs omnibus obtinere nitatur, etiamſi adſint competitores digniores: Multò magis ſi Dignitatem Eccleſiaſticam vel ſæcularem Magiſtratum ambiat indignus. Iniuriam enim infert competitoribus qui digni ſunt: & ſi de Beneficio vel Dignitate Eccleſiaſtica agatur, fit iniuria dignioribus, qui debent anteponi, ſecundùm Concilium Tridentinum Seſſione 24 Cap. 1. & 18. *De Reformatione*, & *S. Thomam Secunda Secundæ*, Quæſt. 54. Art. 2. & Quæſt. 175. Art. 3.

REGVLA V.

Ambitio lethale peccatum eſt, ſi quis abſque Vocatione, ſolius honoris aut commodorum temporalium intuitu, Eccleſiaſtica Beneficia captat, petit, concupiſcit.

HÆc Regula colligitur ex Apoſtolo ad Hebræos 5. *Nec quiſquam ſumit ſibi honorem, ſed qui vocatur à Deo tanquam Aaron.*

Ex *S. Gregorio*, Epiſtola 20. Libri 4. ſcribente: *Licet cætera cuiuſpiam talia vitæ ſint merita, vt nihil ſit quod ex his Sacerdotalibus valeat Ordinationibus obuiare: Tamen ſolius nefas ambitus ſeueriſſima Canonum diſtrictione damnatur.*

Ex *S. Bernardo*, Tractatu *De Conuerſione ad Clericos*, Cap. 19. *Væ vobis* (inquit) *qui clauem tollitis non ſolùm ſcientiæ, ſed & auctoritatis: nec ipſi introitis, & multipliciter impeditis quos introducere debuiſtis. Tollitis enim & non accipitis Claues. De quibus Dominus* „ *queritur per Prophetam*: Ipſi regnauerunt, & non ex „ me: Principes extiterunt, & ego non vocaui eos. *Vnde tantus Prælationis ardor; Vnde ambitionis impudentia tanta? Vnde veſania tanta præſumptionis humanæ? Audeįne aliquis veſtrûm terreni cuiuslibet Reguli, non præcipiente aut etiam prohibente eo, occupare Miniſteria, præripere Beneficia, negotia diſpenſare? Nec tu Deum putes quæ in magno domo ſua à vaſis iræ aptis in interitum ſuſtinet, approbare. Multi quidem veniunt, ſed conſidera quis vocetur. Ordinem ipſum dominici ſermonis attende*: Beati, *inquit*, mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt. *Mundi corde vtique vocat Pater Cæleſtis, qui non quærunt quæ ſua ſunt, ſed quæ Ieſu Chriſti; nec quod ſibi vtile, ſed quod multis*. Petre, *inquit*, amas me? Domine, tu ſcis quia amo te. Paſce, *ait*, oues meas. *Quando enim ſic amatas oues committeret non amanti?*

Ex *S. Thoma*, Secunda Secundæ, Quæſtione 185. Articulo 1. *In Epiſcopatu*, inquit, *tria poſſunt conſiderari. Quorum vnum eſt principale & finale, ſcilicet Epiſcopalis operatio, per quam vtilitati proximorum intenditur, ſecundùm illud Ioannis vltimo*, Paſce oues meas. *Aliud autem eſt altitudo gradus; quia Epiſcopus ſuper alios conſtituitur, ſecundùm illud Matth. 25.* Fidelis ſeruus & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam. *Tertium autem eſt quod conſequenter ſe habet ad iſta, ſcilicet reuerentia, & honor, & ſufficientia temporalium, ſecundùm illud 1. ad Timoth. 5.* Qui bene præſunt Presbyteri, duplici honore digni habentur. *Appetere ergo Epiſcopatum ratione huiuſmodi circumſtantium bonorum, manifeſtum eſt quòd eſt illicitum, & pertinet ad cupiditatem vel ambitionem. Vnde contra Phariſæos Dominus dicit*: Amant primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in Synagogis, & ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi. *Quantùm autem ad ſecundum, ſcilicet ad celſitudinem gradus, appetere Epiſcopatum & præſumptuoſum. Vnde Dominus Matth. 20. arguit Diſcipulos Primatum quærentes, dicens*: Scitis quia Principes Gentium dominantur eorum. *Vbi Chryſoſtomus dicit*, (Homilia ſcilicet 76. in Matthæum) *quòd* PER *hoc oſtendit, quòd Gentile eſt Primatus cupere; & ſic Gentium comparatione eorum animum æſtuantem conuertit*. Sed *Appetere proximis prodeſſe, eſt ſecundùm ſe laudabile & virtuoſum. Verùm quia prout eſt Epiſcopalis actus, habet annexam gradus celſitudinem, præſumptuoſum videtur quòd aliquis præeſſe appetat ad hoc, quòd ſubditis proſit, niſi manifeſtâ neceſſitate imminente.*

Et Quodlibeto 12. Quæſtione 10. Articulo 2. *Contingit* (inquit) *appetere Prælationem dupliciter; aut propter neceſſitatem vrgentem, aut non vrgentem: Primo modo dupliciter; vel quando imponitur à Superiori, vel quando non inuenitur aliquis qui velit onus Prælationis ſubire: Tali neceſſitate exiſtente, meritorium eſt appetere: Vnde Iſaiæ 6.* Quem mittam: & quis ibit nobis? Reſpondit: Ecce ego, mitte me: *Tamen ante dixit ſe indignum. Secundo modo (ſcilicet quando non vrget neceſſitas,) ſic non licet: Quia non poteſt carere aut vitio iniuſtitiæ, ſi velit ſe minorem præferri maioribus; aut vitio præſumptionis, ſi reputet ſe ſufficientem præferri alijs. Vnde Chryſoſtomus ſuper illud*, Reges Gentium dominantur eorum, *&c.* (Lucæ 22.) *Primatus* (inquit) *Eccleſiaſticos concupiſcere, nec iuſtum, nec vtile.*

REGVLA VI.

Lethalis Ambitionis reus eſt, qui Epiſcopatum, aut quoduis aliud Beneficium Eccleſiaſticum Curam Animarum habens, aut Monaſticam Præfecturam pro ſe poſtulat, aut ſibi ipſi in Electione Canonica ſuffragatur.

COlligitur hæc Regula ex *S. Bernardo*, Libro 4. *De Conſideratione*, Cap. 4. *Alius* (inquit) *pro alio, alius fortè & pro ſe rogat: Pro quo rogaris, ſit ſuſpectus: Qui ipſe rogat pro ſe, iam iudicatus eſt: Nec intereſt per ſe an per alium quis roget.*

Item ex *S. Thoma*, Secunda Secundæ, Quæſtione centeſima Articulo 5. ad ſecundum, vbi poſtquam præmiſit, preces pro indigno porrectas ad ſimoniam pertinere, ſubdit: *Si verò aliquis pro ſe rogat, vt obtineat Curam Animarum, ex ipſa præſumptione redditur indignus, & ſic preces ſunt pro indigno*. Hinc Patres, & Chriſtiani Principes, eos maximè dignos Epiſcopatu cenſuerunt, qui ad ipſum repugnantes, & quodammodo inuiti promoti fuerint. Vnde *S. Cyprianus*, Epiſtola 52. de *Cornelio* ſcribit: *Epiſcopatum ipſum nec poſtulauit, nec voluit, nec vt cæteri, quos arrogantiæ ac ſuperbiæ tumor inflat, inuaſit; ſed quietus & modeſtus, & quales eſſe conſueuerunt qui ad hunc locum diuinitus eliguntur, pro pudore virginalis conſcientiæ, ac pro humilitate ingenitæ ſibi & cuſtoditæ verecundiæ, non vim fecit, vt Epiſcopus fieret, ſed ipſe vim paſſus eſt, vt Epiſcopatum coactus acciperet.* Hinc

S. Hie-

S. Gregorius I. P. *Paſtoralis*, Cap. 5. *Sunt nonnulli* (inquit) *qui eximia virtutum dona percipiunt, & pro exercitatione cæterorum magnis muneribus exaltantur, qui ſtudio charitatis mundi, abſtinentiæ robore validi, doctrinæ dapibus referti, patientiæ longanimitate humiles, auctoritatis fortitudine erecti, pietatis gratiâ benigni, juſtitiæ ſeueritate diſtricti ſunt. Qui nimirum culmen regiminum ſi vocati ſuſcipere renuunt, ipſa ſibi plerumque dona adimunt, quæ non pro ſe tantummodo, ſed etiam pro alijs acceperunt. Cúmque ſua & non aliorum lucra cogitant, ipſis ſe, quæ priuata habere appetunt, bonis priuant. Hinc*
Matth. 5. „ *namque ad Diſcipulos Veritas dicit*: Non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem poſita: Neque accendunt lucernam, & ponunt eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo ſunt. *Hinc*
Ioan. 21. „ *Petro ait*: Simon Ioannis, amas me? *Qui cùm ſe amare protinus reſpondiſſet, audiuit*: Si diligis me, paſce oues meas. *Si ergo dilectionis eſt teſtimonium cura paſtionis: Quiſquis virtutibus pollens gregem Dei renuit paſcere, Paſtorem ſummum conuincitur non amare. Hinc Pau-*
2. Cor. 5. „ *lus dicit*: Si Chriſtus pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt. Et ſi pro omnibus mortuus eſt, ſupereſt vt qui viuunt, iam non ſibi viuant, ſed ei qui pro ipſis mortuus eſt & reſurrexit. *Hinc Moyſes ait, Vt vxorem fratris ſine filijs defuncti ſuperſtes frater accipiat, atque ad nomen fratris filium gignat: Quam ſi accipere fortè renuerit, huic in faciem mulier exſpuat, vnúmque ei pedem propinquus diſcalciet, ejúſque habitaculum Domus diſcalciati vocetur. Frater quippe defunctus ille eſt, qui poſt Reſurrectionis gloriam apparens dixit*: Ite, nuntiate fratribus meis. *Qui quaſi ſine filijs obijt; quia adhuc electorum ſuorum numerum non impleuit. Hujus ſcilicet vxorem ſuperſtes frater ſortiri præcipitur: Quia dignum profectò eſt, vt cura Sanctæ Eccleſiæ ei, qui hanc bene regere præualet, imponatur. Cui nolenti in faciem mulier exſpuit: Quia quiſquis ex muneribus quæ perceperit, prodeſſe alijs non curat, bonis quoque ejus Sancta Eccleſia exprobrans, ei quaſi in faciem ſaliuam jactat. Cui ex vno pede calceamentum tollitur, vt diſcalceati domus vocetur.*
Epheſ. 6. *Scriptum quippe eſt*: Calceati pedes in præparatione Euangelij pacis. *Si ergo vt noſtram, ſic curam proximi gerimus, vtrumque pedem per calceamentum munimus. Qui verò ſuam cogitans vtilitatem, proximorum negligit, quaſi vnius pedis calceamentum cum dedecore amittit. Sunt itaque nonnulli, qui magis, vt diximus, muneribus ditati, dum ſolius contemplationis ſtudijs inardeſcunt, parere vtilitati proximorum in prædicatione refugiunt, ſecretum quietis diligunt, ſeceſſum ſpeculationis petunt. De quo ſi diſtrictè judicentur, ex tantis proculdubio rei ſunt, quantis venientes ad publicum prodeſſe potuerunt. Quâ enim mente is qui proximis profuturus enitelceret, vtilitati cæterorum ſecretum præponit ſuum, quando ipſe Summi Patris Vnigenitus, vt multis prodeſſet, de ſinu Patris egreſſus eſt ad publicum noſtrum?*

Idem perſequitur argumentum Cap. 6. *Et ſunt nonnulli* (inquit) *qui ex ſolâ humilitate refugiunt, ne eis quibus ſe impares æſtimant, præferantur. Quorum profectò humilitas, ſi cæteris quoque virtutibus cingitur, tunc ante Dei oculos vera eſt, cùm ad reſpuendum hoc quod vtiliter ſubire præcipitur, pertinax non eſt. Neque enim verè humilis eſt, qui ſuperni nutus arbitrium, vt debeat præeſſe intelligit, & tamen præeſſe contemnit. Sed diuinis diſpoſitionibus ſubditus, atque à vitio obſtinationis alienus, cùm ſibi Regiminis culmen imperatur, ſi jam donis præuentus eſt, quibus & alijs proſit, & ex corde debet fugere, & inuitus obedire.*

S. Thomas, Secunda Secundæ, Quæſtione 185. Art. 2. *In aſſumptione* (inquit) *Epiſcopatus duo ſunt conſideranda. Primò quidem quid deceat hominem appetere ſecundùm propriam voluntatem. Secundò, quid hominem deceat facere ad voluntatem alterius. Quantùm ergo ad propriam voluntatem, conuenit homini principaliter inſiſtere propriæ ſaluti: Sed quòd aliorum ſaluti intendat, hoc conuenit homini ex diſpoſitione alterius poteſtatem habentis. Vnde ſicut ad inordinationem voluntatis pertinet, quòd aliquis proprio motu feratur in hoc quòd aliorum gubernationi præficiatur: Ita etiam ad inordinationem voluntatis pertinet, quòd aliquis omninò contra Superioris injunctionem, prædictum gubernationis officium finaliter recuſet, propter duo: Primò quidem quia hoc repugnat charitati proximorum, quorum vtilitati ſe aliquis debet exponere pro loco & tempore. Secundò, quia hoc repugnat humilitati, per quam aliquis Superiorum mandatis ſe ſubjicit.*

REGVLA XI.

Obedire Superiori Beneficium, Dignitatem, aut Præfecturam Eccleſiaſticam imponenti non tenetur, qui aliquod in ſe impedimentum agnoſcit, quod nec ejus ſtudio, nec Superioris auctoritate remoueri poteſt.

HÆc Regula colligitur ex *S. Thoma*, Secunda Secundæ, Quæſtione 185. Art. 2. ad ſecundum. *Nullus* (inquit) *tenetur obedire Prælato ad aliquod illicitum. Poteſt ergo contingere, quòd ille cui injungitur Prælationis officium, in ſe aliquid ſentiat, propter quod non liceat ei Prælationem accipere. Hoc autem impedimentum quandoque quidem remoueri poteſt per ipſummet cui Paſtoralis cura injungitur: Putà, ſi habeat peccandi propoſitum, quod poteſt deſerere. Et propter hoc non excuſatur, quin finaliter teneatur obedire Prælato injungenti. Quandoque verò impedimentum, ex quo ſit ei illicitum Paſtorale Officium, non poteſt ipſe remouere, ſed Prælatus qui injungit; putà, ſi ſit irregularis, vel excommunicatus. Et tunc debet defectum ſuum Prælato injungenti oſtendere, qui ſi impedimentum remouere voluerit, tenetur humiliter obedire. Vnde Exodi 4. cùm Moyſes dixiſſet*, Obſecro, “ Domine, non ſum eloquens ab heri & nudiuſtertius: *Dominus reſpondit ad eum*, Ego ero in ore tuo, “ docebóque te quid loquaris. *Quandoque verò non poteſt remoueri impedimentum, nec per injungentem, nec per eum cui injungitur; ſicut ſi Archiepiſcopus non poſſit ſuper Irregularitate diſpenſare. Vnde ſubditus non tenetur ei obedire ad ſuſcipiendum Epiſcopatum, vel Sacros Ordines, ſi ſit irregularis.*

REGVLA XII.

Lethalis Ambitionis reus eſt, qui Beneficium, Dignitatem, ſeu Præfecturam Eccleſiaſticam retinet abſque legitimo titulo; aut cùm dotibus omnino neceſſarijs ad illius functiones obeundas non eſt præditus, nec eas vult, aut poteſt comparare.

QVi enim abſque legitimo titulo Beneficium, Dignitatem, vel Præfecturam Eccleſiaſticam retinet, *Non intrauit per oſtium in ouile, ouium, ſed aſcendit aliunde*, adeóque *fur eſt & latro*. Quamobrem abdicare ſe tenetur inter manus Collatoris. Nam *Beneficium Eccleſiaſticum non poteſt licitè abſque inſtitutione canonica obtineri*; (vt habet Regula Iuris I. in Sexto.) Qui ergo per Simoniam, ſiue ſimplicem, ſiue fiduciariam, Eccleſiaſticum Beneficium obtinuerit; aut expuncto in Prouiſionis Litteris eius, cui collatum eſt, nomine, ſuóque inſcripto, aliáue fraude ſurripuerit; illud reſtituere tenetur, in primo quidem caſu legitimo Collatori; in ſecundo verò, ei cui canonicè collatum erat. Si verò retineat, non ſolùm grauis injuſtitiæ, ſed & lethalis ambitionis reus eſt. Idem eſto iudicium de illo, quem arguit conſcientia criminis, ab Ordinis vel Officij executione, peractâ etiam Pœnitentiâ, impedientis, quale eſt homicidium; vel cum graui ſcandalo coniuncti. Pro graui namque ſcandalo vitando, cùm aliter ſedari non poteſt, Dignitate & Beneficio cedere debet, *Ne plus temporalem honorem, quàm æternam videatur affectare ſalutem*. Idem cenſendum de illo, quem Irregularitatis vinculum adſtringit, vt ſi fortè ſit bigamus, vel viduæ maritus. Idem de imperito; quia *Scientia circa ſpiritualium adminiſtrationem eſt potiſſimum neceſſaria, & circa curam temporalium opportuna*. Vnde ſi Præſul & Paſtor ſcientiâ neceſſariâ ſit deſtitutus, nec eam comparare poſſit, Dignitate ſeu Beneficio cedere debet *Quia tu ſcientiam repuliſti*; (inquit Dominus) Oſee 4.
repellam te, ne Sacerdotio fungaris mihi. Hæc colliguntur ex Reſcripto *Innocentij III.* ad Calaritanum Archiepiſcopum, Cap. *Niſi cùm pridem*, Extra, *De Renunciatione*.

REGVLA XIII.

Lethalis Ambitionis reus eſt, qui Dignitatem, vel Beneficium Eccleſiaſticum retinet, cujus ceſſione vnitatem & pacem Eccleſiæ, procurare poteſt, aut graue quoduis malum ab ea depellere.

COlligitur hæc Regula ex doctrina, & facto *S. Auguſtini*, & Catholicorum Africæ Epiſcoporum in Collatione cum Donatiſtis; qui ſe ad ceſſionem Epiſcopatuum teneri ſenſerunt, & paratos exhibuerunt, ſi hoc medio Donatiſtarum conuerſio & nefarij Schiſmatis extinctio procurari poſſet. Qua de re *S. Auguſtinus*, Epiſtolâ 128. poſtremæ Editionis Pariſienſis ita ſcribit: *Quid enim dubitemus Redemptori noſtro Sacrificium iſtius humilitatis offerre? An verò ille de cœlis in membra humana deſcendit, vt membra ejus eſſemus; & nos, ne ipſa ejus membra crudeli diuiſione lanientur, de Cathedris deſcendere formidamus? Propter nos nihil ſufficientiùs quàm Chriſtiani fideles & obedientes ſumus: Hoc ergo ſemper ſimus. Epiſcopi autem propter Chriſtianos Populos ordinamur. Quod ergo Chriſtianis Populis ad Chriſtianam pacem prodeſt; hoc de noſtro Epiſcopatu faciamus. Si ſerui vtiles ſumus, cur Domini æternis lucris pro noſtris temporalibus ſublimitatibus inuidemus? Epiſcopalis Dignitas fructuoſior nobis erit, ſi gregem Chriſti magis depoſita collegerit, quàm retenta diſperſerit. Nam qua fronte in futuro ſæculo promiſſum à Chriſto ſperabimus honorem, ſi Chriſtianam in hoc ſæculo noſter honor impedit vnitatem?*

Et Lib. 1. *De Geſtis cum Emerito Donatiſtarum Epiſcopo*, Catholicorum Epiſcoporum ea de re Sententiam referens: *Cùm* (inquit) *ante ipſam Collationem inter nos aliqui Fratres de hac re colloqueremur, quia pro pace Chriſti Epiſcopi debent eſſe, aut debent non eſſe; quod vobis fatendum eſt, circumſpicientes omnes Fratres & Coëpiſcopos noſtros, non facilè nobis occurrebant, qui hoc vellent ſuſcipere, & de hac humilitate Domino ſacrificare. Dicebamus, vt fieri ſolet, Ille poteſt, ille non poteſt; ille conſentit hoc, ille non ſolerat; loquentes magis pro ſuſpicionibus noſtris, qui corda illorum videre minimè poteramus. Quando autem ventum eſt, vt hoc palam fieret, in Concilio vniuerſorum tam frequenti pene trecentorum Epiſcoporum, ſic placuit omnibus, ſic exarſerant omnes, vt parati eſſent Epiſcopatum pro Chriſti vnitate deponere, & non perdere, ſed Deo tutius commendare.*

Et infra: *Si Dominum cogitamus, locus iſte altior, ſpecula vinitoris eſt, non faſtigium ſuperbientis. Si cùm volo retinere Epiſcopatum meum, diſpergo gregem Chriſti, quomodo eſt damnum gregis honor Paſtoris?*

REGVLA XIV.

Lethalis Ambitionis reus eſt Epiſcopus, qui à minori Epiſcopatu ad majorem & celebriorem, abſque neceſſitate, vel vtilitate Eccleſiæ, migrat, aut transferri poſtulat.

IN re enim grauis momenti violator eſt Canonum Spiritu Dei conditorum, totiúſque Mundi reuerentiâ conſecratorum, quibus huiuſmodi migrationes prohibentur, pœnâ Excommunicationis in tranſgreſſores conſtitutâ. Et *Cùm nemo ad minorem tranſeat ex majore; ex cupiditate & ambitione dominandi moueatur*; (inquit Concilium Sardicenſe Canone 1. & 2.) Id (inquam) prohibent Nicæna Synodus Canone 15. *S. Damaſus* Pontifex Maximus in Epiſtolâ ad *Paulinum*, apud *Theodoretum* Lib. 5. Cap. 11. Concilium Carthagineuſe 4. Canone 27. *S. Leo* Epiſtolâ 12. aliàs 84. ad *Anaſtaſium* Theſſalonicenſem Epiſcopum, Cap. 8. Concilium Calcedonenſe Canone 5. *Hilarus* Romanus Pontifex in Epiſtolâ ad Epiſcopos Prouinciæ Tarraconenſis. *Pelagius* 2. Epiſt. 2. Concilium Rauennatenſe ſub *Ioanne* 9. Canonibus 3. & 5. Nannetenſe Canone 16. cuius hæc ſunt verba: *De Epiſcopo canonica decreuit auctoritas, vt ſi per ambitionem majorem ciuitatem appetierit, & illam perdat, quam tenuit, & illam nequaquam obtineat, quam vſurpare tentauit.* Et *Innocentius III.* Cap. *Quantò*, & Cap. *Licet*, Extra, *De Translatione Epiſcopi* Idem eſto iudicium de Presbyteris à minori titulo ad maiorem migrantibus, ſecundùm Canonem 14. Concilij Turonenſis 3. Carolo Magno Imperante celebrati, cuius hæc ſunt verba: *De Titulo minori ad majorem migrare, nulli Presbytero licitum ſit: Sed in eo permaneat, ad quem ordinatus eſt. Quòd ſi inuentus fuerit contra Statuta id facere, eadem ſeriatur ſententiâ, quâ Epiſcopus, ſi de minore ad majorem tranſmigrauerit ſedem.* Parochus igitur, qui abſque neceſſitate, aut vtilitate Eccleſiæ, à minori Parochia tranſit ad majorem & inſigniorem, lethalis ambitionis reus eſt: Non autem qui propter neceſſitatem, vel vtilitatem Eccleſiæ, ab Epiſcopo transfertur: Sicut nec Epiſcopus, qui vel Electione, vel Regis Nominatione, ab ipſo non petitâ, nec procuratâ, ſed Romani Pontificis Auctoritate confirmatâ, (penes quem vnum eſt huiuſmodi Tranſlationum poteſtas ſecundùm præſentem diſciplinam,) à minore ad maiorem Eccleſiam transfertur.

REGVLA XV.

Non ſemper Ambitionis reus eſt, qui ordinem ſuum, ac locum tuetur. Quandoque ignauus eſt & pœna dignus qui ſuo jure cedit.

HÆc Regula colligitur ex *S. Leone* Epiſtolâ 18. aliàs 5. ad *Dorum* Beneuentanum Epiſcopum, quem de perturbato Presbyterij ordine, primóſque Presbyteros iure ſuo cedentes redarguit: Actuum cuique ordinem vindicat pro Ordinationis tempore; primis, qui ceſſerant, ad infimum locum detruſis. *Omnis* (inquit) *laborum fructus aufertur, omnis meritorum menſura vacuatur, ſi tantùm quis aſſequitur dignitatis, quantùm adulationis obtinuit: Vt cupiditas eminendi non ſolùm ſuperbientem minuat, ſed etiam conniuentem. Si verò, vt aſſeritur, primi ſecundique Presbyteri, circa Epicarpiam ſibimet præponendum, tanta huic aſſentatio fuit, vt illum cum ſui dedecore poſcerent honorari, nec hoc quidem illis proprio ſe judicio dejicientibus tribui debuit, quod volebant, cui tam miſeræ voluntati te dignius fuerat obuiare, quàm cedere. Deformis autem & ignaua ſubjectio bene ſibi conſcijs, & non irritam facientibus gratiam Dei præjudicare non potuit, vt primatus ſuos quocumque commercio in alterutram transferentes, ſubſequentium ſuorum minuerunt dignitatem, & quia vltimum ſibi antepoſuerunt, cæteris præeminerent. Prædicti igitur Presbyteri, qui indignos ſe honoris ſui ordine ſunt profeſſi, licet priuari etiam Sacerdotio mererentur; tamen vt eis pro Apoſtolicæ Sedis pietate parcatur, vltimi inter omnes Eccleſiæ Presbyteros habeantur; & vt judicij ſui ſententiam ferant, inferiores etiam illo erunt, quem propriâ ſententiâ ſibimet prætulere: Cæteris omnibus Presbyteris in eo ordine permanentibus, quem vnicuique Ordinationis ſuæ tempus adſcripſit. Paulus verò Presbyter ordinem ſuum, de quo laudabili firmitate non ceſſit, obtineat.*

CAPVT VI.

DE AVARITIA.

ARTICVLVS I.

Quid ſit Auaritia, & quàm graue peccatum?

1 AVARITIA *eſt libido habendi pecuniam;* (inquit *S. Auguſtinus* Lib. 14. *De Ciuitate Dei*, Cap. 15.) ſiue, *Immoderatus amor habendi*; vt definit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 118. Art. 1. ſiue, *Immoderatus amor diuitiarum*.

2 Singulare peccatum eſt, ſæpè mortale, capitale: De quo Apoſtolus ad Romanos 1. *Tradidit illos Deus in reprobum ſenſum, vt faciant ea, quæ non conueniunt, repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, auaritiâ,* &c. Et 1. ad Timotheum 10. *Radix omnium malorum eſt cupiditas: Quam quidam appetentes, errauerunt à fide, & inſeruerunt ſe doloribus multis. Tu autem ô homo Dei, hæc fuge.* Ad Hebræos 13. *Sint mores ſine auaritia, contenti præſentibus: Ipſe enim dixit: Non te deſeram, neque derelinquam.* 1. ad Corinthios 5. *Nunc autem ſcripſi vobis non commiſceri: Si is, qui frater nominatur, eſt fornicator, aut auarus, aut idolis ſeruiens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cum ejuſmodi nec cibum ſumere.* Et Cap. 6. *Nolite errare: Neque fornicarij, neque idolis ſeruientes, neque adulteri ∴ Neque fures, neque auari, ∴ Regnum Dei poſſidebunt.*

3 Huius grauitatem peccati Scriptura Sacra oſtendit, Eccleſiaſtici 10. *Auaro* (inquit) *nihil eſt ſceleſtius.* Peccatum eſt in Deum, in ſe ipſum, & in proximum. In Deum, in quantùm homo propter bonum temporale contemnit æternum. Hinc auaritiam idolorum ſeruitutem vocat Apoſtolus. Epheſ. 5. *Hoc enim ſcitote intelligentes; quòd omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod eſt idolorum ſeruitus, non habet hæreditatem in Regno Chriſti & Dei.* Numquid enim non eſt idololatriæ reus, qui diuitijs ſeruit, Dei imperium excutit? Cùm Dominus dixerit Matth. 6. *Non poteſtis Deo ſeruire & mammonæ.* Numquid diuitias pro Deo non habet, qui *Sperat in pecunia & theſauris?* Deum non colit auarus, ſed loco Dei diuitias. *Hoc enim colitur quod diligitur,* (inquit *S. Auguſtinus*:) Diuitias autem præ Deo diligit: Pro nihilo ſiquidem ducit perdere Deum, vt acquirat nummum. *Vt lucrum faceres, Deum offendiſti,* (inquit *S. Auguſtinus* Enarratione in Pſalmum 123.) *Vt augeres pecuniam, fides diminuta eſt, & aurum creuit. Quid perdidiſti, & quid acquiſiſti? Quod acquiſiſti, aurum vocatur; quod perdidiſti, fides vocatur: Compara fidem auro ∴ Lucra tua cogitas, damna tua non cogitas; De arca gaudes, de corde non plangis ∴ Acquiſiſti aurum, perdidiſti fidem: Poſt paucos dies exis de hac vita. Aurum quod acquiſiſti perdita fide, auferre tecum non potes: Cor autem inane fidei ad pœnas exit, quod plenum fide ad coronam exiret.* Deo non obedit auarus, ſed pecuniæ. Vnde Eccleſiaſtis 10. Salomon ait: *Pecuniæ obediunt omnia.* Clamat Deus, *Ego poſſidear. Quid vis ab auaritia poſſideri? Dura jubet, leuia jubeo: Onus ejus graue, ſarcina mea leuis eſt: Iugum ejus aſperum eſt, jugum meum leue eſt. Noli velle ab auaritia poſſideri. Iubet auaritia, vt mare tranſeas, & obtemperas, jubet vt te ventis procellisque committas; jubeo ego, vt ante oſtium tuum ex eo quod habes, des pauperi: Piger es ad faciendum ante te opus bonum, & ſtrenuus es ad tranſeundum mare. Quia auaritia imperat, ſeruis; quia Deus jubet, odiſti;* (inquit *S. Auguſtinus* Enarratione in Pſalmum 128.) Deum non inuocat auarus, ſed lucrum. *Inuocas Deum, quando in te vocas Deum. Hoc eſt enim illum inuocare, illum in te vocare, quodammodo eum in domum cordis tui inuitare. Non autem auderes tantum Patrem-familiâs inuitare, niſi noſſes ei habitaculum præparare. Si enim tibi dicat Deus, Ecce inuocaſti me, venio ad te, quò intrabo? Tantas ſordes conſcientiæ tuæ ſuſtinebo? Si ſeruum meum in domum tuam inuitares, nonne priùs eam mundare curares? Inuocas me in cor tuum, & plenum eſt rapinis, plenum eſt fraudibus, plenum eſt malis concupiſcentijs ∴ De talibus denique quid ait in alio loco Pſalmus? Deum non inuocauerunt. Et vtique inuocauerunt, nec tamen inuocauerunt ∴ Dico homini auaro, Inuocas Deum? Quare inuocas Deum? Vt det mihi lucrum. Lucrum ergo inuocas, non Deum. Quia hoc lucrum quod concupiſcis, non potes habere per ſeruum tuum, non potes habere colonum tuum, per clientem tuum, per amicum tuum, per ſatellitem tuum: Inuocas Deum, miniſtrum lucri tui facis Deum: Viluit tibi Deus. Vis inuocare Deum? Gratis inuoca, Auare, an parum eſt tibi, ſi te impleat ipſe Deus? Deus ſi ad te veniat ſine auro & argento, non vis illum? Quid ergo tibi de his quæ fecit Deus ſufficit, cui Deus ipſe non ſufficit?* (inquit *S. Auguſtinus* Enarratione 4. in Pſalmum 30.) Pecuniam in Deorum numero apud veteres Romanos conſecratam, *S. Auguſtinus* teſtatur Lib. 6. *De Ciuitate Dei*, Cap. 21. Templum tamen habuiſſe nullum teſtis eſt Iuuenalis: *Et ſi funeſta pecunia Templo nondum habitas, nullas nummorum extruximus Aras.* Templum ſcilicet Arámque in corde ſuo Illi dedicarunt auari; nullum aliud voluerunt, vt impenſis parcerent. Hinc *Iudas* pretium ex ſacrilega Magiſtri ſui venditione comparatum *Non projecit in ſterquilinium, ſed in Templum: Nimirum talibus ſemper Dijs Templum ſuum deuouerat;* (inquit *Drogo Oſtienſis*, Sermone *De Paſſione Domini.*) Huc ſpectat illud Oſee 10. *Vitis frondoſa Iſraël, fructus adæquatus eſt ei: Secundùm multitudinem fructus ſui multiplicauit Altaria, juxta vbertatem terræ ſuæ exuberauit ſimulacris.* Deo dicere non poteſt diues auarus, *Tuus ſum ego, ſaluum me fac, quoniam juſtificationes tuas exquiſiui.* Ille dicit, *Tuus ſum*, qui poteſt dicere: *Ecce omnia reliquimus, & ſecuti ſumus te.* Apoſtolorum itaque vox iſta eſt, nec omnium tamen. Nam & Iudas Apoſtolus fuit, & in conuiuio Chriſti inter Apoſtolos recumbebat. Dicebat & ipſe, *Tuus ſum*, ſed voce, non corde. *Venit, & introiuit in eum Satanas, & cœpit dicere: Non eſt tuus, ſed meus eſt. Denique ea quæ mea ſunt cogitat; quæ mea ſunt in pectore ſuo voluit: Tecum epulatur, & mecum paſcitur: A te panem accipit, à me pecuniam: Tecum bibit, & mihi tuum Sanguinem vendit: Tuus eſt Apoſtolus, & meus eſt mercenarius.* Verba ſunt *S. Ambroſij*, Sermone 12. in Pſalmum 118.

Auaritiæ malum idem Pater diſertè explicat, Lib. 2. *De Officijs*, Cap. 26. *Vetus* (inquit) *auaritia eſt, quæ cum ipſis diuinæ legis cœpit oraculis, immo propter ipſam reprimendam lex Dei lata eſt. Propter auaritiam Balac putauit Balaam præmijs poſſe tentari, vt malediceret Populum Patrum: & viciſſet auaritia, niſi Dominus à maledicto eum abſtinere vetaiſſet. Propter auaritiam præcipitatus Achar in exitium deduxerat totam plebem parentum. Itaque Ieſus Naue, qui potuit Solem ſiſtere ne procederet, auaritiam hominum non potuit ſiſtere ne ſerperet. Ad vocem ejus Sol ſtetit, Auaritia non ſtetit. Sole itaque ſtante confecit Ieſus triumphum, Auaritiâ autem procedente pene amiſit victoriam. Quid fortiſſimum omnium Sanſonem, nonne Dalilæ mulieris auaritia decepit? ∴ Influxit pecunia in gremium mulieris, & à viro diſceſſit gratia. Feralis igitur auaritia, illecebroſa pecunia, quæ habentes contaminat, non habentes non juuat.*

4 Auaritia eſt peccatum hominis in ſe ipſum quatenus inordinato diuitiarum amore, aut deſiderio, vel delectatione in eis, peruertitur hominis affectus, vt ait S. Thomas. *Cupiditas* quippe *venenum eſt charitatis*; (inquit *S. Auguſtinus*.) Auaritia hominem duræ & indecoræ mancipat ſeruituti. Diuitias non poſſidet, imò ab illis poſſidetur. *Ille enim habet aurum, qui nouit vti auro: Qui autem auro vti non nouit, habetur, non habet; poſſidetur, non poſſidet. Eſtote Domini auri, & non ſerui auri: Quia & aurum Deus fecit, & te ſuper aurum ipſe fecit: Aurum fecit ad ſubſidium tuum, & te ad imaginem ſuam. Vide quod ſupra te eſt, & cal-* S. Augu. Lib. Quæſtionum octoginta trium, Quæſt. 36.

cas quod infra te eſt; (inquit) *S. Auguſtinus* Enarratione in Pſalmum 123.) Hinc etiam *S. Ambroſius.* Lib. *De Nabathe,* Cap. 15 Auaros meritò *Viros diuitiarum à Dauide* nuncupatos obſeruat Pſalm. 75. *Dormierunt* (Inquit) *ſomnum ſuum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus ſuis.* Viros diuitiarum appellauit, non diuitias virorum; *Vt oſtenderet eos non poſſeſſores diuitiarum eſſe, ſed à ſuis diuitijs poſſideri. Poſſeſſio enim poſſeſſoris debet eſſe, non poſſeſſor poſſeſſionis. Quicumque igitur patrimonio ſuo tanquam poſſeſſione non vtitur, qui largiri pauperi & diſpenſare non nouit, is ſuarum ſeruulus eſt, non dominus facultatum, qui aliena cuſtodit, vt famulus, non tanquam Dominus, vt ſuis vtitur. In hujuſmodi ergo affectu dicimus, quòd vir diuitiarum ſit, non diuitiæ virorum.* Et Cap 12. *Captiua eſt opulentia, paupertas libera. Seruitis, diuites, ac miſeram quidem ſeruitutem, qui ſeruitis errori, ſeruitis cupiditati, ſeruitis auaritiæ, quæ expleri non poteſt.* Et Cap. 5. *Tolerabilior conditio ſeruulorum: Illi enim hominibus ſeruiunt, iſte peccato. Semper in laqueis, ſemper in vinculis eſt: Nunquam liber à compedibus, quia ſemper in criminibus.*

Miſerum auarorum ſtatum, qui non ſolùm duram ſeruitutem ſeruiant, ſed ſimiles ſint dœmoniacis, deſcribit egregiè *S. Ioannes Chryſoſtomus,* Homiliâ 29. in Matthæum. *Quid enim* (inquit) *miſerius auaro? Nam dæmoniacus etſi homines contempſerit, verbo tamen Chriſti abactis Dæmonibus liberatus eſt: Pecuniæ autem ſeruus Chriſto non auſcultat. Nam etſi quotidie Chriſtum audit prædicantem,* Non poteſtis Deo ſeruire & mammonæ: *Et ſi gehennæ terror incutitur, ac inferni pœnæ imminere dicantur, non credit tamen Chriſti verbo* ∴ *Qui mentis compos cum hujuſmodi hominibus conuerſabitur? Nam meâ quidem ſententiâ, cum mille dæmoniacis habitandum potiùs eſſet, quàm cum vno qui hoc morbo laboraret. Nam æris quidem auidi etiam inimicos, niſi vtiles ſibi ſint, inimicos ducunt: & liberum hominem, ſi poſſent, liberter in ſeruitutem ſuam redigerent, eúmque mille implicarent malis: Dæmoniaci verò nihil hujuſmodi faciunt, ſed ipſi ſoli ſuo malo laborant. Et illi quidem multas domos euertunt, noménque Dei propter ipſos blaſphemare faciunt: Communis ærumna ciuitatum, atque orbis totius ſunt: Dæmonibus autem exagitati, lachrymas nobis intamouent, vt eorum facilè miſereamur: & iſti non ſentiant plerumque quod agunt, illi præmeditati omnia faciunt, in medijs vrbibus bacchantes, ac nouam inſanientes inſaniam. Quando enim omnes ſimul dæmoniaci tantùm facinoris committeat, quantùm Iudas ſolùm commiſit, qui ad extremam iniquitatem turpi pecuniarum ardore deuectus eſt, paritérque omnes qui auaritiam illius imitantur?* ∴ *Et vincula quidem etiam his vndique injecta ſunt, Iudicij timor, legum terror, multorum odia: Sed his ruptis omnia perturbant: Quod ſi quis hos nexus omninò ab ijs auferret, tunc videres pejore hos Dæmone quàm dæmoniacos, ac fortiore vexari.*

Curationem ſuam adeò refugiunt, vt etiam cœleſtem Medicum irrideant. Luc. 16. Cùm Chriſtus propoſitâ Parabolâ de villico iniquitatis auditores ſuos ad erogandas eleemoſynas hortatus eſſet, dixiſſétque neminem Deo & Mammonæ ſeruire poſſe, notat Euangeliſta, quòd *Audiebant omnia hæc Phariſæi, qui erant auari, & deridebant illum.* Quapropter difficillimam eſſe diuitum ſalutem, Chriſtus Dominus aſſeruit Matth. 19. *Amen dico vobis, Quia diues difficilè intrabit in Regnum cælorum. Et iterum dico vobis: Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitem intrare in Regnum cælorum. Auditis autem his Diſcipuli mirabantur valde, dicentes: Quis ergo poterit ſaluus eſſe? Aſpiciens autem Ieſus dixit illis: Apud homines hoc impoſſibile eſt; apud Deum autem omnia poſſibilia ſunt.* Et Matth. 13. Parabolam ſementis explicans: *Sollicitudo* (inquit) *ſæculi iſtius, & fallacia diuitiarum ſuffocat verbum, & ſine fructu efficitur.* Hinc S. *Petrus Chryſologus* Sermone 29. *Aurum* (inquit) *naturâ graue, grauius fit auaritiâ: plus habentem deprimit, quàm ferentem; & vehementiùs aggrauat corda, quàm corpora. Naſcitur in terra profunda, ſectatur ipſa montium fundamenta, pérque ima venarum cæcis diſcurrit anfractibus: & dum ſuam ſemper repedat ad naturam, celeſtes animas ad inferna deponit.* Et Infra; *Auri furor ardentiùs humano feruet in pectore, quàm caminus totus igneſcit incendijs: & acriùs homines diſſoluit, quàm ſoluitur in calore flammarum. Crudelitatis dominus, ſæuus hoſtis, amando lædit, nudat ditando, ipſum etiam captiuat aſpectum, fidem frangit, violat affectum, vulnerat charitatem, turbat quietem, adimit innocentiam, docet furtum, ſuadet fraudem, imperat latrocinium.* Ex quibus colligit quòd, *Aurum erogare, bonum; reponere, malum; contemnere validum; fugere perſecurum; quod ſicut vincere virtutis, ita felicitatis eſt euaſiſſe.* Hinc *Saluianus* Lib. 2. Ad Eccleſiam Catholicam: *Non eſt* (inquit) *quòd competere quiſquam, aut non obeſſe diuitias Religioni putet. Impedimenta hæc ſunt, non adjumenta; onera, non ſubſidia: Poſſeſſione enim & vſu opum non ſuffulcitur Religio, ſed euertitur.* Hinc denique *S. Bernardus* Epiſtolâ 103. *Si ſapis* (inquit) *ſi habes cor, ſi tecum eſt lumen oculorum tuorum, deſine jam ea ſequi, quæ & aſſequi miſerum eſt. Beatus qui poſt illa non abijt, quæ poſſeſſa onerant, amata inquinant, amiſſa cruciant.*

Quæ tamen non eo dicuntur animo, vt diuitiæ ſecundùm ſe malæ exiſtimentur, ſed peruerſus earum amor, & prauus vſus. Ait namque Deus per *Aggæum* Aggæi 2.
Prophetam; *Meum eſt aurum, & meum eſt argentum.* Quem locum expendens, *S. Auguſtinus,* Sermone 50. aliàs *De Diuerſis* 15. necnon trigeſima inter Homilias quinquaginta, Cap. 2. ait: *Vis videre quàm juſti Iudicis res eſt aurum & argentum? Auarus inde torquetur, vnde miſericors adjuuatur. Rem ſuam diuinâ diſtribuente juſtitiâ, & rectè facta inde manifeſtantur, & peccata inde puniuntur. Namque aurum & argentum atque omnis terrena poſſeſſio & exercitatio humanitatis eſt, & ſupplicium cupiditatis. Cùm talia Deus bonis hominibus tribuit, oſtendit in eis quanta contemnant animus, cujus diuitiæ ſunt ipſe qui tribuit. Non enim poteſt quiſque apparere contemptor, niſi ejus rei cujus poſſeſſor effectus eſt. Nam & qui non habent, poſſunt iſta contemnere: Sed vtrum fingant, an verè contemnant, Deus videt qui cordis inſpector eſt: Hominibus autem, vt imitari poſſint, cogitatio contemnentis non niſi in manibus erogantis inſpicitur. Cùm autem malis hominibus Deus iſta concedit, oſtendit in eis quomodo & in ipſis bonis quæ Deus largitur, cruciet animas, cui vilait qui tanta largitur. Bonis enim ſubminiſtrat occaſiones beneficiorum: Malos torquet timore damnorum. Et ideò ſi amittant vtrique aurum & argentum, iſti cœleſtes diuitias læto corde retinebunt; illis autem & bonis temporalibus inanis domus, & bonis æternis inanior conſcientia remanebit. Illius eſt ergo aurum & argentum, qui nouit vti auro & argento: Nam etiam inter ipſos homines tunc quiſque habere aliquid dicendus eſt, quando benè vtitur. Nam quod juſtè non tractat, jure non tenet. Quod autem jure non tenet; ſi ſuum eſſe dixerit, non erit vox juſti poſſeſſoris, ſed impudentis incubatoris improbitas. Quapropter ſi homo non importunè dicit aliquid ſuum, non quod iniquâ & ſtultâ cupiditate occupauerit, ſed quod prudentiſſima poteſtate & juſtiſſima moderatione tractauerit; quantò magis Deus verè, ac propriè ſuum eſſe dicit aurum & argentum, quod & largiſſima bonitate condidit, & juſtiſſimo adminiſtrat imperio; vt ſine ipſius nutu atque dominatu, nec mali ad auaritiæ ſupplicium, nec boni ad vſum miſericordiæ poſſint habere aurum & argentum. Si autem ſolis malis in poteſtatem daretur aurum & argentum, rectè putaretur malum: Si ſolis bonis, rectè putaretur magnum aliquod bonum. Rursùs ſi ſolis malis deeſſet, videretur magna pœna paupertas: Si autem ſolis bonis deeſſet, videretur ſumma beatitudo paupertas. Nunc verò ſi ſcire vis aurum poſſe bene haberi, habent & boni: Si ſcire vis non eos per aurum bonos eſſe, habent & mali. Item ſi ſcire vis, quàm non ſit miſeria paupertas, ſunt quidam pauperes beati: Si ſcire vis quàm non ſit beatitudo paupertas, ſunt quidam pauperes miſeri. Ita ergo aurum & argentum diſtribuit hominibus conditor rerum & adminiſtrator Deus, vt ipſum per ſe naturâ & genere ſuo bonum ſit, quamuis non ſummum & magnum bonum, & pro gradu ſui ordinis laudabilem Conditorem vniuerſitatis oſtendat; copia verò ejus non extollat bonos, nec elidat inopia; malos autem & cùm offertur, excæcet, & cùm aufertur, excruciet.* Quamobrem Spiritus-Sanctus per os Siracidis ait, Eccleſiaſtici 10. *Nihil eſt iniquius quàm amare pecuniam. Hic enim & animam ſuam venalem habet; quoniam in vita ſua projecit intima ſua.*

Inlquus

Iniquus reuera in ſeipſum eſt auarus, qui ſe veris bonis defraudat, & in ſumma diuitiarum affluentia inops & indigus eſt. Vnde Pſalm. 33. dicitur: *Diuites eguerunt, & eſurierunt*. Et Luc. 1. *Diuites dimiſit inanes*. Eamdem auari in ſeipſum iniquitatem Sapiens expreſſit, *Eccleſiaſtis*, Cap. 4. *Conſiderans reperi & aliam vanitatem ſub Sole: Vnus eſt, & ſecundum non habet, non filium, non fratrem, & tamen laborare non ceſſat, nec ſatiantur oculi ejus diuitijs: Nec recogitat, dicens: Cui laboro, & fraudo animam meam bonis?* Et Cap. 5. *Auarus non implebitur pecunia: & qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis: & hoc ergo vanitas. Vbi multæ ſunt opes, multi & qui comedunt eas. Et quid prodeſt poſſeſſori, niſi quod cernit diuitias oculis ſuis? Dulcis eſt ſomnus operanti, ſiue parum, ſiue multum comedat: Saturitas autem diuitis non ſinit eum dormire. Eſt & alia infirmitas peſſima, quam vidi ſub Sole: Diuitiæ conſeruatæ in malum Domini ſui. Pereunt enim in afflictione peſſima: Generauit filium, qui in ſumma egeſtate erit. Sicut egreſſus eſt nudus de vtero matris ſuæ, ſic reuertetur, & nihil auferet ſecum de labore ſuo. Miſerabilis prorſùs infirmitas: Quomodo venit, ſic reuertetur. Quid ergo prodeſt ei quòd laborauit in ventum? Cunctis diebus vitæ ſuæ comedit in tenebris, & in curis multis, & in ærumna atque triſtitia*. Temporales diuitiæ animam non ſatiant, quia finitæ ſunt, corporeæ, tranſitoriæ: Anima verò incorporea eſt ſecundùm ſubſtantiam, ſempiterna ſecundùm durationem, infinita ſecundùm capacitatem. *Animum Dei capacem quicquid Deo minus eſt non implebit*. (inquit S. Auguſtinus.)

S. Ambroſius Lib. *De Nabuthe*, Cap. 4. expendens cur de *Achab* Rege dicatur, *Et non manducauit panem ſuum*, 3. Regum Cap. 21. *Diuites* (inquit) *magis alienum panem, quàm ſuum manducant, qui rapto viuunt, & rapinis ſumptum exercent ſuum. Aut certè non manducauit panem ſuum, volens ſe morte multare quòd ei aliquid negaretur. Compara nunc affectum pauperis. Nihil habet, & jejunare voluntarius niſi Deo neſcit, jejunare niſi ex neceſſitate non nouit. Diuites, eripitis quidem pauperibus vniuerſa, aufertis omnia, nihil relinquitis: Pœnam tamen pauperum vos potiùs diuites ſuſtinetis. Illi jejunant, ſi non habeant, vos cùm habetis. A vobis igitur priùs pœnam exigitis, quàm pauperibus irrogatis. Vos igitur veſtro affectu luitis miſeræ paupertatis ærumnas: & pauperes quidem non habent quo vtantur; vos autem nec ipſi vtimini, nec alios vti ſinitis. Eruitis aurum de metalli venis, ſed rursùm abſconditis illud. Quantorum vitas in illo infoditis auro?*

Et Cap 6. locum illum Euangelij explicans, Luc. 12. *Quid faciam? deſtruam horrea mea*, &c. ait: *In vbertate fructuum, vocem egentis mittit*. Quid faciam, *inquit? Nonne hæc pauperis vox eſt, non habentis ſubſidia viuendi? Clamat ſe diues non habere. Paupertatis hic ſermo eſt* ∴ *Miſerior iſte fœcunditatibus ſuis, quàm pauper, cui periculum de egeſtate eſt. Habet ille vnde excuſet ærumnam, habet certè injuriam, non habet culpam: Iſte non habet quem præter ſe arguat*. Et Cap. 5. *O diues, neſcis quàm pauper ſis, quàm inops tibi ipſe videaris, qui te diuitem dicis! Quantò plus habueris, plus requiris, & quicquid acquiſieris, tamen tibi adhuc indiges. Inflammatur lucro auaritia, non reſtinguitur. Quaſi quoſdam gradus cupiditas habet: Quo plures aſcenderit, eò ad altiora feſtinat; vnde ſit grauior ruina lapſuro. Tolerabilior tamen iſte cùm minùs haberet: Cenſus ſui contemplatione mediocria requirebat; acceſſione patrimonij acceſſit cupiditatis augmentum. Non vult eſſe degener votis, pauper in deſiderijs. Ita duo intolerabilia ſimul jungit, vt ambitioſam ſpem diuitis augeat, & non deponat mendicitatis affectum. Denique docet nos Scriptura Diuina quàm miſerè egent, mendicet abjectè. Rex Achab in Iſraël erat, & pauper Nabuthe. Ille Regni opibus affluebat: Iſte anguſti ſoli ceſpitem poſſidebat. Nihil pauper de poſſeſſionibus diuitis concupiuit: Rex ſibi egere viſus eſt, quia vineam habebat pauper vicinus. Quis igitur tibi pauper videtur; qui contentus eſt ſuo, an qui concupiſcit alienum? Alter certè pauper cenſu videtur, alter eſt pauper affectu*. Et Cap. 12. *Pauperiorem ſe judicat omnis abundans; quia ſibi deeſſe arbitratur, quicquid ab alijs poſſidetur. Toto Mundo eget, cujus non capit Mundus cupiditates: Ejus autem qui fidelis eſt, totus Mundus diuitiarum eſt*.

Perituras illas diuitias egeſtatem non auferre, *S. Auguſtinus* pariter oſtendit, Sermone 50. *Cùm* (inquit) *hoc genus rerum Dominus in Euangelio Mammona iniquitatis appellat, ſignificat alterum eſſe Mammona, id eſt, alias diuitias, quas niſi juſti & boni poſſidere non poſſunt, vt ideò Mammona iniquitatis vocetur, quia iniquitas eas vocat diuitias. Iuſtitia verò nouit eſſe alias diuitias, quibus homo adornatur interior: Sicut Beatus Petrus dicit*, Qui eſt ante Deum diues. *Illæ juſtæ dicuntur diuitiæ, quæ à bonis meritis juſtiſque tribuuntur. Illæ veræ dicuntur*, Petri
diuitiæ, quia quiſquis eas habuerit, non egebit. Iſtæ verò injuſtæ diuitiæ, non quia injuſtum eſt aurum & argentum, ſed quia injuſtum eſt eas putare diuitias, quæ non auferunt egeſtatem. Tantò enim magis quiſque ardebit egeſtate, quantò magis eas diligens majores habuerit. Quomodo ergo ſunt diuitiæ, quibus creſcentibus creſcit inopia; quæ amatoribus ſuis quantò fuerint ampliores, non afferunt ſatietatem, ſed inflammant cupiditatem? Diuitem tu putas, qui minùs egeret, ſi minùs haberet? ∴ *Major pecunia fauces auaritiæ non claudit, ſed extendit: Non irrigat, ſed accendit. Poculum reſpuunt, quia fluuium ſitiunt. Vtrùm ergo ditior an egentior dicendus eſt, qui cùm ideò voluit habere aliquid ne indigeret, ideò plus habet ne minùs indigeat?*

Idem Sermone 61. aliàs 5. *De Verbis Domini*, Cap. 3. *Habes aurum* (inquit) *habes argentum; & concupiſcis aurum, & concupiſcis argentum. Et habes, & concupiſcis; & plenus es, & ſitis. Morbus eſt, & non opulentia. Sunt homines in morbo, humore pleni ſunt, & ſemper ſitiunt. Quomodo ergo delectas opulentiam, qui habes hydropem concupiſcentiam?*

Libido & Auaritia dicuntur à Sapiente Prouerb. 4. *Sanguiſugæ duæ filiæ, dicentes, Affer, affer*. Inſatiabilis quidem vtraque eſt, ſed magis auaritia, quæ nec in ipſa hominis ſenectute expleri poteſt. Communes ſanguiſugæ concidunt ſatietate, & pondere ipſo ſanguinis detractæ, aut ſale aſperſæ, vt referunt Naturalis Hiſtoriæ Scriptores. Auari autem qui ſe in terrenas opes ingurgitant, nec earum copiâ & pondere concidunt; nec diuinis monitis, & Concionatorum priorúmque virorum ſapientiâ ſalutaribúſque verbis tanquam ſale aſperſi, ab auaritiæ ardore vllo modo refrigeſcunt, vel reuocantur.

5 Auaritia denique peccatum eſt in proximum, quia exterioribus diuitijs non poteſt vnus homo ſuperabundare, niſi alteri deficiat; quia bona temporalia ſimul à multis poſſideri non poſſunt; (inquit *S. Thomas*.) Quam immanis ſit in proximum auaritia, Propheticis Oraculis oſtenditur. Ierem. 2. *In alis tuis inuentus eſt ſanguis animarum pauperum & innocentum*. Et Michææ 6. *Ignis in domo impij theſauri iniquitatis*. Inſtat enim ignis vicina quæque conſumit, deuaſtat, euertit. Auaritia crudelis eſt illa *Iezabel*, quæ *Nabuthem* falſis teſtimonijs opprimit, perdítque, vt eius vineam Regi *Achab* tradat poſſidendam, 3. *Regum* Cap. 21. Quâ de re *S. Ambroſius*, Lib. *De Nabuthe*, Cap. 1. ita ſcribit: *Nabuthe Hiſtoria tempore vetus eſt, vſu quotidiana. Quis enim diuitum non quotidie concupiſcit aliena? Quis opulentiſſimorum non exturbare contendit agellulo ſuo pauperem, atque inopem auiti ruris eliminare finibus? Quis contentus eſt ſuo? Cujus non inflammet diuitis animum vicina poſſeſſio? Non igitur vnus Achab natus eſt: Sed, quod pejus eſt, quotidie Achab naſcitur, & nunquam huic ſæculo moritur. Si vnus occidit, aſſurgunt plurimi; Plures qui rapiant, quàm qui amittant. Non vnus Nabuthe pauper occiſus eſt: Quotidie Nabuthe ſternitur, quotidie pauper occiditur*.

S. Ioannis Chryſoſtomi cùm vbique triumphet eloquentia, tum maximè in auari crudelitate deſcribenda, Homiliâ 29. in Matthæum. *Fingito* (inquit) *videre tetrum quemdam hominem, qui ab oculis ignem emittat, cui ex vtroque humero dracones pro manibus dependeant, cujus os cameræ inſtar magnitudine ſit, in quo pro dentibus acuti enſes ſtent, ex lingua venenoſus fons ſcaturiat: Venter omni fornace ſit voracior, cuncta quæ immittuntur ſubitò conſumens, pedes alati, quauis etiam flamma vehementiores: Facies canis, ac lupi ſimul: nec hominis vocem emittat, ſed inſuaue quiddam, ac terribile mugiat; faces præterea in manibus teneat. Imaginemur illud obuios quoſque jugulare, carnes eorum lacerare, ac deuorare: Multò truculentior eſt auarus, in omnes, vt mors inſiliens, omnes vt infernus deglutiens, communis generis humani hoſtis, quippe qui vellet nullum hominem eſſe, vt omnia poſſideret*.

Neque hic ſiſtit gradum; ſed cùm omnes perdiderit cupiditate ſuâ, etiam terræ ſubſtantiam cupit abolere, ac ipſam
„ *in aurum conuerſam vellet aſpicere.* Verùm, vt videa-
„ tis nondum nos inſaniam illorum oratione aſſecutos,
„ fingamus à nemine ipſum accuſari, nullum ipſi
„ terrorem imminere, non à iudicijs, non à conſuetu-
„ dine hominum, non à legibus, & tunc videbis ipſum
„ arrepto enſe omnes interimere, nulli parcere, non
„ amico, non cognato, non fratri, non ipſis parenti-
„ bus. Interrogate auarum, ſi non hæc ſecum quoti-
„ die verſat, ſi non omnes cogitatione inuadat amicos,
„ cognatos, parentes. Ac nec interrogare quidem ipſum
„ opus eſt. Scitis enim quòd *Qui hoc morbo premuntur, & vitam parentum ſenum grauiter ferunt, & dulce illud ac natura ſuauiſſimum liberorum donum graue, ac moleſtum eſſe cenſent. Vnde factum eſt, vt multi ſterilitatem vxorum herbis procurauerint, & naturam orbam effecerint, qui etſi filios natos non interfecerunt, attamen ne omninò naſcerentur, effecerunt.*

Denique quàm exitialis proximo ſit auaritia, manifeſtum eſt ex latrocinijs, rapinis, vſuris, contractibus iniuſtis, litibus improbis, monopolijs, iniquis exactionibus, quibus pauperes vexantur, opprimuntur, ſpoliantur. Idémque probat diuitum auarorum in pauperes ferreum pectus, quorum miſerijs non mouentur; quos dum non paſcunt, occidunt. Vnde Concilia eos qui res pauperum inopiæ ſubleuandæ deſtinatas retinent; (Eadem autem eſt ratio eorum, qui eleemoſynam non erogant extremam neceſſitatem patientibus:) *Necatores pauperum* appellant. Ita Concilium Carthaginenſe 4. Canone 95. & Aurelianenſe 5. Canone 15.

Præclarum *S. Cypriani* locum de auaritia, Epiſtolâ 2. ad *Donatum*, temperare mihi non poſſum quin referam. *Sed & quos diuites opinaris* (inquit) *continuantes ſaltibus ſaltus, & de confinio pauperibus excluſis infinita, ac ſine terminis rura latiùs porrigentes, quibus argenti & auri maximum pondus, & pecuniarum ingentium, vel exſtructi aggeres, vel defoſſæ ſtrues; hos etiam inter diuitias ſuas trepidos cogitationis incertæ ſollicitudo diſcruciat, ne prædo vaſtet, ne percuſſor infeſtet, ne inimica cujuſque locupletioris inuidia calumnioſis litibus inquietet. Non cibus ſecuro, ſomnúſue contingit. Suſpirat ille in conuiuio, bibat licet gemmas, & cùm epulis marcidum corpus torus mollior alto ſinu condiderit, vigilat tamen in pluma: Nec intelligit miſer ſpecioſa ſibi eſſe ſupplicia, auro ſe alligatum teneri, & poſſideri magis, quàm poſſidere diuitias atque opes. O deteſtabilis cæcitas mentium, & cupiditatis inſanæ profunda caligo! Cùm exonerare ſe poſſit, & leuare ponderibus, pergit magis fortunis angentibus incubare, pergit pœnalibus cumulis pertinaciter adhærere. Nulla in clientes inde largitio eſt, cum indigentibus nulla partitio, & pecuniam ſuam dicunt, quam velut alienam domi clauſam ſollicito labore cuſtodiunt, ex qua non amicis, non liberis quidquam, non ſibi denique impertiunt. Poſſident ad hoc tantùm, ne poſſidere alteri liceat.·. Et ô nominum quanta diuerſitas! Bona appellant, ex quibus nullus illis niſi ad res malas vſus eſt.*

ARTICVLVS II.

Rationes explicantur, propter quas Chriſtiani ab Auaritia deterreri debent.

CHriſtianos ab auaritiâ deterrere debet opum vanitas & fallacia, ſpiritualium excellentia bonorum, Vitæ Chriſtianæ conditio quæ via eſt ad meliorem & cœleſtem, æternámque Patriam, Chriſti verba, diuites auaros damnantis, pauperes, ſpiritu commendantis, & *Beatos* prædicantis, *quoniam ipſorum eſt Regnum cælorum*, Diſcipulis tandem ſuis iubentis, vt auaritiam omnem fugiant. Luc. 12. *Videte, & cauete ab omni auaritia: Quia non in abundantia cujuſquam vita ejus eſt, ex his quæ poſſidet.* Eiuſdem Saluatoris exemplum, qui *Propter nos egenus factus eſt, cùm diues eſſet, vt illius inopiâ diuites eſſemus:* Et qui *Non habuit vbi reclinaret caput ſuum.* Qui ex paupere matre in ſtabulo natus, & in præſepe exceptus, pauperes Diſcipulos elegit, pauperem cum pauperibus vitam duxit, nudus in cruce mori voluit. *Turpe eſt, & nimis pudendum & dolendum;* (inquit *S. Auguſtinus* Sermone 177.) *ſi cultores idolorum inueniuntur auaritiæ domitores, & cultor Dei viuit ob auaritia ſubjugetur, & fiat auaritiæ mancipium, cujus Sanguis ſit pretium.·. Hujus familiæ facti ſumus, in hujus familiam adoptati ſumus; hujus filij non noſtris meritis, ſed ipſius gratiâ ſumus. Nimis graue eſt, & nimis horribile, vt auaritia nos teneat in terris; cùm illi dicamus,* Pater noſter qui es in cœlis, *cujus deſiderio vileſcunt omnia, nec vana nobis ſunt, inter quæ nati ſumus, quia propter illum renati ſumus. Sint hæc ad neceſſitatis vſum, non ad charitatis affectum: Sint tanquam ſtabulum viatoris, non tanquam prædium poſſeſſoris. Refice, & tranſi. Iter agis, attende ad quem veniſti; quia magnus eſt qui ad te venit. Diſcedendo de hac vita, locum facis venienti: Sæculi eſt iſta conditio: Cedes, vt alius accedat. Sed ſi vis ad locum tutiſſimum peruenire, Deus à te non recedat, cui dicimus,* Deduxiſti me per ſemitas iuſtitiæ tuæ, „ Pſalm. 22.
propter nomen tuum: *Non propter meritum meum. Aliud eſt ergo iter mortalitatis, aliud iter pietatis. Iter mortalitatis commune eſt, illuc enim ambulant omnes nati: Illuc non niſi renati. Ad illud pertinet naſci, creſcere, ſeneſcere, mori. Propter hoc neceſſarius eſt victus & tegumentum, ſufficientes ſint hujus itineris ſumptus. Quare te grauas, quare tantùm portas in via breui, non vnde ad hanc viam finiendam iuueris, ſed vnde potiùs grauius onereris. Nimiùm quippe mirabile eſt, quod tibi vis, vt contingat: Oneras te, multùm portas, premit te in hac via pecunia, & per hanc viam premit te auaritia. Auaritia enim cordis eſt immunditia. Nihil tollis de hoc Mundo, quem amaſti, ſed tollis vitium, quod amaſti. Si perſeueranter amas Mundum; qui fecit Mundum, non te inueniet mundum. Si ergo in vſum temporalem moderata pecunia ſit vinculum, in eo fine conſtituto qui ſcriptus eſt: Sine amore* (in- Heb. 13.
quit) *pecuniæ, modus ſufficiens eſt præſentibus. Vide ante omnia quid præſtruxit: Sine amore* (inquit) *iam animum mitte, vt cor inde ſoluas. Nam ſi pecuniæ per amorem cor alligare volueris, inſeris te doloribus multis: & vbi erit,* Tu autem homo Dei hæc fuge? *Non enim ait,* 1. Timot. 6.
Relinque, & deſere: Sed, Fuge, quaſi hoſtem. Quærebas fugere cum auro, fuge aurum: Cor tuum fugiat, & ſeruus eſt tuus. Cupiditas non ſit, pietas tamen non deſit; eſt quod facias de auro, ſi Dominus es auri, non ſeruus. Si Dominus auri es, facis de illo quod bonum eſt: Si ſeruus, facit de te quod malum eſt. Si Dominus auri es, veſtitus de te Dominum laudat: Si ſeruus auri es, ſpoliatus de te blaſphemat. Seruum autem te facit cupiditas, liberum charitas. Inde ſeruus, ſi non fugeris. Tu autem ô homo Dei, hæc fuge. *In hac cauſa ſi non vis eſſe ſeruus, eſto fugitiuus. Audiſti quid fugias, habes & quod ſectetis. Non enim inaniter fugis, aut ſic relinquis, vt non apprehendas. Sectare ergo iuſtitiam, fidem, pietatem, charitatem. Hæc te diuitem faciant. Hæ diuitiæ intus ſunt: Fur ad eas non accedit, niſi mala voluntas ei dederit locum. Muni arcam interiorem, hoc eſt, conſcientiam. Has diuitias non tibi latro, non quilibet potentiſſimus inimicus, non irruens hoſtis, aut barbarus, non denique naufragium poterit auferre, vnde ſi nudus exeas, plenus exis. Neque enim verè inanis erat, quamuis forinſecus nihil habere videretur, qui dicebat:* Dominus dedit, Dominus „ Iob. 1.
abſtulit; ſicut Domino placuit, ita factum eſt: Sit „
nomen Domini benedictum. *Laudabilis iſta plenitu-* „
do, ingentes diuitiæ; inanis auro, plenus Deo; inanis omni tranſitoria neuitate, plenus ſui Domini voluntate. Quid quæritis aurum cautis laboribus & peregrinationibus? Amate has diuitias, & modò imprimini: Fons enim non latet, ſi cor patet: Aperit cor clauis fidei, & aperit & mundat vbi ponas. Noli tibi anguſtus videri: Diuitiæ tuæ Deus tuus, quando intrauit, ipſe dilatauit. Ergo, ſine amore pecuniæ, modus ſufficiens eſt præſentibus: Quare præſentibus? quia, Nihil intulimus in „
hunc mundum, nec auferre aliquid poſſumus: *Ideò* „
præſentibus, non futuris. Sed quæ res decipit hominem ad auaritiæ computum? Quid ſi diu viuo? Qui dat vitam, dat vnde vita ſuſtentetur. Poſtremò ſint reditus, quare quæritur & theſaurus? Redit aliquid de negotio, redit aliquid de artificio, redit aliquid de prætio: Sufficiat, non theſaurizetur; ne vbi pones theſaurum tuum, ibi remaneat & cor tuum, & vt ſurſum ſit fruſtra audias, ſilentíque reſpondens. Quando enim reſpondes ad illum ſacratiſſimum verbum, * *& voce ſubſcribis, ab ipſo corde intus non accuſaris? Quamuis preſſum & oppreſſum cor tuum, non tibi intus dicit, Sub terra me ponis, quare mentiris? Ergone tibi non dicit, Nonne ibi ſum, vbi theſau-*

* Surſum corda. Habemus ad Dominum.

rus

rus tuus? Ergo mentiris. An verò ille mentitur, qui dixit, Vbi enim fuerit theſaurus tuus, illic erit & cor tuum? *Tu dicis, Non illic erit. Veritas dicit, Illic erit. Sed non illic erit, quia non amo, factis proba.* Ad cœlorum Regnum feſtinamus: Huius itaque Mundi impedimenta relinquere debemus. In cuius rei figuram *Elias* igneo curru in cœlum raptus, pallium *Eliſæo* Diſcipulo dimiſit, vt *S. Hieronymus* obſeruat. *Elias ad cœlorum Regnum feſtinans, ire non poteſt cum pallio, ſed Mundi in Mundo veſtimenta dimiſit.* Chriſtianorum igitur gloria & diuitiæ, Euangelica paupertas, iuxta illud S. Ambroſij: *Meum ergo paupertas Chriſti patrimonium eſt.* Et Epiſt. 63. ad Eccleſiam Vercellenſem: *Ille eſt diues in Eccleſia, qui fide diues eſt: Fideli enim totus Mundus diuitiarum eſt ∴ Non cenſus diuitem, ſed animus facit. ∴ Non naturæ paupertas, ſed opinionis eſt; ideòque citò inuenitur diues naturæ, difficilè cupiditati. Quid quaſi neceſſarium quæritis cumulum diuitiarum? Nihil enim neceſſarium, quàm cognoſcere quid non ſit neceſſarium.*

Math. 6.

Hinc *Minucius Felix*, in Octauio: *Ceterùm* (inquit) *quòd plerique pauperes dicimur, non eſt infamia noſtra, ſed gloria. Animus enim, vt luxu ſoluitur, ita frugalitate firmatur. Et tamen quis poteſt pauper eſſe, qui non eget, qui non inhiat alieno, qui Deo diues eſt; Magis pauper ille eſt, qui cùm multa habeat, plura deſiderat. Dicam tandem quemadmodum ſentio: Nemo tam pauper poteſt eſſe, quàm natus eſt. Aues ſine patrimonio viuunt, & in diem paſcua paſcuntur: & hæc tamen nobis nata ſunt: Quæ omnia ſi non concupiſcimus, poſſidemus. Igitur vt qui viam terit, eò felicior, quò leuior incedit: Ita beatior in hoc itinere viuendi qui paupertate ſe ſubleuat, non ſub diuitiarum onere ſuſpirat. Et tamen facultates, ſi vtiles putaremus, à Deo poſceremus. Vtique indulgere poſſet aliquantùm, cujus eſt totum. Sed nos contemnere malumus opes, quàm continere. Innocentiam magis cupimus, magis patientiam flagitamus: Malumus nos bonos eſſe, quàm prodigos.* Ita Chriſtianorum omnium nomine loquitur, quorum agit cauſam apud Ethnicos.

Hinc *S. Cyprianus*, Epiſtolâ 1. *Quem Deus diuitem fecerit, nemo pauperem faciet. Penuria eſſe nulla jam poterit, cui ſemel pectus cœleſtis ſagina ſaturauit. Iam tibi auro diſtincta laquearia, & pretioſi marmoris cruſtis veſtita domicilia ſordebunt, cùm ſcieris te excolendum magis, te potiùs ornandum, domum tibi hanc eſſe potiorem, quam Dominus inſedit templi vice, in qua Spiritus-Sanctus cœpit habitare. Pingamus hanc domum pigmentis innocentiæ, illuminemus luce juſtitiæ. Non hæc vnquam procumbet in lapſum ſenio vetuſtatis, nec pigmento parietis, aut muro exoleſcente fœdabitur. Caduca ſunt, quæcumque fucata ſunt; nec fiduciam præbent poſſidentibus ſtabilem, quæ poſſeſſionis non habent firmitatem. Hæc manet cultu jugiter viuido, honore integro, ſplendore diuturno, aboleri non poteſt, nec extingui; poteſt tantùm in melius corpore redeunte formari.*

ARTICVLVS III.

REGVLÆ MORVM,

Circa Auaritiam.

REGVLA I.

Auaritia quatenus opponitur juſtitiæ, ex genere ſuo mortale peccatum eſt, quamuis interdum eſſe veniale peccatum contingat propter imperfectionem actus, aut materiæ leuitatem.

AVaritia ſcilicet immoderationem quamdam circa diuitias importat dupliciter; (inquit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 118. Art. 3.) *Vno modo, immediatè circa ipſam acceptionem & conſeruationem diuitiarum, in quantum aliquis acquirit pecuniam vltra debitum, alienum ſurripiendo, vel retinendo: & ſic opponitur juſtitiæ.* Et hoc modo accipitur auaritia *Ezechielis* 22. vbi dicitur: *Principes ejus in medio ejus quaſi lupi rapientes prædam, ad effundendum ſanguinem, & auarè lucra ſectanda.* Alio modo importat immoderationem *circa interiores affectiones diuitiarum: Putà, cùm quis nimis amat diuitias, aut nimis delectatur in eis, etiamſi nolit capere alienum. Et hoc modo auaritia opponitur liberalitati, quæ moderatur hujuſmodi affectiones.* Et ſic accipitur auaritia 2. ad Corinthios 9. *Neceſſarium exiſtimaui rogare fratres, vt præueniant ad vos, & præparent repromiſſam benedictionem hanc paratam eſſe, ſic quaſi benedictionem, non tanquam auaritiam.* Auaritia igitur quatenus opponitur iuſtitiæ, *Ex genere ſuo eſt peccatum mortale. Sic enim ad auaritiam pertinet quòd aliquis injuſtè accipiat, vel retineat res alienas, pertinet ad rapinam, vel furtum, quæ ſunt peccata mortalia;* (inquit S. Thomas Articulo 4.) Hominibus hâc auaritiæ lube infectis conuenit illud *Sapientiæ* 15. Cap. *Æſtimauerunt luſum eſſe vitam noſtram, & conuerſationem vitæ compoſitam ad lucrum, & oportere vndecumque, etiam ex malo acquirere.*

Hanc Regulam firmant maledictiones aduersùs Auaros in Sacris Litteris exaratæ. Iſaiæ 5. *Væ qui conjungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis vſque ad terminum loci: Numquid habitabitis vos ſoli in medio terræ?* Et Cap. 33. *Væ qui prædaris, nonne & ipſe prædaberis?* Habacuc 2. *Væ ei qui multiplicat non ſua! Vſquequo & aggrauat contra ſe denſum lutum?* AVARO *quippe contra ſe denſum lutum aggrauare, eſt terrena lucra cum pondere peccati cumulare;* (inquit *S. Gregorius*, 3. P. *Paſtoralis*, Admonitione 21.) Syriacus vertit, *Nubem luti*, quia nimirum opes ſordidarum affectionum & ſcelerum nubes exhalant, quibus inuoluta mens & oppreſſa, in ſumma cœleſtium rerum caligine & ignoratione verſatur. Idem Propheta, ibidem: *Væ* (inquit) *qui congregat auaritiam malam domui ſuæ, vt ſit in excelſo nidus ejus, & liberari ſe putat de manu mali. Cogitaſti confuſionem domus tuæ, concidiſti populos multos, & peccauit anima tua. Quia lapis de pariete clamabit: & lignum quod inter juncturas eſt ædificiorum reſpondebit. Væ qui ædificat ciuitatem in ſanguinibus, & præparat vrbem in iniquitate.* Amos 6. *Væ qui opulenti eſtis in Sion! ∴ Qui dormitis in lectis eburneis, & laſciuitis in ſtratis veſtris: Qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti. Qui canitis ad vocem pſalterij ∴ Bibentes vinum in phialis, & optimo vnguento delibuti: & nihil patiebantur ſuper contritione Ioſeph.* Lucæ 6. *Væ vobis diuitibus*, (inquit Chriſtus) *quia habetis conſolationem veſtram.* Iacobi 5. *Agite nunc diuites, plorate vlulantes in miſerijs veſtris, quæ aduenient vobis. Diuitiæ veſtræ putrefactæ ſunt: & veſtimenta veſtra à tineis comeſta ſunt. Aurum & argentum veſtrum æruginauit: & ærugo eorum in teſtimonium vobis erit, & manducabit carnes veſtras ſicut ignis Theſaurizaſtis vobis iram in nouiſſimis diebus. Ecce merces operariorum, qui meſſuerunt regiones veſtras, quæ fraudata eſt à vobis, clamat: & clamor eorum in aures Domini Sabaoth introiuit.* Hinc Prouerb. 28. ſcriptum eſt: *Qui feſtinat ditari, non erit innocens.* Vt enim ait *S. Gregorius* loco ſupra laudato; *Qui augere opes ambit, vitare peccatum negligit: & more auium captus, cùm eſcam terrenarum rerum auidè conſpicit, quo ſtranguletur peccati laqueo non agnoſcit. Cùm quælibet præſentis Mundi lucra deſiderant, & ea quæ de futuro damna patientur, ignorant, audiant quod ſcriptum eſt:* Hære- Prouer. 10.
" ditas ad quam feſtinatur in principio, in nouiſſimo
" benedictione carebit. *Ex hac quippe vita initium ducimus, vt ad benedictionis ſortem in nouiſſimo veniamus. Qui itaque in principio hereditari feſtinant, ſortem ſibi in nouiſſimo benedictionis amputant: Quia dum per auaritiæ nequitiam hîc multiplicari appetunt, illic ab æterno patrimonio exhæredes fiunt. Cúmque plurima ambiunt, vel* Math. 6.
obtinere cuncta quæ ambierint, poſſunt, audiant quod ſcriptum eſt: Quid prodeſt homini ſi totum Mun-"
dum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum faciat? "
Ac ſi apertè Veritas dicat: Quid prodeſt homini ſi totum quod extra ſe eſt congregat, ſi hoc ipſum ſolum quod ipſe eſt, damnat?

REGVLA II.

Auaritia, quatenus opponitur liberalitati, venialе peccatum eſt, niſi charitati aduerſetur: Tunc enim eſt lethale peccatum.

AVaritia enim ſic accepta, eſt inordinatus amor diuitiarum. *Si ergo in tantum amor diuitiarum creſcat, quòd præferatur charitati, vt ſcilicet propter amorem diuitiarum aliquis nō vereatur facere contra amorem Dei &*

proximi; ſic auaritia erit peccatum mortale. Si autem inordinatio amoris intra hoc ſiſtat, vt homo, quamuis ſuperfluè diuitias amet, non tamen præferat earum amorem diuino; Vt ſi propter diuitias non velit aliquid facere contra Deum & proximum; ſic auaritia eſt peccatum veniale; (inquit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 118. Art. 4.) Quod ex *S. Auguſtino* confirmatur Lib. *De Fide & Operibus*, Cap. 16. explicante locum Apoſtoli 1. ad Corinth. 3. *Si quis autem ſuperædificat ſuper fundamentum hoc*, &c. vbi præmiſit, fundamentum eſſe Chriſtum, & fidem Chriſti, quæ per dilectionem operatur, ait: *Porrò ſi circa diuitias ſuas carnali quodam teneretur affectu, quamuis ex eis multas eleemoſynas faceret, nec ad eas augendas fraudis aliquid rapinæque moliretur, aut earum minuendarum, vel amittendarum metu in aliquod facinus flagitiumue laberetur; (Alioquin jam ſe illo modo ab illius fundamenti ſtabilitate ſubtraheret:) ſed propter carnalem, vt dixi, quem in eis haberet affectum, quo talibus bonis ſine dolore carere non poſſet, ædificaret ſuper fundamentum illud ligna, fœnum, ſtipulam: Maximè ſi & vxorem ſic haberet, vt etiam propter ipſam cogitaret ea quæ ſunt Mundi, quomodo placeret vxori. Hæc igitur quoniam affectu dilecta carnali non ſine dolore amittuntur, propterea qui ea ſic habent, vt habeant in fundamento fidem, quæ per dilectionem operatur, neque huic iſta vlla ratione, vel cupiditate præponant, in eorum amiſſione paſſi detrimentum per ignem quemdam doloris perueniunt ad ſalutem. A quo dolore atque detrimento tantò eſt quiſque ſecurior, quantò ea, vel minùs amauerit, vel tanquam non habens habuerit. Qui verò propter illa, vel tenenda, vel adipiſcenda, homicidium, adulterium, fornicationem, idololatriam, & ſimilia quæque commiſerit, non propter fundamentum per ignem ſaluabitur, ſed amiſſo fundamento æterno igne torquebitur.* Si quis igitur ex cupiditate lucri aliquod Dei, vel Eccleſiæ mandatum violare malit, quàm non adipiſci diuitias, aut amittere; verbigratiâ, ſi Miſſam non audire diebus feſtis, vel ab opere ſeruili ceſſare, lethale peccatum auaritiæ committit.

REGVLA III.

Auaritia lethale peccatum eſt, ſi ex alio peccato mortali ducat originem, verbigratia, ſi quis totus ſit in congregandis diuitijs ex errore circa diuinam prouidentiam, aut ex diffidentia benignitatis Dei: Vel ſi in diuitijs ſolicitatem, aut ſpem collocet.

Hinc auaritia non ſemel ab Apoſtolo vocatur *Idolorum ſeruitus*; (ad *Epheſ.* 5. & ad *Coloſſ.*) Quemadmodum enim idololatra creaturæ exteriori ſe ſubjicit ad cultum illi exhibendum; ſic auarus ad eâ fruendum: & ſicut ille in idolo, ita auarus in materia idoli, auro & argento, quæ *Principes materiæ* à Tertulliano vocantur, fiduciam collocat, & propter ea velut finem operatur. De hoc hominum genere dicitur Pſal. 48. *Qui confidunt in virtute ſua, & in multitudine diuitiarum ſuarum glorîantur.* Hinc Pſalm 61. ſcriptum eſt: *Diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere.* Et Prouerb. 11. *Qui confidit in diuitijs ſuis, corruet.* Nolite cor apponere, id eſt, *Ne in diuitijs confidatis, non præſumatis, non ſperetis*; (inquit *S. Auguſtinus* hunc Pſalmum exponens) *Ne dicatur*, ECCE *homo qui non poſuit*
Pſalm. 33. *Deum adjutorem ſuum, ſed ſperauit in multitudine diuitiarum ſuarum, & præualuit in vanitate ſua.* Non diuitiæ, ſed ſpes in diuitijs, & diuitiarum cupiditas damnatur. Vnde non ſolùm diuites, ſed & pauperes ſpectat iſtud oraculum. *Nam quid tibi prodeſt, ſi eges facultate, & ardes cupiditate?* Vnde cùm Dominus dixiſſet, *Facilius eſt camelum tranſire per foramen acûs, quàm diuitem intrare in Regnum cœlorum*: Apoſtoli apud ſe dicentes, *Quis poterit ſaluari*, quid attenderunt? *Non facultates, ſed cupiditates. Viderant enim etiam ipſos pauperes, etſi non habentes pecuniam, tamen habere auaritiam.* Et vt noueris non pecuniam in diuite, ſed auaritiam damnari, reſpice pauper diuitem ſtantem iuxta te: Fortè in illo eſt pecunia, & non eſt auaritia; In te non eſt pecunia, & eſt auaritia. Pauper vlceroſus, ærumnoſus, linctus à canibus, non habens opem, non habens eſcam, non habens fortè ipſam veſtem, ablatus eſt ab Angelis in ſinum Abrahæ. Eia tu pauper, gaudes modo, numquid tibi vlcera optanda ſunt? Nonne patrimonium tuum ſanitas eſt? *Non eſt in hoc Lazaro meritum paupertatis, ſed pietatis. Nam vides qui ſublatus eſt, non vides quò ſublatus eſt. Quis eſt ſublatus ab Angelis? Pauper, ærumnoſus, vlceroſus. Quò ſublatus eſt? In ſinum Abrahæ. Lege Scripturas, & inuenies diuitem Abraham. Vt noueris, quia non diuitiæ culpantur; habebat Abraham multùm auri, argenti, pecorum, familiæ, diues erat, & in ejus ſinum Lazarus pauper ſublatus eſt. In ſinum diuitis pauper: An potiùs ambo Deo diuites, ambo à cupiditate pauperes?* Non igitur qui habuit diuitias, ſed qui in ipſis ſperauit, & non in Deo, damnatur, punitur, mouetur de tabernaculo, ſicut puluis quem projicit ventus à facie terræ. Dixit nimirum in corde ſuo, *Beatus populus cui hæc ſunt*: id eſt, iſta terrena; cùm ſit *Beatus populus cujus eſt Dominus Deus ejus.* Pſal. 143.
Ita *S. Auguſtinus* Enarratione in Pſalmum 51.

Idem confirmatur ex Apoſtolo 1. ad *Timotheum* 6. ſcribente: *Diuitibus hujus ſæculi præcipe non ſublime ſapere, neque ſperare in incerto diuitiarum, ſed in Deo viuo, (qui præſtat nobis omnia abundè ad fruendum,) benè agere, diuites fieri in bonis operibus, facilè tribuere, communicare, theſaurizare ſibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant veram vitam.* Quem locum *S. Auguſtinus* egregiâ paraphraſi illuſtrat Sermone 177. aliàs 10. inter editos ex Majoris Carthuſiæ Miſſ. *Præcipe* (inquit) *diuitibus hujus mundi*: Quia *ſunt & diuites Dei; & veri diuites non ſunt niſi diuites Dei.* Non ſuperbè ſapere. *Habeantur diuitiæ, multúmque amantur. Nidus colligitur ſuperbiæ, vbi nutriatur & creſcat; quod pejus eſt, non voles, ſed maneat. Ergo ante omnia*, Non ſuperbè ſapere. *Vt intelligat, ſapiat, cogitet ſe mortalem, & mortales pauperes pares.* Neque ſperare in incerto diuitiarum. *Amas aurum; fac, ſi potes, certum, ne non timeas amittere. Congregaſti facultatem; da tibi, ſi potes, ſecuritatem. Tolle inde ſpem, vbi fixiſti.* Sed in Deo viuo. *Ibi fige ſpem, ibi anchoram cordis tui, vt tempeſtas ſeculi non inde te abrumpat.* In Deo viuo, qui præſtat nobis omnia abundè ad fruendum. *Si omnia, quantò magis ſe? Et verè ad fruendum ipſe erit nobis omnia. Nam non mihi videtur dictum*, Qui dedit nobis omnia abundanter ad fruendum, *niſi ſeipſum. Videtur enim aliud eſſe vti, aliud frui. Vtimur enim pro neceſſitate, fruimur pro jucunditate. Ergo iſta temporalia dedit ad vtendum, ſe ad fruendum. Si ergo ſe, quare dictum eſt*, omnia, *Niſi quia ſcriptum eſt*, Vt ſit Deus omnia in omnibus? *Ergo ibi cor ad fruendum*, 1. Cor. 15. *vt ſit ſurſum cor. Solue te hinc, ſed alliga ibi: Periculoſum eſt tibi in his tentationibus ſine vinculo remanere* ... *Quid tam omnia, quàm qui fecit omnia? Habet intus, quos operatur foris. Ibi ergo ſunt omnia præcipua, immortalia, indeficientia, permanentia, & ipſe Deus omnia in omnibus, ſed Sanctis ſuis. Ipſe ergo ſolus ſufficit, de quo dictum eſt*, Oſtende nobis Patrem, & ſufficit. *Si auari* Ioann. 14. *ſumus, ipſum amemus. Si opes deſideramus, ſolus nos ſatiare poterit, de quo dictum eſt.* Qui implet in bonis deſiderium tuum. *Hoc tantum, tam magnum bonum pec-* Pſal. 102. *catori non ſufficit? Volendo habere omnia, plus perdidit omnia; quia, Radix eſt omnium malorum auaritia.* Diuites ſint in operibus bonis. *Ad hoc diues eſto, vt facilè tribuas. Pauper enim vult tribuere, & non poteſt: Apud illum difficultas, apud te facilitas. Hoc tibi proſit quòd diues es, quia cùm volueris facere, ſtatim facis.* Facilè tribuant, communicent. *Numquid perdant?* Theſaurizent ſibi fundamentum bonum in futurum. *Et ne ipſum aurum & argentum & prædia, & ea quæ pulcra videntur in facultatibus hominum, etiam ibi deſideremus, cùm dicitur nobis, Illuc migrate, theſaurum veſtrum ibi ponite: Admonuit nos contra carnales cogitationes, & ſubjecit*, Vt apprehendant veram vitam: *Non aurum quod in terra remanſit, non facultates putredinis, non bona tranſeuntia, ſed* veram vitam. *Quodam modo ergo migramus, quando hoc illuc tranſit, neque hoc ibi habebimus, quod hinc transferimus. Quodam modo Dominus Deus noſter mercatores nos vult eſſe, mutationem nobiſcum facit: Quod hic abundat, damus, quod ibi abundat, accipimus: Quemadmodum plerique trajectitias merces faciunt, aliud dant alibi, & quod veniat aliud accipiunt. Talis eſt iſta mutatio, qualis noſtra mercatio. Quid damus, & quid accipimus? Hoc damus, quod nobiſcum auferre non poſſumus, etſi vellemus. Quare ergo*

perit?

perit? Id quod minus eſt detur, vt quod eſt maius ibi inueniatur. Damus terram, & accipimus cœlum; damus temporalia, & accipimus æterna; damus putreſcentia, & accipimus immortalia: Damus quod dedit Deus, & accipimus ipſum Deum. Non ergo ſimus pigri in iſta mutatione rerum, in iſta mercatura optima, & ineffabili. Profit quia hic ſumus, profit quia nati ſumus, profit quia peregrinamur. Non inopes remaneamus. Non intret arcam cordis tineu mala cogitationis: Non dicatur, Non dabo, ne eras non habeam. Noli multùm cogitare de futuris: Immo multùm cogita de futuris, ſed de longè futuris. Theſaurizent ſibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant veram vitam ∴ *Habe: Tantùm noli amare, ſeruare, theſaurizare, incubare reconditis, hoc eſt de incertis ſperare.*

Et Sermone 85. aliàs *De Tempore* 205. *Auaritia eſt velle eſſe diuitem, non iam eſſe diuitem. Mergi non times in interitum, & perditionem? Non times radicem omnium malorum auaritiam? De agro tuo exſtirpas radicem ſpinarum, & non exſtirpas de corde tuo radicem malarum cupiditatum? Purgas agrum tuum vnde fructum cupiat venter tuus, & non purgas cor tuum vbi habitet Deus tuus?*

Hanc denique Regulam confirmat *S. Thomas*, Quæſt. 13. *De Peccatis*, inter Quæſtiones Diſputatas, Articulo 2. *Si loquamur* (inquit) *de amore, & deſiderio ſtrictè, ſic Auaritia ſemper eſt peccatum mortale. Cùm enim amor, & deſiderium ſit boni, bonum autem propriè, & principaliter ſit finis, id autem quod ad finem ordinatur, non habeat per ſe rationem boni, niſi propter ordinem finis: Inde eſt quod amor, & deſiderium propriè, & principaliter eſt finis, ſecundariò autem eorum quæ ſunt ad finem. Si ergo auaritia dicatur amor, & deſiderium temporalium bonorum, ita quòd in eis finis conſtituatur, auaritia ſemper erit peccatum mortale. Conuertere enim ad bonum creatum ſicut ad finem, facit auerſionem ab incommutabili bono, quod debet eſſe vltimus finis; eò quòd non poſſunt eſſe plures vltimi fines.*

REGVLA IV.

Lethalis Auaritiæ rei ſunt, quicumque plura concupiſcunt, quàm huius vitæ neceſſitas, ſtatúſque ſui decentia, & decorum exigant; & neceſſaria habentes, nouas opes congregare non ceſſant.

HAnc Regulam tradit Apoſtolus 1. ad Timotheum 6. *Eſt autem* (inquit) *quæſtus magnus pietas cum ſufficientia. Nihil enim intulimus in hunc Mundum: Haud dubium quòd nec auferre quid poſſumus. Habentes autem alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſumus: Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia, & nociua, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem. Radix enim omnium malorum eſt cupiditas: Quam quidam appetentes errauerunt à fide, & inſeruerunt ſe doloribus multis.* Illis autem verbis, *His contenti ſumus*, enuntiari præceptum ad omnes pertinens, vtpotè ex ipſa naturæ lege profectum, minimè dubium eſt. Nam ſuperflua quærere, & deſiderare, contra naturam eſt. Porrò, vt ait Tertullianus Lib. De Corona Militis, *Omne quod contra naturam eſt, monſtri meretur notam penes omnes: Penes nos verò etiam elogium ſacrilegij in Deum naturæ Auctorem.* Non ait autem Apoſtolus, Qui diuites ſunt; ſed, *Qui volunt diuites fieri*. Inter diuitem eſſe, & velle eſſe, iuſta diſcretio negari non poteſt. *Ibi facultas eſt, hic cupiditas;* (inquit *S. Auguſtinus*, Sermone 177.)

Cum Propheta conuenit Apoſtolus: *Baruch* enim Cap. 3. ſcriptum eſt: *Vbi ſunt Principes gentium ∴ Qui argentum theſaurizant, & aurum in quo confidunt homines, & non eſt finis acquiſitionis eorum? Qui argentum fabricant, & ſolliciti ſunt, nec eſt inuentio operum illorum? Exterminati ſunt, & ad inferos deſcenderunt, & alij loco eorum ſurrexerunt.* Et Iſaiæ 5. *Væ qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis vſque ad terminum loci! Numquid habitabitis vos ſoli in medio terræ?* Deficiente ſcilicet terrâ, non ſatiatur auaritia. *Quæ rabies* (inquit S. Hieronymus) *cùm tecta, & agri ad depellendos imbres, & ad ſerendas fruges haberi debeant, ea habere cupere, in quibus cunctis habitare non poſſis, & quæ colere non ſufficias; alteriúſque neceſſitatem tuam facere voluptatem?*

Id denique confirmat Parabola, quam propoſuit Chriſtus, Lucæ 12. *Hominis cuiuſdam diuitis vberes fructus ager attulit: & cogitabat intra ſe dicens: Quid faciam, quia non habeo quò congregem fructus meos? Et dixit. Hoc faciam: Deſtruam horrea mea, & maiora faciam: & illuc congregabo omnia quæ nata ſunt mihi, & bona mea, & dicam animæ meæ: Anima, habes multa bona poſita in annos plurimos: Requieſce, comede, bibe, epulare. Dixit autem illi Deus: Stulte, hâc nocte animam tuam repetunt à te: Quæ autem paraſti, cuius erunt? Sic eſt qui ſibi theſaurizat, & non eſt in Deum diues.* Numquid verò Diues ille aliena quærebat? Fructus ſuos colligere diſponebat, vbi poneret conſulebat, *Non de cuiuſquam vicini agris, non limite perturbato, non ſpoliato paupere, non circumuento ſimplice; ſed tantummodo de ſuis colligendis cogitabat ∴ Ait illi Deus*, Stulte, *Vbi tibi ſapiens videris, ibi ſtulte*. Stulte, *inquis*, hac nocte repetunt à te animam tuam, hæc quæ præparaſti, cuius erunt? *Si ſeruaueris, tua non erunt: Si erogaueris, tua erunt. Quid, inquit, reponis, quod relicturus es? Ecce increpatus eſt ſtultus malè recondens. Si ſtultus eſt, qui recondit ſua, vos inuenite nomen ei qui tollit aliena ∴ Fortaſſis aliquis reſpondeat, & dicat, Non valdè magna pœna erat illi homini, cui dixit Deus, Stulte. Non ſic dicit Deus, Stulte, quomodo homo dicit. Tale in quemquam Dei verbum, iudicium eſt. Numquid enim Deus ſtultis daturus eſt Regnum cœlorum? Quibus autem non eſt daturus Regnum cœlorum, quid eis reſtat, niſi pœna gehennæ?* Verba ſunt *S. Auguſtini* Sermone 178. aliàs 19. *De Verbis Apoſtoli*, Cap. 2. Hinc *S. Cyprianus* Libro *De Lapſis*, inter grauia peccata, quibus iratus Deus Eccleſiæ perſecutionem permiſit, nimium augendi patrimonij ſtudium recenſet: *Studebant* (inquit) *augendo patrimonio ſinguli; & obliti quid credentes aut ſub Apoſtolis ante feciſſent, aut ſemper facere deberent, inſatiabili cupiditatis ardore ampliandis facultatibus incubabant.*

REGVLA V.

Non ſolùm lethalis auaritiæ reus eſt qui rapit aliena, ſed & ille qui cupidè ſeruat ſua; ſi tanta ſit cupiditas, vt illa non ſit paratus amittere ne Deum lethaliter offendat.

HAnc Regulam tradit *S. Auguſtinus*, Sermone 107. aliàs *De Tempore* 196. & *De Diuerſis* 28. eámque colligit ex Chriſti verbis, Luc. 12. *Videte, & cauete ab omni auaritia: Quia non in abundantia cuiuſquam vita eius eſt, ex his quæ poſſidet.* Præceptum illud à Chriſto datum obſeruat occaſione hominis, qui Ipſum interpellauit contra fratrem ſuum, qui totum patrimonium abſtulerat, & fratri ſuo partem non reddebat. Cauſa iuſta erat, breuiter & clarè expoſita iuſtiſſimo Iudici, & æquitatem cauſæ, antequam illi exponeretur, cognoſcenti. *Magiſter, dic fratri meo vt diuidat mecum hæreditatem.* Reſpondit Dominus: *Homo, quis me conſtituit iudicem, aut diuiſorem ſuper vos? Dixitque ad illos: Videte, & cauete ab omni auaritia.* Forte (inquit) *Tu auarum, & cupidum diceres ſi quæreret aliena: Ego autem dico, cupidè & auarè non appetas nec tua. Hoc eſt* Ab omni. Cauete, *inquit*, ab omni auaritia. *Meum ſeruo, non alienum tollo.* Cauete ab omni auaritia. *Non ſolùm auarus eſt, qui rapit aliena: Sed & ille auarus eſt, qui cupidè ſeruat ſua ∴ Multa qui recondit, quantùm inde tollit vt viuat? Cùm tulerit inde, & quodammodo cogitatione ſeparauerit quod ſufficiat vnde viuat, videat cætera cui remaneant: Ne fortè cum ſeruas vnde viuas, colligas vnde moriaris. Ecce Chriſtus, ecce veritas, ecce ſeueritas*: Cauete, *dicit veritas*. Cauete, *dicit ſeueritas. Si non amas veritatem, time ſeueritatem*: Non in abundantia hominis vita eius " eſt ex his quæ habet. *Crede illi, non te fallit. Contra tu dicis, Immo in abundantia hominis eſt vita eius ex his quæ habet. Ille te non fallit: Tu te fallis ∴ Ecce amas tua, non tollis aliena: De labore habes, de iuſtitia habes: Hæres relictus es, donauit tibi quem promeruiſti: Nauigaſti, periclitatus es, fraudem non feciſti, mendacium non iuraſti, quod Deus voluit, acquiſiſti: Et ſeruas cupidè tanquam in bona conſcientia, quia non habes de malo, & non quæris aliena. Si non audieris illum qui dixit*, Cauete ab omni auaritia, *audi quanta mala facturus es propter tua. Ecce contigit, verbi gratiâ, vt fias Iudex. Non corrumpe-*

rumperis, quia non quæris aliena. Nemo tibi dat præmium, & dicit, Iudica contra aduerſarium meum. Abſit, homo qui non quæris aliena, quando tibi hoc perſuaderi poteſt? Vide quid mali facturus ſis propter tua. Ille qui vult vt malè iudices, & pro ipſo feras ſententiam contra aduerſarium ipſius, fortè potens homo eſt, & poteſt tibi calumniam facere, vt perdas tua. Attendis potentiam ipſius, cogitas illam, cogitas tua quæ ſeruas, quæ amas: Non quæ poſſediſti, ſed quibus malè inhæſiſti. Attendis viſcum tuum, propter quod liberas virtutis non habes pennas: Et dicis apud te ipſum. Offendo hominem iſtum, multùm poteſt ad tempus: Suggeret de me mala, & proſcribor, & perdo quod habeo. Iudicaturus es malè, non cùm quæris aliena, ſed cùm ſeruas tua. Da mihi hominem qui audiuit Chriſtum, da mihi hominem qui cum timore audiuit, Cauete ab omni cupiditate: *Et non mihi dicat, Ego homo pauper ſum; plebeius, mediocris, gregalis, quando ſpero me iudicem futurum? Non timeo iſtam tentationem, cuius periculum ante oculos poſuiſti. Ecce dico & pauperi quid timere debeat. Vocat te diues, & potens vt pro illo dicas falſum teſtimonium. Quid facturus es modo? Dic mihi. Habes bonum peculium: Laboraſti, acquiſiſti, ſeruaſti. Exigit ille, Dic pro me falſum teſtimonium, & tantum, & tantùm dona tibi. Tu qui non quæris aliena, Abſit à me, inquit: Non quæro quod mihi noluit Deus dare, non accipio, recede à me. Non vis accipere quod do? Quod habes tollo. Ecce modò te proba, modò te interroga. Quid me attendis? Intus te attende, intus te vide, intus te examina: Sede ad te, & conſtitue ante te, & in eculeum præcepti Dei extende te, & timore torque te, & noli te palpare: Reſponde tibi. Ecce ſi hoc quiſquam minetur, quid facies? Tollo tibi, quod cum tanto labore acquiſiſti, niſi pro me falſum teſtimonium dixeris. Da illum.* Cauete ab omni auaritia. *O ſerue meus, dicet tibi, quem redemi, & liberum feci, quem de ſeruo fratrem adoptaui, quem in corpore meo membrum poſui, audi me: Tollat quod acquiſiſti, me tibi non tollet. Ne pereas, ſeruas tua? Nonne tibi dixi,* Cauete ab omni cupiditate? *Ecce turbaris, ecce fluctuas: Cor tuum quaſi nauis tempeſtatibus quatitur. Dormit Chriſtus: Excita dormientem, & non timebis tempeſtatem ſæuientem. Ipſum excita, qui nihil hic habere voluit, & totum habes, Qui vſque ad Crucem pro te peruenit, cuius nudi atque pendentis oſſa ab inſultantibus numerata ſunt: & caue ab omni auaritia.*

R E G V L A VI.

Grauis impatientia in rei familiaris amiſſione, animum prodit lethalis Auaritiæ reum.

HÆc Regula colligitur *ex Tertulliano*, Libr. *De Patientia*, Cap. 7. *Si detrimento* (inquit) *rei familiaris animus concitatur, omni penè in loco de contemnendo ſæculo Scripturis Dominicis commonetur: Nec maior ad pecuniæ contemptum exhortatio ſubiacet, quàm quòd ipſe Dominus in nullis diuitijs inuenitur, ſemper pauperes iuſtificat, diuites prædamnat. Ita detrimentum patientiæ faſtidium opulentiæ præminiſtrauit, demonſtrans per abiectionem diuitiarum læſuras quoque earum computandas non eſſe. Quod ergo nobis appetere minimè opus eſt, quia nec Dominus appetiuit, detruncatum vel etiam ademptum non ægrè ſuſtinere debemus. Cupiditatem omnium malorum radicem Spiritus Domini per Apoſtolum pronunciauit. Eam non in concupiſcentia alieni tantùm conſiſtentem interpretemur: Nam & quod noſtrum videtur, alienum eſt: Nihil enim noſtrum, quoniam Dei omnia, cuius ipſi quoque nos. Itaque ſi damno affecti, impatienter ſenſerimus, de non noſtro amiſſum dolentes, ad fines cupiditatis deprehendemur. Alienum quærimus, cùm alienum amiſſum ægrè ſuſtinemus. Qui damni impatientiâ concitatur, terrena cœleſtibus anteponendo, de proximo in Deum peccat. Spiritum enim quem à Domino ſumpſit, ſæcularis rei gratiâ concutit. Libenter igitur terrena amittamus, cœleſtia tueamur. Totum licet ſæculum pereat, dum patientiam lucrifaciam. Iam qui minutum ſibi aliquid aut furto, aut vi, aut etiam ignauiâ, non conſtanter ſuſtinere conſtituit, neſcio an facilè, vel ex animo ipſo rei ſuæ manum inferre poſſet in cauſa eleemoſynæ. Quis enim ab alio ſecari omninò non ſuſtinens, ipſe ferrum corpori ſuo ducit? Patientia in detrimentis exercitatio eſt largiendi, & communicandi. Non piget donare, qui non timet perdere.·:· Gentilium eſt omnibus detrimentis impatientiam adhibere, qui rem pecuniariam fortaſſè animæ anteponant.·:· Nos verò ſecundùm diuerſitatem, quâ cum illis ſumus, non animam pro pecunia, ſed pecuniam pro anima deponere conuenit; ſed ſponte in largiendo, ſed patienter in amittendo ipſam animam, ipſúmque corpus in ſæculo iſto expoſitum omnibus ad iniuriam gerimus, eiúſque iniuriæ patientiam ſubimus: Minorum deliberatione lædemur? Abſit à ſeruo Chriſti tale inquinamentum, vt patientia maioribus tentationibus præparata in friuolis excidat.*

Hinc S. *Cyprianus*, amittendarum opum timorem inter impedimenta Martyrij, & cauſas defectionis pluſimorum à Chriſtianæ Fidei confeſſione commemorat, Libro De Lapſis. *Diſſimulanda* (inquit) *veritas non eſt, nec vulneris noſtri materia, & cauſa reticenda. Decepit multos patrimonij ſui amor cæcus; nec ad recedendum parati aut expediti eſſe potuerunt, quos facultates ſuæ velut compedes ligauerunt. Illa fuerunt remanentibus vincula, illæ catenæ; quibus & virtus retardata eſt, & fides preſſa, & mens vincta, & anima præcluſa; vt ſerpenti terram ſecundùm Dei ſententiam deuoranti præda, & cibus fierent, qui terreſtribus cupiditatibus inhærerent. Et idcircò Dominus bonorum Magiſter, & proponens, & conſulens in futurum.* Si vis (*inquit*) perfectus eſſe, vade, vende omnia tua, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlis, & veni, ſequere me. *Si hoc diuites facerent, per diuitias ſuas non perirent; theſaurum in cœlo reponentes, hoſtem nunc expugnatorem domeſticum non haberent; eſſet in cœlo cor, & animus, & ſenſus, ſi theſaurus eſſet in cœlo. Nec vinci à ſæculo poſſet, qui vnde vinceretur in ſæculo non haberet: Sequeretur Dominum ſolutus, & liber, vt Apoſtoli, & ſub Apoſtolis multi; & nonnulli ſæpè fecerunt, qui & rebus ſuis, & parentibus derelictis, Chriſto indiuiduis nexibus adhæſerunt. Sequi autem Chriſtum quomodo poſſunt, qui patrimonij vinculo detinentur? Aut quo modo cœlum petunt, & ad ſublimia, & alta conſcendunt, qui terrenis cupiditatibus degrauantur? Poſſidere ſe credunt, qui potiùs poſſidentur; cenſûs ſui ſerui, nec ad pecuniam ſuam domini, ſed magis pecuniæ mancipati.*

R E G V L A VII.

Quamuis recta ratio, & Chriſtiana Charitas poſtulent, vt Patres-familiâs, qui liberos habent, facultates illis comparent vitæ ac ſtatui conuenientes: Auaritiæ tamen lethalis rei ſunt, ſi nullum congerendis filiorum gratiâ opibus modum ſtatuant; eâque ratione ab erogandis eleemoſynis ſe excuſent vrgente præcepto.

HAnc Regulam tradunt SS. Patres; è quibus duos impræſentiarum proferam, *Cyprianum* ſcilicet ac *Auguſtinum*. Audiatur S. *Cyprianus*, Tractatu *De Opere, & Eleemoſynis*, vbi hæc habet: *Sed nec illa res, Fratres cariſſimi, à bonis operibus, & iuſtis refrænet, & reuocet Chriſtianum, quòd excuſari ſe poſſe aliquis exiſtimet beneficio filiorum: Quando in impenſis ſpiritalibus Chriſtum cogitare, qui accipere ſe profeſſus eſt, debeamus; nec conſeruos liberis noſtris, ſed Dominum præferamus, ipſo inſtruente, & monente.* Qui diligit, *inquit*, patrem aut matrem ſuper me, non eſt me dignus: & qui diligit filium aut filiam ſuper me, non eſt me dignus. *Item in Deuteronomio ad corroborationem fidei, & dilectionem Dei paria ſcripta ſunt:* Qui dicunt patri aut matri, Non noui te, & filios ſuos non agnouerunt, hi cuſtodierunt præcepta tua, & teſtamentum tuum ſeruauerunt. *Nam ſi Deum toto corde diligimus; nec parentes, nec filios Deo præferre debemus. Quod & Ioannes in Epiſtolâ ſuâ ponit, Charitatem Dei apud eos non eſſe, quos videamus operari in pauperem nolle:* Qui habuerit, *inquit*, ſubſtantiam Mundi, & viderit fratrem ſuum deſiderantem, & clauſerit viſcera ſua, quomodo Charitas Dei manet in illo? *Si enim Deus eleemoſynis pauperum fœneratur, & cùm datur minimis Chriſto datur: Non eſt quod quis terrena cœleſtibus præferat, nec diuinis humana præponat. Sic vidua illa in tertio Regnorum Libro, cùm in ſiccitate, & fame conſumptis omnibus de modico farre, & oleo quod ſuperfuerat, feciſſet ſubcinericium panem, quo aſſumpto moritura cum liberis eſſet; ſuperuenit Helias, & petiit ſibi priùs ad edendum dari; tunc quod ſuperfuiſſet, inde illam cum filijs ſuis veſci; nec obtemperare illa dubitauit, aut Heliæ filios Mater in fame, & egeſtate præpoſuit.*

Fit

Fit immò in conſpectu Dei quod Deo placeat; promptè ac libenter quod petebatur, offertur: Nec de abundantia portio, ſed de modico totum datur, & eſurientibus liberis alter priùs paſcitur; neque in penuria, & fame cibus, antequam miſericordia, cogitatur; vt dum in opere ſalutari carnaliter contemnitur, ſpiritaliter anima ſeruetur. Helias itaque typum Chriſti gerens, & quòd ille pro miſericordiâ vicem ſingulis reddat, oſtendens, reſpondit & dixit: Hæc dicit Dominus: Fidelia farris non deficiet, & capſaces olei non minuetur vſque in diem quo dabit Dominus imbrem ſuper terram. *Secundùm diuinæ pollicitationis fidem multiplicata ſunt Viduæ, & cumulata quæ præſtitit; & operibus iuſtis ac miſericordiæ meritis augmento, & incrementa ſumentibus, farris & olei vaſa completa ſunt. Nec filiis abſtulit Mater, quod Heliæ dedit.; ſed magis contulit filijs quod benignè, & piè fecit. Et illa nondum Chriſtum ſciebat, nondum præcepta eius audierat: Non Cruce & Paſſione eius redempta, cibum & potum pro Sanguine rependebat; vt ex hoc appareat quantùm in Eccleſia peccet, qui ſe & filios Chriſto antepouens, diuitias ſuas ſeruat, nec patrimonium copioſum cum indigentium paupertate communicat. Sed enim multi ſunt in domo liberi, & retardat te numeroſitas filiorum, quò minùs largiter bonis operibus inſiſtas: Atquin hoc ipſo operari ampliùs debes, quò multorum pignorum pater es. Plures ſunt pro quibus Dominum depreceris: Multorum delicta redimenda ſunt, multorum purgandæ conſcientiæ, multorum animæ liberandæ. Vt in hac vita ſæculari alendis ſuſtinendiſque pignoribus, quò maior eſt numerus, hoc maior, & ſumptus eſt: Ita & in vita ſpiritali atque cœleſti, quò amplior fuerit pignorum copia, eſſe & operum debet maior impenſa. Sic & Iob Sacrificia numeroſa pro liberis offerebat: Quantúſque erat in domo pignorum numerus, tantus dabatur Deo, & numerus hoſtiarum. Et quoniam quotidie deeſſe non poteſt, quod peccetur in conſpectu Dei, Sacrificia quotidiana non deerant, quibus poſſent peccata tergi .·. Si ergo verè filios tuos diligis, ſi tis exhibes plenam, & paternam dulcedinem charitatis; operari magis debes vt filios tuos Deo iuſta operatione commendes. Nec eum liberis tuis cogites patrem, qui & temporarius, & infirmus eſt; ſed illum Patrem pares, qui æternus, & firmus filiorum ſpiritualium Pater eſt. Illi aſſigno facultates tuas, quas hæredibus ſeruas: Ille ſit liberis tuis tutor, ille curator, Ille contra omnes iniurias ſæculares diuina maieſtate protector. Patrimonium Deo creditum nec Reſpublica eripit, nec fiſcus inuadit, nec calumnia aliqua forenſis euertit: In tuto hæreditas ponitur, quæ Deo cuſtode ſeruatur. Hoc eſt caris pignoribus impoſterum prouidere; hoc eſt futuris hæredibus paterna pietate conſulere ſecundùm fidem Scripturæ Sanctæ dicentis:* ,, Iunior fui, & ſenui, & non vidi iuſtum derelictum, ,, neque ſemen eius egens pane. Tota die miſeretur, ,, & fœnerat: & ſemen eius in benedictione eſt. *Et iterum:* ,, Qui conuerſatus ſine vituperatione in iuſtitia, ,, beatos poſt ſe filios relinquet. *Præuaricator itaque, & proditor pater es, niſi filijs tuis fideliter conſulas, niſi conuerſandis eis religioſâ, & verâ pietate proſpicias. Qui ſtudes terreno magis quàm cœleſti patrimonio, filios tuos diabolo magis commendare quàm Chriſto, bis delinquis, & geminum ac duplex crimen admittis: & quòd non præparas filijs tuis Dei Patris auxilium, & quòd doces filios patrimonium plus amare quàm Chriſtum.*

Idem confirmat *S. Auguſtinus*, Sermone 87. aliàs De Diuerſis 43. *Dicit auaritia, Conſule impoſterum, homini fortaſſis victuro nec in craſtinum. Sed ecce viuat quantùm putat auaritia, non quantum oſtendit, non quantùm docet, non quantùm fidit, ſed quantùm putat vixerit, ſenuerit, fuerit; adhuc ſenex incuruus, baculo innixus lucrum quærit, & audit auaritiam dicentem, Conſule impoſterum. In quod poſterum? Iam exſpirans loquitur. Propter filios (inquit) Vtinam vel illos ſenes non auaros haberemus, qui filios non habent. Etiam ipſis, etiam talibus, etiam iniquitatem ſuam nulla pietatis imagine excuſantibus non ceſſat dicere, Conſule impoſterum. Sed fortè ipſi iſtò erubeſcunt: Illos videamus qui filios habent; vtrum certi ſint filios ſuos poſſeſſuros eſſe quæ reliquerint. Intendant, cùm viuunt, filios aliorum, alios alienis improbitatibus quod habuerant amittentes, alios propriâ nequitiâ quod poſſederant conſumentes: & remanent inopes filij diuitum. Parcite noſtris ſeruis auaritiæ. Sed poſſidebunt hoc (inquit) filij mei. Incertum eſt: Poſtremò, ſoc certum: Quid eis vis relinquere? Quod acquiſiſti tibi. Certè quod acquiſiſti, relictum non erat, & habes. Si tu habere potuiſti quod tibi relictum non eſt, poterunt ergo habere, & illi quod tu non reliqueris .·. Serua, & filijs tuis: Sed audi me. Si de filijs quiſque ſuis aliquem amiſerit, intendite Fratres mei, quia auaritia excuſationem non habet, neque hic, neque in futuro ſæculo. Chriſtianum filium amiſiſti: Non ergo amiſiſti, ſed præmiſiſti. Neque enim ille deceſſit, ſed præceſſit. Interroga fidem tuam: Certè & tu illo iturus es, quò ille anteceſſit. Viuit filius tuus. Si ergo viuit, quare inuaditur pars eius à fratribus eius? Sed dices, Numquid rediturus eſt, & poſſeſſurus? Mittatur ergo illi quò præceſſit ille: Ad rem ſuam venire non poteſt: Res eius ad eum ire poteſt: Vide cum quo ſit. Si in Palatio militaret filius tuus, & amicus Imperatoris fieret, & diceret tibi, Vende ibi partem meam, & mitte mihi: Numquid inuenires quid reſponderes? Modò cum Imperatore omnium Imperatorum, & cum Rege omnium Regum, & cum Domino omnium Dominorum eſt filius tuus: Mitte illi. Non dico, Neceſſarium habet ipſe: Dominus ipſius, apud quem eſt filius tuus, eget in terra. Hic vult accipere quod dat in cœlo. Quod facere nonnulli auari ſolent, fac traiectitium: Da in peregrinos, quod recipias in Patria tua. Poſtremò iam de te nihil, de filio tuo loquor. Dubitas dare tuum, dubitas & reddere alienum: Certè conuinceris quia non filijs tuis ſeruabas. Ecce non das filijs tuis, quia tolles filijs tuis. Huic certè tolles. Quare indignus eſt accipere, quia cum digniore viuit? Abſit ergo vt tibi dicam; Da quod habes: Sed dico tibi, Redde quod debes. Sed habebunt illud, ais, fratres illius. O mala doctrina, docens filios tuos mortem optare fratribus ſuis. Si de te fratris ſui mortui ditiores erunt, vide quemadmodum ſe attendant in domo tua. Quid ergo facies? Patrimonium diuidis, & parricidia doces? Sed nolo dicere de vno amiſſo, ne caſus humanos videor minari. Meliùs quodam modo proſperiùſque loquamur: Non dico, vnum minùs habebis, computa quia vnum plus habes. Fac locum Chriſto cum filijs tuis, accedat familiæ tuæ Dominus tuus, accedat ad prolem Creator tuus, accedat ad numerum filiorum tuorum frater tuus. Cùm enim tantùm interſit, & frater eſſe dignatus eſt. Et cùm ſit Patri Vnicus, voluit habere cohæredes. Ecce ille quàm largiter! Tu quare tam ſteriliter? Duos filios habes, tertium illum computa: Tres habes, quartus numeretur: Quintum habes, ſextus dicatur: Decem habes, vndecimus ſit: Nolo ampliùs dicere: Vnius filij tui ſerua locum Domino tuo. Quod enim dabis Domino tuo, & tibi proderit, & filijs tuis: Quod autem malè ſeruas filijs tuis, & tibi oberit, & filijs. Dabis autem portionem vnam, quam vnius filij deputaſti. Deputa te vnum ampliùs genuiſſe. Quid magnum, Fratres mei? Conſilium do, numquid guttur ligo? ſicut ait Apoſtolus:* Hæc ad vtilitatem veſtram dico, non vt laqueum vobis inijciam. *Puto, Fratres, quia paruo, & facilis cogitatio eſt, putare patrem filiorum habere vnum ſuum ampliùs, & comparare talia prædia, quæ poſſideat in æternum, & ipſe & filij tui. Quid dicat auaritia, non habet. Non vos vincat, non plus valeat in cordibus veſtris quàm Redemptor veſter. Non plus valeat in corde veſtro quàm ille qui monet ſurſum corda habere.* 1. Cor. 7.

Denique Patres qui filijs ſuis ingentes opes congregant, cumulant illis *Peccatorum materiam, & irritamentum*; adeóque metuere debent ne duplici pœna plectantur, tam propter ſua ſcilicet quàm illorum peccata. Ille nimirum filiorum inordinatus amor, *& illis grauis eſt, qui perniciosas pariunt hæreditates, & illis qui inter improbiſſimum quæſtum improbi educantur hæredes. Et hinc eſt quòd penè omnes parentibus ſuis filij non magis in patrimonia, quàm in vitia ſuccedunt; nec magis facultates paternas ſumunt, quàm prauitates: Ac ſic tranſeuntes ſemper in mores patrum, ante eorum incipiunt nequitiam, quàm ſubſtantiam poſſidere. Bona enim parentum non niſi mortui eis poſſideat; viuentibus autem adhuc, & valentibus, mores. Ac ſic prius quam in dominio ſuo habere incipiant res paternas, habent in animis ipſos patres; & antequam habeant illa quæ falsò dicuntur bona, habent illa quæ verè probantur mala. Quid ergo, cùm hæc ita ſiat, interdicere forſan parentibus filiorum videor affectum? Minimè .·. Non ſolùm enim amandos filios dicimus, ſed præcipuè ac ſuper omnia amandos; nec quemquam his omnino antepoaendum, niſi Deum ſolùm. Nam & hoc eſt præcipuè amare illum, filijs anteponere, quem non expediat*

omnino

omnia ad poſtponere. Quid eſt ergo, aut quo modo amandos dicimus filios? Quo abſque dubio, niſi quo Deus ipſe conſtituit? Neque enim eſt vllus melior filiorum amor, quàm quem ille docuit, qui ipſos filios dedit? Quomodo igitur Deus amari filios iuſſerit, non dico ego, dicat ſermo diuinus: Vt tradant Mandata Dei filijs ſuis, vt ponant in Deo Pſalm. 77. *ſpem ſuam, & mandata eius exquirant.·.· Non neceſſe eſt ergo vt filio tuo terrenos theſauros recondas: Nulla re eum facies ditiorem, quàm ſi ipſum filium tuum theſaurum Dei feceris. Quamquam hæc licet ita ſe habeant, & ſiat vera ac ſaluberrima; tamen non ita dicam, quaſi filios bonis, & facultatibus paternis penitus excludam.* Verba ſunt *Saluiani*, Lib. 1. *Ad Eccleſiam Catholicam*.

Adhæc, auari illi homines, qui filijs immodicas opes congregant, nec ſuccurrunt neceſſitati pauperum, Animam ſuam, quæ liberis propior, & coniunctior eſt, adeóque præ illis diligenda, negligunt. Neque verò Deus liberos eâ conditione dedit, vt prohibeat eorum amor, quo minùs parentes Dei mandatis pareant; & vt parentibus Regni cœleſtis aditum intercludant; (inquit *S. Baſilius*, Homilia *In Diteſcentes*.) Quod autem pater auarus in ſua filiorúmque perſona puniendus ſit, cùm intuitu filiorum à ſubleuanda pauperum inopia manum abſtinet, docet Pſalmus 108. *Cùm iudicatur* (inquit) *exeat condemnatus, & oratio eius fiat in peccatum. Fiant filij eius orphani, & vxor eius vidua. Nutantes transferantur filij eius, & mendicent: & eijciantur de habitationibus ſuis. Scrutetur fœnerator omnem ſubſtantiam eius, & diripiant alieni labores eius. Non ſit illi adiutor, nec ſit qui miſereatur pupilli eius. Fiant nati eius in interitum: In generatione vna deleatur nomen eius.·.· Fiant contra Dominum ſemper, & diſpereat de terra memoria eorum; Pro eo quòd non eſt recordatus facere miſericordiam. Et perſecutus eſt hominem inopem, & mendicum, & compunctum corde mortificare.*

REGVLA VIII.

Lethalis Auaritiæ rei ſunt Clerici, qui ex Eccleſiaſticis Reditibus theſauros congregant, aut villas, agros, vel domos emunt, quibus res eorum familiaris, ſiue patrimonium augeatur.

BOnorum enim Eccleſiaſticorum, *Quæ Dei ſunt*, vt Sacra. Synodus Tridentina loquitur; quæ ſunt *Oblationes fidelium, pretia peccatorum, patrimonia pauperum*; vt loquuntur antiqua Concilia, Viri Eccleſiaſtici diſpenſatores ſunt dumtaxat, non domini, (vt aliàs probauimus.) Quicquid igitur ex eis præter victum, & veſtitum, ſiue præter neceſſaria vitæ, & decoro ſtatùs reliquum fuerit, pauperum eſt, ac proinde pauperibus erogari debet, non ſeruari ad rei familiaris ſiue patrimonij incrementum, non ad hæredes tranſmitti. Præclarè *Saluianus* Libro 2. *Ad Eccleſiam Catholicam*, ait: *Licet Decretum Vetus largam cunctis ampliandarum opum dederit facultatem, omnes tamen Leuitas, & Sacerdotes intra certum habendi limitem coarctauit; quos ſcilicet neque ſegetem, neque vineam, neque vllum omninò fundum habere permiſit. Ex quo intelligi poteſt, an ea nunc Deus noſter velit in Euangelio viuentes Clericos ſuos mundanis poſt ſe hæredibus derelinquere, quæ adhuc in Lege poſitos ne ipſos quidem voluit poſſidere.* Et infrà: *Parum eſt Leuitis ac Sacerdotibus ſi ipſi tantùm diuites fuerint, niſi etiam hæredes diuites relinquant. Erubeſcamus hac infidelitate. Sufficiat nobis quòd videmur vſque ad vitæ terminos Dominum ſpernere: Cur id agimus vt contemptum ipſius etiam poſt mortem extendamus?*

Confirmatur ex *S. Hieronymo*, Epiſtolâ 2. ad *Nepotianum* datâ, in qua de Clerico ſic loquitur: *Qui Dominum poſſidet, & cum Propheta dicit*, Pars mea Dominus, *nihil extra Dominum habere poteſt. Quòd ſi quidpiam aliud habuerit præter Dominum, pars eius non erit Dominus: Verbi gratiâ, ſi aurum, ſi argentum, ſi poſſeſſiones, ſi variam ſupellectilem; cum iſtis partibus pars eius fieri Dominus non dignabitur. Si autem ego pars Domini ſum, & funiculus hæreditatis eius, nec accipio partem inter cæteras Tribus, ſed quaſi Leuita, & Sacerdos viuo de Decimis, & Altari ſeruiens, Altaris oblatione ſuſtentor; habens victum, & veſtitum, his contentus ero, & nudam crucem nudus ſequar. Obſecro te ne Officium Clericatus genus antiquæ Militiæ putes, id eſt, ne lucra ſæculi in Chriſti quæras Militia; ne plus habeas, quàm quando Clericus eſſe cœpiſti, & dicatur tibi:* Cleri eorum non proderunt eis. *Nonnulli ſunt Clerici qui poſſideant opes ſub Chriſto paupere, quas ſub locuplete; & fallace Diabolo non habuerant; vt ſuſpiret eos Eccleſia diuites, quos Mundus tenuit ante mendicos.*

Et Lib. 2. Commentariorum in *Iſaiam*, illa verba Capitis 3. *Rapina pauperum in domo veſtra*, inflectit contra Principes Eccleſiæ, Id eſt, contra Sacerdotes. *Rapina* (inquit) *pauperum in domibus eorum eſt, quando theſauros ſuos repleant, & Eccleſiæ opibus abutuntur in delicias, publicóſque ſtipes quæ ad ſuſtentationem pauperum datæ ſunt, vel ſibi reſeruant, vel propinquis diſtribuant, & alienam inopiam ſuas ſuorúmque faciunt eſſe diuitias.*

Non eſt tamen auaritiæ, ſed prudentiæ, ſi modicam pecuniæ ſummam reſeruent Clerici, quibus nullum vel tenue patrimonium eſt, nec ampli Beneficij reditus, vt ſibi ipſis in graui, & diuturna, quæ contingere poteſt, infirmitate ſubueniant; vel vt calamitoſâ tempeſtate, quâ villicis, & agricolis debitorum aliquid remittendum eſt, habeant vnde viuant, & pauperibus ſubminiſtrent. Sed cauendum ne ingenioſa cupiditas, & prudentia ſæculi captent excuſationes quibus à faciendis eleemoſynis reuocentur, vt monet *S. Auguſtinus*, Sermone 177. vbi obſeruat, Apoſtolum ad Hebræos 13. ſcripſiſſe, *Sint mores ſine auaritiâ, contenti præſentibus*, propter malas cogitationes, quæ dicunt, *Si theſaurum non habuero, quis mihi dabit, cùm egero cœpero? Deinde, Abundat vnde viuam, ſufficit mihi vnde viuam, ſed quid ſi impingatur mihi calumnia, vnde me redimam? Quid ſi mihi neceſſe ſit litigare, vnde ſumptus impendam? Quamdiu omnia mala quæ poſſunt euenire generi humano narrare, & computare non poteris, plerumque vna calamitas turbat computum numerantis, & totum quod numerabatur, non ſolùm perit, ſed nec in digitis remanebit? Ideò contra iſtum cogitationis vermiculum, contra malignam tineam appoſuit Deus in Scriptura ſua, quomodo ſolent apponi veſtibus odoramenta quædam, ne tineent. Quid cogitabas ne tibi calamitates? Non timebas vnam grandem? Attende quod ſequatur*, Sine amore modus pecuniæ ſufficiens “ eſt præſentibus. Ipſe enim dixit, Non te derelin- “ quam, non te deſeram. *Timebas mala neſcio quæ*, “ *propterea pecuniam ſeruabas: Tene fideiuſſorem; hoc Deus tibi dicit*, Non te derelinquam, non te deſeram. *Homo ſi promitteret, crederes; Deus promittit, & dubitas? Promiſit, ſcripſit, cautionem fecit: Eſto ſecurus. Lege quod tenes, cautionem tenes, ipſum debitorem tenuiſti, à quo tua debito relaxari petiſti.*

Auaritiam ac tenacitatem longè grauius eſſe peccatum in Clericis, quàm in Laïcis hominibus, ex Sacris Canonibus, & Eccleſiæ Decretis aduersùs hanc labem compertum eſt. Auarum & tenacem Clericum ad Epiſcopatum promouendum non eſſe, *S. Gregorius Magnus*, Lib. 12. Epiſtolâ 6. ſcripſit. *Indicatum nobis eſt* (inquit) *Florentinum Archidiaconum Eccleſiæ Anconitanæ, qui ad Epiſcopatum fuerat electus, Scripturæ quidem Sacræ ſcientiam habere; ſed ita ætatis ſenio iam confectum, vt ad Regiminis Officium non poſſit aſſurgere: Adijcientes etiam, ita illum tenacem exiſtere, vt in domum eius amicus ad charitatem numquam introëat.·.· Requirendum eſt, ſi hoc quod de præfato Archidiacono dictum eſt, quia numquam amicus domum eius ingreſſus eſt, ſi ita ſe veritas habet; & vtrum ex neceſſitate, an ex tenacitate talis ſit.*

Concilium Aquiſgranenſe 1. Cap. 11. aduersùs Clericorum auaritiam hæc habet, ex S. Hieronymi ad Oceanum Epiſtola. *Auaritiam* (inquit) *in Sacerdote vitandam, & Samuel docet, nihil coram populo eripuiſſe ſe cuiquam probans: & Apoſtolorum paupertas qui refrige-* 1. Reg. 12. *ria ſumptuum à fratribus accipiebant, & præter victum atque veſtitum, nihil ſe aliud nec habere, nec velle gloria-* Tit. 1. *bantur. Quam ad Timotheum auaritiam, ad Titum turpis lucri cupiditatem apertiſſimè notat.* Domum ſuam benè regentem. *Non vt opes augeat, &c.*

Concilium Pariſienſe 6. Cap. 13. *Quia verò* (inquit) *nonnullos Ordinis noſtri ſocios auaritiam turpiter ſectari, & meritò à multis reprehendi, & ob id innoxios cum noxijs hac occaſione infamari comperimus; ab hinc in com-*

mune

mune nos, & ſocios noſtros mutua exhortatione corrigendos eſſe dijudicamus, ita videlicet, vt nec nos in huiuſcemodi peſte auaritiæ coram Deo peccaremus, nec alijs per noſtrum malum exemplum detrahendi, & in nobis peccandi locum daremus. Verùm cùm nullus Chriſtianus theſauros in terra, ſed potiùs ſecundùm Domini ſententiam, in cœlo recondere debeat, cauendum ſummopere Sacerdotibus eſt, vt ab auaritiæ peſte, quæ eſt idolorum ſeruitus, & cupiditate quæ radix omnium malorum eſt, ſuóſque ſectatores à Regno Dei excludunt, ſe compeſcant. Quoniam dignè non poſſunt ſubditis prædicare vt ab his ſe abſtineant, cùm ipſi his, quod valdè dedecet, immò periculoſum eſt, ſe mancipauerint. Grauiùs quippe atrociúſque hæc peſtiferæ lues in illis damnatur, quàm in his qui eorum dictis, & exemplis ab his coërceri debuerant. Solent namque à nonnullis multifariæ occaſiones, obtendi, quæ neceſſitatis nomine palliantur. Et reuera dum exteriùs neceſſitas prætenditur, interiùs auaritia tegitur.·.· In Vita Beati Ambroſij legitur: Ingemiſcebat vehementer, cùm videret radicem omnium malorum auaritiam, quæ neque copiâ, atque inopiâ minui poteſt, magis magiſque ſuccreſcere in hominibus, & maximè in his qui in Poteſtatibus erant conſtituti :· Ita vt intercedendi apud illos grauiſſimus labor eſſet, quia omnia pretio diſtrahebant.·.· Et quid dicam, ſi in huiuſmodi perſonis ita cabiem ſuam exercent, qui ſoleat aut filiorum aut propinquorum cauſas prætendere ad excuſandas excuſationes in peccatis, quandoquidem pleroſque ceperit etiam cæcu labes Sacerdotes, & Leuitas, quibus portio Deus eſt, vt illam etiam ipſi appetant? Et væ mihi miſero, quia nec fine mundi prouocamur, vt tam graui iugo ſeruitutis liberari velimus, quod demergit vſque ad profundum inferni, vt faciamus nobis amicos de mammona iniquitatis, qui nos recipiant in æterna tabernacula. His itaque præmiſſis, oportet Sacerdotes Domini, vt ab appetitu auaritiæ, & cupiditatis ſe cohibentes, ſibi ſubiectis in omnium virtutum profectibus imitabiles exhibeant, quibus præ omnibus diuitijs ſolus Chriſtus abundat, iuxta illud Apoſtoli: MIHI viuere Chriſtus
Philipp. eſt, & mori lucrum.

Et Cap. 25. Non ſolùm rumore, ſed etiam euidentibus factis comperimus, quorumdam Epiſcoporum Miniſtros, non ſolùm in Presbyteris, ſed etiam in plebibus Parochiæ ſuæ, auaritiam potiùs exercere, quàm vtilitati Eccleſiaſticæ Dignitatis inſeruire, populíque ſaluti conſulere. Quam negligentiam, imò & execrabile ac damnabile cupiditatis vitium, omnibus in commune deinceps vitandam ſtatuimus. Pertimeſcenda porrò, & vigilanter cauenda eſt Domini Sacerdotibus Heli Sacerdotis cauſa, qui filios ſuos indignè agentes, Dominúmque in ſuis prauis actibus ad iracundiam prouocantes, Sacrificióque Domini iniuriam irrogantes, quia verbis tantùm, & non verberibus corripuit, cis diuina iuſtáque vltione ruentibus ruit. Ac ſi forte, quod abſit, vllus Epiſcoporum deinceps ſectatores auaritiæ Miniſtros in Parochia ſua conſtituerit, & eorum cognitam prauitatem Auctoritate Paſtorali acriter ferire detrectauerit, exemplum negligentis Heli Sacerdotis imitari ſe cognoſcat, ſciátque quia quicquid prauitatis vel auaritiæ huiuſmodi ſubiecti in plebibus Chriſti egerint, ſi eos corrigere iuxta facti qualitatem neglexerit, in eum procul dubio, à quo conſtituti ſunt, ea quæ admiſerint, redundabunt, & Synodali correptioni modis omnibus ſubijciendum. Nam & communi conſenſu ſtatuimus, vt vnuſquiſque Epiſcoporum ſuper Archidiaconis ſuis deinceps vigilantiorem curam adhibeat, quoniam propter eorum auaritiam, & morum improbitatem multi ſcandalizantur, & Miniſterium Sacerdotale vituperatur, & in Eccleſijs à Sacerdotibus multa propter eos negliguntur. Eadem pene repetit Concilium Aquiſgranenſe 2. P. 3. Cap. 4.

S. Bernardus, Sermone 10. in Cantica luculenter oſtendit quàm execranda ſit Clericorum auaritia. Chriſti (inquit) opprobria, ſputa, flagella, clauos, lanceam, crucem, & mortem, hæc omnia in fornace auaritiæ conflant, & profligant in acquiſitionem turpis quæſtus; & pretium vniuerſitatis ſuis marſupijs includere feſtinant: Hoc ſolo ſanè à Iuda Iſcariotis differentes, quòd ille horum omne emolumentum paucorum denariorum numero compenſauit: Iſti voraciori ingluuie lucrorum infinitas exigunt pecunias. His inſatiabili deſiderio inhiant, pro his ne amittant, timent: & cùm amittunt, dolent, horum in amore quieſcunt, quantum dumtaxat eis liberum eſt à ſeruandi vel augmentandi cura. Animarum nec cauſas reputantur, nec ſalus. Non ſunt profectò matres, qui cùm ſint de Crucifixi patrimonio nimium incraſſati, impinguati, dilatati, non compatiuntur ſuper contritione Ioſeph.

REGVLA IX.

Lethalis Auaritiæ rei ſunt, qui mediocres eleemoſynas erogant, vt ampliùs accipiant, ditioréſque fiant ex depoſitis pietatis, quæ, ad diſtribuendum pauperibus, ipſis creduntur.

HÆc enim eſt turpis lucri cupiditas, hæc ſordida, & fraudulenta negotiatio, hæc pauperum defraudatio: De qua S. Hieronymus, Epiſtolâ 2. Sunt qui pauperibus paululùm tribuunt, vt amplius accipiant, & ſub prætextu eleemoſynæ quærunt diuitias: Quæ magis venatio appellanda eſt, quàm eleemoſynæ genus. Sic beſtiæ, ſic aues, ſic capiuntur & piſces. Modica in hamo eſca ponitur, vt Matronarum in eo ſacculi protrahantur. Sciat Epiſcopus, cui commiſſa eſt Eccleſia, quem diſpenſationi pauperum curæque præficiat. Melius eſt non habere quod tribuam, quàm imprudenter petere quod recondam. Et rurſus: Amico quidpiam rapere, furtum eſt: Eccleſiam fraudare, ſacrilegium eſt: Accepiſſe quòd pauperibus erogandum ſit, & eſurientibus plurimis; aut quod apertiſſimi ſceleris eſt, aliquid inde ſubtrahere, omnium prædonum crudelitatem ſuperat.

REGVLA X.

Quamuis interdum neceſſarium ſit, laudabile, & pium res ſuas iudicio repetere vel tueri: Sæpius tamen Auaritiæ ſaltem venialis rei ſunt, qui lites forenſes ſuſcipiunt bonorum temporalium causâ.

HInc Chriſtus homini ipſum interpellanti, vt Iudex eſſet cauſæ, quæ ipſi erat aduersùs fratrem totum patrimonium retinentem, nec volentem diuidere cum fratre (quæ quidem cauſa ex parte ſupplicantis iuſta erat,) reſpondit: Homo, quis me conſtituit iudicem, aut diuiſorem ſuper vos? Eáque occaſione dixit: Videte, & cauete ab omni auaritia: Quia ſcilicet præcipuas in huiuſmodi litibus vt plurimùm partes habet auaritia.

Hinc etiam S. Paulus 1. ad Corinthios 6 non ſolùm eos arguit, quòd apud Iudices Infideles iudicio agerent aduersùs Fratres, id eſt, aduersùs Chriſtianæ conſortes Religionis, ſed quòd rerum temporalium causâ inter ſe litigarent; idque delictum eſſe aſſerit. Iam quidem (inquit) omninò delictum eſt in vobis, quòd iudicia habetis inter vos. Quare non magis iniuriam accipitis? Quare non magis fraudem patimini? Sed vos iniuriam facitis, & fraudatis: & hoc fratribus. Quamuis enim quidam Interpretes hîc non intelligant peccatum, ſed imperfectionem, quaſi dicat Apoſtolus: Hoc ad veſtram imperfectionem pertinet, quòd veſtra iudicio repetitis, cùm ſit Euangelicæ perfectionis, Non reſiſtere malo, dicente Domino, (Matth. 5.) Et ei, qui vult tecum iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium. Et Lucæ 6. Omni petenti te tribue: & qui aufert quæ tua ſunt, ne repetas. Tamen ſciendum eſt, (inquit Eſtius Theologus doctiſſimus in hunc S. Pauli locum,) ea ipſa iam recitata Domini verba præceptum continere, ſic vt ſaltem ad venialem culpam obligent, ſi non præſtentur ſecundùm Præparationem cordis, vt loquitur S. Auguſtinus, Lib. 1. De Sermone Domini in Monte. Qui verus eſt eiuſmodi præceptorum intellectus. Quare & hic S. Pauli locus ſic accipiendus eſt, vt verè propriéque delictum ſit, Chriſtianos habere iudicia inter ſe: Quatenus ſcilicet hoc contrarium ſit memoratis Chriſti præceptis. Et ita locum hunc acceperunt Veteres.

Ita S. Ioannes Chryſoſtomus, Homiliâ 16. in Epiſtolam 1. ad Corinthios. Duplex eſt crimen, (inquit) & quòd iudicio contendis, & quòd apud Infideles. Si enim per ſe eſt peccatum cum fratre iudicio contendere; etiam apud exteros contendere, quamnam habet veniam? Iam quidem omninò delictum eſt in vobis, quòd iudicia habetis inter vos. An autem iuſtè, aut iniuſtè iudicio contendat, hoc eſt alterius diſputationis. Ne dicas ergo, Quis fecit iniuriam? Hinc enim te condemno, nempè quòd iudicio contendas. Si eſt autem crimen quòd ferre non poſſit eum qui fecit iniuriam: Etiam iniuriam facere, quanta dignum eſt accuſatione?

Quare

„ Quare non magis iniuriam accipitis? Quare non ma-
„ gis fraudem patimini? &c. *Rurſùs crimen eſt duplum : Fortaſſe autem, & triplum, & quadruplum. Vnum quidem neſcire ferre cùm iniuriâ ſit affectus. Secundùm autem, etiam iniuriam facere. Tertium, iniquis de his permittere cognitionem. Quartum, hoc facere fratrem.*

Ita *S. Auguſtinus in Enchiridio*, Cap. 78. hunc Apoſtoli locum expendens. *Hic poſſet putari* (inquit) *iudicium habere aduerſùs alterum non eſſe peccatum ſed tantummodo id extra Eccleſiam velle iudicari, niſi ſecutus adiungeret,*
„ Iam quidem omninò delictum eſt, quia iudicia habe-
„ tis vobiſcum. *Et ne quiſquam hoc ita excuſaret, vt diceret iuſtum ſe habere negotium, ſed iniquitatem ſe pati, quam vellet à ſe Iudicum ſententiâ remoueri: Continuò talibus co-*
Matth. 5. „ *gitationibus, vel excuſationibus occurrit, atque ait:* Qua-
„ re non magis iniquitatem patimini? Quare non potiùs
„ fraudamini? *Vt ad illud redeatur quod Dominus ait :* Si
„ quis voluerit tunicam tuam tollere, & iudicio tecum
„ contendere, dimitte illi & pallium. *Et alio loco,* Qui
„ abſtulerit (*inquit*) tua, noli repetere. *Prohibuit itaque*
Luc. 6. *ſuos de ſæcularibus rebus cum alijs hominibus habere iudicium: Ex qua doctrina Apoſtolus dicit eſſe delictum. Tamen cùm ſinit in Eccleſia talia iudicia finiri inter fratres fratribus iudicantibus, extra Eccleſiam verò terribiliter vetat; manifeſtum eſt etiam hic quid ſecundùm veniam concedatur infirmis. Propter hæc atque huiuſmodi peccata, & alia, licet eis minora, quæ fiunt verborum, & cogitationum offenſionibus, Apoſtolo Iacobo confitente ac dicente,* In multis
Iac. 3. offendimus omnes : *Oportet vt quotidie crebróque oremus*
„ *ad Dominum, atque dicamus,* DIMITTE nobis debita
„ noſtra; *nec in eo quod ſequitur mentiamur,* SICVT &
„ nos dimittimus debitoribus noſtris.

Et Enarratione in Pſalmum 80. Chriſtianum ſua repetentem, & pro illis habentem cum fratre iudicium, numerat inter eos, qui ſupra fundamentum, quod eſt Chriſtus, ædificant lignum, fœnum, ſtipulam. *Sunt autem alij* (inquit) *qui rebus infirmitati conceſſis inhærent aliquantum dilectione. Non rapit villam alienam, ſed ſic amat ſuam, vt ſi perdiderit, contriſtetur .·. Non tollit aliena, ſed repetit ſua, & habet cum fratre ſuo iudicium. Talibus*
„ *enim dicitur :* Iam quidem omninò delictum eſt in vo-
2. Cor 5. „ bis, quia iudicia habetis vobiſcum. *Verùm ipſa iudicia in Eccleſia iubet agi, non ad forum trahi, tamen delicta eſſe dicit. Contendit enim Chriſtianus pro rebus terrenis ampliùs quàm decet eum, cui promiſſum eſt Regnum cœlorum. Non totum cor ſurſum leuat, ſed aliquam partem eius trahit in terra .·. Dico enim Fratres, Poſſides fundamentum, hære cælo, calca terram. Si talis es, non ædificas niſi aurum, argentum, & lapides pretioſos. Cùm autem dixeris, Amo poſſeſſionem iſtam, timeo ne pereat; & imminet damnum, & ita contriſtaris: Non quidem præponis eam Chriſto; nam ſic amas poſſeſſionem iſtam, vt ſi dicatur tibi, Ipſam vis an Chriſtum? Etſi triſtis eam perdis, plus tamen amplecteris Chriſtum quem poſuiſti in fundamento : Saluus eris tanquam per ignem.*

Et Sermone 24. in Pſalmum 118. explicans hunc Verſum, *Declinate à me maligni, & ſcrutabor mandata Dei mei*, ſic litigantes vitioſis, & negotioſis cupiditatibus implicari aſſerit : Conditionem Epiſcoporum deplorans, qui litibus Chriſtianorum iudicandis meliores horas impendere tenebantur. *Maligni* (inquit) *exercent ad facienda mandata, à ſcrutandis autem auocant, non ſolùm cùm perſequuntur, aut litigare nobiſcum volunt; verùm etiam cùm obſequuntur, & honorant, & tamen ſuis vitioſis, & negotioſis cupiditatibus adiuuandis vt occupemur, & eis noſtra tempora impendamus, efflagitant; aut certè infirmos premunt, & cauſas ſuas ad nos deferre compellunt : Quibus dicere non audemus,* Dic homo, quis me conſtituit iudicem
1. Cor. 6. aut diuiſorem inter vos? *Conſtituit enim talibus cauſis Eccleſiaſticos Apoſtolus cognitores, in foro prohibens iurgare Chriſtianos. Nec illis quidem qui non aliena rapiunt, ſed ſua cupidè repetunt, dicimus,* Cauete ab omni cupiditate, *con-*
Luc. 12. „ *ſtituentes eis antè oculos hominem cui dictum eſt,* Stulte,
„ hâc nocte auferetur à te anima tua, quæ præparaſti
„ cuius erunt? *Quia & quando dicimus, non recedunt nec declinant à nobis; ſed inſtant, vrgent, precantur, tumultuantur, extorquent, vt ipſis potiùs ad iſta quæ diligunt, quàm ſcrutandis Dei mandatis quæ diligimus, occupemur.*

„ Ita *S. Thomas* Commentario in Cap. 6. Epiſtolæ 1. ad
„ *Corinthios*, Lectione 2. *Iudicium* (inquit) *aduerſùs aliquem eſt illicitum omnibus quantùm ad tria. Primò quidem quantùm ad cauſam, ex qua aliquis iudicium habet, putà, ex cupiditate, & auaritia. Vnde Lucæ 12. cùm quidam de turba Domino dixiſſet,* Dic fratri meo, vt diuidat mecum “
hæreditatem: *Dominus dixit,* Quis me conſtituit Iudi- “
cem ad diuidendum inter vos? *Poſtea ſubdit,* Videte, “
& cauete ab omni auaritia. *Secundò, quantùm ad mo-* “
dum iudicij, quia ſcilicet cum contentione, & detrimento pacis iudicium proſequuntur; vt enim dicitur Iacobi III. Vbi “
zelus, & contentio, ibi inconſtantia, & omne opus “
prauum. *Et hoc videtur Apoſtolus in eis reprehendere,* “
vt patet ex hoc quod ſupra dixit : Frater cum fratre in “
Iudicio contendit. *Tertiò ex peruerſitate iudicij, putà,* “
cùm aliquis iniuſtè, & fraudulenter in iudicio procedit, ſecundùm illud Iſaiæ 10. Vt opprimerent pauperem, & “
vim facerent cauſæ humilium Populi mei. *Et hoc* “
etiam Apoſtolus in eis reprehendit, vt patet per id quod ſubdit, Sed vos iniuriam facitis. *Quartò, propter ſcanda-* “
lum quod ſequitur : Vnde & Dominus mandat Matth. 5. “
Qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium. Ait ergo Apoſtolus, *Omninò delictum eſt in vobis*, id eſt, *ad delictum vobis reputatur, quòd* Iudicia habetis inter vos; *inter quos ſcilicet debet eſſe pax, quia* vt dicitur 2. ad Timotheum 2. *Seruum Dei non oportet litigare, ſed manſuetum eſſe ad omnes.* Ex CHARITATE *verò ſua in iudicio repetere, licitum eſt :* Cùm ſcilicet cauentur pericula plurimorum offenſionum, quæ ex litibus naſcuntur, quales ſunt prauæ de fratre ſuſpiciones, & iudicia, obtrectationes, odia, &c. & pacis ac tranquillitatis internæ detrimentum maiori aliquo bono compenſatur; ſcilicet cùm quis non ſuum, ſed publicum alicuius communitatis agit negotium, vt Eccleſiæ, Monaſterij, Collegij, maximè ſi ex obedientia aut ex officio id faciat: Cùm bona pauperum, pupillorum, viduarum, vel ablata, ſeu malè alienata repetit, vel ne tollantur, obſiſtit: Cùm ſua repetit quæ coniugi, & liberis alendis, fouendis, collocandis ſunt neceſſaria: Cùm quis in iudicio vitam ſuam defendit, præſertim multis profuturam; quemadmodum S. Paulus fecit Cæſarem appellans. (*Act.* 25.) Denique cùm aduerſarius videtur futurus ad nocendum audacior, ac plures alios iniurijs affecturus, ſi auctoritate Iudicis non reprimatur. Cæterùm ita debent eſſe affecti, qui rerum temporalium cauſâ litigant, vt potiùs iniurias, & damna quælibet pati ex animo parati ſint, quàm fraternam charitatem violare. Ea enim animi præparatio non eſt meri conſilij, ſed præcepti.

Hinc rurſùs *S. Auguſtinus* Lib. 2. *De Sermone Domini in Monte*, Cap. 8. ait : *Pecuniam dimittere illo potiùs iubemur præcepto, quod ſuperiùs dictum eſt,* Si quis tibi tuni- “ Matth. 5.
cam tollere voluerit, & iudicio tecum contendere, re- “
mitte ei & veſtimentum : *Nec tibi neceſſe eſt omni pecuniario debitori dimittere debitum, ſed ei qui reddere noluerit, in tantum vt velit etiam litigare :* Seruum autem “
Domini, *vt ait Apoſtolus*, non oportet litigare. *Qui er-* “ 2. Tim.
go vel ſponte, vel conuentus pecuniam debitam reddere noluerit, dimittenda illi eſt. Duas enim ob res nolet reddere, vel quòd non habeat, vel quòd auarus ſit, rebúsque alienæ cupidus. Vtrumque autem pertinet ad inopiam : Nam illa inopia eſt rei familiaris, hæc animi. Quiſquis itaque tali dimittit debitum, inopi dimittit, opúſque Chriſtianum operatur, manente illa regulâ, vt in animo paratus ſit amittere quod ſibi debetur. Nam ſi modeſtè ac leniter omnimodo egerit, vt ſibi reſtituatur, non tam intendens fructum pecuniæ, quàm vt hominem corrigat, cui ſine dubio perniciosum eſt habere vnde reddat, & non reddere; non ſolùm non peccabit, ſed proderit etiam plurimùm, ne ille dum alienam pecuniam lucrum facere vult, damnum fidei patiatur, quòd tantò eſt grauius, vt nulla ſit comparatio.

Hinc *S. Gregorius Magnus*, Lib. 31. *Moralium*, Cap. 8. *Perfectus igitur Chriſtianus* (inquit) *quomodo debet res terrenas iurgando defendere, quas nunc præcipitur non poſſidere? Itaque cùm res proprias amittimus, ſi perfectè Deum ſequimur, in huius vitæ itinere à magno onere leuigati ſumus. Cùm verò curam rerum eiuſdem nobis itineris neceſſitas imponit, quidam dum eas rapiunt, ſolummodo tolerandi ſunt: Quidam verò conſeruatâ charitate prohibendi, non tamen ſolâ curâ ne noſtra ſubtrahant; ſed ne rapientes non ſua, ſemetipſos perdant. Plus quippe ipſis raptoribus debemus metuere, quàm rebus irrationabilibus defendendis inhiare. Iſta namque etiam non rapta morientes amittimus: Cùm illis verò, & nunc conditionis ordine, & ſi corrigi ſtudeant,*

post

poſt perceptionem muneris vnum ſumus. Quis autem neſciat, quia minùs ea quibus vtimur, & plus debemus amare quod ſumus? Si ergo, & pro ſua vtilitate raptoribus loquimur, non iam ſolùm nobis quæ temporalia, ſed ipſis etiam quæ ſunt æterna, vindicamus. Qua in re illud eſt ſolerter intuendum, ne per neceſſitatis metum, cupiditas ſubrepat rerum: & zelo ſucceaſa prohibitio, impetus immoderatione diſtenſa, vſque ad odioſa verba, & turpitudinem contentionis erumpat. Dùmque pro terrena re pax à corde cum proximo ſcinditur, liquidò apparet, quia plus res quàm proximus amatur. Si enim charitatis viſcera etiam circa raptorem proximum non habemus, noſmetipſos peius ipſo raptore perſequimur, grauiúſque nos, quàm alter poterat, deuaſtamus: Quia dilectionis bonum ſponte deſerentes, à nobis ipſis intus eſt quod amittimus, qui ab illo ſola exteriora perdebamus. Sed hanc hypocrita formam charitatis ignorat: Quia plus terrena quàm cœleſtia diligens, contra eum qui temporalia diripit ſeſe in intimis immani odio inflammat.

Quamquam verò Chriſtianis omnibus admodum periculoſæ ſint lites rerum temporalium causâ ſuſceptæ, ad quas nimirum ſuſcipiendas ſola plerumque cupiditas impellit, & quarum proſecutiones ſæpius, heu! fraterna charitas perit, & extinguitur in litigantium animis: Ad eóque nihil agere non debeant vt lites vitent, cauſarum ſuarum iudicium communibus amicis, aut electis Arbitris permittendo, quantùm in ipſis eſt: Magis tamen à litibus alieni eſſe debent Eccleſiaſtici Religioſique Viri, qui vel perfecti eſſe debent, vel ad perfectionem ex ſui ſtatûs obligatione tendere. Omnem enim auaritiæ ſuſpicionem illos vitare oportet, atque charitatis exemplo cæteris omnibus prælucere. Hinc Concilij Carthaginenſis 4. Canone 19. ſancitum eſt, *Vt Epiſcopus pro rebus tranſitorijs non litiget prouocatus*. Hinc S. *Ambroſius* Lib. 2. *De Officijs*, Cap. 21. *Decet* (inquit) *eſſe benignum, non alieni cupidum, immò de ſuo iure cedentem potiùs aliqua, ſi fuerit laceſſitus, quàm aliena iura pulſantem, fugitantem litium, abhorrentem à iurgijs, redintegrantem concordiam, & tranquillitatis gratiam. Siquidem de ſuo iure virum bonum aliquid relaxare, non ſolum liberalitatis, ſed plerumque etiam commoditatis eſt. Primùm diſpendio litis carere, non mediocre eſt lucrum. Deinde accedit ad fructum, quòd augetur amicitia*, &c. Et Epiſtolâ 49. ad *Marcellum* Epiſcopum, ſcribens de compoſitione litis, quæ ipſi cum fratre, & ſorore interceſſerat, & quam ipſe *Ambroſius* à partibus Iudex electus, finire maluerat vt Arbiter, omnes cauſam viciſſe oſtendit, ſed præcipuè *Marcellum*, qui charitate vicit. *Cùm* (inquit) *anceps iudicium, ius controuerſum, multiplices ab vtraque parte actiones cernerem, inuidiæ plenas ſupplicationes, Reſcriptorum quoque obreptiones obtexerent; aduerterem etiam graui conditione illum, ſi viciſſet, acturum de duplis fructibus, & de ſumptibus annoſæ litis; tuo autem Officio non conuenire, vt expenſas iurgij poſceres, nec competere vt quidquam de fructibus poſſeſſor ageres, quos percepiſſes: Malui iurgium compoſitione ſedare, quàm pronuntiatione acerbare. Alia enim habebant excitari iurgia. Tum, quod eſt grauiſſimum, etſi iurgia ſublata forent, erant tamen odia manſura: Quæ apud bonos mores diſpendia ſunt. Inter hos æſtus poſitus, cùm me perſona Sacerdotis, fœminæ ſexus, Viduæ grauitas, amici quoque contemplatio trino quodam non perfunctorio conueniret nomine, illud ſequendum putaui, vt neminem vinci vellem, & omnes vincere. Nec feſellit ſententia. Viciſtis enim omnes germanitati, viciſtis naturæ, viciſtis Scripturæ di-*
" *centi*: Quare non magis iniuriam accepiſtis? Quare
" non magis fraudem patimini? *Sed putas te grauatum iacturâ iuris, damno pecuniæ. Meliora vtique Sacerdotibus*
" *damna, quàm lucra ſæculi ſunt*. Beatius eſt enim dare,
Act. 20. " quàm accipere. *Sed fortè dicas, Fraudem non debui pati, iniuriam non debui perpeti, damnum ſubire. Quid ergo? Inferre velles? Sed etſi tu non inferres, ille ſe paſſum diceret.*
" *Itaque vide quid dicat Apoſtolus*: Quare non magis
" fraudem patimini? *Vt propè videatur, qui non patitur, feciſſe. Tolerare enim debet qui fortior eſt. Verùm quid ego ita tecum ago, quaſi hoc meum, & non tuum ſit? Tu enim obtuliſti quaſi arbiter litis, vt ſoror in diem vitæ ſuæ poſſideret partem prædij, poſt obitum eius fratri cederet omnis poſſeſſio: Neque quiſquam eum tuo vel Eccleſiæ conueniret nomine; ſed ſibi haberet, ſi ita mallet, vt nihil diſpenſaret Eccleſiæ ∴ Viciſtis ergo omnes: Latus, quia ius loci adeptus eſt, quod non tenebat: Soror, quia annuis potietur fructibus, iam ſine lite, ſine iurgio: Nemo tamen plenius, nemo glorioſiùs quàm tu viciſti, qui dum erga ſororem confirmari vis liberalitatem tuam, in vtrumque eam fraternæ conſortem neceſſitudinis contuliſti. Nam & fratri conceſſiſti proprietatem, & ſorori vſum fructum. Nihil autem admittat Eccleſiæ, quod pietati acquiritur. Charitas enim non damnum, ſed lucrum Chriſti eſt. Denique charitas fructus Spiritûs-Sancti eſt ∴ Profuit iurgium, vt formam indueres Apoſtolicæ vitæ, & præceptionis. Illud Sacerdotio non congruebat, hæc tranſactio, & Apoſtolicam decet normam. Nec vereare ne immunis ſit atque exſors Eccleſia liberalitatis tuæ. Habet & illa fructus tuos, & quidem vberiores, habet fructus doctrinæ tuæ, habet tuæ vitæ ſtipendium; habet fœcunditatem, quam tuis inſtitutis rigaſti. His diues reditibus non quærit temporalia, quia æterna poſſidet ∴ Tamtereà confirmatus in Apoſtolum Chriſti, aſſumens Propheticam auctoritatem, dices ad Dominum*: Poſſediſti re- " Pſal. 118.
nes meos. *Hæc meliùs Chriſtum poſſeſſio decet, vt virtutes Sacerdotis poſſideat ſui; hos fructus capiat, qui ſunt integritatis, & continentiæ, & quod eſt ampliùs, charitatis & tranquillitatis.*

Hinc S. *Gregorius*, Epiſtolâ 58. Libri 8. ad *Bonifacium* Regienſem Epiſcopum ſcribit: *Sacerdotali procul dubio conueait grauitati, vt ſi quis Eccleſiæ ſuæ cauſas habuerit, aut pacificâ eas ordinatione, ſi fieri poteſt; aut certè iudicio interueniente, ſine mora deſiniat, vt ſublatâ è medio contentionis materiâ, ſola illi cum filijs ſuis pacis poſſit concordia permanere*. Et tamen Sanctus idem Pontifex lites aliquandò ſuſcipiendas docet pro tuendis Eccleſiæ bonis, quæ ſunt patrimonia pauperum, cùm alia media Chriſtiana Manſuetudo fruſtra adhibuit. Sic enim ſcribit ad *Italicam* Patriciam, Epiſtolâ 58. Libri 2. Indict. 11. *Illud quod reuocare in memoriam noſtram Excellentia veſtra ſtudioſè contendit, ſcriptum Vobis ſciat nihil cum ſcandalo, nihil cum forali ſtrepitu vobiſcum nos velle de cauſis pauperum definire. Hoc & nos ſcripſiſſe meminimus, & ſemus Noſmetipſos iuuante Domino, à cauſarum litigijs Eccleſiaſtica Moderatione compeſcere, atque ſecundum Apoſtolicum illum ſenſum, rapinam bonorum noſtrorum cum gaudio ſuſtinere. Sed illud ſcire Vos volumus, taciturnitatem atque patientiam noſtram futuris poſt me Pontificibus in rebus pauperum præiudicium non facturam*. Hanc formam Sanctus Pontifex Viris Eccleſiaſticis dedit; immò à Chriſto, & à S. Paulo traditam docuit, Libro 31. *Moralium*, Cap. 8. *Ecce* (inquit) Matth. 5.
diuina voce præcipitur: Si quis tibi tulerit tunicam, "
& voluerit tecum iudicio contendere, dimitte illi & " Luc. 6.
pallium. *Et rurſum*: Si quis quod tuum eſt tulerit, "
ne repetas. *Paulus quoque Apoſtolus Diſcipulos ſuos* " 1. Cor. 6.
cupiens exteriora deſpicere, vt valeant interna ſeruare, admonet dicens: Iam quidem omninò delictum eſt "
in vobis, quòd iudicia habetis inter vos: Quare non "
magis iniuriam accipitis, quare non magis fraudem "
patimini? *Et tamen hypocrita aſſumpto ſanctæ conuerſationis habitu, filiorum cuſtodiam deſerit, & temporalia quæque defendere etiam iurgijs quærit. Exemplo ſuo eorum perdere corda non trepidat, & quaſi per negligentiam amittere patrimonia terrena formidat. In errorem diſcipulus labitur, & tamen cor hypocritæ nullo dolore ſauciatur. Ire in iniquitatis voraginem commiſſos ſibi conſpicit, & hæc quaſi inaudita pertranſit: At ſi quod ſibi leuiter inferri temporale damnum ſenſerit, in vltionis iram repentè ab intimis exardeſcit. Mox patientia rumpitur, mox dolor cordis in vocibus effrænatur: Quia dum animarum damna æquanimiter tolerat, iacturam verò rerum temporalium repellere etiam cum ſpiritus commotione feſtinat, cunctis veraciter indicat, teſte mentis perturbatione, quid amat. Ibi quippe eſt grande ſtudium defenſionis, vbi & grauior vis amoris. Nam quantò magis terrena diligit, tantò priuari eis vehementiùs pertimeſcit. Quia enim mente aliquid in hoc Mundo poſſidemus, non docemur, niſi cùm amittimus. Sine dolore quippe amittitur, quicquid ſine amore poſſidetur. Quæ verò ardenter diligimus habita, grauiter ſuſpiramus ablata. Quis autem neſciat, quia noſtris vſibus res terrenas Dominus condidit, ſuis autem animas hominum creauit? Plus ergo Deo ſe amare conuincitur, qui neglectis his quæ eius ſunt, propria tuetur. Perdere namque hypocritæ ea quæ Dei ſunt, id eſt, animas hominum, non timent; & ea quæ ſua ſunt, amittere, videlicet res cum Mundo tranſeuntes, quaſi diſtricto Iudici poſituri rationes timent, ac ſi placatum inueniant, cui deſideratis rebus, id eſt, rationabilibus*

bilibus perditis , inſenſibilia & non quæſita conſeruant.

Eadem re & *S. Bernardum* audiamus , Epiſtolâ 305. ad *Sanciam* Regis Hiſpaniæ Sororem , quam rogat vt litem inter duo Monaſteria ortam operâ ſuâ ſopire , & componere conetur , aut certè à duobus Epiſcopis fi-

1 Timo. niri curet . *Et quoniam* (inquit) *Seruos Dei non oportet litigare : Conſilij nobis fuit ad veſtrum potiſſimùm conſilium cauſam remittere , vt veſtrâ auctoritate , & operâ omnis inepta , & iniuſta (vt aiunt) calumnia conquieſcat , & ordo in domu Dei receptus ad eius gloriam , & veſtram ipſius ſalutem deinceps in pace permaneat .·. Si autem veſtris* (*quod non credimus*) *ſalutaribus monitis , aut conſilijs contradictores illi acquieſcere nolant : Tunc duorum Iudicio Epiſcoporum , ad quos duo illa loca Iure Parochiali pertinere noſcuntur , omnis inter eos controuerſia terminetur . Quodque ab eis iudicatum ſiue conſtitutum concorditer fuerit , veſtrum erit ratum habere , & de cætero firmiter manutenere .·. Si timetis Deum , non patiemini impediri tantùm bonum .·. Nec Fratres illos ſuæ deuotionis priuari fructu , nec Deum denique tam accepto ſibi reformati Ordinis ſacrificio defraudari .*

Sacri quoque Canones Clericos , & Monachos à litibus ex cupiditate ſuſcipiendis ac perſequendis abſtinere iubent , vt conſtat ex Cap. *Multa ſunt* , Extra, *Ne Clerici vel Monachi ſæcularibus negotijs ſe immiſceant* , qui Moguntini Concilij ſub Carolo Magno Canon decimus quartus eſt . *Multa ſunt* , inquit, *negotia ſæcularia , ad quæ pertinet omnis concupiſcentia .·. Contentiones , vel lites , vel rixas amare : In Placitis ſæcularibus diſputare , excepta defenſione orphanorum , aut viduarum .·. Et omnibus quibuslibet cauſis ſuperſtitis intereſſe , Ecce talia , & his ſimilia Miniſtris Altaris Domini , nec non & Monachis omninò contradicimus , de quibus ait Apoſtolus :* NEMO *militans Deo , implicat ſe negotijs ſæcularibus .*

· R E G V L A XI.

Lethalis auaritiæ rei ſunt Monachi , & Moniales , & quicumque Paupertatis Euangelicæ voto ſe obſtrinxerunt , ſi peculium habeant ; vel pecunias , aut quiduis aliud pretio æſtimandum , abſque Superiorum licentiâ , ad vſum retinent .

HÆc Regula SS. Patrum, & Sacrorum Canonum auctoritate firmatur . *S. Baſilij* , In *Conſtitution. Monaſticis* Cap. 34. *Etenim qui proprium habere aliquid ſtudet , is ſine dubio nihil aliud quàm diſtinctionem ac defectionem à cæteris meditatur . Nam cui hoc in animo non eſt , quid eſt tandem quod ipſe poſſidere ſeorſum velit ; cùm ipſe ſciat , Chriſti beneficio ſeruus ipſius in neceſſariorum copiâ aſſiduè verſari ? Proinde perſpicuum eſt , qui talis ſit , eum de præcidenda ac morte afficienda anima ſua meditari , qui exiguis obolis ſalutem ſuam addicere ac prodere paratus ſit , & alter Iudas efficiatur , nempè qui à furto exordiatur ; (Furtum enim eſt priuata poſſeſſio ;) & in proditionem deſinat : Quando vt illo Dominum , ſic iſte etiam veritatis verbum prodit .* Et infrà : *Societatis expilatio eſt rei cuiuſcumque , & vndecumque in priuatum vſum ſeuocatio .* Idem In Epiſtolâ ad *Chiloaem* Monachum : *Aurum* (inquit) *maximopere vt animæ tuæ blandiſſimum inſidiatorem , vt parentem peccati , vt Diaboli adminiſtrum modis omnibus fuge . Prætexta ſubleuandæ pauperum inopiæ prouide ne fias inexplebili congerendæ pecuniæ cupiditatis obnoxius : Adeò vt ſi quis pecunias offerat in inopum vſum erogandas , ipſe autem certò cognoueris indiget , is enius ſunt pecuniæ fac conſilio tuo ſecum vt eas auferat , egenis fratribus erogaturus : Ne contingat vt cùm diſpertiendas ipſe acceperis , coram affricta conſcientiæ tuæ aitor fiſum ducat auaritiæ , & inquinetur .*

S. Hieronymus Epiſtulâ 20. ad *Euſtochium* , *De Cuſtodia Virginitatis* inſcriptâ , refert quid geſtum ſit aliquando Nitriæ circa Monachum vitio proprietatis maculatum . *Quidam* (inquit) *ex Fratribus parcior magis quàm auarior , & neſciens triginta argenteis Dominum venditum , centum ſolidos , quos lina texendo acquiſierat , moriens dereliquit . Initum eſt inter Monachos conſilium, (Nam in eodem loco circiter quinque millia diuiſis cellulis habitabant ,) quid facto opus eſſet . Alij pauperibus diſtribuendos eſſe dicebant , alij dandos Eccleſiæ , nonnulli pauperibus remittendos . Macarius verò , & Pambo & Iſidorus , & cæteri , quos Patres vocant , Sancto in eis loquente Spiritu , decreuerunt infodiendos eſſe cum eodem , dicentes : Pecunia tua tecum ſit in perditionem . Nec hoc crudeliter quiſquam putet factum . Tantus cunctos per totam Ægyptum terror inuaſit , vt vnum ſolidum dimiſiſſe ſit criminis .*

S. Auguſtinus Epiſtolâ 211. aliàs 109. quæ eſt Regula Monialibus ſcripta : *Non dicatis aliquid proprium* (inquit) *ſed ſint vobis omnia communia .·. Charitas enim de qua ſcriptum eſt , quod* Non quærit quæ ſua ſunt, *ſic intelligitur , quia communia proprijs , non propria communibus anteponit . Et ideò quantò ampliùs rem communem quam propriam curaueritis , tantò ampliùs vos profeciſſe noueritis ; vt in omnibus quibus vtitur tranſitura neceſſitas , ſupereminent quæ permanet charitas . Conſequens ergo eſt , vt etiam illud quod ſuis vel filiabus vel aliqua neceſſitudine ad ſe pertinentibus in Monaſterio conſtitutis aliquis vel aliqua contulerit , ſiue veſtem , ſiue quodlibet aliud inter neceſſaria deputandum , non occultè accipiatur , ſed ſit in poteſtate Præpoſitæ , vt in commune redactum , cui neceſſe fuerit , præbeatur . Quòd ſi aliqua rem ſibi collatam celauerit, furti iudicio condemnetur .*

Idem confirmat *Caſſianus* Lib. 4. *De Inſtitutis Renuntiantium* Cap. 3. 4. 13. & 15. Idem omnes Regulæ Monaſticæ.

S. Gregorius Magnus Libr. 4. *Dialogorum*, Cap. 55. *Neque hoc ſilendum puto , quod actum in meo Monaſterio ante hoc triennium reminiſcor . Quidam enim Monachus Iuſtus nomine medicinali arte fuerat imbutus , qui mihi in eodem Monaſterio conſtituto ſedulò obſequi , atque in aſſiduis ægritudinibus meis excubare conſueuerat . Hic itaque languore corporis præuentus , ad extremum deductus eſt . Cui in ipſa ſua moleſtia frater germanus nomine Copioſus ſeruiebat , qui ipſe quoque nunc in hac Vrbe per eamdem Medicinæ artem temporalis vitæ ſtipendia ſectatur . Sed prædictus Iuſtus , cùm iam ſe ad extremum perueniſſe cognouiſſet , eidem Copioſo fratri ſuo , quia tres aureos occultatos haberet , innotuit . Quod nimirum Fratribus non potuit celari , ſed ſubtiliter indagantes , atque illius omnia medicamenta perſcrutantes , eoſdem tres aureos inuenerant abſconſos in medicamine . Quod mox vt mihi nuntiatum eſt , tantum malum de Fratre , qui nobiſcum communiter vixerat , æquanimiter ferre non valui : Quippe quia eiuſdem mei Monaſterij Regula ſuerat , vt cuncti Fratres ita communiter viuerent , quatenus eis ſingulis nulla propria habere liceret . Tunc nimio mærore percuſſus , cogitare cœpi vel quid ad purgationem morientis facerem , vel ad exemplum viuentibus Fratribus prouiderem . Pretioſo igitur eiuſdem Monaſterij Præpoſito ad me accerſito dixi : Vide vt nullus ex Fratribus ſe ad eum morientem iungat , nec ſermonem conſolationis ex cuiuslibet eorum ore percipiat : Sed cùm in morte conſtitutus Fratres exquiſierit , ei ſuus carnalis Frater dicat , Quia propter aureos quos occultatus habuit , à cunctis Fratribus abominatus ſit : Vt ſaltem in morte de culpa ſua mentem ipſius amaritudo tranſuerberet , atque à peccato quod perpetrauit , purget . Cùm verò mortuus fuerit , corpus illius cum Fratrum corporibus non ponatur : Sed quolibet in ſterquilinio foſſam facite , & in ea corpus eius proijcite , ibique ſuper eum tres aureos , quos reliquit , iactate , omnes ſimul clamantes ,* Pecunia tua tecum ſit in " perditione : *& ſic eum terra operite . In quibus verif-* " *que rebus , vnam morienti , alteram verò viuentibus volui prodeſſe Fratribus ; vt & illum amaritudo mortis à culpa ſolubilem faceret , & iſtos auaritiæ tanta damnatio terreret , atque à culpa prohiberet , quod ita factum eſt . Nam cùm idem Monachus perueniſſet ad mortem , atque anxiè ſe quæreret commendari Fratribus , & nullus è Fratribus ei applicare , & loqui dignaretur , ei carnalis Frater cur ab omnibus Fratribus eſſet abominatus , indicauit . Qui protinus de reatu ſuo vehementer ingemuit , atque ipsâ ſuâ triſtitiâ è corpore exiuit : Qui ita eſt ſepultus , vt dixeram . Sed Fratres omnes ex eadem eius ſententia conturbati cœperunt ſinguli extrema quæque , & vilia , & quæ eis habere regulariter ſemper licuerat, ad medium proferre , vehementerque formidare , ne quid apud eos eſſet , vnde reprehendi potuiſſent .*

Idem Epiſtolâ 22. Libri 10. *Venientes Monachi Monaſterij quondam Abbatis Claudij petiuerunt ſibi Conſtantium Monachum Abbatem debere conſtitui . Quos*

valdè

valdè ego in ſua petitione deteſtatus ſum, quia mihi terrenæ mentis eſſe omnimodè apparuerunt, qui terrenum nimis hominem Abbatem quæſierunt habere. Cognoui enim quòd Conſtantius peculiaritati ſtudeat: Quæ res omninò teſtatur eum cor Monachi non habere. Et infra: *Hæc autem prædicto Fratri & Coëpiſcopo noſtro omninò dicere ſtudo, vt peculiaritatem à quatuor, aut quinque Monaſterij Monachis, in quibus corrigi hactenus minimè potuit, ſtudioſiſſimè compeſcat, & hoc ipſum Monaſterium à tali peſte mundare feſtinet: Quia ſi illic peculiaritas à Monachis habetur, neque concordia, neque charitas in Congregatione eadem poterit permanere. Quid eſt autem habitus Monachi, niſi deſpectus Mundi? Quomodo igitur Mundum deſpiciunt, qui in Monaſterio poſiti aurum quærunt?*

Idem confirmat & *B. Petrus Damiani*, Opuſculo 12. quod inſcribitur, *Apologeticus De Coattmpsu Sæculi*, Cap. 3. illiuſque grauitatem peccati oſtendit propoſito *Ananiæ* & *Saphiræ* exemplo, *Actuum* Cap. 5. *Hugo De Sancto Victore* in Expoſitione Regulæ S. Auguſtini; *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 186. Art. 3. & 7. & *Tractatus Contra* Proprietarios Regulæ *S. Auguſtini*, inter *Gerſonis* Opera, Tom. 1.

Concilium Aurelianenſe, anno Chriſti 507. Canone 21. *Monachi* (inquit) *Abbatibus omni obedientia & deuotione ſubjaceant. Quod ſi quis per contumaciam extiterit indeuotus, aut per aliqua loca vagari, aut peculiare aliquid habere præſumpſerit; omnia quæ acquiſierit, ab Abbatibus auferantur, ſecundùm Regulam Monaſterio profutura.*

Concilium Auguſtodunenſe ſub *S. Leodegario*, circa annum Chriſti 670. Canone 1. ſtatuit, *Vt Abbates, vel Monachi peculiare non habeant: & Monachi ab Abbate victum & veſtitum conſuetum accipiant ∴ Nemo ſuum aliquid eſſe dicat, ſed ſiat eis omnia communia*, &c. *Quiſquis autem hæc à nobis Deo præcipiente dictata in confirmationem regulam Monachorum tenuauerit aliquâ tranſgreſſione ceſſare; ſi Abbas eſt, anno vno Communionis ei poteſtat ſuſpendatur; ſi Præpoſitus, annos duos; ſi Monachus, aut fuſtibus verberetur, aut à Communione, & Miſſa, & charitate tres annos ſuſpendatur.*

Concilium Oecumenicum Lateranenſe ſub *Alexandro III.* Cap. 10. De Monachis: *Si verò peculium habuerit, niſi ei ab Abbate pro injuncta fuerit adminiſtratione permiſſum, à Communione remoueatur Altaris: & qui in extremis cum peculio inuentus fuerit, nec Oblatio pro eo ſiat, nec inter Fratres recipiat ſepulturam: Quod etiam de vniuerſis Religioſis præcipimus obſeruari.*

Innocentius III. Cap. *Cùm ad Monaſterium*, Extra, *De Statu Monachorum*, prohibet in virtute obedientiæ & ſub obteſtatione diuini Iudicij, *Ne quis Monachorum proprium aliquo modo poſſideat, ſed ſi quis aliquid habeat proprij, totum incontinenti reſignet. Alioquin Regulari monitione præmiſſa, de Monaſterio expellatur, nec recipiatur vlterius, niſi pœniteat ſecundùm Monaſticam Diſciplinam. Quòd ſi proprietas apud quemquam inuenta fuerit in morte, ipſa cum eo in ſignum perditionis, extra Monaſterium in ſterquilinio ſubterretur. Vnde ſi quidquam alicui fuerit ſpecialiter deſtinatum, non præſumat illud accipere, ſed Abbati, vel Priori, vel Cellerario aſſignetur.*

Concilium Saliſburgenſe anno 1281. Cap. 4. *Item Statuimus, vt Monachi, vel Regulares, niſi à notitia præſentium, infrà dies quindecim, vel ante, ad manus ſuorum offerant Prælatorum, vſque ad reſtitutionem debitam ab Officio ſint ſuſpenſi: & nihilominus ſi manifeſta ſit proprietas, carcerali cuſtodiæ mancipeatur.*

Concilium Oxonienſe ſub *Stephano* Cantuarienſi Archiepiſcopo anno 1222. *Quoniam non licet Kiris Religioſis aliquid proprium poſſidere, qui ſe & ſua pariter in Religionis ingreſſu Domino dedicarunt, præſenti auctoritate definimus, vt nulla perſona in Regulari Ordine conſtituta condere teſtamentum præſumat, cùm nihil habeat ſuum temporale, quod transferre valeat in dominium alienum.* Idem Concilium, vt vitium proprietatis in Monachis & Monialibus penitus eradicet, prohibet, *Ne ſingulis eorum denarij pro veſtibus tribuantur, ſed talia per certas perſonas ad hoc deputatas, putà Camerarios, vel Camerarias diligenter expediantur; qui, vt quilibet indiguerit, & facultas domûs ſuſtinuerit, eis indumenta miniſtrent. Et cum eis noua tradita ſunt, vetera ab eis recipiantur, quæ in vſus pauperum, vel alias neceſſitates, de conſilio Abbatis, vel Prioris, vel Abbatiſſæ, vel Prioriſſæ conuertantur.* Id & alia Concilia ſanxerunt, inter alia Cameracenſe anno 1565. Tit. 18. Cap. 10.

Concilium Tridentinum Seſſione 25. *De Reformatione*, Cap. 2. *Nemini igitur Regularium, tam virorum, quàm mulierum, liceat bona immobilia, vel mobilia, cujuſcumque qualitatis fuerint, etiam quouis modo ab eis acquiſita, tanquam propria, aut etiam nomine Conuentus poſſidere, vel tenere; ſed ſtatim ea Superiori tradantur, Conuentuique incorporentur. Nec deinceps liceat Superioribus bona ſtabilia alicui Regulari concedere, etiam ad vſumfructum, vel vſum, adminiſtrationem, vel commendam. Adminiſtratio autem bonorum Monaſteriorum ſeu Conuentuum ad ſolos Officiales eorumdem, ad nutum Superiorum amouibiles pertinent. Mobilium verò vſum ita Superiores permittant, vt eorum ſupellex ſtatui paupertatis, quàm profeſſi ſunt, conueniat, nihilque ſuperfluum in ea ſit, nihil etiam quod ſit neceſſarium, eis denegetur. Quòd ſi aliquis quidquam tenere deprehenſus, aut conuictus fuerit, is biennio actiua & paſſiua voce priuatus ſit, atque etiam juxta ſuæ Regulæ & Ordinis Conſtitutiones puniatur.*

Denique *Status Religionis*, (inquit S. Thomas) *eſt quoddam exercitium & diſciplina, per quam peruenitur ad perfectionem charitatis. Ad quod quidem neceſſarium eſt, quod aliquis affectum ſuum totaliter abſtrahat à rebus mundanis. Dicit enim S. Auguſtinus ad Deum loquens;* (Secundo Secundæ, Quæſt. 186. Art. 3.) Minus te amat, qui tecum aliquid amat, quod non propter te amat. *Et Lib. Quæſtionum octoginta trium, Quæſt. 36. ait quòd*, (Lib. 10. Confeſſ. cap. 9.) Nutrimentum charitatis eſt imminutio cupiditatis; perfectio nulla cupiditas. *Ex hoc autem quòd aliquis res mundanas poſſidet, allicitur animus ad earum amorem. Vnde S. Auguſtinus dicit in Epiſtola ad Paulinum & Theraſiam, Epiſt. 31. aliàs 34 quòd* Terrena diliguntur arctiùs adepta quàm concupita. Nam vnde Iuuenis ille triſtis diſceſſit, niſi quia magnas diuitias habebat? Aliud eſt enim nolle incorporare quæ deſunt, aliud iam incorporata diuellere. Illi velut cibi repudiantur, illa verò velut membra præciduntur. *Et inde eſt quòd ad perfectionem charitatis acquirendam primum fundamentum eſt voluntaria paupertas, vt aliquis abſque proprio viuat, dicente Domino:* SI VIS *perfectus eſſe, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni, & ſequere me.*

Concilium Prouinciale Colonienſe ſub *Conrado* Archiepiſcopo Sedis Apoſtolicæ Legato, anno 1260. Cap. 11. *Statuimus, quòd Abbates Excommunicationis ſententiam in Proprietarios ſemel in anno, ſcilicet Sabbato proximo ante Dominicam* LÆTARE, *ſolemniter in Capitulo publicent: & ſi poſt aliquis inuentus fuerit habere proprium, ſecundùm Regulam punietur.* Quod in altera Synodo Colonienſi ſub *Henrico* Archiepiſcopo, anno 1310. confirmatum eſt, addito Statuto ſequenti.

Si qui Monachi, vel Sanctimoniales Beatorum Benedicti & Auguſtini Ordinum, præter Superioris licentiam, bona mobilia apud ſe, vel apud alios in depoſito negotiationis, aut alia de cauſa habuerint, illa ſuo Superiori & Conuentui reſignent, & eiſdem ad cautelam quolibet anno, intra quadenam ante Feſtum Paſchæ, intiment, ſpecificent, reuelent, & demonſtrent, & ad manus ejuſdem Superioris Abbatis, in præſentia Conuentus, reſignent penitus atque tradant Monachi & Moniales ejuſdem. Contrarium facientes, qui bona hujuſmodi dolo non deſierint poſſidere, excommunicentur & puniantur ſecundùm inde Statuta. Et quicumque alij vtriuſque ſexus homines, præfata bona ſub quouis nomine ſub ſe habuerint, tales, niſi eadem bona intra menſem ſimili modo ad manus Superioris ejuſdem Monachi, vel Monialis reportent & reſignent, Excommunicationis Sententiam volumus incurrere eo facto.

REGVLA XII.

Lethalis Auaritiæ rei ſunt parentes, qui filios, aut filias in Monaſteria detrudunt, ſeu ad Vitæ Religioſæ Profeſſionem cogunt, vel inducunt, vt earum fratribus, aut ſororibus ampliores opes relinquant.

HAnc Regulam firmat Decretum Concilij Remenſis anno 1583. Tit. *De Regularibus*, Num. 3.

H *Quo-*

Quoniam (inquit) *arma hujus ſanctæ Militiæ non debent eſſe carnalia, (vt verbis Apoſtoli vtamur,) adulti Monaſterium ingreſſuri, vel puerorum parentes, qui illos afferunt, moneantur, vt alia non ſubeat ipſorum animos cogitatio, quàm ſempiternorum bonorum. Quiſquis igitur otium, honores, Beneficia, vel alia temporalia, quaſi ſcopum ſibi proponit, Vitam Monaſticam ſuſcepturus, vereatur ne mittatur in tenebras exteriores, non afferens veſtem nuptialem: Cui periculo ſe etiam obnoxios parentes nouerint, qui liberis ingreſſum Religionis procurant, vel quòd natura ſint ad res gerendas inepti, animo hebetes, vel corpore vitioſi, aut valde deformes: Vel certè, vt alijs liberis iſtorum quaſi ablegatione ampliores opes relinquant.*

Parentum auaritiam filios Religioſos velut exhæredantium grauiter perſtringit *Saluianus* Lib.3. Ad Eccleſiam Catholicam: *Nullis* (inquit) *omninò à ſuis minùs relinquitur, quàm quibus ob Dei reuerentiam plus debetur: Nullos pietas minùs reſpicit, quàm quos Religio præcipuè commendat.. Denique ſi qui à parentibus filij offeruntur Deo, omnibus filijs poſtponuntur oblati; indigni judicantur hæreditate, quia digni fuerint conſecratione: Ac per hoc vnâ tantùm re parentibus viles ſunt, quia cœperint Deo eſſe pretioſi. Ex quo intelligi poteſt, quòd nullus penè apud homines vilior eſt quàm Deus: Cujus vtique ſit deſpectione, vt eos præcipuè parentes filios ſpernant, qui ad Deum cœperint pertinere. Sed præclaram videlicet qui hæc faciunt, rationem conſilij ſui reddunt, dicentes; Quid opus eſt, vt filijs jam Religioſis æqua hæreditatis portio relinquatur? Nihil ergo juſtius, nihil dignius, quàm vt quia cœperunt Religioſi eſſe, mendicent? Non quidem quòd eos hæc res mendicitate appreſſura ſit, quòd à terrenis facultatibus abdicantur, cælum ſpe poſſidentes, eâdem etiam re poſſeſſuros, regente illos Deo ſuo, ac protegente, qui eos cum immortali ſpe æternorum etiam ſufficientiâ temporalium munerabit. Sed tamen quantùm ad inhumanitatem parentum pertinet, egent, à quibus ſic relicti ſunt, vt egerent. Certè etiam ſi qui non penitus domo eliminantur, & quibus non omninò extorribus, quaſi igne & aqua interdicitur, (cùm aut tenues, aut certè vſufructuarij relinquunt,) Tamen tantò inferiores fratribus relinquuntur, vt etiam ſi paupertate non egeant, comparatione tamen egere videantur, &c.*

REGVLA XIII.

Lethalis Auaritiæ & rapinæ rei ſunt Iudices, qui munera accipiunt, vel vt jus dicant, vel vt alicui partium faueant, vel vt crimina impunita relinquant: Et quamuis ea intentione non accipiant, vt violent juſtitiam, ratione tamen ſcandali, & periculi in quod ſe conijciant, à lethali Auaritiæ labe non ſunt immunes, ſi dominatrix cupiditas eos ad munerum receptionem impellat.

Hinc munerum acceptione Scriptura Sacra Iudicibus interdicit, grauiaque mala ex ea oriri declarat. Exodi 23. *Nec accipies munera, quæ etiam excæcant prudentes, & ſubuertunt verba juſtorum.* Deuteronomij 16. *Non accipies perſonam nec munera: Quia munera excæcant oculos ſapientum, & mutant verba juſtorum.* Et Cap. 27. *Maledictus qui accipit munera, vt percutiat animam ſanguinis innocentis.* Iſaiæ 1. *Principes tui infideles, ſocij furum: Omnes diligunt munera, ſequuntur retributiones. Pupillo non judicant, & cauſa viduæ non ingreditur ad illos.* Et Cap.5. *Væ qui juſtificatis impium pro muneribus, & juſtitiam juſti aufertis ab eo.* Cap. 33. *Qui ambulat in juſtitijs, & loquitur veritatem, qui projicit auaritiam ex calumnia, & excutit manus ſuas ab omni munere.·. Iſte in excelſis habitabit.* Pſalm. 25. *Ne perdas cum impijs Deus animam meam & cum viris ſanguinum vitam meam. In quorum manibus iniquitates ſunt, dextra eorum repleta eſt muneribus.* Prouerb. 15. *Conturbat domum ſuam qui ſectatur Auaritiam: Qui autem odit munera, viuet.* Prouerb. 17. *Munera de ſinu impius accipit, vt peruertat ſemitas judicij.* Eccleſiaſtici 20. *Xenia & dona excæcant oculos Iudicum, & quaſi mutus in ore auertit correptiones eorum.* Iob. 15. *Ignis deuorabit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt.* Iure etiam Ciuili prohibetur munerum acceptio, ſcilicet L. *Plebiſcito*, ff. *De Officio Præſidis*. L. *Solet*, ff. *De Officio Proconſulis*, Authentica, *Nouo Iure*; C. *De Pœna Iud.* Authen. *De Iudicibus*, ff. *Nullo quoque*. Idemque Iudicibus Eccleſiaſticis ſpeciatim prohibetur, Cap. *Cùm ab omni*, Extra, *De Vita & Honeſtate Clericorum*, & Cap. *Statutum*, Tit. *De Reſcriptis* in Sexto. Hinc aduersùs Iudices munera accipientes grauiſſimæ pœnæ ſtatutæ ſunt Iure Ciuili. In cauſa pecuniaria pro promiſſo duplum imponitur, pro dato triplum: In criminali, omnium bonorum proſcriptio & exilium. Apud Romanos capitale quondam crimen fuit ex Lib. 12. Tabularum. Munerum denique quamuis exiguorum acceptio à partibus litigantibus, ſub pœna criminis concuſſionis & repetundarum prohibita eſt Regum Chriſtianiſſimorum Edictis, Aurelianenſi, Art. 43. Molinenſi Art. 19 Bleſenſi Art. 114. Venditionem Iuſtitiæ grauius eſſe peccatum venditione Beneficij Eccleſiaſtici, cenſet *Petrus Bleſenſis*, Epiſtolâ 115. *Quidam ſunt* (inquit) *qui ſuper exhibitione, aut executione juſtitiæ litteras non indulgent, niſi ſub certa promiſſione pecuniæ. Sed ſciat, quiſquis hujuſmodi litteras vendidit, quod Dei juſtitiam, cujus debitor eſt, & quam gratis exhibere tenetur, venalem exponit.·. Certè acceptior eſt apud Deum Iuſtitia, quàm Præbenda. Ideòque: cùm in vtroque poſſit ſimonia committi, damnabilior tamen eſt omnis venalitas in exhibitione Iuſtitiæ, quàm in venditione Decimæ, vel Præbendæ.*

Si tamen non ſint ejuſmodi munera, quæ integritatem Iudicis corrumpere valeant, & officij atque humanitatis, potiùs quàm lucri & cupiditatis motu recipiuntur, poteſt Iudex illa recipere abſque peccato ab amicis, ſed nunquam à partibus litigantibus, aut earum nomine. Id enim non ſolùm mali ſpeciem ſemper habet, à qua Chriſtianos omnes abſtinere iubet Apoſtolus, ſed Legibus prohibitum, & ſcandalo obnoxium eſt. Eâ de re *S. Hilarium* audire non ingratum erit, eâ Pſalmi 14. verbâ *Et munera ſuper innocentem non accepit* exponentem. *Eſt quædam* (inquit) *munerum conſuetudo, quæ honorem afferat largienti, ita vt majoris doloris ſit oblata contemni, quàm dona donaſſe, quæ ſumpta ſunt. Igitur ea munera, quæ in alterius operarentur injuriam, inhibuit. Nam ſi vſum omninò munerum abſtuliſſet, ſatis fuerat dixiſſe.* Et munera non accepit: *Sed quia ſimplex donorum vſus ex hominis, aut etiam Dei reuerentiâ venit, ea vetuit munera, quæ integritatem Iudicij corrumperent, quæ innocentis injuriam emerent, quæ nullum in ſe charitatis mutuæ officium continerent. Etenim quæ Deo offerimus, his quidem ille non eget, ſed per nos debitæ reuerentiæ explentur officio. Itaque in muneribus docet ſeruandam eſſe rationem, vt ea ſumantur à nobis, quæ ſint grata & vtilia offerentibus, non quæ nos faciant venales, nec inſidioſa innocentibus ſint, nec munerantibus ſumptuoſa, officio potiùs quàm cupiditate ſumpta; honore ingeſta quàm metu, charitate magis ſuſcepta quàm lucro.*

Ex his patet quàm meritò damnanda ſit hæc recentiorum quorumdam Caſuitarum Propoſitio: *Poſſunt Iudices accipere munera à litigantibus, nec tenentur reſtituere quæ acceperint ad pronuntiandam Sententiam.*

REGVLA XIV.

Quamuis lethalis Auaritiæ rei ſint Iudices qui vendunt juſtum judicium, & teſtes qui verum teſtimonium: Poſſunt tamen Aduocati abſque Auaritiæ labe vendere juſtum patrocinium, vel conſilium.

Hanc Regulam tradit *S. Auguſtinus*, Epiſtolâ 153. aliàs 54. *Ad Macedonium*, Cap. 6. *Non ideò* (inquit) *debet Iudex vendere juſtum judicium, aut teſtis verum teſtimonium, quia vendit Aduocatus juſtum patrocinium, & Iuriſperitus verum conſilium. Illi enim inter vtramque partem ad examen adhibentur: Iſti ex vna parte conſiſtunt. Cùm autem judicia & teſtimonia, quæ nec juſta & vera vendenda ſunt, iniqua & falſa venduntur, multò ſceleratiùs vtique pecunia ſumitur, quia ſceleratè etiam quamuis à volentibus datur. Ille tamen ſolet tanquam malè ſibi ablatam pecuniam repetere, qui juſtum judicium emit, quoniam venale eſſe non debuit. Qui verò pro iniquo judicio dedit, vellet quidem repetere, niſi timeret, vel puderet emiſſe.* Refert in Decretis, Causâ 14. Quæſt. 5. Can. *Non ſanè*. Idem docet *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 71. Art. 4. ad tertium. *Iudex* (inquit) *& te-*

& teſtis communes ſunt vtrique parti: Quia Iudex tenetur juſtam Sententiam dare, & teſtis verum teſtimonium dicere. Iuſtitia autem & veritas non declinant in vnam partem magis quàm in aliam. Et ideò Iudicibus de publico ſunt ſtipendia laboris ſtatuta, & teſtes accipiunt, non quaſi pretium teſtimonij, ſed quaſi ſtipendium laboris, expenſas, vel ab vtraque parte, vel ab ea à qua inducuntur, quia Nemo militat ſuis ſtipendijs vnquam. *Sed Aduocatus* 1. Cor. 9. *alteram partem tantùm defendit. Et ideò licitè poteſt pretium accipere à parte quam adjuuat.* Eadémque ratio eſt de Procuratoribus, Notarijs, & alijs inferioris loci & officij hominibus: *Dum tamen moderatè accipiant, conſideratâ ratione perſonarum, & negotiorum, & laboris, & conſuetudine patriæ,* & Regiorum Edictorum verbis. *Si autem per improbitatem aliquid immoderatè extorqueant, peccant contra juſtitiam,* (inquit S. Thomas.) Vnde *S. Auguſtinus* ibidem ait: *Ab his extorta per immoderatam improbitatem, repeti ſolent; datu per tolerabilem conſuetudinem, non ſolent; magiſque reprehendimus, qui talia inſitatè repetiuerunt, quàm qui ea de more ſumpſerunt: Quoniam multæ neceſſariæ perſonæ rebus humanis, vel inuitantur hujuſmodi commodis, vel tenentur.*

REGVLA XV.

Lethalis Auaritiæ reus eſt Aduocatus, conueniens de quota parte litis, aut pactum iniens, vt obtentâ cauſâ tantum ſibi ſoluatur.

ID enim Iura vetant, ne præbeatur Aduocatis occaſio volendi per ſas & nefas cauſam obtinere. Id confirmat *S. Antoninus*, 3. P. Tit. 6. Cap. 2. §. quinto, vbi vitia Aduocatorum percenſens: Quartò (inquit) peccant, *recipiendo nimis magnum ſalarium, vel paciſcendo de certa parte litis cum graui damno litigatoris*, *quod prohibetur 7. q. 7. c. Infamis. §. Tria.*

REGVLA XVI.

Lethalis Auaritiæ rei ſunt Mercatores, qui lucrum tanquam finem vltimum expetunt.

NItitur hæc Morum Regula, Can. *Quicumque*, Causâ 14. Quæſt. 4. qui ex Lib. 1. Capitular. Cap. 131. ſumptus eſt, *Quicumque tempore meſſis, vel vindemiæ, non neceſſitate, ſed propter cupiditatem comparat annonam, vel vinum, verbi gratiâ, de duobus denarijs comparat modium vnum, & ſeruat vſque dum vendatur denarijs quatuor, aut ſex, aut ampliùs, hoc turpe lucrum dicimus.*

Hanc Regulam confirmat *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 77. Art. 4. ad primum. Cenſetur autem finem vltimum in lucro conſtituere, ſi Dei legem violare lucri gratiâ paratus ſit: Item *Quando rem non immutatam cariùs vendit.* At *Cùm aliquis lucrum moderatum, quod negotiando quærit, ordinat ad domus ſuæ ſuſtentationem, vel etiam ad ſubueniendum indigentibus: Vel etiam cùm aliquis negotiationi intendit propter publicam vtilitatem, ne ſcilicet res neceſſariæ ad vitam patriæ deſint; & lucrum expetit non quaſi finem, ſed quaſi ſtipendium laboris*, non peccat.

REGVLA XVII.

Lucrum tanquam finem vltimum expetunt, qui alienis incommodis compendium ſuum quærunt, & honeſti rationem ſolâ vtilitate metiuntur.

ID hominum genus omni exſecratione dignum *Tullius* ipſe iudicauit, Lib. 3. *De Officijs* demonſtrans, Nihil eſſe vtile, niſi quod honeſtum, Sed *S. Ambroſium* audire præſtat, Libro pariter 3. *De Officijs*, Cap. 4. *Liquet* (inquit) *id expetendum & tenendum omnibus, quòd eadem ſingulorum ſit vtilitas, quæ ſit vniuerſorum. Nihilque judicandum vtile, niſi quod in commune proſit. Quomodo enim poteſt vni prodeſſe, quod inutile ſit omnibus? Mihi certè non videtur qui inutilis eſt omnibus, ſibi vtilis eſſe poſſe. Etenim ſi vna lex naturæ omnibus, vna vtique vtilitas vniuerſorum. Quòd ſi vna vtilitas vniuerſorum, ad conſulendum itaque omnibus naturæ lege conſtringimur. Non eſt ergo ejus qui conſultum velit alteri ſecundùm naturam, nocere ei aduerſus legem naturæ. Etenim ſi hi qui in ſtadio currunt, ita feruntur præceptis informari atque inſtrui, vt vnuſquiſque celeritate non fraude contendat, curſúque quantum poteſt ad victoriam properet, ſupplantare autem alterum, aut manum deijcere non audeat: Quantò magis in hoc curſu vitæ iſtius, ſine fraude alterius & circumſcriptione quærenda nobis victoria eſt?*

Et Cap. 3. *Hoc eſt* (inquit) *conformari Chriſto, alienum non quærere, nihil alteri detrahere, vt acquirat ſibi. Chriſtus enim Dominus cùm eſſet in forma Dei, exinaniuit ſe, vt formam ſuſciperet hominis, quam operum ſuorum locupletaret virtutibus Tu ergo exſpolias, quem Chriſtus induit? Tu exuis quem veſtiuit Chriſtus? Hoc enim agis, quando alterius detrimento tua commoda augeri expetis. Conſidera, ô homo, vnde nomen ſumpſeris: Ab humo vtique, quæ nihil cuiquam eripit, ſed omnia largitur omnibus, & diuerſos in vſum omnium animantium fructus miniſtrat. Inde appellata humanitas, ſpecialis & domeſtica, virtus hominis, qua conſortem adjuuet. Ipſa te doceat forma tui corporis membrorúmque vſus. Numquid membrum tuum alterius membri officia ſibi vendicat, vt oculus officium oris, aut os oculi officium ſibi vendicet, aut manus pedum miniſterium, aut pes manuum? Quin etiam ipſæ manus dextera, ac ſiniſtra diſpertita habent officia pleraque, vt ſi vſum commutet vtriuſque, aduerſum naturam ſit, priúſque totum hominem exuas, quàm membrorum tuorum miniſteria conuertas. Fac nunc & da oculo virtutem, vt poſſit detrahere ſenſum capiti, auditum auribus, menti cogitationes, odoratum naribus, oris ſaporem, & ſibi conferat, nonne omnem ſtatum diſſoluet naturæ? Vnde pulchrè Apoſtolus ait: Si totum corpus oculus, vbi auditus? Si totum auditus, vbi odoratus? Omnes ergo vnum corpus ſumus, & diuerſa membra, ſed omnia corpori neceſſaria. Non enim poteſt membrum membro dicere, Non es mihi ne-* 1. Cor. 12. *ceſſarium. Quin etiam ipſa quæ videntur infirmiora membra eſſe, multò magis neceſſaria ſunt, & majorem plerumque tuendi ſe requirunt ſollicitudinem. Et ſi quid dolet membrum vnum, compatiuntur ei membra omnia quàm graue eſt vt detrahamus aliquid ei, cui nos compati oportet: & cui debemus conſortium miniſterijs, ei fraudi & noxæ ſimus? Hæc vtique lex naturæ eſt, quæ nos ad omnem ſtringit humanitatem, vt alter alteri tanquam vnius partes corporis inuicem deferamus: Nec detrahendum quidquam putemus, cùm contra naturæ legem ſit non juuare. Sic enim naſcimur, vt conſentiant membra membris, & alterum alteri adhæreat, & obſequantur ſibi mutuo miniſterio. Quòd ſi vnum deſit officio ſuo, impediuntur & cætera: Vt ſi eruat oculum manus, nonne ſibi operis ſui vſum negauit? Si pedem vulneret, quantorum ſibi actuum profectum inuiderit? Et quantò grauius eſt totum hominem, quàm vnum membrum detrahi? Iam ſi in vno membro totum corpus violatur, vtique in vno homine communio totius humanitatis ſoluitur, violatur natura generis humani, & Sanctæ Eccleſiæ Con-* Epheſ. 4. *gregatio, quæ in vnum connexum corpus atque compactum vnitate fidei & charitatis aſſurgit. Chriſtus quoque Dominus, qui pro vniuerſis mortuus eſt, mercedem Sanguinis ſui euacuatam dolebit. Quid quod etiam ipſa lex Domini hanc formam tenendam edocet, vt nihil alteri detrahas tui commodi ſeruandi gratiâ.* Nihil ergo ſpectat vir iuſtus, niſi quod conſtans & honeſtum eſt (Inquit idem Pater Cap. 1.) *Et ideò etiam ſi alijs videatur pauper, ſibi diues eſt, qui non coram quæ caduca; ſed eorum quæ æterna ſunt, æſtimatione cenſetur.*

ARTICVLVS III.

De filiabus Auaritiæ.

R*Adix omnium malorum cupiditas*, (inquit Apoſtolus 1. ad *Timotheum* 4.) quia ſicut ex radice rami, folia, flores, fructus progerminant & ſoboleſcunt, ita ex auaritia omne genus vitiorum. Id ſignificauit *Amos* Propheta, Vaticiniorum ſuorum Cap. 9. *Vidi* (inquit) *Dominum ſtantem ſuper Altare, & dixit: Percute cardinem, & commoueantur ſuperliminaria: Auaritia enim in capite omnium.* Præmiſerat ſanctiſſimus Vates: *In die illa deficient Virgines pulchræ*: Quas *S. Hieronymus* iſtud Oraculum exponens, virtutes interpretatur. Septem autem ſunt Auaritiæ filiæ, ſecundùm *S. Gregorium* Lib. 31. *Moralium*, Cap. 31. ſcilicet, *Proditio, fraus, fallacia, perjurium, inquietudo, violentia, & contra miſericordiam obduratio.* Ex Auaritia enim præcipuâ quâdam ratione oriuntur, ad eamque ceu ad finem ordinantur.

Proditio eſt manifeſtatio illicita rei alicujus, vel perſo-

uæ, in proximi detrimentum vergens, & explendæ Auaritiæ causâ. Quadrupliciter exerceri poteſt, primò reſpectu perſonarum, ſecundò reſpectu locorum, ſcilicet Vrbium, Caſtrorum, &c. tertiò reſpectu rerum mobilium, quartò reſpectu arcanorum.

Fraus peccatum eſt, quo quis media aſtutè ad proximi deceptionem excogitata adhibet ad aſſequendum Auaritiæ finem.

Iſtud autem diſcrimen intercedit inter aſtutiam, dolum, & fraudem, quòd Aſtutia ſit excogitatio viarum falſarum, ſimulatarum & obliquarum ad finem aliquem conſequendum: Dolus ſit executio aſtutiæ ſeu verbis, ſeu factis. Verbis: Vnde Pſalm. 9. dicitur, *Cujus maledictione os plenum eſt, & amaritudine & dolo* Pſal. 11. *Labia doloſa in corde & corde locuti ſunt. Diſperdat Dominus vniuerſa labia doloſa.* Pſalm. 13. *Linguis ſuis doloſè agebant.* Pſalm. 14. *Non egit dolum in lingua ſua.* Pſalm. 49. *Et lingua tua concinnabat dolos.* Pſalm. 51. *Dilexiſti omnia verba præcipitationis, lingua doloſa.* Pſalm. 108. *Loquebantur aduerſum me linguâ doloſâ.* Pſal. 119. *Libera animam meum à labijs iniquis, & à lingua doloſa,* Factis verò; vnde Pſalm. 105. dicitur, *Et dolum fecerunt in ſeruos ejus.* Quamuis & in corde ſit dolus ſecundùm illud Eccleſiaſtici 19. *Interiora ejus plena ſunt dolo.* Et Pſalm. 37. *Dolos tota die meditabantur.* At fraus ad aſtutiæ executionem ſpectat, quatenus eius opus factis conſummatur. Marci 10. *Ne fraudem feceris.* Aſtutia porrò ita viro Chriſtiano indigna eſt, vt ne ob bonum quidem finem liceat. *Nec enim oportet ad finem bonum*
S. Thom. Secunda Secundæ, Quæſt. 55. Art. 3. ad 2. *falſis vijs peruenire & ſimulatis, ſed veris. Vnde etiam aſtutia, ſi ordinetur ad bonum finem, eſt peccatum;* ad falſam prudentiam pertinens. De quâ S. *Gregorius,* Lib. 10. *Moralium,* Cap. 16. exponens illud Iob 12. *Deridetur juſti ſimplicitas,* ait: *Sapientia hujus Mundi eſt cor machinationibus tegere, ſenſum verbis velare; quæ falſa ſunt vera oſtendere, quæ vera ſunt falſa demonſtrare. Hæc nimirum prudentia vſu à Iuuenibus ſcitur, hæc à pueris pretio diſcitur.*

Fallacia eſt verborum mendacium, aut æquiuocorum doloſa vſurpatio ad decipiendum proximum.

Perjurium eſt hujuſmodi verborum vſurpatio in eumdem finem juramento confirmata.

Inquietudo ſeu *ſollicitudo, eſt nimia anxiáque animi occupatio circa temporalia vitæ ſubſidia, ne fortè in futurum deſint.*

Violentia eſt peccatum, quo quis ditior & potentior aliena vſurpat, ſuam vt expleat cupiditatem: Seu, Tyrannis pauperes opprimens oneribus, rapinis, injurijs, verberibus, iniquis pecuniarum, vel operum exactionibus.

Obduratio contra miſericordiam eſt prauus animi affectus quo diuites ita rerum ſuarum ſunt tenaces, vt cor eorum miſeris proximorum emolliri non poſſit ad eorum inopiam ſuis opibus ſubleuandam.

De pleriſque Auaritiæ filiabus S. *Auguſtinus*, Sermone 367. aliàs 25. *De Verbis Domini*, hunc in modum diſſerit: *Inexplebilis eſt ſola auaritia diuitum. Semper rapit, & nunquam ſatiatur: Nec Deum timet, nec hominem reueretur: Nec patri parcit, nec matrem agnoſcit: Nec fratri obtemperat, nec amico fidem ſeruat: Viduam opprimit, pupilli rem inuadit: Libertos in ſeruitium reuocat, teſtamentum falſum profert. Res mortui occupantur; quaſi non & ipſi qui hoc faciunt, moriantur. Quæ eſt ergo iſta animarum inſania, amittere vitam, appetere mortem? Acquirere aurum, & perdere cœlum?*

Et S. *Leo*, Sermone 9. *De Paſſione Domini*, Cap. 4. *Videte, dilectiſſimi, quæ germina & quales fructus de Auaritiæ ſtirpe naſcantur, quam meritò Apoſtolus Radicem omnium malorum eſſe definiuit: Quia nullum peccatum ſine cupiditate committitur, & omnis illicitus appetitus iſtius aegritudinis eſt morbus. Amori pecuniæ vilis eſt omnis affectio, & anima lucri cupida etiam pro exiguo perire non metuit: Nullúmque eſt in illo corde juſtitiæ veſtigium, vbi Auaritia ſibi fixit habitaculum. Hoc perfidus Iudas veneno, dum ſitit lucrum, peruenit ad laqueum: & tam ſtultè impius fuit, vt triginta argenteis & Dominum venderet & Magiſtrum.*

ARTICVLVS IV.

REGVLÆ MORVM,

Filios Auaritiæ ſpectantes. Ac imprimis

PRODITIONEM.

REGVLA I.

Proditio lethale crimen eſt, cùm quis proximum ſimulatâ ſpecie amicitiæ occidit, vel in hoſtium manus tradit; aut factum aliquod manifeſtat, cujus denuntiatione graue damnum proximo procuratur.

SIc *Cain* deambulationis ſpecie inuitatum in agrum fratrem interficiens, *Geneſ.* 4. homicidij crimen Proditione cumulauit. Sic *Dalila* Meretrix *Samſonem* in ſinu ſuo recumbentem, abraſis ſeptem crinibus, fractum & debilitatum, Philiſtæis tradidit, à quibus pecuniam acceperat: Qui ſtatim eruerunt oculos eius, & duxerunt Gazam vinctum catenis, & clauſum in carcere molæ admouerunt. (*Iudicum*, 16.) Sic *Doëg* Proditionis ſcelus commiſit, cùm *Sauli* denuntiauit *Dauidem* Nobe ab *Achimelech* Sacerdote receptum, quo auditò, *Saül* omnes Sacerdotes Domini trucidari iuſſit, & Nobe ciuitatis Sacerdotalis incolas vniuerſos gladio exterminari. 1. *Regum* 21. & 22. Sic *Ioab* occurrens *Amaſæ* Regij Exercitus æmulo Duci dixit, *Salue mi frater. Et tenuit manu dextera mentum Amaſæ, quaſi oſculans eum.* Et gladio *percuſſit eum in latere, & effudit inteſtina ejus in terram;* (vt refertur 2. *Regum* 20.) Sic *Iudas Iſcariotes* triginta argenteos pactus, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Iudæis tradidit. *Matth.* 26. Cùm *Vim ſceleris per ſpeciem pacis inciperet, ſignum traditionis ſæuiore omnibus telis oſculo præbuiſſet;* vt loquitur S. *Leo* Sermone 1. *De Paſſione Domini.*

REGVLA II.

Traditio perduellium legitimo Principi, contra quem conjurarunt ſiue ſeditionem mouerunt, non eſt peccatum, ſed officium.

SIc Mulier Sapiens de Abela *Sebam* filium *Bochri* perduellem aduersùs *Dauid* Regem, tradendum ſuaſit *Ioab* ciuitatem nomine *Dauidis* obſidenti. Cumque populus abſciſſum perduellis hominis caput per murum ad *Ioab* proieciſſet, ille obſidionem ſoluit. (2. *Regum* 20.)

REGVLA III.

Lethalis criminis reus eſt quiſquis Regnum, Prouinciam, Vrbem, Caſtrum, aut aliquem locum ſeu fidei ſuæ, ſeu alienæ commiſſam, & à legitimo Domino poſſeſſum tradit hoſtibus.

HInc Andegauenſe Concilium, Canone 6. *Qui in tradendis* (inquit) *vel rapiendis ciuitatibus interfuiſſe fuerint detecti, non ſolùm à Communione habeantur alieni, ſed ne conuiuiorum quidem admittantur eſſe participes.* Et meritò, fides enim & iuſtitia huiuſmodi proditione violantur; graue detrimentum Principi, aut Domino locorum infertur. Hoc ſcelere ſe obſtrinxerunt Angli, qui Regnum Arauſiaco Principi tradiderunt, in Deum, Regémque legitimum Magnæ Britanniæ *Iacobum* perfidi.

REGVLA IV.

Lethalis Proditionis reus eſt, qui fidem non ſolùm amico, ſed hoſti datam violat in re graui.

HAnc Regulam tradit S. *Auguſtinus*, Epiſtolâ 189. aliàs 205. *Fides* (inquit) *quando promittitur, etiam hoſti ſeruanda eſt, contra quem bellum geritur, quantò magis amico pro quo pugnatur* Et S. *Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 40. Art. 3. *Illicitum ſemper eſſe* docet fallere hoſtes, vel dicendo falſum, vel non ſeruando promiſſum. *Sunt enim quędam jura bellorum & fœdera, etiam inter ipſos hoſtes ſeruanda.* Hinc S. *Ambroſius*, Lib. 1. *De Officijs*, ca. 29. *Quanta* (inquit) *juſtitia ſit, ex hoc intelligi poteſt, quòd etiã hoſtibus reſeruatur: Vt ſi conſtitutus ſit cum hoſte, aut locus aut dies prælio, aduersùs juſtitiam putetur præuenire.*

REGVLA V.

Lethalis Proditionis rei ſunt, qui aduersùs legitimum Principem ſuum quocumque modo coniurant, aut ab eo deficiunt, & iuratam ipſi, vel debitam fidem violant.

DIuini enim præcepti per Apoſtolos Petrum & Paulum in eorum Epiſtolis promulgati, quod nos *Regi ſubiectos* eſſe iubet; & *qui reſiſtunt Poteſtati, ordinationi Dei reſiſtere, & damnationem ſibi acquirere* docet, ſunt præuaricatores manifeſti. Ipſorum ideò perfidiam Excommunicatione vlciſcitur Eccleſia, Concilij Toletani 4. Canone 74. Toletani 5. Canone 2. & 4. Toletani 7. Canone 1. Toletani 12. Canone 1. Aquiſgranenſis 2. P. 2. Cap. 12. Moguntini ſub *Rabano* Archiepiſcopo, Canone 5. Meldenſis Canonibus 14. & 15. Vuormatienſis Canone 43.

Rom. 13.

REGVLA VI.

Lethalis proditionis reus eſt, quicumque ſubditos ſollicitat, vt à legitimo ſuo Principe deficiant, & per occultas machinationes ad Regni faſtigium arrepit.

TAlis fuit *Abſalomi* proditio 2. Regum Cap. 15. Contra huiuſmodi ſceleris reos Synodus Toletana 8. Excommunicationem decreuit. *Quemcumque* (inquit) *aut per tumultuoſas plebes, aut per abſconſa Dignitatis publicæ machinamenta adeptum eſſe conſtiterit Regni faſtigia, mox idem cum omnibus tam nefariè ſibi conſentientibus, & Anathema fiat, & Chriſtianorum Communionem amittat.*

REGVLA VII.

Lethalis proditionis rei ſunt, qui caſus Principum exquirunt, & viuente Principe de Succeſſore eligendo conſilia agitant, & alios in partes trahunt.

HVius ſceleris reos Excommunicatione percellit Concilium Toletanum 5. Canone 4. *Quia* (inquit) *& Religioni inimicum, & hominibus conſtat eſſe pernicioſum futura illicita cogitare, & caſus Principum exquirere, ac ſibi impoſterum prouidere ∴ Cenſemus, vt quiſquis inuentus fuerit talia perquiſiſſe, & viuente Principe in alium attendiſſe pro futura Regni ſpe; aut alios in ſe propter id attraxiſſe, à conuentu Catholicorum Excommunicationis Sententiâ expellatur.*

REGVLA VIII.

Lethalis proditionis rei ſunt Clerici & Laici aduersùs Epiſcopos ſuos coniurantes, & conſilia ineuntes, & chartas conſcribentes.

CLericos quidem huius ſceleris reos è Cleri Matricula expungendos, omniſque gradu priuandos, & Curiæ ſeculari tradendos, Laïcos verò Excommunicatione plectendos, Canones decernunt: Can. *Coniurationum*, &, *Si qui Clerici*, Cauſa 11. Quæſt. 1. qui Concilij Chalcedonenſis Canon decimus octauus eſt. Et Can. *Conſpirationum*, qui *Calixto* Papæ tribuitur, ibidem, Et Can. *Si qui Clericorum*, 2. qui Concilij Aurelianenſis 3. Canon vigeſimus-primus eſt. Item Can. *Clericus*, Cauſa 3. Quæſt. 4. Et Can. *Clericus*, Diſt. 46. qui Concilij Carthaginenſis 4. Canon quinquageſimus ſextus eſt.

REGVLA IX.

Lethalis proditionis reus eſt, qui abſconditas alienius pecunias, veſtes, aut quamlibet ſupellectilem, chartas, titulos, contractus, apochas, codices magni momenti & ſimilia indicat latroni, vt ea rapiat.

IS enim furti particeps & conſcius eſt: Vnde & Reſtitutionis lege tenetur. Sic proditionis, & quidem ſacrilegæ reus fuit *Simon* de Tribu Beniamin, Templi Hieroſolymitani Præpoſitus, qui *Apollonio* Duci theſauros eiuſdem Templi manifeſtos fecit, ad quos rapiendos miſſus eſt à *Seleuco* Rege *Heliodorus*. 2. *Machabæorum* Cap. 3.

REGVLA X.

Lethalis proditionis reus eſt, quiſquis alterius arcanum in eius detrimentum aperit, & diuulgat.

ID ſcilicet naturæ legi, fidei, amicitiæ, Iuſtitiæ repugnat. Sic proditionis rei ſunt Conſiliarij & Miniſtri Principum, vel Rerumpublicarum, qui ipſorum arcana reuelant. Secreti fidem ita ſeruandam exiſtimauit *S. Ambroſius*, vt neque cum amantiſſimo fratre Satyro communium amicorum ſecreta communicare ſibi integrum eſſe duceret, vt ipſe teſtatur Libro 1. *De exceſſu fratris ſui Satyri*. Num. 39. *Cùm omnia nobis eſſent noſtra communia* (inquit) *indiuiduus ſpiritus, indiuiduus affectus: ſolum tamen commune non erat ſecretum amicorum: Non quo conferendi periculum vereremur, ſed tenendi ſeruaremus fidem. Sanè ſi conſilio pendenda res eſſet, erat ſemper commune conſilium, nec ſemper commune ſecretum. Nam etſi amici ita alteri noſtrûm dicerent, vt dicta ſua ad alterum peruenirent: tamen ſcio plerúmque ita fidem ſecreti eſſe ſeruatam; vt nec fratri committeretur. Erat enim fidele indicium, & extraneo non eſſe proditum, quod non eſſet cum fratre collatum.*

Proditionis rei ſunt, quicumque Societatis alicuius arcana conſilia & negotia in eius damnum patefaciunt. Proditionis rei ſunt Procuratores, & Aduocati, qui clientum arcana reuelant aduerſæ parti; Medici, Chirurgi, Pharmacopolæ, qui morbos pudendos, ſed occultos, eorum qui ſe ipſorum fidei curæque crediderunt, ad ipſorum infamiam diuulgant. Sacrilegæ proditionis rei ſunt Confeſſarij, Sacramentalis Confeſſionis arcanum reuelantes. Proditionis lethale crimen incurrunt quicumque arcanum amici ipſis creditum, quod grauis ſit momenti, & ex cuius reuelatione malum ipſi probabiliter immineat, alteri præter ipſius voluntatem reuelant. Iis enim, quos nobis amicos exiſtimamus, arcana noſtra lubenter committimus, non extraneis, & ignotis, vel quibus diffidimus, ne inde inſultandi nobis nocendique occaſionem arripiant, ſecundùm illam *Salomonis* Sententiam, Prouerb. 25. *Cauſam tuam tracta cum amico tuo, & ſecretum extraneo ne reueles: Ne fortè inſultet tibi cùm audierit, & exprobrare non ceſſet.* Qui autem amici reuelat arcanum, violat amicitiæ iura & fraudulenter nocet amico ſuo: Quare nec imprudentia, vel inconſideratio ipſum à peccato lethali excuſant, ſi res ſit grauis momenti. Vnde Prouerb. 26. ſcriptum eſt: *Sicut noxius eſt qui mittit ſagittas, & lanceas in mortem: Ita vir qui fraudulenter nocet amico ſuo: & cùm fuerit deprehenſus, dicit: Ludens feci.* Hinc rurſus Prouerb. 11. *Qui ambulat fraudulenter, reuelat arcana: Qui autem fidelis eſt animi, celat amici commiſſum.* Et Eccleſiaſtici 22. *Ad amicum ſi aperueris os triſte, ne timeas. Eſt enim concordatio; excepto conuitio, & improperio, & ſuperbia, & myſterij reuelatione, & plagâ doloſâ: In his omnibus effugiet amicus.* Et Cap. 27. *Qui denudat arcana amici, fidem perdit, & non inueniet amicum ad animum ſuum. Dilige proximum, & coniungere fide cum illo: Quod ſi denudaueris abſconſa illius, non perſequeris poſt eum.* Et infra: *Denudare amici myſteria, deſperatio eſt animæ infelicis.*

Proditionis denique lethale crimen eſt alienarum litterarum reſignatio Iuri gentium contraria, & publicæ fidei, cui ſigilla litterarum credita intelliguntur, debitámque mittenti & ei ad quem mittuntur velut inanimati legati, iuſtitiam violans. Cùm enim ius habeat homo cogitationes ſuas abſcondendi, & cui voluerit patefaciendi; ita vt ne ipſi quidem Angeli cogitationes noſtras certò cognoſcere poſſint, niſi reuelantibus nobis, aut aliquo ſigno externo animi noſtri affectum pandentibus; idque vnius Dei proprium ſit, cuius ſupremum eſt in mentes noſtras, atque voluntates dominium: Nullum ius habet homo cogitationes, & arcana conſilia, vel negotia alterius literis commiſſa & ſigillo munita cognoſcendi. Vnde non ſolùm iniuſtæ curioſitatis, verùm etiam proditionis crimen incurrit, quiſquis obſignatas aliorum litteras inuitis dominis reſignat.

Exceptiones tamen habet hæc Regula. Si enim alienis litteris res leuis dumtaxat momenti contineri certus ſit, venialis tantùm peccati reus eſt. Nullius verò, ſi eiuſmodi litteras, vel in proprium, vel in tertij cu-

iuſpiam, & præſertim communitatis damnum conſcriptas eſſe non temerè, ſed probabiliter iudicet. Iure namque ſuo excidit, qui in alterius damnum eo abutitur. Publica etiam auctoritate alienæ litteræ licitè reſerantur, ſcilicet Regis, Proregis, aut Præfecti Prouinciæ, vel Vrbis, aut Ducis Exercitus mandato, tempore belli; item juſſu Magiſtratuum, cùm ad eos ſcriptæ ſunt, qui criminis alicuius in ſuſpicionem veniunt. Licet etiam patri & matri reſerare litteras filiorum & filiarum, qui ſub eorum curâ adhuc verſantur. Idemque iudicium eſto de ijs, qui patris & matris loco ſunt poſt eorum mortem. Vir pariter poteſtatem habet reſignandi litteras vxoris, cùm ſit caput & rector illius; non vxor viri, cui ſubdita eſſe debet, ipſo inuito & repugnante. Hinc Illiberritana Synodus, Canone vltimo ſanxit: *Ne feminæ ſuo potiùs quàm maritorum nominibus, laicis ſcribere audeant, qui fideles ſunt, vel litteras alicujus pacificas ad ſuum nomen ſcriptas accipiant.* Quo Decreto maritorum honori & auctoritati, feminarum caſtitati & pudnri conſultum, audaciæ ſolicitatorum obuiam itum eſt. Licet etiam Superioribus Religioſorum hominum, & Abbatiſſis, aut Prioriſſis Monialium, quibus litterarum ſcriptione, ac receptione clandeſtinâ Regula, vel Conſtitutiones Monaſticæ interdicunt, ſubditorum, vel ſubditarum litteras aperire & legere. Quade re S. [illegible] Epiſtolâ 2II. aliàs 109. quæ Regula eſt Sanctimonialibus præſcripta, ita ſtatuit: *Quæcumque [illegible] tantum progreſſa fuerit malum, vt occultè ab aliquo litteras, vel quælibet munuſcula accipiat, ſi hoc vltro confitetur, parcatur illi, & oretur pro ea. Si autem deprehenditur atque conuincitur, ſecundùm arbitrium Præpoſitæ, vel Preſbyteri, vel etiam Epiſcopi, grauiùs emendetur.* Et S. *Benedictus*, in Regula Cap. 54. *Nullatenus liceat Monacho, nec à parentibus ſuis, nec à quoquam hominum, nec ſibi inuicem litteras, eulogias, vel quælibet munuſcula accipere, aut dare, ſine præcepto Abbatis.*

Exceptiones pariter habet Regula de arcanis aliorum non reuelandis. Tantùm enim abeſt, vt proditionis reus ſit, mortaliſque peccato ſe obſtringat, qui arcanum à quopiam, etiſi amiciſſimo, ſibi creditum reuelat, cùm vergit in graue damnum tertij, præſertim Eccleſiæ, Regis, Reipublicæ, aut cuiuslibet Communitatis; vt è contrario lethale crimen incurreret, niſi arcanum huiuſmodi reuelaret ijs quorum intereſt, vt damnum caueant, vel prohibeant; nefariſque conſilij executionem impediant. Sic laude dignus *Chuſai* amicus *Dauidis* Regis, qui diſſipauit conſilium *Achitophel*, arcanaque conſilia perduellis *Abſalom* & Seniorem Iſraël, *Dauidi* Domino ſuo reuelauit, vt refertur 2. *Regum* 17. Si quis igitur Hæreſes, aut praua quæuis dogmata contra Morum Diſciplinam, contra fidem, reuerentiam, & obedientiam Principi debitam occultè diſſeminet, aut meditetur; ſi quid moliatur contra ſacram Regis Maieſtatem, vel Iura, contra Regni tranquillitatem & pacem: Si alicuius etiam priuati vitæ, famæ, bonis inſidietur: Omninò tenetur hæc arcana denuntiare & reuelare ijs quorum intereſt, quiſquis ille ſit, cui credita ſunt, ſi humano modo illa nouerit & exceperit, etiamſi dixerit vir nequam, Hoc tibi arcanum credo ſub ſigillo Confeſſionis, (modò extra Confeſſionem Sacramentalem id faciat.) Quia Iuramentum præſtitum contra bonos mores non obligat; nullumque ſecretum recipiendum, aut celandum eſt contra bonum commune. Hinc *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 68. Art. I. ad tertium, ait: *Reuelare ſecreta in malum perſonæ eſt contra fidelitatem: Non autem ſi reuelentur propter bonum commune; quod ſemper præferendum eſt bono priuato. Et ideò contra bonum commune nullum ſecretum licet ſuſcipere.* Et Quæſtione 70. Art. I. ad ſecundum: *De illis quæ homini ſunt commiſſa in ſecreto per Confeſſionem, nullo modo debet teſtimonium ferre: Quia hujuſmodi non ſcit vt homo, ſed tanquam Dei miniſter, & maius eſt vinculum Sacramenti quodlibet hominis præcepto. Circa verò ea, quæ aliter homini ſub ſecreto committuntur, diſtinguendum eſt. Quandoque enim ſunt talia, quæ ſtatim cùm ad notitiam hominis venerint, homo ea manifeſtare tenetur, putà, ſi pertinent ad corruptionem multitudinis ſpiritualem vel corporalem, vel in graue damnum alicujus perſonæ, vel ſi quid aliud eſt hujuſmodi quod aliquis propalare tenetur, vel teſtificando, vel denuntiando. Et contra hoc debitum obligari non poteſt per ſecreti commiſſum, quia in hoc frangeret fidem quam alteri debet. Quandoque verò ſunt talia, quæ quis prodere non tenetur. Vnde poteſt obligari ex quod ſibi ſub ſecreto committuntur: Et tunc nullo modo tenetur ea prodere, etiam ex præcepto Superioris, quia ſeruare fidem eſt de jure naturali. Nihil autem poteſt præcipi homini contra id eſt de jure naturali.*

Et Quodlibeto I. Quæſtione 8. Art. I. vbi quærit, *Vtrum Religioſus teneatur reuelare Prælato præcipienti ſecretum ſuæ fidei commiſſum?* Iſtud principium *S. Bernardi*, Lib. *De Diſpenſatione & Præcepto*, Cap. 4. ſtatuit: *Sufficiens obedientia eſt, vt Religioſus obediat ſuo Prælato in his, quæ ad Regulam pertinent; vel directè, ſicut ea quæ ſcripta ſunt in Regula; vel indirectè, ſicut ea quæ ad hæc reduci poſſunt; ſicut miniſteria exhibenda Fratribus, & pœnæ pro culpis inflictæ, & hujuſmodi: Perfecta autem obedientia eſt, vt ſimpliciter in omnibus obediat, quæ non ſunt contra Regulam, vel contra Deum: Sed quòd aliquis obediat Prælato in his, quæ ſunt contra Deum, vel contra Regulam, eſt obedientia incauta & illicita.* Quo poſito, reſpondet Quæſtioni diſtinctione præmiſſâ. *Eſt enim,* (inquit) *aliquod ſecretum, quod illicitum eſt celare; ſicut quod in periculum vergit aliorum, quibus aliquis cauere tenetur: Vnde & in Iuramento fidelitatis continetur, quòd hujuſmodi ſerui ſecreta debeant Dominis reuelare. Ad præceptum ergo Prælati tenetur Religioſus tale ſecretum pandere, etiamſi promiſit ſe non reuelare; dicente S. Iſidoro,* In malis promiſſis reſcinde fidem? *Niſi fortè in Confeſſione audierit; quia tunc nullo modo eſſet reuelandum. Eſt autem ſecretum, quod ſe celari poteſt ſine peccato: Et tale ſecretum Religioſus nullo modo Prælato præcipienti pandere debet, ſi ſit fidei ſuæ commiſſum; peccaret enim frangendo fidem commiſſi.* Lib. 2. Synonimorum, & quo refertur in Decretis, Cauſa Quæſt. Cap. In malis.

ARTICVLVS V.

DE FRAVDE.

Altera Auaritiæ filiæ.

REGVLA I.

Lethalis Fraudis reus eſt, qui rem pluris juſto pretio vendit, aut minoris juſto emit.

IVſtum autem pretium illud eſt, quod vel à publica Poteſtate præfinitum, vel communi hominum prudentum æſtimatione determinatum eſt. Quod Principis, vel Magiſtratus auctoritate ſancitum eſt, vulgò dicitur *Pretium legitimum*: Quod communi hominum peritorum æſtimatione conſtitutum eſt, dicitur *Pretium naturale & vulgare*. Primum in indiuiſibili poſitum eſt, ita vt qui pretium à Principe, vel Magiſtratu præfixum prætergreſſus fuerit, mortaliter peccet, & quod vltra illud accepit, reſtituere teneatur. Secundum verò non conſiſtit in indiuiſibili, ſed pro circumſtantiarum varietate mutatur. Pro mercium ſcilicet inopiâ, & emptorum multitudine augetur: Pro mercium copia & ementium paucitate minuitur. Vnde tres iuſti pretij gradus diſtingui ſolent: Summum ſeu rigidum, medium, & infimum. Verbi gratiâ, ſi vlna panni ad ſummum æſtimetur ſex libellis Monetæ Gallicæ, vt minimum verò quinque, iuſtum pretium erit quinque libellarum, & quod excurrit ad ſummam vſque ſex libellarum incluſiuè. luſto itaque pretio rem veoder mercatur, qui ſummum ſeu rigidum pretium ſex libellarum non excedet, quamuis vni pluris vendat quàm alteri. Iuſto pretio comparabit emptor, qui libellas quinque ſoluet, modò infrà pretium illud ioſimum non deſcendat. Hinc *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 77. Art. I. ad primum, ait: *Pretium rerum non eſt punctualiter determinatum, ſed magis in quadam æſtimatione conſiſtit; ita quod modica additio, vel minutio non videtur tollere æqualitatem juſtitiæ.* Hoc poſito.

Re-

Regulæ ſtatutæ veritas probatur ex lege naturali & diuina, *Matthæi 7.* à Chriſto expreſſa: *Omnia quæcumque vultis, vt faciant vobis homines, & vos facite illis.* Cùm igitur nullus velit ſibi rem cariùs vendi quàm valeat, nullus debet alteri rem pluris vendere, iuſtúmque pretium excedere.

Præterea, emptio & venditio ſunt introductæ pro communi vtilitate contrahentium. *Quod autem pro communi vtilitate inductum eſt, non debet eſſe magis in grauamen vnius, quàm alterius: Et ideò debet ſecundùm æqualitatem rei inter eos contractus inſtitui. Quantitas autem rei, quæ in vſum hominis venit, menſuratur ſecundùm pretium datum. Et ideò ſi vel pretium excedat quantitatem valoris rei, vel res excedat pretium, tollitur juſtitiæ æqualitas.* Quamobrem *Carius vendere, vel viliùs emere rem quàm valeat, eſt ſecundùm ſe injuſtum & illicitum.* Ita ratiocinatur *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 77. Art. 1. Et Quodlibeto 2. Quæſt. 5. Art. 2. *Eſt* (inquit) *juſta venditio, quando pretium acceptum ab habente æquatur rei venditæ; injuſta autem, ſi non æquetur, ſed plus accipiat.*

REGVLA II.

Cùm quis rem alterius admodum ſibi neceſſariam vult emere, qua ſi careat alter, damnum patiatur, pluris quàm valeat venundari abſque fraude vel injuſtitia poteſt.

HAnc Regulam tradit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione & Articulo ſupra laudatis. *Alio modo* (inquit) *poſſumus loqui de emptione & venditione, ſecundùm quòd per accidens cedit in vtilitatem vnius & detrimentum alterius, putà, cùm aliquis multùm indiget habere rem aliquam, & alius læditur ſi ea careat. Et in tali caſu juſtum pretium erit, vt non ſolùm reſpiciatur ad rem, quæ venditur, ſed ad damnum quod venditor ex venditione incurrit, Et ſic licitè poterit aliquid vendi plus quàm valeat ſecundùm ſe, quamuis non vendatur plus quàm valeat habenti.* Si tamen venditor non rogante & vrgente emptore, ſed ſponte, ac rerum ſuarum neceſſitate compulſus quidpiam vendat, pretium ejus ob damnum quod patitur, nullatenus augere poteſt, vt docet *S. Thomas*, Quæſtione 13. *De Malo*, inter Quæſtiones Diſputatas, Art. 4. ad decimumquartum. *Qui emit rem aliquam* (inquit) *tantùm pro ea juſtè dat, quantùm valet: Non autem quantùm ille qui vendit ex ejus carentiâ damnificatur.* Ratione igitur damni emergentis, & lucri ceſſantis, modò fraus & dolus abſint, & vera ſit, efficax, propinqua, non ſimulata damni emergentis, lucríque ceſſantis cauſa, res cariùs, quàm valeat, vendi poteſt.

REGVLA III.

Pretium rei augeri abſque fraude & injuſtitiâ non poteſt ob neceſſitatem emptoris, & commoda quæ ex illa percipiet, ſi venditor illam diſtrahendo nullum damnum patiatur.

HAnc Regulam tradit *S. Thomas*, ibidem, eáque ratione firmat, quòd *Vtilitas quæ alteri accreſcit, non eſt ex vendente, ſed ex conditione ementis. Nullus autem debet vendere alteri quod non eſt ſuum, licet poſſit ei vendere damnum quod patitur. Ille tamen qui ex re alterius acceptâ multùm juuatur, poteſt propriâ ſponte aliquid vendenti ſupererogare, quod pertinet ad ejus honeſtatem.*

REGVLA IV.

Emptiones & venditiones citra dimidium juſti pretij fraudulentæ ſunt & injuſtæ.

IN ijs enim non conſeruatur æqualitas pretij ad rem, & rei ad pretium, adeóque iuſtitia manifeſtè violatur. Et quamquam Leges Ciuiles declarent, ad reſcindendam venditionem non ſufficere quòd comparatus magno pretio fundus diſtrahatur minori quàm emptus ſit, L. *Ad reſtituendam*, Lib. 4. *Cod.* Tit. 44. & 4. *Digeſt.* Tit. 4. Lib. 16. & Lib. 19. Tit. 2. Lib. 22. vulgatúmque ſit effatum, *Res tantùm valet quantùm vendi poteſt*: Id tamen intelligendum cum hac reſtrictione, vt res vltra ſummum pretium, aut infra infimum non vendatur. Nam *Pretia rerum non ex affectu, nec vtilitate ſingulorum, ſed communiter fununtur*; vt habetur L. *Pretia rerum*, ff. *Ad Legem Falcidiam*. Hinc Legibus Impp. ſancitum eſt, vt ſi venditor læſus fuerit infra dimidium iuſti pretij, emptor cuius in vtilitatem ceſſit, rem ipſam reſtituere teneatur, aut quod iuſto pretio deeſt, ſupplere. Sic enim L. *Rem majoris*, C. Lib. 4. Tit. 44. De reſcindenda Venditione: *Rem majoris pretij, ſi tu vel pater tuus minoris diſtraxerit: humanum eſt, vt vel pretium te reſtituente emptoribus, fundum venundatum recipias auctoritate Iudicis intercedente: Vel ſi emptor elegerit, quod deeſt juſto pretio recipias. Minus autem pretium eſſe videtur, ſi nec dimidia pars veri pretij ſoluta ſit.* Idem confirmatur ex Cap. *Cùm cauſa*, Extra, *De emptione & venditione*, vbi *Innocentius III.* in cauſa Monaſterij *S. Martini de Monte* ex vna parte, & ciuium Viterbienſium ex altera, ſic reſpondet: *Cùm conſtitiſſet nobis Monaſterium in venditione vltra dimidiam juſti pretij fuiſſe deceptum, ſententiando decreuimus, vt præfati ciues, aut recepto pretio poſſeſſiones reſtituerent memoratas, aut ſupplerent, quantùm conſtaret legitimæ venditionis tempore juſto pretio defuiſſe.* Idem antea reſponderat *Alexander III.* in cauſa Monachorum *Cariloci* ex vna parte, & Bellouacenſium Canonicorum ex altera, vt conſtat ex Cap. *Cùm Dilecti*, ſub eodem Titulo. *Quia verò* (inquit) *in arbitrio emptoris [illegible], ſi [illegible] ſupplere juſtum pretium, aut vend[illegible] reſc[illegible]ere, cùm rei minùs dimidiâ juſti pretij comparat[illegible] ſententiam ip[illegible] tanquam Iuri contrariam irritantes, [illegible]ſſionem Monachis judicauimus eſſe reddendam.* Res [illegible]ur tantùm valet, quantùm vendi poteſt abſque fraude, & intra limites iuſti pretij, non quantùm vendi poteſt abſolutè, pro arbitrio & cupiditate venditoris.

Confirmatur hæc Regula ex *S. Thoma*, Secunda Secundæ, Quæſtione 77. Art. 1. ad primum. *Lex humana* (inquit) *populo datur, in quo ſunt multi à virtute deficientes. Et ideò lex humana non potuit prohibere quicquid eſt contra virtutem, ſed ei ſufficit, vt prohibeat ea quæ deſtruunt hominum conuictum, alia verò habeat quaſi licita, non quia ea approbet, ſed quia ea non punit. Sic ergo habet quaſi licitum, pœnam non inducens, ſi abſque fraude venditor rem ſuam ſupervendat, aut emptor viliùs emat; niſi ſit nimius exceſſus, quia tunc etiam lex humana cogit ad reſtituendum, putà, ſi aliquis ſit deceptus vltra dimidiam juſti pretij quantitatem. Sed lex diuina nihil impunitum relinquit, quod ſit virtuti contrarium: Vnde ſecundùm diuinam legem illicitum putatur, ſi in emptione & venditione non ſit æqualitas juſtitiæ obſeruata. Et tenetur ille qui plus habet, recompenſare ei qui damnificatus eſt, ſi ſit notabile damnum.*

At (inquies) ſcienti & volenti non fit iniuria: Igitur emptori pluris rem emēti quàm valeat, nulla fit iniuria.

Falſa conſecutio. Nam iuſtum pretium ignorat contrahentium alter; vel ſi ſciat, vult tantùm ſoluere pretium æquale rei; & ſi plus offerat, hoc velut inuitus facit, compellente neceſſitate, ſicut qui ſoluit vſuras, aut pecunias dat latroni. Hinc *S. Thomas*, Quæſt 13. *De Malo*, Articulo 4. ad ſeptimum reſpondet, Eum qui ſoluit vſuram, iniuſtitiam pati, non à ſeipſo, ſed ab vſurario; *Qui licet non inferat ei violentiam abſolutam, infert tamen ei quamdam violentiam mixtam, quia neceſſitatem habenti accipere mutuum, grauem conditionem imponit, vt ſcilicet plus reddat quàm ei præſtetur. Et eſt ſimile ſi quis alicui in neceſſitate conſtituto venderet rem aliquam multò ampliùs quàm valeret: Eſſet enim injuſta venditio, ſicut & vſurarij mutatio eſt injuſta.* Iniuſtum itaque prorsùs eſt lucrum negotiatorum, qui duplò cariùs merces vendunt quàm emerint, niſi res ipſorum arte & induſtria meliores factæ ſint; aut ratione expenſarum & periculi, quod in earum tranſuectione ſubierunt; aut quia mercium pretium ſecundùm diuerſitatem loci, vel temporis mutatum eſt; vt docet *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 77. Art. 4. ad ſecundum.

Ex his colligitur, non rerum dumtaxat ad humanos vſus neceſſariarum, ſed & earum quæ ad curioſitatem, ſplendorem, voluptatem conducunt, verbi gratiâ, gemmarum, florum, auium, canum, picturarum antiquarum, veterum Numiſmatum, ac Manuſcriptorum Codicum valorem & pretium virorum peritorum iudicio æſtimandum, non verò pro venditoris arbitrio & cupiditate augeri poſſe.

REGVLA V.

Non eſt reus Fraudis, aut injuſtitiæ, qui vendit merces certo pretio majori quàm tunc valeant cùm diſtrahuntur, quia non intendebat eas vendere, ſed ſeruare vſque ad tempus, quo probabiliter pluris erant valituræ; nunc autem vendit rogante & vrgente emptore, vt ejus commodis ſeruiat. Si verò illas quantocyus vendere ſtatuerat, vel probabile ſeu veriſimile non ſit eo tempore, quo eas diſtrahere decreuerat, tanti valituras quanti tunc vendit, eas vltra vulgare pretium nunc vendere non poteſt, quia nullam habet rationem conſulendi indemnitati ſuæ, cùm nullum damnum probabiliter ſit paſſus.

HAnc Regulam tradit *S. Antoninus*, Part. 2. Tit. 1. Cap. 8. §. 5. eamque probat ex Cap. *In Ciuitate*, Extra, *De Vſuris*, quo *Alexander III.* Genuenſi Archiepiſcopo reſpondet. *In Ciuitate tua*, (inquit) *dicis ſæpè contingere, quòd quidam piper ſeu cinnamomum, ſeu alias merces comparant, quæ tunc vltra quinque libras non valent, & promittunt ſe illis, à quibus illas merces accipiunt, ſex libras ſtatuto termino ſoluturos: Licet autem contractus hujuſmodi ex tali formâ non poſſit cenſeri nomine vſurarum, nihilominus tamen venditores peccatum incurrunt, niſi dubium ſit merces illas plus, minúſue ſolutionis tempore valituras.* Idem eſto de emptore iudicium. Si enim numeratâ pecuniâ ſoluat pretium mercium ante tempus, quo eas recepturus eſt, & minoris emit quàm tunc valeant ſolutionis tempore, quia probabile eſt minoris valituras, cùm eas eſt recepturus, aut ſaltem dubium eſt vtrum pluris an minoris tunc valituræ ſint; iuſto pretio emere cenſetur. Verbi gratiâ, ſi Menſe Martio emit ſextarium frumenti tunc ſex libellis Monetæ Gallicæ æſtimatum, quem Iulio Menſe recepturus eſt, quo tempore probabile eſt quinque dumtaxat libellis vulgò vendendum; vel dubium eſt an minoris tunc pretij futurus ſit: emptio fraudulenta non eſt, vel iniuſta. Bona igitur fides deſideratur, ſine qua venditio & emptio in huiuſmodi caſu iuſtæ non eſſent, ac immunes à fraude. Quamobrem cùm ſæpè mentiatur iniquitas ſibi, & dubitare ſe fingat cupiditas, vbi nulla eſt dubitandi ratio, conſultius eſt, ac tutius ab augendo pretio abſtinere, cùm ſolùm dubium eſt an pluris, vel minùs valituræ ſint merces, quo tempore mercator illas vendere propoſuerat. Id conſtat ex *Alexandri III.* Decretali mox laudata. *Et ideò* (inquit) *ciues tui ſaluti ſuæ benè conſulerent, ſi à tali contractu ceſſarent: cùm cogitationes hominum omnipotenti Deo nequeant occultari.*

REGVLA VI.

Lethalis Fraudis reus eſt venditor, qui ſuppoſitios emptores interponit & ſubornat, qui mercium pretium augeant, dum pretium juſto majus illi offerant, vt fallatur emptor. Fraudis pariter reus eſt emptor, ſi aliquos ſubornet, qui pretium offerant juſto longè minus, ad cogendum venditorem, vt ab ipſo emptor pretium quod obtulerit majus, ſed tamen infrà vulgare & infimum, accipiat.

HAnc Regulam tradit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 77. Art. 1. & ſolo rationis naturalis lumine ipſis Ethnicis cognitam fuiſſe, teſtimonio *Ciceronis* oſtendit. *Fraudem* (inquit) *adhibere ad hoc quòd aliquid plus juſto pretio vendatur, omninò peccatum eſt, in quantùm aliquis decipit proximum in damnum ipſius. Vnde Tullius dicit*, Lib. 3. De Officijs: TOLLENDVM *eſt ex rebus contrahendis omne mendacium: non licitatorem venditor, nec qui contra ſe licitetur, emptor apponat.*
„ Iſtius generis fuit fraus illa Siculi hominis, qui cùm
„ peregrinum aliquem reperiſſet, cognito quòd cupi-
„ dus eſſet hortorum venalium, ad cœnam in hortos
„ rogauit. Promiſit inuitatus poſtridie ſe venire. Ve-
„ niens offendit illic magnam piſcatorum multitudi-
„ nem, exquiſitis copijs adornatum conuiuium, in proſ-
„ pectu cœnantium, ante hortulos, compoſitos piſca-
„ tores, vbi nunquam ante iaciebant retia: Vnuſquiſ-
„ que, quod ceperat, certatim offerebat epulantibus;
„ ſupra menſam piſces ingerebantur, oculos recumben-
„ tium reſilientes verberabant. Mirari hoſpes cœpit
„ tantam copiam piſcium, tantúmque numerum cym-
barum. Reſponſum quærenti, Aquationem illic eſ- “
ſe, dulcis aquæ gratiâ innumerabiles eò piſces conue- “
nire. Quid multa? Pellexit hoſpitem, vt ſibi extor- “
queret hortos: Vendere volens cogitur, pretium gra- “
uatim ſuſcipit. Sequenti die ad hortos emptor cum “
amicis venit, nauigium nullum inuenit. Percontan- “
ti num aliqua piſcatoribus eo eſſet die feriarum ſo- “
lemnitas, reſpondetur, Nulla, nec vnquam illic præ- “
ter heſternum diem piſcari ſolitos. Ita refert *S. Am-* “
broſius, Lib. 3. *De Officijs*, Cap. 11. poſt *Ciceronem*, “
Lib. pariter 3. *De Officijs*, Sectione 14. “

REGVLA VII.

Lethalis Fraudis & injuſtitiæ rei ſunt Monopoliorum auctores & participes.

MOnopolium eſt clandeſtina machinatio mercatorum, ex compacto inter ſe conſpirantium, vt ipſi ſoli certo quod ipſi conſtituerint pretio, merces emant aut vendant: Quod vt faciliùs aſſequantur, ſeruant illas in tempus inopiæ: Aut vi vel fraude impediunt ne merces aliundè aduehantur: Vel falſis rationibus expoſitis, & per ſubreptionem, Priuilegium impetrant à Principe, vt ipſi ſoli merces huiuſmodi vendant, legitimo pretio his mercibus ab ipſo Principe, vel Magiſtratu, minimè conſtituto. Si tamen ob grauiores impenſas, vel probabilia damni pericula, vel cum onere ſoluendi certam pecuniæ ſummam, quâ ad Regni neceſſitates vtatur, huiuſmodi Priuilegium Princeps conceſſerit, rei non ſunt Monopolij qui illud obtinent, modò res vltra iuſtum pretium non vendant. Monopolium etiam à Mercatoribus exercetur, cùm annonæ, vel aliarum mercium ad humanos vſus neceſſariarum, pretium imminutum iri præuidentes, quia naues eiuſmodi mercibus onuſtæ mox ad Portum ſunt appellendæ, ſuppoſititias litteras, aut falſum rumorem ſpargunt in vulgus, naues illas perijſſe, aut ab hoſtibus captas fuiſſe, vt huiuſmodi commento annonæ, vel mercium pretium incendatur. Exercetur etiam ab Artificibus Monopolium, cùm inter ſe conueniunt, & conſpirant, vt ſi quis aliquod opus inchoauerit, nemo illud perficiat. His poſitis.

Regulæ ſtatutę veritas oſtenditur. Monopolium enim in Reipublicę & priuatorum graue detrimentum vergit; ad communem inopiam inuehendam, contra negotiationis & commerciorum finem exercetur; publicæ fidei, Iuri Gentium, Ciuilíque repugnat, vt conſtat ex L. *Iubemus*, Lib. 4. *Cod.* Tit. 59. *De Monopolijs*, cuius hæc ſunt verba: *Iubemus, ne quis cujuſcumque veſtis, vel piſcis, vel pectinum fortè, aut echini, vel cujaslibet alterius ad victum, vel ad quemcumque vſum pertinentis ſpeciei, vel cujuslibet materiæ, pro ſua auctoritate, vel ſacro jam elicito, aut impoſterum eliciendo Reſcripto, aut Pragmatica Sanctione, vel Sacrâ noſtræ Pietatis Adnotatione, Monopolium audeat exercere: Néue quis illicitis habitis conuentionibus conjuret, aut paciſcatur, vt ſpecies diuerſorum corporum negotiationis, non minoris quàm inter ſe ſtatuerint venundentur. Ædificiorum quoque artifices, vel ergolabi, aliorúmque diuerſorum operum profeſſores, & balneatores penitus arceantur pacta inter ſe componere, vt ne quis, quod alteri commiſſum ſit, opus impleat, aut injunctam alteri neceſſitudinem alter intercipiat: Datâ licentiâ vnicuique ab altero inchoatum & derelictum opus, per alterum ſine aliquo timore diſpendij implere, omniáque hujuſmodi facinora denunciandi ſine vlla formidine, & ſine judicarijs ſumptibus. Si quis autem Monopolium auſus fuerit exercere, bonis proprijs ex ſpoliatus, perpetuitate damnetur exilij. Cæterarum præterea profeſſionum primates, ſi impoſterum, aut ſuper taxandis rerum pretijs, aut ſuper quibuslibet illicitis placitis auſi fuerint conuenientes hujuſmodi ſe ſe pactis conſtringere, quadraginta librarum auri ſolutione percelli decernimus.*

Quæ cùm ita ſint, Monopoliorum auctores, & participes, & quicumque vltra iuſtum pretium merces, aut res alias vendiderunt, reſtitutionis lege tenentur, vel ijs ipſis quos læſerunt, ſi illos nouerint; vel, ſi ſint ignoti, pauperibus faciendæ. Quòd ſi ingruente caritate nondum vendidere merces, quas Monopolio coaceruarunt, tenentur eas illo ipſo pretio vendere, quo probabiliter erant valituræ, ſi eas majoris lucri gratiâ non congregaſſent.

REGVLA VIII.

Vili velle emere, & carò vendere, non naturæ deſiderium, ſed prauæ cupiditatis eſt.

HAnc Regulam tradit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 77. Art. 1. Cùm enim hunc obiectionem ſecundo loco præmiſiſſet: Quod eſt omnibus commune, videtur eſſe naturale, & non peccatum: Sed, vt *S. Auguſtinus* refert Lib. 13. *De Trinitate*, Cap. 3. Dictum cuiuſdam Mimi fuit ab omnibus approbatum, *Vili vultis emere, & carò vendere.* Cui etiam conſonat illud Prouerbiorum 20. *Malum eſt, malum eſt, dicit omnis emptor: & cùm receſſerit, gloriatur*: Ergo licitum eſt cariùs vendere, & viliùs emere quàm valeat. Huic obiectioni reſpondet, *Illud deſiderium non eſſe naturæ, ſed vitij: & ideò commune eſſe multis, qui per latam viam vitiorum incedunt.* Vnde *S. Auguſtinus* ibidem ait: *Et Mimus quidem ille vel ſeipſum intuendo, vel alios quoque experiendo, vili velle emere, & carò vendere, omnibus id credidit eſſe commune. Sed quoniam reuera vitium eſt, poteſt quiſque adipiſci eiuſmodi iuſtitiam ∴ quâ huic reſiſtat, & vincat. Nam ſcio ipſe hominem, cùm venalis codex ei fuiſſet oblatus, pretijque eius ignarum, & ideò quiddam exiguum poſcentem cerneret venditorem, iuſtum pretium quod multò ampliùs erat, nec opinanti dediſſe ∴ Largitionis etiam gratiâ nonnimus quoſdam emiſſe frumenta cariùs, & viliùs vendidiſſe ſuis ciuibus.*

REGVLA IX.

Lethalis Fraudis, & iniuſtitiæ reus eſt, qui vendit rem aliquam vel in ſubſtantia, vel in quantitate, ſeu menſurâ, vel in qualitate notabiliter deficientem: Adeóque reſtitutionis lege tenetur.

1.Theſſ.4. HIc enim diuinum mandatum violat ab Apoſtolo promulgatum, vt *Nemo circumueniat in negotio fratrem ſuum, quoniam vindex eſt Dominus.*

Hanc Regulam ipſis *S. Thomæ* verbis, Secunda Secundæ, Quæſtione 77. Art. 2. explico & confirmo. *Circa rem quæ venditur, triplex defectus conſiderari poteſt. Vnus ſecundùm ſpeciem rei. Et hunc quidem defectum ſi venditor cognoſcat in re quam vendit, fraudem committit in venditione: Vnde venditio illicita redditur. Et hoc eſt quod dicitur contra quoſdam, Iſai. 1.* Argentum tuum verſum eſt in ſcoriam, vinum tuum mixtum eſt aquâ. *Quod enim permixtum eſt, patitur defectum quantùm ad ſpeciem.*

Alius defectus eſt ſecundùm quantitatem, quæ per menſuram cognoſcitur. Et ideò ſi quis ſcienter vtatur deficienti menſura in vendendo, fraudem committit, & illicita venditio eſt. Vnde dicitur Deuteronom. 25. *Non habebis in ſacculo diuerſa pondera, maius & minus, nec erit in domo tua modius maior, & minor. Pondus habebis iuſtum, & verum, & modius æqualis, & verus erit tibi: Vt multò viuas tempore ſuper Terram, quam Dominus Deus tuus dederit tibi. Abominatur enim Dominus Deus tuus eum qui facit hæc, & auerſatur omnem iniuſtitiam.*

Huic Scripturæ loco, quem profert *S. Thomas*, adde ſequentia teſtimonia. Leuitici 19. *Nolite facere iniquum aliquid in iudicio, in regula, in pondere, in menſura. Statera iuſta, & æqua ſint pondera, iuſtus modius, æquúſque ſextarius: Ego Dominus Deus veſter*, Pſalm. 61. *Mendaces filij hominum in ſtateris, vt decipiant ipſi de vanitate in idipſum.* Ad quæ verba *S. Auguſtinus* ait: *Decipere vultis, fraudem vultis facere, quid affertis vt decipiatis? Stateras doloſas ∴ Falſo examine fallitis intuentes: Neſcitis alium eſſe qui appendit, alium qui de pondere indicat? Non videt cui tu appendis, ſed videt qui te, & ipſum appendit.* Prouerb. 11. *Statera doloſa, abominatio eſt apud Dominum: & pondus æquum, voluntas eius.* Et Cap. 20. *Pondus, & pondus, menſura & menſura: Vtrumque abominabile eſt apud Deum.* Et infrà: *Abominatio eſt apud Dominum pondus, & pondus: Statera doloſa non eſt bona.* Michææ 6. *Adhuc ignis in domo impij theſauri iniquitatis, & menſura minor iræ plena. Numquid iuſtificabo ſtateram impiam, & ſacculi pondera doloſa? In quibus diuites eius repleti ſunt iniquitate, & habitantes in ea loquebantur mendacium, & lingua eorum fraudulenta in ore eorum. Et ego ergo cœpi percutere te perditione ſuper peccatis tuis. Tu comedes, & non ſaturaberis ∴ Tu ſeminabis, & non metes: Tu calcabis oliuam, & non vngêris oleo; & muſtum, & non bibes vinum.*

Tertius rerum venalium defectus eſt. *Ex parte qualitatis, putà, ſi quis aliquod animal infirmum vendat quaſi ſanum. Quod ſi quis ſciens fecerit, fraudem committit in venditione: Vnde eſt illicita venditio.* Et in his omnibus non ſolùm aliquis peccat iniuſtâ venditione, *Sed etiam ad reſtitutionem tenetur;* (loquit S. Thomas.)

Confirmatur hæc Regula ex *S. Ambroſio*, Lib. 3. *De Officijs*, Cap. 21. *Regula* (inquit) *iuſtitiæ manifeſta eſt, quòd à vero declinare virum non liceat bonum, nec damno iniuſto afficere quemquam, nec doli aliquid annectere.*

REGVLA X.

Si venditor rei venditæ notabilem defectum abſque ſua culpa ignoret, fraudis aut iniuſtitiæ reatum non incurrit; cùm tamen ad eius notitiam peruenerit, damnum illatum emptori reſarcire tenetur. Idémque de emptore Iudicium ferendum eſt, ſi venditorem pretioſas merces pro vilibus vendidiſſe, aut in rerum venalium qualitate, & [illegible] ſuo damno fuiſſe deceptum animaduertit.

HAnc Regulam tradit *S. Thomas*, loco ſupra laudato. Et certè bona fides alienæ rei poſſeſſorem non excuſat, niſi quandiu durauerit: *Et iure naturæ æquum eſt. Neminem cum alterius detrimento, & iniuriâ fieri locupletiorem*, vt habetur 50. 206. *De Diuerſis Regulis Iuris*. Cùm igitur aliquis rei venalis defectum ignorans, ipſam bona fide quaſi integram vendidit, & poſtea defectu notabili affectam fuiſſe compertum habet, adeóque ſe ex alterius detrimento commodum reportaſſe, *Tenetur damnum recompenſare emptori*, vt loquitur *S. Thomas*. Tunc enim venditor deſijt eſſe bonæ fidei, ipſúmque arguit conſcientia damni proximo illati. Idémque de emptore ferendum iudicium eſt. *Contingit enim quandoque venditorem credere rem ſuam eſſe minùs pretioſam quantùm ad ſpeciem, ſicut ſi aliquis vendat aurum loco aurichalci, emptor ſi cognoſcat, iniuſtè emit, & ad reſtitutionem tenetur: & eadem eſt ratio de defectu qualitatis, & quantitatis;* (inquit) *S. Thomas* ibidem.)

REGVLA XI.

Pondera, & Menſuras publica auctoritate vel conſuetudine inſtitutas adulterare, aut præterire non licet: Idque ne fiat, inuigilare tenentur Principes, & Magiſtratus ſub reatu peccati mortalis.

HAnc Regulam conceptis verbis tradit *S. Thomas*, ibidem in Reſponſione ad ſecundum. *Menſuras* (inquit) *rerum venalium neceſſe eſt in diuerſis locis eſſe diuerſas, propter diuerſitatem copiæ, & inopiæ rerum: Quia vbi res magis abundant, conſueuerunt eſſe maiores menſuræ. In vnoquoque tamen loco ad Rectores ciuitatis pertinet determinare quæ ſint iuſtæ menſuræ rerum venalium, penſatis conditionibus locorum, & rerum. Et ideò has menſuras publica auctoritate vel conſuetudine inſtitutas præterire non licet.* Quâ de re Concilium Pariſienſe 6. P. 1. Cap. 51. ſic loquitur: *Illud ex toto à Diuina Auctoritate diſſentit, & afflictionem atque oppreſſionem ingentem pauperibus irrogat, quòd quidam non ſolùm Clerici, ſed & Laici, dominici præcepti tranſgreſſores effecti, minorem modium atque ſextarium in vendendo atque commodando, maiorémque in recipiendo habent; ſimúlque ſtateras minores atque doloſas in mutuando atque vendendo, maioréſque in recipiendo habentes: & ob hoc dum ſuæ intolerabili cupiditati ſatisfacere æſtuant, heu! Proh dolor! miſeros quoſque paupertati addicunt, & mendicos efficiunt ∴ Quamquam ergo conſuetudines peruerſæ non facilè corrigantur, hæc tamen conſuetudo inæqualium modiorum, & iniuſtorum ſextariorum, atque ponderum doloſorum, neceſſe eſt vt principali metu ocyùs corrigatur, & ad præceptum diuinum tanta fortitudo reflectatur: Quia verendum eſt, ne inter cætera mala hoc quoque*

non

non ſolùm facienslbus, & conſentientibus, ſed etiam non corrigentibus (quod abſit) proueniat in damnationem

Confirmatur ex Cap. *Vt Menſuræ*, Extra, *De Emptione, & Venditione*, quod ex Moguntino Concilio ſumptum indicatur: *Si quis* (inquit) *iuſtas menſuras, & iuſta pondera, cauſâ lucri mutare præſumpſerit, triginta dies in pane, & aqua pœniteat*; præter reſtitutionis obligationem, quâ fungi imprimis debet.

R E G V L A XII.

Lethalis Fraudis rei ſunt, non ſolùm qui mercet, ſed etiam qui monetam quouis modo adulterant, vel adulterinam, aut inæqualis ponderis ſcientes volentes tradunt pro ſincera; quamuis ipſi priùs decepti fuerint, & velut ſinceram receperint: adeóque reſtitutionis lege tenentur.

HÆc Regula colligitur ex Cap. *Quartò*, Extra, *De Iureiurando*, quo *Innocentius III.* Aragonnm Regi reſpondet, qui imprudenter iurauerat, ſe ad certum vſque tempus conſeruaturum monetam patris ſui, *Quæ tamen circa mortem eius fuerat legitimo pondere defraudata*, & *adeò diminuta* erat, *& minoris valoris effecta*, vt graue propter hoc ſcandalum in populo ortum eſſet. Quocirca Princeps Abſolutionem à iuramento rogauerat. Reſpondit Pontifex, Iuramentum fuiſſe illicitum, & nullatenus obſeruandum, ſi monetam falſam ſeu legitimo pondere defectam eſſe crediderit, quando Iuramentum edidit: *Quia Iuramentum non vt eſſet iniquitatis vinculum fuerit inſtitutum.* Si autem legitimam, & ſinceram eſſe crediderit, iuramentum licitum fuiſſe, & vſquequáque ſeruandum. Vnde conſulit, & mandat, *Vt reprobatâ Monetâ, quæ à legitimo pondere fuerat defraudata*, alia ſub nomine patris eius moneta cudatur *Quam ad legitimum pondus reducat, ſecundùm eum ſtatum, quem tempore patris eius habuit meliorem.*

Confirmatur ex Concilio Lateranenſe 1. ſub *Calliſto II.* Canone 15. *Quicumque monetam falſam ſcienter fecerit, aut ſtudioſè expenderit, tanquam maledictus, & pauperum virorum oppreſſor, & ciuitatis turbator, à Fidelium conſortio ſeparetur.* Monetarum falſarios, & eorum receptores Excommunicatione ferit Synodus Coloonienſis anno circiter 1300. celebrata, Cap. 18. & Interdicti pœnam decernit in loca, in quibus falſæ monetæ cuduntur, quamdiu falſarij ibi ſteterint.

Denique Synodus Turonenſis, apud *Bochellum*, Libr. 8. Decretorum Eccleſiæ Gallicanæ, Tit. 59. ita ſtatuit: *Pecuniam ſi quis adulterinam aut minùs probatam receperit, quamuis ignoranter, auctórque ſibi ſit incognitus, alteri tradere non præſumat; cùm id fieri nequeat ſine ſpecie mali; (à qua Apoſtolus vult omnes abſtinere Chriſtianos,) ac ſine magnâ furti ſuſpicione.* Quidni verò dixerimus, ſine furto euidenti? Ius Canonicum Ciuili concordat, ad 30. *Cornelium, ff. De Falſis.*

Quærit *Hecato* Libr. 6. de Officijs, *Si Sapiens adulterinos nummos acceperit imprudens pro bonis: Cùm id reſcierit, ſoluturúſque ſit eos, ſi cui debeat, pro bonis. Diogenes ait, Antipater negat, cui potiùs aſſentior* (inquit *Tullius*, Libr. 3. *De Officijs*.) Adulterari autem poteſt moneta tribus modis, videlicet circa ſubſtantiam, circa pondus, & circa formam. Quoad ſubſtantiam, cum ſubſtituitur aut permiſcetur vnum metallum pro alio; quoad pondus quando minùs pro maiori ponitur. Quoad formam, cùm quis bonam monetam cudit, iuſtíque ponderis, ſed ſine auctoritate id faciendi, aut imprimendo characterem vel formam alienam, abſque eius conſenſu, cuius erat.

R E G V L A XIII.

Lethalis Fraudis, & iniuſtitiæ reus eſt venditor, qui occultum rei venalis vitium, & emptori noxium vel periculoſum, ipſi ante venditionem non aperit.

HAnc Regulam tradit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtion. 77. Art. 3. eáque ratione firmat. *Dare alicui occaſionem periculi vel damni, ſemper eſt illicitum. Venditor autem qui rem vendendam proponit, ex hoc ipſo dat emptori damni vel periculi occaſionem, quòd rem vitioſam ei offert, ſi ex eius vitio damnum vel periculum incurrere poſſit. Damnum quidem, ſi propter huiuſmodi vitium res, quæ vendenda proponitur, minoris ſit pretij, ipſe verò nihil de pretio ſubtrahat: Periculum autem, ſi propter huiuſmodi vitium vſus rei redditur impeditus*: Siue inutilis, & noxius: Vt ſi vendat equum claudicantem aut debilem pro veloci, & valido; pannnm aduſtum, frumentum corruptum, vinum acidum, aut adeò debile, vt diu ſeruari non poſſit, oues morbidas, cibum vel pharmacum noxium, aut veneno infectum pro ſalubri. *Vnde ſi huiuſmodi vitia ſint occulta, & ipſe non detegat, erit illicita, & doloſa venditio, & tenetur venditor ad damni compenſationem;* (inquit S. Thomas.) Tenetur (inquam) non modò detrahere tantùm de pretio, quantùm ad rem vitiatam, non pluris quàm valeat, emendam detrahere oportuerit, vt rurſus confirmat *S. Thomas*, Quodlibeto 2. Quæſtion. 5. Articulo 2. Sed etiam obligatur ad reſarciendum damna quæcumque ex huiuſmodi venditinne conſecuta; verbi gratiâ, ſi quis ouem morbidam, non indicato, quo laborabat, morbo vendiderit, & illa cæteras oues infecerit, tenetur etiam reſtituere omnia damna, quæ ouili per ipſam illata ſunt. *Qui* enim *occaſionem damni dat, damnum dediſſe videtur*; vt dicitur Cap. *Si culpa*, Extra, *De Pœnis*. Quin etiam ad reſcindendum contractum tenetur pro emptoris voluntate, quia nemini fraus ſua patrocinari debet.

Confirmatur ex *S. Ambroſio*, Lib. 3. *De Officijs*, Cap. 10. *Vbique*, (inquit) *honeſtatis præponderat conſideratio, quæ dolum excludit, fraudem eijcit. Vnde rectè generalem Dauid Propheta prompſit ſententiam dicens,* Nec fecit proximo ſuo malum. *Non ſolùm itaque in con-* Pſalm.14. *tractibus, (in quibus etiam vitia eorum quæ væneunt, prodi iubentur, ac niſi intimauerit venditor, quamuis in ius emptoris tranſcripſerit, doli actione vacuantur,) ſed etiam generaliter in omnibus dolus abeſſe debet: aperienda ſimplicitas, intimanda veritas eſt. Veterem autem iſtam de dolo non Iuriſperitorum formulam, ſed Patriarcharum ſententiam Scriptura diuina euidenter expreſſit*, &c. Contractum venditionis, ſi vitium rei venditæ celauerit venditor emptorem, doli actione vacuari, id eſt, reſcindi, *S. Ambroſius* aſſerit. Actio enim doli appellatur, quæ permittitur alicui coram Iudice ad querelam de dolo ſibi facto inſtituendam contra eum à quo deceptus eſt, & ad indemnitatem ſuam poſtulaodam.

Hanc ſanioris Moralis Regulam ſolo rationis lumine cognouit, ac explicuit profanus Orator *Cicero*, Libr. 3. *Officiorum*, Sectione 13. *Vendant* (inquit) *ædes vir bonus propter aliqua vitia, quæ ipſe norit, cæteri ignorent: Peſtilentes ſint, & habeantur ſalubres: ignoretur in omnibus cubiculis apparere ſerpentes: malè materiatæ, ruinoſæ: Sed hoc præter dominum nemo ſciat: Quæro, ſi hoc emptoribus venditor non dixerit, adéſque vendiderit pluris multò quàm ſe venditurum putarit, num id iniuſtè an improbè fecerit.* ILLE *verò* (inquit Antipater) *Quid enim eſt aliud erranti viam non monſtrare (quod Athenis exſecrationibus publicis ſancitum eſt) ſi hoc non eſt, emptorem pati ruere, & per errorem in maximam fraudem incurrere? Plus etiam eſt, quàm viam non monſtrare: Nam eſt ſcientem in errorem alterum inducere.·.· Ac de iure quidem prædiorum ſancitum eſt apud nos Iure Ciuili, vt in his vendendis vitia dicerentur, quæ nota eſſent venditori. Nam cùm ex 12. Tabulis ſatis eſſet ea præſtari quæ eſſent lingua nuncupata, quæ qui inficiatus eſſet, dupli pœnam ſubiret: A Iureconſultis etiam reticentiæ pœna eſt conſtituta. Quicquid enim eſſet in prædio vitij, id ſtatuerunt, ſi venditor ſciret, niſi nominatim dictum eſſet, præſtari oportere.* “Quod & Romanus Senatus Conſultis confirmat. *Raguël* propinquus *Tobiæ* contemplatione honeſtatis, cùm rogaretur vt filiam ſuam in coniugium daret, vitia quoque filiæ non tacebat, ne circumuenire petitorem videretur, tacendo. Itaque cùm *Tobias* filius *Tobiæ* poſceret, vt ſibi daret Puellam, reſpondit, Lege quidem ipſi eam deberi tanquam propinquo, ſed dediſſe ſe eam iam ſex viris, & omnes eos eſſe mortuos. Iuſtus itaque vir plus alienis, timebat, & malebat innuptam ſibi manere filiam, quàm propter Nuptias eius extraneos periclitari. Quàm breuiter abſoluit omnes Quæſtiones Philoſophorum? *Illi de vitijs tractant domorum, tegenda an prodenda à venditore videantur: Hic noſter nec filiæ vitia celanda arbitratus eſt, & certè non ipſe affectabat, vt eam traderet, ſed rogabatur. Quantò*

vtique

vtique iſte honeſtior ſit illis, dubitare non poſſumus, ſi conferamus, quantò præſtantior ſit filiæ cauſa, quàm rei venalis pecunia; (inquit *S. Ambroſius*) Cap. 16.

R E G V L A XIV.

Vitium rei venalis manifeſtum non ſemper tenetur venditor emptori aperire, modò propter illud ſubtrahat de pretio quantùm oportet.

HAnc Regulam tradit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtion. 77. Art. 3. *Si vitium* (inquit) *ſit manifeſtum, putà, cùm equus eſt monoculus; vel cùm vſus rei etſi non competat venditori, poteſt tamen eſſe conueniens alijs; & ſi ipſe propter huiuſmodi vitium, ſubtrahat quantùm oportet de pretio, non tenetur ad manifeſtandum vitium rei: Quia fortè propter huiuſmodi vitium emptor vellet plus ſubtrahi de pretio, quàm eſſet ſubtrahendum. Vnde poteſt licitè venditor indemnitati ſuæ conſulere, vitium rei reticendo.* Refert *Tullius* Lib. 3. De Officijs, *M. Ma-*
,, *rium Gratianum* propinquum ſuum *C. Sergio Oratæ*
,, vendidiſſe ædes eas, quas ab eodem ipſe paucis antè
,, annis emerat: Hæ *Sergio* ſeruiebant: Sed hoc in
,, mancipio *Marius* non dixerat. Adducta res in iudi-
,, cium eſt. *Oratam* Craſſus, *Gratidianum* defendebat
,, Antonius: Ius Craſſus vrgebat: *Quòd vitij venditor*
,, *non dixiſſet ſciens, oportere præſtari*: Æquitatem
,, Antonius: *Quoniam id vitium ignotum Sergio non fuiſſet, qui illas ædes vendidiſſet, nihil fuiſſe neceſſe dici: Nec enim eſſe deceptum, qui id, quod emerat, quo iure eſſet, teneret.*

Si tamen ſubſit aliqua fraus, verbi gratiâ, ſi vitium rei venalis, etſi manifeſtum, non ita facilè ab emptore deprehendi poſſit; vel ſi emptor ſe rem vitiatam emere nolle ſit conteſtatus, aut venditor interrogatus de rei venalis vitio illud vel tacuerit, vel negauerit, vel eam quaſi vitio carentem, etiam non interrogatus laudauerit, aut inter res integras, omniſque vitij expertes venalem expoſuerit; tenetur ad emptoris arbitrium contractum reſcindere, ſi res vendita tunc temporis integra maneat.

R E G V L A XV.

Non videtur eſſe reus Fraudis, aut iniuſtitiæ mercator, qui frumentorum, aut aliarum rerum ad humanos vſus neceſſariarum copiam breui aduehendam certò ſciens, id celat emptores, & ſua frumenta, vel res alias vendit currente pretio. Maioris tamen honeſtatis, & virtutis eſt, animique ab auaritia, & dolo magis alieni, id non celare.

HAnc Regulam tradit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtion. 73. Art. 3. ad tertium, vbi reſpondet, Non ſequi quòd venditor vitia rei venalis celare poſſit emptorem abſque fraude, & iniuſtitia, ſi triticum deferens ad locum vbi feruet frumenti caritas, diſſimulare poſſit frumenti copiam à multis alijs mercatoribus breui aduehendam. Rationem affert diſcriminis; quia *Vitium rei facit rem in præſenti eſſe minoris valoris, quàm videatur. Sed in caſu præmiſſo, in futurum res exſpectatur eſſe minoris valoris per ſuperuentum negotiatorum, qui ab ementibus ignoratur. Vnde venditor qui vendit rem ſecundùm pretium quod inuenit, non videtur contra iuſtitiam facere; ſi quid futurum eſt, non exponat. Si tamen exponeret, vel de pretio ſubtraheret, abundantioris eſſet virtutis, quamuis ad hoc non videatur teneri ex iuſtitiæ debito.*

Angelico Doctori ſimpliciter docenti, quàm *Tullio* exaggeranti potiùs adhæreo. Quæſtionem proponit ille Lib. 3. *Officiorum*, Sectione 12. *Si vir bonus Alexandria Rhodum magnum frumenti numerum aduexerit in Rhodiorum inopia, & fame, ſummáque annonæ caritate: Si idem ſciat complures mercatores Alexandria ſolutos, nauéſque in curſu frumento onuſtas, petentes Rhodum viderit: Dicturúſne ſit id Rhodijs, an ſilentio ſuum quàm plurimò venditurus? Sapientem, & bonum virum fingimus, de eius deliberatione, & conſultatione quærimus: Qui celaturus Rhodios non ſit, ſi id turpe iudicet: Sed dubitet an turpe non ſit. In huiuſmodi cauſis aliud Diogeni Babylonio videri ſolet, magno, & graui Stoico: Aliud Antipatro, diſcipulo eius, homini acutiſſimo. Antipatro, Omnia patefacienda, vt ne quid omninò quod venditor norit, emptor ignoret. Diogeni, Venditorem, quatenus Iure Ciuili conſtitutum ſit, dicere vitia oportere, cætera ſine inſidijs agere: & quoniam vendat, velle quàm optimè vendere: Aduexi, expoſui, vendo meum, non pluris quàm cæteri; fortaſſe etiam minoris, cùm maior eſt copia: Cui ſit iniuria? Exoritur Antipatri ratio ex altera parte: Quid ais? Tu cum hominibus conſulere debeas, & ſeruire humanæ Societati, eáque lege natus ſis, & ea habeas principia naturæ, quibus parere, & quæ ſequi debeas, vt vtilitas tua communis vtilitas ſit; viciſſimque communis vtilitas tua ſit: Celabis homines quid ijs ſit commoditatis, & copiæ?* Et infrà: *Non igitur videtur nec frumentarius ille Rhodius, nec hic ædium venditor, celare emptores debuiſſe. Neque enim, id eſt, celare, quicquid reticeas: Sed cùm quod tu ſcias, id ignorare emolumenti tui causâ velis eos, quorum interſit id ſcire. Hoc autem celandi genus quale ſit, & cuius hominis, quis non videt? Certè non aperti, non ſimplicis, non ingenui, non iuſti, non viri boni: Verſuti potiùs, aſtuti, fallacis, malitioſi, callidi, veteratoris, vafri.*

R E G V L A XVI.

Proxeneta, vel Factor, aut alius quiſpiam, cui aliquid certo pretio venden[illegible] commiſſum eſt, ſi pluris vendat, non poteſt id quod acc[illegible] lucri, abſque fraude, & iniuſtitia retinere, ſi labor[illegible] mercedem acceperit, aut acceptur[us] ſit.

NVllo enim legitimo titulo retinere poteſt, quod accedit lucri ad ſummam, qua rem ſuam vendi conſtituit dominus. Res quippe vendita non eſt proxenetæ, aut factoris, ſeu alterius cui commiſſa eſt eius venditio; induſtriæ autem vel laboris ſui merces ei conſtituta eſt. Tenetur itaque reddere domino quicquid lucri ex venditione prouenit. Idem eſto iudicium de eo, qui rem alterius vendendam gratis ſuſceperit, vt enim L. *Obligatio*, ff. *Mandati*, habetur: *Mandatum niſi gratuitum nullum eſt. Nam originem ex officio atque amicitia trahit: Contrarium porrò eſt officio merces.* Quod verò dominus pretium rei venalis præfixerit, non eſt argumento quod retinere poſſit venditor id quod accedit amplioris lucri, aut quòd id permittat dominus: Sed pretium ea conditione præfixiſſe intelligitur, vt minori vendere non poſſit, non autem vt pluris non vendat, ſi valeat, in commodum eius cuius eſt res. At ſi dominus rem vendendam proxenetæ commiſerit certo pretio, nullâ ipſi aſſignatâ laboris mercede, ſed cum pacto vt ipſi proxenetæ, ſeu factori cedat, ſi quid lucri proueniat amplioris: Illud legitimo titulo retinebit.

R E G V L A XVII.

Famuli aut Artifices in aliqua officina emere ſoliti minori pretio, retinere ſibi non poſſunt abſque fraude, quod in eorum gratiam detrahere mercator videtur de maiori pretio, quo res ſimilis in alia officina venundatur.

CVm enim mandatum acceperint à domino, cuius obſequijs ſunt addicti, aut cuius res gerunt, ipſius commoda fideliter procurare debent, non ſua: Maximè cùm nec veriſimile ſit, aut facilè credi debeat, mercatores in gratiam huiuſmodi hominum aliquid de mercium ſuarum pretio condonare, ſed ipſis blandiantur ſæpiùs ac mentiantur: & ea ſit dominorum voluntas, vt quo poterunt æquiori ac minori pretio comparent, quorum ipſis emptionem commiſerunt. Vnde *Tullius*, in Oratione pro Sexto Roſcio Amerino: *In priuatis* (inquit) *rebus, ſi qui rem mandatam non modò malitioſiùs geſſiſſet, ſui quæſtus aut commodi causâ, verùm etiam negligentiùs: Eum maiores ſummum admiſiſſe dedecus exiſtimabant. Itaque mandati conſtitutum eſt iudicium, non minùs turpe, quàm furti. Credo propterea quòd, quibus in rebus ipſi intereſſe non poſſumus, in his operæ noſtræ vicaria, fides amicorum ſupponitur: Quam qui lædit, oppugnat omnium commune præſidium; &, quantùm in ipſo eſt, diſturbat vitæ ſocietatem. Non enim poſſumus omnia per nos agere. Alius in alia re eſt magis vtilis* ∴

Quid

Quid recipit mandatum, ſi non neglecturus, aut ad tuum commodum conuerſurus es? Cur mihi te offers, ac meis commodis officio ſimulato officis, & obſtas? Recede de medio, per alium tranſigam.·.· Ergo idcircò turpis hæc culpa eſt, quòd duas res ſanctiſſimas violat, amicitiam, & fidem. Nam neque mandat quiſquam ferè niſi amico: Neque credit niſi ei quem fidelem putat. Perditiſſimi igitur eſt hominis, ſimul & amicitiam diſſoluere, & fallere eum, qui læſus non eſſet, niſi credidiſſet.

R E G V L A XVIII.

Lethalis fraudis reus eſt quicumque in quouis ludi genere ſummam notabilem malis artibus lucratur, fallendo ſcilicet, ac receptas ludi leges violando.

PEccat enim in re graui aduersùs iuſtitiam, bonam fidem, & charitatem, necnon aduersùs ſextum præceptum Decalogi, *Non furtum facies*. Vnde & ad reſtitutionem tenetur, vt docet *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 32. Art. 7. ad ſecundum. Idem eſto iudicium de illo, qui ſe victorem in ludo futurum certò nouit, ob coliuiorum inæqualitatem. Decipiuntur enim qui ſperant ſe tantumdem lucrari poſſe, quantùm ipſi periculo exponunt. Item cenſendum eſt de illis, qui in aliæ ludo, quem vulgò lotteriam vocant, permutant vel imminuunt præmia, vel ſchedulas alterant quibus fit ſortitio, vel præmia proponunt non extantia, vel diſtractis præmijs ludum prorogant. Hi (inquam) lethalis fraudis rei ſunt; & reſtitutionis lege tenentur. Quaſdam præterea conditiones poſtulant Theologi, vt ludus ille ſit licitus, nempè vt qui in priuatum commodum lotteriam inſtituit, non plus inde lucretur, quàm ſi quouis alio contractu licito ſuas merces diſtraheret. Si verò in publicam vtilitatem, auctoritate Principis, aliquid ampliùs lucrari poſſit, prout arbitrio prudentum, ad publicam neceſſitatem ſubleuandam, vel ad cauſam piam promouendam, viſum fuerit decernere quantùm quiſque ſortientium inferre debeat. Deinde conditiones, ſi quæ ſint à Principe, aut Magiſtratu ſtatutæ, obſeruare oportet. In ipſis enim ludis leges ciuiles obligare conſcientiam, docet *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione, & Articulo ſupra laudatis.

R E G V L A XIX.

Lethalis Fraudis reus eſt, qui de aliquo euentu ſeu futuro, ſeu præterito ſpondet appoſito pignore, aut pretio notabili, ſi ſit de euentu certus.

IDenim contra naturam ſponſionis eſt, quæ eſt concertatio plurium de eodem euentu incerto, ſub ſpe certi pretij à victore obtinendi. Si ergo ſpondentium alter de euentu certus ſit, iniuſta ſponſio eſt ob inæqualitatem, & reſtituere tenetur quod ita certando lucratus eſt: Niſi fortè ſe eâ de re certum eſſe antè ſponſionem profeſſus ſit, & alter nihilominus certare voluerit. Scienti enim, & volenti non fit iniuria. Non poſſet etiam abſque fraude pretium ſponſionis ſibi vindicare, ſi alter eodem ſenſu non accepiſſet id, de quo facta ſponſio eſt. Hæc enim conditio ad legitimam ſponſionem eſt etiam neceſſaria. Ceteræ nihilominus ſponſiones Iure Ciuili ac Municipali Regnorum aut Prouinciarum aliquarum vetitæ ſunt. Quædam iure ipſo naturali ſunt illicitæ, & inualidæ, quæ nimirum criminibus viam aperiunt, aut occaſionem præbent ſpondentibus aliquid agendi aut optandi contra Dei legem, contra ius, contra officium: Vt ſi ſponſio fiat cum illo, qui crimen aliquod meditatur, quòd illud non audebit facere; huiuſmodi enim ſponſione, & ſpe mercedis victori conſtitutæ, ad crimen perficiendum inflammatur. Aut ſi de morte hominum, itineribus, nauigationibus, felici vel infelici mulieris partu ſponſiones fiant; quibus datur occaſio mortem proximi optandi, aut infauſtum iter, naufragium, infelicem partum, vel necem, abortum, inſidias, alia nocumenta procurandi, ſtruendi, inferendi, optandi; aut ſi quis Rege bellum gerente, & Vrbem aliquam hoſtilem obſidente, ſpondeat victorem non futurum, non expugnaturum. Qui enim ea de re ſpondet, ipſam videtur optare, quod certè contra officium boni ſubditi erga Principem eſt.

A R T I C V L V S VI.

De Fallacia, & Periurio, Auaritiæ filiabus.

DE Mendacio, quod idem videtur cum Fallacia, necnon de Periurio, erit alibi opportunior dicendi locus, cùm ſcilicet in Decalogi explicatione verſabimur. Hic igitur vnam aut alteram dumtaxat Regulam ſtatuemus.

R E G V L A I.

Differenda eſt Abſolutio Sacramentalis Mercatoribus, qui mendacijs, & periurijs aſſueuerunt, nec aliter vendere, & emere ſe poſſe aiunt, donec prauum habitum emendauerint.

HI namque in occaſione continua, & affectu lethalis peccati verſantur. Quamuis enim mendacium veniale ſit, cùm graue damnum proximo non infert, lethale tamen eſt ſemper cùm ad proximum in negotio grauiter circumueniendum ac fallendum adhibetur, aut periurio confirmatur. Vnde Eccleſiaſtici 20. *Potior fur quàm aſſiduitas viri mendacis: Perditionem autem ambo hæreditabunt*. In Mercatoribus ſanè pleriſque impleri videmus, quod *Apocalypſis* 13. prædictum eſt: *Ne quis poſſit emere aut vendere, niſi qui habet characterem aut nomen beſtiæ, aut numerum nominis eius*. Beſtia Diabolus eſt: Character illius, mendacium. *Cùm loquitur mendacium, ex proprijs loquitur: Quia mendax eſt, & pater eius*; (inquit Chriſtus, *Ioannis VIII.*) Abſque iſto charactere ſe emere, aut vendere non poſſe, mercatores plerique profitentur: Nec attendunt ad illud Oraculum, Apocal. 14. *Si quis adorauerit beſtiam, & imaginem eius, & acceperit characterem in fronte ſua, aut in manu ſua, & hic bibet de vino iræ Dei, & cruciabitur igne, & ſulphure in conſpectu Angelorum Sanctorum, & ante conſpectum Agni: & fumus tormentorum eorum aſcendet in ſæcula ſæculorum*. Fallacia tamen, & periuria non ſunt vitia negotiationis, quaſi per ſe illis occaſionem præbeat, aut ſine illis exerceri non poſſit, ſed hominum lucri cupiditate æſtuantium. Quod *S. Auguſtinus* teſtatur, Enarratione in Pſalmum 70. explicans hunc Verſum, *Quoniam non cognoui litteraturam*, ſeu (vt ipſe legit) *Negotiationes, introibo in potentias Domini*. Concion. 1.
Sic enim habet: *Audiant Negotiatores, & mutent vitam; & ſi fuerunt, non ſint; non cognoſcant quid fuerint, obliuiſcantur: Poſtremò non approbent, non laudent; improbent, damnent, mutentur, ſi peccatum eſt negotiatio. Hinc enim auiditate neſcio qua acquirendi, ô Negotiator, quando damnum paſſus fueris, blaſphemabis; & non erit in te quod dictum eſt*, Tota die laudem tuam. *Quando autem pro pretijs rerum quas vendis, non ſolùm mentiris, verùm etiam falſum iuras; quomodo in ore tuo tota die laus Dei? Quando, ſi Chriſtianus es, etiam ex ore tuo blaſphematur nomen Dei, vt dicatur, Ecce quales ſunt Chriſtiani. Ergo ſi propterea iſte tota die laudem Dei dicit, quia non cognouit negotiationes; corrigant ſe Chriſtiani, non negotientur. Sed ait mihi* Rom. 2.
Negotiator, Ecce ego affero quidem ex longinquo merces ad ea loca, in quibus non ſunt ea quæ attulero, vnde viuam, tanquam mercedem laboris mei peto, vt cariùs vendam quàm emerim: Vnde enim viuam, cùm ſcriptum ſit, Dignus eſt operarius mercede ſua? *Sed agitur* Luc. 10.
de mendacio, de periurio. Hoc vitium meum eſt, non negotiationis: Neque enim non, ſi vellem, poſſem agere ſine iſto vitio. Non ergo meam culpam actor ad negotium transfero: Sed ſi mentior, ego mentior, non negotium. Poſſem enim dicere, Tanto emi, ſed tantò vendam; ſi placet, eme. Non enim iſtam veritatem audiens emptor repelleretur, & non potiùs omnes accurrerent: Quia plus fidem quàm mercem diligerent. Hoc ergo, inquit, me mone, ne mentiar, ne periurem; non vt abijciam negotium vnde me tranſigo.·.· Mone quemadmodum viuam: Si benè, benè mihi erit: Vnum tamen ſcio, quia ſi malus fuero, non negotiatio mihi facit, ſed iniquitas mea. Quando verum dicitur, non eſt quod contradicatur. Attamen ſpectatâ hominum cupiditate, & ad vitium propenſione, periculoſa negotiatio eſt. Hinc *Tertullianus*, Lib. *De Idololatria*, Cap. 10. *De negotiationibus cætera delictorum recogitemus, imprimis cupiditatem, radicem omnium malorum.*

lorum. Tum mendacium cupiditatis miniſtrum. Taceo de periurio, quando ne iurare quidem liceat. Negotiatio ſeruo Dei apta eſt? Et *S. Leo*, Epiſtolâ 2. aliàs 92. ad *Ruſticum* Narbonenſem Epiſcopum, Inquiſitione 11. *Qualitas lucri* (inquit) *negotiantem aut excuſat, aut arguit: Quia eſt, & honeſtus quæſtus, & turpis. Verumtamen Pœnitenti vtilius eſt diſpendia pati, quàm periculis negotiationis obſtringi: Quia difficilè eſt, inter ementis vendentiſque commercium, non interuenire peccatum.* Nam Eccleſiaſtici 26. dicitur: *Duæ ſpecies difficiles, & periculoſæ mihi apparuerunt: Difficilè eruitur negotiator à negligentiâ,* (bonorum ſcilicet ſpiritualium, & propriæ ſalutis,) *& non iuſtificabitur caupo à peccatis labiorum.* Et Cap. 27. *Sicut in medio compaginis lapidum palus figitur: Sic & inter medium venditionis, & emptionis anguſtiabitur peccatum.* Et Deus Tyriorum peccata prodiiſſe ex negotiatione ſignificat, Ezechielis 28. *In multitudine negotiationis tuæ repleta ſunt interiora tua iniquitate, & peccaſti, & eieci te.* Et rurſùm: *Iniquitate negotiationis tuæ polluiſti ſanctificationem tuam.*

REGVLA II.

Lethalis Fallaciæ reus eſt, qui promiſſa, & pacta non ſeruat in re graui; aut ſincerè, ac ſponte promittit rem licitam, & poſſibilem, abſque voluntate ſoluendi promiſſum.

IVs enim naturæ ac gentium violat, frangendo fidem, quæ humanæ ſocietatis fundamentum ac vinculum eſt: & aduerſùs iuſtitiam peccat, cùm ſe promiſſione obligauerit. Hinc Cap. *Qualiter*, Extra, *De Pactis*, dicitur: *Studioſè agendum eſt, vt ea quæ promittuntur, opere compleantur.* Et quid mirum ſi homo promiſſis ſuis debitor fiat, cùm *Deus* ipſe *debitor* nobis factus ſit, *non aliquid à nobis accipiendo, ſed quod ei placuit promittendo. Aliter enim dicimus homini, Debes mihi quia dedi tibi: & aliter dicimus, Debes mihi quia promiſiſti mihi.*∴ *Quando dicis, Debes mihi quia promiſiſti mihi: Tu nihil dediſti, & tamen exigis. Bonitas enim eius qui promiſit, dabit, ne in malitiam fides conuertatur. Qui enim fallit, malus eſt;* (inquit *S. Auguſtinus* Sermone 558. aliàs 16. De Verbis Apoſtoli.) Hinc *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtion. 88. Art. 3. *Ad fidelitatem hominis,* (inquit) *pertinet vt ſoluat id quod promiſit. Vnde ſecundùm Auguſtinum, fides dicitur ex eo quòd fiunt dicta.* Et in Reſponſione ad primum: *Secundùm honeſtatem* (inquit) *ex qualibet promiſſione homo homini obligatur: & hæc eſt obligatio iuris naturalis. Sed ad hoc quod aliquis obligetur ex aliqua promiſſione obligatione ciuili, quædam alia requiruntur.* Verùm ſi promiſſio ſit de re illicita, reus non erit fallaciæ, qui ipſam non ſeruauerit, ſecundùm Regulam Iuris, in Sexto: *In malis promiſſis fidem non expedit obſeruari.* Et Can. *In malis*, Cauſa 22. Quæſtion. 4. *In malis promiſſis reſcinde fidem.* Et Cap. *Pactiones*, Extra, *De Pactis*, Gregorius Nonus reſpondet: *Pactiones factæ pro quibuſdam ſpiritualibus obtinentis, cùm in huiuſmodi omnis pactio, omniſque conuentio debeat omninò ceſſare, nullius penitus ſunt momenti. Quod etiam de alijs eſt dicendum, quæ obſeruatæ vergunt in animæ detrimentum. Nam etiam iuxta legitimas Sanctiones, pactum turpe, vel rei turpis aut impoſſibilis de iure vel de facto, nullam obligationem inducit.* Et L. *Pacta*, C. Tit. *De Pactis*, Lib. 2. *Pacta quæ contra Leges Conſtitutioneſque, vel contra bonos mores ſunt, nullam vim habere, indubitati iuris eſt.*

Nec etiam fallaciæ reus eſt, qui promiſſa non ſeruat, quæ exſoluere non poteſt. Nemo enim ad Impoſſibile tenetur. L. *Si ſtipulor*, Tit. *De Verborum obligationibus*, *Digeſt.* Lib. 45. *Si ſtipulor vt id fiat, quod natura fieri non concedit, non magis obligatio conſiſtit, quàm cùm ſtipulor, vt detur quod dari non poteſt: Niſi per quem ſtetit, quominus facere id poſſis.* Et L. *Impoſſibilium*, ff. *De Regulis Iuris*, 185. *Impoſſibilium nulla obligatio eſt.* Quamobrem ſi quod tempore promiſſionis erat poſſibile, poſtea impoſſibile fiat; vel propter aliquam rerum aut perſonarum mutationem ita fiat arduum, vt ſi promiſſor hos caſus vel euentus præuidiſſet, non fuiſſet promiſſurus, vel caſus illos excepiſſet, vt ſi quis enſem alteri promiſerit, & ille inſanus fiat; ſi puellam ducere, & hæc poſtea fornicetur; ſi merces aliquas mittere, & Regis vel Magiſtratus prohibitio ſuperuenerit, ceſſat obligatio promiſſi. Ita docet *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 110. Art. 3. ad quintum reſpondens: *Ille qui aliquid promittit, ſi habeat animum faciendi quod promittit, non mentitur, quia non loquitur contra id quod gerit in mente. Si verò non faciat quod promiſit, videtur infideliter agere per hoc quod animum mutat. Poteſt tamen excuſari ex duobus. Vno modo ſi promiſit id quod manifeſtè eſt illicitum, quia promittendo peccauit, mutando autem propoſitum, benè facit. Alio modo, ſi ſint mutatæ conditiones perſonarum, & negotiorum. Vt enim Seneca dicit, Lib. 4* De Beneficijs, *Cap. 3. Ad hoc quòd homo teneatur facere quod promiſit, requiritur quòd omnia immutata permaneant: Alioquin nec fuit mendax in promittendo, quia promiſit quod habebat in mente, ſubintellectis debitis conditionibus: Nec etiam eſt infidelis non implendo quod promiſit, quia eædem conditiones non extant. Vnde & Apoſtolus non eſt mentitus, qui non iuit Corinthum, quò ſe iturum promiſerat, vt dicitur 2. ad Corinthios 1. & hoc propter impedimenta quæ ſuperuenerant.*

Non eſt etiam fallaciæ reus, qui promiſſum vi, metu, aut dolo extortum non ſeruat. Cùm enim promiſſio ſit liberalis merèque gratuita pollicitatio, ab ea debent abeſſe vis, metus, & dolus. Vnde Cap. *Abbas*, Extra, *De his quæ vi, metúſue cauſa fiunt*, ait Alexander III. *Quæ metu, & vi fiunt, de iure debent in irritum reuocari.* Et *Innocentius III* Cap. *Ad audientiam*, ſub eodem Titulo: *Quæ vi, metúſue causâ fiunt, carere debent robore firmitatis.* Id confirmatur teſtimonio *S. Thomæ*, Secunda Secundæ, Quæſt. 89. Art. 7. ad tertium reſpondentis: Obligatio *Qua quis obligatur homini cui aliquid promittit, tollitur per coactionem: Quia ille qui vim intulit, hoc meretur, vt ei promiſſum non ſeruetur.*

Non eſt denique fallaciæ reus qui promiſſum non ſoluit ei, cui promiſſio grata non eſt, nec accepta: Sed lethalis fallaciæ reus eſt, etiam ſi non habuerit voluntatem ſe obligandi, cùm ſponte promiſit rem honeſtam, poſſibilem, gratam, & acceptam ei cui facta promiſſio eſt, & magni momenti, ſi voluntatem ſe obligandi verbis aut inſtrumentis expreſſerit, neque tamen promiſſionem impleat. Promiſſione enim ſua deluſit proximum in re graui. Et ſi cauſam indicauerit ob quam promiſit, vel ſine cauſa promiſiſſe non cenſetur, vt cùm aliquid promiſit loco pio, vel Ciuitati, aut Reipublicæ, non ſolùm in foro conſcientiæ, ſed etiam in foro exteriori tenetur exſoluere promiſſum, ſecundùm Iuriſperitos. Quamquam verò promiſſum aut *Pactum nudum* (vt vocant) non pariat actionem, ſecundùm Leges Ciuiles; nec aliquis in Ius vocari poſſit, quandò non interuenit ſtipulatio, nec contractus aliquis actualis nominatus, nec chirographum, aut litterarum ſolemnitas, quæ *Pactum veſtitum*; (vt loquuntur) efficiunt: Tamen ex nudo pacto, & promiſſo actionem etiam oriri, ſecundùm Canones, communis eſt, & verior Iuris Canonici Peritorum opinio. Qua de re legi poteſt *Proſper Fagnanus* in 2. P. primi Decretalium, ad Cap. *Antigonus*, Tit. *De Pactis*. Vt vt eſt, non ſeruans pactum legitimum in re graui, peccati lethalis reus eſt, quia violans pactum poteſt excommunicari, vt conſtat ex Cap. *Antigonus*, Extra, *De Pactis*, quod ex Concilio Carthaginenſi 5. ſumptum eſt. *Antigonus Epiſcopus dixit.*∴ *Aut inita pacta ſuam obtineant firmitatem, aut conuentus (ſi ſe non cohibuerit) Eccleſiaſticam ſentiat Diſciplinam. Vniuerſi dixerunt: Pax ſeruetur, pacta cuſtodiantur.* Porrò Excommunicatio Iure non infligitur niſi ob mortale peccatum, vt colligitur ex Can. *Nemo Epiſcoporum*, Cauſa 11. Quæſt. 3.

REGVLA III.

Lethalis Fallaciæ reus eſt, qui pro altero fideiuſſorem ſe obligat, cùm nec ipſe ſoluendo ſit, nec principalem debitorem ſoluendo futurum exiſtimet.

FAllaciâ enim ſuâ occaſionem præbet creditori grauis damni. *Dare* porrò *alicui occaſionem periculi vel damni, ſemper eſt illicitum*, (inquit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 77. Art. 3.) Hinc Eccleſiaſtici 8. Spiritus-Sanctus ait: *Non ſpondeas ſuper virtutem tuam: Quod ſi ſpoponderis, quaſi reſtituens cogita.*

ARTICVLVS VII.

De Sollicitudine.

REGVLA I.

Sollicitudo lethale peccatum eſt, cùm finem vltimum in rebus temporalibus quis conſtituit, & terrenis curis ita ſe immergit, vt æternæ ſalutis ſuæ curam abijciat: Vel cùm Diuinæ Prouidentiæ diffidit.

HÆc ſcillicet Sollicitudinis genera, vt Gentlum incredularum vitia damnat Chriſtus Dominus Matth. 6. *Non poteſtis* (inquit) *Deo ſeruire, & Mammonæ. Ideò dico vobis, ne ſolliciti ſitis animæ veſtræ quid manducetis, neque corpori veſtro quid induamini. Nonne anima plus eſt quàm eſca, & corpus plus quàm veſtimentum? Reſpicite volatilia cæli, quoniam non ſerunt, neque metunt, neque congregunt in horrea, & Pater veſter cæleſtis paſcit illa. Nonne vos magis pluris eſtis illis?∴ Et de veſtimento quid ſolliciti eſtis? Conſiderate lilia agri, quomodo creſcunt: Non laborant, neque nent. Dico autem vobis, quoniam nec Sulomon in omni gloria ſua coopertus eſt ſicut vnum ex iſtis. Si autem fœnum agri, quod hodie eſt, & cras in clibanum mittitur, Deus ſic veſtit: Quantò magis vos modicæ fidei? Nolite ergo ſolliciti eſſe, dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Hæc enim omnia Gentes inquirunt. Scit enim Pater veſter quia his omnibus indigetis. Quærite ergo primùm Regnum Dei, & iuſtitiam eius: & hæc omnia adijcientur vobis.* Quam poſtremam Chriſti Saluatoris ſententiam *S. Auguſtinus*, Lib. 2. *De Sermone Domini in Monte*, Cap. 16. ſic exponit: *Quid interſit inter bonum quod appetendum eſt, & neceſſarium quod ſumendum eſt, hâc ſententiâ declarauit. Regnum ergo, & Iuſtitia Dei bonum noſtrum eſt, & hoc appetendum, & ibi finis conſtituendus, propter quod omnia faciamus quæcumque facimus. Sed quia in hac vita militamus, vt ad illud Regnum peruenire poſſimus, quæ vita ſine his neceſſarijs agi non poteſt;* Apponentur vobis hæc (*inquit*) *Sed vos Regnum Dei, & iuſtitiam eius primùm quærite. Cùm enim dixit illud primùm, ſignificauit quia hoc poſteriùs quærendum eſt, non tempore, ſed dignitate: Illud tanquam bonum noſtrum, iſtud tanquam neceſſarium noſtrum; neceſſarium autem propter illud bonum.*

Confirmatur hæc Regula ex *S. Thoma*, Secunda Secundæ, Quæſtione 55. Art. 6. *Sollicitudo* (inquit) *temporalium rerum tripliciter poteſt eſſe illicita. Vno quidem modo ex parte eius de quo ſollicitamur, ſi ſcilicet temporalia tanquam finem quæramus:* Vnde *S. Auguſtinus* dicit, Lib. *De Opere Monachorum*, Cap. 26. *Dominus ait*, Nolite ſolliciti eſſe animæ quid manducetis, neque corpori quid veſtiamini. *Rectè, quoniam ſupra dixerat*, Non poteſtis Deo ſeruire, & Mammonæ. *Qui enim propter hoc Euangelium prædicat, vt habeat vnde manducet, & vnde veſtiatur, ſimul ſe putat, & Deo ſeruire, quia Euangelium prædicat, & Mammonæ, quia propter iſta neceſſaria prædicat: Quod Dominus dicit fieri non poſſe. Ac per hoc ille qui propter iſta Euangelium prædicat, non Deo, ſed Mammonæ ſeruire conuincitur; etſi Deus illo ad aliorum profectum, quomodo ipſe neſcit, vtitur. Nam huic ſententiæ ſubiungit:* Ideò dico vobis, Nolite ſolliciti eſſe animæ quid manducetis, neque corpori quid veſtiamini: *Non vt iſta non procurent, quantùm neceſſitati ſatis eſt, vndè honeſtè potuerint; ſed vt non iſta intueantur, & propter iſta faciant quicquid in Euangelij prædicatione facere iubentur.*

Pergit S. Thomas: *Alio modo poteſt eſſe temporalium ſollicitudo illicita propter ſuperfluum ſtudium quod apponitur ad temporalia procuranda; propter quod homo à ſpiritualibus, quibus principaliùs inſeruire debet, retrahitur; & ideò dicitur* (Matth. 13.) *Sollicitudo ſæculi iſtius; & fallacia diuitiarum ſuffocat verbum, & ſine fructu efficitur.* Hinc vetus Auctor Operis Imperfecti in Matthæum, inter *S. Chryſoſtomi* Opera editi, Homilià 31. *Sollicitudo diuitiarum* (inquit) *Eccleſiam te frequentare non permittit, vt nutriatur verbum quod accepiſti: Etſi venis corpore, non venis mente: Si audis auribus, non audis corde: Totus animus tuus in illis eſt, de quibus ſollicitus es.*

Tertio modo ſollicitudo temporalium eſt illicita *ex parte timoris ſuperflui, quando ſcilicet aliquis timet, ne faciendo quod debet, neceſſaria ſibi deficiant: Quod Dominus tripliciter excludit. Primò, propter maiora beneficia homini præſtita diuinitus præter ſuam ſollicitudinem, ſcilicet corpus, & animam ∴ Secundò, propter ſubuentionem, quâ Deus animalibus, & plantis ſubuenit, abſque opere humano, ſecundùm proportionem ſuæ naturæ. Tertiò, ex diuina prouidentia, propter cuius ignorantiam Gentiles circa temporalia bona quærenda principaliùs ſollicitantur. Et ideò concludit, quòd principaliter noſtra ſollicitudo eſſe debet de ſpiritualibus, bonis ſperantes quòd temporalia nobis prouenient ad neceſſitatem, ſi fecerimus quod debemus.* S. Thom. ibidem. Labor ergo exercendus eſt: Vnde Apoſtolus ait, 2. Ad Theſſalon. 3. *Si quis non vult operari, nec manducet:* Sollicitudo tollenda, meticuloſa ſcilicet, animum diſcrucians, diuinæ prouidentiæ diffidens. Hinc *S. Auguſtinus*, Lib. ſupra laudato *De Opere Monachorum*, Cap. 27. ait: *Si & nos per aliquam vel infirmitatem, vel occupationem, non poſſumus operari, ſic ille nos paſcet, & veſtiet, quemadmodum aues, & lilia, quæ nihil operantur huiuſcemodi: Cùm autem poſſumus, non debemus tentare Deum noſtrum; quia & hoc quod poſſumus, eius munere poſſumus; & cùm hic viuimus, illo largiente viuimus, qui largitus eſt vt poſſimus. Et ideò de iſtis neceſſarijs ſolliciti non ſumus; quia cùm hæc poſſumus agere, ille nos paſcit, & veſtit, à quo paſcuntur homines, & veſtiuntur: Cùm verò hæc non poſſumus agere, Idem ipſe nos paſcit, & veſtit, à quo aues paſcuntur, & lilia veſtiuntur; quoniam nos pluris ſumus illis. Quapropter in iſta Militia noſtra, nec in craſtinum cogitamus; quia non propter iſta temporalia, quò pertinet craſtinus, ſed propter illa ſempiterna vbi ſemper hodiernus eſt, nos illi probauimus, vt ei nullis negotijs ſæcularibus implicati placeamus.*

REGVLA II.

Sollicitudo temporalium etiam ea quæ non repugnat fini charitatis, veniale peccatum eſt, ſi ſuperflua ſit, & anticipata.

HAnc Regulam tradit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 55. Art. 9. ad tertium: *Sollicitudo* (inquit) *temporalium in operibus miſericordiæ ordinatur ad finem charitatis. Et ideò non eſt illicita, niſi ſit ſuperflua.* Et Articulo 7. Nullum opus bonum eſſe poſſe ait, niſi debitis circumſtantijs comitatum, quarum vna eſt *Debitum tempus*, ſecundùm illud Eccleſiaſtis 8. *Omni negotio tempus eſt, & opportunitas.* Quod non ſolùm in exterioribus operibus, ſed etiam in interiori ſollicitudine locum habet: *Vnicuique enim tempori competit propria ſollicitudo*; ſicut tempori Æſtatis competit ſollicitudo metendi; tempori autem Autumni ſollicitudo vindemiæ. *Si quis ergo tempore æſtatis de vindemia iam eſſet ſollicitus, ſuperfluè præoccuparet futuri temporis ſollicitudinem. Vnde huiuſmodi ſollicitudinem tanquam ſuperfluam Dominus prohibet dicens*, Matth. 6. *Nolite ergo ſolliciti eſſe in craſtinum. Craſtinus enim dies ſollicitus erit ſibi ipſi*, id eſt, propriam ſollicitudinem ſuam afferet, quæ ſufficit ad animum affligendum. Vnde ſubdit: *Sufficit diei malitia ſua*, id eſt ſufficit quòd iſta ſumere vrgebit ipſa neceſſitas; ſiue, ſufficit afflictio ipſa ſollicitudinis. Verumtamen (inquit *S. Auguſtinus*, Lib. *De Sermone Domini in Monte*, Cap. 17.) *Vehementer cauendum eſt, ne fortè cùm viderimus aliquem ſeruum Dei prouidere, ne iſta neceſſaria deſint, vel ſibi, vel eis quorum ſibi cura commiſſa eſt, iudicemus eum contra præceptum Domini facere, & de craſtino eſſe ſollicitum. Nam & ipſe Dominus, cui miniſtrabant Angeli, tamen propter exemplum, ne quis poſtea ſcandalum pateretur, cùm aliquem ſeruorum eius animaduertiſſet iſta neceſſaria procurare, loculos habere dignatus eſt cum pecunia,* Ioan. 12 *vnde vſibus neceſſarijs quicquid opus fuiſſet, præberetur ∴ Item in Actibus Apoſtolorum ſcriptum eſt, Ea quæ ad victum ſunt neceſſaria, procurata eſſe in futurum propter imminentem famem ∴* Quibus, & ſimilibus Scripturarum locis, Act. 11. *Satis apparet Dominum noſtrum non hoc improbare, ſi quis humano more iſta procuret: Sed ſi quis propter iſta Deo militet, vt in operibus ſuis non Regnum Dei, ſed iſtorum acquiſitionem intueatur. Ad hanc ergo Regulam hoc totum præceptum redigitur, vt etiam in iſto-*

rum promiſſione Regnum Dei cogitemus, in Militia verò Regni Dei iſta non cogitemus. Ita enim etiamſi aliquando defuerint, quod plerumque propter exercitationem noſtram Deus facit, non ſolùm non debilitant propoſitum noſtrum, ſed etiam examinatum probatúmque confirmant ∴ Quandoquidem iſta ſicut adiutoria nouit ille Medicus, cui ſemel nos totos commiſimus, & à quo habemus promiſſionem vitæ præſentis, & futuræ, quando apponat, quando detrahat, ſicut nobis iudicat expedire, quos & conſolandos, & exercendos in hac vita, & poſt hanc vitam in perpetua requie ſtabiliendos atque firmandos gubernat, ac dirigit. Non enim, & homo, cùm plerumque iumento ſuo cibaria detrahit, deſerit illud curâ ſuâ, ac non potiùs curando hæc facit.

Hinc idem *S. Auguſtinus* Enarratione in Pſalmum 39. explicans hunc Verſum, *Ego autem mendicus ſum, & pauper, Dominus ſollicitus eſt mei*, ait: *Et quid facturus es, egene & pauper? Mendica antè ianuam Dei, pulſa & aperietur tibi. Iacta in Dominum curam tuam, & ſpera in eum, & ipſe faciet ∴ Quid tibi curaturus es. Quid tibi prouiſurus? Habeat tui curam, qui fecit te. Qui habuit tui curam antequam eſſes, quomodo non habebit curam cùm iam hoc es, quod voluit vt eſſes? Iam enim fidelis es, iam*
Matth. 5. *ambulas in via Iuſtitiæ. Curam tui non habebit, qui facit Solem ſuum oriri ſuper bonos, & malos, & pluit ſuper iuſtos, & iniuſtos: Te iam iuſtum ex fide viuentem negliget, deſeret, dimittet? Immò verò & hîc fouet, & hîc adiuuat, & hîc neceſſaria ſubminiſtrat, & noxia reſecat. Dando conſolatur, vt permaneas; auferendo corripit, ne pereas. Dominus curam habet tui, ſecurus eſto. Ille portat qui te fecit: Ab Artificis tui manu noli cadere: Si ceciderís à manu Artificis, frangêris. Vt autem permaneas in manu Artificis, bona voluntas facit. Dic, Deus meus volat, & portabit ipſe, & tenebit ipſe. Iacta te in illum, noli putare inane eſſe, vt quaſi præcipiteris: Non ita tibi videatur. Ille dixit,* Cœlum & terram ego impleo. *Nuſquam tibi deeſt: Tu illi noli deeſſe,*
Ierem. 23. *tu tibi noli deeſſe.* DOMINVS *ſollicitus eſt mei.*

ARTICVLVS VIII.

De Violentia.

REGVLA I.

Lethalis Violentiæ rei ſunt Diuites, qui pauperes opprimunt rapinis, oneribus, iniurijs, verberibus, iniquis vectigalibus.

HI ſcilicet iuſtitiæ, charitatis, immò humanitatis, quam natura docet, & quæ alios pro virili nos iuuare iubet vt eiuſdem corporis membra, leges palam violant, & euertunt. Quæ flagitia quantum Deus execretur, Scriptura Sacra teſtis eſt. Eccleſiaſti 4. *Verti me ad alia, & vidi calumnias, quæ ſub Sole geruntur, & lacrymas innocentium, & neminem conſolatorem: Nec poſſe reſiſtere eorum violentiæ, cunctorum auxilio deſtitutos. Et laudaui magis mortuos quàm viuentes: & feliciorem vtroque iudicaui, qui necdum natus eſt, nec vidit mala quæ ſub Sole fiunt.* Prouerb. 21. *Qui calumniatur pauperem vt augeat diuitias ſuas, dabit ipſe ditiori, & egebit ∴ Non facias violentiam pauperi, quia pauper eſt: Neque conteras egenum in porta: Quia iudicabit Dominus cauſam eius, & configet eos qui confixerunt animam eius.* Prouerb. 30. *Generatio, quæ pro dentibus gladios habet, & commandit molaribus ſuis, vt comedat inopes de terra, & pauperes ex hominibus.* Eccleſiaſtici 13. *Quæ pars diuiti ad pauperem? Venatio leonis, onager in eremo; Sic & paſcua diuitum ſunt pauperes.* Iſaiæ 3. *Vos depaſti eſtis vineam: & rapina pauperis in domo veſtra. Quare atteritis populum meum, & facies pauperum commolitis, dicit Dominus Deus exercituum?* Michææ 3. *Audite Principes Iacob, & Duces domûs Iſraël: Numquid non veſtrum eſt ſcire iudicium, qui odio habetis bonum, & diligitis malum: Qui violenter tollitis pelles eorum deſuper eis, & carnem eorum deſuper oſſibus eorum? Qui comederunt carnem populi mei, & pellem eorum deſuper excoriauerunt: & oſſa eorum confregerunt, & conciderunt ſicut in lebête, & quaſi carnem in medio ollæ. Tunc clamabunt ad Dominum, & non exaudiet eos: & abſcondet faciem ſuam ab eis in tempore illo, ſicut nequiter egerunt in adinuentionibus ſuis.* Habacuc 1. *Vſquequo Domine, clamabo, & non exaudies? Vociferabor ad te vim patiens, & non ſaluabis? Quare oſtendiſti mihi iniquitatem, & laborem, videre prædam, & iniuſtitiam contra me? ∴ Quare reſpicis ſuper iniqua agentes, & taces deuorante impio iuſtiorem ſe? Et facies homines quaſi piſces maris, & quaſi reptile non habens Principem. Totum in hamo ſubleuauit, traxit illud in ſagena ſua, & congregauit in rete ſuum. Super hoc lætabitur, & exultabit. Propterea immolabit ſagenæ ſuæ, & ſacrificabit retiſuo: Quia in ipſis incraſſata eſt pars eius, & cibus eius electus.* Amos 8. *Audite hoc qui conteritis pauperem, & deficere facitis egenos terræ, dicentes: Quando tranſibit meſſis, & venundabimus merces; & ſabbatum, & aperiemus frumentum: Vt imminuamus menſuram, & augeamus ſiclum, & ſupponamus ſtateras doloſas, vt poſſideamus in argento egenos, & pauperes pro calceamentis, & quiſquilias frumenti vendamus? Iurauit Dominus in ſuperbiam Iacob: Si oblitus fuero vſque ad finem omnia opera eorum.*

Quod ſpectat iniqua vectigalia, quibus pauperes à Potentibus opprimuntur, de his præclarè *Saluianus*, Lib. 5. De Gubernatione Dei: *Illud* (inquit) *grauius eſt, quòd plurimi proſcribuntur à paucis, quibus exactio publica peculiaris eſt præda, qui fiſcalis debiti titulos faciunt eſſe quæſtus priuatos: & hoc non Summi tantùm, ſed penè infimi; non Iudices ſolùm, ſed Iudicibus obſequentes. Quæ enim ſunt non modò vrbes, ſed etiam municipia atque vici; vbi non quot Curiales fuerint, tot Tyranni ſint? Quamquam forte hoc nomine ſibi gratulentur, quia potens, & honoratus eſſe videatur. Nam & latrones fermè omnes gaudent, & gloriantur, ſi atrociores admodum quàm ſunt eſſe dicantur.* Et infrà: *Exactionis publicæ nomen in quæſtus proprij emolumenta verterunt: & indictiones tributarias prædas ſuas eſſe fecerunt: Qui in ſimilitudinem immanium beſtiarum non rexerunt traditos ſibi, ſed deuorarunt: Nec ſpolijs tantùm hominum, vt plerique latrones ſolent, ſed laceratione etiam, & vt ita dicam, ſanguine paſcebantur. Miſeri, qui aſſiduum, immò continuum exactionis publicæ patiuntur excidium? Quibus imminet ſemper grauis, & indefeſſa proſcriptio; qui domos deſerunt, ne in ipſis domibus torqueantur; exilia petunt, ne ſupplicia ſuſtineant. Leuiores his hoſtes, quàm exactores ſunt: & res ipſa hoc indicat, ad hoſtes fugiunt, vt vim exactionis euadant.*

REGVLA II.

Lethalis Violentiæ rei ſunt Conſules, Collectores, & quicumque Indictiones publicas, tributa, ſeu tallias (vt loquuntur) imponunt facultatum proportione minimè ſeruatâ, & pauperum aggrauant onera, vt ditiores ſubleuent; aut ipſi præſtationes ſuas minuant. Lethalis etiam Violentiæ rei ſunt Nobiles, qui ex agris non Nobilibus indictiones ſeu tallias non ſoluunt, ijs in Prouincijs, in quibus huiuſmodi indictiones ſeu talliæ reales ſunt, & eas ſoluere tenentur: Quô fit, vt huiuſmodi onera Conſules, aut Communia oppidorum vel pagorum, in cæteros incolas refundere cogantur.

ADuersùs tam crudele Violentiæ genus *Saluianus*, loco ſupra laudato hunc in modum inuehitur. *Iſtud indignius ac pœnalius, quòd omnium onus non omnes ſuſtinent: Immò quòd pauperculos homines tributa diuitum premunt, & infirmiores ferunt ſarcinas fortiorum: Nec alia cauſa eſt, quòd ſuſtinere non poſſunt, niſi quia maior eſt miſerorum ſarcina quàm facultas. Res diuerſiſſimas diſſimillimáſque patiuntur, inuidiam, & egeſtatem. Inuidia eſt enim in ſolutione, egeſtas in facultate. Si reſpicias quod dependunt, abundare arbitreris: Si reſpicias quod habent, egere reperies. Quis æſtimare rem huius iniquitatis poteſt? Solutionem ſuſtinent diuitum, & indigentiam Mendicorum. Plus multò eſt quod dicturus ſum. Adiectiones tributarias ipſi interdum diuites faciunt, pro quibus pauperes ſoluant ∴ Veniunt plerumque noui Nuntij, noui Epiſtolarij à ſummis Sublimitatibus miſſi, qui commendantur Illuſtribus paucis ad exitia plurimorum: Decernuntur his noua munera, decernuntur nouæ indictiones: Decernunt Potentes, quod ſoluant pauperes; decernit gratia Diuitum, quod perdat turba miſerorum. Ipſi enim in nullo ſentiunt, quod decernunt.*

Confirmatur ex L. *Fundos*, C. *De Fundis Patriæ*.

Qua

Qua ſancitum eſt, *Vt releuato onere rei, quod imminet fatigatis, tranſlatio in eos qui integris viribus florent, & adſcriptio tributorum æqua lance diuidatur.*

REGVLA III.

Lethalis Violentiæ rei ſunt, qui indictionem, ſiue talliarum, aut tributorum quorumcumque remiſſionem à Principe aut Republica conceſſam, ſecundùm æquitatis leges non diſtribuunt, ſpectatis locorum, & hominum facultatibus, & oneribus.

HVius immanitatem flagitij verbis grauiſſimis perſtringit *Saluianus*, loco ſupra laudato. *Sicut* (inquit) *ſunt in aggrauatione pauperes primi, ita in releuatione poſtremi. Si quando enim defectis vrbibus minuendas in aliquo tributarias functiones Poteſtates ſummæ exiſtimauerint, illicò remedium cunctis datum ſoli inter ſe diuites partiuntur. Quis tunc pauperum meminit? Quis ad communionem beneficij humiles, & egeſtuoſos vocat? Quis eum qui primus eſt ſemper in ſarcina, vel vltimo eſſe loco patitur in medela? Et quid plura? Tributarij omninò pauperes non putantur, niſi cùm his tributi cumulus imponitur. Extra numerum autem tributariorum ſunt, cùm remedia diuiduntur. Et putamus quòd pœnâ diuinæ ſeueritatis indigni ſumus, cùm ſic nos ſemper pauperes punimus? Aut credimus, cùm iniqui nos iugiter ſimus, quòd Deus iuſtus in nos omninò eſſe non debeat?*

REGVLA IV.

Lethalis Violentiæ rei ſunt Toparchæ, Magnates, Diuites & Potentes quicumque homines, qui pauperibus patrocinium ſuum vendunt, & ab eis munera, obſequia, ſeruitutes indebitas, & operas exigunt clientelæ prætextu; vexationéſque grauiores redimere cogunt minorum vexationum tolerantiâ.

HI ſcilicet concuſſionis pauperum rei manifeſtò probantur, diuinis humaniſque legibus, vt tales damnandi. Horum crimen ſinceris coloribus pingit *Saluianus*, eodem Libro. *Tradunt ſe* (inquit) *pauperes ad tuendum protegendúmque Maioribus, deditios ſe diuitum faciunt, & quaſi in ius eorum, ditionémque tranſcendunt. Nec tamen graue hoc aut indignum arbitrarer, immò potiùs gratularer hanc Potentum magnitudinem, quibus ſe ſe pauperes dedunt, ſi patrocinia iſta non venderent; ſi quòd ſe dicunt humiles defenſare, humanitati tribuerent, non cupiditati. Illud graue ac peracerbum eſt, quòd hac lege tueri pauperes videntur, vt ſpolient: Hac lege defendunt miſeros, vt miſeriores faciant defendendo. Omnes enim hi, qui defendi videntur, defenſoribus ſuis omnem ferè ſubſtantiam ſuam, priùs quàm defendantur, addicunt: Ac ſic, vt patres habeant defenſionem, perdunt filij hæreditatem. Tuitio parentum, mendicitate pignorum comparatur. Ecce quæ ſunt auxilia ac patrocinia Maiorum. Nihil ſuſceptis tribuunt, ſed ſibi. Hoc enim pacto aliquid parentibus temporariè attribuitur, vt in futuro totum filijs auferatur. Vendunt itaque, & quidem grauiſſimo pretio, Maiores quidquam quæ cuncta præſtant. Et quod dixi, vendunt; vtinam venderent vſitato more atque communi! Aliquid forſitan remanêret emptoribus. Nouum quippe hoc genus venditionis, & emptionis eſt. Venditor nihil tradit, & totum accipit. Emptor nihil accipit, & totum penitus amittit. Cùmque omnis fermè contractus hoc in ſe habeat, vt inuidia penes emptorem, inopia penes venditorem eſſe videantur: Quia emptor ad hoc emit, vt ſubſtantiam ſuam augeat, venditor ad hoc vendit, vt minuat: Inauditum hoc commercij genus eſt; venditoribus creſcit facultas, emptoribus nihil remanet niſi ſola mendicitas. Nam illud quale! Quàm non ferendum atque monſtrigerum, & quod non dicam pati humanæ mentes, ſed quod audire vix poſſunt! Quòd plerique pauperculorum atque miſerorum ſpoliati reſculis ſuis, & exterminati agellis ſuis, cùm amiſerint, amiſſarum tamen rerum tributa patiuntur: Cùm poſſeſſio ab his receſſerit, capitatio non recedit. Proprietatibus carent, & vectigalibus obruuntur. Quis æſtimare hoc malum poſſit? Rebus eorum incubant peruaſores, & tributa miſeri peruaſoribus ſoluunt. Poſt mortem patris nati obſequijs iuris ſui agellos non habent, & agrorum munere enecantur. Ac per hoc nihil aliud ſceleribus tantis agitur, niſi vt qui priuata peruaſione nudati ſunt, publica afflictione moriantur; & quibus rem deprædatio tulit, vitam tollat exactio.*

REGVLA V.

Lethalis Violentiæ rei ſunt Toparchæ, ſeu Domini, qui Tenentes ſuos ſeu Vaſſallos cogunt, vt ad ſuum molendinum frumenta ſua molenda deferant, quamuis molendinum bannale non ſit. Item qui ad molendinum bannale venire cogunt homines ab ea ſeruitute liberos: Aut molitores ſuos haud æquâ menſurâ vti patiuntur.

IVſtitiam namque ſimul, & charitatem violant, dum ſeruitutem, & onus imponunt liberis hominibus præter Ius, & Conſuetudinem Municipalem: Fauéntque molitorum rapacitati. Contra huiuſmodi iniuriam ac violentiam grauiter expoſtulat *Fulbertus* Carnotenſis Epiſcopus apud *Richardum* Normanniæ Ducem, Epiſtolâ 14. *Nuper ad nos venit iuſperata legatio, quòd Baldricus Miniſter noſtris hominibus nouam angariam induxerit, banniendo ſcilicet vt irent ad Molendinum S. Audoëni, quinque leucis, vt fertur, ab eorum hoſpitijs remotum. Si hæc, optimè Princeps, veſtro iuſſu, quòd minimè credimus, facta ſunt, plurimùm veſtri cauſa dolemus, & vt corrigantur, ſuppliciter poſtulamus.* Paris violentiæ rei ſunt, qui compellunt homines abſque legitimo titulo, aut præſcripta conſuetudine vt ad furnum ſuum coquendum panem, aut ad torcular premendas vuas aut poma vel oliuas deferant: Ius enim molendini, furni, aut torcularis bannalis ſeu bannatij nemini competit, niſi Municipali Iure aut præſcripta, & immemoriali conſuetudine, aut conceſſione Principis, aut libera pactione ab Incolis inita cum Domino. Cæterùm *Longi temporis conſuetudinem vicem ſeruitutis obtinere*, ſi poſſeſſor *nec vi, nec clam, nec precariò* poſſideat, conſtat ex L. 1. *Si quis*, C. Tit. *De Seruitutibus, & Aqua*.

Quod molitores ſpectat, tenentur bannalium Molendinorum domini inuigilare, & curare vt æquâ menſurâ vtantur, eorúmque rapacitatem cohibere. Conniuentia enim eorum vel negligentia ipſos, (vt dixi) lethalis peccati reos, & reſtitutioni obnoxios facit, in molitorum ipſorum ſupplementum, ſi huic Iuſtitiæ officio illi defuerint.

REGVLA VI.

Lethalis Violentiæ rei ſunt Nobiles, qui minis, & terroribus prohibent ne ipſorum Vaſſalli Decimas Capitulis, Monaſterijs, aut Parochis debitas conducant, vt ipſis vili pretio elocentur. Et multò magis qui Decimarum ſolutionem impediunt, vel recuſant.

GRauem enim Iniuriam ac detrimentum inferunt Eccleſiæ libertati ac bonis: & Edicta Regia *Caroli IX.* 1571. & *Henrici III.* 1585 Regum Chriſtianiſſimorum violant, quibus prohibetur Viris quibuſcumque Nobilibus, ſub pœna excidendi à Priuilegijs Nobilitatis, ne directè vel indirectè, per ſe vel per interpoſitas perſonas, Decimas, aliáue Iura, aut Reditus Eccleſiaſticos conducant. Hinc Sacri Canones Excommunicationem in eos decreuerunt, qui Decimarum collectionem, perceptionem, elocationem ab Eccleſiaſticis Viris liberè fieri impedirent. Ita Concilium Turonenſe anno 1582. *Omnes illos cuiuſcumque ſtatus, aut conditionis exiſtant, qui perſonas Eccleſiaſticas, aut Eccleſiarum Miniſtros, quo minùs poſſint Decimas ad ipſos ſeu eorum Eccleſias pertinentes colligere, percipere, ad firmam tradere, cui aut quibus expedire viderint, & impedire præſumpſerint quoquo modo, poſt inhibitiones, & monitiones eis in generali competentes factas, præcipimus Excommunicationis vinculo generaliter innodandos.* Concilium Bituricenſe anno 1584. *Inquirant Epiſcopi, Archidiaconi, aut alij eorum nomine Viſitantes in eos, qui Decimas, quas debent, aut in rem ſuam vertunt, aut quoquomodo non ſoluunt, aut ſoluere volentes impediunt: Hi autem cuiuſcumque ſint gradus, aut conditionis, authoritate Epiſcopi excommunicentur. Contumaces Iudici ſæculari denuntientur.* Concilium Burdigalenſe anno 1582. *Ne per inſcitiam aut obliuionem aliquis pœnas à ſacris Canonibus*

nibus

nibus aduerſus eos decretas, qui Decimas Eccleſijs, & Religioſis locis, vel ex parte tantùm, vel omninò non ſoluunt, incurrat, Parochis omnibus, & verbi diuini Prædicatoribus mandamus, vt primo quoque die Dominico Aduentus, & Quadrageſimæ in ſuis Pronis, & Concionibus denuncient, eos omnes, qui Decimas ſubtrahunt, vel impediunt, excommunicatos eſſe, nec ab hoc crimine, niſi plenè reſtitutione ſubſecuta, abſolui poſſe. Concilium Tridentinum, Seſſione 25. De Reformatione, Cap 12. *Non ſunt ferendi, qui varijs artibus Decimas Eccleſijs obuenientes ſubtrahere moliuntur; aut qui ab alijs ſoluendas temerè occupant, & in rem ſuam vertunt, cùm Decimarum ſolutio debita ſit Deo: & qui eas dare noluerint, aut dantes impediunt, res alienas inuadunt. Præcipit igitur Sancta Synodus omnibus, cuiuſcumque gradus, & conditionis ſint, ad quos Decimarum ſolutio ſpectat, vt eas, ad quas de iure tenentur, Cathedrali, aut quibuſcumque alijs Eccleſijs, vel perſonis, quibus, legitimè debentur, integrè perſoluant. Qui verò eas, aut ſubtrahunt, aut impediunt, excommunicentur; nec ab hoc crimine, niſi plena reſtitutione ſecutâ, abſoluantur.* Idem Decretum repetit Concilium Rothomagenſe anno 1581.

REGVLA VII.

Lethalis Violentiæ rei ſunt Nobiles, qui colonos cogunt, vt cenſualia prædialiaque Iura ſibi ſoluant, eaque colligunt, & in ſua horrea transferri iubent, ante collectionem, & ſolutionem Decimarum.

Vulgò Les Champs.

ID enim vergit in Eccleſiæ iniuriam, & Decimatorum detrimentum, Iureque Canonico prohibitum eſt, Cap. *Cùm non ſit in homine*, Extra, *De Decimis*, quod eſt *Innocentij III.* & Concilij Lateranenſis. *Cùm* (inquit) *non ſit in homine quid ſemen ſerenti reſpondeat, quoniam iuxta verbum Apoſtoli*, Neque qui plantat, neque qui rigat, eſt aliquid, ſed qui incrementum dat Deus: *Ipſum qui de mortificato ſemine plurimùm fructum affert, nimis auarè quidam in Decimis defraudare nituntur: Cenſus & tributa, quæ interdum indecimata prætereunt, de frugibus primitus deducentes. Cùm autem in ſignum vniuerſalis dominij, quaſi quodam titulo ſpeciali ſibi Dominus Decimas reſeruauerit: Nos & Eccleſiarum diſpendijs, & animarum periculis obuiare volentes: Statuimus, vt in prærogatiuam dominij generalis, exactionem tributorum, & cenſuum præcedat ſolutio Decimarum: Vel ſaltem hi, ad quos cenſus, vel tributa indecimata peruenerint, (Quoniam res cum onere ſuo tranſit,) ea per Cenſuram Eccleſiaſticam decimare cogantur Eccleſijs, quibus de Iure debentur.* Pluribus tandem Senatuſconſultis decretum eſt, vt priùs Decimæ quàm prædialia cenſualiaque Iura ſoluerentur.

REGVLA VIII.

Lethalis Violentiæ conſcij ſunt Nobiles, quorum Toparchijs annexa eſt ſumma Iuriſdictio, ſeu ius gladij, ſi maleficos, ac ſceleratos pœnis Legum ſanctione conſtitutis plecti non curent, ſiue vt ſumptibus parcant, ſiue vt commodum aliquod ex patrocinio flagitioſis illis hominibus impenſo conſequantur. Idemque de Iudicibus cenſendum eſt, qui criminoſos coercere, ac punire negligunt, aut pœnas legibus conſtitutas relaxant; (quod ad ſolos Principes, nec citra cauſam legitimam pertinet;) aut pœnas corporales in mulctas pecuniarias conuertunt.

VIm ſcilicet inferunt Legibus, Reipublicæ, priuatis, quibus ius denegant, & in quos ex improborum impunitate grauiſſima in dies incommoda deriuantur. Diuinum etiam Mandatum violant, Exodi 20. ſcriptum: *Maleficos non patieris viuere.* Et Leuitici 29. *Auferes malum de medio tui: Non parcet oculus tuus, vt miſerearis.* Et Prouerb. 17. *Qui iuſtificat impium, & qui condemnat iuſtum, abominabilis eſt vterque apud Deum.* Præterea, *Non fruſtra inſtituta ſunt Poteſtas Regis, Ius gladij Cognitoris, vngulæ carnificis, arma militis, diſciplina dominantis, ſeueritas etiam boni patris. Habent iſta omnia modos ſuos, cauſas, rationes, vtilitates. Hæc cùm timentur, & coërcentur mali, & quietiùs inter malos viuunt boni: Non quia boni pronuntiandi ſunt, qui talia metuendo non peccant, Non enim bonus eſt quiſpiam timore pœnæ, ſed amore iuſtitiæ: Veruntamen non inutiliter etiam metu legum humana coërcetur audacia, vt & tuta ſit inter improbos innocentia, & in ipſis improbis dum formidato ſupplicio frenatur facultas, inuocato Deo ſanetur voluntas;* (inquit *Sanct. Auguſtinus*, Epiſtolâ 153. aliàs 54.) Hæc autem inania reddunt, quantùm in ipſis eſt, Toparchæ ius gladij habentes, cùm maleficos pœnis Legum ſanctione conſtitutis plecti non curant; & Iudices, qui ſceleratos comprimere, ac punire negligunt; aut pœnas legibus conſtitutas relaxant; aut pœnas corporales in mulctas pecuniarias conuertunt. Denique *Sicut non eſt beneficentiæ adiuuando efficere, vt bonum, quod maius eſt, amittatur; ita non eſt innocentiæ parcendo ſinere, vt in malum grauius incidatur. Pertinet ergo ad innocentis officium, non ſolùm nemini malum inferre, verùm etiam cohibere à peccato, vel punire peccatum, vt aut ipſe, qui plectitur, corrigatur experimento, aut alij terreantur exemplo;* (inquit *Sanct. Auguſtinus*, Lib. 19. *De Ciuitate Dei*, Cap. 16.)

Furti & cuiuslibet damni proximo illati conſcios eſſe, & reſtitutionis lege teneri, qui non obſtant, non reprehendunt, non puniunt, *Quando incumbit illis ex officio, ſicut Principibus terræ, qui propter hoc Poteſtate publica potiuntur, vt ſint iuſtitiæ cuſtodes*, docet *Sanct. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt 62. A. 7. ad tertium. Edicti etiam Bleſenſis Articulo 196. Toparchis Iuriſdictiones ſummas, ſeu ius gladij habentibus præceptum eſt, vt in maleficos inquiri, ipſoſque in carcerem detrudi, & ſecundùm leges plecti curent; ſub pœna Iuriſdictionis amittendæ.

REGVLA IX.

Lethalis violentiæ conſcij ſunt Iudices, qui Pauperes, Pupillos, Viduas, quibus ſuccurrere poſſunt, & tenentur ex officio, à Magnatibus opprimi patiuntur.

ISTud violentiæ genus Dominus deteſtatur, Iſaiæ 1. *Pupillo non iudicant, & cauſa Viduæ non ingreditur ad illos. Propter hoc, ait Dominus Deus Exercituum: Heu conſolabor ſuper hoſtibus meis, & vindicabor de inimicis meis.* Et Ieremiæ 5. *Cauſam Viduæ non iudicauerunt, cauſam pupilli non direxerunt, & iudicium pauperum non iudicauerunt. Numquid ſuper his non viſitabo, dicit Dominus; aut ſuper gentem huiuſcemodi non vlciſcetur anima mea?* Hinc Eccleſiaſtici 3. præcipit Deus: *Libera eum, qui iniuriam patitur, de manu ſuperbi: & non acide feras in anima tua. In iudicando eſto pupillis miſericors, vt pater, & pro viro matri illorum: & eris tu velut filius Altiſſimi obediens, & miſerebitur tui magis quàm mater.* Scilicet, *Religio munda, & immaculata apud Deum, & Patrem hæc eſt; viſitare Pupillos, & Viduas in tribulatione eorum;* (inquit *Sanct. Iacobus*, Epiſtolæ ſuæ Catholicæ Cap. 1.) Pupillorum preces, & viduarum gemitus ad Dominum clamant, non ſolùm contra Magnates, & Potentes, qui ipſos opprimunt, ſed etiam contra Iudices, qui ipſis non ſuccurrunt legum præſidio, cùm poſſint, & ex officio teneantur. Eccleſiaſtici 35. *Non accipiet Dominus perſonam in pauperem, & deprecationem læſi exaudiet. Non deſpiciet preces pupilli; nec viduam ſi effundat loquelam gemitus. Nonne lacbrymæ Viduæ ad maxillam deſcendunt, & exclamatio eius ſuper deducentem eas? A maxilla enim aſcendunt vſque ad cælum, & Dominus exauditor non delectabitur in illis.*

REGVLA X.

Lethalis Violentiæ rei ſunt Iudices, qui Recuſationem, aut Appellationem, quam debent, non admittunt. Eiuſdem criminis rei ſunt iniquè Appellantes.

HÆc Regula colligitur, & firmatur ex Cap. *Super eo*, & ex Cap. *Conſuluit*, 18. Extra, *De Appellationibus*, Item ex Cap. *Propoſuit*, 24. ibidem, Cap. *Poſtremò*, 36. ſub eodem Titulo. Item Cap. *Secundò requiris*, §. *Conſultationi*; & alijs Decretalibus quibus, ſub eodem Titulo, caſus declarantur, in quibus Iudicem recuſare, vel ab eo appellare liceat. Item ex L. *Apertiſſimi*, C. Tit. *De Iudicijs*, Item ex L. *Appellatione*, L. *Litigatoribus*, L. *Iudicibus*, aliiſque C. Tit. *De Appellationi-*

tionibus, & Conſultationibus. Verùm & lethalis ſæpè violentiæ rei ſunt iniquè appellantes, conſcij verò ſupremi Iudices, qui malè appellantes non plectunt, vt Appellationum abuſum reſcecent. Hinc *Sanct. Bernardus*, Lib. *De Conſideratione*, Cap. 2. ſic *Eugenium* Pontificem alloquitur: *Formulam hanc Iuſtitiæ præfigit tibi, & diuinæ incommutabilis ratio æquitatis, & ni fallor, ipſa Appellationum lex, vt illicitè vſurpata Appellatio, nec proſit appellanti, nec appellato obſit. Vt quid enim fruſtra fatigatus ſit homo? Quam plenum iuſtitię, vt ſeſe potiùs læſerit, qui voluit proximum? Appellaſſe iniquè, iniquum eſt: Iniquè & impunè, iniquarum appellationum fomes. Iniqua autem omnis appellatio, ad quam iuſtitię inopia non coegit. Appellare, non vt graues, ſed ſi graueris, licet. Appellandum à Sententia. Ante Sententiam improbè omninò, niſi ob manifeſtum grauamen, pręſumitur appellatio. Qui igitur non grauatus appellat, liquet quia aut grauare intendit, aut tempus redimere. Non eſt autem ſuffragium appellatio, ſed refugium. Quantos nouimus appellaſſe pulſatos, quò interim liceret, quod numquam licet. Nonnullis etiam, quoad vixerunt, licuiſſe appellationis ſuffragio nefaria ſcimus, verbi gratiâ inceſtum, adulterium. Quale eſt hoc turpitudine patrocinari, quod vel maximè formidari à turpibus oportebat: Quouſque murmur vniuerſæ terræ, aut diſſimulas, aut non aduertis? Quouſque dormitas? Quouſque non euigilat conſideratio tua ad tantam appellationum confuſionem, atque abuſionem? Præter ius, & fas, præter morem, & ordinem fiunt. Non locus, non modus, non tempus, non cauſa diſcernitur, aut perſona. Præſumuntur leuiter paſſim, plerumque & nequiter. Volentes malignari, nonne his potiſſimùm terreri ſolebant? Nunc terrori ipſi ex his magis ſunt, atque id bonis. Antidotum verſum in venenum, non mutatio dexterę Excelſi hęc. Appellantur boni à malis, vt non faciant bona, & ſuperſedent à voce tonitrui tui formidantes: Denique appellantur Epiſcopi, ne illicita audeant Matrimonia ſoluere, vel prohibere. Appellantur, ne rapinas, ne furta, ne ſacrilegia, & quę eiuſmodi ſunt, punire vllatenus, vel cohibere pręſumant. Appellantur, ne indignas, & infames perſonas à ſacris Officijs Beneficijſve repellere ſeu amouere queant. Quod tu inuenis remedium morbo huic, ne quod repertum ad remedium fuit, reperiatur ad mortem? Zelatus eſt Dominus Domum orationis factam ſpeluncam latronum: Tu eius Miniſter diſſimulas miſerorum refugium datum arma iniquitati. Videas pręripi paſſim partes oppreſſorum, & prorumpere ad appellandum non tam grauatos, quàm grauare volentes.*

Hinc *Sanct. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtio. 69. Articulo 3. *Duplici de cauſa* (inquit) *contingit aliquem appellare. Vno quidem modo confidentiâ iuſtæ cauſæ; quia videlicet iniuſtè à Iudice grauatur: Et ſic licitum eſt appellare: Hoc enim eſt prudenter euadere. Alio modo aliquis appellat cauſâ afferendæ moræ, ne contra eum iuſta ſententia proferatur: & hoc eſt calumnioſè ſe defendere. Facit enim iniuriam, & Iudici, cuius officium impedit; & aduerſario ſuo, cuius iuſtitiam, quantùm poteſt, perturbat. Et ideò ſicut dicitur* Cauſa 2. Quæſt. 6. Canone, *Omnino*, ex Legibus *Theodoſij* accepto, *Omnimodè puniendus eſt, cuius Appellatio iniuſta pronuntiatur.*

REGVLA XI.

Lethalis Violentiæ, & rapinæ rei ſunt Publicani, qui aliquid exigunt, & extorquent, præter id quod ipſis à Rege, vel à Republica conſtitutum eſt.

VIolant enim diuinum mandatum ipſis à Sanct. Ioanne Baptiſta ſignificatum, cùm ex illis quidam ad Baptiſmum accederent, *Nihil ampliùs, quàm quod conſtitutum eſt vobis, faciatis.* Hinc pœnę in ipſos, ſi quid vltra exegerint, vel extorſerint, Iure Ciuili decretæ 50. *Locatio*, Digeſt. Lib. 19. Tit. 4. *De Publicanis, & Vectigalibus*, Paulus Iuriſconſultus ait: *Quod illicitè publicè priuatimq; exactum eſt, cum altero tanto paſſis iniuriam exſoluitur: Per vim verò extortum, cum pœna tripli reſtituitur. Ampliùs extra ordinem plectuntur: Alterum enim vtilitas priuatorum, alterum vigor diſciplinæ poſtulat.* Et 50. *Si Prouincialium*, Tit. *De Vectigalibus, & Commiſſis*, C. Lib. 4. *Si Prouincialium noſtrorum querela de conductorum auiditate extiterit, & probatum fuerit vltra antiquam conſuetudinem, & noſtræ terminos Iuſſionis aliquid eos profligaſſe, rei tanti criminis perpetuo exilio puniantur.*

REGVLA XII.

Lethalis Violentiæ rei ſunt, qui pauperibus ſuas domos, vel agros adhibita vi adimunt, aut vendere cogunt, etiam iuſto pretio.

PRimam huius Regulæ partem, quamuis per ſe manifeſtam, probat illud *Michææ* Prophetæ Oraculum, Cap. 2. *Væ, qui cogitatis inutile, & operamini malum in cubilibus veſtris: In luce matutina faciunt illud, quoniam contra Deum eſt manus eorum. Et concupierunt agros, & violenter tulerunt, & rapuerunt domos: & calumniabantur virum, & domum eius: Virum, & hæreditatem eius. Idcircò hæc dicit Dominus: Ecce ego cogito ſuper familiam iſtam malum: Vnde non auferetis colla veſtra, & non ambulabitis ſuperbi, quoniam tempus peſſimum eſt.* Et Prouerb. 23. *Ne attingas paruulorum terminos, & agrum pupillorum ne introeas: Propinquus enim illorum fortis eſt: & Ipſe iudicabit contra te cauſam illorum.*

Secundam verò partem noſtrę Regulæ confirmat Hiſtoria Regis *Achab*, qui *Nabuthis* vineam concupiſcens, hortis ſuis amplificandis opportunam, & Regiæ coniunctam, ipſum cogere voluit, vt eam venderet iuſto pretio, ac negantem crudelis Iezabel vxor eius oppreſſit. 3. *Regum*, Cap. 21. *Locutus eſt ergo Achab ad Naboth, dicens: Da mihi vineam tuam, vt faciam mihi hortum olerum, quia vicina eſt, & propè domum meam, daboque tibi pro ea vineam meliorem; Aut, ſi commodius tibi putas, argenti pretium, quantò digna eſt. Cui reſpondit Naboth: Propitius ſit mihi Dominus, ne dem hæreditatem patrum meorum tibi. Venit ergo Achab in domum ſuam indignans, & frendens ſuper verbo, quod locutus fuerat ad eum Naboth. . . . Dixit ergo ad eum Iezabel vxor eius: Grandis auctoritatis es, & bene regis Regnum Iſrael. Surge, & comede panem, & ęquo animo eſto, ego dabo tibi vineam Naboth.* Mox crudelis *Iezabel* Nabuthem falſis teſtimonijs oppreſſum lapidari iuſſit, neciſque illius accepto nuntio, dixit Regi: *Surge, & poſſide vineam Naboth, qui noluit tibi acquieſcere, & dare eam tibi acceptâ pecuniâ.* Statim ſurrexit *Achab*, vineæ poſſeſſionem, vt iniret, cui Deo iubente, occurrit *Elias* Propheta, dicens: *Hęc dicit Dominus: Occidiſti, inſuper & poſſediſti.* Quam Hiſtoriam expendens *Sanct. Ambroſius*, Lib. *De Nabuthe*, Cap. 9. ait: *Vtinam non approperes rapinam: Vtinam quod concupieris, non extorqueas: Vtinam alienum non petas, negatum prętermittas, excuſatum patienter feras, non audias illam Iezabel, quę eſt auaritia, quodam profluuio vanitatis dicentem: Ego tibi dabo poſſeſſionem quàm deſideras. Tu triſtis es, quia vis menſuram conſiderare iuſtitię, vt alienum non eripias: Ego habeo mea iura, habeo meas leges; calumniabor vt ſpoliem; & vt poſſeſſio pauperis eripiatur, vita pulſabitur. Quid enim aliud in illa Hiſtoria, niſi diuitum auaritia deſcribitur, quæ eſt vanum profluuium, quod omnia fluuij modo rapiat, & nulli vſui profutura transducat? Hęc eſt Iezabel non vna, ſed multiplex, non vnius temporis, ſed temporum plurimorum: Hęc omnibus dicit, ſicut illa dixit viro ſuo Achab:* SVRGE *manduca panem, & redi ad te: Ego tibi dabo vineam Nabuthe Iezraelitę.*

Idem confirmat *Sanct. Ioannes Chryſoſtomus*, Homiliâ 87. In Matthæum. *Noli* (inquit) *dicere, Quid eſt ſi rem proximi deſiderabo? Hoc enim Achab Regem perdidit. Nam quamuis pretium dederit, veruntamen quia à nolente accepit, pęnas luit. Emptor enim non cogere, ſed perſuadere debet. Quòd ſi verò ęquum pretium perſoluens tanto ſupplicio affectus eſt: qui nullo pretio data aliena rapit, pręſertim cùm gratię documentis ſit roboratus, quam punitionem non meretur?*

Denique Concilium Arelatenſe 6. Canone 23. vetat *Ne Comites, vel Vicarij, ſeu Iudices, vel Centenarij ſub mala occaſione, vel ingenio res pauperum emant, nec per vim tollant, aut quolibet argumento ſubripiant: Sed ſi cui aliquid poſſeſſionum emendum, & vendendum ſit, id in publico coram Comite, & Iudicibus, & Nobilibus Ciuitatis facere debebis.*

REGVLA XIII.

Lethalis Violentiæ rei ſunt, qui proximo de vſu luminis in domibus ſuis lites iniuſtas intentant, eaſque demoliri cogunt.

HÆc Regula colligitur ex *Sanct. Auguſtino*, Sermone 5. aliàs De Diuerſis 15. *Plerumque* (inquit) *homines de vſu Solis, & luminis in ædificijs ſuis lites iniuſtiſſimas concitant; & vt feneſtris ſuis radij liberiores aliquantò largiùs infundantur, domos alienas deijcere ſæpè moliuntur; & eos, qui contradixerint, etiamſi iure certiſſimo contradicant, inimicitijs acerbiſſimis inſectantur. Si quem igitur infirmorum potentior aliquis iniuſtè, ac nefariè propter vſum Solis oppreſſerit, diripuerit, in exilium etiam mortemve compulerit, Solis eſt crimen, quo ille abundantiùs vti deſiderat, an potiùs malè vtentis iniquitas, qui dum cupit corporis oculis temporale lumen largiùs acquirere, cubiculum cordis lucis non aperit æquitatis?*

REGVLA XIV.

Lethalis Violentiæ rei ſunt, qui alicuius Eccleſiæ, ſeu Beneficij Sæcularis, vel Regularis, aut cuiuslibet pij loci Iuriſdictiones, bona, cenſus, ac Iura etiam feudalia, & emphyteutica, fructus, emolumenta, ſeu quaſcumque obuentiones, quæ in Miniſtrorum, & pauperum neceſſitates conuerti debent, per ſe, vel alios vi, vel timore incuſſa, ſeu quacunque arte, aut quocunque quæſito colore in proprios vſus conuertere, & vſurpare præſumpſerint, ſeu impedire ne ab iis, ad quos iure pertinent, percipiantur. Eiuſdem criminis rei ſunt, qui Defunctorum Oblationes, & pia legata interuertunt, retinent, vel Eccleſijs, aut alijs pijs locis tradere differunt.

ADuerſus hos omnes Excommunicationis pœnam Sacri Canones decernunt, donec reſtitutis rebus, Eccleſiam vel eius Adminiſtratorem, aut Beneficiatum, indemnem reddiderint. Ita Concilium Aurelianenſe 5. Canone 13 huiuſmodi homines *Necatores pauperum* appellans, Vaſenſe 1. Canone 4. Turonenſe 2 Canone 25. Moguntinum ſub *Leone IV.* Canonibus 6. & 11. Aruernenſe Canone 4. Meldenſe Canone 40. Nicænum 2. Oecumenicum Canone 13 Trosleianum Canone 4. cuius hæc ſunt verba: *Res & facultates Eccleſiæ ſunt vota Fidelium, pretia peccatorum, patrimonia pauperum: Si quis illas rapuerit, damnationis Ananiæ, & Saphiræ particeps erit: & oportet huiuſmodi tradere Satanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die Domini. . . Ergo & nos congregati cum Spiritu Sancto, ſicut Ieremias peccatorem populum quadruplici planxit Alphabeto, ſic & nos ſacrilegos Dei, & Eccleſiæ contemptores percutiamus quadruplici Anathematis maledicto. Sit eis clauſa porta cœli, aperta ianua inferni, cum nullo Chriſtiano partem habeans omninò, vel ſocietatem: Sed & de reliquijs ciborum illorum, nihil detur pauperibus, quin potius proijciatur canibus, donec per dignam, & humilem Pœnitentiam, & congruam emendationem, lætificent Eccleſiam, quam per ſacrilegia, & nefanda ſcelera exacerbauerunt.* Concilium Lateranenſe 3. Oecumenicum Canone 2. & Concilium Tridentinum, cuius penè verbis Regula concepta eſt, pœnam Excommunicationis in violentos illos rerum Eccleſiaſticarum inuaſores, & detentores pariter decernunt. Eiuſmodi violentia caſus eſt Romano Pontifici reſeruatus, ſecundùm Tridentinam Synodum. Si Eccleſiæ Patronus hoc in crimen incurrat, etiam Iure Patronatus præterea priuatus ipſo facto exiſtet. Clericus verò nefandæ fraudis, & vſurpationis author, vel conſcius eiſdem etiam pœnis ſubiacebit, omnibuſque Beneficijs inſuper excidet, atque ad alia Beneficia perpetuò fiet inhabilis, & ab Ordinum ſuorum executione, etiam poſt integram Satisfactionem, & abſolutionem, ſui Ordinarij arbitrio ſuſpendetur.

REGVLA XV.

Lethalis Violentiæ rei ſunt diuites, qui ſuis opibus, & auctoritate freti, pauperes ad tribunalia Iudicum trahunt, corruptiſque pecuniâ, vel fauore iudicijs, opprimunt & ſpoliant: Aut lites pauperibus intentatas malis artibus ita protrahunt, vt ab iis perſequendis omninò deſiſtere cogantur: Aut minis, & incuſſo terrore impediunt, ne à pauperibus ſua repetentibus in Ius ipſi vocentur.

HÆc violentiæ genera verbo Dei damnantur. Eccleſiaſtis 5. *Si videris calumnias egenorum, & violenta iudicia, & ſubuerti iuſtitiam in Prouincia, non mireris ſuper hoc negotio: Quia excelſo excelſior eſt alius, & ſuper hos quoque eminentiores ſunt alij, & inſuper vniuerſæ terræ Rex imperat ſeruienti* Iob. 31 *Si contempſi ſubire Iudicium cum ſeruo meo, & ancilla mea, cùm diſceptarent aduerſum me. Quid enim faciam, cùm ſurrexerit ad iudicandum Deus? Et cùm quæſierit, quid reſpondebo illi? Numquid non in vtero fecit me, qui & illum operatus eſt: & formauit me in vulua vnus?* Quem locum expendens *Sanct. Gregorius*, Libro 21. *Moralium*, Cap. 10. ait: *Quis digne conſiderare valeat huius viri tam ſublimia virtutum moderamina? In quo tanta eſt auctoritas regiminis, vt ad ſilentium reſtringantur Duces; tanta humilitas cordis, vt ex æquo ad iudicium venire permittantur ancillæ. Ex quo apparet miro modo in poteſtate Principibus potentior, in certamine ſeruis æqualis: In cœtu Principum memor regiminis, in certamine famulorum memor conditionis. Se quippè ſub vero Domino famulum conſpicit, ideòque cordis altitudine ſe ſuper famulos non extollit. Qui venturum Iudicem cogitat, indeſinente quotidie rationum ſuarum in melius cauſas parat: Quia dum æternum Dominum tremore cordis intuetur, iura temporalis dominij ſuper ſubiectos moderari compellitur. Perpendit enim nil eſſe, quòd temporaliter præeſt cæteris, quando illi ad reddendam rationem ſubeſt, qui ſine fine dominatur. . . Vnde Beatus Iob, quia eius Iudicium, qui ſuper omnia eſt, metuit, hic ad temporale Iudicium famulis æqualis venit. Qui vt ſemper cor in humilitate deprimat, nequaquam in eiſdem famulis conſpicit, quòd ſibi ſtatus eſt diſpar, ſed quòd natura communis.* Numquid non in vtero fecit me, qui " & illum operatus eſt? & formauit in vulua vnus? " *Ac ſi apertè dicat: Cur non æquè debeamus in cuiuslibet negotij Iudicio diſcuti, qui per Conditoris potentiam ſumus æqualiter facti?* Id confirmat *Sanct. Iacobus*, Epiſtolæ Catholicæ, Cap. 2. *Vos autem exhonoraſtis pauperem. Nonne diuites per potentiam opprimunt vos, & ipſi trahunt vos ad Iudicia?*

REGVLA XVI.

Lethalis Violentiæ rei ſunt Magnates, Nobiles, & Potentes quilibet Viri, ac Magiſtratus, qui ſubditos ſuos, vel alios collocare cogunt in Matrimonium filias ſuas, neptes, aut pupillas, liberis, amicis, aut ſeruis ſuis; aut quouis modo directè, vel indirectè aliquem, vel aliquam cogunt, quo minus Matrimonium liberè contrahat.

VIolentia enim huiuſmodi Iuri naturali aduerſatur, quod Matrimonij libertatem vindicat; quam qui violauerint, Excommunicatione ſecundùm ſacros Canones percelluntur, etiamſi Regiam Auctoritatem ad obtinendam puellam adhibuerint, vt conſtat Canon. *Nullus*, Cauſa 36. Quæſtion. 2 qui Concilij Pariſienſis 3. Canon ſextus eſt, & ex Concilij Aurelianenſis 4. Canone 22. Contra hoc violentiæ genus Decretum edidit Sacra Synodus Tridentina, Seſſione 24. *De Reformatione Matrimonij*, Cap. 9. his verbis: *Ita plerumque temporalium Dominorum, & Magiſtratuum mentis oculos terreni affectus, atque cupiditates excæcant, vt viros, & mulieres ſub eorum Iuriſdictione degentes, maximè diuites, vel ſpem magnæ hæreditatis habentes, minis & pœnis adigant cum iis Matrimonium inuitos contrahere, quos ipſi Domini, vel Magiſtratus illis præſcripſerint. Quare cùm maximè nefarium ſit Matrimonij libertatem violare, & ab eis iniurias naſci, à quibus Iura expectantur, præcipit Sancta Synodus omnibus cuiuſcumque gradus, dignitatis, & conditionis exiſtant, ſub Anathematis pœna, quam ipſo facto incurrant, ne quouis modo directè, vel indirectè ſubditos ſuos, vel quoſcumque alios cogant, quo minùs liberè Matrimonia contrahant.* Idem ſanxerunt Concilium Rothomagenſe anno 1581. Tit. *De Matrimonio*, Cap. 13. Remenſe 1583. eodem Titulo, Cap. 6. Turonenſe eodem anno Cap. 9. Aquenſe 1585. ſub eodem Titulo. *Carolus Nonus*

Rex Chriſtianiſſimus Edicto Aurelianenſi, & *Henricus III.* Edicto Bleſenſi contra huiuſmodi violentiæ Auctores ceu contra Raptores in Iudicio agi, atque illos è Nobilium albo expungi ſanxerunt, etiamſi ad Puellas rapiendas, & ſequeſtrandas Regias Litteras, aut Mandata importunis precibus, vel per obreptionem impetrauerint.

Cæterum, quòd pœnam Excommunicationis ſpectat Sacra Congregatio Concilij Tridentini Interpres illam, à Concilio latam non eſſe declarauit in priuatas perſonas, quæ directè, vel indirectè cogerent aliquem, quò minùs Matrimonium liberè contrahat, ſed tantùm in Dominos temporales, & Magiſtratus cuiuſcumque gradus, & conditionis, vt refert *Fagnanus*, in 4. Decretalium, in Cap. *Inſinuante*, Tit. *Qui Clerici, vel Vouentes, &c.*

REGVLA XVII.

Lethalis Violentiæ rei ſunt parentes, & alij quicumque, qui ſuos liberos, vel alios, ad Monaſticum Habitum ſuſcipiendum, & ad Religioſam Profeſſionem emittendam, vel adhibita vi, vel incuſſo metu adigunt.

LIbertatem enim ipſis adimunt, in quam Ius non habent, præſertim cùm agitur de vitæ ſtatu deligendo, in quo ad mortem vſque perſeuerare neceſſe eſt. Hinc *Sanct. Gaudentius* Brixienſis Epiſcopus, Sermone 8. parentes *Imperare perpetuam continentiam* non poſſe ait, *Quia res eſſe noſcitur voluntatis*: Et hæc Apoſtoli verba, *Qui dat Virginem ſuam, bene facit, & qui non dat, meliùs facit*, non parentibus Virginum, *quos conſtat alienæ voluntatis arbitrio dominari non poſſe*, ſed vnicuique hominum dicta interpretatur, cui optio data ſit, *Vt Virginem ſuam, hoc eſt, carnem ſuam, virginem natam, aut integritati conſeruet, meliorem partem liberamque eligens; aut agnitâ conditione, nuptiuram (ſi ſe continet) tradat.* Hinc *Carolus Magnus*, in Capitulari ſecundo Anni 811. Cap. 10. quærit: *In quo Canonum, vel in cuius Sancti Patris Regula conſtitutum ſit, vt inuitus quislibet, aut Clericus, aut Monachus fiat; aut vbi Chriſtus præcepiſſet, aut quis Apoſtolus prædicaſſet, vt de nolentibus, & inuitis, & vilibus perſonis congregatio fieret in Eccleſia, vel Canonicorum, vel Monachorum?* Quamobrem Concilium Tridentinum, Seſſione 25. *De Regularibus, & Monialibus*, Cap. 18. *Anathemati ſubijcit omnes, & ſingulas perſonas, cuiuſcumque qualitatis, vel conditionis fuerint, tam Clericos quàm Laicos, Seculares, vel Regulares, atque etiam qualibet Dignitate fulgentes, ſi quomodocumque coegerint aliquam Virginem, vel Viduam, aut aliam quamcumque mulierem inuitam, præter quam in caſibus à Iure expreſſis, ad ingrediendum Monaſterium, vel ad ſuſcipiendum habitum cuiuſcumque Religionis, vel ad emittendam Profeſſionem: Quique conſilium, auxilium, vel fauorem dederint: Quique ſcientes eam non ſponte ingredi Monaſterium, aut habitum ſuſcipere, aut Profeſſionem emittere, quoquo modo eidem actui, vel præſentiam, vel conſenſum, vel auctoritatem interpoſuerint.*

REGVLA XVIII.

Lethalis Violentiæ rei ſunt, qui ab Habitus Religioſi ſuſceptione, vel ſolemni Votorum nuncupatione, abſque iuſta cauſa aliquem impedierint.

HAnc Regulam Sacri Canones pariter confirmant, cùm in huiuſmodi violentiæ reos Excommunicationem decernunt. Ita Concilium Toletanum 3. Canone 10. *Pro conſultu caſtitatis, quod maximè hortamento Concilij proficere debet, annuente Domino noſtro glorioſiſſimo Reccaredo Rege hoc Sanctum affirmat Concilium, vt Viduæ, quibus placuerit tenere caſtitatem, nulla vi ad Nuptias iterandas venire cogantur. Quòd ſi priuſquam profiteantur continentiam, nubere elegerint, illis nubant, quos propria voluntate elegerint habere maritos. Similis conditio, & de Virginibus habeatur, ne citra voluntatem parentum, vel ſuam cogantur maritos accipere. Si quis verò propoſitum caſtitatis Viduæ, vel Virginis impedierit, à Sancta Communione, & à liminibus Eccleſiæ habeatur extraneus.* Puellam, vel adoleſcentem, ætate Religioſæ Profeſſionis legitima, quæ olim duodecim annorum fuit, ex hodiernâ verò Diſciplina ſexdecim, parentes vel tutores à Religioſa Profeſſione impedire iure non poſſe, ſtatutum eſt, Can. *Puella*, Cauſa 20. Quæſt. 1. Qui Concilij Triburienſis Canon vigeſimus-quartus eſt. *Puella, ſi ante duodecim annos ætatis ſpontè ſua ſacrum ſibi velamen aſſumpſerit, poſſunt ſtatim parentes eius, vel tutores id factum irritum facere, ſi voluerint. At ſi annum, & diem id diſſimulando conſenſerint, vlteriùs nec ipſi, nec ipſa mutare hoc poterunt. Si verò in fortiori ætate Adoleſcentula, vel Adoleſcens ſeruire Deo elegerit, non eſt poteſtas parentum prohibendi.* Denique Concilium Tridentinum loco ſupra laudato, *Anathemati ſubijcit eos, qui ſanctam Virginum, vel aliarum Mulierum voluntatem veli accipiendi, vel voti emittendi, quoquo modo, ſine iuſta cauſa, impedierint.*

Cæterùm quàm grauiter à Deo puniendi ſint homines violenti, Spiritus-Sanctus docet, Iob 27. *Hæc eſt pars hominis impij apud Deum, & hæreditas violentorum, quam ab Omnipotente ſuſcipient. Si multiplicati fuerint filij eius, in gladio erunt, & nepotes eius non ſaturabuntur pane. Qui reliqui fuerint ex eo, ſepelientur in interitu, & viduæ illius non plorabunt. Si comportauerit, quaſi terram argentum, & ſicut lutum præparauerit veſtimenta; Præparabit quidem, ſed iuſtus veſtietur illis: & argentum innocens diuidet. Ædificauit ſicut tinea domum ſuam, & ſicut cuſtos fecit vmbraculum. Diues cùm dormierit, nihil ſecum auferet: Aperiet oculos ſuos, & nihil inueniet. Apprehendet eum, quaſi aqua inopia, nocte opprimet eum tempeſtas. Tollet eum ventus vrens, & auferet, & velut turbo rapiet eum de loco ſuo. Et mittet ſuper eum, & non parcet: De manu eius fugiens fugiet. Stringet ſuper eum manus ſuas, & ſibilabit ſuper illum, intuens locum eius.* Et Sapientiæ 6. *Audite Reges, & intelligite, diſcite Iudices finium terræ. Præbete aures vos, qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis Nationum: Quoniam data eſt à Domino poteſtas vobis, & virtus ab Altiſſimo, qui interrogabit opera veſtra, & cogitationes ſcrutabitur: Quoniam cùm eſſetis Miniſtri illius, non rectè iudicaſtis, nec cuſtodiſtis legem iuſtitiæ, neque ſecundùm voluntatem Dei ambulaſtis. Horrendè & citò apparebit vobis: Quoniam iudicium duriſſimum his, qui præſunt, fiet. Exiguo enim conceditur miſericordia: Potentes autem potenter tormenta patientur. Non enim ſubtrahet perſonam cuiuſquam Deus, nec verebitur magnitudinem cuiuſquam: Quoniam puſillum, & magnum ipſe fecit, & æqualiter cura eſt illi de omnibus. Fortioribus autem fortior inſtat cruciatio.*

ARTICVLVS IX.

De Obducatione contra Miſericordiam.

REGVLA I.

Lethalis Obdurationis contra Miſericordiam rei ſunt, qui pauperibus pecuniam mutuò dare, niſi ſub fœnoris ſiue vſurarum conditione, renuunt: Vel in extrema neceſſitate conſtitutis dare mutuum nolunt, quòd nulla ſpes recuperandæ ſortis affulgeat.

ILli enim Dei mandatum prohibentis vſurarum exactionem, præſertim à pauperibus, violare non verentur. Expreſſum illud eſt Exodi 22. *Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi, qui habitat tecum, non vrgebis eum, quaſi exactor, nec vſuris opprimes.* Et Leuitici 25. *attenuatus fuerit frater tuus, & infirmus manu, & ſuſceperis eum, quaſi aduenam, & peregrinum, & vixerit tecum, ne accipias vſuras ab eo, nec ampliùs quàm dediſti.* Deuteronomij 15. *Si vnus de fratribus tuis, qui non morantur intra portas ciuitatis tuæ, in terra quam Dominus Deus tuus daturus eſt tibi, ad paupertatem venerit: Non obdurabis cor tuum, nec contrahes manum, ſed aperies eam pauperi, & dabis mutuum, quo eum indigere perſpexeris. Caue ne fortè ſubrepat tibi impia cogitatio, & dicas in corde tuo: Appropinquat ſeptimus Annus Remiſſionis: & auertas oculos tuos à paupere fratre tuo, nolens ei, quod poſtulat, mutuum commodare: Ne clamet contra te ad Dominum, & fiat tibi in peccatum. Sed dabis ei: Nec ages quippiam callidè in eius neceſſitatibus ſubleuandis: Vt benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni tempore, & in cunctis, ad quæ manum miſeris.*

Quòd

Quòd ſi Iudæis præceptum erat populuribus ſuis indigentibus dare mutuum gratis, etiam deſperata ſorte ob Annum Sabbathicum imminentem: Multò magis Chriſtianis, quos Noui Teſtamenti gratia ad maiorem, quàm Iudæos, obligat perfectionem, præceptum eſt, vt proximo ad extremam inopiam redacto, mutuum dando gratis, deſperatâ etiam ſortis recuperatione, ſuccurrant. Quod quidem ex Eccleſiaſtici Cap. 29. confirmatur: *Qui facit miſericordiam, fœneratur proximo ſuo: & qui præualet manu, mandata ſeruat. Fœnerare proximo tuo in tempore neceſſitatis illius.·.·. Multi non causâ nequitiæ non fœnerati ſunt, ſed fraudari gratis timuerunt. Veruntamen ſuper humilem animo fortior eſto, & pro eleemoſyna non trahas illum. Propter Mandatum aſſume pauperem: & propter inopiam eius, ne dimittas eum vacuum. Perde pecuniam propter fratrem, & amicum tuum. & non abſcondas illam ſub lapide in perditionem. Pone theſaurum in præceptis: & proderit tibi magis, quam aurum.* Denique Chriſtus Lucæ 6. Euangelica Præcepta tradens: *Et ſi* (inquit) *mutuum dederitis his, à quibus ſperatis recipere, quæ gratia eſt vobis? Nam & peccatores peccatoribus fœnerantur, vt recipiant æqualia.·.·. Benefacite, & mutuum date, nihil inde ſperantes: & erit merces veſtra multa, & eritis filij Altiſſimi, quia ipſe benignus eſt ſuper ingratos, & malos.* Quem locum explicans *Sanct. Ambroſius*, Lib. *De Tobia*, ait: *Date mutuum ijs, à quibus non ſperatis vos, quod datum fuerit, recepturos. Nullum hîc damnum eſt, ſed compendium. Minimum datis, multum recipietis: In terra datis, & id vobis ſoluetur in cœlo: Fœnus amittitis, mercedem magnam habebitis: Fœneratores eſſe deſinitis, filij eritis Altiſſimi: Eritis miſericordes, qui vos Patris æterni probetis hæredes. Sed fœneratorum vos delectat, & vſurarum vocabulum. Id quoque non inuideo. Docebo quomodo boni fœneratores eſſe poſſitis, quomodo bonas*
„ *quæratis vſuras. Dicit Salomon:* Fœneratur Domi- Prou. 19.
„ no, qui miſeretur pauperi: Secundùm datum autem
„ eius retribuet ei. *Ecce bonum fœnus de malo factum eſt: Ecce irreprehenſibilis fœnerator, vſura laudabilis. Nolite ergo iam inuidentem me veſtris commodis æſtimare. Putatis quòd hominem ſubtraham vobis debitorem? Deum prouideo, Chriſtum ſubrogo, illum demonſtro, qui vos fraudare non poſſit. Fœnerate ergo Domino pecuniam veſtram in manu pauperis. Ille adſtringitur, & tenetur: Ille ſcribit quicquid egenus acceperit: Euangelium eius cautio eſt: Ille promittit pro omnibus indigentibus; ille dicit fidem, quid dubitatis dare. Si quis vobis diues huius ſæculi offeratur, qui fide promittat ſuâ pro aliquo debitore, ſtatim numeratis pecuniam: Pauper eſt vobis Dominus cœli, & Conditor mundi huius; & adhuc deliberatis, quem ditiorem quæratis fideiuſſorem.* Verùm de vſuris vberiùs agemus Capite ſequenti.

REGVLA II.

Lethalis Obdurationis contra Miſericordiam rei ſunt, qui rem pauperum vſibus neceſſariam ab illis in pignus accipiunt, ac diu retinent.

PEccant enim contra diuinum mandatum, Deuteronomij 24. *Non accipies loco pignoris inferiorem, & ſuperiorem molam: Quia animam ſuam oppoſuit tibi.·.·. Cùm repetes à proximo tuo rem aliquam, quam debet tibi, non ingredieris domum eius, vt pignus auferas: Sed ſtabis foris, & ille tibi proferet, quod habuerit. Sin autem pauper eſt, non pernoctabit apud te pignus, ſed ſtatim reddes ei ante Solis occaſum: Vt dormiens in veſtimento ſuo benedicat tibi, & habeat iuſtitiam coram Domino Deo tuo.·.·. Nec auferes pignoris loco Viduæ veſtimentum.* Et Exodi 22. *Si pignus à proximo tuo acceperis veſtimentum, ante Solis occaſum reddes ei. Ipſum enim eſt ſolum, quo operitur, indumentum carnis eius, nec habet aliud, in quo dormiat: Si clamauerit ad me, exaudiam eum, quia miſericors ſum.* L. *Executores*, C. Lib. 8. Tit. *Quæ res pignori obligari poſſunt*, Conſtantinus Imperator prohibet ſub graui pœna, ne boues aratorij, aut aratorium inſtrumentum pignoris causâ à creditoribus abſtrahantur. L. *Pignorum*, ibidem, *Honorius* & *Theodoſius* Imp. ita decernunt: *Pignorum cauſa aliquid, quod ad culturam agri pertinet, auferri non conuenit.*

REGVLA III.

Lethalis Obdurationis contra Miſericordiam rei ſunt, qui frumenta neceſſitatis tempore comprimunt, faciuntque vt ſuâ culpâ carior, ac durior ſit annona.

PEccant enim grauiſſimè contra charitatem, & iuſtitiam. Hinc Prouerbiorum Cap. 11. Spiritus-Sanctus ait: *Qui abſcondit frumenta, maledicetur in Populis: Benedictio autem ſuper caput vendentium.* Populi autem aduerſus huiuſmodi homines imprecatio, diuinam in eorum capita maledictionem trahit, ſecundùm illud Eccleſiaſtici 4. *Ab inope ne auertas oculos tuos propter iram: & non relinquas quærentibus tibi retrò maledicere: Maledicentis enim tibi in amaritudine animæ exaudietur deprecatio illius: Exaudiet autem eum, qui fecit illum.* Temporali ſimul, & æterna maledictione immanes illos annonæ flagellatores, ex calamitate publica lucra captantes, à Deo configi, teſtis eſt *Sanct. Ioannes Chryſoſtomus*, Homilia 39. in Epiſtolam 1. ad Corinthios. *Sicut* (inquit) *iſti à curculione exeſum frumentum, & inutile redditum, proijciunt in amnes: ita eos, à quibus id eſt factitatum, propter hoc ipſum inutiles factos Deus in ſtagnum ignis proijciet. Sicut enim frumentum arrodit curculio, & vermis; ita impiorum animas exedit crudelitas, & immanitas.* Huius criminis grauitatem oſtendit *Sanct. Ambroſius*, Lib. 3. *De Officijs*, Cap. 6. *Non vincat* (inquit) *honeſtatem vtilitas, ſed honeſtas vtilitatem. Hanc dico vtilitatem, quæ æſtimatur ſecundùm vulgi opinionem. Mortificetur auaritia, moriatur concupiſcentia. Sanctus in negotiationem iuiſſe ſe negat; quia pretiorum captare incrementa, non ſimplicitatis, ſed verſutiæ eſt. Et alius ait:* Captans pretia frumenti, maledictus in plebe eſt. Prou. 11. *Definita eſt ſententia, nihil diſputationi relinquens.* Mox inanes eorum, qui frumenta comprimunt excuſationes refellit. *Araui,* inquiunt, *ſtudioſiùs, vberiùs ſeminaui, diligentiùs excolui, bonos collegi prouentus, ſollicitus recondidi, ſeruaui fideliter, prouidè cuſtodiui. Nunc in tempore famis ſubuenio eſurientibus; vendo frumentum non alienum, ſed meum, non pluris quàm cæteri, immò etiam minori pretio. Quid hîc fraudis eſt, cùm multi poſſent periclitari, ſi non haberent, quod emerent? Num induſtria in crimen vocatur? Num diligentia reprehenditur? Num prouidentia vituperatur? Fortaſſe dicat, Et Ioſeph frumenta in abundantia collegit, in charitate vendidit. Num cariùs aliquis emere compellitur? Num vis adhibetur emptori? Omnibus defertur emendi copia, nulli irrogatur iniuria.* Quas auarorum hominum ratiunculas nullius eſſe momenti ad eorum duritiem excuſandam ſic oſtendit. *Cur ad fraudem conuertis naturæ indulgentiam? Cur inuides vſibus hominum publicos partus? Cur populis minuis abundantiam? Cur affectas inopiam? Cur optari facis à pauperibus ſterilitatem? Cum enim non ſentiant beneficia fœcunditatis, te auctionante pretium, recondente frumentum, optant potiùs nihil naſci, quàm te de fame publicâ negotiari. Ambis frumentorum indigentiam, alimentorum penuriam, vberes ſoli partus ingemiſcis, fles publicam fertilitatem, horrea frugum plena deploras, exploras, quando ſterilior prouentus ſit, quando exilior partus. Votis tuis gaudes arriſiſſe maledictum, vt nihil vſquam naſceretur. Tunc meſſem tuam veniſſe lætaris, tunc tibi de omnium miſeria congeris opes: & hanc tu induſtriam vocas, hanc diligentiam nominas, quæ calliditatis verſutia, quæ aſtutia fraudis eſt? Et hoc tu remedium vocas, quod eſt commentum nequitiæ? Latrocinium hoc, an fœnus appellem? Captantur tanquam latrocinij tempora, quibus in viſcera hominum durus inſidiator obrepas. Augetur pretium tanquam fortè cumulatum fœnoris, quo periculum capitis accruatur. Tibi conditæ frugis multiplicatur vſura, tu frumentum, quaſi fœnerator occultas, quaſi venditor auctionaris. Quid imprecaris malè omnibus, quia maior futura ſit fames, quaſi nihil frugum ſuperſit, quaſi infœcundior annus ſequatur? Lucrum tuum damnum publicum eſt. Ioſeph ſanctus omnibus aperuit horrea, non clauſit: Nec pretia acceptauis annonæ, ſed perenne ſubſidium collocauit. Nihil ſibi acquiſiuit; ſed quemadmodum fames etiam impoſterum vinceretur, prouida ordinatione diſpoſuit.* Denique Legibus etiam Ciuilibus pœnæ decretæ ſunt aduerſus immanem auaritiam hominum vexantium, & comprimentium annonam, quos *Dardanarios* vocant. His ſcilicet ne-

gntiatione interdicitur, interdum & relegandos eſſe pronuntiatur, humiliores verò ad opus publicum damnandos, L. *Annonam*, Tit. *De extraordinarijs criminibus*, Lib. 47. *Digeſtorum*. Cùm verò in omnibus grauiſſimum ſit id crimen, tum maximè in Clericis execrandum eſt. Quamobrem conſultiſſimè ſtatutum eſt à Concilij Cabilonenſis 2. Patribus, Canone 8. *Vt ſi quando Sacerdotes fruges, vel quoſdam reditus terræ congregant, & protelant; non ideò hoc faciant, vt cariùs vendant, & theſauros congregent, ſed vt pauperibus tempore neceſſitatis ſubueniant.*

Sed & *Carolus Magnus* in Capitulari Nouiomagenſi Anni 806. Cap. 18 ea de re ita ſtatuit: *Quicumque tempore Meſſis, vel Vindemiæ, non neceſſitate, ſed propter cupiditatem, comparat annonam, aut vinum, verbi gratia, de duobus denarijs comparat modium vnum, & ſeruat vſque dum iterum venundari poſſit contra denarios quatuor, aut ſex ſeu ampliùs, hoc turpe lucrum dicimus. Si autem propter neceſſitatem comparat, vt ſibi habeat, & alijs tribuat, negotium dicimus.*

REGVLA IV.

Lethalis Obdurationis contra Miſericordiam rei ſunt, qui peregrinos temporis famis Vrbe expellunt, ſi ſatis annonæ ſuppetat, vel comparari poſſit, vt ijs ſimul, & indigenis ſubueniatur.

HAnc Regulam tradit *Sanct. Ambroſius*, Libro 3. *De Officijs*, Cap. 7. *Sed & illi* (inquit) *qui peregrinos Vrbe prohibent, nequaquam probandi: Expellere eo tempore, quo debeant iuuare, ſeparare commercijs communis parentis, fuſos omnibus partus negare, mita iam conſortia viuendi auerruncare: Cum quibus fuerint communia iura, cum his nolle in tempore neceſſitatis ſubſidia partiri. Feræ non expellunt feras, & homo excludit hominem? Feræ ac beſtiæ communem putant omnibus victum, quem terra miniſtrat. Illæ etiam conformem ſui generis adiuuant; homo impugnat, qui nihil à ſe alienum debet credere quicquid humani eſt. Quantò ille rectiùs, qui cùm iam prouectâ proceſſiſſet ætate, & famem toleraret ciuitas, atque (vt in talibus ſolet) peterent vulgò, vt peregrini Vrbe pellerentur, Præfecturæ vrbanæ curam cæteris maiorem ſuſtineret, conuocauit honoratos, & locupletiores viros, poſtulauit vt in medium conſulerent, dicens: Quàm immane eſſet peregrinos eijci, quàm hominem exuere, qui cibum morienti negaret? Canes ante menſam impaſtos eſſe non patimur, & homines extrudimus? Quàm inutile quoque tot populos mundo perire, quos dira conficeret tabes? Quantos Vrbi ſuę perire, qui ſolerent adiumento eſſe, vel in conferendis ſubſidijs, vel in celebrandis commercijs? Neminem fame aliena iuuari: Protrahere, vt plurimum diem poſſe, non inopiam repellere: Immò tot cultoribus extinctis, occaſura in perpetuum ſubſidia frumentaria. Hos igitur excludimus, qui victum nobis inferre conſueuerunt? Hos nolumus in tempore neceſſitatis paſcere, qui nos omni ætate pauerunt. Quanta ſunt, quæ ab ipſis nobis hoc tempore miniſtrantur? Non in ſolo pane viuit homo. Noſtra illic familia, plerique etiam noſtri parentes ſunt. Reddamus, quod accipimus. Sed veremur ne cumulemus inopiam. Primùm omnium miſericordia nunquam deſtituitur, ſed adiuuatur. Deinde ſubſidia annonæ, quæ his impartienda ſunt, collatione redimamus, reparemus auro. Numquid his deficientibus, non alij nobis redimendi cultores videntur? Quantò vilius eſt paſcere, quàm emere cultores? ... Quid plura? Collata auro, coacta frumenta ſunt. Ita nec abundantiam Vrbis minuit, & peregrinis alimoniam ſubminiſtrauit. Quantę hoc commendationis apud Deum fuit ſanctiſſime Seni? Quantæ apud homines gloriæ? Hic magnus verè probatus, qui verè potuit Imperatori dicere, demonſtrans Prouinciæ totius populos: Hos tibi omnes reſeruaui, hi viuunt beneficio tui Senatus, hos tua Curia iam morti abſtulit. Quantò hoc vtilius, quàm illud, quod proximæ Romæ factum eſt, eiectos eſſe Vrbe ampliſſima, qui iam plurimam illic ætatem tranſegerant, flentes cum filijs abiiſſe, quibus velut ciuibus amoliendum exilium deplorarent, interruptas complurium neceſſitudines, diremptas affinitates? Et certè arriſerat anni fœcunditas, inuectitio Vrbs ſola egebat frumento: Potuiſſent iuuari, ſi peterent ab Italis frumentum, quorum filij expellebantur. Nihil hoc turpius, excludere quaſi alienam, & exigere quaſi ſuum. Quid illum eijcis, qui de ſuo paſcitur? Quid illum eijcis, qui te paſcit? Seruum retines, trudis parentem? Frumentum ſuſcipis, nec affectum impartis? Victum extorques, nec rependis gratiam? Quàm deforme hoc, quàm inutile! Quomodo enim poteſt vtile eſſe, quod non decet? Quantis corporatorum ſubſidijs dudum Roma fraudata eſt? Potuit & illos non amittere, & euadere famem, expectatis ventorum opportunis flatibus, ac ſperatarum commeatu nauium. Quàm verò illud ſuperius honeſtum, atque vtile? Quid enim tam decorum, atque honeſtum, quàm collatione locupletum iuuare egentes, miniſtrare victum eſurientibus, nulli cibum deeſſe?*

REGVLA V.

Lethalis Obdurationis aduerſus Miſericordiam reus eſt, qui pauperibus in extrema neceſſitate conſtitutis non erogat eleemoſynam, tam ex ſuperfluis naturæ, id eſt, ex ijs ſine quibus ſe ſuamque familiam ſuſtentare poteſt; cùm ex neceſſariò perſonæ, ſeu ſtatus, id eſt ſine quo retinere, ac ſeruare non poteſt decorum, ac decentiam ſuæ conditionis, ſiue dignitatis.

EXtremam neceſſitatem dicimus, ad quam, qui redactus eſt, in manifeſtum mortis periculum adducitur; vel probabiliter, & ex prudentum iudicio creditur moriturus, niſi quis illi ſubueniat. Id vbi cognouerit Chriſtianus, ſiue per ſe, ſiue ex teſtium fide dignorum relatione, tenetur ipſi ſubuenire. Peccat alioqui contra præceptum charitatis, ab Apoſtolo *Ioanne* Epiſtolâ 1. Cap. 3. promulgatum. *Qui habuerit ſubſtantiam huius Mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?* Ordo certè charitatis poſtulat, vt proximi vitam magis quàm ſtatus noſtri decorum diligamus. Si enim decentiam ſacris Myſterijs debitam imminuendam cenſuerunt SS. Patres, & aurea argenteaque vaſa, in quibus conficiuntur Chriſti Corpus, & Sanguis, frangenda, conflanda, & diſtribuenda pauperibus in extrema neceſſitate conſtitutis, vel captiuis redimendis impendenda. Quâ de re egregius extat apud *Sanct. Ambroſium* locus Libr. 2. *De Officijs*, Cap. 28. Minimè dubium eſt, quin Chriſtiani quilibet ſtatus ſui decentiam imminuere teneantur, & ad tempus abdicare, vt pauperibus in extrema neceſſitate conſtitutis ſubueniant. Hinc *Sanct. Gregorius*. Homiliâ 20. in Euangelia, explicans illa Sanct. Ioannis Baptiſtæ verba, *Qui habet duas tunicas, det non habenti: & qui habet eſcas, ſimiliter faciat:* ait: Luc. 3. *Per hoc quòd tunica plus eſt neceſſaria vſui noſtro quàm pallium, ad fructum dignum Pœnitentiæ pertinet, vt non ſolùm exteriora quæque, & minùs neceſſaria, ſed ipſa valdè nobis neceſſaria diuidere cum proximis debeamus, ſcilicet vel eſcam, qua carnaliter viuimus, vel tunicam, qua veſtimur. Quia enim in Lege ſcriptum eſt,* Diliges proximum tuum ſicut teipſum, *Minùs proximum amare conuincitur, qui non cum eo in neceſſitate illius etiam ea, quæ ſibi ſunt neceſſaria partitur.* Homicidij certè reus eſt, qui pauperi ad eas anguſtias redacto non ſuccurrit, ſecundùm illud *Lactantij*, Libro 6. *Diuinarum Inſtitutionum*, Cap. 11. *Largire cæcis, debilibus, claudis, deſtitutis, quibus niſi largiare, moriendum eſt: Inutiles ſunt hominibus, ſed vtiles Deo, qui eos vita, qui ſpiritu donat, qui luce dignatur. Foue quantum in te eſt, & animas hominum, ne extinguantur, humanitate ſuſtenta. Qui ſuccurrere perituro poteſt, ſi non ſuccurrerit, occidit.* Hinc illud ſub *Sanct. Ambroſij* nomine laudari ſolitum: * *Quiſquis paſcendo hominem ſeruare poteras, ſi non paeuiſti, occidiſti.* Hinc verus *Ambroſius*, Lib. *De Bono Mortis*, Cap. 8 Refertur 1. P. Decreto, diſt. 86. Cap. Paſce. *Si quem viderimus pauperem moriturum, ſumptu iuuemus; & dicat vnuſquiſque noſtrûm,* Benedictio morituri in me veniat. *Si quem viderimus debilem, non deſeramus: Si quem in extremis poſitum, non relinquamus: Occurrat & nobis dicere,* Iob. 29. Benedictio morituri in me veniat. *Laudet & te vnuſquiſque moriturus, vnuſquiſque depoſitus æuo, vnuſquiſque confectus vulnere graui, vnuſquiſque morbo abſumptus, & iam morti proximus. Hic verſiculus quantos benedici fecit? Quoties mihi pudorem incuſſit, ſi moriturum præterij, ſi non viſitaui grauiter ægrum, ſi faſtidiui inopem, ſi captiuum non redemi, ſi ſenem ſpreui? Sit ergo in corde id ſemper, vt ſtimulet duriores, vt admoneat prom-*

promptiores. Reſonent te poſtrema verba morituri, & benedictionem tui egrediens corpore anima ſecum vehat. Eripe etiam eum qui ad mortem ducitur, qui periturus erat, niſi tu ſubueniſſes, vt dicas: Benedictio perituri in me veniat.

Idipſum docet *S. Ioannes Chryſoſtomus*, Homiliâ 11. in Epiſtolam ad Romanos. *Hoc ipſum* (inquit) *quantam gehennam meretur, cùm fratrem tuum, qui bonorum arcanorum tecum particeps factus, atque eouſque à Domino honoratus eſt tuo, in infinitas calamitates præcipitem agis, vt lapides, vt domus tuæ pauimentum, vt animantium ratione carentium, ornatumque huiuſmodi minimè ſentientium corpora exornes, Te-ne tam ſollicitam alendi canis curam gerere, hominem autem, ſeu (vt verius dicam) Chriſtum ipſum, propter canem, & ea (quæ modò diximus omnia) ad ſummam famem adigi? Quid hac confuſione peſtilentius? Quid hac iniquitate lethalius? Quot tandem ignes fluuij ad huiuſmodi animam depaſcendam ſatis eſſe poſſunt? Hem! Qui ad Dei ſimilitudinem conditus eſt, pannoſus indecoruſque iacet per tuam inhumanitatem, muli autem vxorem tuam portantes, tum pelles, & ligna quibus tectum illud texitur, multo auro ſplendeſcunt: Chriſti autem membrum, & is propter quem è cœlo ad nos Deus deſcendit, Sanguinemque pretioſum effudit, auaritiâ tuâ nequidem neceſſarium cibum habet. Et lectuli quidem argento vndique cincti, vndique ornati ſunt: Sanctorum verò corpora vel neceſſario operculo carent, ac tibi minoris ſit ipſe Chriſtus quàm famulorum grex, quàm muli, quàm lectus, quàm ſedile, quàm ſcabellum. Omitto enim vaſa his etiam viliora. Brutis inhumanior es effectus, qui cùm erga ea, quæ ſenſu omninò carent, ſtudium impendas, Dei templa fame ac nuditate perire ſinas.*

Idem ſenſit *S. Gregorius Magnus*, qui dum quemdam „ pauperem in anguſtis andronarum receſſibus à veſpil- „ lionibus inueniri mortuum contigiſſet, æſtimans „ eum ſtipis inopiâ perijſſe, ita per aliquot dies à Miſ- „ ſarum celebratione vacando triſtatus eſt, *Tanquam ſi eum proprijs manibus, quod dictu nefas eſt, peremiſſet;* vt refert *Ioannes Diaconus* in eius Vita Libro 2. Cap. 29. Quod opere docuit, ſcriptis tradidit Sanctiſſimus Pontifex. Ait enim *Paſtoralis Curæ* 3. P. Admonitione 21. *Admonendi ſunt, qui nec aliena appetunt, nec ſua largiuntur, vt ſciant ſollicitè quod ea, de qua ſumpti ſunt, cunctis hominibus terra communis eſt, & idcircò alimenta quoque omnibus communiter profert. Incaſſùm ergo ſe innocentes putant, qui commune Dei munus ſibi priuatim vendicant: Qui cùm accepta non tribuunt, in proximorum nece graſſantur: Quia tot pene quotidie perimunt, quot morientium pauperum apud ſe ſubſidia abſcondunt.*

Hanc verò ſententiam SS. Patres ex Scripturis Sacris hauſerunt. Dicitur enim Prouerbiorum 24. *Erue eos, qui ducuntur ad mortem; & qui trahuntur ad interitum, liberare ne ceſſes. Si dixeris, vires non ſuppetunt: Qui inſpector eſt cordis, ipſe intelligit, & Seruatorem animæ tuæ nihil fallit, redditque homini iuxta opera ſua.* Et Eccleſiaſtici 34. *Panis egentium vita pauperum eſt: Qui defraudat illum, homo ſanguinis eſt.*

Hinc Diuitis illius Epulonis damnationem in eius duritiem quam extrema Lazari mendici neceſſitas non commouit, SS. Patres poſt Euangelium refundunt. Luc. 16. *S. Petrum Chryſologum* inter alios audiamus, Sermone 121. *Iſte Diues,* (inquit) *immò diuitiarum captiuus, ſeruus opum, & ipſis cenſibus compeditus, tantùm pompæ immobile ſepulchrum, in quo pietatis totus vtique & viſus defecerat & auditus, non iam perſonam, non pauperem, ſed ipſam Miſericordiam deſpicit ad ianuam ſuam Lazaro ſic iacente. Purpura, byſſo, delicatis veſtibus, epulis blandis ferrea viſcera crudelis anima nutriebat, quem Deus humanæ ſalutis auidus inquiſitor emollire cupiens, non tam Lazarum, quàm ipſum pietatis conflatorium eius proiecit ad ianuam: Conflatorium dixi propter ferrea viſcera. Impijs ergo oculis mendicus Lazarus ingeritur, admonetur, & vt Diues dare poſſit, magis magiſque Diuitis cenſus cumulatur: Sed Diues adamante durior, quicquid Deus pauperis propter alimoniam, Diuitis conferebat ad cenſum, ille aut effundebat turpiter, aut crudeliter reponebat. Item Deus vt non taceret, vt clamaret, vt admoneret Diuitem, vt panem ſe quærere tantùm ieiunijs pauper oſtendat, vt vel ad minima largienda abundantis impellat* „ *animum, angetur pauperi fames,* Cupiebat, *inquit,* „ de micis ſaturari, quæ cadebant de menſa Diuitis. *At Diues varijs crapulatus ferculis indigeriem ſuam ructabat ad cœlum, ne vocem pauperis humi & taliter iacentis audiret. Itemque Deus, quia obturatis auribus vnius oris nil erat vox clamantis, ad aperiendum cor Diuitis, totum corpus pauperis vulneribus aperit, vt in admonendo Diuite tot eſſent pauperis ora, quot vulnera: Soluuntur viſcera; vlcera producuntur, hiatus vulnerum dilatatur, ſanies effunditur, & tota pauperis caro componitur in ſcenam pietatis: Vt quem vox eſurientis non mouerat, vel ſuſpiria, vel dolores, vel gemitus, & tota ærumnarum congeries commoueret; Sed Diues ſuperbo oculo & inſatiabili corde, hæc omnia & audire, & videre, & ſentire contemnit. Quærit adhuc Deus quemadmodum Diues à ſua obſtinatione ſoluatur. Soluit pauperi manus à ſuis artubus, vti nec abigeret canes diuitis, quos vulneribus ſuis Diuitis erat paſturus in vulnus: & nouo modo, Fratres, humanitatis ordo mutatur? Fit humana mendicitas, vt cupiditas prodatur inhumana. Diues pauperem nec cadentibus de menſa micis paſcit, & Lazarus pauper, quia aliud non habebat, etiam de carnibus ſuis canibus humanus extitit. Miſer Diues, ſi panem non dediſti, quare vel canes abigere noluiſti? Sed mitiores te canes tui, immò tu ſæuior canibus tuis: Nam te ſæuiente illi parcunt, qui non ad morſum dentes, ſed linguas ad obſequium ſic producunt, vt in modum ſpongiæ non vexent vulnera, ſed detergant. Diues, in canibus tuis famem pietas vicit: In te impietatem ſaturitas non enicit.* Idcirco Diues *Sepultus eſt in inferno,* & clamabat ad Abraham, *Pater Abraham, miſerere mei.* Stultè petit à “ Patre miſericordiam, quam negauerat fratri. *Miſe-* “ *rere mei.* Quid illi cum miſericordia, cui iam totum “ in pœnam? Aut quæ illi ſupplicatio apud Patrem po- “ terit ſubuenire, cui in ſinu Patris reſidet accuſator? “ *Pectus Patris Lazarus tenet, & totam ſancti cordis pulſat æquitatem, quatenus ſe filij patrem boni, mali iudicem ſeruet.* Mitte Lazarum vt intingat extremum digiti “ ſui in aqua, & refrigeret linguam meam. *Sitit ita-* “ *que guttam, qui vini lacus, cùm pauper ſitiret, effudit: & ſtillâ digiti extremi credit gehennæ flammas extinguere, qui menſuris per totam diem ebrietatis non extinxit incendia. Sed hanc ſibi guttam ad refrigerium dari petit, ad ardorem pauperis quam negarat. Iſta gutta eſt, Diues, quæ te facit crudelem; iſta gutta eſt, quæ os Lazari à te negata ſiccauit: Quia ad refrigerium pauperis & gutta ſufficit, & mica.* Cupiens, *inquit*, ſaturari de micis, quæ cadebant de menſa. *Spargebatur panis, fundebatur vinum, & quod ad extremam vitam pauperis negabatur, hoc totum diuitis peribat ad pompam.* Et mitte Lazarum vt intingat extremum digiti ſui in “ aqua, & refrigeret linguam meam. *Lingua in capi-* “ *te, caput mali, ipſa derogat egeno, inſultat pauperi, pietatem latrat, miſericordiam carpit: & meritò prima eſt in gehenna, in cruciatu præuia, dux pœnarum, quia ipſa interdixit miſericordiam, cui datum fuerat vt iuberet.* Diues ille (inquit *S. Auguſtinus* Sermone 178. aliàs 9. *De Verbis Apoſtoli*) non eſt dictus raptor rerum alienarum. *Erat quidam Diues* (inquit) *qui induebatur purpura & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendidè.* Diues, *inquit* erat. *Non dixit, calumniator, non dixit pauperum oppreſſor; non dixit, rerum alienarum raptor, aut delator, aut receptor; non dixit, pupillorum ſpoliator; non dixit, viduarum perſecutor; nihil horum. Sed,* Erat quidam Diues. *Quid magnum eſt? Diues erat, de ſuo diues erat. Cui aliquid tulerat? An fortè auferret, & Dominus de illo reticeret, & perſonam eius acciperet, ſi crimina eius abſconderet, qui nobis dicit,* Nolite perſonaliter iudicare? *Si vis ergo audire crimen Diuitis illius, noli ampliùs quærere quàm audis à Veritate.* Diues erat, induebatur purpura & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendidè. *Quod ergo eius crimen? Iacens ante ianuam vlceroſus, & non adiutus. Hoc enim apertè de illo dictum eſt, quòd immiſericors erat. Numquid enim ſi Pauper ille ante ianuam iacens ſufficientem panem à Diuite acciperet, diceretur de illo quia cupiebat ſaturari de micis, quæ cadebant de menſa Diuitis. Propter hanc ſolam inhumanitatem, qua contemnebat pauperem ante ianuam ſuam iacentem, nec congruè digneque paſcebat, mortuus eſt & ſepultus; & cùm apud inferos in tormentis eſſet, leuauit oculos ſuos, & vidit pauperem in ſinu Abrahæ. Et quid pluribus immoror? Deſiderauit guttam, qui non dedit micam: Non recepit iuſtâ ſententiâ, qui non dedit crudeli auaritiâ.*

Statu-

Statutam ſuperiùs Regulam confirmat *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 32. Articulo 5. *Dare* (inquit) *eleemoſynam de ſuperfluo, eſt in præcepto, & dare eleemoſynam ei, qui eſt in extrema neceſſitate*. Et Articulo 6. Neceſſarium dupliciter dici obſeruat: Vno modo, ſine quo aliquid eſſe non poteſt; & de tali neceſſario omninò eleemoſyna dari non debet. Putà, ſi aliquis in articulo neceſſitatis conſtitutus, haberet ſolùm vnde ipſe & eius familia ſuſtentari poſſet. *De hoc enim neceſſario eleemoſynam dare eſt ſibi & ſuis vitam ſubtrahere*. Caſum excipit S. Thomas, in quo *ſubtrahendo ſibi, daret alicui magnæ perſonæ, per quam Eccleſia vel Reſpublica ſuſtentaretur: Quia pro talis perſonæ liberatione ſeipſum & ſuos laudabiliter periculo mortis exponeret, cùm bonum commune ſit proprio præferendum*. Alio modo aliquid neceſſarium eſſe dicitur, ſine quo non poteſt conuenienter vita tranſigi ſecundùm conditionem & ſtatum propriæ perſonæ, & aliarum, quarum ei cura incumbit. De huiuſmodi neceſſario, inquit S. Thomas, eleemoſynam dare, *Non cadit ſub præcepto, ſed ſub conſilio*: Illis nimirum pauperibus, qui communem tantùm neceſſitatem patiuntur. *Inordinatum enim eſſet, ſi aliquis tantùm ſibi de bonis proprijs ſubtraheret, vt alijs largiretur, quòd de reſiduo non poſſet vitam tranſigere conuenienter ſecundùm proprium ſtatum, & negotia occurrentia. Nullus enim inconuenienter viuere debet*. Atque hanc eſſe Doctoris Angelici mentem, probant exceptiones quas affert. *Sed ab hoc* (inquit) *tria ſunt excipienda. Primum eſt, quando aliquis ſtatum mutat, putà, per Religionis ingreſſum. Tunc enim omnia ſua propter Chriſtum largiens, opus perfectionis facit, ſe in alio ſtatu ponendo. Secundò, quando ea quæ ſibi ſubtrahit, etſi ſint neceſſaria ad conuenientiam vitæ, tamen de facili reſarciri poſſunt, vt non ſequatur maximum inconueniens. Tertiò, quando occurreret extrema neceſſitas alicuius priuatæ perſonæ, vel etiam aliqua magna neceſſitas Reipublicæ. In his etiam caſibus laudabiliter prætermitteret aliquis id quod ad decentiam ſui ſtatus pertinere videretur, vt maiori neceſſitati ſubueniret*. Laudabile dixit *S. Thomas*, non quod meri conſilij eſſe cenſeret eleemoſynam de neceſſarijs ad decentiam ſtatus dare pauperi neceſſitatem extremam patienti: Sed quod ratio laudabilis ad illud moueat, ſcilicet diuini præcepti executio, & fraternæ miſeriæ alleuatio: Tantùm abeſt, vt ea quæ ad ſtatûs decorum neceſſaria ſunt, imminuere vel reſecare, in tali caſu ſit inordinatum vel indecens. Ipſe ſui ſit interpres, *S. Thomas*, in 4. Sententiarum Diſtinctione 51. Quæſtione 2. Articulo 1. Quæſtiuncula 4. *Cùm* (inquit) *vſus diuitiarum ſit ordinatus ad ſubueniendum neceſſitatibus præſentis vitæ*: Qui diuitijs in eum finem non vtitur, *vel inordinatè vtitur, à virtute recedit. Ordo autem ſubuentionis talis debet attendi quantùm ad duo: Primò ex parte eorum quibus ſubuenitur, vt primò ſibi, poſtea ſibi coniunctis ſubueniat, deinde extraneis. Secundò, ex parte neceſſitatis talis debet eſſe ordo, vt priùs abſolutæ neceſſitati ſubueniatur, quàm neceſſitati conditionatæ; quæ eſt cùm quis indiget aliquo ad ſui ſtatus decentem conſeruationem. Et ideò præceptum legis ad hoc obligat, vt illud quod ſupereſt alicui poſt ſubuentionem perfectam, & ſibi coniunctis (putà, familiæ quam gubernare debet) reſpectu vtriuſque neceſſitatis, in eleemoſynas expendat ad ſubueniendum alijs reſpectu vtriuſque dictarum neceſſitatum. . Et ſimiliter præceptum legis obligat, quòd etiam neceſſitati extraneorum abſolutæ primò ſubueniatur, quàm neceſſitati propriæ vel propinquorum conditionatæ. Et ideò dicunt communiter, quod dare eleemoſynam de ſuperfluo, cadit in præcepto; & ſic dare eleemoſynam ei qui eſt in extrema neceſſitate, dare autem de eo quod eſt neceſſarium neceſſitate ſecunda; non autem de eo quod eſt neceſſarium neceſſitate prima; quia hoc eſſet contra ordinem charitatis*. Legis igitur diuinæ præcepto tenetur diues eleemoſynam dare pauperi ad extremæ neceſſitatis anguſtias, vel periculum redacto, ex eo quod neceſſarium ſibi vel ſuis eſt neceſſitate dumtaxat conditionatâ, ſcilicet ad decentem ſui ſtatus conſeruationem: & niſi det lethalis obdurationis aduersùs Miſericordiam reus eſt. *Præterea, quandò alias eſt in ſtatu extremæ neceſſitatis, efficiuntur ei omnia communia: Vnde etſi per violentiam vel furtum acciperet, non peccaret*; (inquit *S. Thomas* in Reſponſione ad ſecundum.) Rem igitur alienam retinet, qui pauperi ad extremæ neceſſitatis anguſtias redacto ex ijs, quæ ad ſui ſtatus decorum neceſſaria videntur, non ſubuenit. Et in Reſponſione ad quartum, ait, Præceptum de eleemoſyna eroganda obligare ex parte accipientis, *Quando apparent ſigna probabilia extremæ neceſſitatis futuræ, niſi ei ſubueniatur; vt cùm aliquis vidit alios impotentes, vel pigros ad ſubueniendum, & pauperem indigentem cibo & potu, & alijs vitæ neceſſarijs, nec ſibi ſatisfacere poſſe. Non enim expectanda eſt vltima neceſſitas; quia tunc fortè non poſſet iuuari natura iam fame, vel ſiti conſumpta. Dicit enim Chryſoſtomus* Homiliâ 76. in Ioannem: *Non oportet pauperem vlulantem deceptorem vocare. Quid dicis, ô homo, propter vnum panem deceptionem quis complicet? Vtique dicis: Quocirca maximè miſericordiam conſequatur, aut maximæ neceſſitati eripietur*.

R E G V L A VI.

Lethalis Obdurationis aduersùs Miſericordiam reus eſt, qui pauperibus in graui neceſſitate conſtitutis eleemoſynas non erogat ex ijs, quæ ſuæ ſuorumque ſuſtentationi ſuperflua ſunt, tametſi ad ſtatus, ſeu conditionis ſuæ decentiam ſint neceſſaria.

GRauis neceſſitas dicitur, ex qua mors ſi non euidenter imminere iudicatur, probabili certè coniecturâ metuitur. Item cùm quis verſatur in euidenti periculo patiendi graue aliquod detrimentum, vt grauem morbum, carcerem, infamiam, amentiam, cùm ingenuas mulieres in periculum proſtitutionis egeſtas adducit, &c. Tunc (inquam) lethalis aduersùs Miſericordiam Obdurationis reus eſt, qui eleemoſynam non erogat etiam ex ijs, quæ ad decorum ſui ſtatus, aut dignitatis conſeruandum ſunt neceſſaria. Non ſolùm enim extremam, ſed grauem neceſſitatem expreſſit dilectus Domini Diſcipulus, Epiſtolæ 1. Cap. 3. ſcribens: *Qui habuerit ſubſtantiam huius Mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo?* Quæ verba explicans *S. Auguſtinus*, Tractatu 5. in illam Epiſtolam, Num. 12. ait: *Ecce vnde incipit charitas. Si nondum es idoneus mori pro fratre: Iam idoneus eſto dare de tuis facultatibus fratri. Iam percutiat viſcera tua charitas, vt non de iactantia facias, ſed de intimo adipe miſericordiæ: Vt conſideres illum in egeſtate poſitum. Si enim ſuperflua non potes dare fratri tuo, animam tuam potes ponere pro fratre? Iacet pecunia in ſinu tuo, quam tibi fures poſſunt auferre; & ſi illam non auferent fures, moriendo illam deſeres, etiamſi te illa viuentem non deſerat: Quid inde facturus es? Eſurit frater tuus, in neceſſitate poſitus eſt: Fortaſſis ſuſpenditur; à creditore anguſtatur: Non habet ipſe, habes tu. Frater tuus eſt, ſimul empti eſtis, vnum eſt pretium veſtrum, ambo Sanguine Chriſti redempti eſtis: Vide ſi miſereris, ſi habes facultates Mundi. Quid ad me pertinet, fortè dicis? Ego daturus ſum pecuniam meam, ne ille moleſtiam patiatur? Si hoc tibi reſponderit cor tuum, Dilectio Patris non in te manet. Si dilectio Patris non in te manet, non es natus ex Deo. Quomodo te gloriaris eſſe Chriſtianum? Nomen habes, & facta non habes. Quid tibi prodeſt nomen, vbi res non inuenitur?*

Eandem Regulam confirmat *S. Ambroſius* Libro 1. *De Officijs*, Cap. 30. *Grandis culpa* (inquit) *ſi ſciente te fidelis egeat, ſi ſcias eum ſine ſumptu eſſe, fame laborare, ærumnam perpeti, qui præſertim egere erubeſcit: Si in cauſam ceciderit, aut captiuitatis ſuorum, aut calumniæ, & non adiuues: Si ſit in carcere, & pœnis & ſupplicijs propter debitum aliquod iuſtus excrucietur: Si tempore afflictionis ſuæ nihil à te impetret, ſi tempore periculi quo rapitur ad mortem, plus apud te pecunia tua valeat, quàm vita morituri.*

Non diffiteor *S. Thomam*, Secunda Secundæ, Quæſt. 32. A. 5. duos tantùm ſtatuere caſus, quibus præceptum eleemoſynæ obligat, ſcilicet ratione extremæ neceſſitatis, & ratione ſuperflui; aliàs autem rem eſſe meri conſilij. *Sic ergo* (inquit) *dare eleemoſynam de ſuperfluo, eſt in præcepto, & dare eleemoſynam ei, qui eſt in extrema neceſſitate. Aliàs autem eleemoſynam dare eſt in conſilio; ſicut & de quolibet meliori bono dantur conſilia*. Verùm neceſſitatis extremæ nomine *S. Thomam* grauem quoque neceſſitatem ſignificaſſe, conſtat euidenter ex ipſius Reſponſione ad tertium. *Eſt* (inquit) *aliquod tempus, in quo mortaliter peccat, ſi eleemoſynam dare*

omit-

emittat. Ex parte quidem recipientis, cùm apparet euidens & vrgens neceſſitas; nec apparet in promptu qui ſubueniat. Ex parte verò dantis, cùm habet ſuperflua, quæ ſecundùm ſtatum præſentem non ſunt ſibi neceſſaria.

REGVLA VII.

Lethalis Obdurationis aduerſùs miſericordiam rei ſunt, qui pauperibus communem neceſſitatem patientibus ſuperflua non erogant, id eſt, ea quæ ſuæ ac ſuorum ſuſtentationi, atque ſtatus ſui ac dignitatis decentiæ conſeruandæ non ſunt neceſſaria.

ID probat primò diuina hæc Sententia, Ezech. 16. Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ ſororis tuæ, ſuperbia, & ſaturitas panis, & abundantia, & otium ipſius & filiarum eius: & manum egeno & pauperi non porrigebant.

Id deinde probant S. Ioannis Baptiſtæ verba, Lucæ 3. Qui habet duas tunicas, det non habenti; & qui habet eſcas, ſimiliter faciat. Quæ verba S. Hieronymus explicans, Epiſtolâ 150. ad Hedibiam, vnius tunicæ nomine ſignificari aſſerit Quicquid corpori noſtro ſufficere poteſt, & humanæ ſuccurrere imbecillitati: Eſcarum verò ſeu victûs vnius diei nomine, Quicquid in præſentibus alimentis neceſſarium eſt. Vnde præceptum eſt. Non cogitetis de craſtino, hoc eſt, de futuro tempore. Et Apoſtolus: Habentes, inquit, alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſimus. Si plus habes, quàm tibi ad victum veſtitumque neceſſarium eſt, illud eroga, & in illo debitricem eſſe te noueris.

Idem probant Chriſti verba, Lucæ 11. Verumtamen quod ſupereſt, date eleemoſynam. Quæ verba S. Gregorius Lib. 12. Epiſtolâ 30. ad Auguſtinum Epiſcopum, ad Interrogationem 2. reſpondens, hoc breui commentario illuſtrat. Omne quod ſupereſt neceſſitatibus, in cauſis pijs ac religioſis erogandum eſt, Domino ac Magiſtro omnibus dicente: QVOD ſupereſt, date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis.

Idem probant Chriſti Iudicis Sententiam extremam in reprobos pronuntiantis verba terribilia: Diſcedite à me, maledicti, in ignem æternum: Eſuriui enim, & non dediſtis mihi manducare. Sitiui, & non dediſtis mihi po-
Matth. 25. tum, &c. Quibus verbis non extremam, neque grauem & vrgentem, ſed quamcumque neceſſitatem exprimit, cui ſubleuandæ ſuperflua pauperibus non erogarunt. Hinc S. Auguſtinus, Lib. 1. Contra Aduerſarium Legis & Prophetarum, Cap. 16. Ecce (inquit) pro eſca temporali, non ablata, ſed non data, æternum & horrendum ſupplicium comminatur. Et rectè, ſi conſulas veritatem. Per parum eſt enim quod in eleemoſynis datur: Sed cùm piè datur, æternum inde meritum comparatur. Et ideò potiùs quia parum eſt quod datur, magna impietate non datur. Vnde non mirum eſt quòd tantæ ſterilitati velut infructuoſarum arborum, ignis æterni ſupplicium præparatur.

Et Sermone 60. aliàs De tempore 50. Cap. 10. Illis quos damnaturus eſt, immò plus illis quos coronaturus eſt, ſolas eleemoſynas imputabis, tanquam dicens, Difficile eſt, vt examinem vos, & appendam vos, & ſcruter diligentiſſimè facta veſtra, non inueniam vnde vos damnem: Sed Ite in Regnum, eſuriui enim & dediſtis mihi manducare. Non ergo itis in Regnum, quia non peccaſtis: Sed quia veſtra peccata eleemoſynis redemiſtis. Rurſus & illis, Ite in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo & Angelis eius. Et illi tanquam noxij, olim rei, ſerò trementes, attendentes peccata ſua, quando auderent dicere, immeritò ſe damnari, immeritò in ſe hanc depromi à Iudice tam iuſto ſententiam? Sine dubio videbunt ſe iuſtè damnari pro ſceleribus & criminibus ſuis: & quaſi eis diceret, Non, non inde vnde putatis; ſed quia eſuriui, & non dediſtis mihi manducare. Si enim ab illis omnibus veſtris factis auerſi, & ad me conuerſi, illa omnia crimina atque peccata eleemoſynis redemiſſetis, illæ eleemoſynæ modò liberarent vos, & à reatu tantorum criminum abſoluerent. Beati enim miſeri-
Iacob. 2. cordes, quoniam ipſis miſericordia præſtabitur. Modò autem Ite in ignem æternum. Iudicium ſine miſericordiam.

Idem probat S. Ioannis locus ſuprà laudatus Epiſt. 1. Cap. 3. Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo? Chriſtianus quiſque tenetur charitatem Dei in animo habere, ſiquidem, vt ait idem Apoſtolus, Qui non diligit, manet in morte. Charitatem autem Dei non habet, qui neceſſitati proximi non ſolùm graui, ſed communi ſuccurrere negligit. Nullum enim excipit dilectus Chriſti Apoſtolus. Vnde ibidem ait: Filioli mei, non diligamus verbo neque lingua, ſed opere & veritate. Quem locum expendens S. Auguſtinus, Tractatu 6. in hanc Epiſtolam, ait: Hinc incipit iſta charitas, vt de ſuis ſuperfluis tribuat egenti. Et Tractatu 50. in Euangelium S. Ioannis. Vnge pedes Ieſu: Benè viuendo dominica ſectare veſtigia. Capillis terge: Si habes ſuperflua, da pauperibus, & Domini pedes terſiſti. Habes quid agas de ſuperfluis tuis: Tibi ſuperflua ſunt, ſed Domini pedibus neceſſaria.

Hanc Regulam confirmat S. Paulus, cùm ipſis infimæ ſortis hominibus & artificibus præcipit vt laborent, non ſolùm ad victum comparandum; ſed vt aliquid ſeponere poſſint ex quo pauperibus ſubueniant: Ad Epheſios, Cap. 4. Qui furabatur, iam non furetur, magis autem laboret operando manibus ſuis quod bonum eſt, vt habeat vnde tribuat neceſſitatem patienti. Et 1. Ad Timotheum 6. ipſum docens quomodo erga diuites gerere ſe debeat, Diuitibus (inquit) huius ſæculi præcipe. Diuites fieri in operibus bonis, facilè tribuere, communicare, thezaurizare ſibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant veram vitam. Non paucas eleemoſynas erogare iubet, ſed plurimas & vberrimas, ex quibus theſaurus in futuram vitam cumuletur: Non interdum, ſed frequenter; non ex conſilio, ſed ex præcepto ad illas erogandas teneri docet, Præcipe, adeòque non tantùm pauperibus ad extremam neceſſitatem redactis, qui rarò admodum occurrunt, ſed quamcumque neceſſitatem patientibus, ſiuè publicè & oſtiatim, ſiue clanculum & priuatim mendicent, ſiue in Xenodochijs & Prochijs Fidelium miſericordiâ communiter ſuſtententur: De quibus ait Chriſtus Matth 26. Semper pauperes habetis vobiſcum.

Confirmatur hæc Regula SS. Patrum ſuffragio, aſſerentium ſuperflua diuitum pauperibus deberi, atque adeò non ſolùm ex charitate, ſed ex iuſtitia, non quidem in foro ſæculi, ſed in foro Dei teneri ad ſuperflua, cùm naturæ tùm perſonæ ſiue ſtatus, pauperibus eroganda. Ita S. Baſilius, Homiliâ in illud S. Lucæ, Deſtruam horrea mea, &c. Quis (inquit) peculator? Ille qui ad ſe vnum transfert quæ ſunt ſingulorum. Tu ergo nonne peculator, qui ea quæ diſpenſanda diſtribuendaque acceperis, tibi vni propria facias? Nonne qui veſtem diripuerit, ſpoliator appellabitur? Qui autem nudum non veſtierit, modò potuerit, alio quàm ſpoliatoris nomine donandus erit? Eſurientis eſt panis, quem tu retines: Nudi eſt veſtis quam in arca ſeruas, diſcalceati calceus qui apud te marceſcit, indigentis argentum quod poſſides defoſſum. Quocirca tam multis iniuriam facis, quàm multis opem conferre potuiſti.

Ita S. Ioannes Chryſoſtomus, Concione 2. De Lazaro, Tom. 5. Rapina eſt, (inquit) de ſuis facultatibus non impartiri. Quapropter Deus accuſans Iudæos per Prophetam, ait: "Produxit terra prouentum ſuum, & non "intuliſtis decimas, ſed rapina pauperis eſt in domibus "veſtris. Quoniam (inquit) oblationes ſolitas non dediſtis, rapuiſtis ea quæ ſunt pauperis. Ita diuites affatur per Malachiam Prophetam, vt intelligant diuites, ſeſe res pauperum poſſidere, etiamſi ex paterna hæreditate eis obuenerint, etiamſi aliunde pecunias ex æquo & bono conflauerint. Et alibi: Ne ſpolies, (inquit) vitam pauperis. Qui autem ſpoliat, interuertit aliena. Nam ſpoliatio quædam admittitur à nobis, cùm aliena rapimus & detinemus. Vnde diſcimus nos, ſi eleemoſynæ præceptum infregerimus, eodem ſupplicio affectum iri, quo raptores & ſpoliatores affici ſolent. Noſtræ facultates, vndecumque obuenerint, illius ſunt Domini, cuius obſequio mancipati ſumus. Quòd ſi eas egentibus erogauerimus, maximas opes proculdubio inde capiemus. Ideò enim vberiores diuitias nobis indulſit Deus, non vt eas in ſcortationes, intemulentiam, in ingluuiem ſuperbaſque veſtes, fœdamque mollitiem effunderemus, ſed egenis & calamitoſis earum largitione ſuccurreremus. Quemadmodum enim regalis ærarij Cuſtos, ſi commiſſas ſibi pecunias illis ipſis, quibus eſt iuſſus diſtribuere, impartiri neglexerit, ſed in ſuas contulerit voluptates & delitias, plectitur & exauctoratur: Ita vir diues ſeſe gerere debet ad inſtar Quæſtoris cuiuſpiam, qui ab ipſo Deo pecunias pauperibus erogandas acceperit. Quapropter ſi maiorem eiuſmodi pecuniarum copiam, quàm

poſſit

poſceret ſua ipſius neceſſitas, ſuos in vſus conuertat, ſe grauiſſimè plectendum eſſe nouerit. Non enim eius ſunt, quæ poſſidet, ſed conſeruorum, quos egeſtas afflixerit. Parcamus igitur noſtris opibus, vt alienis, vt verè in noſtram poſſeſſionem tranſeant. Quomodo autem illis parcemus? Si eas non contulerimus in ſumptus ſuperuacaneos, nec in noſtros duntaxat vſus conuerterimus, ſed in manus pauperum effuderimus. Nam quantumuis opulentus fueris, creditarum tibi pecuniarum redditurus es rationem, ſi ex eis impenderis plus quàm tua neceſſitas poſtularet. Hoc ipſum factitatur in Magnatum ædibus. Multi quippè ſuos reditus, ſuas apothecas committunt famulis; famuli illi commiſſa ſtudioſiſſimè tuentur, & ſeruant, nec iis abutuntur, at diſtribuunt prout herus edixerit. Hoc ipſum, quiſquis es diues, facito. Non enim plura cęteris accepiſti bona, vt ſolus ea conſumeres, ſed vt ea indigentibus proximis impartiendo, boni diſpenſatoris gloriam tibi comparares.

Ita *Sanct. Ambroſius*, Libro *De Nabuthe*, Cap. 12. Ne dixeris, *inquit Deus*, Cras dabo. *Qui non patitur te di-*
Prou. 3 *cere*, Cras dabo, *Quomodo patitur dicere*, Non dabo? *Non de tuo largiris pauperi, ſed de ſuo reddis. Quod enim commune eſt in omnium vſum datum, tu ſolus vſurpas. Omnium eſt terra, non diuitum: Sed pauciores, qui non vtuntur ſuo, quàm qui vtuntur. Debitum igitur reddis, non largiris indebitum.* Ideò ait Scriptura: *Declina pau-*
Eccleſ. 4 *peri ſine triſtitia aurem tuam, & redde debitum tuum, & reſponde illi pacifica in manſuetudine.* Et Sermone 8. in Pſalmum 118. *Miſericordia quidem iuſtitiæ portio eſt; vt ſi velis donare pauperibus, hæc miſericordia iuſtitia eſt, ſecundùm illud:* Diſperſit, dedit pauperibus: Iuſtitia eius manet in æternum. *Deinde quia conformis tuus iniuſtum eſt, vt non adiuuetur à ſocio: cùm præſertim Dominus Deus noſter terram hanc poſſeſſionem omnium hominum voluerit eſſe communem, & fructus omnibus miniſtrare: Sed auaritia poſſeſſionum iura diſtribuit. Iuſtum eſt igitur, vt ſi aliquid tibi priuatum vindicas, quod generi humano, immò omnibus animantibus in commune collatum eſt, ſaltem aliquid inde pauperibus aſpergas; vt quibus iuris tui conſortium debes, his alimenta non deneges.*

Idem Lib. 2. in Lucam Num. 77. *Singulis* (inquit) *generibus hominum conuenicus tribuit Sanct. Ioannes Baptiſta reſponſum, vnum omnibus: Ita Publicanis, ne vltra præſcriptum exigant; Militibus, ne calumniam faciant, ne prædam requirant: docens idcircò ſtipendia conſtituta militiæ; ne dum ſumptus quæritur, prædo graſſetur. Sed hæc, & alia officiorum præcepta propria ſingulorum: Miſericordia communis eſt vſus, ideò commune præceptum: Omnibus officijs, omnibus ætatibus neceſſaria, & ab omnibus deferenda. Non Publicanus, non Miles excipitur, non agricola, vel vrbanus, diues & pauper, omnes in commune admonentur, vt conferant non habenti. Miſericordia enim plenitudo virtutum eſt. Et ideò omnibus eſt propoſita perfectæ forma virtutis, ne veſtimentis alimentiſque ſuis parcant. Miſericordiæ tamen ipſius pro poſſibilitate conditionis humanæ menſura ſeruatur; vt non ſibi vnuſquiſque totum eripiat: Sed quod habet, cum paupere partiatur.*

Ita *Sanct. Auguſtinus*, Sermone 50. aliàs De Diuerſis 25. *Cur non miſeri intelligunt, quòd apud Aggæum locutus Dominus, propterea dixerit*, Meum eſt aurum, & meum eſt argentum, *vt & ille, qui non vult cum indigentibus communicare, quod habet, cùm audit præcepta faciendæ miſericordię, intelligat Deum non de re illius, cui iubet, ſed de re ſua iubere donari; & ille, qui aliquid porrigit pauperi, non ſe arbitretur de ſuo facere, ne fortè non tam confirmetur miſericordię nomine, quàm infletur ſuperbię vanitate?* Meum eſt, *inquit*, aurum & meum eſt argentum, *non veſtrûm ô diuites terræ, Quid ergo dubitatis pauperi dare de meo, aut quid extollimini cùm datis de meo?*

Idem Sermone 206. aliàs De Diuerſis 70 *Hinc* (inquit) *intelligit animus Chriſtianus, quantùm remotus eſſe debet à fraude alienæ rei, quando ſentit ſimile eſſe fraudi, ſi ſuperflua ſua non tribuerit indigenti.* Sed ô cœca hominum corda, Dant neceſſaria, vt hîc diutiùs, vel miſerè viuant: Nolunt dare ſuperflua, vt in æternum cum Chriſto regnent. *Quàm multos inuenimus, qui dicant, Tollat fiſcus res meas, vt ſeriùs moriar. Et tamen, ô amator temporalis vitę, ſi tollat fiſcus, te ſpoliat in hoc ſęculo; ſi tollat Chriſtus, tibi ſeruat in cœlo. Propter hanc volunt habere homines vnde viuant, & propter hanc nolunt dare vnde viuant. Quod tibi ſeruas vnde viuas, hoc das, vt viuas fortè fame defecturus. Et tamen dicis, Tollat, quid ad me? Mendicare volo. Das vnde viuas, mendicare paratus, vt viuas. Paratus es, datis etiam neceſſarijs, mendicare in hoc Mundo; & non es paratus, erogatis ſuperfluis regnare cum Chriſto.* Verba ſunt *Sanct. Auguſtini* Sermone 302. aliàs *De Diuerſis*, 111. Cap. 6.

Idem Sermone 61. aliàs 5. *De Verbis Domini*, Cap. 7. *Mendici* (inquit) *Dei ſumus: Vt agnoſcat ille mendicos ſuos, agnoſcamus & nos noſtros. Sed & ibi etiam cogitemus, quando petitur à nobis, qui petunt, à quibus petunt, quid petunt. Qui petunt? Homines. A quibus petunt? Ab hominibus. Qui petunt? Mortales. A quibus petunt? A mortalibus? Qui petunt? Fragiles. A quibus petunt? A fragilibus. Qui petunt? Miſeri. A quibus petunt? A miſeris. Exceptâ ſubſtantiâ facultatum, tales ſunt, qui petunt, quales ſunt, à quibus petunt. Quam frontem habes petendo ad Dominum tuum, qui non agnoſcis parem tuum? Non ſum, inquit, talis, abſit à me, vt talis ſim. Inflatus obſericatus iſta loquitur de pannoſo, ſed ego nudos interrogo. Non interrogo in veſtibus quales ſitis, ſed quales nati fueritis. Ambo nudi, ambo infirmi, miſeram vitam inchoantes, ideò ambo plorantes. Recole diues primordia tua, vide vtrum huc aliquid attuleris. Iam veniſti, & tanta inueniſti. Dic quid attuleris, aut ſi dicere erubeſcis, Apoſtolum audi:* Nihil, *inquit*, intulimus in hunc Mundum, ſed nec auferre aliquid poſſumus. *Quid ergo ſequitur?* Victum & tegumentum habentes, his contenti ſimus. *Nihil diues habet de diuitijs ſuis, niſi quod ab illo poſtulat pauper, victum & tegumentum. Hinc tu quid plus habes ex omnibus, quæ habes? Accepiſti victum, accepiſti neceſſarium tegumentum. Neceſſarium dico, non inane, non ſuperfluum. Quid plus de diuitijs tuis capis? Certè omnia tua ſuperflua erunt. Quæ ſunt tua ſuperflua, ſunt pauperibus neceſſaria.* Et infra non cogunt, inquit, diuites cibis pauperum vilibus, & inconditis veſci. *Vtantur diuites conſuetudine infirmitatis ſuæ: Sed doleant aliter ſe non poſſe. Meliùs enim poſſent, ſi aliter poſſent. Si ergo non extollitur pauper de mendicitate, tu quare extolleris de infirmitate? Conceditur tibi, vtere ſuperfluis, da pauperibus neceſſaria. Vtere pretioſis, da pauperibus vilia. Exſpectat à te, exſpectas à Deo: Exſpectat ille manum, quæ facta eſt ſecum, exſpectas tu manum, quæ fecit te. Sed non ſolùm te fecit, ſed & pauperem tecum. Dedit vobis vnam viam iſtam vitam: Inueniſtis vos comites, vnam viam ambulatis: Ille nihil portat, tu nimiùm oneratus es: Ille nihil ſecum portat, tu tecum plus portas quàm opus eſt. Oneratus es: Da illi de eo, quod habes; & illum paſcis, & onus minuis.*

Idem Sermone 85. aliàs *De Tempore*, 205. *Decimas dabant Scribæ, & Phariſæi, pro quibus Chriſtus nondum Sanguinem ſuderat: Ne fortè aliquid magnum facere te putes, quia frangis panem pauperi; & vix eſt milleſima iſta facultatum tuarum. Et tamen non reprehendo; vel hoc fac. Sic ſitio, ſic eſurio, vt & ad micas iſtas gaudeam. Sed tamen quid dixerit Viuus, qui pro nobis mortuus eſt,* **Matth. 5**
non tacebo. Niſi abundauerit Iuſtitia veſtra plusquàm “ Scribarum, & Phariſæorum, non intrabitis in Re- “ gnum cœlorum. *Ille nos non palpat, Medicus eſt, vſque ad viuum peruenit: Scribæ & Phariſæi Decimas dabant, Quid eſt? Interrogate vos ipſos. Videte quid faciatis, de quanto faciatis; quid detis, quid vobis relinquatis; quid miſericordię impendatis, quid luxurię reſeruetis. Ergo, Facilè tribuant, communicent, theſaurizent ſibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant veram vitam.*

Ita *Sanct. Gregorius Magnus*, P. 3 *Paſtoralis Curę*, Admonitione 22. *Cùm quęlibet neceſſaria indigentibus miniſtramus, ſua illis reddimus, non noſtra largimur; iuſtitiæ debitum potiùs ſoluimus, quàm miſericordię opus implemus. Vnde & ipſa Veritas cùm de miſericordia cautè exhibenda loqueretur, ait:* Attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis **Matth. 6.**
coram hominibus. *Cui ſententię Pſalmiſta concinens dicit:* Diſperſit, dedit pauperibus, iuſtitia eius manet in **Pſ. 111.**
æternum. *Cùm enim largitatem impenſam pauperibus pręmiſiſſet, non hanc vocare miſericordiam, ſed iuſtitiam maluit: Quia quod à communi Domino tribuitur, iuſtum profectò eſt, vt quicumque accipiunt, eo communiter vtantur. Hinc etiam Salomon ait:* Qui iuſtus eſt, tribuet, & non “
ceſſabit. *Admonendi ſunt quoque, vt ſollicitè attendant,* “ **Prou. 22.**

quòd

quòd ficulnea quæ fructum non habuit, contra hanc diſtri-ctus Agricola queritur, quòd etiam terram occupauit. Terram quippè ficulnea ſine fructu occupat, quando mens tenacium hoc quod prodeſſe multis poterat, inutiliter ſeruat.

Ita S. *Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 32. A. 5. *Cùm* (inquit) *dilectio proximi ſit in præcepto; neceſſe eſt omnia illa cadere ſub præcepto, ſine quibus dilectio proximi non conſeruatur. Ad dilectionem autem proximi pertinet, vt proximo non ſolùm velimus bonum, ſed etiam* „ *operemur, ſecundùm illud* 1. *Ioannis* 3. Non diligamus „ verbo neque linguâ, ſed opere & veritate. *Ad hoc autem quòd velimus & operemur bonum alicuius, requiritur quòd eius neceſſitati ſubueniamus, quod ſit per eleemoſynarum largitionem: & ideò eleemoſynarum largitio eſt in præcepto. Sed quia præcepta dantur de actibus virtutum, neceſſe eſt quòd hoc modo donum eleemoſynæ cadat ſub præcepto, ſecundùm quòd actus eſt de neceſſitate virtutis: ſcilicet ſecundùm quòd recta ratio requirit, ſecundùm quam eſt aliquid conſiderandum ex parte dantis, & aliquid ex parte eius cui eſt eleemoſyna danda. Ex parte quidem dantis, conſiderandum eſt vt id quod eſt in eleemoſynas erogandum, ſit ei ſuperfluum, ſecundùm illud Lucæ* 11. Quod ſupereſt, date eleemoſynam. *Et dico ſuperfluum, non ſolùm reſpectu ſui ipſius, quod eſt ſuprà id quod neceſſarium individuo; ſed etiam reſpectu aliorum quorum cura ſibi incumbit, reſpectu quorum dicitur neceſſarium perſonæ; ſecundùm quod perſona dignitatem importat; quia priùs oportet quòd vnuſquiſque ſibi prouideat, & his quorum cura ei incumbit, & poſtea de reſiduo neceſſitatibus aliorum ſubueniat. Ex parte autem recipientis, requiritur quòd neceſſitatem habeat; alioquin non eſſet ratio cur ei eleemoſyna daretur.*

Neceſſitatem, etiam communem, ex parte recipientis; ſuperfluum ex parte dantis, legitimas ac ſufficientes rationes eſſe, quibus aliquis ad erogandam eleemoſynam obligatur, S. *Thomas* docet: Quamuis extremam duntaxat vel grauem neceſſitatem rationem eſſe aſſerat, cur huic potiùs pauperi determinatè, quam alijs ſubuenire quis ex præcepto teneatur, cùm omnibus ſubuenire non poſſit. *Sed cùm* (inquit) *non poſſit ab aliquo vna omnibus neceſſitatem habentibus ſubueniri: Non omnis neceſſitas obligat ad præceptum, ſed illa ſola, ſine qua is, qui neceſſitatem patitur, ſuſtentari non poteſt.* Hanc autem eſſe S. *Thomæ* mentem facilè oſtenditur ex alijs eiuſdem locis; nempè Quæſt. 66. A. 7. vbi ait: *Res quas aliqui ſuperabundanter habent, ex naturali iure debentur pauperum ſuſtentationi. Sed quia multi ſunt neceſſitatem patientes, & non poteſt ex eadem re omnibus ſubueniri, committitur arbitrio vniuſcuiuſque diſpenſatio propriarum rerum, vt ex eis ſubueniat neceſſitatem patientibus.* Et Quæſt. 87. A. 1. ad quartum. *Secundæ Decimæ, quæ reſeruabantur ad ſacrificia offerenda, locum in Noua Lege non habent, ceſſantibus legalibus victimis. Tertiæ verò Decimæ, quas cum pauperibus comedere debebant, in Noua Lege augentur, per hoc quòd Dominus non ſolùm decimam partem, ſed etiam omnia ſuperflua pauperibus iubet exhiberi, ſecundùm* „ *illud Lucæ* 11. Quod ſupereſt, date eleemoſynam. *Ipſæ etiam Decimæ, quæ Miniſtris Eccleſiæ dantur, per eos debent in vſus pauperum diſpenſari.* Et in 4. *Sententiarum*, Diſt. 15. Quæſt. 2. A. 1. Quæſtiuncula 4. ad quartum, aſſerit præceptum de eleemoſynis erogandis obligare. *Ex parte dantis, quando habet homo multa quibus non indiget, neque ad ſuſtentationem vitæ ſui & ſuorum, neque ad decentem ſtatus ſui conſeruationem; etſi pauperes extremæ neceſſitatis non compareant.*

Sed, vt iam innui, cùm omnibus pauperibus communem patientibus neceſſitatem eleemoſynam erogare Diues quiſque non poſſit, ſatis erit vt ſatisfaciat diuino præcepto, ſi quantùm in ipſo erit pauperibus ex ſuperfluo ſuo ſuccurrat. Vnde *Tobiæ* 4. dicitur: *Ex ſubſtantia tua fac eleemoſynam, & noli auertere faciem tuam ab vllo paupere: Ita enim fiet vt nec à te auertatur facies Domini. Quomodo potueris, ita eſto miſericors. Si multùm tibi fuerit, abundanter tribue: Si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri ſtude.* Cum prudentiâ quoque, & ſeruato charitatis ordine, ſuperflua ſua pauperibus erogare debet, vt ſcilicet parentes & propinquos extraneis, indigenas aduenis, domeſticos fidei infidelibus & hæreticis, inter fideles eos qui ſanctiores ſunt, vtpotè Deo propinquiores, ſi ſit æqualis eorum neceſſitas, cæteris anteponat. Nam abſolutè loquendo, priùs ei ſubueniendum qui extremam, illi deinde qui grauem, poſtremò, illi qui communem neceſſitatem patitur. Charitatis ordinem commendauit Apoſtolus 1. ad *Timotheum* 5. ſcribens: *Quis ſuorum, & maximè domeſticorum curam non habet, fidem negauit, & eſt Infideli deterior.* Canonibus etiam ſancitum eſt, vt vnaquæque Ciuitas pauperes ſuos alat: & *Carolus Magnus*, in Capitulari 5. Anni 806. ſiue in Capitulari Nouiomagenſi ſtatuit: *Vt vnuſquiſque ſuum pauperem de Beneficio aut de propria familia nutriat, & non permittat alicubi ire mendicando.* Verùm de prudentia in eleemoſynarum erogatione ſeruanda alius erit dicendi locus.

R E G V L A VIII.

Lethalis Obdurationis aduersùs Miſericordiam rei ſunt, qui præſenti ſtatui ſuperflua ſeruant & recondunt, vt ad altiorem ſtatum aſcendant, aut cenſum augeant, ſi auaritiæ aut ambitionis impulſu illa reſeruent: Vel graues pauperum neceſſitates poſtulent, vt ijs impræſentiarum ſuccurrant: Vel aſcenſus ille ad altiorem ſtatum probabilis non ſit: Vel ſi probabiliter ſit futurus, frequentes & ſufficientes eleemoſynas pauperibus communem etiam neceſſitatem patientibus non erogent.

HAnc Regulam S. *Auguſtinus* fulcit, Enarratione in Pſalmum 147. Num. 12. *Nos* (inquit) *conſolatur Scriptura, quæ hortatur ad miſericordiam faciendam, vt omninò crebreſcamus in erogando, quod amplius habemus. Multa autem ſuperflua habemus, ſi nonniſi neceſſaria teneamus: Nam ſi inania quæramus, nihil ſufficit. Fratres, quærite quod ſufficit operi Dei, non quod ſufficit cupiditati veſtræ. Cupiditas veſtra non eſt opus Dei. Forma veſtra, corpus veſtrum, anima veſtra, hoc totum opus Dei. Quære quæ ſufficiant, & videbis quàm pauca ſint. .·. Videte quia non ſolùm pauca ſunt quæ vobis ſufficiant; ſed nec ipſe Deus multa à vobis quærit. Quære quantùm tibi dederit, & ex eo tolle quod ſufficit: Cætera quæ ſuperflua iacent, aliorum ſunt neceſſaria. Superflua diuitum, neceſſaria ſunt pauperum. Res alienæ poſſidentur, cùm ſuperflua poſſidentur.*

Eamdem Regulam confirmat S. *Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 32. A. 5. ad tertium reſpondens: *Eſt* (inquit) *aliquod tempus, in quo mortaliter peccat, ſi eleemoſynam dare omittat. Ex parte quidem recipientis, cùm apparet euidens & vrgens neceſſitas, nec apparet in promptu qui ei ſubueniat: Ex parte verò dantis, cùm habet ſuperflua, quæ ſecundùm præſentem ſtatum non ſunt ſibi neceſſaria, prout probabiliter æſtimari poteſt. Nec oportet quòd conſideret omnes caſus qui poſſunt contingere in futurum. Hoc enim eſſet de craſtino cogitare, quod Dominus prohibet,* Matth. 6. *Sed debent dijudicari ſuperfluum & neceſſarium, ſecundùm ea quæ probabiliter vt in pluribus occurrunt.*

Hinc Louanienſis Academia Propoſitionem illam vt falſam, & obligationem eleemoſynæ, à Scripturâ Sacrâ crebò inculcatam, elidentem, Cenſurâ ſuâ confixit Anno 1657. *Superfluum non eſt, quod homines ſeruant pro ſtatus ſui vel parentum qualitate habitâ vel adipiſcenda; ideòque vix poterunt inter ſeculares inueniri qui ſuperfluum habeant.* Damnata eſt eadem Propoſitio à Sacra Facultate Pariſienſi, à pleriſque Galliarum Epiſcopis, & tandem ab *Innocentio XI.* die ſecunda Martij 1679. Inter Propoſitiones ſcilicet quas vt *minimùm tanquam ſcandaloſas & in praxi pernicioſas* damnauit & prohibuit, hæc 12. legitur: *Vix in Sæcularibus inuenies, etiam in Regibus, ſuperfluum ſtatui. Et ita vix aliquis tenetur ad eleemoſynam, quando tenetur tantùm ex ſuperfluo ſtatui.*

Si quis objiciat, Diuitum partem maximam damnationem æternam incurrere, ſi res ita ſe habeat, & in magno periculo verſari Sacerdotes qui eorum Confeſſiones excipiunt: Id totum concedemus. Firmum enim Chriſti Oraculum eſt, Lucæ 18. *Quàm difficilè, qui pecunias habent, in Regnum Dei intrabunt. Facilius eſt enim camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitem intrare in Regnum Dei.* Quod oraculum expendens S. *Hilarius*, Canone 19. in Matthæum, ait: *Periculoſa cura eſt, velle diteſcere; & graue onus innocentia ſubit, incrementis opum occupata: Rem enim ſæculi, famulatus Dei non ſine ſæculi iſtius vitijs aſſequetur. Hinc difficile eſt diuitem Regnum cælorum adire. Atque etiam quia vti plures his*

R E G V L A X.

Lethalis Obdurationis aduerſùs Miſericordiam reus eſt, qui pauperi omnibus omninò bonis temporalibus & vitæ præſidijs, viribus, arte, & induſtria deſtituto, per mutuum quidem, commodatum, aut venditionem credito factam ſubuenire paratus eſt, non verò eleemoſynam ſimpliciter erogare.

IS enim indigentiam proximi non ſubleuat eo modo, quo lex diuina præſcribit, gratis ſcilicet ac ſine onere; ſed præceptum eleemoſynæ eludit. Mutuum nempè ab eleemoſyna diſtingui nemo neſcit. Quamquam enim & eleemoſyna mutuum ſit ſiue fœnus, non tamen reſpectu pauperis, ſed Dei, ſecundùm illud Prouerb. 19. *Fœneratur Domino qui miſeretur pauperis.* Quæ verba S. *Baſilius* in Pſalm. 14. expendens ait: *Intellige dicti efficaciam, & Legislatoris humanitatem admiraberis. Quando pauperi das in Domini gratiam, idem ipſum & donum eſt, & mutuum: Donum quidem, quòd à paupere non ſperes te recepturum; mutuum verò ſiue fœnus, ob Domini munificam liberalitatem pro illo reddentis; qui parua quidem in paupere cum acceperit, maxima pro ipſo retribuet.* Hinc S. *Auguſtinus*, Lib. 1. *De Sermone Domini in Monte*, Cap. 20. *Mutuatur* (inquit) *omnis qui accipit, etiamſi non ipſe ſoluturus eſt: Cùm enim miſericordibus Deus plura reſtituat, omnis qui beneficium præſtat, fœneratur.*

R E G V L A XI.

Lethalis Obdurationis aduerſùs Miſericordiam rei ſunt, qui ſalutaris ſcientiæ, ſeu Prædicationis talento donati, illud in proximorum ſalutem, & ædificationem Eccleſiæ impendere renuunt.

NOn minùs enim tenentur ex officio charitatis ſpiritale illud talentum in proximorum vtilitatem conferre, & diuinis illis opibus ſpiritalem fratrum inopiam ſubleuare, quàm teneantur diuites eleemoſynam ex terrenis opibus pauperibus erogare. Id probat Euangelica talentorum Parabola, Matth. 25. Terribilis enim illa increpatio ſerui, qui talentum defoderat, *Serue male & piger*, & illa verba, *Oportuit ergo te committere pecuniam meam nummularijs*, præceptum indicant à ſeruo inutili violatum, hoc ipſo quòd nullum ex talento ſibi dato lucrum Domino peperit. Peccati verò grauitatem oſtendit priuatio talenti, & æternæ damnationis pœna. *Tollite itaque ab eo talentum* (inquit) *Et inutilem ſeruum eijcite in tenebras exteriores: Illic erit fletus & ſtridor dentium.* Non diligit proximum ſicut ſeipſum, qui ſalutem plurimorum, cùm poſſit, non procurat: Non diligit Eccleſiam, pro quà Chriſtus ſeipſum tradidit, qui eam ſanæ doctrinæ verbo ædificare recuſat: Non diligit Chriſtum, qui eius oues & membra paſcere negligit & curare. *Vnicuique* (inquit S. Paulus 1. ad Corinthios 12.) *datur manifeſtatio Spiritûs ad vtilitatem. Alij quidem per Spiritum datur ſermo ſapientiæ: Alij autem ſermo ſcientiæ ſecundùm eumdem Spiritum.* Ad vtilitatem (inquit) non ad otium. Id confirmat *S. Petrus*, Epiſtolæ 1. Cap. 4. *Vnuſquiſque ſicut accepit gratiam, in alterutrum illam adminiſtrantes, ſicut boni diſpenſatores multiformis gratiæ Dei.*

Huic Regulæ robur addit Admonitio 26. *S. Gregorij*, 3. P. *Paſtoralis Curæ* ſcribentis: *Admonendi ſunt, qui cùm vtiliter prædicare poſſunt, immoderatâ tamen humilitate refugiunt, vt ex minori conſideratione colligant, quantùm in maioribus rebus delinquant. Si enim indigentibus proximis, ipſi quas habent pecunias abſconderent, adiutores procul dubio calamitatis exſtitiſſent. Quo ergo reatu conſtringantur, aſpiciant, qui dum peccantibus fratribus verbum prædicationis ſubtrahunt, morientibus mentibus vitæ remedia abſcondunt. Si populum fames attereret, & occulta frumenta ipſi ſeruarent, auctores procul dubio mortis exiſterent. Qua itaque plectendi ſunt pœna conſiderent, qui cùm fame verbi Dei animæ pereant, ipſi panem perceptæ gratiæ non miniſtrant? Vnde & benè per Salomonem dici-*
" *tur:* Qui abſcondit frumenta, maledicetur in popu-
" lis. *Frumenta quippè abſcondere, eſt Prædicationis Sanctæ verba apud ſe retinere. In populis autem talis quiſque maledicitur, quia in ſolius culpa ſilentij pro multorum, quos corrigere poterat, pœna damnatur. Si medicinalis artis minimè ignari ſecandum vulnus cernerent, & tamen ſecare recuſarent, profectò peccatum fraternæ mortis ex ſolo torpore committerent. Quantâ ergo culpâ inuoluantur, aſpiciant, qui dum cognoſcant vulnera mentium, curare negligunt ea ſectione verborum? Vnde & benè per Prophetam dicitur:* Maledictus qui prohibet gladium ſuum à ſanguine. Ierem. 48. *Gladium quippè à ſanguine prohibere, eſt prædicationis verbum à carnalis vitæ interfectione retinere. . . Hi itaque cùm apud ſe Sermonem Prædicationis occultant, diuinas contra ſe ſententias terribiliter audiant, quatenus ab eorum cordibus timorem timor expellat. Audiant quòd talentum qui erogare noluit, cum ſententia damnationis amiſit. Audiant quòd Paulus eò ſe à proximorum ſanguine mundum credidit, quò feriendis eorum vitijs non pepercit, dicens:* Conteſtor vos hodierna die, quia mun- " Matth. 25.
dus ſum à ſanguine omnium: Non enim ſubterfugi " Act. 20.
quò minùs annunciarem omne conſilium Dei vobis. "
Audiant quòd voce Angelica Ioannes admonetur, cùm dicitur: Qui audit, dicat, Veni. Apoc. 22.
Vt nimirùm cui ſe vox " interna inſinuat, illuc etiam clamando alios, quò ipſe rapitur, trahat; ne clauſas fores etiam vocatus inueniat, ſi vocanti vacuus appropinquat. Audiant quòd Iſaias, quia à verbi miniſterio tacuit, illuſtratus ſuperno lumine, magna voce Pœnitentiæ ſeipſe reprehendit, dicens: VÆ MIHI QVIA TACVI.

R E G V L A XII.

Lethalis Obdurationis aduerſùs Miſericordiam reus eſt Aduocatus, qui cauſæ pauperum in extrema vel graui neceſſitate conſtitutorum gratis patrocinari renuit.

HAnc Regulam tradit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 71. A. 1. *Cùm enim præſtare patrocinium cauſæ pauperum ad opus miſericordiæ pertineat,* idem de eo iudicium eſſe debet ac de alijs miſericordiæ operibus. *Nullus autem ſufficit omnibus indigentibus miſericordiæ opus impendere.* Et ideò, ſicut S. *Auguſtinus* ait, Libro 1. *De Doctrina Chriſtiana*, Cap. 28. *Cùm omnibus prodeſſe non poſſis, his potiſſimùm conſulendum eſt, qui pro locorum & temporum, vel quarumlibet rerum opportunitatibus conſtrictiùs tibi quadam ſorte iunguntur.* Dicit, *Pro locorum opportunitatibus*, quia *Non tenetur homo per Mundum quærere indigentes, quibus ſubueniat, ſed ſufficit ſi eis: qui ſibi occurrunt, miſericordiæ opus impendat.* Vnde dicitur Exodi 21. *Si occurreris boui inimici tui, aut aſino erranti, reduc ad eum.* Addit, *& temporum;* quia *Non tenetur homo futuræ neceſſitati alterius prouidere; ſed ſufficit ſi præſenti neceſſitati ſuccurrat.* Vnde dicitur 1. Ioannis 3. *Qui viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo?* Subdit, *Vel quarumlibet rerum*, quia homo *ſibi coniunctis quacumque neceſſitudine maximè debet curam impendere*, ſecundùm illud 1. ad Timoth. 5. *Si quis ſuorum, & maximè domeſticorum curam non habet, fidem negauit.* Quibus tamen concurrentibus, *Conſiderandum reſtat, vtrum aliquis tantam neceſſitatem patiatur, quòd non in promptu appareat quomodo poſſit ei aliter ſubueniri; & in tali caſu tenetur ei opus miſericordiæ impendere. Si autem in promptu appareat, quomodo aliter ei ſubueniri poſſit, vel per ſe ipſum, vel per aliam perſonam magis coniunctam, aut maiorem facultatem habentem, non tenetur ex neceſſitate indigenti ſubuenire, ita quòd faciendo peccet: Quamuis, ſi ſubuenerit abſque tali neceſſitate, laudabiliter faciat. Vnde Aduocatus non tenetur ſemper cauſæ pauperum patrocinium præſtare, ſed ſolùm concurrentibus conditionibus prædictis: Alioquin oporteret eum omnia alia negotia prætermittere, & ſolis cauſis pauperum iuuandis intendere.*

Cùm igitur pauper ſic eget patrocinio, ad quod tamen ſibi procurandum pecuniâ & ſimilibus auxilijs deſtitutus eſt, vt niſi adiuuetur, cauſâ ſit caſurus, & vel iniuſta morte plectendus, vel ſuis, quantulæcumque ſint, rebus omnibus ſpoliandus; aut certè grauem bonorum iacturam paſſurus, artis ſuæ inſtrumentis, equis quibus arabat, vaccis quibus viuebat, priuandus, aut ad triremes durumue carcerem damnandus, aut ad mendicitatem redigendus, qui antea vitam vtcumque tolerabat tenui negotio vel artificiolo, tenetur Aduocatus ipſi gratis præſtare patrocinium, ſi veriſimile ſit neminem ipſius cauſam citò ſuſcepturum ac defenſurum. Id ni faciat, obdurationis aduerſùs miſericordiam reus

eſt, ſecundùm diuinam illam S. Ioannis Sententiam: *Qui*
1. Io. 3. *habuerit ſubſtantiam huius mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo; quomodo charitas Dei manet in eo?*

Quamuis porrò duplicem dumtaxat neceſſitatis gradum, extremæ ſcilicet, ac grauis, Regula noſtra exprimat, Pauperibus tamen communem dumtaxat neceſſitatem paſſis, niſi gratis patrocinentur Aduocati, lethalis aliquando aduerſus miſericordiam obdurationis rei ſunt: Cùm nempe id præſtare poſſunt abſque ſui ſtatus imminutione: Alioqui proximum ſicut ſe ipſum non diligere conuincuntur.

Eiuſdem aduerſus miſericordiam obdurationis reos erit Iudex, niſi pauperibus deſignet Aduocatum, qui cauſas ipſorum gratis agat. Hinc Toloſanum Concilium anno 1590. ſanxit, vt *Qui per egeſtatem litigantes ſibi Aduocatum comparare non poſſunt, illis Curia de Aduocato, ſi res poſtulet, prouideat*. Idem multò ante ſtatuerat Concilium apud Campiuacum à *Gerardo* Archiepiſcopo Burdegalenſi, & Comprouincialibus Epiſcopis celebratum anno 1238. immò antiquo Iure ſtatutum declarauerat, Canone 14 *Priſtini Iuris recolentes cenſuram, mandamus, vt ſi aliqui pauperes ſint, qui pro paupertate Aduocatum habere non poſſint, det ipſis Curia Aduocatum, ſi cauſa indiget Aduocato.*

REGVLA XIII.

Medici, Chirurgi, Pharmacopolæ, pauperibus ægrotis, qui ab omnibus deſerti ſunt, aut probabiliter deſerendi, ſuccurrere tenentur, & eorum curationem gratis procurare. Id niſi faciant, lethalis obdurationis aduerſus miſericordiam rei ſunt.

PRæceptum enim diuinum de proximi dilectione alioquin violabunt, quod Spiritus-Sanctus Prouerbiorum 24. ſic explicuit, vt ad Regulam iſtam confirmandam nihil ſit Oraculo illo accommodatius: *Erue eos* (inquit) *qui deducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum liberare ne ceſſes. Si dixeris, Vires non ſuppetunt; qui inſpector eſt cordis, ipſe intelligit, & Seruatorem animæ tuæ nihil fallit, redditque homini iuxta opera ſua.* Qui locus non ſolùm de illis intelligendus eſt, qui iniquâ Iudicis ſententiâ, falſiſve teſtimonijs circumuenti, & oppreſſi rapiuntur ad mortem, ſed etiam de omnibus quorum ſalus & vita præ alimentorum, veſtimentorum, remediorum, aut aliarum idoneus rerum, in extremo, vel graui periculo verſatur.

Hanc Regulam confirmat *Sancti Thomæ* auctoritas, Secunda Secundæ, Quæſtione 71. Art. 1. vbi poſtquam Aduocati obligationem in cauſis pauperum agendis, & defendendis eo, quo diximus, modo expoſuit; mox ſubdit: *Et idem dicendum eſt de Medico, quantùm ad curationem pauperum.*

REGVLA XIV.

Lethalis Obdurationis aduerſus Miſericordiam rei ſunt, qui volentes ſubuenire pauperibus, & calamitoſis hominibus, aut Religioſorum Virorum, vel ſacrarum Virginum ex eleemoſynis victitantium Cœnobijs, aut pauperum Clericorum Seminarijs benefacere, à pio illo propoſito quocumque modo deterrent, aut impediunt, vel fundationes, aut pia legata in eorum fauorem facta reuocare cogunt, aut ſuadent abſque cauſa iuſta, & officium conſcientiæ ſpectante.

NItitur hæc Regula Spiritûs-Sancti per Salomonem loquentis Oraculo, Prouerbiorum 3. *Noli prohibere benefacere eum, qui poteſt: Si vales, & ipſe benefac.* Quod non ſolùm reſpectu ſæcularium hominum pauperum, & calamitoſorum intelligendum eſſe, ſed etiam reſpectu pauperum Clericorum, Religioſorum Virorum, aut Sacrarum Virginum ex eleemoſynis victitantium, probat egregius *Sancti Auguſtini* locus, Concione 3. in Pſalmum 103. *Sic naſcis,* (inquit) *bonum*
Pſal. 40. Luc. 6. *Dei, quomodo tranſeuntem Mendicum? Illi petenti das, quia ſcriptum eſt,* Omni petenti te da. *De iſto quid ſcriptum eſt?* Beatus, qui intelligit ſuper egenum, & pauperem. *Quære cui des. Beatus enim, qui intelligit ſuper egenum, & pauperem, qui præoccupat vocem petituri.* *Si ſic inter vos indigent Milites Chriſti, vt etiam petant, videte ne vos inducant antequam petant. . . . Alius ad te venit, vt petat, alium præueni ne petat. Sicut enim de illo, qui te quærit dictum eſt,* Omni petenti te da: *Sic de illo, quem tu debes quærere, dictum eſt,* Sudet eleemoſyna in manu tua, donec inuenias Iuſtum, cui eam tradas. *Cùm enim dandum ſit, & iſtis pauperibus petentibus. . . Voca, & ipſos, paſce & ipſos; epulare, cùm illi epulantur; delectare, cùm illi ſaginantur; illi enim pane tuo, tu iuſtitiâ Dei. Nemo vobis dicat, Præceptum eſt à Chriſto, vt ſeruo Dei detur, mendico non detur. Abſit: Prorſus impius iſta loquitur. Da illi, ſed multò magis illi. Ille enim petit, & in voce petentis agnoſcis cui des: Ille autem quantò minùs petit, tantò magis tibi vigilandum eſt, vt præoccupes petiturum; aut fortè modò non petiturum, & aliquando damnaturum. . . Non indiget cibo, fortè veſte indiget. Non indiget veſte, fortè tecto indiget, fortè Eccleſiam fabricat, fortè aliquid vtile in Domo Dei molitur; exſpectat, vt attendas, exſpectat, vt intelligas ſuper egentem, & pauperem. Tu contra, terra dura, lapidea, non irrigata, ſeruas tibi dicere, Non ſciebam, non noueram, nemo mihi dixit: Nemo tibi dixit? Chriſtus non ceſſat dicere, Propheta non ceſſat dicere,* Beatus, qui intelligit ſuper egenum, & pauperem. *Non vides arcam inanem Præpoſiti tui? Vides certè, vel ſurgentem fabricam, quò intraturus, & oraturus es. Nonne admouetur oculis tuis? Niſi fortè putatis, Fratres, quia Præpoſiti veſtri theſaurizant: & nouimus multos non theſaurizare, & ad quotidiana egere, de quibus omninò non creditur: Quos & vos inueniretis, ſi velletis, ſi circumſpiceretis, ſi ad hoc vigilaretis, vt fructum daretis.* Lethalis ergo Obdurationis aduerſus Miſericordiam rei ſunt, qui volentes benefacere Præpoſitis ſuis, Parochialibus Eccleſijs, pauperum clericorũ Seminarijs, Religioſorum virorum, aut ſacrarũ virginum Monaſterijs, à pio propoſito quocunq; modo deterrent, vel impediunt; aut fundationes, vel pia legata in eorum fauorem facta reuocare compellunt, aut ſuadent abſque iuſta cauſa, & officium conſcientiæ ſpectante. Quam exceptionem Regulæ conſultò appoſui, quia tenetur quandoque Conſcientiarum Moderator ſuadere, immò præcipere Pœnitentibus, vt donationes, legata, fundationes in fauorem Capitulorum, Parochialium Eccleſiarum, Seminariorum, pauperum Clericorum, Cœnobiorum, aut Parthenonum inopum factas reſcindant, & commutent: Cùm ſcilicet ipſorum bona reſtitutioni ſunt obnoxia; cùm debitis onerati ſunt; cùm parentes, vel propinquos habent egenos, aut à ſui ſtatus honeſtate, & decentiâ mox caſuros, niſi ipſis ſuccurratur; cùm pauperes alios nouerunt in Parochia, in vicinia, in Vrbe magis indigentes, & quibus minùs ſubuenitur, & præſertim inualidos, ægros, orphanos, puellas ingenuas, quas dura egeſtas in proſtitutionis periculum conijcit, familias honeſtas, quas pudor mendicare prohibet. His enim prudens, & pius Conſcientiarum Moderator priùs potiuſque ſubueniendum eſſe docebit, quàm Parochijs, Seminarijs, Cœnobijs, & Monaſterijs, quibus vel reditus aliqui, vel oblationes, & eleemoſynæ ſuppetunt ad vitam, tenuiter licet, ac frugaliter ſuſtentandam. Sed reſtitutionem rerum malè partarum imprimis fieri, tum debita ſolui neceſſe eſt: Nec fundationes vllas, aut impia potiùs, quàm pia legata fieri permittet à Pœnitente prudens, & Pius Conſcientiæ Moderator, niſi his officijs perfunctus fuerit. Nec hæredes pauperes, aut illos, quos enumerauimus, calamitoſorum hominum ordines, grauiori neceſſitate afflictos, & oppreſſos, neceſſarijs ſubſidijs fruſtrari patietur, vt Capitulis, Parochijs, Seminarijs, Cœnobijs, Monaſterijs non ita graui penu paſſis inopiam ſubueniatur. Reus erit alioquin, & ipſe lethalis aduerſus Miſericordiam Obdurationis.

REGVLA XV.

Lethalis Obdurationis aduerſus Miſericordiam reus eſt, qui opus aliquod miſericordiæ, ſiue corporalis, ſiue ſpiritualis prætermittit, ac negligit, cùm illud exercere poteſt, & tenetur, quando nimirum extrema eſt, vel vrgens proximi eâ miſericordia indigentis neceſſitas.

PRæceptum enim de proximi dilectione naturali, & poſitiua Dei lege homini datum violat; & videns

videns fratrem ſuum ad neceſſitatem redactum, quam ſubleuare ille poteſt, *Clauſit viſcera ſua ab eo*: Igitur *Charitas Dei non manet in illo*. Hinc *Sanct. Gregorius*, Homiliâ 9. in Euangelia ait: *Nullus eſt, qui veraciter dicat. Talentum minimè accepi, non eſt vnde rationes ponere cogar. Talenti enim nomine cuilibet pauperi etiam hoc ipſum reputabitur, quod vel minimum accepit. Alius namque accepit intelligentiam, Prædicationis miniſterium debet ex talento. Alius terrenam ſubſtantiam accepit, erogationem talenti debet ex rebus. Alius nec internorum intelligentiam, nec rerum affluentiam accepit, ſed tamen didicit artem, qua paſcitur, ipſa ars ei in talenti acceptionem reputatur. Alius nihil horum aſſecutus eſt, ſed tamen fortaſſe familiaritatis locum apud diuitem meruit, talentum profectò familiaritatis accepit. Si ergo nihil ei pro indigentibus loquitur, pro talenti retentione damnatur. Habens ergo intellectum, curet omnino ne taceat: Habens rerum affluentiam, vigilet ne à miſericordiæ largitate torpeſcat: Habens artem, qua regitur, magnopere ſtudeat, vt vſum atque vtilitatem illius cum proximo partiatur: Habens loquendi locum apud diuitem, damnationem pro retento talento timeat, ſi cum valet, non apud eum pro pauperibus intercedit.*

Septem porrò miſericordiæ corporalis opera numerantur, ſcilicet paſcere eſurientem, potare ſitientem, veſtire nudum, excipere hoſpitem, viſitare infirmum, redimere captiuum, vel in carcere detentum, & ſepelire mortuum: Quæ hoc Verſu exprimuntur:

Viſito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.

De illis diuina extant in Sacris Litteris præcepta; Iſaiæ 58. *Frange eſurienti panem tuum, & egenos vagoſque induc in domum tuam. Cùm videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne deſpexeris.* Prouerbiorum 25. & ad Romanos 12. *Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum, ſi ſitit, potum da illi.* Item poſteriori iſto loco: *Neceſſitatibus Sanctorum communicantes: Hoſpitalitatem ſectantes.* Epiſt. Sanct. Iacobi Cap. 1. *Religio munda, & immaculata apud Deum, & Patrem hæc eſt, viſitare pupillos, & viduas in tribulatione ipſorum.* Priora ſex miſericordiæ corporalis opera Chriſtus commendat Matthæi 25. *Tunc dicet Rex his, qui à dextris erunt: Venite Benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis Regnum ab origine mundi. Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare: Sitiui, & dediſtis mihi bibere: Hoſpes eram, & collegiſtis me: Nudus, & cooperuiſtis me: Infirmus, & viſitaſtis me: In carcere eram, & veniſtis ad me. Tunc reſpondebunt ei Iuſti, dicentes: Domine, quando te vidimus eſurientem, & pauimus te: Sitientem, & dedimus tibi potum? Quando autem te vidimus hoſpitem, & collegimus te: Aut nudum, & cooperuimus te? Aut quando te vidimus infirmum, aut in carcere, & venimus ad te? Et reſpondens Rex, dicet illis: Amen dico vobis, Quamdiu feciſtis vni ex his fratribus meis minimis, mihi feciſtis.* Quod verò in æternam damnationem incurrant, qui opera illa miſericordiæ neglexerunt, oſtendit Sententia ibidem aduerſus reprobos lata: *Tunc dicet his, qui à ſiniſtris erunt: Diſcedite à me maledicti, in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & Angelis eius: Eſuriui enim, & non dediſtis mihi manducare: Sitiui, & non dediſtis mihi potum: Hoſpes eram, & non collegiſtis me: Nudus, & non cooperuiſtis me: Infirmus, & in carcere, & non viſitaſtis me. Tunc reſpondebunt ei & ipſi, dicentes: Domine, quando te vidimus eſurientem, aut ſitientem, aut hoſpitem, aut infirmum, aut in carcere, & non miniſtrauimus tibi? Tunc reſpondebit illis, dicens: Amen dico vobis: Quamdiu non feciſtis vni de minoribus his, nec mihi feciſtis.*

Mortuorum ſepulturam Chriſtus ibi non commemorat, quia illa dumtaxat miſericordiæ opera recenſet, quæ ſunt euidentioris neceſſitatis: Sepultura porrò nihil confert mortuo quantum ad ſenſum, vt loquitur *Sanct. Thomas*. Cęterum & illam inter opera miſericordię meritò recenſeri, conſtat, ex Libro *Tobiæ*, Cap. 12. vbi *Raphael* Archangelus ait: *Quando orabas cum lachrymis, & ſepeliebas mortuos, & derelinquebas prandium tuum, & mortuos abſcondebas per diem in domo tua, & nocte ſepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Domino.* Quam ob rem, & qui Chriſtum Dominum ſepelierunt, in Euangelio commendantur. Et quamuis nullus inſit cadaueribus ſenſus, defunctorum tamen honori conſulitur ſepeliendo eorum corpora, quibus ignominioſum eſt, quatenus in memoria hominum viuunt, vt maneant inſepulta. Vnde priuatio ſepulturæ pœna eſt grauiſſimam includens infamiam. Satisfit etiam ſepeliendo mortuos legitimo deſiderio, quod habuere dum viuerent, vt eorum corpora honorificè tractarentur; vt ait *Sanct. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 32. A. 2.

Cùm autem viſitationem infirmorum inter opera miſericordiæ recenſeri audis, ne exiſtimes eo nomine viſitationem illam dumtaxat intelligi, quæ fit ad leuandum infirmi tædium, & mœrorem, ſed maximè obſequium, & miniſterium infirmo exhibitum ad pellendam ægritudinem, & recuperandam ſanitatem. Qua de re egregius eſt apud *Sanct. Gregorium Nazianzenum* locus Oratione 15. De Pauperibus amandis. *Curemus* (inquit) *non minùs aliorum corpora, quàm ſuum quiſque corpus, ſeu commoda valetudine ſit, ſeu eodem modo conſumatur. Omnes enim in Domino ſumus, ſiue diues, ſiue pauper; ſiue ſeruus, ſiue liber; ſiue ſanus, ſiue æger: Atque vnum omnium caput, ex quo omnia, Chriſtus. Quodque membra inter ſe ſunt, hoc vnum alteri, atque omnibus omnes. Ac proindè minimè committendum eſt, vt eos, qui priùs in communem infirmitatem inciderunt, contemnamus, & negligamus: Nec magis gaudendum nobis eſt, quòd commoda valetudine vtimur, quàm lugendum, quòd fratres miſerâ, & afflictâ. Quin potiùs ita exiſtimare debemus, corporum & animarum noſtrarum ſalutem in hoc vno poſitam eſſe, vt eos miſericordia proſequamur.∴∴ O ſerue Chriſti, ac Dei, & hominum amore prædite, ne degenerem, atque ignauum animum geras, verùm fide ſubnitere. Miſericordia timiditatem, Dei metus mollitiem vincat; rationes eas, quæ carni fauent, pietas ſuperet. Ne fratrem deſpicias, ne prætereas, ne vt ſcelus, vt piaculum, vt aliud quiddam fugiendum, & execrandum auerſeris. Membrum tuum eſt, tametſi calamitate curuetur. Tibi, licet animo admodum forti prætereas, pauper relictus eſt, vt Deo.∴∴ Quiſquis nauigat, naufragio propinquus eſt, eoque magis, quò audaciùs nauigat: & quiſquis corpus gerit, corporis malis propinquus eſt, eoque magis, quò erectior incedit, nec eos, qui ante ſe iacent, intuetur. Dum ſecundo vento nauigas, ei qui naufragium facit, manum porrige: Dum ſanus es, & locuples, afflicto fer opem. Ne exſpectes, dum, quantum malum ſit inhumanitas, in te ipſo diſcas, quantumque bonum viſcera egentibus aperire. Ne experiri velis Deum aduerſus eos, qui ceruicem attollunt, ac pauperes prætereunt, manum extendentem. In alienis calamitatibus hæc diſce, egenti parum aliquid tribue, neque enim paruum eſt ei, qui omnibus rebus caret, immò ne ipſi quidem Deo, ſi viribus par ſit. Summi muneris loco animi promptitudinem dona: Si nihil habes, illachryma. Magnum calamitoſo remedium eſt miſeratio ex animo collata: Ac verè, & ſincerè condolere, calamitatem magna ex parte leuat. Homo apud te iumento vilior non eſt, quod cum in foueam inciderit, aut aberrauit, erigere, ac reducere tibi Lex præſcribit.*

Ad redemptionem captiuorum, ſeu detentorum in carcere ob debita quibus ſoluendis non ſunt, reuocatur miſericordia, quâ proximo aduerſus quamcunque vim, & iniuriam extrinſecus illatam ſubuenitur, (inquit *Sanct. Thomas*.). Quâ de re *Sanct. Ambroſius*, Lib. 2. *De Officijs*, Cap. 15. ſcribit: *Summa liberalitas captiuos redimere, eripere ex hoſtium manibus, ſubtrahere neci homines, & maximè fœminas turpitudini, reddere parentibus liberos, parentes liberis, ciues patriæ reſtituere.∴∴ Præcipua eſt igitur liberalitas redimere captiuos, & maximè ab hoſte barbaro, qui nihil deferat humanitatis ad miſericordiam, niſi quod auaritia reſeruauerit: Æs alienum ſubire, ſi debitor ſoluendo non ſit, atque arctetur ad ſolutionem, quæ ſit iure debita, & inopia deſtituta: Enutrire paruulos, pupillos tueri. Sunt etiam, qui Virgines orbatas parentibus, tuendæ pudicitiæ gratiâ, connubio locent, nec ſolùm ſtudio, ſed etiam ſumptu adiuuent.* Ad redemptionem captiuorum, ad ſepulturam Fidelium, ad alimoniam pauperum, vaſa etiam ſacra frangi poſſe, & quandoque debere, conflari, vendi, *Sanct. Ambroſius* docet Cap 28. *Aurum* (inquit) *Sacramenta non quærunt; neque auro placent, quæ auro non emuntur. Ornatus Sacramentorum, redemptio captiuorum eſt. Et verè illa ſunt vaſa pretioſa, quæ redimunt animas à morte. Ille verus theſaurus eſt Domini, qui operatur, quod Sanguis eius operatus eſt. Tunc vas Dominici Sanguinis agnoſco, cùm in vtroq;*

videro redemptionem: Vt Calix ab hoſte redimat, quos Sanguis ab hoſte redemit. Id *Sanct. Laurentij* Martyris exemplo ſe præſtitiſſe *Sanct. Ambroſius* teſtatur, & Arianorum inuidiam propterea ſubijſſe. Et infrà ſubdit: *Sanè ſi in ſua quis deriuat emolumenta, crimen eſt: Sin verò pauperibus erogat, captiuum redimit, miſericordia eſt. Nemo enim poteſt dicere, Cur pauper viuit? Nemo poteſt quæri, quia captiui redempti ſunt. Nemo poteſt accuſare, quia templum Dei ædificatum eſt: Nemo poteſt indignari, quia humandis Fidelium reliquijs ſpatia laxata ſunt: Nemo poteſt dolere, quia in ſepulturis Chriſtianorum requies defunctorum eſt. In his tribus generibus vaſa Eccleſiæ etiam initiata refringere, conflare, vendere licet.* Concilium quoque Remenſe anno circiter 230. Canone 22. *Miniſteria ſancta,* ſeu vaſa ſacra *frangere* permittit Epiſcopo, *ſi euenerit ardua neceſſitas pro redemptione captiuorum.*

Inter opera Miſericordiæ corporalis plurimùm etiam commendatur hoſpitalitas. Vnde *Abraham pro hoſpitalitatis mercede fructum poſteritatis recepit. Lot propter hoſpitalitatis affectum Sodomitana à ſe ſuiſque ſupplicia detorſit. In officijs autem hoſpitalibus omnibus quidem humanitas impartienda eſt: Iuſtis autem vberior deferenda honorificentia.* Quicumque *enim* iuſtum receperit in nomine iuſti, mercedem iuſti accipiet, vt Dominus pronuntiauit. *Vides, quia Abraham Deum recepit hoſpitio, dum*
Matt. 10. *hoſpites quærit? Vides, quia Lot Angelos ſuſcepit? Qui ſcis an, & tu, cùm ſuſcipis hoſpitem, ſuſcipias Chriſtum? Cùm in hoſpite ſit Chriſtus, quia Chriſtus in paupere eſt.* Hinc Epiſcopum *hoſpitalem* eſſe oportere *S. Paulus* ſcribit: Et inter bona opera quibus Viduam Chriſtianam
1 Tim. 3. & 5. commendari optat, hoſpitalitatis officium recenſet: *Si hoſpitio recepit, ſi ſanctorum pedes lauit.*

Opera Miſericordiæ ſpiritualis ſeptem pariter numerantur, ſcilicet ignorantes docere, conſilium præbere dubitantibus, afflictos conſolari, peccantes corrigere, offenſas remittere ijs, qui læſerunt, aliorum defectus, & infirmitates tolerare, pro omnibus orare: Quæ hic Verſus complectitur:

Conſule, carpe, doce, ſolare, remitte, fer, ora.

Varijs Scripturæ Sacræ teſtimonijs commendantur. Eccleſiaſtici 18 *Qui miſericordiam habet, docet, & erudit quaſi paſtor gregem ſuum.* Galat. 6. *Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui ſpirituales eſtis, huiuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis.* Matthæi 18. *Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipſum ſolum.* 2. ad Theſſalonicenſes 3. *Si quis non obedit verbo noſtro per Epiſtolam, hunc notate, & non commiſceamini cum illo, vt confundatur: & nolite, quaſi inimicum exiſtimare, ſed corripite, vt fratrem,* 1. ad Theſſalonicenſes 4. *Conſolamini inuicem in verbis iſtis.* Lucæ 6. *Eſtote ergo miſericordes ſicut, & Pater veſter miſericors eſt. Nolite iudicare, & non iudicabimini: Nolite condemnare, & non condemnabimini. Dimittite, & dimittemini.* Matthæi 6. *Si enim dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater veſter cæleſtis delicta veſtra. Si autem non dimiſeritis hominibus: Nec Pater veſter dimittet vobis peccata veſtra.* Matth. 18. *Serue nequam, omne debitum dimiſi tibi, quoniam rogaſti me: Nonne ergo oportuit, & te miſereri conſerui tui, ſicut & ego tui miſertus ſum? Et iratus Dominus eius tradidit eum tortoribus, quoadusque redderet vniuerſum debitum. Sic & Pater meus cæleſtis faciet vobis, ſi non remiſeritis vnuſquiſque fratri ſuo de cordibus veſtris.* Ad Romanos 15. *Debemus autem nos firmiores imbecillitates infirmorum ſuſtinere, & non nobis placere.* Ad Galatas 6. *Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti* Matthæi 5. *Orate pro perſequentibus, & calumniantibus vos.* Iacobi 5. *Orate pro inuicem, vt ſaluemini.·.·.·. Fratres mei, ſi quis ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum: Scire debet, quoniam qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſaluabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum.* Correptio peccantium inter opera miſericordiæ meritò numeratur. Quamuis enim in executione actus ſeueritatem iuſtitiæ continere videatur: Quantùm ad intentionem tamen corripientis, qui vult hominem à malo culpæ liberare, pertinet ad miſericordiam, & dilectionis affectum; ſecundùm illud Prouerbiorum 27. *Meliora ſunt vulnera diligentis, quàm fraudulenta oſcula blandientis.*

De vtroque Miſericordiæ genere, & obligatione illam exercendi, hæc habet *Sanct. Gregorius Nazianzenus,* Oratione 16. *De Pauperibus amandis,* Inſcriptâ: *Tu verò, ſiquidem maiora quoque potes, & quibus anima beneficio afficitur: Ne his quoque de indigente benè mereri abſiſte: Immò primum, ac potiſſimum hæc ei, qui abs te petit, dona, priuſque etiam quàm poſtulet, totâ die miſerans, ac ſermonem commodans, ſortemque cum fænore ſedulò exigens, hoc eſt, eius, cui vtilitas affertur, incrementum, quod quidem doctrinæ ſemper adiungit, quiſquis pietatis ſemina in ſeipſo paulatim auget. Sin hæc largiri nequis; hæc ſecunda, & minora, & quæ ſub facultatem tuam cadunt, præſta: Subueni, cibum præbe, detritum pannum porrige, medicamentum adhibe, vulnus alliga, de calamitate aliquid percunctare, de patientia orationem habe.*

De miſericordia ſpirituali, quæ in ſalubris conſilij ſuggeſtione poſita eſt, hæc *Sanct. Ambroſius* Lib. 2. *De Officijs,* Cap. 15. *Sunt* (inquit) *plerique etiam viri boni, qui tenues ſunt cenſu, contenti quidem exiguo ad ſui vſum, ſed non idonei ad ſubſidium leuandæ paupertatis alienæ. Tamen ſuppetit aliud beneficentiæ genus, quo iuuare poſſint inferiorem. Eſt enim duplex liberalitas, vna quæ ſubſidio rei adiuuat, id eſt, vſu pecuniæ: Altera quæ operarum collatione impenditur, multò frequenter ſplendidior, multòque clarior.·.·.·. Quantò vtiliùs Regem Pharaonem Sanctus Ioſeph conſilia prouidentiæ iuuit, quàm ſi contuliſſet pecuniam? Pecunia enim vnius ciuitatis non redimit vbertatem, proſpicientia totius Ægypti per ſeptennium famem repulit. Facilè autem pecunia conſumitur, conſilia exhauriri neſciunt. Hæc vſu augentur, pecunia minuitur, & citò deficit, atque ipſam deſtituit benignitatem: Vt quò pluribus largiri volueris, eò pauciores adiuues, & ſæpe tibi deſit, quod alijs conferendum putaueris. Conſilij autem collatio, quò in plures diffunditur, eò redundantior manet, & in ſuum fontem recurrit.*

De Miſericordia, quæ in condonatione iniuriarum verſatur, dicemus aliàs opportuniùs. Illud interim ex *Sanct. Auguſtino,* accipe Sermone 41. aliàs 29. ex Homilijs quinquaginta. *Sacrificium* (inquit) *Chriſtiani, eſt eleemoſyna in pauperem. Hinc enim fit Deus peccatis propitius. Niſi autem peccatis propitius fiat Deus, quis remanet, niſi reus? Ab eis peccatis, & delictis, ſine quibus vita iſta non ducitur, mundantur homines per eleemoſynas: Quæ ſunt duorum generum, erogando, & remittendo; erogando, quod habes bonum; remittendo, quod pateris malum. Hæc duo genera eleemoſynarum Dominus Magiſter bonus, quàm breuiter fuerit complexus, audite:* Remittite, *inquit,* & remittetur vobis; date, & dabitur vobis. *Remittite, & remittetur vobis, pertinet ad ignoſcendum: Date, & dabitur vobis, pertinet ad erogandum. Ex illa eleemoſyna, qua ignoſcis homini, nihil perdis. Ecce ſtatim veniam petit, ignouiſti, nihil amiſiſti. Charitate amplior domum rediſti.*

De peccantium fraterna correptione aliàs etiam agemus. Sufficiat impræſentiarum illa *Sanct. Auguſtini* Sententia Sermone 5. aliàs primo ex ijs, quos edidit Sirmondus: *Sicut* (inquit) *Deus diligit, & tamen corripit: Sic & tu ſi habes aliquem in poteſtate, quamuis ſerues affectum dilectionis, noli tamen negare flagellum correptionis. Quia ſi negaueris, non tenebis dilectionem: Quia ille moritur in peccatis, qui fortè correptus ea relinqueret; & magis tibi imputatur verum odium.*

REGVLA XVI.

Lethalis Obdurationis aduerſus Miſericordiam reus eſt creditor, qui debitorem, quem ſoluendo non eſſe conſtat, vrget opprimitque, vt ſoluat, nec inducias ipſi concedit.

HAnc Regulam Deus per Iſaiam tradit, Iudæis declarans, Ieiunium illorum Deo gratum non eſſe ob vitia ipſum contaminantia, præſertim, verò quòd à debitoribus ſuis, qui ſoluendo non erant, debita exigerent acerbiùs. *Ecce* (inquit) *in die ieiunij veſtri inuenitur* Iſai. 58.
voluntas veſtra, & omnes debitores veſtros repetitis.·.·. Nolite ieiunare ſicut vſque ad hanc diem, vt audiatur in excelſo clamor veſter.

Eamdem Regulam tradit Chriſtus Dominus propoſita Parabola de Rege rationem à ſeruis ſuis exigente, quorum vnus decem millium talentorum debitor non Matt. 18.
habebat vnde redderet: Cui debitum omne dimiſit. Ille verò vnum è conſeruis, qui debebat ipſi centum

dena-

denarios, rogantem inducias ad ſoluendum, oppreſſit, & in carcerem miſit. Quem vocauit Dominus, & his verbis increpuit: *Serue nequam, omne debitum dimiſi tibi, quoniam rogaſti me: Nonne ergo oportuit, & te miſereri conſerui tui, ſicut & ego tui miſertus ſum?* &c.

Hoc Moralis Chriſtianæ caput confirmat *Sanct. Auguſtinus*, Sermone 239. aliàs De Tempore, 146. *Noli* (inquit) *te auertere ab eo, qui mutuum petit, ſed tantùm accipe, quantùm dediſti. Non ploret cui dediſti, nam beneficium perdidiſti. Et ſi hoc ipſum, quod datum eſt, vel quòd accepit, exigitur, fortè ad manum nondum habet: Portaſti petentem, exſpecta non habentem: Cùm habuerit, reddet tibi. Noli clamare, & dicere, Numquid fœnus quæro? Tantum peto, quantum dedi: Quod dedi, hoc accipiam. Benè facis, ſed nondum habet. Non es fœnerator, & vis cui præſtitiſti, vt quærat fœneratorem, vt tibi reddat. Si propterea fœnus non exigis, ne te fœneratorem patiatur, quare vis, vt propter te aliam fœneratorem patiatur? Premis, ſuffocas. Et ſi tantum exigis, quantum dediſti; ſuffocando tamen, & anguſtias faciendo, non beneficium dediſti, ſed potiùs maiores anguſtias inflixiſti: Sed fortè dicis, Habet vnde reddat: Habet domum, vendat; habet poſſeſſionem, vendat. Quando à te petiuit, ideò petiuit ne venderet: Propter te non faciat, qui ſubueniſti, ne fieret. Hoc fiat circa homines, hoc iubet Deus, hoc vult Deus.*

Non ſolùm verò contra charitatem, ſed & contra naturalem ipſam æquitatem peccant, qui à debitoribus ſuis, quos ſoluendo non eſſe conſtat, debita exigunt acerbius, nec ipſius inducias concedere volunt. Vnde Iudices, qui medij ſunt inter inſtantiam, ſeu perſecutionem creditorum, & moram debitorum, ſuâ Sententiâ interdum ſtatuunt ſolutionis terminum, & debitori dilationem concedunt pro perſonarum, ſummæque ratione. Inducias autem illas inuito quandoque creditore debitoribus conceſſas Ius Ciuile diſertis verbis approbat 1. *Si debitori*, Tit. *De Iudicijs*, Digeſt. 5. & 1. *Promiſſor*, 21. Tit. *De Pecunia conſtituta*, Digeſt. 13. Item Legibus 1. & 2. C. Tit. *De Vſuris rei iudicatæ*. Lex *Si benè collocatæ*, 33. *De Vſuris*, Lib. 22. Digeſt. Tit. 1. ait, Creditorem præbere ſe non debere *Acerbum exactorem, nec contumelioſum, ſed moderatum, & cum efficacia benignum, & cum inſtantia humanum*. Sic loquitur *Vlpianus*, ex Chriſtiana ferè Diſciplina. *Theodoricus* Gothorum Rex Sipontinis Negotiatoribus, qui ſe dicebant hoſtium populatione vaſtatos, concedit priuilegium ne per annos duos continuos à creditoribus poſſint fatigari: Quatenus his inducijs, & datam poſſint reparare pecuniam creditores ipſi, & aliquatenus debitorum valeat reſpirare ſubſtantia. *Quid enim* (inquit) *proficit creditorem vrgere, quando incaſſum nititur nudatos exigere? Quibus magis proſpicimus, ſi ad mutuata ſuſtinendo peruenire faciamus.* Refert *Caſſiodorus* Libro 2. *Variarum*, Epiſtolâ 38.

REGVLA XVII.

Lethalis Obdurationis aduerſus Miſericordiam reus eſt, qui agrorum ſuorum, aut vinearum colono, ſiue conductori, penſionem non remittit pro rata grauis incommodi, ſiue damni ex ſterilitate, aut alio caſu fortuito, abſque ipſius coloni, ſeu conductoris culpa, aut vitio rei contingente.

Nec ſolùm aduerſus Miſericordiam, verùm & aduerſus Iuſtitiam peccat. Vtroque enim Iure ſancitum eſt, vt in huiuſmodi caſibus remiſſio fiat annuæ penſionis pro rata damni, & incommodi: Niſi fortè ſterilitas anni præcedentis, vel ſubſequentis valeat vbertate compenſari. Ita *Gregorius IX.* reſpondet, Cap. *Propter*, Extra, *De Locato, & Conducto*, cuius hæc ſunt verba: *Propter ſterilitatem afficientem magno incommodo conductores, vitio rei, ſine culpâ coloni, ſeu caſu fortuito contingentem, colonis Eccleſiæ tuæ pro rata eſt penſionis remiſſio facienda: Niſi eam vbertate præcedentis, vel ſubſequentis anni valeat ſterilitas compenſari.*

Idem confirmatur ex L. *Licet certis*, Lib 4. Cod. Tit. 65. & L. *Ex conducto*, Lib. 19. *Digeſtorum*, Tit. 2.

ARTICVLVS X.

De Prodigalitate.

Prodigalitas peccatum eſt Auaritiæ oppoſitum, & cum liberalitatis virtute pariter pugnans. *Differunt autem Auaritia, & Prodigalitas ſecundùm ſuperabundantiam, & defectum diuerſimodè*, (inquit *Sanct. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 119. A. 1) *Nam in affectione diuitiarum auarus ſuperabundat, plus debito eas diligens: Prodigus autem deficit, minùs debito earum ſollicitudinem gerens. Circa exteriora verò ad prodigalitatem pertinet excedere quidem in dando, deficere autem in retinendo, & acquirendo: Ad auaritiam autem pertinet è contrario deficere quidem in dando, ſuperabundare autem in accipiendo, & retinendo.* Prodigalitatem peccatum eſſe, ex eo confirmatur, quòd diuites, quamuis bonorum ſuorum temporalium domini ſint, Dominum tamen ſuperiorem habent, cuius eſt terra, & plenitudo eius, qui per Prophetam ait: *Meum eſt aurum, & meum eſt argentum*; qui hominibus temporalia dedit ad vtendum, ſe ipſum ad fruendum. Aggæi 2.
Non ergo diuitijs vti poſſunt homines prout libet, ſed ſecundùm voluntatem Dei, & leges ab ipſo poſitas. Alioqui illas iure non poſſident. *Nam tunc quiſque habere aliquid dicendus eſt, quando benè vtitur.* Et *Quod iuſtè non tractat, iure non tenet*; (inquit *Sanct. Auguſtinus* Sermone 50. aliàs *De Diuerſis* 15.) Hinc Chriſtus Diſcipulos, & in ijs Fideles omnes propoſitis parabolis erudiens, ſimilitudinem Villici inter alias propoſuit, *Vt exemplo huius perſonæ nihil eſſe noſtrum in ſæculo iſto ſignaret: Sed* Lucæ 16.
nobis creditam eſſe diſpenſationem facultatum Domini noſtri, vel ad vtendum ex eis ſufficienter cum gratiarum actione, vel ad diſtribuendum conſeruis, prout cuique opus eſt: Nec licere nobis paſſim facultatibus abuti commiſſis, aut in expenſas vſurpare ſuperfluas, cùm ſit erogationis ratio Domino venienti reddenda. Verba ſunt *Sanct. Gaudentij*, Sermone 18.

Hinc *Sanct. Ambroſius*, Libro 2. *De Officijs*, Cap. 21. *Non prodigos* (inquit) *nos docet eſſe Scriptura, ſed liberales. Largitatis enim duo ſunt genera; vnum liberalitatis, alterum prodigæ effuſionis. Liberale eſt hoſpitio ſuſcipere, nudum veſtire, redimere captiuos, non habentes ſumptum iuuare: Prodigum eſt ſumptuoſis effluere conuiuijs & vino plurimo. Vnde legiſti:* Prodigum eſt vinum, & contumelioſa ebrietas. *Prodigum eſt, popularis fauoris gratiâ exinanire proprias opes.* Prou. 20.
Quod faciunt, qui ludis circenſibus, vel etiam theatralibus, & muneribus gladiatorijs, vel etiam venationibus patrimonium dilapidant ſuum, vt vincant ſuperiorum celebritates, cùm totum illud ſit inane, quod agunt. Quandoquidem etiam bonorum operum ſumptibus immoderatum eſſe non deceat. Pulchra liberalitas, erga ipſos quoque pauperes menſuram tenere, vt abundes pluribus, non conciliandi fauoris gratiâ vltra modum fluere. Quicquid ex affectu puro, ac ſincero promitur, hoc eſt decorum: Non ſuperfluas ædificationes aggredi, nec prætermittere neceſſarias: Et maximè Sacerdoti hoc conuenit, ornare Templum Dei decore congruo, vt etiam hoc cultu Aula Domini reſplendeat, impenſas miſericordiæ conuenientes frequentare, quantùm oporteat largiri peregrinis, non ſuperflua; ſed competentia, non redundantia, ſed congrua humanitati; ne ſumptu pauperum alienam ſibi quærat gratiam; ut reſtrictiorem erga Clericos, aut indulgentiorem ſe præbeat. Alterum enim inhumanum, alterum prodigum: Si aut ſumptus deſit neceſſitati eorum, quos à ſordidis negotiationis aucupijs retrahere debeas; aut voluptati ſuperfluat.

REGVLA I.

Quamquis Prodigalitas veniale tantùm peccatum ſit ex genere ſuo, quatenus cum ſola liberalitate pugnat: Lethale tamen peccatum eſt, cùm aliquis res ſuas prodigit contra Regulas Charitatis, & Iuſtitiæ, ſeu ob finem vtrique illi Virtuti oppoſitum.

Sic lethalis peccati rei ſunt, qui bona ſua profundunt, & decoquunt in comeſſationibus, & ebrietate, in ſcortationibus, alea, luxu, & quouis illicitarum voluptatum genere; vt Filius ille Prodigus, qui *Diſſipauit ſubſtantiam ſuam viuendo luxurioſè*, vt dicitur *Lucæ* 15. Quod expen-

I N D E X
T O M I   V I I.

TRACTATUS I. *De Peccatis.* pag. 3
CAPUT I. *De Peccati definitione & diviſione.*
ARTICULUS I. *Peccati diviſio in originale & actuale, & originalis definitio ac propagatio explicatur.* 3
Beata Virgo immunis ab originali peccato ſecundùm piam maximæ partis Fidelium opinionem, cui favet Eccleſia. 5
Art. II. *Quid ſit peccatum actuale?* 7
Art. III. *Deum non eſſe Auctorem peccati, Dogma Fidei eſt.* 7
Art. IV. *Explicatur diviſio peccati actualis in mortale & veniale.* 9
Art. V. *Veniale peccatum à mortali ſuaptè natura, non ex ſola relatione ad miſericordiam Dei illud facilè condonantis, diſtingui oſtenditur.* 10
Art. VI. *Peccatum Actuale aliud commiſſionis, aliud omiſſionis.* 12
Art. VII. *Peccata quædam ſpiritualia ſunt, alia carnalia.* 12
Art. VIII. *Peccatum aliud eſt in Deum, aliud in ſeipſum, aliud in proximum.* 13
Art. IX. *Peccatum aliud cordis, aliud oris, aliud operis eſt.* 13
Art. X. *Peccata quædam ſunt ex ignorantia; quædam ex cupiditate, ſive infirmitate; alia ex malitia.* 14
Art. XI. *Peccati diviſio in ſeptem Vitia Capitalia.* 18
Art. XII. *De Peccatis in Spiritum-Sanctum.* 18
CAP. II. *De Peccatorum gravitate.* 20
CAP. III. *De Effectibus peccati.* 21
Macula peccati. 21
Reatus pœnæ. 22
Pœna æterna peccato mortali debita. 22
Pœna damnatorum duplex. 23
Pœna temporalis peccato veniali debita, vel hic vel in Purgatorio luenda. 24
Conſcientiæ ſtimuli. 24
Unum peccatum pœna alterius peccati. 25
CAP. IV. *De Regulis generalibus ad peccata cognoſcenda & dijudicanda neceſſariis.*
Articulus unicus. *Regulæ Morum, Quibus velut Principiis nititur Moralis Chriſtiana.* 25
Regula I. *Ad Divinam Legem imprimis attendendum eſt, ut rectum de peccatis iudicium feratur.* ibid.
Regula II. *In Rebus Moralibus ſtandum eſt iudicio Conſcientiæ ad Divinam Legem compoſitæ.* 26
Regula III. *Quiſquis agit contra Conſcientiam, etiam erroneam vel dubiam, peccat.* 26
Regula IV. *Cùm error diſcuti ac vinci poteſt, Conſcientiam erroneam deponere oportet, & contrarium eius, quod ipſa dictabat, operari.* 26
Regula V. *Cùm error Conſcientiæ eſt invincibilis, non peccat agens ſecundùm conſcientiam erroneam, imo ſecundùm illam agendum eſt.* 27
Regula VI. *Si Conſcientia errans opus aliquod lethale peccatum eſſe dictet, quod nullum, aut veniale duntaxat peccatum eſt, reus erit peccati mortalis quiſquis contra illam aget.* ibid.
Regula VII. *Errantis Conſcientiæ iudicium præcepto Superioris anteponendum eſt, ſi error diſpelli, ſuperari, ac deponi non poſſit.* 27
Regula VIII. *Ut Conſcientia erronea legitimè deponatur, proindeque obligare ceſſet, neceſſe eſt, ut ratione vel auctoritate convictus homo contrarium iudicet eius quod antea iudicaverat, &c.* 27
Regula IX. *Quamvis ſperni debeant ſcrupuli, quando meros ſcrupulos eſſe compertum eſt: Contra Conſcientiam tamen ex ſcrupulis ortam agere non licet, niſi priùs error deponatur.* 27
Regula X. *Septem ſunt Regulæ quarum adminiculo Conſcientia ſcrupuloſa deponi poteſt & debet, ex S. Antonino.* 27
Regula XI. *Non ſpiritualibus ſolùm, ſed corporalibus interdum remediis ſcrupuloſorum hominum quies & tranquillitas procuranda eſt.* 28
Regula XII. *Trepidare ne fortè Deo diſpliceat, quod à nobis rectum exiſtimatur, non eſt ſcrupuloſitatis indicium, ſed iuſtæ cautionis officium.* 29
Regula XIII. *Cùm duæ opiniones probabiles concurrunt in materia Morum, quarum altera favet legi contra libertatem, altera libertati contra legem, nefas eſt & illicitum eam amplecti, & ſecundùm illam agere, quæ ſtat pro libertate, reiecta altera quæ legi conſona eſt, ac proinde probabilior.* 29
Regula XIV. *Extrinſeca Probabilitas ex unius vel plurium Scriptorum auctoritate petita, opinioni morali ſecuritatem conciliare non poteſt.* 31
Regula XV. *Morum Regulæ ex Scriptura & Traditione, non ex ſolis hominum opinionibus depromendæ ſunt.* 32
Regula XVI. *Doctrina Morum à Veteribus & Sanctis, magis quàm à Recentioribus Auctoribus petenda eſt.* 34
Regula XVII. *In Dubiis tutior pars eſt eligenda.* 34
Regula XVIII. *Tutiorem opinionem ſequi non tenemur, cùm oppoſita ſententia verior & probabilior eſt.* 35
Regula XIX. *Cùm utraque opinio iudicatur æquè probabilis, tutior neceſſariò eligenda eſt.* 35
Regula XX. *Cùm ex duabus opinionibus oppoſitis, æquè probabilibus, certum & exploratum non eſt quæ ſit tutior, ſervandæ ſunt Regulæ à Iure præſcriptæ.* 36
Regula XXI. *In Moralium Quæſtionum ſolutione, maxima ſacrorum Canonum habenda eſt ratio.* 36
Regula XXII. *Sacroſancti Canones qualibet deſuetudine abrogari non poſſunt univerſi & ſinguli.* 37
Regula XXIII. *Si gravis aliqua Quæſtio emergat circa Morum Diſciplinam, quæ ob ſui novitatem, obſcuritatem, difficultatem, ſolvi à Theologis non poſſit, roganda eſt Epiſcoporum, præſertimque Romani Pontificis Sententia.* 37
Regula XXIV. *Cùm Scriptura Sacra, Patrum, ſacrorum Canonum auctoritate, Quæſtiones Morales ſolvi non poſſunt, ea ſequenda eſt opinio, quæ melioribus rationibus nititur, & à Theologis numero, doctrina, pietate præſtantioribus aſſeritur.* 38
Regula XXV. *Non licet Medico in Medicinæ praxi minùs probabilem opinionem ſequi, præbendo medicamenta quæ probabiliùs nocitura ſunt ægroto, quàm profutura.* 38
Regula XXVI. *Non licet Iudici minùs probabilem opinionem ſequi, poſthabita probabiliori; ac ferre Sententiam in favorem partis, pro qua militant leviores momenti rationes, adverſùs illam pro qua validiores proferuntur.* 38
Regula XXVII. *Princeps & Reſpublica minùs probabilem opinionem licitè ſequi non poſſunt in bello indicendo.* 39
Regula XXVIII. *In Sacramentorum Adminiſtratione ſequi non licet minùs probabilem opinionem relicta probabiliori.* 39
Regula XXIX. *In Adminiſtratione Sacramenti Pœnitentiæ, non licet Sacerdoti minùs probabilem opinionem ſequi relicta probabiliore & tutiore: Nec tenetur iudicium ſuum accommodare opinioni minùs probabili Pœnitentis.* 39
Regula XXX. *Non licet Theologo conſilium dare ſecundùm opinionem, quæ videtur ipſi minùs probabilis & minùs tuta.* 39
Regula XXXI. *Non licet varios adire Doctores, ſeu Caſuum Arbitros ea intentione, ut ex eorum opinionibus ea eligatur, non quæ probabilior & tutior, ſed quæ commodior viſa fuerit.* 40
Regula XXXII. *Peccatum ex genere veniale, fieri poteſt mortale ex affectu & diſpoſitione peccantis: & ſimiliter mortale ex genere interdum veniale eſſe poteſt.* 40
Regula XXXIII. *Peccata quæ in Scriptura Sacra dicuntur execranda, Deo exoſa, excludere à Regno Dei, eſſe digna morte, aut quibus dicitur, VÆ, mortalia ſunt: Quæ verò verbis mitioribus notantur vel reprehenduntur, ſunt venialia.* 41
Regula XXXIV. *Peccata mortalia cenſenda ſunt, quæ vel à Sanctis Patribus, vel à Theologis doctrina & pietate inſignibus, unanimi conſenſu, mortalia cenſentur & aſſeruntur: Venialia verò, quæ ab iiſdem venialium loco & numero habentur.* 41
Regula XXXV. *Naturalis etiam ratio plurimùm conducit ad iudicandum quæ mortalia, quæ venialia peccata ſint.* 42
Regula XXXVI. *Quædam ſunt peccata, de quibus accuratè & certò iudicari non poteſt an mortalia, an venialia tantùm peccata ſint: De quibus proinde non eſt audacter pronunciandum, Hoc mortale, iſtud veniale tantùm peccatum eſt, niſi Scriptura Sacra, vel Sanctorum, aut Eccleſiæ Auctoritate fulciatur.* 42
Regula XXXVII. *In iudicio de mortalibus & venialibus peccatis ferendo, non eſt habenda ratio conſuetudinis, ſed Legis Dei, vel Legum Eccleſiaſticarum, &c.* 43
Regula XXXVIII. 43
Regula XXXIX. *Nulla circumſtantia peccatum ex genere ſuo veniale ad mortalis peccati genus transferre poteſt, ſi maneat in circumſtantiarum ordine.* ibid.
Regula XL. *Diuturnitas non eſt circumſtantia trahens actum moralem ad aliud genus peccati, ſimiliter nec frequentia vel aſſiduitas, niſi ex accidenti, & ratione alicuius deformitatis advenientis.* 23
Regula XLI. *Quæcumque peccata contra diverſa Præcepta committuntur, non ideò diverſa ſunt genere.* 43
Regula XLII. *Quando plura Præcepta ſingularem ac diſtinctam* habeat

habent cum recta ratione conuenientiam, ſed vt actum, qui præcipitur, ad virtutem ſpecie diuerſam transferant, peccata quæ Præceptis illis opponuntur, diuerſa ſunt ſpeciei, &c. 44

Regula XLIII. *In ijs, quæ non ſunt mala, niſi quia prohibita lege aliqua poſitiua, peccata quæ contra diuerſa Præcepta committuntur, ſpecie diuerſa ſunt.* 44

Regula XLIV. *Diſtincta ſunt numero peccata, quæ circa obiecta numero diſtincta verſantur: Niſi obiecta illa ſe habeant ad modum vnius.* 44

Regula XLV. *Voluntas peccati cum actu exteriori coniuncta, vnum numero peccatum eſt: Voluntas autem ab actu exteriori ſeparata eſt diſtinctum numero peccatum.* 44

Regula XLVI. *Voluntas perfecta & efficax, cui ſola facultas, aut opportunitas operis deeſt, non minus peccatum eſt, quàm ſi cum opere externo coniuncta eſſet.* 45

Regula XLVII. *Euentus ſequens præcogitatus, verbi gratia, ſcandalum aut damnum proximi, aut ipſius peccantis, ſi in pluribus & per ſe ſequatur, operis externi malitiam auget.* 46

Regula XLVIII. *Sola cogitatio moroſa, ſeu complacentia & delectatio de re quæ mortale peccatum eſt, vt cogitata, etiam ſine animo perficiendi opus externum peccati, mortale peccatum eſt, niſi delectatio comprimatur, & praua cogitatio repellatur, ſtatim atque ratio periculum animaduertit vel animaduertere poteſt.* 46

Regula XLIX. *Qui peccati mortalis à ſe, vel ab alio committendi aut commiſſi cogitatione aut recordatione animum cum voluptate paſcit, mortalis peccati reus eſt.* 47

Regula L. *Qui delectatur cogitatione operis quod licitum olim ipſi fuit, aut aliquando licitum erit: Sed tamen habita præſentis ſtatus ratione illicitum eſt & mortale, peccatum lethale committit.* 47

Regula LI *Conſenſus in actum peccati procedit à Ratione ſuperiori deliberante & iudicante.* 47

Regula LII. 47

Regula LIII. *Propoſitum perficiendi opus externum peccati ſub iis conditionibus, quibus poſitis nihilominus adhuc mortale peccatum eſſet, mortale peccatum eſt.* 48

Regula LIV. *Mortalis peccati reus eſt, qui optat vt furtum, fornicatio, vindicta, aut alia quæ ſunt per ſe mala, diuina lege prohibita non ſint, ſiue vt ea committere liceat.* 48

Regula LV. *Sola malitia intentionis ſufficit ad malitiam voluntatis; & ideò quantùm mala eſt intentio, tantùm etiam mala eſt voluntas.* 48

Regula LVI. *In his quæ per ſe mala ſunt, bona intentio peccatum non excuſat ex toto, quamuis interdum in eodem genere leuius efficiat.* 48

Regula LVII. *Omne opus quod virtuali ſaltem intentione ad Deum non refertur, malum eſt.* 48

Regula LVIII. *Omne opus deliberatum, quatenus in indiuiduo ſpectatur, ſiue quatenus exercetur, bonum vel malum eſt, nullum omninò indifferens.* 49

Regula LIX. *Peccata ſpiritualia, cæteris paribus, grauiora ſunt peccatis carnalibus, quamuis iſta ſint maioris infamiæ.* 50

Regula LX. *Peccatum fit grauiùs ex conditione perſonæ in quam peccatur.* 51

Regula LXI. *Alienorum peccatorum pluribus modis participes eſſe poſſumus.* 51

Regula LXII *Peccata ex ſubreptione prouenientia propter infirmitatem humanæ naturæ, minùs imputantur illis qui virtute ſunt præſtantiores.* 52

Regula LXIII. *Peccata ex deliberatione commiſſa tantò grauiora ſunt, quantò perſona peccans maior eſt.* ibid.

Regula LXIV *Grauiora ſunt peccata quæ à Chriſtianis poſt Baptiſmum committuntur, quàm quæ à Paganis, Turcis, Iudæis, vel etiam Catechumenis perpetrantur.* 52

Regula LXV. *Ignorantia inuincibilis non eſt peccatum: Neque etiam imputantur ad culpam quæ ex ignorantia huiuſmodi fiunt.* 54

Regula LXVI. *Nulla in homine eſſe poteſt Legis Naturæ inſuperabilis ignorantia, quantùm ad Præcepta vniuerſalia & primaria.* 55

Regula LXVII. *Præcepta ſecundaria & minùs principalia legis naturæ ignorari à quibuſdam inſuperabiliter poſſunt.* 55

Regula LXVIII. *Ignorantia quæ cauſa eſt actus peccati, ſi ſit omninò inuoluntaria, excuſat peccatum.* 55

Regula LXIX. *Ignorantia quæ non eſt cauſa actus peccati, ſed illum conſequitur vel concomitatur, non excuſat peccatum.* 56

Regula LXX. *Ignorantia ſolius circumſtantiæ peccatum aggrauantis aut ad aliam ſpeciem transferentis, non excuſat omninò peccatum, cuius malitia nota eſt, ſed illud ſolum quod eſt ob ignorantia circumſtantiæ, &c.* 56

Regula LXXI. *Ignorantia rerum quas aliquis ſcire tenetur & poteſt, ſiue directè, ſiue indirectè tantùm volita ſit, illius peccatum omninò non excuſat.* 56

Regula LXXII. 57

Regula LXXIII. *Ignorantia directè & per ſe volita peccatum auget, tantùm abeſt vt minuat.* ibid.

Regula LXXIV. *Ignorantia indirectè volita minuit peccatum.* 57

Regula LXXV. *Attentio animi ad actionis prauitatem, non eſt neceſſaria vt peccatum imputetur: Vnde falſum eſt, Numquam peccari, niſi prauia peccati cognitione animus illuſtretur, eiuſque vitandi deſiderio exſtimuletur.* 78

Regula LXXVI. *Ignorantia facti à culpa excuſat, ſi ſit inſuperabilis, non verò ignorantia legis debito modo promulgatæ, & cuius notitia ad eum, qui contra ipſam agit, peruenire potuerit.* 58

Regula LXXVII. *Inſuperabilis ignorantia Iuris Cenſuras illo Iure latas auertit ab eorum capite, qui contra illud ignorantes agunt.* 58

Regula LXXVIII. *Animi perturbatio antecedens minuit peccatum, conſequens aggrauat.* 59

Regula LXXIX. *Animi perturbationes, quæ vſum rationis prorſus tollunt, ab omni culpa excuſant, niſi fortè fuerint volitæ.* 59

Regula LXXX. *Peccatum ex animi perturbatione commiſſum, ſi ex genere ſuo mortale ſit, numquam ita minuitur vt veniale fiat, exceptis ſubitis motibus.* 59

Regula LXXXI. *Peccatum ex malitia grauius eſt peccato quod ex animi perturbatione ſiue paſſione committitur.* 60

Regula LXXXII. *Peccata ex prauo habitu & conſuetudine commiſſa, grauiora ſunt peccatis ex infirmitate commiſſis.* 60

Regula LXXXIII. *Violentia omninò excuſat à peccato.* 61

Regula LXXXIV. 62

Regula LXXXV. *Metus etiam grauis non excuſat omninò à peccato hominem, quem ſui compotem relinquit in ijs, quæ ſunt per ſe & intrinſecè mala.* ibid.

Regula LXXXVI. *Metus grauis aliquatenus excuſat minuitque peccatum, etiam in ijs, quæ ſunt intrinſecè mala.* 65

Regula LXXXVII. *Grauius illorum peccatum eſt, qui futurorum malorum, quàm qui præſentium metu peccant.* 63

Regula LXXXVIII. *In ijs, quæ non ſunt per ſe & intrinſecè mala ſed ideò tantùm mala, quia prohibita, metus grauis vt plurimùm à peccato excuſat.* 63

CAP. V. *De Superbia & inani gloria.*

Art. I. *Quid ſit Superbia?* a 65

Art. II. *Superbia ſpeciale peccatum eſt.* 65

Art. III. *Superbia ex genere ſuo mortale peccatum eſt.* 65

Art. IV. *Superbia vulgò capitale vitium, aliàs Regina vitiorum cenſetur.* 65

Art. V. *Superbia primum, grauiſſimumque omnium peccatorum eſt.* ibid.

Art. VI. *Superbia vitiorum omnium perículoſiſſimum.* 67

Art. VII. *Quot ſuperbiæ ſpecies? & quando ſit peccatum mortale?* 67

Art. VIII. *Expugnatrix Superbiæ Humilitas. Eius neceſſitas & excellentia.* 69

Art. IX *Chriſtianæ Humilitatis Officia.* 70

Art. X. *Chriſtianæ Humilitatis Gradus.* 72

Art. XI. *Rationes ad Humilitatem mouentes.* 73

Art. XII. *De Inani Gloria. Quid ſit? & quam graue peccatum?* 74

Regulæ Morales.

Regula I. 75

Regula II. 75

Regula III. 75

Regula IV. 75

Regula V. 76

Art. XIII. *Remedia contra Vanam Gloriam.* 77

Art. XIV. *De Vanæ Gloriæ filiabus.* 79

Art. XV. *De Inobedientia inanis gloriæ filia primogenita.* 79

Regula I. ibid.

Regula II. 79

Regula III. ibid.

Regula IV. 79

Regula V. ibid.

Regula VI. ibid.

Regula VII. 80

Art. XVI. *De Iactantia, filia inanis gloriæ altera.* ibid.

Regula I. 80

Regula II. 80

Regula III. 80

Regula IV. 81

Regula V. 81

Regula VI. 81

Regula VII. ibid.

Regula VIII. ibid.

Regula IX. 81

Regula X. 81

Regula XI. 81

Regula XII. 81

Art. XVII. *De Hypocriſi, tertia inanis gloriæ filia.* 81

Regula I. *Hypocriſis mortale peccatum eſt, cum aliquis non curat ſancti-*

ſanctitatem habere, ſed ſolùm Sanctus apparere. 83
Regula II. *Hypocriſis mortale peccatum eſt, cùm quis ſimulat ſanctitatem propter finem repugnantem charitati Dei vel proximi.* 84
Regula III. 84
Regula IV. *Mortale peccatum hypocriſis committunt, qui in minimis anxiè religioſi ſunt, de grauioribus autem nequaquam ſolliciti.* 84
Regula V. *Hypocriſis lethale peccatum committunt, qui omnia ſua, & præſertim pietatis opera ad hominum gratiam laudemque captandam, & ad inanem gloriam referunt.* 84
Regula VI. ibid.
Regula VII. *Hypocriſis grauius peccatum eſt, cæteris paribus, iye, quæ palam committuntur.* 84
Regula VIII. *Chriſtiana pietas interior ſimul & exterior eſſe debet.* 85
Art. XVIII. *De Contentione, 4. inanis gloriæ filia.* 85
Regula I. 85
Regula II. ibid.
Regula III. 85
Regula IV. 86
Regula V. 86
Regula VI. 86
Regula VII. 86
Regula VIII. 86
Art. XIX. *De Pertinacia, 5. inanis gloriæ filia.* 86
Regula I. *Pertinacia lethale peccatum eſt, cùm aliquis manifeſtatæ ſibi doctrinæ Catholicæ Fidei, reſiſtere maluerit, & illud quod tenebat elegerit.* 86
Regula II. *Pertinacia lethale peccatum eſt, cùm aliquis Eccleſiæ, Summi Pontificis, aut Epiſcopi cuiuslibet Catholici in ſua Diœceſi Iudicio & Mandato, prauam doctrinam à ſe quouis modo propugnatam vel aſſertam eiurare, retractare, ac emendare noluerit.* 87
Regula III. *Pertinacia lethale peccatum eſt, cùm quiſpiam Scripturarum Diuinarum Auctoritati rationes quaſcumque non ſummittit; aut certæ ac euidenti rationi Scripturæ Sacræ præter Eccleſiæ ſenſum intellectæ Auctoritatem ſtudioſè opponit.* 87
Regula IV. *Pertinacia lethale peccatum eſt, cùm aliquis Propoſitiones in materia Fidei & Morum, à Conciliis, vel ab Epiſcopis, & imprimis à Romano Pontifice damnatas propugnat.* ibid.
Regula V. *Lethalis pertinaciæ reus eſt, quiſquis Damnationi Propoſitionum aliquarum in materia Fidei, & in ſenſu etiam Auctoris è cuius Libris excerptæ ſunt, ſecundùm Formulam ab Apoſtolica Sede & Epiſcopis præſcriptum, ſubſcribere recuſat.* 87
Regula VI. *Lethalis pertinaciæ reus eſt, quiſquis opinionem erroneam, aut minùs probabilem in materia Morum, veræ & probabiliori anteponit, & ſecundùm illam agit.* 88
Regula VII. 88
Regula VIII. 88
Art. XX. *De Diſcordia, 6. inanis gloriæ filia.* ibid.
Regula I. 89
Regula II. 89
Regula III. 89
Regula IV. 90
Art. XXI. *De Præſumptione Nouitatum, 8. inanis gloriæ filia.* 90
Regula I. *Præſumptio Nouitatum lethale peccatum eſt, cùm noua doctrina contra Fidei veritatem aut Morum integritatem excogitatur & aſſeritur.* 90
Regula II. *Præſumptio Nouitatum in Ritibus & Diſciplina Eccleſiæ, cùm ſcilicet in rebus magni momenti fit innouatio abſque cauſa & ſine Auctoritate Epiſcoporum ac imprimis Romani Pontificis, graue peccatum eſt.* 90
Regula III. *Præſumptio Nouitatum, quâ antiquæ conſuetudines charitati Dei & Proximi non repugnantes abſque iuſta cauſa & ſpe maioris boni euertuntur & immutantur, non eſt abſque peccato.* 91
Art. XXII. *De ambitione. Quid ſit? Et quam graue peccatum?* 91
Art. XXIII. *Quæ nos ab Ambitione deterrere debeant?* 93
Art. XXIV. Regulæ Morales *De Ambitione.* 95
Regula I. ibid.
Regula II. 95
Regula III. ibid.
Regula IV. ibid.
Regula V. *Ambitio lethale peccatum eſt ſi quis abſque Vocatione, ſolius honoris, aut commodorum temporalium intuitu Eccleſiaſtica Beneficia captat, petit, concupiſcit.* 95
Regula VI. *Lethalis Ambitionis reus eſt, qui Epiſcopatum, aut quoduis aliud Beneficium Eccleſiaſticum Curam Animarum habens, aut Monaſticam Præfecturam pro ſe poſtulat, aut ſibi ipſi in Electione Canonica ſuffragatur.* 95
Regula VII. *Qui pro ſe Beneficium Eccleſiaſticum ſine Cura Animarum petit, ad inopiam ſuam ſubleuandam, non eſt reus Ambitus.* 96
Regula VIII. *Lethalis Ambitionis reus eſt, qui eo præcipuè conſilio & ea intentione Monaſticum Habitum induit, vt Abbatiam obtineat.* ibid.
Regula IX. *Lethalis Ambitionis rei ſunt Concionatores, qui maiorum & nobiliorum Eccleſiarum Pulpita ſuis aut amicorum precibus obtinere nituntur, aut reuera obtinent eo fine vt nominis claritatem conſequantur, atque ad Epiſcopatum, aliaue Beneficia Eccleſiaſtica promoueantur.* 96
Regula X. *Sicut Ambitionis reus eſt, qui Epiſcopatum, aliamue Dignitatem, aut Præfecturam Eccleſiaſticam appetit, quærit, poſtulat: Ita reus eſt puſillanimitatis & deſidiæ, qui à Deo vocatus, & Superioris Auctoritate ac Mandatis ſacro Regimini admotus, impoſitum onus ſuſcipere pertinaciter recuſat.* 96
Regula XI. *Obedire Superioris Beneficium, Dignitatem, aut Præfecturam Eccleſiaſticam imponenti non tenetur, qui aliquod in ſe impedimentum agnoſcit, quod nec eius ſtudio, nec Superioris Auctoritate remoueri poteſt.* 97
Regula XII. *Lethalis Ambitionis reus eſt, qui Beneficium, Dignitatem, ſeu Præfecturam Eccleſiaſticam retinet abſque legitimo titulo; aut cùm dotibus omninò neceſſariis ad illius functiones obeundas non eſt præditus, nec eas vult aut poſt comparare.* 97
Regula XIII. *Lethalis Ambitionis reus eſt, qui Dignitatem, vel Beneficium Eccleſiaſticum retinet, cuius ceſſione unitatem & pacem Eccleſiæ procurare poteſt, aut graue quoduis malum ab ea depellere.* 98
Regula XIV. *Lethalis Ambitionis reus eſt Epiſcopus, qui à minori Epiſcopatu ad maiorem & celebriorem, abſque neceſſitate, vel vtilitate Eccleſiæ migrat, aut transferri poſtulat.* 98
Regula XV. *Non ſemper Ambitionis reus eſt, qui ordinem ſuum ac locum tuetur. Quandoque ignauus eſt & pœna dignus, qui iure ſuo cedit.* 98
CAP. VI. *De Auaritia.*
Art. I. *Quid ſit Auaritia? Et quàm graue peccatum?* 99
Art. II. *Rationes explicantur propter quas Chriſtiani ab auaritia deterreri debent.* 102
Art. III. *Regulæ Morum circa Auaritiam.* 103
Regula I. *Auaritia quatenus opponitur iuſtitiæ, ex genere ſuo mortale peccatum eſt, quamuis interdum eſſe veniale peccatum contingat propter imperfectionem actus aut materiæ leuitatem.* 103
Regula II. *Auaritia quatenus opponitur liberalitati, veniale peccatum eſt, niſi charitati aduerſetur: Tunc enim eſt lethale peccatum.* 104
Regua III. *Auaritia lethale peccatum eſt, ſi ex alio peccato mortali ducat originem, verbi gratia, ſi quis totus ſit in congregandis diuitiis ex errore circa diuinam prouidentiam, aut diffidentia benignitatis, &c.* 104
Regula IV. *Lethalis Auaritiæ rei ſunt, quicumque plura concupiſcunt, quàm huius vitæ neceſſitas, ſtatuſque ſui decentia & decorum exigant; & neceſſaria habentes, nouas opes congregare non ceſſant.* 105
Regula V. *Non ſolùm lethalis Auaritiæ reus eſt, qui cupit aliena, ſed & ille qui cupidè ſeruat ſua; ſi tanta ſit cupiditas, vt illa non ſit paratus amittere, ne Deum offendat.* 105
Regula VI. *Grauis impatientia in rei familiaris amiſſione, animum prodit lethalis Auaritiæ reum.* 106
Regula VII. *Quamuis recta ratio & Chriſtiana Charitas poſtulent, vt patres familias, qui liberos habent, facultates illis comparent vitæ ac ſtatui conuenientes: Auaritiæ tamen lethalis rei ſunt, ſi nullum congerendis filiorum gratia opibus modum ſtatuant; eaque ratione ab erogandis eleemoſynis ſe excuſent vrgente præcepto.* 106
Regula VIII. *Lethalis Auaritiæ rei ſunt Clerici, qui ex Eccleſiaſticis Reditibus theſauros congregant, aut villas, agros, vel domos emunt, quibus res eorum familiaris, ſiue patrimonium augeatur.* 108
Regula IX. *Lethalis Auaritiæ rei ſunt, qui mediocres eleemoſynas erogant, vt ampliùs accipiant, ditioreſque fiant ex depoſitis pietatis, quæ ad diſtribuendum pauperibus, ipſis creduntur.* 109
Regula X. *Quamuis interdum neceſſarium ſit, laudabile, & pium, res ſuas Iudicio repetere vel tueri: Sæpius tamen Auaritiæ ſaltem venialis rei ſunt, qui lites forenſes ſuſcipiunt bonorum temporalium cauſa;* 109
Regula XI. *Lethalis Auaritiæ rei ſunt Monachi & Moniales, & quicumque Paupertatis Euangelicæ Voto ſe obſtrinxerunt, ſi peculium habeant; vel pecunias, aut quiduis aliud pretio æſtimandum, abſque Superiorum licentia ad vſum retineant.* 112
Regula XII. *Lethalis Auaritiæ rei ſunt parentes, qui filios, aut filias in Monaſteria detrudunt, ſeu ad Vitæ Religioſæ Profeſſionem cogunt vel inducunt, vt eorum fratribus aut ſororibus ampliores opes relinquant.* 113
Regula XIII. *Lethalis Auaritiæ & rapinæ rei ſunt Iudices, qui munera accipiunt, vel vt ius dicant, vel vt alicui partium faueant, vel vt crimina impunita relinquant: Et quamuis ea intentione non accipiant vt violent iuſtitiam, ratione tamen ſcandali & periculi in quod ſe coniiciunt, à lethalis Auaritiæ labe non ſunt immunes, ſi dominatrix cupiditas eos ad munerum receptionem impellat.* 114

Regu-

Regula XIV. *Quamvis lethalis Avaritiæ rei ſint Iudices, qui vendunt iuſtum iudicium, & teſtes qui verum teſtimonium: Poſſunt tamen Advocati abſque Avaritiæ labe vendere iuſtum patrocinium, vel conſilium* 114

Regula XV. *Lethalis Avaritiæ reus eſt Advocatus, conveniens de quota parte litis, aut pactum iniens ut obtenta cauſa tantum ſibi ſolvatur.* 115

Regula XVI. *Lethalis Avaritiæ rei ſunt Mercatores, qui lucrum tanquam finem ultimum expetunt.* 115

Regula XVII. *Lucrum tanquam finem ultimum expetunt, qui alienis incommodis compendium ſuum quærunt: & honeſti rationem ſola utilitate metiuntur.* 115

Art. III. *De filiabus Avaritiæ.* 115

Art. IV. *Regulæ Morum Filias Avaritiæ ſpectantes: Ac imprimis Proditionem.* 116

Regula I. *Proditio lethale crimen eſt, cùm quis proximum ſimulata ſpecie amicitiæ occidit, vel in hoſtium manus tradit, aut factum aliquod manifeſtat, cuius denunciatione grave damnum proximo procuratur.* ibid.

Regula II. *Traditio perduellium legitimo Principi, contra quem coniurarunt, non eſt peccatum, ſed officium.* 116

Regula III. *Lethalis criminis reus eſt quiſquis Regnum, Provinciam, Urbem, Caſtrum, aut aliquem locum ſuæ fidei ſuæ, ſeu alienæ commiſſum, & à legitimo Domino poſſeſſum, tradit hoſtibus.* 116

Regula IV. *Lethalis Proditionis reus eſt, qui fidem non ſolùm amico, ſed hoſti datam violat in regravi.* ibid.

Regula V. *Lethalis Proditionis rei ſunt, qui adversùs legitimum Principem ſuum quocunque modo coniurant, aut ab eo deficiunt, & iuratam ipſi vel debitam fidem violant.* 117

Regula VI. *Lethalis Proditionis reus eſt, quicunque ſubditos ſollicitat ut à legitimo ſuo Principe deficiant. & per occultas machinationes ad Regni faſtigium arripit.* 117

Regula VII. *Lethalis proditionis rei ſunt, qui caſus Principum exquirunt, & vivente Principe de Succeſſore eligendo conſilia agitant, & alios in partes trahunt.* ibid.

Regula VIII. *Lethalis Proditionis rei ſunt Clerici & Laici adversùs Epiſcopo ſuos coniurantes, & conſilia ineuntes.* 116

Regula IX. *Lethalis Proditionis reus eſt, qui abſconditas alicuius pecunias, veſtes aut quamlibet ſupellectilem, titulos, contractus, &c. indicat latroni, ut ea rapiat.* 117

Regula X. *Lethalis proditionis reus eſt, quiſquis alterius arcanum in eius detrimentum aperit & divulgat.* ibid.

Art. V. *De Fraude, altera Avaritiæ filia.* 118

Regula I. *Lethalis fraudis reus eſt, qui rem pluris iuſto pretio vendit, aut minoris iuſto emit.* ibid.

Regula II. *Cùm quis rem alterius admodum ſibi neceſſariam vult emere, quaſi careat alter damnum patitur, pluris quàm valeat venundari abſque fraude & iniuſtitia poteſt.* 118

Regula III. *Pretium rei augeri abſque Fraude & iniuſtitia non poteſt ob neceſſitatem emptoris, & commoda quæ ex illa percipiet, ſi venditor illam diſtrahendo nullum damnum patiatur.* 119

Regula IV. *Emptiones & venditiones citra dimidium iuſti pretij fraudulentæ ſunt & iniuſtæ.* ibid.

Regula V. *Non eſt reus Fraudis & iniuſtitiæ, qui vendit merces certo pretio maiori, quàm tunc valeant, cùm diſtrahuntur, quia non intendebat eas vendere, ſed ſervare uſque ad tempus quo probabiliter pluris erant valituræ; nunc autem vendit rogante & urgente emptore, ut eius commodis ſerviat, &c* 120

Regula VI. *Lethalis Fraudis reus eſt venditor, qui ſuppoſititios emptores interponit & ſubornat, qui mercium pretium augeant, dum pretium iuſto maius illi offerunt ut fallatur emptor, &c.* 120

Regula VII. *Lethalis Fraudis & iniuſtitiæ rei ſunt Monopoliorum auctores & participes.* 120

Regula VIII. *Vilè velle emere, & carè vendere, non naturæ deſiderium, ſed pravæ cupiditatis eſt.* 121

Regula IX. *Lethalis Fraudis & iniuſtitiæ reus eſt, qui vendit rem aliquam vel in ſubſtantia, vel in quantitate ſeu menſura, vel in qualitate notabiliter deficientem: Adeòque reſtitutionis lege tenetur.* 121

Regula X. *Si venditor rei venditæ notabilem defectum abſque ſua culpa ignoret, fraudis aut iniuſtitiæ reatum non incurrit; cùm tamen ad eius notitiam pervenerit, damnum illatum emptori reſarcire tenetur, &c.* 121

Regula XI. *Pondera & Menſuras publica auctoritate, vel conſuetudine inſtitutas adulterare aut præterire non licet: Idque ne fiat, invigilare tenentur Principes & Magiſtratus ſub reatu peccati mortalis.* 121

Regula XII. *Lethalis Fraudis rei ſunt, non ſolùm qui merces, ſed etiam qui Monetam quovis modo adulterant, vel adulterinam, aut inæqualis ponderis ſcientes volentes tradunt pro ſincera; quamvis ipſi priùs decepti fuerint, & velut ſinceram receperint: Adeòque reſtitutionis lege tenentur.* 122

Regula XIII. *Lethalis Fraudis & iniuſtitiæ reus eſt venditor, qui occultum rei venalis vitium, & emptori noxium vel periculoſum, ipſi ante venditionem non aperit.* 122

Regula XIV. *Vitium rei venalis manifeſtum non ſemper tenetur venditor emptori aperire, modò propter illud ſubtrahat de pretio quantùm oportet.* 123

Regula XV. *Non videtur eſſe reus Fraudis aut iniuſtitiæ Mercator, qui frumentorum aut aliarum rerum ad humanos uſus neceſſariarum copiam brevi advehendam certò ſciens, id celat emptores, & ſua frumenta vel res alias vendit currente pretio, &c.* 123

Regula XVI. *Proxeneta vel factor, aut alius quiſpiam, cui aliquid certo pretio vendendum commiſſum eſt, ſi pluris vendat, non poteſt id quod accedit lucri, abſque fraude & iniuſtitia retinere, ſi laboris ſui mercedem acceperit, vel accepturus ſit.* 123

Regula XVII. *Famuli aut Artifices in aliqua officina emere ſoliti minori pretio, retinere non poſſunt abſque fraude, quod in eorum gratiam detrahere mercator videtur de maiori pretio, quo res ſimilis in alia officina venundatur.* 123

Regula XVIII. *Lethalis Fraudis reus eſt quicunque in quovis ludi genere ſummam notabilem malis artibus lucratur, fallendo ſcilicet, ac receptas ludi leges violando.* 124

Regula XIX. *Lethalis Fraudis reus eſt, qui de aliquo eventu ſeu futuro ſeu præterito ſpondet appoſito pignore aut pretio notabili, ſi ſit de eventu certus.* 124

Art. VI. *De Fallacia & Periurio, Avaritiæ filiabus.* 124

Regula I. *Differenda eſt Abſolutio Sacramentalis Mercatoribus, qui Mendacijs & Periurijs aſſueverunt, nec aliter vendere & emere ſe poſſe aiunt, donec pravum habitum emendaverint* 124

Regula II. *Lethalis Fallaciæ reus eſt, qui promiſſa & pacta non ſervat in re gravi; aut ſincerè ac ſponte promittit rem licitam & poſſibilem, abſque voluntate ſolvendi promiſſum.* 125

Regula III. *Lethalis Fallaciæ reus eſt, qui pro altero fideiuſſorem ſe obligat, cùm nec ipſe ſolvendo ſit, nec principalem debitorem ſolvendo futurum exiſtimet.* 125

Art. VII. *De Solicitudine.* 126

Regula I. *Solicitudo lethale peccatum eſt, cùm finem ultimum in rebus temporalibus quis conſtituit, & terrenis curis ita ſe immergit, ut æternæ ſalutis ſuæ curam abijciat: Vel cùm Divinæ Providentiæ diffidit.* ibid.

Regula II. *Solicitudo temporalium etiam ea, quæ non repugnat fini charitatis, veniale peccatum eſt, ſi ſuperflua ſit, & anticipata.* 126

Art. VIII. *De Violentia.* 127

Regula I. *Lethalis Violentiæ rei ſunt Divites, qui pauperes opprimunt rapinis, oneribus, iniurijs, verberibus, iniquis vectigalibus.* ibid.

Regula II. *Lethalis Violentiæ rei ſunt Conſules, Collectores, & quicunque Indictiones publicas, tributa, ſeu tallias (ut loquuntur) imponunt facultatum proportione minimè ſervata, & pauperum aggravant onera, ut ditiores ſublevent; aut ipſi præſtationes ſuas minuant. Lethalis etiam Violentiæ rei ſunt Nobiles, qui ex agris non nobilibus indictiones ſeu tallias non ſolvunt, ijs in Provincijs, in quibus huiuſmodi indictiones ſeu talliæ reales ſunt, & eas ſolvere tenentur: Quò fit, ut huiuſmodi onera Conſules, aut Communia oppidorum vel pagorum, in cæteros incolas refundere cogantur.* 127

Regula III. *Lethalis Violentiæ rei ſunt, qui indictionum, ſive talliarum, aut tributorum quorumcunque remiſſionem à Principe, aut Republica conceſſam, ſecundùm æquitatis leges non diſtribuunt, ſpectatis locorum & hominum facultatibus, & oneribus.* 128

Regula IV. *Lethalis Violentiæ rei ſunt Toparchæ, Magnates, Divites & Potentes quicunque homines, qui pauperibus patrocinium ſuum vendunt, & ab eis munera, obſequia, ſervitutes indebitas, & operas exigunt clientelæ prætextu; vexationeſque graviores redimere cogunt minorum vexationum tolerantia.* 128

Regula V. *Lethalis Violentiæ rei ſunt Toparchæ ſeu Domini, qui Tenentes ſuos ſeu Vaſſallos cogunt, ut ad ſuum molendinum frumenta ſua molenda deferant, quamvis molendinum bannale non ſit. Item qui ad molendinum bannale venire cogunt homines ab ea ſervitute liberos: Aut moliſtores ſuos haud æqua menſura uti patiuntur.* 128

Regula VI. *Lethalis Violentiæ rei ſunt Nobiles, qui minis & terroribus prohibent ne ipſorum Vaſſalli Decimas Capitulis, Monaſterijs, aut Parochis debitas conducant, ut ipſis vili pretio elocentur. Et multò magis, qui Decimarum ſolutionem impediunt, vel recuſant.* 128

Regula VII. *Lethalis Violentiæ rei ſunt Nobiles, qui colonos cogunt ut cenſualia prædialiaque Iura ſibi ſolvant, eaque colligunt & in ſua horrea transferri iubent, ante collectionem & ſolutionem Decimarum.* 129

Regula VIII. *Lethalis Violentiæ conſcij ſunt Nobiles, quorum Toparchijs annexa eſt ſumma Iuriſdictio, ſeu ius gladij, ſi maleficos ac ſceleratos pœnis Legum ſanctione conſtitutis plecti non curent, ſive ut ſumptibus parcant, ſive ut commodum aliquod ex patrocinio flagitioſis illis hominibus impenſo conſequantur. Idemque de Iudicibus cenſendum eſt, qui crimínoſos coercere ac punire negligunt, aut pœnas legibus conſtitutas relaxant; ſquod ad*